VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

ČESKÉ VYDÁNÍ PŘIPRAVIL
ÚSTAV DĚJIN
KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

K. MARX
B. ENGELS
SPISY

SVAZEK

6

1959
STÁTNÍ
NAKLADATELSTVÍ
POLITICKÉ LITERATURY
PRAHA

VYSOKÁ STRANICKÁ ŠKOLA při ÚV KSČ
KNIHOVNA

Z Marx-Engels, Gesamtausgabe, I. oddíl, sv. 7 (str. 424–530, 552–561 a 680–681) a z fotokopií přeložila Julie Kolnová-Heřmanová. Upořádáno a redigováno podle Marx-Engels, Sočinenija, izdanije vtoroje, tom 6, Gospolitizdat, Moskva 1957.

PŘEDMLUVA

Šestý svazek Spisů Karla Marxe a Bedřicha Engelse obsahuje práce napsané od listopadu 1848 do července 1849. Většinu šestého svazku Spisů stejně jako pátého svazku tvoří Marxovy a Engelsovy články, které vyšly v „Neue Rheinische Zeitung" — jediném listu, který v tehdejším demokratickém hnutí zastupoval stanovisko proletariátu.

V „Neue Rheinische Zeitung" odhalovali Marx a Engels skutečnou podstatu politických konfliktů, používajíce při rozboru událostí materialistické dialektiky, ukazovali, že tyto konflikty jsou výrazem ostrého třídního boje, zjišťovali rozmístění a vzájemný poměr třídních sil na politické aréně a na základě toho všeho vytyčovali taktickou linii proletariátu v různých etapách německé a evropské revoluce. Marx a Engels teoreticky zobecňovali bohaté zkušenosti mas v revoluční epoše, rozvíjeli politické myšlenky vědeckého komunismu a dále rozpracovávali základní these historického materialismu a marxistické politické ekonomie.

Šestý svazek zahajují Marxovy články napsané v době ostré politické krize a za příprav kontrarevolučního převratu v Prusku. Marx analysuje průběh evropské revoluce, která se tehdy pohybovala po sestupné linii, konstatuje řadu vítězství, jichž dobyla kontrarevoluce, a ukazuje, že státní převrat, který se připravuje v Prusku, je třetím jednáním evropského dramatu, jehož prvním jednáním byla porážka francouzského proletariátu v červnových dnech a druhým pád revoluční Vídně 1. listopadu 1848.

Prostřednictvím „Neue Rheinische Zeitung" se Marx snažil upozornit lidové masy, že se blíží rozhodné utkání, připravit je, aby

byly s to klást odpor nastupující kontrarevoluci. V článcích „Berlínská krize", „Kontrarevoluce v Berlíně" a v jiných charakterisuje Marx politickou situaci v Prusku v listopadu 1848 a dokazuje, že konflikt mezi královskou mocí a pruským Národním shromážděním může být vyřešen jen násilím.

Marx žádá od pruského Národního shromáždění rozhodné revoluční činy: žádá, aby ministři byli jako velezrádci zatčeni, aby všichni úředníci, kteří se nepodřizují usnesením Národního shromáždění, byli sesazeni a postaveni mimo zákon. Vytyčuje heslo odepření daní, aby kontrarevoluční vláda byla připravena o jeden z prostředků boje proti lidu. V kampani, která se má v souvislosti s odepřením daní rozvinout, vidí Marx prostředek, jak rozpoutat revoluční energii mas, a počátek nové etapy revoluce, která, bude-li úspěšná, musí skončit svržením královské moci a úplným vítězstvím lidu.

V provolání Demokratického krajského výboru Porýnské provincie (viz tento svazek, str. 45) vyzývá Marx demokratické spolky, aby pořádaly lidová shromáždění a na nich vyzvaly obyvatelstvo k odepření daní. V tomto prvním provolání krajského výboru demokratů varuje Marx před násilným odporem proti vymáhání daní, neboť je třeba zabránit isolovaným, roztříštěným povstáním v Porýnské provincii. V druhém provolání (viz tento svazek, str. 58), když už se i pruské Národní shromáždění usneslo na odepření daní a toto hnutí začalo nabývat rozsáhlejšího, masového rázu, vyzývá Marx lid, aby se všemi prostředky bránil vymáhání daní, aby organisoval ozbrojenou domobranu na obranu před nepřítelem a vytvářel bezpečnostní výbory. V bezpečnostních výborech, jejichž usnesení měla být pokládána za jedině zákonná, viděl Marx zárodek prozatímních revolučních orgánů moci, které měly vystřídat reakční úřednický aparát, jehož se březnová revoluce nijak nedotkla. Na rozdíl od pruského Národního shromáždění, které se zmohlo jen na výzvu k pasivnímu odporu při vymáhání daní, vyzývá Marx ve svých článcích, aby se „*na násilí odpovídalo násilím všeho druhu. Pasivní* odpor musí být podepřen *aktivním odporem. Jinak se podobá odporu telete, které řezník táhne na jatky*" (viz tento svazek, str. 57).

Ve svých článcích v „Neue Rheinische Zeitung" a v provolá-

ních Porýnského krajského výboru demokratů vytyčoval Marx rozhodný a smělý akční program pro všechny německé demokraty. Tyto dokumenty jsou nesmírně zajímavé pro studium Marxovy taktiky v kritickém období německé revoluce.

Avšak pruské Národní shromáždění se nezmohlo na víc než na pouhé výzvy k pasivnímu odporu; rozsáhlé, masové hnutí, které začalo v Porýnské provincii, nebylo aktivně podporováno v ostatních pruských provinciích. A tak kontrarevoluce dosáhla nového vítězství: 5. prosince 1848 bylo pruské Národní shromáždění rozpuštěno. V článku „Státní převrat kontrarevoluce" Marx napsal: „Národní shromáždění sklízí nyní plody své vleklé slabosti a zbabělosti. Připustilo, aby se spiknutí proti lidu po celé měsíce v klidu připravovalo, zesílilo a zmohutnělo, a nyní se stává jeho první obětí" (viz tento svazek, str. 126).

V několika článcích, „Buržoasie a kontrarevoluce", „Montesquieu LVI.", „Berlínská ‚Nationalzeitung' prvotním voličům", „Camphausen" a v jiných, a také ve své řeči při procesu proti Porýnskému krajskému výboru demokratů zkoumá Marx příčiny vítězství kontrarevoluce v Prusku z hlediska historického materialismu; odhaluje charakter a zvláštnosti březnové revoluce v Německu a ukazuje, čím se podstatně odlišovala od svých historických předchůdkyň — buržoasních revolucí v 17. a 18. století v Anglii a ve Francii. Jestliže v Anglii a ve Francii revoluce vedla k vytvoření nového politického zřízení, které odpovídalo kapitalistickému způsobu výroby, březnová revoluce „reformovala jen nejvyšší politické špičky a nechala nedotčeny všechny jejich základy, starou byrokracii, starou armádu, starou prokuraturu" (viz tento svazek, str. 247). Avšak v Anglii a ve Francii buržoasie opravdu stála v čele revolučního hnutí, kdežto pruská buržoasie se snažila dosáhnout moci nikoli revolucí, nýbrž pokojnou transakcí s královskou mocí. Marx ukazuje, že Camphausenův a Hansemannův postoj v revoluci nevyplýval z osobních vlastností těchto politiků, nýbrž byl dán materiálními zájmy té třídy, kterou zastupovali. Ze strachu před bouřícím se proletariátem byla pruská buržoasie odhodlána přistoupit na jakýkoli kompromis se silami staré společnosti. Snažila se stůj co stůj zůstat na „půdě práva", a proto upouštěla od rozhod-

ného boje proti silám feudální společnosti a zachovávala starý, jen trochu renovovaný statkářský a byrokratický stát. Tím, že ze strachu před útoky na buržoasní vlastnictví chránila feudální vlastnictví, odrazovala si svého nezbytného spojence v boji proti feudalismu — rolnictvo. Tím se sama předem odsuzovala k porážce a vytvářela podmínky pro vítězství kontrarevoluce.

Ve své řeči při procesu proti Porýnskému krajskému výboru demokratů odhalil Marx pravý smysl proslulé „právní půdy"; dokázal, že je to snaha vnutit nové společnosti, která si revoluční cestou upevňovala svá práva, staré zákony. Marx rozvíjí učení o základně a nadstavbě a dokazuje, že přes všechny fantasie právníků společnost nespočívá na zákonu, nýbrž naopak, že zákon musí spočívat na společnosti; zákon má být výrazem jejích celkových zájmů a potřeb, vyplývajících z daného materiálního způsobu výroby. Zachovávání starých zákonů, přestože tu jsou nové potřeby a požadavky společenského vývoje, vede ke společenským krizím, které se řeší politickými revolucemi.

Když Marx shrnuje výsledky polovičaté březnové revoluce, ukazuje, že nevyhnutelným výsledkem hájení „právní půdy" a proslulé „teorie dohody" musel být prudký politický konflikt, který v Prusku skutečně propukl v listopadu 1848 a vyvrcholil státním převratem z 5. prosince.

Marx pohlíží na tento konflikt mezi královskou mocí a Národním shromážděním jako na boj mezi dvěma státními mocemi, dvěma suverény. Ale v jednom státě nemohou působit zároveň, bok po boku, dvě svrchované moci. Boj mezi nimi musel být rozhodnut materiální silou. Marx odhaluje hluboké třídní kořeny tohoto boje. Dokazuje, že to nebyl politický konflikt mezi dvěma parlamentními frakcemi na půdě jedné společnosti, nýbrž konflikt mezi dvěma společnostmi, konflikt sociální, který nabyl politické formy. Byl to boj mezi královskou mocí, představitelkou staré, feudálně aristokratické společnosti, a Národním shromážděním, představitelem moderní buržoasní společnosti.

Marx vyvrací obvinění proti Porýnskému krajskému výboru demokratů a dokazuje, že odepření daní bylo přirozeným a zákonným prostředkem sebeobrany lidu, že lid měl právo odpovědět na

násilí násilím. Marx důsledně a rozhodně obhajuje svrchovanost lidu, jeho právo na revoluci, na aktivní zasahování do běhu dějin: „Jestliže koruna dělá kontrarevoluci, odpovídá lid právem revolucí" (viz tento svazek, str. 270).

Marxova řeč při procesu proti Porýnskému krajskému výboru demokratů, a právě tak i jeho i Engelsova řeč při soudním procesu proti „Neue Rheinische Zeitung" jsou skvělou ukázkou, jak se dá použít soudní tribuny k propagaci revolučních názorů, k usvědčování úřadů a k odhalování plánů kontrarevoluce. Ve svých řečech při procesu proti „Neue Rheinische Zeitung" hájili Marx a Engels práva revolučního tisku, jehož prvním úkolem je podrývat všechny základy existujícího reakčního politického zřízení.

Po kontrarevolučním převratu v Prusku se Marx i Engels ještě víc utvrdili ve svém názoru, že osud evropské revoluce nebude rozhodnut v hospodářsky zaostalém Německu, nýbrž v nejvyspělejších kapitalistických zemích tehdejší Evropy, ve Francii a v Anglii.

V několika článcích, „Revoluční hnutí v Itálii", „Revoluční hnutí" a v jiných, zkoumá Marx cestu, jíž se ubírala evropská revoluce i kontrarevoluce v roce 1848. Znovu a znovu se vrací k červnové porážce francouzského proletariátu, která měla za následek porážku jeho protivníka, republikánské francouzské buržoasie, a na celém evropském kontinentu porážku buržoasie a rolnictva, bojujících proti feudálnímu absolutismu, a nové zotročení utlačovaných národů, které odpověděly na únorovou revoluci bojem za nezávislost. Marx tak zdůrazňuje, že osud evropské revoluce je úzce spjat s osudem nejpokrokovější třídy — proletariátu.

Když Marx hodnotí výsledky evropské revoluce, dochází k závěru, že „hlavním plodem revolučního hnutí roku 1848 není to, co národy získaly, nýbrž to, co ztratily — *ztráta jejich ilusí*" (viz tento svazek, str. 164). Všechny iluse únorové a březnové revoluce, tak oplývající sny a tužbami, dobrými úmysly a květnatými frázemi, byly nemilosrdně rozdupány rychlým chodem dějin a krutostmi kontrarevoluce. Marx vyzývá lid, aby se poučil z lekcí, které mu dala kontrarevoluce, aby jich včas a neohroženě využil v příštích srážkách.

Všechny Marxovy a Engelsovy články napsané po kontrarevo-

lučním převratu v Prusku jsou prodchnuty nadějí v blízkost vítězné proletářské revoluce ve Francii, která by byla podnětem k rozmachu revoluce v evropských zemích včetně Německa. Tento nový rozmach, jak Marx a Engels doufali, měl vést k dovršení buržoasně demokratické revoluce v Německu a k přechodu k revoluci proletářské. Tyto myšlenky o buržoasně demokratické revoluci jako předehře socialistické revoluce rozvinuli zakladatelé marxismu v teorii permanentní revoluce, kterou zformulovali na základě zkušeností z revolucí let 1848 a 1849.

Hlavního nepřítele proletářské revoluce ve Francii viděl Marx v buržoasní Anglii — zemi, „která dělá z celých národů své proletáře, která svými obrovitými pažemi svírá celý svět v objetí". Marx byl tehdy toho názoru, že stará Anglie může být rozdrcena jedině světovou válkou, která vytvoří podmínky pro vítězné povstání chartistů, strany anglického proletariátu. Článek „Revoluční hnutí", kde je hodnocena evropská revoluce roku 1848, končí slovy: **„Revoluční povstání francouzské dělnické třídy, světová válka** — to je perspektiva roku 1849" (viz tento svazek, str. 176).

Engels později upozorňoval, že v letech 1848 až 1849 se v úsudcích zakladatelů marxismu o perspektivách evropské revoluce projevovalo určité přeceňování zralosti hospodářského vývoje zemí na evropském kontinentu; na tom se zakládal názor, že socialistická revoluce v těchto zemích je už přede dveřmi.

Marx a Engels vkládali sice hlavní naděje do revoluční iniciativy francouzského proletariátu, ale zároveň s neutuchající pozorností sledovali průběh boje v ostatních evropských zemích. Vřele podporovali boj utlačovaných národů za svobodu. V několika článcích vystoupili Marx a Engels na obranu nezávislosti Polska a vysoce hodnotili význam osvobozeneckého boje polského lidu pro evropskou demokracii. V článcích „Revoluční hnutí v Itálii", „Vyhlášení republiky v Římě", „Válka v Itálii a v Uhrách", „Porážka Piemonťanů" mluví Marx i Engels s vřelými sympatiemi o osvobozeneckých bojích italského lidu. Hlavní příčinu jeho porážky viděli ve zrádcovské politice piemontské královské moci. „Proti zradě a zbabělosti vlády," napsal Engels, „je jen jeden prostředek: revoluce" (viz tento svazek, str. 385). Italský lid, napsal

Engels, nesmí proti Rakušanům stavět jen pravidelnou armádu a ustávat u obvyklého způsobu vedení války, musí organisovat masové povstání, rozpoutat revoluční, guerillovou, opravdu národní válku, aby jednou provždy skoncoval s rakouským útlakem.

Několik článků v tomto svazku, „‚Kölnische Zeitung' o boji Maďarů", „Válka v Itálii a v Uhrách", „Uhry", je věnováno maďarské revoluci. S nesmírnou pozorností a sympatiemi sledovali Marx a Engels revoluční boj maďarského lidu proti reakční habsburské monarchii. Když Engels rozbíral průběh vojenských akcí v Uhrách, přikládal mimořádný význam tomu, že vůdcové maďarské revoluce dovedli učinit některá opatření, která zajišťovala revoluci podporu rolnictva. Zdůrazňoval rovněž lidový, guerillový ráz války v Uhrách a vysoce ocenil rozhodné revoluční metody boje proti nepříteli, kterých použila Kossuthova vláda.*

Marx a Engels v „Neue Rheinische Zeitung" soustavně a hluboce osvětlovali boj revolučních sil v různých evropských zemích s kontrarevolucí, ale věnovali velkou pozornost i rozboru průběhu událostí po kontrarevolučním státním převratu v Prusku. Hlavní

* Předmluva Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS k 2. ruskému vydání Marxových a Engelsových Spisů pokračuje dále odstavci, které se zabývají Marxovým a Engelsovým stanoviskem k národnostní otázce v revoluci roku 1848, tedy v době, kdy marxistické zpracování národnostní otázky bylo teprve v počátečním stadiu. Předmluva upozorňuje na nesprávné názory a chybné these, které vyslovil o historických osudech slovanských národů žijících v rakouské říši Bedřich Engels ve svých dvou článcích pro „Neue Rheinische Zeitung", a to v článku „Boj v Uhrách" a „Demokratický panslavismus".

Vzhledem k tomu, že Engels v těchto dvou článcích vyslovuje o historické minulosti i budoucnosti Čechů i Slováků zcela nesprávné názory a závěry, které celý další více než staletý vývoj dějin naprosto vyvrátil, nebyly na rozdíl od 2. ruského vydání Spisů tyto dva články do českého vydání Spisů zařazeny.

Oba tyto články, stejně jako ostatní články pro „Neue Rheinische Zeitung", reagovaly bezprostředně na současné politické události v Německu a v celé Evropě, a musely být proto psány velmi rychle a někdy i bez dostatečné přípravy. Tím si lze mimo jiné vysvětlit chybnost zmíněných Engelsových vývodů. Engels tu vyslovuje největší pochybnosti o budoucnosti českého a slovenského národa; sám tu však na jednom místě poznamenává: „Kdyby byli Slované v některé epoše svého útlaku zahájili *nové revoluční dějiny*, byli by už tím dokázali svou životaschopnost. Revoluce by od toho okamžiku měla zájem na jejich osvobození..."

Za více než sto let, která uplynula od napsání těchto Engelsových článků, dokázal celý další vývoj českého a slovenského národa i dalších slovanských národů, které kdysi žily v rakouské říši, že tyto národy jsou nejen zcela životaschopné, ale že sehrály vynikající pokrokovou úlohu v dějinách Evropy. Vybojovaly si svobodu a nezávislost, vytvořily si samostatný stát a po rozdrcení vykořisťovatelské reakce úspěšně dnes budují socialismus. *(Poznámka české redakce Spisů.)*

úkol německé demokracie viděli v tom, aby krok za krokem hájila posice, které si dosud udržela, v tisku, na lidových shromážděních i v parlamentu.

V článcích „Tři nové návrhy zákonů", „Hohenzollernský celkový plán reforem", „Hohenzollernský návrh tiskového zákona" se ostře kritisují návrhy zákonů předložené Manteuffelovou vládou, které jako důstojný doplněk okleštěné ústavy, darované králem 5. prosince 1848, měly zemi znovu uvrhnout do patriarchálního barbarství staropruského zákonodárství.

Engelsovy články „Návrh adresy druhé sněmovny", „Berlínské debaty o adrese", „Zasedání druhé sněmovny v Berlíně 13. dubna" a „Debaty k zákonu o plakátech" jsou věnovány kritice činnosti druhé sněmovny pruského zemského sněmu. Při rozboru debat v druhé sněmovně Engels s rozhořčením konstatoval, že poslanci této sněmovny, mezi nimi i zástupci krajní levice, místo aby otevřeně hájili demokratická práva lidu, se přizpůsobují parlamentním možnostem a dělají jeden ústupek za druhým. Engels vytýkal vůdcům maloburžoasní demokracie, těmto „novopečeným rytířům parlamentní tribuny", že si myslí, že mohou parlamentními metodami dosáhnout toho, čeho lze dosáhnout jen revolučními metodami, silou zbraní. V Marxových a Engelsových článcích zařazených do tohoto svazku je ostře kritisován buržoasní parlamentarismus a je tu nastíněna taktika revolučních zástupců lidu v parlamentě, jejímž hlavním znakem je organické spojování parlamentní činnosti s mimoparlamentním bojem lidových mas.

Marxova a Engelsova činnost v letech 1848 až 1849 byla nerozlučně spjata s revolučním bojem mas.

Když Marx a Engels na jaře 1848 přijeli do Německa, byl německý proletariát roztříštěný a nedostatečně politicky uvědomělý, Svaz komunistů byl organisačně slabý a málo početný; na základě toho stanovili tehdy jedině správnou taktiku proletariátu — aktivní účast v buržoasní revoluci na krajním levém křídle demokratického hnutí. Řídíce se touto taktikou, vstoupili Marx a Engels se svými stoupenci do demokratických organisací, kde energicky prosazovali stanovisko revolučního proletariátu, neustupovali maloburžoasním demokratům v zásadních otázkách, odhalovali jejich

polovičatost a nedůslednost a snažili se přimět je k rozhodným činům.

Místem, kde Marx a Engels politicky působili, byl vedle „Neue Rheinische Zeitung" a kolínské Demokratické společnosti také kolínský Dělnický spolek, jehož prostřednictvím se Marx, Engels a jejich stoupenci snažili zvýšit třídní uvědomění a organisovanost dělnictva nejen v Kolíně, ale i v celé Porýnské provincii.

V průběhu revoluce se zvyšovala politická uvědomělost a aktivita německých dělníků, neboť stále hlouběji chápali své vlastní třídní cíle a vymaňovali se z vlivu maloburžoasních demokratů. Zkušenosti z boje ukázaly, že v rozhodující srážce s kontrarevolucí nemohou být maloburžoasně demokratičtí vůdcové spolehlivými spojenci. Vzhledem ke změněné situaci přistupují Marx a Engels se svými stoupenci prakticky k utvoření samostatné politické organisace proletariátu, i když v některých všeobecných politických otázkách (např. ve věci voleb do druhé sněmovny pruského zemského sněmu) i nadále postupovali společně s demokraty. Proto provádějí některá opatření směřující k reorganisaci a upevnění kolínského Dělnického spolku. K těmto opatřením dochází za prudkého boje proti frakční rozbíječské činnosti Gottschalka a jeho stoupenců (viz např. usnesení odbočky kolínského Dělnického spolku v přílohách k tomuto svazku, str. 604–606).

Na jaře roku 1849, kdy se zostřuje třídní boj v Německu, propuká revoluční válka v Uhrách a začíná rozmach revolučního hnutí ve Francii, stává se otázka samostatné organisace proletariátu zvlášť naléhavou. Marx a Engels i jejich stoupenci, podporováni nejvyspělejšími, nejuvědomělejšími živly v německém dělnictvu, vystupují 14. dubna 1849 z Porýnského krajského výboru demokratů, a tak se organisačně rozcházejí s vůdci maloburžoasní demokracie (viz tento svazek, str. 433). Hned nato se kolínský Dělnický spolek pod jejich vedením usnáší, že vystoupí ze svazu demokratických spolků Porýnské provincie a naváže spojení s celoněmeckým svazem dělnických spolků. Tím, že se Marx a Engels organisačně rozešli s maloburžoasní demokracií, nezříkali se do budoucna společného postupu s ní v boji proti společnému nepříteli.

Rok po zahájení březnové revoluce mění Marx a Engels svou

taktiku, protože za tuto dobu se změnilo rozložení třídních sil v Německu a došlo i ke změnám ve vědomí německých dělníků. K tomu přispěla především „Neue Rheinische Zeitung", která vystupovala stále otevřeněji jako orgán revolučního proletariátu.

V několika článcích — „Buržoasní dokument", „Montesquieu LVI.", „‚Kölnische Zeitung' o volbách" — dokazuje Marx na konkrétních faktech nelítostnou krutost pruské buržoasie vůči dělníkům a odhaluje její licoměrné pokusy koketovat s proletariátem, její demagogické předvolební sliby, že naráz vyřeší „sociální otázku". Marx polemisuje proti zmateným teoretickým úvahám „Kölnische Zeitung" o „sociální otázce" jako takové a odhaluje její konkrétní třídní charakter. Dokazuje, že proletariát, maloburžoasie a rolnictvo, třebaže se buržoasie spoléhá, že budou hlasovat pro ústavu darovanou králem, mají zájem na zřízení demokratické republiky, státní formy, která jim umožňuje daleko lépe hájit své zájmy. „Nejsou právě tyto třídy nejradikálnější a nejdemokratičtější z celé společnosti? Není právě proletariát specificky *revoluční* třída?" (viz tento svazek, str. 232).

Boj za jednotnou demokratickou německou republiku, heslo, které Marx a Engels důsledně prosazovali, znamenal nejen odstranění přežilých forem politického zřízení, panství reakční třídy statkářů, ale i revoluční vyřešení otázky sjednocení Německa, odstranění staleté roztříštěnosti země, která bránila jejímu hospodářskému i politickému rozvoji.

Jako už v některých dřívějších článcích, vystupují Marx a Engels i teď rozhodně proti plánům na sjednocení Německa „shora" pod hegemonií jedné z feudálních monarchií – Rakouska nebo Pruska (článek „Frankfurtské shromáždění"). Zároveň bojují i proti jihoněmeckým maloburžoasním republikánům, kteří chtěli z Německa vytvořit federativní republiku podle švýcarského vzoru.

V článcích „Bývalé knížectví", „Nové zastupitelské instituce. – Úspěchy hnutí ve Švýcarsku", „Volby do Spolkového soudu", „Portréty členů spolkové rady", „Národní rada", „Švýcarský tisk", které Engels napsal za svého nuceného pobytu ve Švýcarsku, vykreslil žánrové obrázky politického života ve Švýcarsku, které bylo vzornou buržoasní spolkovou republikou, tak jako byla Belgie vzor-

nou buržoasní monarchií. Engels zdůrazňuje lokální, kantonální omezenost politického života tehdejšího maloměšťáckého Švýcarska, předsudky příznačné pro většinu švýcarských politiků, omezený rozhled, přízemnost a malichernost.

Marx a Engels rázně odmítají plány maloburžoasie na přeměnu Německa ve spolkovou republiku podle švýcarského vzoru a dokazují, že vzhledem ke zvláštnostem sociálně ekonomického a politického vývoje Německa je nezbytné odstranit roztříštěnost země, partikularismus a spoustu malých státečků a zřídit jednotnou demokratickou německou republiku.

Marx a Engels nejednou zdůrazňovali, že revoluční Německo bude muset svou svobodu a nezávislost hájit v boji nejen proti vnitřním, ale i proti vnějším nepřátelům, především v boji proti hlavním silám evropské kontrarevoluce – buržoasní Anglii a feudálně absolutistickému Rusku. Odhalovali ruský carismus jako hlavní baštu feudálně monarchistické reakce v Evropě; nebude-li tato bašta rozbita, nemůže evropská revoluce zvítězit a nemůže být dosaženo skutečného sjednocení Německa.

Za hlavní vnitřní překážku revolučního sjednocení Německa pokládali Marx a Engels reakční pruskou hohenzollernskou monarchii, oporu starých, odumírajících sil feudální společnosti. V článcích „Hrdinské činy Hohenzollernů", „Nová pruská ústava", „Nová charta stanného práva", „Mému lidu" a jiných je výstižně vylíčeno, jak se vládnoucí pruská dynastie povznesla loupežnými výboji, věrolomností a násilím, ukazuje se, jakou hanebnou úlohu hrála při potlačování osvobozeneckého hnutí lidu.

Druhou překážkou sjednocení Německa bylo feudálně absolutistické Rakousko. Dokud existovala říše Habsburků, nemohlo být ani řeči o osvobození potlačených národů a nastolení skutečně demokratického zřízení v celém Německu.

Marx a Engels neustále kritisovali celoněmecké Národní shromáždění, které se nedovedlo s německou kontrarevolucí rozhodně vypořádat, a dokonce jí nadržovalo. Poslanci „frankfurtského kvákajícího močálu" mařili čas profesorsko-šosáckým žvaněním o základních právech německého lidu, ale ve skutečnosti tomuto lidu upírali jeho odvěké základní právo – právo na povstání (viz články

„Frankfurtské shromáždění", „Zpráva frankfurtského výboru o rakouských záležitostech", „Vídeň a Frankfurt", „Pruský kopanec Frankfurtským"). Když frankfurtské Národní shromáždění konečně vypracovalo německou říšskou ústavu, byl to jen kus papíru, protože ji němečtí panovníci nechtěli uznat.

Na jaře roku 1849 propukla v Porýnské provincii i v jiných západoněmeckých oblastech lidová povstání na obranu říšské ústavy. Marx a Engels stáli na straně tohoto hnutí, přestože mělo jen omezené cíle. Masový ráz tohoto hnutí vysvětlovali tím, že „lid vidí v každém třeba i sebeubožejším kroku k sjednocení Německa krok k odstranění malých knížat a k osvobození od tíživého břemene daní" (viz tento svazek, str. 468). „Neue Rheinische Zeitung" uvítala rozvíjející se boj lidových mas, v němž hráli vynikající úlohu dělníci. Engels sám se aktivně zúčastnil povstání v Elberfeldu (viz článek „Elberfeld").

Statečný a nesmiřitelný postoj „Neue Rheinische Zeitung", která řídila revoluční boj mas, vyvolal od samého počátku nemilosrdné pronásledování listu ze strany pruské vlády a soudních orgánů. Proti redaktorům listu bylo zahájeno několik procesů. Avšak proces proti „Neue Rheinische Zeitung" ze 7. února 1849 i soudní proces proti Porýnskému krajskému výboru demokratů z 8. února 1849 probíhaly jinak, než si to pruská vláda přála. Marx a Engels pronesli za nadšeného souhlasu přítomného obecenstva řeči usvědčující vládu, takže porota byla nucena je osvobodit, a tím popularita redaktorů „Neue Rheinische Zeitung" nesmírně vzrostla.

Pruská vláda se však nevzdala svých plánů tak či onak „Neue Rheinische Zeitung" umlčet. V květnu 1849, když ztroskotala isolovaná povstání v Porýnské provincii, vydaly pruské úřady rozkaz vypovědět Marxe z Pruska, protože neměl pruské státní občanství. Policejní represálie proti Marxovi a ostatním redaktorům listu způsobily, že „Neue Rheinische Zeitung" byla 19. května 1849 zastavena. V posledním čísle, vytištěném rudou barvou, shrnují Marx a Engels výsledky slavného boje listu za věc revoluce a vysoko vyzvedají jeho charakteristický rys – ducha proletářského internacionalismu: „*...nebyla snad duše červnové revoluce duší našich novin?*" (viz tento svazek, str. 516). List organicky spojoval proletářský

internacionalismus s hájením skutečných národních zájmů německého lidu. Redakce listu mohla plným právem říci: „Zachránili jsme revoluční čest naší vlasti."

V provolání „Kolínským dělníkům!", které redaktoři listu uveřejnili na rozloučenou v posledním čísle, prohlašují, že „jejich posledním slovem vždy a všude bude: **osvobození dělnické třídy!**" (viz tento svazek, str. 531).

Významnou součást tohoto svazku tvoří dvě Marxovy ekonomické práce, „Námezdní práce a kapitál" a rukopis „Mzda", který s tímto dílem těsně souvisí.

Základem díla „Námezdní práce a kapitál", které vyšlo v dubnu 1849 v „Neue Rheinische Zeitung" jako série úvodníků, byly přednášky, které měl Marx v prosinci 1847 v německém dělnickém spolku v Bruselu. Marx pak tyto přednášky, v nichž nastínil ekonomické vztahy tvořící materiální základnu třídního boje v kapitalistické společnosti, uveřejnil. Chtěl tak dát proletariátu teoretickou zbraň, hluboce vědecké pochopení, na čem se v kapitalistické společnosti zakládá třídní panství buržoasie a námezdní otroctví dělníků. Na rozdíl od „Bídy filosofie", v níž Marx vyložil své ekonomické názory polemickou formou, jsou v „Námezdní práci a kapitálu" vyloženy systematicky a populárně, formou přístupnou dělníkům. Ve srovnání s „Bídou filosofie" je „Námezdní práce a kapitál" krokem vpřed v rozpracování Marxova ekonomického učení.

V této práci odhaluje Marx podstatu výrobních vztahů buržoasní společnosti, založených na vykořisťování práce námezdních dělníků. Ukazuje, že existence kapitálu a námezdní práce se navzájem podmiňují, a přitom jasně zdůrazňuje antagonistický charakter těchto vztahů. Na rozdíl od hlasatelů harmonie práce a kapitálu odhaluje Marx zásadní protikladnost zájmů práce a kapitálu. Zkoumá všechny ekonomické kategorie historicky a definuje kapitál jako „*buržoasní výrobní vztah*, výrobní vztah buržoasní společnosti" (viz tento svazek, str. 414). V této práci rozvíjí Marx výchozí these své teorie nadhodnoty. Dochází k závěru, že růst kapitálu, rozvoj výrobních sil buržoasní společnosti, rozvoj techniky, rozsáhlé používání strojů – to všechno stupňuje vykořisťování proletariátu, zvy-

šuje bídu a utrpení třídy námezdních dělníků, kteří vyrábějí materiální statky. Marx tu tedy formuluje v hlavních rysech thesi o relativním i absolutním zbídačování dělnické třídy za kapitalismu – jednu z nejdůležitějších thesí marxistické politické ekonomie.

Zde ve Spisech uveřejňujeme dílo „Námezdní práce a kapitál" v té podobě, v jaké vyšlo v „Neue Rheinische Zeitung". Jak uvádí Engels, Marx tehdy ještě nedovršil svou kritiku buržoasní politické ekonomie; k tomu dospěl teprve koncem padesátých let. Proto jsou v této jeho práci výrazy a celé věty, které se oproti pozdějším Marxovým pracím zdají nezdařilé, a dokonce nesprávné. Když se roku 1891 chystalo vydání tohoto díla pro široký okruh čtenářů, provedl v něm Engels některé změny, které jsou v tomto svazku Spisů uvedeny v poznámkách. Změny se týkají, jak upozornil Engels, jednoho bodu: podle původního textu „Námezdní práce a kapitálu" prodává dělník kapitalistovi svou práci, podle změn provedených Engelsem mu prodává pracovní sílu. Když Engels vysvětloval smysl těchto změn, připomněl, že tu nejde o slova, ale o jednu z nejdůležitějších otázek ekonomické teorie, kterou klasická politická ekonomie nepochopila, a proto se dostala do slepé uličky. Východisko z této slepé uličky našel Marx. Jak napsal Engels v předmluvě k druhému dílu „Kapitálu", Marx dokázal, že „práce nemá hodnotu. Jako hodnototvorná činnost nemůže mít zvláštní hodnotu, stejně jako tíže nemůže mít zvláštní váhu, teplo zvláštní teplotu, elektřina zvláštní sílu proudu. Jako zboží se kupuje a prodává nikoli práce, nýbrž pracovní *síla*. Jakmile se stane zbožím, měří se její hodnota prací, která je v ní ztělesněna jako ve společenském produktu; tato hodnota se rovná práci společensky nutné k její výrobě a reprodukci" (K. Marx, „Kapitál", díl II., čes. vyd. 1955, str. 27). Zboží pracovní síla má zvláštní vlastnost — je hodnototvorná, je zdrojem hodnoty, a to větší hodnoty, než jakou má sama. Nadhodnotu vytvářenou dělníkem si přivlastňuje kapitalista. Svým učením o nadhodnotě, které vypracoval koncem padesátých let a jehož klasický výklad podal v „Kapitálu", odhalil Marx tajemství kapitalistického vykořisťování.

S „Námezdní prací a kapitálem" úzce souvisí rukopis „Mzda", zřejmě Marxův konspekt k několika posledním přednáškám před-

neseným v Bruselu. Tento rukopis má ráz fragmentu a Marx jej nepřipravoval pro tisk; přesto je velmi zajímavý, neboť v lecčems doplňuje obsah „Námezdní práce a kapitálu". Platí o něm ovšem plně všechny Engelsovy připomínky obsažené v úvodu k „Námezdní práci a kapitálu" z roku 1891.

V tomto rukopise zkoumá Marx vliv růstu výrobních sil na mzdu a dochází k závěru, že ta část kapitálu, která připadá na stroje a suroviny, roste mnohem rychleji než část připadající na udržování dělníků. Přestože tu Marx ještě nepoužívá pojmu konstantní a variabilní kapitál, značně se tu již přibližuje své pozdější poučce o organickém složení kapitálu. Dochází k závěru, že za kapitalismu se každý rozvoj nové výrobní síly stává zbraní proti dělníkům.

Velmi zajímavá je i Marxova kritika různých návrhů, jak usnadnit situaci dělnictva, jejichž cílem bylo odvést dělníky od třídního boje; bylo to např. zakládání spořitelen, zavádění průmyslové výchovy a konečně Malthusova teorie. Malthus tvrdil, že podle přírodních zákonů přibývá obyvatelstva rychleji než prostředků k životu, a navrhoval, aby se konkurence mezi dělníky zmenšila omezením populace. Marx odhaluje „všechnu hloupost, hanebnost a pokrytectví" Malthusovy doktríny, která ze společenských jevů dělá jevy přírodní, dívá se na bídu proletariátu jako na něco, čím je sám vinen, a trestá ho za to.

V oddílu o dělnických spolcích zkoumá Marx tato sdružení dělnické třídy jako prostředek, s jehož pomocí se proletariát připravuje na svržení staré společnosti s jejími třídními rozpory. Marx analysuje vztahy mezi prací a kapitálem a odhaluje vykořisťování dělníků, ale přitom zdůrazňuje historicky pokrokovou úlohu námezdní práce, výrobních vztahů kapitalistické společnosti, bez nichž by nebyly vytvořeny materiální prostředky k osvobození proletariátu a k založení nové společnosti, a sám proletariát by nedosáhl takového stupně vývoje, kdy je schopen provést revoluci ve staré společnosti a zrevolucionovat sám sebe.

Na konci svazku jsou zařazeny materiály a dokumenty, které Marx a Engels napsali po zastavení „Neue Rheinische Zeitung" v květnu až červenci 1849. Jsou to dvě prohlášení do redakcí listů, dále Engelsův článek „Revoluční povstání ve Falci a v Bádensku"

a Marxův článek „13. červen“ o neúspěšném vystoupení maloburžoasních demokratů v Paříži.

Část „Z Marxovy a Engelsovy rukopisné pozůstalosti“ obsahuje vedle Marxova rukopisu „Mzda“ ještě dva svého času neuveřejněné Engelsovy články o situaci ve Francii před presidentskými volbami v prosinci 1848 — „Francouzská dělnická třída a presidentské volby“ a „Proudhon“.

Přílohy k tomuto svazku tvoří řada dokumentů, které jsou dokladem Marxovy a Engelsovy praktické revoluční činnosti, jejich vedoucí úlohy v boji širokých lidových mas. Jsou tu materiály o Marxově a Engelsově činnosti v kolínském Dělnickém spolku a zprávy o demokratických banketech, jichž se Marx a Engels účastnili. Jsou tu také materiály o soudním a policejním pronásledování Marxe a Engelse; z nich je vidět, za jak obtížné a napjaté situace byla redigována „Neue Rheinische Zeitung“ a Marx a Engels působili při organisování a politické výchově lidových mas.

Marxova a Engelsova díla obsažená v tomto svazku tvoří bohatý materiál objasňující teoretické a taktické these, které zakladatelé marxismu razili za revoluce let 1848 až 1849.

*

Jak bylo uvedeno již v předmluvě k pátému svazku Spisů, stanovit autorství Marxových a Engelsových článků otištěných v „Neue Rheinische Zeitung“ je velmi těžké, protože články nejsou podepsány, sami autoři k tomu zanechali velmi málo dokladů a rukopisné originály se nezachovaly. Kromě toho mnoho článků nese stopy společné práce obou autorů. V případech, kdy nebylo možno určit, kdo z obou autorů, zda Marx či Engels, ten či onen článek napsal, není za článkem autor uveden.

Tam, kde článek neměl nadpis, byl titul doplněn Institutem marxismu-leninismu a je označen hvězdičkou.

Institut marxismu-leninismu
při ÚV KSSS

KAREL MARX

A

BEDŘICH ENGELS

LISTOPAD 1848 – ČERVENEC 1849

KAREL MARX

A

BEDŘICH ENGELS

ČLÁNKY

Z „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

9. LISTOPADU 1848 — 19. KVĚTNA 1849

BERLÍNSKÁ KRIZE[1]

Kolín 8. listopadu. Situace vypadá velmi zamotaně, je však velmi jednoduchá.

Král, jak správně poznamenává „*Neue Preussische Zeitung*“,[2] stojí „*na nejširší základně*“ svých „*dědičných*“ práv „*z boží milosti*“.

Na druhé straně *Národní shromáždění nestojí na žádné základně*, musí teprve konstituovat, klást základy.

Dva suveréni!

Spojovacím článkem mezi nimi je *Camphausen, teorie dohody*[3].

Jakmile se už oba suveréni nemohou nebo nechtějí dohodnout, proměňují se ve dva nepřátelské suverény. *Král* má *právo* hodit rukavici shromáždění, *shromáždění* má *právo* hodit rukavici králi. *Větší právo* je na straně *větší moci*. Moc se ověřuje *bojem*. Boj se ověřuje *vítězstvím*. Obě moci mohou prokázat své právo pouze *vítězstvím*, své neprávo pouze *porážkou*.

Král dosud nebyl *konstitučním* králem. Je to *absolutní* vladař, který se pro konstitucionalismus rozhodne, nebo nerozhodne.

Shromáždění dosud nebylo *konstituční*, je *konstituující*. Snažilo se dosud konstituovat konstitucionalismus. Může se své *snahy* vzdát, nebo nevzdat.

Oba, král i shromáždění, se prozatím podřídili konstituční ceremonii.

Králův požadavek, aby byla navzdory většině sněmovny vytvořena Brandenburgova vláda, vláda po jeho libosti, je požadavek *absolutního krále*.

Právo, které si osobuje sněmovna, zakázat králi *přímou* deputací vytvoření Brandenburgovy vlády, přísluší *absolutní sněmovně*.

Král i shromáždění se prohřešili proti konstitučním zvyklostem.

Král i shromáždění se stáhli na své původní posice, král vědomě, sněmovna nevědomě.

Král je ve výhodě.

Právo je na straně *moci*.

Právní fráze je na straně *bezmoci*.

Rodbertusova vláda by byla nulou, v níž se plus a minus vzájemně ruší.

Napsal K. Marx 8. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 138 z 9. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BÝVALÉ KNÍŽECTVÍ[4]

Z republiky Neuchâtel 7. listopadu. Bude vás jistě zajímat, uslyšíte-li zas jednou něco ze zemičky, která ještě donedávna požívala blaha pruského panství, ale první ze všech zemí poddaných pruské koruně vztyčila prapor revoluce a vyhnala otcovskou pruskou vládu. Mluvím o bývalém „knížectví Neuenburg a Valendis"[5], kde pan Pfuel, nynější ministerský předseda, získával jako guvernér první administrativní zkušenosti a v květnu tohoto roku byl lidem sesazen, ještě než si mohl vydobýt vavříny v Poznaňsku a v Berlíně sklidit jako premiér vótum nedůvěry. Tato zemička přijala nyní pyšnější název „République et Canton de Neuchâtel"*, a jistě není daleko doba, kdy si bude v Berlíně čistit svůj zelený stejnokroj poslední neuchâtelský gardista. Musím se přiznat, že cítím humorné zadostiučinění, když se pět týdnů po svém útěku před pruskou svatou hermandadou[6] opět mohu nerušeně procházet na půdě, která je de iure ještě pruská.

Ostatně je na tom republika a kanton Neuchâtel zřejmě mnohem líp než někdejší knížectví Neuenburg a Valendis; neboť při nedávných volbách do švýcarské Národní rady dostali republikánští kandidáti přes 6000 hlasů, zatímco kandidáti royalistů, beduínů, jak jim zde říkají, sehnali všeho všudy sotva 900 hlasů. Také ve Velké radě sedí téměř samí republikáni a jenom maličká horská vesnička Les Ponts, ovládaná aristokraty, vyslala do Neuchâtelu jako svého zástupce bývalého královsko-prusko-knížecko-neuenburského státního radu Calama, který tu musil před několika dny pří-

* „Republika a kanton Neuchâtel". *(Pozn. red.)*

sahat věrnost republice. Místo starého královského „Constitutionnel neuchâtelois" vychází teď v La Chaux de Fonds, největším, nejprůmyslovějším a nejrepublikánštějším městě kantonu, list „Républicain neuchâtelois",[7] psaný sice velmi špatnou jursko-švýcarskou franštinou, ale jinak ne právě špatně redigovaný.

Jurskému hodinářskému průmyslu a traverstalskému* krajkářství, hlavním zdrojům obživy této zemičky, se opět začíná lépe dařit, a přestože je tu už po kolena sněhu, vrací se opět horalům ponenáhlu jejich bývalé veselí. Zato beduíni chodí zasmušile, nadarmo vystrkují na kalhotách, blůzách a čepicích pruské barvy a marně vzdychají po návratu ctihodného Pfuela a dekretů začínajících slovy: „Nous, Frédéric-Guillaume par la grâce de Dieu"**. Pruské barvy, černé čepice s bílými lemovkami, jsou zde, vysoko v jurských horách, 3500 stop nad hladinou moře, stejně skleslé a vyvolávají stejně dvojsmyslný úsměv jako u nás na Rýně; nebýt švýcarských praporů a velkých plakátů „République et Canton de Neuchâtel", mohl by sis myslit, že jsi doma. Jinak jsem rád, že vám mohu sdělit, že *němečtí dělníci* sehráli v neuchâtelské revoluci, stejně jako ve všech revolucích roku 1848, rozhodující, velmi čestnou úlohu. Proto je také aristokraté tak nenávidí.

Napsal B. Engels 7. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 140 z 11. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Francouzsky Val-de Travers — údolí a okres v Neuchâtelu. *(Pozn. red.)*
** „My, Bedřich Vilém, z milosti boží". *(Pozn. red.)*

NOVÉ ZASTUPITELSKÉ INSTITUCE. — ÚSPĚCHY HNUTÍ VE ŠVÝCARSKU

Bern 9. listopadu. Od předvčerejška tu zasedají nové zákonodárné orgány spolku, švýcarská Národní rada a Stavovská rada. Město Bern se všemožně snažilo, aby je uvítalo co nejskvěleji a co nejlichotivěji. Bylo tu všechno: hudba, slavnostní průvody, hřímání děl i vyzvánění, iluminace. Zasedání byla zahájena hned předevčírem. Národní rada, zvolená na základě všeobecného hlasovacího práva a počtu obyvatel (Bern vyslal dvacet, Curych dvanáct, nejmenší kantony po dvou až třech poslancích), se skládá převážně z liberálů radikálního zabarvení. Strana rozhodných radikálů je zastoupena velmi silně, konservativcům připadá z celkového počtu víc než sta hlasů pouze šest či sedm. Do Stavovské rady vysílá každý kanton po dvou poslancích a každý půlkanton po jednom, a tak se svým složením a charakterem velmi podobá bývalému sněmu [Tagsatzung]. Původní kantony [Urkantönli] tam opět vyslaly několik zarytých sonderbundovců[8] a v důsledku nepřímých voleb má reakční živel ve Stavovské radě, i když je i zde rozhodně v menšině, přece jen silnější posice než v Národní radě. Stavovská rada je vlastně bývalý sněm, zreformovaný zrušením závazných mandátů[9] a uznáním hlasů půlkantonů a vytvořením Národní rady zatlačený do pozadí. Hraje nevděčnou úlohu senátu nebo sněmovny pairů, má brzdit přehnané chutě Národní rady po novotách, které se u ní dají očekávat, má být dědicem zralé moudrosti a bedlivé rozvážlivosti otců. Tato důstojná a rozšafná instituce sdílí už nyní osud svých sester v Anglii a v Americe a druhdy také ve Francii; ještě se ani neprojevila a tisk se už na ni dívá svrchu a pro Národní radu na ni

zapomíná. Téměř nikdo o ní nemluví, a zavdá-li příčinu k tomu, aby se o ní mluvilo, bude to pro ni tím horší.

Národní rada, třebaže má representovat celý švýcarský „národ", předvedla hned na prvním zasedání ukázku ne sice přímo kantonální omezenosti, ale přece jen ryze švýcarské nejednotnosti a malichernosti. Při volbě předsedy se muselo třikrát hlasovat, ačkoli vážné vyhlídky měli pouze tři kandidáti, a k tomu ještě všichni tři Berňané. Byli to pánové Ochsenbein, Funk a Neuhaus; první dva představitelé bernských staroradikálů, třetí zástupce staroliberální, polokonservativní strany. Nakonec byl zvolen pan Ochsenbein padesáti hlasy z devadesáti tří, tedy jen velmi těsnou většinou. To, že Curyšané a ostatní moderados[10] kandidovali proti panu Ochsenbeinovi moudrého a velmi zkušeného Neuhause, lze pochopit; že však se stal jeho protikandidátem pan Funk, který patří k úplně stejnému politickému odstínu jako pan Ochsenbein a šel i do druhého hlasování, dokazuje, jak jsou strany ještě nekonsolidované a neukázněné. Buď jak buď, v prvním turnaji stran radikálové Ochsenbeinovým zvolením zvítězili. – Při volbě místopředsedy, která se konala hned nato, se dosáhlo absolutní většiny teprve při pátém hlasování! Naproti tomu rozšafná a zkušená Stavovská rada zvolila téměř jednomyslně za svého předsedu hned při prvním hlasování curyšského moderada Furrera. Obě tyto volby už dostatečně napovídají, jak rozdílný duch vládne v obou komorách a že se brzy musejí rozejít a dostat do konfliktů.

Příštím zajímavým předmětem debaty bude volba hlavního města spolku. Pro Švýcary je zajímavá proto, že velmi mnoho jich je při tom hmotně zainteresováno, pro cizinu proto, že právě tato debata nejjasněji ukáže, nakolik byl překonán starý lokální patriotismus, kantonální omezenost. Hlavními konkurenty jsou Bern, Curych a Luzern. Bern by rád odbyl Curych spolkovou universitou a Luzern Spolkovým soudem, ale bez úspěchu. Bern je jistě jediným vhodným městem, neboť tvoří přechod mezi německým a francouzským Švýcarskem, je hlavním městem největšího kantonu a stává se střediskem celého švýcarského hnutí. Jenže pak musí mít, má-li něco znamenat, také universitu a Spolkový soud. Ale říkej to Švýcarům, z nichž každý fanaticky horuje pro své kantonální město!

Snadno se může stát, že radikálnější Národní rada bude hlasovat pro radikální Bern a rozšafná Stavovská rada pro rozšafný a velemoudrý Curych. Pak bude teprve dobrá rada drahá.

V Ženevě je už tři týdny velký nepokoj. Ve volbách do Národní rady prosadili reakční patricijové a buržoové, kteří ze svých vil udržují vesnice kolem Ženevy téměř ve feudální závislosti, s pomocí svých sedláků všechny tři kandidáty. Ale kancelář prohlásila volby za neplatné, protože bylo odevzdáno více hlasovacích lístků, než bylo vydáno. Jen tato kasace voleb uklidnila revoluční dělníky ze Saint Gervais, kteří už táhli v houfech ulicemi a volali: „Aux armes!"* Celý týden potom se dělníci chovali tak hrozivě, že buržoové raději vůbec nehlasovali, aby nevyprovokovali revoluci s obvyklými hrůzami, které se užuž rýsovaly; tím spíše, že vláda pohrozila demisí, budou-li reakční kandidáti znovu zvoleni. Mezitím změnili radikálové svou kandidátku, dali na ni několik umírněnějších jmen, dohonili, co zameškali v agitaci, a dostali v nových volbách 5000 až 5500 hlasů, téměř o tisíc víc než předtím reakcionáři. Tři reakční kandidáti nedostali téměř žádné hlasy, nejvíc měl generál Dufour, který získal 1500 hlasů. O týden později se konaly volby do Velké rady. Město zvolilo 44 radikálů, a venkov, který měl volit 46 členů Velké rady, zvolil téměř samé reakcionáře. „Revue de Genève"[11] se ještě hádá s buržoasními listy, zda těchto 46 poslanců jsou samí reakcionáři, nebo zda budou někteří z nich hlasovat pro radikální vládu. To se brzo ukáže. Situace v Ženevě se může velmi zkomplikovat, neboť bude-li vláda, kterou zde volí přímo lid, nucena odstoupit, může se při nových volbách snadno přihodit to, co se přihodilo při druhých volbách do Národní rady, a proti reakční většině ve Velké radě bude stát radikální vláda. Je ostatně jisté, že ženevští dělníci čekají jen na vhodnou příležitost, aby si novou revolucí zajistili ohrožené vymoženosti z roku 1847.[12]

Celkem vzato učinilo Švýcarsko proti počátku čtyřicátých let značné pokroky. U žádné třídy není však tento pokrok tak nápadný jako u dělnictva. Zatímco u buržoasie, a zejména ve starých patri-

* Do zbraně! *(Pozn. red.)*

cijských rodinách, převládá téměř všude staré lokálně omezené copařství, a nanejvýš nabylo modernějších forem, švýcarští dělníci podivuhodně vyspěli. Dříve se isolovali od Němců a naparovali se absurdní „svobodnou švýcarskou" národní pýchou, nadávali na „cizí sebranku" a zůstávali stranou celého soudobého hnutí. Teď se to změnilo. Od té doby, co je to s prací stále horší, od té doby, co se Švýcarsko demokratisovalo, ale zejména od té doby, co na místo drobných pučů nastoupily evropské revoluce a bitvy jako pařížská červnová a vídeňská říjnová, od té doby se švýcarští dělníci zúčastňovali stále víc a více politického a socialistického hnutí, sbratřili se s cizími, zvláště německými dělníky, a své „svobodné švýcarství" pověsili na hřebík. Ve francouzském a v mnoha částech německého Švýcarska jsou Němci a němečtí Švýcaři bez jakýchkoli rozdílů v témž dělnickém spolku, a spolky s většinou švýcarského členstva se rozhodly připojit k zamýšlené a zčásti už vytvořené organisaci německých demokratických spolků. Zatímco nejradikálnější radikálové oficiálního Švýcarska sní nanejvýš o jediné a nedělitelné helvetské republice, setkáš se u švýcarských dělníků často s názorem, že v evropské bouři, k níž se schyluje, půjde asi celá ta samostatnost maličkého Švýcarska brzy k čertu. A to říkají tito proletářští vlastizrádci docela chladnokrevně a lhostejně, bez jediného slova lítosti! Sympatie k Vídeňanům byly velké u všech Švýcarů, se kterými jsem se setkal, ale u dělníků přerostly v opravdový fanatismus. O Národní radě, Stavovské radě, o freiburském kněžourském puči[13] nebylo slyšet ani slova; ale o Vídni, o Vídni mluvili všichni od rána do večera. Bylo to, jako by Vídeň byla opět, jako před časy Tellovými[14], i švýcarským hlavním městem, jako by Švýcaři opět patřili k Rakousku! Kolovaly stovky pověstí, diskutovalo se o nich, pochybovalo, věřilo se jim, zase se vyvracely, probíraly se všechny možné eventuality; a když se nakonec zpráva, že hrdinní vídeňští dělníci a studenti podlehli přesile a barbarství Windischgrätzově, definitivně potvrdila, zapůsobila na švýcarské dělníky tak, jako by se ve Vídni rozhodlo o jejich vlastním osudu, jako by byla poražena věc jejich vlastní země. Tato nálada není ovšem ještě všeobecná, ale sílí mezi švýcarským proletariátem každým dnem a už to, že se s ní setkáme na mno-

ha místech, je pro takovou zemi, jako je Švýcarsko, obrovský pokrok.

Napsal B. Engels 9. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 143 z 15. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

KONTRAREVOLUCE V BERLÍNĚ

1

Kolín 11. listopadu. *Pfuelova vláda* byla „*nedorozuměním*"; jejím skutečným smyslem je *vláda Brandenburgova*. Pfuelova vláda byla *ukazatelem obsahu*, Brandenburgova vláda je *obsah*.

Brandenburg ve shromáždění a shromáždění v Brandenburgu.[15]

Tak zní náhrobní nápis brandenburské* dynastie[16]!

Císař Karel V. byl obdivován proto, že se dal pohřbít ještě za svého života.[17] Dát si ale vytesat na svůj náhrobní kámen špatný vtip, to je víc než dokázal císař Karel V. se svým řádem hrdelního práva.[18]

Brandenburg ve shromáždění a shromáždění v Brandenburgu!

Kdysi se objevil jeden pruský král ve shromáždění. Nebyl to skutečný Brandenburg. Markýz von Brandenburg, který se předevčírem objevil ve shromáždění, byl skutečným pruským králem.

Strážnice ve shromáždění, shromáždění ve strážnici! – To znamená: *Brandenburg ve shromáždění, shromáždění v Brandenburgu!*

Anebo *shromáždění v Brandenburgu* – Berlín leží, jak známo, v Brandenburské provincii – nabude vrchu... nad *Brandenburgem ve shromáždění?* Bude Brandenburg hledat ve shromáždění ochranu, jako kdysi Capet v jiném shromáždění[19]?

Brandenburg ve shromáždění a shromáždění v Brandenburgu je výrok mnohoznačný, dvojsmyslný, osudový.

Národy se, jak známo, daleko snáze vypořádají s *králi* než se *zákonodárnými shromážděními*. V dějinách najdeme množství marných

* tj. braniborské. Pro zachování slovní hříčky je v tomto článku v českém překladu ponechán výraz „brandenburský" místo „braniborský". *(Pozn. čes. red.)*

povstání lidu proti národním shromážděním. Jsou jen dvě velké výjimky. Anglický lid v osobě *Cromwella* rozehnal *dlouhý parlament*, francouzský lid v osobě *Bonaparta zákonodárný sbor*. Ale dlouhý parlament byl už dlouho *troskou*, zákonodárný sbor už dávno *mrtvolou*.

Mají snad *králové ve vzpourách proti zákonodárným shromážděním* větší štěstí než národy?

Karel I., *Jakub II.*, *Ludvík XVI.* a *Karel X.* nejsou příliš slibnými předobrazy.

Zato ve *Španělsku* a v *Itálii* jsou potěšitelnější příklady. A nedávno ve *Vídni?*

Ale nezapomínejme, že ve Vídni zasedal *kongres národů* a *slovanští zástupci lidu* s výjimkou Poláků přešli za víření bubnů do císařského tábora.[20]

Válka vídeňské kamarily s říšským sněmem byla zároveň válkou *slovanského* říšského sněmu s *německým*. V berlínském shromáždění naproti tomu nezpůsobili roztržku *Slované*, nýbrž jen *otroci**, a otroci, otroci nejsou strana, jsou nanejvýš přítěž strany. Berlínská pravice svou desercí[21] nepřátelský tábor neposiluje, nýbrž infikuje smrtelnou slabostí – *zradou*.

V Rakousku *slovanská* strana *zvítězila* ve spolku s kamarilou; teď s ní bude *bojovat* o plody vítězství. Zvítězí-li berlínská kamarila, nemusí se o vítězství dělit s *pravicí* a prosazovat je proti *pravici;* dá jí *spropitné* a – *kopanec*.

Pruská koruna je *v právu*, když vystupuje vůči shromáždění jako *absolutní koruna*. Shromáždění je však *v neprávu*, protože nevystupuje vůči koruně jako *absolutní shromáždění*. Muselo by především dát *zatknout* ministry jako *velezrádce*, jako *velezrádce svrchovanosti lidu*. Každého úředníka, který by byl poslušen jiných než jeho rozkazů, by muselo dát *do klatby*, postavit *mimo zákon*.

Může se však ukázat, že se *politická* slabost, s níž Národní shromáždění vystupuje v *Berlíně*, promění v jeho *občanskou* sílu v *provinciích*.

Buržoasie by byla velmi ráda *po dobrém* přeměnila *feudální království* v *království buržoasní*. Když vzala feudální straně erby, tituly

* Slovní hříčka: „Slaven" – Slované, „Sklaven" – otroci. *(Pozn. red.)*

urážející její měšťanskou pýchu a důchody spjaté s feudálním vlastnictvím a příčící se buržoasnímu způsobu přivlastňování, byla by velmi ráda uzavřela sňatek s feudální stranou a společně s ní zotročovala lid. Ale stará byrokracie se nechce snížit k úloze služky buržoasie, kterou dosud despoticky mistrovala. Feudální strana nechce obětovat svá privilegia a své zájmy na oltáři buržoasie. A konečně koruna vidí v prvcích staré feudální společnosti, jejímž je nejvyšším výhonkem, svou pravou, přirozenou společenskou půdu, zatímco v buržoasii spatřuje cizí, umělou prsť, na které může jen chřadnout.

Opojnou „*milost boží*" proměňuje buržoasie ve střízlivý *právní titul*, panství šlechtické krve v panství papíru, královské slunce v měšťanskou astrální lampu.

Proto se královská moc nedala buržoasií umluvit. Na její polovičatou revoluci odpověděla dokonalou kontrarevolucí. Vrhla buržoasii zpět do *náručí revoluce a lidu*, když jí odpověděla:

Brandenburg ve shromáždění a shromáždění v Brandenburgu.

Přiznáme-li se, že nečekáme od buržoasie odpověď, jakou si žádá situace, musíme na druhé straně poznamenat, že také koruna se ve své vzpouře proti Národnímu shromáždění utíká k licoměrné polovičatosti a schovává svou tvář za konstituční masku právě ve chvíli, kdy se tuto obtížnou masku pokouší odhodit.

Brandenburg si dává *udělit rozkaz* k svému *státnímu převratu* od *německé ústřední moci. Gardové pluky vtáhly do Berlína na rozkaz ústřední moci.* K berlínské kontrarevoluci dochází na rozkaz německé ústřední moci. Brandenburg nařizuje frankfurtskému shromáždění, aby mu dalo tento příkaz. Shromáždění popírá svou svrchovanost v okamžiku, kdy ji chce ustavit. Pan Bassermann se ovšem chopil oběma rukama příležitosti, aby hrál sluhu v úloze pána. Za to má zadostiučinění, že pán zase hraje úlohu sluhy.

Ať už padnou v Berlíně kostky jakkoli, je tu *dilema*: *král*, nebo *lid* – a lid zvítězí s heslem: *Brandenburg ve shromáždění a shromáždění v Brandenburgu.*

Můžeme ještě projít tvrdou školou, ale je to příprava na – **úplnou revoluci.**

II

Kolín 11. listopadu. *Evropská revoluce* opisuje *kruh.* V Itálii začala, v Paříži nabyla evropského charakteru, Vídeň byla první ozvěnou únorové revoluce, Berlín ozvěnou vídeňské. V Itálii, v Neapoli, zasadila evropská *kontrarevoluce* svůj první úder, v Paříži – v červnových dnech – nabyla evropského charakteru, Vídeň byla první ozvěnou červnové kontrarevoluce, v Berlíně se kontrarevoluce dovršuje a kompromituje. *V Paříži ještě jednou zakokrhá galský kohout a znovu probudí Evropu.*[22]

Ale v *Berlíně se kontrarevoluce kompromituje. V Berlíně se kompromituje všechno, ba i kontrarevoluce.*

V *Neapoli* lazaroni ve spolku s královskou mocí proti buržoasii.

V *Paříži* největší historická bitva, jaká kdy byla svedena. Buržoasie ve spolku s lazarony proti dělnické třídě.

Ve *Vídni* celý roj národností očekávajících od kontrarevoluce své osvobození. K tomu tajné pikle buržoasie proti dělníkům a akademické legii. Boj přímo v občanské gardě. Nakonec – útok lidu, který je záminkou k útoku dvora.

V *Berlíně nic takového.* Na jedné straně buržoasie a lid – na druhé straně poddůstojníci.

Wrangel a *Brandenburg*, dva lidé bez hlavy, bez srdce, bez vlastních názorů, nic než kníry – takový je protiklad tohoto ufňukaného, rádoby moudrého, nerozhodného Národního shromáždění.

Vůle! třeba jen vůle osla, vola, knírů – *vůle* je jediným trumfem proti fňukalům březnové revoluce bez vůle. A *pruský dvůr, který je právě tak bez vůle jako Národní shromáždění*, vyhledá *dva největší hlupáky* v mocnářství a řekne těmto lvům: *buďte představiteli vůle.* Pfuel

ještě měl špetku rozumu. Ale před *absolutní hloupostí* mudrlanti březnových vymožeností v hrůze couvají.

„Proti hlouposti jsou bezmocni i bohové,“[23]

volá ohromené Národní shromáždění.

A tito Wrangelové, tito Brandenburgové, tyto zabedněné palice, které jsou schopny *chtít*, protože nemají vlastní vůli, protože chtějí to, co se jim *nařizuje*, kteří jsou příliš hloupí, aby pochybovali o příkazech, jež jsou jim dávány chvějícím se hlasem a třesoucími se rty, i oni se *kompromitují* tím, že nebijí *hlava nehlava*, což je jediné, k čemu se tito *berani* hodí.

Wrangel se zmůže jen na prohlášení, že uznává jen takové Národní shromáždění, které se podřídí rozkazu! *Brandenburg* se učí parlamentním způsobům, a když pobouřil sněmovnu svým hrubým, odporným zupáckým žargonem, dopustí, aby byl „tyran přetyranisován“, podřídí se rozkazu Národního shromáždění a *prosí* poníženě o slovo, které si právě chtěl ještě *vzít*.

Byl bych raději hnidou v ovčí vlně,
než takovou rekovskou pitomostí.[24]

Klidný postoj Berlína nás *blaží;* troskotají na něm ideály pruského zupáctví.

Ale Národní shromáždění? Proč nevyřkne mise hors la loi*, proč nepostaví Wrangely mimo zákon, proč ani jeden poslanec nevstoupí mezi Wrangelovy bodáky, nedá ho do klatby a nepromluví k vojákům?

Ať si berlínské Národní shromáždění prolistuje „Moniteur“[25], „Moniteur“ z let 1789–1795.

A co učiníme *my* v této chvíli?

Odepřeme platit daně. Takový Wrangel nebo Brandenburg chápou – neboť tito tvorové se učí arabsky u Hyghlanů[26] – že nosí kord a dostávají uniformu a plat – ale *odkud* je kord, uniforma a plat, to nechápou.

Je už jen jeden prostředek, jak porazit královskou moc – a to až do *období protičervnové revoluce v Paříži*, k níž dojde v prosinci.[27]

* – postavení mimo zákon. *(Pozn. red.)*

Královská moc se nestaví do cesty jen lidu, staví se do cesty také buržoasii.

Porážejte ji tedy buržoasním způsobem.

A jak se poráží královská moc buržoasním způsobem?

Tím, že se vyhladoví.

A jak se vyhladoví?

Tím, že se odmítnou platit daně.

Dobře to uvažte! Ani pruští princové, ani Brandenburgové a Wrangelové nevyrábějí *komisárek*. Vy, vy sami vyrábíte komisárek.

III

Kolín 13. listopadu. Tak jako kdysi francouzské Národní shromáždění našlo svou oficiální zasedací síň uzavřenu a musilo přenést svá zasedání do *mlčovny*, bylo pruské Národní shromáždění nuceno přesídlit do *střelnice*.[28]

Ve zvláštním vydání našeho listu, které vyšlo dnes ráno, jsme přinesli zprávu našeho berlínského dopisovatele, píšícího pod značkou ⊙, o usnesení, přijatém ve střelnici, jímž byl *Brandenburg* prohlášen *za velezrádce*; „*Kölnische Zeitung*“[29] o tom ve své zprávě mlčí.

Mezitím jsme právě dostali dopis jednoho **poslance Národního shromáždění,** v němž se praví *doslova*:

Národní shromáždění prohlásilo jednomyslně (242 hlasy), že Brandenburg se tímto svým opatřením (rozpuštěním občanské gardy) dopustil velezrady, a každý, kdo aktivně nebo pasivně napomáhá uskutečnění tohoto opatření, budiž pokládán za velezrádce.

Je známo, jak spolehlivé jsou *Dumontovy* zprávy.

Tím, že Národní shromáždění prohlásilo *Brandenburga* za *velezrádce*, zaniká **sama sebou povinnost platit daně.** *Nikdo není povinen platit daně velezrádné vládě.* Zítra budeme své čtenáře podrobně informovat, jak se při podobných kolisích praktikuje **odepření daní v nejstarší konstituční zemi, v Anglii.**[30] Ostatně *velezrádná vláda sama* ukázala lidu správnou cestu, když **ihned odepřela daně Národnímu shromáždění** (diety atd.), a chce je **vyhladovět.**

Tento poslanec nám dále píše:

„Občanská garda neodevzdá své zbraně.“

Boj je tedy zřejmě nevyhnutelný, a ***povinností Porýnské provincie je rychle pomoci berlínskému Národnímu shromáždění lidmi i zbraněmi.***

Napsal K. Marx 11. a 13. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 141, druhé vydání čís. 141 a čís. 142
z 12. a 14. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* CAVAIGNAC A ČERVNOVÁ REVOLUCE[31]

E. Girardin je k politování, když obhajuje imperialistického kreténa *Ludvíka Napoleona*, *„malého konstábla“*[32]; je k pomilování, když útočí na Cavaignaca, jenž jest mečem páně Marrastovým. Od 7. listopadu otiskuje pan Girardin na pokračování filipiku proti *hrdinovi evropské buržoasie*, která se zamilovala do jeho arabské noční čepice.[33] Věrolomná jako vždy odhodila ho pro sipehsalára* Jelačiče, který je teď *modlou* evropských čachrářů.

Sdělujeme našim čtenářům celý tento acte d'accusation** listu „Presse“[34]. Na rozdíl od všech evropských novin velkého i malého formátu jsme *červnovou revoluci* hodnotili tak, jak to potvrdily dějiny. Budeme se čas od času k jejím hlavním momentům a hlavním osobám vracet, neboť *červnová revoluce* je osou, kolem níž se točí evropská revoluce a kontrarevoluce. Odklon od červnové revoluce byl, jak jsme konstatovali za jejího průběhu, zenitem kontrarevoluce, která musela oběhnout Evropu. Návrat k červnové revoluci je skutečný počátek evropské revoluce. Tedy zpátky ke Cavaignacovi, *vynálezci stavu obležení*!

Napsal K. Marx 13. listopadu 1848
Otištěno v druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 142 z 14. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* — vrchního velitele. *(Pozn. red.)*
** — obžalovací spis. *(Pozn. red.)*

VÝZVA DEMOKRATICKÉHO KRAJSKÉHO VÝBORU PORÝNSKÉ PROVINCIE[35]

PROVOLÁNÍ

Kolín 14. listopadu. Porýnský krajský výbor demokratů vyzývá všechny demokratické spolky v Porýnské provincii, aby bez meškání svolaly své členstvo a uspořádaly ve všech okolních obcích lidová shromáždění a vyzvaly na nich veškeré obyvatelstvo Porýnské provincie k odepření daní jakožto nejvhodnějšímu prostředku, jak čelit násilí páchanému vládou na shromáždění pruských zástupců lidu.

Je nutno varovat před jakýmkoli násilným odporem proti případnému exekučnímu vymáhání daní a naopak doporučit neúčast při nuceném prodeji majetku.

Aby se mohla projednat další opatření, pokládá krajský výbor za nutné svolat sjezd zástupců spolků, na který tyto zástupce zve. Sjezd se koná ve čtvrtek 23. t. m. ráno v 9 hod. (v Eiserově sálu v Komödienstrasse).

Kolín 14. listopadu 1848.

Za krajský výbor:
Karel Marx, Schneider II.

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 143 z 15. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VLÁDA NA LAVICI OBŽALOVANÝCH

Město Brandenburg nechce nic vědět o Brandenburgově vládě a posílá Národnímu shromáždění děkovnou adresu.

Celá země uznává ve svých adresách pouze vládu Národního shromáždění.

Vláda se dopouští nové velezrady tím, že vyhlásila v rozporu s Habeas Corpus Act[36] a bez souhlasu Národního shromáždění stav obležení a Národní shromáždění samo vyhnala bodáky ze střelnice.

Národní shromáždění má své sídlo v lidu, a nikoli uvnitř té či oné hromady kamení. Vyženou-li je z Berlína, bude zasedat v některém jiném městě, ve Vratislavi, v Kolíně nebo kde uzná za vhodné. Tak se usneslo na svém zasedání třináctého.

Berlíňané si tropí ze stavu obležení posměšky a nijak se jím nedávají omezovat. Nikdo neodevzdává zbraně.

Z různých míst spěchají ozbrojení občané na pomoc Národnímu shromáždění.

Gardy odmítají poslušnost. Vojáci se stále častěji bratří s lidem.

Ve Slezsku a v Durynsku je povstání v plném proudu.

My vás pak, občané, vyzýváme: Posílejte peníze ústřednímu výboru demokratů v Berlíně. Naproti tomu neplaťte žádné daně kontrarevoluční vládě. Národní shromáždění prohlásilo, že odepření daní má zákonný podklad. Ještě se na něm neusneslo z ohledu na úředníky. *Hladová kúra* poučí tyto úředníky o moci občanů a udělá i z nich dobré občany.

Vyhladovte nepřítele a neplaťte daně! Není nic pošetilejšího

než poskytovat velezrádné vládě prostředky k boji proti lidu, a prostředek všech prostředků jsou – *peníze.*

Napsal K. Marx 15. listopadu 1848
Otištěno ve zvláštním vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 143 z 15. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PROHLÁŠENÍ

Kolín 16. listopadu. „Kölnische Zeitung“ uvádí v čísle z 16. listopadu „Provolání Porýnského krajského výboru demokratů“ do naprosto vymyšlené souvislosti s „*Ujištěním*“ o odepření daní, které prý rozeslala do provincií krajní levice pruského Národního shromáždění. Podepsaným není o zprávě rozšiřované členy krajní levice, že se Národní shromáždění již usneslo na odepření daní, nic známo.

Karel Marx, Schneider II.

Napsáno 16. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 145 ze 17. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

Extra-Blatt

zu Nr. 143 der Neuen Rheinischen Zeitung.

Mittwoch, den 15. November.

Das Ministerium ist in Anklage=zustand versetzt.

Die Stadt Brandenburg will nichts wissen von dem Ministerium Brandenburg und schickt eine Dank-Adresse an die Nationalversammlung.

Das ganze Land erkennt in seinen Adressen nur die Regierung der Nationalversammlung an.

Das Ministerium begeht neuen Hochverrath, indem es im Gegensatze zu dem Habeas-Corpus-Act ohne Genehmigung der Nationalversammlung den Belagerungszustand ausgesprochen und die Nationalversammlung selbst mit Bajonnetten aus dem Schützenhause vertrieben hat.

Die Nationalversammlung hat ihren Sitz im Volke, nicht in dem Umkreis dieser oder jener Steinhaufen. Vertreibt man sie aus Berlin, so wird sie in einem andern Orte tagen, in Breslau, Köln oder wo es ihr gutdünkt. Sie hat in ihrer Sitzung vom 13. diesen Beschluß gefaßt.

Die Berliner moquiren sich über den Belagerungszustand und lassen sich in keiner Weise durch denselben einschränken. Niemand liefert die Waffen ab.

Von verschiedenen Gegenden sind Bewaffnete der National-Versammlung zur Hülfe geeilt.

Die Garden verweigern den Gehorsam. Die Soldaten fraterniſiren immer mehr mit dem Volke.

Schlesien und Thüringen sind in vollem Aufstande.

Wir aber, Bürger, rufen euch zu: Schickt Geld dem demokratischen Centralausschusse nach Berlin. Zahlt dagegen keine Steuern an die contrerevolutionäre Regierung. Die National-Versammlung hat erklärt, daß die Steuerverweigerung rechtlich begründet sei. Sie hat sie noch nicht beschlossen aus Rücksicht für die Beamten. Die **Hungerkur** wird diese Beamte die Macht des Bürgers kennen lehren, und sie selbst zu guten Bürgern machen.

Hungert den Feind aus und verweigert die Steuern! Nichts thörichter als einer hochverrätherischen Regierung Mittel zum Kampfe gegen die Nation zu bieten und das Mittel aller Mittel ist — **Geld.**

Das Vaterland in Gefahr.

Heute Mittwoch den 15. November Mittags halb 1 Uhr

Versammlung

der Landwehrmänner und Reserviſten aller Waffengattungen einschließlich deren Offiziere im Eiſer'schen Saale.

Der Gerant: Korff.
Druck J. W. Dietz, unter Hutmacher 17.

Stránka zvláštního vydání „Neue Rheinische Zeitung“
s článkem „Vláda na lavici obžalovaných“

ZPOVĚĎ KRÁSNÉ DUŠE[37]

Kolín 16. listopadu. Prorokovali jsme pravici, co ji očekává, zvítězí-li kamarila – *spropitné* a *kopanec.**

Zmýlili jsme se. Boj ještě není rozhodnut a už dostává od svých principálů *kopance*, ale *spropitné* nedostala.

„*Neue Preussische Zeitung*", „rytířka zeměbraneckého kříže" „s Bohem za krále a vlast",[38] *oficiální orgán nynějších mocipánů*, označuje v jednom ze svých posledních čísel poslance *Zweiffela* (vrchního prokurátora v Kolíně) a *Schlinka* (radu apelačního soudu v Kolíně) – čtenáři, hádej – za „*revoluční žaludky [Magen]*" („Neue Preussische Zeitung" píše „Mägen"). Mluví o „*nevýslovné myšlenkové prázdnotě a bezmyšlenkovitosti*" těchto pánů. Zjišťuje, že dokonce „*Robespierrova fantasmagorie*" stojí vysoko nad nápady těchto „*pánů z ústředního oddělení*". *Avis à Mess. Zweiffel et Schlink!***

V témž čísle tohoto listu je *Pinto-Hansemann*[39] prohlášen za „*vůdce krajní levice*", a proti vůdcům krajní levice existuje podle téhož listu jediný prostředek – *stanné právo a oprátka. Avis à M. Pinto-Hansemann,*** bývalému ministru vlády činu a konstáblů!*[40]

Na *vládní věstník* vystupuje „*Neue Preussische Zeitung*" s příliš naivní otevřeností. Říká různým stranám příliš nahlas to, co skrývají akta santa casa[41].

Když chtěli ve středověku prorokovat, dívali se do Vergila. V pruském brumairu 1848 se díváme do „Neue Preussische Zei-

* Viz tento svazek, str. 37. *(Pozn. red.)*
** Pánům Zweiffelovi a Schlinkovi na vědomí! *(Pozn. red.)*
*** Na vědomí panu Pinto-Hansemannovi. *(Pozn. red.)*

tung", abychom si ušetřili námahu s prorokováním. Uvedeme další příklady. Co připravuje kamarila *katolíkům?*

Slyšte!

V čís. 115 „*Neue Preussische Zeitung*" se praví:

„*Právě tak není pravda, že stát*" (tj. královský pruský stát, stát zeměbraneckého kříže předbřeznového období) „*nabyl* **úzce konfesionálního** *charakteru a z tohoto jednostranného stanoviska řídil náboženské záležitosti.* **Tato výtka by ovšem byla nespornou pochvalou, kdyby byla pravdivá.** *Pravdivá však není,* neboť je *známo,* že naše vláda se výslovně vzdala **starého a dobrého stanoviska *evangelické* vlády.**"

Známo je, že *Bedřich Vilém III.* učinil z náboženství odvětví *vojenské disciplíny* a disidenty přiváděl k rozumu policajtskými obušky. Známo je, že *Bedřich Vilém IV.* jako jeden z dvanácti malých proroků chtěl s pomocí *Eichhornova-Bodelschwinghova-Ladenbergova* ministerstva obrátit lid a vědu násilím na *Bunsenovo náboženství.* Známo je, že dokonce za *Camphausenovy* vlády byli *Poláci* drancováni, vypalováni a mláceni pažbami právě tak za to, že byli *Poláci,* jako za to, že byli *katolíci.* Pointou *Pomořanců* v Polsku bylo vždy *probodávat* obrazy bohorodičky a *věšet* katolické duchovní.

Neméně známé je pronásledování *protestantských disidentů* za *Bedřicha Viléma III.* a *Bedřicha Viléma IV.*

První pohřbíval v pevnostech protestantské faráře, kteří nechtěli přijmout agendu a dogmatiku, kterou sám zvlášť vymyslil. Tento muž byl velkým vynálezcem v oboru vojenských mundúrů a agend. A druhý? A ministerstvo *Eichhornovo?* Stačí připomenout jen Eichhornovo ministerstvo.

Ale to všechno nic nebylo!

„Naše vláda se výslovně vzdala starého a dobrého stanoviska evangelické vlády."

Vyčkejte tedy *restaurace* Brandenburga-Manteuffela, *katolíci z Porýní, Vestfálska* a *Slezska!* Šlehali vás *metlami,* budou vás mrskat *škorpióny**. Seznámíte se „výslovně se *starým a dobrým stanoviskem* **evangelické** *vlády*"!

A což teprve *židé,* kteří – alespoň jejich špičky – od emancipace své sekty všude stojí *v čele kontrarevoluce,* co ty čeká?

* – důtkami s ostny. *(Pozn. čes. red.)*

Nečekalo se ani na vítězství, a už je hnali zpátky do ghetta.

V *Bydhošti* zavádí vláda znovu stará omezení svobody pohybu a bere tak židům jedno z prvních lidských práv proklamovaných roku 1789, právo svobodně přesídlit z jednoho místa na druhé.

To je „*jeden*" aspekt vlády mnohomluvného **Bedřicha Viléma IV.** pod záštitou *Brandenburga-Manteuffela-Ladenberga.*

V čísle z 11. listopadu hodila „*Neue Preussische Zeitung*" „liberálně *konstituční* straně" jako vnadidlo *blahobyt.* Ale nad *konstitucionalisty* starostlivě kroutila hlavou.

„Zatím se ovšem naši *konstitucionalisté* ještě *hrozně ostýchají přihlásit se* jako celek ve svých spolcích nebo ve svých veřejných orgánech k *reakcionářství.*"

Ale hned k tomu chlácholivě a trefně dodává:

„*Jako jednotlivec se žádný z nich*" *(liberálních konstitucionalistů)* „*už dávno netají* tím, že tentokrát je jediná spása v *‚zákonné reakci'*,"

tj. tedy v tom, učinit *zákon reakčním* nebo *uzákonit reakci, povýšit reakci na zákon.*

V čísle z 15. listopadu nedělá už „Neue Preussische Zeitung" takové okolky s „*konstitucionalisty*", kteří by chtěli povýšit *reakci* na *zákon,* ale vzpírají se proti vládě Brandenburgově-Manteuffelově, protože ta chce *kontrarevoluci* sans phrase*.

„*Obyčejní konstitucionalisté,*" praví „Neue Preussische Zeitung", „musí být *ponecháni svému osudu!*"

S kým kdo zachází, s tím také schází!

Obyčejným konstitucionalistům na vědomí!

V čem tkví *neobyčejný konstitucionalismus Bedřicha Viléma IV.* pod záštitou Brandenburga-Manteuffela-Ladenberga?

Oficiální vládní orgán, „rytířka zeměbraneckého kříže" „s Bohem za krále a vlast", prozrazuje tajemství *neobyčejného konstitucionalismu.*

„Nejjednodušším, nejúčinnějším a nejbezpečnějším lékem" by ovšem bylo „přeložit shromáždění na jiné místo", z hlavního města do strážnice, z Berlína do Brandenburgu.

A přece je toto přeložení, jak prozrazuje „*Neue Preussische Zeitung*", pouhým „*pokusem*".

* – bez příkras. *(Pozn. red.)*

„Je třeba vyzkoušet," praví „Neue Preussische Zeitung", *„zda svým přeložením na jiné místo získá shromáždění spolu s vnější svobodou jednání znovu i vnitřní svobodu."*

V Brandenburgu bude mít shromáždění *vnější svobodu*. Nebude už pod vlivem halen[42], bude už jen pod vlivem kníratých šavlí.

Ale *vnitřní svoboda?*

Osvobodí se shromáždění v Brandenburgu od předsudků a zavrženíhodných revolučních nálad 19. století? Bude *jeho duše* dosti *svobodná*, aby znovu vyhlásila feudální lovecká práva, všechno zpuchřelé haraburdí ostatních feudálních břemen, stavovské rozdíly, censuru, nerovnost daní, šlechtu, absolutní královskou moc a trest smrti, pro něž horuje Bedřich Vilém IV., drancování a promrhávání národní práce

„tou bledou holotou, jež vyhlížela
jak naděje, láska a víra"[43],

hladovými krautjunkery, gardovými poručíky a vtělenými záznamy o chování, bude shromáždění aspoň v Brandenburgu natolik *vnitřně svobodné*, aby vyhlásilo všechny tyto články staré bídy znovu za *oficiální články víry?*

Je známo, že kontrarevoluční strana vydala konstituční heslo: *„Dokončit práci na ústavě!"*

Orgán vlády Brandenburga-Manteuffela-Ladenberga už *nechce* nosit *tuto masku.*

„Stav věcí," doznává *oficiální orgán*, „dospěl k bodu, kdy už nám nemůže pomoci *ani tak dlouho toužebně očekávané dokončení práce na ústavě.* Neboť kdo může *déle zavírat oči* před tím, že dokument, který byl zástupcům lidu *paragraf po paragrafu* diktován pod hrozbou kola a šibenice a těmito zástupci lidu *vynucen na koruně, bude uznáván za závazný jen tak dlouho, dokud jej nejhrubší násilí bude s to udržet.*"

Tedy *paragraf za paragrafem* zase *zrušit* hubená práva lidu, která vydobylo Národní shromáždění v Berlíně, to je úkol Národního shromáždění v Brandenburgu!

A *neobnoví-li* zas v plném rozsahu, *paragraf za paragrafem*, celý ten starý krám, pak tím jen dokáže, že v Brandenburgu sice znovu získalo *„vnější svobodu jednání"*, ale ne *vnitřní svobodu*, požadovanou Postupimí.

Jak má vláda postupovat proti zatvrzelosti duší, proti *vnitřní nesvobodě* shromáždění přestěhovaného do Brandenburgu?

„Muselo by se rozpustit!" vykřikuje *„Neue Preussische Zeitung"*.

Ale *lid*, napadá ji náhle, je možná *vnitřně ještě nesvobodnější* než shromáždění.

„Mohly by však," krčí rameny, „vzniknout *obavy, zda nové prvotní volby nepřinesou ještě žalostnější výsledek než první.*"

Lid by měl ve svých prvotních volbách *vnější svobodu jednání.* Ale *vnitřní svobodu?*

That is the question!*

Paragrafy shromáždění, vzešlého z nových prvotních voleb, by mohly být ještě zvrhlejší než staré.

Co tedy činit proti „starým" paragrafům?

„Rytířka zeměbraneckého kříže" se staví do bojovné posice.

„Pěst je zrodila" (staré paragrafy vypracované po 19. březnu), *„pěst je svrhne — a to ve jménu Boha a zákona."*

Pěst zas obnoví „starou dobrou vládu".

Pěst je posledním argumentem koruny; *pěst* bude posledním argumentem lidu.

Lid musí především srazit žebrácky lačné pěsti, které mu tahají z kapes civilní listu – a kanony. Chvástavé pěsti rychle zkrotnou, jakmile je lid přestane vykrmovat. *Lid musí především odepřít platit daně* a – později si spočítá, na čí straně je *víc pěstí.*

Všechny takzvané březnové vymoženosti *budou uznávány za závazné jen tak dlouho, dokud je nejhrubší násilí bude s to udržet. Pěst je zrodila, pěst je svrhne.*

To říká *„Neue Preussische Zeitung"* a řeč „Neue Preussische Zeitung" je řeč Postupimi. Tedy pryč s ilusemi! *Lid musí udělat konec březnovým poloviČatostem, jinak jim udělá konec koruna.*

Napsal K. Marx 16. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 145 ze 17. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* To je otázka! (Shakespeare, „Hamlet".) *(Pozn. red.)*

„KÖLNISCHE ZEITUNG“

Kolín 16. listopadu. Redakce „Kölnische Zeitung“ charakterisuje v čísle z 16. listopadu sebe samu tímto geniálním způsobem:

„*Naše ustavičné vrávorání* mezi strachem z anarchie dnes a strachem z reakce zítra upomíná živě na Lutherova slova: ‚Člověk je jako opilý sedlák; z jedné strany leze na koně, z druhé z něho zas padá‘.“

Strach je patosem „Kölnische Zeitung“.

Napsal K. Marx 16. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 145 ze 17. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PRYČ S DANĚMI!!!

Kolín 16. listopadu. S výjimkou listů „*Preussischer Staatsanzeiger*“, „*Vossische Zeitung*“[44] a „*Neue Preussische Zeitung*“ nedošly dnes žádné berlínské noviny.

Odzbrojení občanských gard bylo provedeno ve „čtvrti tajných radů“[45], ale jen tam. Je to týž prapor, který 31. října zákeřně střílel do dělníků ze strojírenských závodů.[46] Jeho odzbrojení je na prospěch věci lidu.

Národní shromáždění bylo opět vyhnáno ozbrojenou mocí z Kolínské radnice[47]. Poslanci se pak odebrali do hotelu Mielentz, kde konečně jednomyslně, ***226 hlasy*** přijali následující usnesení o *odepření daní.*

„Brandenburgova vláda není oprávněna disponovat se státními financemi a vybírat daně, dokud Národní shromáždění nebude moci v Berlíně svobodně pokračovat ve svých zasedáních.

Toto usnesení nabývá platnosti dnem 17. listopadu.

Národní shromáždění, 15. listopadu.“

Od dnešního dne jsou tedy daně zrušeny!!! Placení daní je velezrada, odepření daní první povinnost občana!

Napsal K. Marx 16. listopadu 1848
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 145 ze 17. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

EICHMANNOVO NAŘÍZENÍ

Kolín 18. listopadu.

„Výzvy k odepření daní, které se porůznu ozývají, mne zavazují, abych se obrátil na provincii, svěřenou mé péči, s vážným varováním.

Poté, co král veřejně vyložil závažné důvody pro přeložení Národního shromáždění z Berlína, poté, co velká část poslanců uznala právo koruny a stejně tak učinily i německé Národní shromáždění, jakož i ústřední moc ve Frankfurtu, nemohu se nikterak připojit k mínění, které si o tomto činu vlády utvářejí obyvatelé Porýnské provincie.

Již můj úřad mi ukládá, abych se postavil všemi prostředky, které mám k disposici, proti jakémukoli útoku proti zákonům a jejich plnění, bez čehož nemůže existovat žádný stát. Takovýmto útokem jsou i výzvy k neplacení daní, těchto nezbytných prostředků k uchování pořádku a spravedlnosti, které byly vypsány zákonnou cestou a mohou být změněny zase jen zákonem.

Vím z vlastní zkušenosti, jakou úctu chovají obyvatelé provincie k zákonům, a proto nevěřím, že by se dopustili jejich porušení, které by mělo tak těžké následky; naopak věřím, že budou k vlastní cti a pro všeobecné blaho neochvějně odolávat takovýmto svodům. Jestliže však bude mimo nadání tato důvěra přece jen zklamána, očekávám, že všechny provinciální i místní úřady zajistí placení daní všemi prostředky, které jim k tomu dávají zákony, a bez zakolísání splní svou úřední povinnost.

Kolín 17. listopadu 1848

Vrchní president Porýnské provincie
(podepsán) Eichmann"

Tak odpověděl bývalý ministr a vrchní president *Eichmann* na provolání „Porýnského výboru demokratů"*.

Znal už pan Eichmann, když psal tuto epištolu Tessalonicenským, *usnesení Národního shromáždění o odepření daní?*

* Viz tento svazek, str. 45. *(Pozn. red.)*

Eichmann representoval Brandenburgy a Manteuffely již v lůně Pfuelovy vlády. Nyní je representuje jako hlava Porýnské provincie. Eichmann ztělesňuje v Porýnské provincii *vládní kontrarevoluci.*

Nařízení pana Eichmanna mají tedy stejnou cenu jako nařízení pana Brandenburga. Kariéra pana Eichmanna, čackého muže, který za mladých let posílal s neúnavnou horlivostí „velezrádce" do pevností, bude dříve či později důstojně uzavřena – *obžalobou z velezrady.*

Pan vrchní president Eichmann se uvedeným nařízením prohlašuje za *otevřeného nepřítele Národního shromáždění*, v přímém protikladu k panu vrchnímu presidentovi *Pinderovi* ve Slezsku, který je jak známo royalista. Pan Eichmann *tedy přestal být vrchním presidentem*, právě tak jako jeho pán a velitel Brandenburg přestal být ministrem. *Pan Eichmann se sám sesadil.* Úředníci, kteří provádějí kontrarevoluční příkazy, činí tak na vlastní nebezpečí.

Chtějí-li obyvatelé Porýnské provincie podporovat Národní shromáždění účinněji než pouhými adresami, nechtějí-li s tupou odevzdaností a bez odporu padnout na kolena před knutou, musí si vynutit na *všech úřadech*, zejména na *vládních presidentech, zemských radech, starostech* a městských úřadech *veřejné* prohlášení, zda *tyto orgány* uznávají Národní shromáždění a chtějí provádět jeho usnesení. **Oui ou non?*** Budou-li se tito úředníci zdráhat učinit takové prohlášení, nebo dokonce jednat přímo proti těmto usnesením, musí být 1) *sesazeni*, 2) prohlášeni *za velezrádce* a na jejich místa jmenovány prozatímní *bezpečnostní výbory*, jejichž příkazy je nutno pokládat za jedině pravoplatné. Tam, kde se kontrarevoluční úřady pokusí násilím překážet tvoření a činnosti těchto bezpečnostních výborů, *je třeba odpovídat na násilí násilím všeho druhu. Pasivní* odpor musí být podepřen *aktivním odporem. Jinak se podobá odporu telete, které řezník táhne na jatky.*

Napsal K. Marx 18. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
Čís. 147 z 19. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Ano či ne? *(Pozn. red.)*

PROVOLÁNÍ[48]

Kolín 18. listopadu. Porýnský krajský výbor demokratů vyzývá všechny demokratické spolky v Porýnské provincii, aby přijaly a uvedly v život následující opatření:

1) Nyní, kdy se pruské Národní shromáždění samo usneslo na odepření daní, je třeba postavit se všude všemi prostředky proti jejich násilnému vymáhání.

2) Všude je třeba organisovat domobranu na obranu před nepřítelem. Pro nemajetné je třeba opatřit zbraně a střelivo z obecních prostředků nebo z dobrovolných příspěvků.

3) Všude nechť lid vyzve úřady, aby veřejně prohlásily, zda uznávají usnesení Národního shromáždění a chtějí je plnit. Tam, kde odmítnou, je třeba jmenovat bezpečnostní výbory, a to pokud možno v dohodě s obecními radami. Obecní rady, které se postaví proti zákonodárnému shromáždění, je nutno všeobecným lidovým hlasováním nahradit novými.

Kolín 18. listopadu

Jménem Porýnského krajského výboru demokratů:

Karel Marx, Karl Schapper, Schneider II.

Otištěno ve druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung", čís. 147 z 19. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VOLBY DO SPOLKOVÉHO SOUDU

Bern 18. listopadu. Včera jsem Vám oznámil jména prvních osmi zvolených členů Spolkového soudu. Během včerejšího společného zasedání[49] byli ještě jmenováni: *Jolly* z Freiburgu (jeden z tamějších poslanců Národní rady, jejichž volba byla zrušena), dr. Karl *Brenner*, redaktor basilejské „Schweizerische National-Zeitung"[50] a advokát *Jauch* z Uri, čímž byl Spolkový soud doplněn na plný počet 11 členů. Předsedou byl jmenován *Kern*, místopředsedou dr. *K. Pfyffer*.

Jak víte, zrušila Národní rada volby v kantonu Freiburg, protože k hlasování byli připuštěni jen ti voliči, kteří byli ochotni přísahat na novou spolkovou ústavu. Následujícího dne potvrdila své usnesení, když zamítla téměř jednomyslně (73 hlasy proti 13) Funkův návrh, aby se věc rozhodla v *obou* radách. Toto rozhodnutí vyvolalo nejen lokální klepy v Bernu, ale rozvířilo také velmi rozhořčené diskuse mezi radikály německého a francouzského Švýcarska. Věc se má takto: podle spolkové ústavy mají tuto první Národní radu zvolit všichni Švýcaři, kteří dosáhli dvaceti let a mají volební právo ve svém kantonu. Jinak se celé uspořádání, volební řád a podrobná ustanovení přenechávají kantonům. Přísaha, kterou požadovala freiburská vláda, je podmínkou volebního práva i v některých jiných kantonech; v těchto kantonech musí každý švýcarský občan, který volí poprvé, přísahat na kantonální ústavu. Je jasné, že *úmyslem* tvůrců nové ústavy bylo zajistit při volbách všeobecné hlasovací právo: ale podle *znění* ústavy má freiburská vláda právo – a za dané situace, kdy má proti sobě kompaktní nepřátelskou většinu ovládanou kněžoury, to byla nutnost – buď po-

žadovat přísahu, nebo se poděkovat. Němečtí radikálové trvají na úmyslu zákonodárců, francouzští s Waadtem* v čele se opírají o literu ústavy, aby zachránili freiburskou vládu a pět tak žádoucích radikálních hlasů v Národní radě. Prohlašují, že Národní rada svým usnesením nepřímo schvaluje rebelii freiburského biskupa[51], která, a to mají plnou pravdu, by měla nutně za následek pád freiburské radikální vlády a obnovení vlády Sonderbundu v tomto kantonu. Označují bernské a ostatní německé radikály za „teoretiky", „výrobce pustých abstrakcí", „doktrináře" atd. Je pravda, že německo-švýcarští radikálové, většinou advokáti, často příliš lpí na svém právnickém stanovisku, zatímco Waadtští a Ženevští, kteří prošli revoluční francouzskou školou, jsou lepší politikové a berou právo tu a tam na lehkou váhu.

Nejradikálnějším listem tohoto francouzsko-švýcarského směru je lausannský „Nouvelliste Vaudois"[52], „orgán revoluce prohlášené za permanentní", jak jej nazývají konservativci a dokonce i umírnění liberálové. Tento list, kterému ostatně nelze upřít ducha a svižnost, vztyčuje bez váhání prapor rudé republiky, staví se za červnové vzbouřence v Paříži, nazývá smrt Latourovu ve Vídni „velkolepým aktem spravedlnosti svrchovaného lidu" a s drásavou ironií se posmívá pietisticky reakčnímu „Courrier Suisse"[53], který nad takovými hrůzami vzdychal a obracel oči k nebi. A přece je tento „Nouvelliste" orgánem mocné strany ve waadtské vládě, ba možno skoro říci, orgánem většiny této vlády; a přesto vládne ve Waadtu všude naprostý pořádek, lid je klidný a je nadšeně oddán své vládě, jak to právě znovu dokazují volby do Národní rady.

Podle poloficiální zprávy „Revue de Genève" bude Ženeva s nepatrnými výhradami, vyplývajícími z dřívějších konkordátů, ratifikovat usnesení diecésní konference o freiburském biskupovi (které už asi dávno znáte)[54]. Ostatní kantony diecése je už ratifikovaly. Jakmile dojdou všechny ratifikace, sděluje list dále, bude biskup Marilley propuštěn na svobodu, neboť kanton Freiburg prohlásil, že hodlá zastavit trestní řízení, které proti němu bylo zavedeno pro účast na nedávném pokusu o vzpouru.

* Francouzský název: Vaud. *(Pozn. red.)*

Netrpělivě se očekává výsledek volby spolkového hlavního města. Nebude-li to Bern, a předzvěst toho lze vidět v tom, že žádný Berňan nebyl zvolen předsedou ani místopředsedou spolkové rady, pak tu vznikne hnutí, které bude mít za následek pád Ochsenbeina, majoritu radikálního směru (Stämpfli, Niggeler, Stockmar atd.) a revisi spolkové ústavy, která sotva vstoupila v platnost. Podle ústavy totiž musí být obě rady rozpuštěny a zvoleny nové, jakmile požádá o revisi ústavy 50 000 švýcarských občanů, kteří mají volební právo. Bern sám snadno sežene tento počet podpisů, nehledě k tomu, že by přišlo velké množství podpisů z pokrokových románských kantonů, protože by tu byla vyhlídka na jednokomorový systém a větší centralisaci. Ale všechny dohady o tom, jak budou švýcarské rady hlasovat, jsou jen střílením do větru; nesmírná roztříštěnost, tento nutný historický důsledek federativních tradic republiky, nepopsatelný zmatek zájmů a nepostižitelná spleť motivů, které tu působí, odsuzují všechno mudrování o pravděpodobnostech a možnostech k nezdaru.

Napsal B. Engels 18. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 150 z 23. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

MĚSTSKÁ RADA

Kolín 20. listopadu. Kolínská obecní rada poslala do Berlína petici, v níž úpěnlivě prosí krále, aby sesadil vládu a zachránil tak královskou moc.

Kolínská městská rada, resp. pan Dumont a spol., se obrací ke králi, zatímco celá Porýnská provincie se od krále odvrací a obrací se k ústavodárnému shromáždění. Pan Dumont resp. městská rada chce zachránit krále, zatímco Porýnská provincie myslí jen na to, aby zachránila sebe. Jako by záchrana krále souvisela se záchranou Porýnské provincie! Městská rada chce zachraňovat krále ve chvíli, kdy se králové a císaři zachraňují stavem obležení a bombardováním. Kdo zmocnil městskou radu, aby zachraňovala krále a posílala petici, která je patolízalským dílem kolínské smetánky? Po všem, co se stalo mezi králem a kolínskou městskou radou, nežebrá si městská rada o nic jiného než o kopance.

Kdyby bylo kolínské městské radě leželo víc na srdci usnesení berlínských poslanců než autokratická vůle a zachraňování krále, byla by už dávno dala obsadit kolínské městské brány, a tak zabránila vymáhání daní a splnila vůli sněmovny. Kolínská městská rada musí být tedy neprodleně sesazena. Se všemi soudními a berními úředníky, kteří se nepostaví s veškerou energií proti vymáhání daní, musí být naloženo jako s velezrádci.

Jestliže město Kolín nesesadí svou městskou radu a nepošle ihned do Berlína dva nové poslance namísto těch, kteří zběhli, zaslouží si – *knutu.*

Napsal K. Marx 20. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 148 z 21. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PROVOLÁNÍ

Kolín 20. listopadu.

Demokraté Porýnské provincie!

Místo aby pohnal k odpovědnosti vrchního presidenta Eichmanna, obeslal známý vrchní prokurátor *Zweiffel* prostřednictvím vyšetřujícího soudce *Leuthause* na zítřek váš výbor, obviniv jej z veřejného podněcování ke vzpouře.

Očekávají se nepokoje; kolínské velitelství učinilo všechna opatření; podle rozkazu vydaného velezrádnou vládou má být v Kolíně při této příležitosti vyhlášen stav obležení.

Zmařte tyto záměry. Ať se s námi stane cokoli, zachovejte klid.

Sjezd se bude konat za všech okolností.[55]

Porýnská provincie bude bojovat do poslední kapky krve, ale nepodřídí se panství šavle.

Karel Marx, Karl Schapper, Schneider II.

Napsáno 20. listopadu 1848
Otištěno ve druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 148 z 21. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

O PROKLAMACI BRANDENBURGOVY A MANTEUFFELOVY VLÁDY VE VĚCI ODEPŘENÍ DANÍ

Kolín 21. listopadu. Vláda Brandenburgova a Manteuffelova vydala příkaz všem královským krajským správám, aby vymáhaly daně násilím.

Vláda Brandenburgova a Manteuffelova, která stojí na protizákonné půdě, doporučuje použití násilných prostředků vůči těm, kteří odpírají platit daně, a shovívavost vůči nemajetným.

Stanoví tedy dvě kategorie neplatících. Jedni neplatí proto, že plní vůli Národního shromáždění, druzí neplatí proto, že platit nemohou. Úmysl vlády je až příliš průhledný. Chce demokraty rozdělit; chce dosáhnout toho, aby se rolníci a dělníci počítali k těm, kteří neplatí pro nemajetnost, odtrhnout je tak od těch, kteří neplatí, protože respektují zákonnost, a tím tuto skupinu neplatících připravit o podporu první skupiny. Ale tento plán ztroskotá; lid ví, že společně odpovídá za odepření daní, tak jako dříve společně odpovídal za jejich zaplacení.

Rozhodne boj mezi platící mocí a placenou mocí.

Napsal K. Marx 21. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 149 z 22. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VRCHNÍ STÁTNÍ NÁVLADNÍ A „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 21. listopadu. Kdo stojí na půdě zákona, vrchní president Eichmann, nebo redaktoři „Neue Rheinische Zeitung“? Kdo má vstoupit na půdu vězení, redaktoři „Neue Rheinische Zeitung“, nebo vrchní president Eichmann? Tuto otázku musí teď rozhodnout Zweiffelova prokuratura. Postaví se Zweiffelova prokuratura na stranu Brandenburgovy vlády, nebo se vrchní státní návladní Zweiffel jako starý spolupracovník „Neue Rheinische Zeitung“[56] postaví na stranu svých kolegů? Tuto otázku musí teď rozhodnout veřejnost.

„Neue Rheinische Zeitung“ naléhala na zastavení daní ještě před usnesením Národního shromáždění; jednala zákonně dříve než zákonodárná moc. A je-li toto předbíhání zákonnosti nezákonné, pak stála redakce „Neue Rheinische Zeitung“ celých šest dní na nezákonné půdě. Pan Zweiffel by nás byl mohl šest dní vyšetřovat, ale sedmého dne by musel se svou inkviziční horlivostí přestat.

Ale sedmého dne, když bylo stvořitelské dílo dokonáno a pan Zweiffel slavil den sváteční a Národní shromáždění uzákonilo odepření daní, obrátil se president Eichmann na pana Zweiffela, aby zavedl proti těm, kteří podněcovali k odepření daní, soudní vyšetřování. Kdo podněcoval k odepření daní? Redakce „Neue Rheinische Zeitung“, nebo Národní shromáždění v Berlíně? Koho má pan Zweiffel zatknout – své staré kolegy, poslance v Berlíně, nebo své staré spolupracovníky, redaktory „Neue Rheinische Zeitung“, anebo prefekta, pana Eichmanna? Pan Zweiffel nezatkl dosud ještě nikoho.

Navrhujeme proto, aby nějaký jiný Zweiffel zatkl pana Zweif-

fela za to, že přede dnem svátečním nezatkl redaktory „Neue Rheinische Zeitung“ a po dni svátečním pana Eichmanna.

Napsal K. Marx 21. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 149 z 22. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BERLÍNSKÁ A KOLÍNSKÁ PROKURATURA

Kolín 21. listopadu. V Berlíně skládá prokuratura zbraně před *velezrádcem*. První prokurátor, pan Sethe, místo aby uposlechl výzvy Národního shromáždění a konal svou povinnost vůči velezrádci Brandenburgovi – odstupuje.

Porýnský krajský výbor demokratů, který se snaží co nejvíc rozšířit usnesení Národního shromáždění a vyzývá k tomu, aby plány *velezrádce* byly zmařeny, je kolínským prokurátorem stíhán pro – *vzpouru* (?!).

„Kdo má moc, má i právo.“ – Představitelé *práva* stojí všude na straně *moci*.

Napsal K. Marx 21. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 149 z 22. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

FRANKFURTSKÉ SHROMÁŽDĚNÍ[57]

Kolín 22. listopadu. Frankfurtský parlament prohlásil usnesení berlínského shromáždění o odepření daní za nezákonné a tudíž neplatné.[58] Vyslovil se tím pro Brandenburga, Wrangela, pro specifické prušáctví. Frankfurt přesídlil do Berlína, Berlín do Frankfurtu. Německý parlament je v Berlíně, pruský ve Frankfurtu. Z pruského parlamentu se stal německý, z německého brandenbursko-pruský. Prusko se mělo rozplynout v Německu, a německý parlament ve Frankfurtu teď chce, aby se Německo rozplynulo v Prusku.

Německý parlament! Kdo by mluvil o nějakém německém parlamentě po vážných událostech v Berlíně a ve Vídni? Po smrti Roberta Bluma se už nikdo nestaral o život šlechetného Gagerna. Po vládě Brandenburgově – Manteuffelově se už vůbec nikdo nestaral o nějakého Schmerlinga. Páni profesoři, kteří „dělali dějiny" pro své soukromé potěšení, museli připustit bombardování Vídně, zavraždění Roberta Bluma a Windischgrätzovo barbarství! Pánové, kterým tak velice záleželo na vývoji německé kultury, přenechali praktické provádění kultury nějakému Jelačičovi a jeho Chorvatům! Zatímco profesoři vymýšleli teorii dějin, hnaly se dějiny bouřlivě dál a málo se staraly o dějiny pánů profesorů.

Usnesení z předvčerejška zničilo frankfurtský parlament. Vrhlo jej do náručí velezrádce Brandenburga. Frankfurtský parlament se dopustil velezrady a musí být souzen. Povstává-li celý národ, aby protestoval proti aktu královské zvůle, děje-li se tento protest zcela zákonnou cestou, odepřením daní, a shromáždění profesorů přitom prohlašuje, aniž k tomu má jakékoli oprávnění,

toto odepření daní, toto povstání celého národa za nezákonné, pak se toto shromáždění staví zcela mimo zákon, je velezrádné.

Je povinností všech členů frankfurtského shromáždění, kteří hlasovali proti usnesení, aby z tohoto „v pánu zesnulého spolkového sněmu" vystoupili. Je povinností všech demokratů, aby zvolili tyto vystoupivší „Prusy" do německého Národního shromáždění v Berlíně místo odstoupivších „Němců". Národní shromáždění v Berlíně není pouhou „částí", je úplné, neboť je schopné se usnášet. Avšak brandenburské shromáždění ve Frankfurtu se stane „částí", neboť po 150 poslancích, jejichž odchod byl nevyhnutelný, budou jistě následovat ještě mnozí jiní, kteří nebudou chtít tvořit frankfurtský spolkový sněm. Frankfurtský parlament! Má strach z rudé republiky, a dekretuje *rudou monarchii*! Nechceme *rudou* monarchii, nechceme, aby se purpurově rudá rakouská koruna octla nad Pruskem, a proto prohlašujeme, že německý parlament spáchal velezradu! Prokazujeme mu ostatně příliš velkou čest; přikládáme mu politický význam, který už dávno ztratil. Nejpřísnější rozsudek byl už nad ním vynesen: ignorování jeho usnesení a – zapomenutí.

Napsal K. Marx 22. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 150 z 23. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* VŠEOBECNÝ STAV OBLEŽENÍ

Kolín 22. listopadu. Předpověděli jsme kolínské městské radě, že jí král odpoví na její petici kopanci.* Zmýlili jsme se však. Městská rada sice dostala kopance, ale ne od krále, nýbrž od Manteuffela – Brandenburga.[59] Tant pis!** Říkali jsme dále, že po usnesení frankfurtského parlamentu je povinností levice, aby z něho vystoupila.*** Jak se dovídáme, vystoupila nejen levice, ale i levý střed a vytvořily demokratický ústřední výbor. Tant mieux!†

Všeobecný stav obležení, to je vymoženost březnové revoluce. Stav obležení v Düsseldorfu! Města se obléhají proto, aby se jich dobylo. Ve všech pruských městech se postupně vyhlašuje stav obležení, aby jich bylo znovu dobyto. Celého Pruska musí být znovu dobyto, protože celé Prusko se odtrhlo od Pruska. Jak se uskutečňuje stav obležení? Odzbrojením občanů. Jak je možno vyhlásit znovu stav obležení ve městě, jako je Kolín, které je už odzbrojeno? Tak, že se mu napřed vrátí zbraně. Vyhlásit v Kolíně znovu stav obležení znamená dát mu do rukou zbraně. Ať žije stav obležení!

Napsal K. Marx 22. listopadu 1848
Otištěno ve zvláštním vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 150 z 23. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 62. *(Pozn. red.)*
** Tím hůř! *(Pozn. red.)*
*** Viz tento svazek, str. 69. *(Pozn. red.)*
† Tím lépe! *(Pozn. red.)*

NĚMECKÁ ÚSTŘEDNÍ MOC[60] A ŠVÝCARSKO

Kolín 24. listopadu. V komediích z minulého století, zejména francouzských, nechybí nikdy sluha, který obveseluje publikum tím, že každou chvilku dostane pohlavek nebo štulec a ve zvlášť efektních scénách i kopanec. Role těchto sluhů není jistě nijak vděčná, ale je ještě záviděníhodná proti roli, která zdomácněla na našem frankfurtském říšském divadle: roli říšského ministra zahraničních věcí. Sluha v komedii má aspoň něco, čím se může pomstít – vtip. Ale říšský ministr!

Buďme však spravedliví. Rok 1848 neustlal žádnému z ministrů zahraničních věcí na růžích. Palmerston a Nesselrode byli až dosud rádi, že je nechávají na pokoji. Vzletný Lamartine, který svými manifesty dojímal k slzám i německé staré panny a vdovy, se musel se skleslými a oškubanými křídly stydlivě odplížit ze scény. Jeho nástupce Bastide, který se ještě před rokem jako oficiální trubač války spravedlivě rozhorloval v „National" a v obskurní „Revue nationale"[61] nad zbabělou politikou Guizotovou, prolévá teď večer co večer tiché slzy při čtení svých oeuvres complètes de la veille* a při trpkém pomyšlení, že každým dnem stále víc klesá na úroveň Guizota počestné republiky. Všichni tito ministři však mají jednu útěchu: nedařilo se jim sice ve velkém, ale mohli si to vynahradit v malém – v dánských, sicilských, argentinských, valašských a jiných odlehlých otázkách. Ba i pruský ministr zahraničí pan Arnim, když uzavíral nepříjemné dánské příměří, měl to zadostiučinění, že nebyl jen napálen, ale že také někoho napálil – a tento někdo byl – říšský ministr.

* – včerejších sebraných spisů. *(Pozn. red.)*

A opravdu, říšský ministr zahraničních věcí jediný ze všech hrál čistě pasivní roli, dostával štulce, ale sám nedal ani jediný. Od prvního dne, kdy nastoupil svůj úřad, je vyvoleným obětním beránkem, na němž si všichni kolegové ze sousedních států vylévali žluč, na němž si chladili žáhu za drobné nepříjemnosti diplomatického života, z nichž i oni dostali svůj díl. A když ho tloukli a trýznili, nevydal ani hlásku, jako jehně, které vedou na porážku. Může snad někdo říci, že mu říšský ministr zkřivil vlásek na hlavě? Německý národ panu Schmerlingovi opravdu nikdy nezapomene, že se odvážil s takovou rozhodností a důsledností obnovit tradice staré svaté říše římské.

Máme ještě konstatovat trpitelskou zmužilost pana von Schmerlinga výčtem jeho diplomatických úspěchů? Máme se znovu vracet k cestě pana Maxe Gagerna z Frankfurtu do Šlesviku, k tomuto důstojnému protějšku někdejší Žofiiny cesty z Memelu do Saska?[62] Máme znovu vytahovat na světlo boží celou tu poučnou historii s dánským příměřím? Máme se zabývat nepodařenou nabídkou na zprostředkování v Piemontu a páně Heckerovou diplomatickou studijní cestou na útraty říše? Není to nutné. Skutečnosti jsou v tak živé paměti a tak zřejmé, že se o nich není třeba ani zmiňovat.

Ale všechno má své meze a nakonec i ten nejtrpělivější jednou ukáže, že má zuby, říká německý šosák. Věren této zásadě třídy, kterou naši páni státníci prohlašují za velkou loajální většinu v Německu, pocítil konečně i pan Schmerling potřebu ukázat, že má zuby. Obětní beránek hledal obětního berana a domníval se, že ho konečně našel ve Švýcarsku. Švýcarsko, které má sotva dva a půl milionu obyvatel, a k tomu ještě republikánů, toto útočiště, odkud Hecker a Struve vpadli do Německa[63] a těžce znepokojili novou svatou říši římskou – cožpak lze najít lepší a přitom bezpečnější příležitost k důkazu, že „velké Německo" má zuby?

Ihned byla poslána hlavnímu kantonu[64] Bernu „energická" nóta protestující proti rejdům emigrantů. Ale hlavní kanton Bern odpověděl „velkému Německu" jménem „malého" Švýcarska u vědomí svého dobrého práva neméně energicky. To však pana Schmerlinga nijak nezastrašilo. Ukázal zuby obdivuhodně rychle,

a již 23. října byla vypracována nová, ještě „energičtější" nóta a 2. listopadu odevzdána hlavnímu kantonu. Tenkrát už pan Schmerling hrozil nezvedenému Švýcarsku metlou. Bern byl ještě pohotovější než říšský ministr, odpověděl už dva dny nato stejně klidně a rozhodně jako předtím, a pan Schmerling tedy nyní začne se svými „zákroky a opatřeními" proti Švýcarsku. Právě se tím horlivě zabývá, jak prohlásil ve frankfurtském shromáždění.

Kdyby tato hrozba byla jen obvyklou říšskou fraškou, jakých jsme v tomto roce viděli už tolik, neztráceli bychom o ní ani slovo. Protože však pošetilost našich říšských Don Quijotů či spíše Sanchů v řízení zahraničních záležitostí ostrova Baratarie nezná mezí, může se snadno stát, že se tímto švýcarským konfliktem zapleteme do všelijakých nových těžkostí. Quidquid delirant reges atd.[65]

Podívejme se tedy na říšskou nótu Švýcarsku trochu blíž.

Je známo, že Švýcaři mluví špatnou němčinou a nepíší o mnoho lépe. Avšak bernská odpověď je co do stylu mistrovským dílem goethovské dokonalosti ve srovnání se školáckou, nemohoucí, o výraz neustále zápasící němčinou říšského ministerstva. Zdá se, že švýcarský diplomat (prý sám spolkový kancléř Schiess) psal schválně zvlášť čistým, plynným a vybraným jazykem, aby už tím vytvořil ironický kontrast k nótě říšského správce, kterou by jistě nenapsal hůř žádný z Jelačičových červenokabátníků. V říšské nótě jsou věty naprosto nesrozumitelné nebo zase beznadějně kostrbaté, jak uvidíme dále. Nejsou však právě tyto věty napsány „*řečí přímosti*, kterou si v mezinárodních stycích ukládá vláda říšského správce vždy za svou povinnost"?

Pokud jde o obsah, nevede se panu Schmerlingovi o nic lépe. Hned v prvním odstavci připomíná

„skutečnost, že se o německé nótě z 30. června t. r., než na ni byla odeslána odpověď, jednalo ve sněmu několik týdnů tónem, který by učinil v té době pobyt zástupce Německa ve Švýcarsku nemožným". (Zde máme hned ukázku stylu!)[66]

Bern je tak dobromyslný, že dokazuje „vládě říšského správce" na základě sněmovních protokolů, že se tyto „několikatýdenní" debaty omezily na jedno jediné krátké jednání *v jediném* dni. Jak je vidět, než by náš říšský ministr nahlédl do spisů, důvěřuje raději své popletené paměti. Najdeme pro to ještě více důkazů.

Vláda říšského správce může ostatně vidět v této úslužnosti hlavního kantonu, v ochotě, s níž napomáhá její slabé paměti, důkaz „přátelského sousedského smýšlení" Švýcarska. Vskutku, kdyby vládě říšského správce napadlo mluvit v nějaké nótě podobným způsobem o anglických parlamentních debatách, ukázal by jí Palmerston se svou suchou povýšeností docela jinak dveře! Pruský a rakouský vyslanec v Londýně by jí mohli vyprávět, co se říká veřejně o jejich státech a nótách, a nikomu ani nenapadne, že by tím byl jejich pobyt v Londýně znemožněn. Tito školáci chtějí udělovat Švýcarsku lekce mezinárodního práva a sami ani nevědí, že z jednání svrchovaných shromáždění se jich týká pouze to, co bylo usneseno, a ne to, o čem se tam mluvilo! Tito logikové tvrdí v téže nótě, že „Švýcarsko snad ví, že útoky na svobodu tisku nemohou vycházet z Německa" (stačí jen otisknout tyto řádky v „Neue Rheinische Zeitung", aby ihned vyšla najevo jejich krutá ironie) – a chtějí se vmčšovat dokonce do svobody rokování tehdejších nejvyšších švýcarských orgánů.

„Není vůbec sporu o zásadách. Nejde o právo asylu ani o svobodu tisku. Švýcarsko snad ví, že útoky proti těmto právům nemohou vycházet z Německa. Prohlásilo nejednou, že nebude trpět jejich zneužívání, uznalo, že právo asylu se nesmí stát pro Švýcarsko živností" (co to má znamenat?), „pro Německo válečným stavem" (právo asylu válečným stavem, to je němčina!), „že musí být rozdíl mezi útočištěm pro pronásledované a skrýší pro zbojníky."

„Skrýše pro zbojníky!" Přitáhli snad Rinaldo Rinaldini a všichni vůdci loupežníků, vydaní u Gottfrieda Basse v Quedlinburgu, se svými bandami z Abruzz na Rýn, aby v příhodné chvíli vydrancovali jižní Bádensko? Blíží se snad Karel Moor z českých lesů? Nezanechal snad Janek hrdlořez[67] také synovce, který by chtěl jako „synovec svého strýce"[68] uplatňovat ze Švýcarska nárok na obnovení vlády své dynastie? Nic takového! Struve, který sedí v bádenském vězení, jeho paní a několik dělníků, kteří přešli *beze zbraní* hranice, to jsou ti „zbojníci", kteří měli nebo prý ještě mají ve Švýcarsku své „skrýše". Říšské moci nestačí, že se může mstít na těch, které zajala, ztratila už natolik všechen stud, že častuje přes Rýn nadávkami i ty, kteří jí šťastně uklouzli.

„Švýcarsko ví, že se po něm nežádá pronásledování tisku, že se nemluví o novinách a letácích, nýbrž o jejich původcích, kteří vedou u samých hranic

dnem i nocí špinavou podloudnickou válku proti Německu masovým pašováním paličských spisů."

„Pašování!" „Paličské spisy!" „Špinavá podloudnická válka!" Výrazy jsou stále vybranější, stále diplomatičtější – ale což si vláda říšského správce „neuložila za svou povinnost mluvit řečí přímosti"?

A opravdu, „přímost" její řeči je podivuhodná! Nežádá po Švýcarsku pronásledování tisku; nemluví o „novinách a letácích", nýbrž o „jejich *původcích*", a těm má Švýcarsko zabránit v činnosti. Ale, poctivá „vládo říšského správce", jestliže se v Německu zavádí proces proti nějakému listu, například proti „Neue Rheinische Zeitung", jde tu o list, který už všichni mají v rukou a který už nemůže být stažen z oběhu, nebo o „původce", kteří jsou zavíráni a poháněni před soud? Tato výtečná vláda nežádá pronásledování tisku, ale jen *původců* tisku. Poctivé duše! Podivuhodná „řeč přímosti"!

Tito původci „vedou masovým pašováním paličských spisů špinavou podloudnickou válku proti Německu". Tento zločin „zbojníků" je opravdu neodpustitelný, tím spíše, že se páše „dnem i nocí", a že to Švýcarsko trpí, to je do nebe volající porušení mezinárodního práva.

Z Gibraltaru se pašují do Španělska celé lodní náklady anglického zboží a španělští páteři prohlašují, že Angličané odtud vedou „pašováním evangelických paličských spisů", například španělských biblí biblické společnosti, špinavou podloudnickou válku proti katolické církvi. Barcelonští fabrikanti proklínají právě tak rozhořčeně špinavou podloudnickou válku, která se odtamtud vede pašováním anglického kalika proti španělskému průmyslu. Ale kdyby si na to španělský vyslanec jen zkusil postěžovat, Palmerston by mu odpověděl: thou blockhead*, právě proto jsme přece obsadili Gibraltar! Všechny ostatní vlády měly však dosud příliš mnoho taktu, vkusu a rozvahy, aby si v nótách stěžovaly na podloudnictví. Ale naivní vláda říšského správce mluví jen „řečí přímosti" a naprosto upřímně prohlašuje, že Švýcarsko porušilo mezinárodní právo, protože bádenská pohraniční stráž nedává dost dobrý pozor.

* – ty fulpase. *(Pozn. red.)*

„Švýcarsku musí být také konečně jasné, že právo ciziny uchránit se takových *nepřístojností* nemůže záviset na tom, zda švýcarské úřady mají dost moci nebo vůle, aby je znemožnily."

Vládě říšského správce je jak se zdá úplně „jasné, že právo" Švýcarska nechat na pokoji každého, kdo se podřizuje zákonům země, i kdyby pašováním atd. vedl špinavou podloudnickou válku atd., „nemůže záviset na tom, zda *německé* úřady mají dost moci nebo vůle", aby toto podloudnictví „znemožnily". Ať si vláda říšského správce vezme k srdci odpověď, kterou dal Heine Hamburčanovi na jeho lamentaci o velikém požáru:

„lepší si opatřte zákony
a lepší stříkačky k tomu"[69] —

a nebude se už muset nadále zesměšňovat přímostí své řeči.

„Spor je pouze o fakta," praví se dále, a konečně tedy uslyšíme nejen o špinavé podloudnické válce, ale i o několika jiných, závažných faktech. Hoříme netrpělivostí.

„Vysoká vláda hlavního kantonu, odvolávajíc se na svou neznalost, žádá, aby jí byl dán určitý důkaz o činech, které by potvrzovaly obvinění vznesená proti švýcarským úřadům."

Zřejmě velmi rozumný požadavek ze strany vysoké vlády hlavního kantonu. A vláda říšského správce tomuto oprávněnému požadavku jistě ochotně vyhoví?

Kdepak. Jen poslouchejte:

„Ale sporné řízení mezi vládami o všeobecně známých věcech nebývá zvykem národů."

Hle, jaké peprné lekce mezinárodního práva se tu dostává arogantnímu malému Švýcarsku, které se domnívá, že může jednat s vládou říšského správce velikého Německa stejně drze jako kdysi malé Dánsko. Mělo by se poučit z dánského příměří a být skromnější. Jinak by to s ním mohlo také stejně dopadnout.

Požádá-li sousední stát, aby mu byl vydán sprostý zločinec, přistupuje se ke spornému řízení, ať už je zločin jakkoli „všeobecně známý". Ale sporné řízení, či spíše pouhý důkaz viny, o nějž Švýcarsko žádá, než zakročí – ne proti přeběhlým sprostým zločincům, ani proti uprchlíkům, nýbrž proti svým *vlastním*, lidem demokraticky

zvoleným *úředníkům* – takovýto důkaz „nebývá zvykem národů"! Opravdu, „řeč přímosti" se nezapře ani na okamžik. *Příměji* už nelze přiznat, že tu žádných důkazů není.

A teď následuje krupobití otázek, v nichž se vypočítávají všechna tato všeobecně známá fakta.

„Pochybuje někdo o činnosti* německých buřičů ve Švýcarsku?"

Zajisté nikdo, právě tak jako nikdo nepochybuje o „činnosti" pana Schmerlinga ve Frankfurtu. Že němečtí uprchlíci ve Švýcarsku většinou něco „činí", je jasné, je jen otázka, *co* činí, a to zřejmě neví ani pan Schmerling, jinak by to řekl.

„Pochybuje někdo o emigrantském tisku?"

Zajisté nikdo. Ale vždyť sám pan Schmerling prohlašuje, že útoky proti svobodě tisku nemohou přicházet z Německa. A kdyby přicházely, Švýcarsko by je jistě dovedlo odmítnout. Co tedy znamená tato otázka? Přeložíme-li ji z „řeči přímosti" do srozumitelného jazyka, znamená jen jedno: Švýcarsko má zrušit svobodu tisku pro uprchlíky. A un autre, monsieur de Schmerling!**

„Cožpak má Německo dokazovat před Evropou, že se konaly poutě do Muttenze?"

Zajisté ne, chytrá „vládo říšského správce". Ale dokázat, že tyto poutě byly příčinou Struvova vpádu nebo nějakého jiného podniku, který by lépe odůvodňoval stížnosti proti Švýcarsku, to dokázat by nedělalo vládě říšského správce žádnou hanbu, ale zato tím větší potíže.

Bern je opět tak úslužný, že dělá víc, než „je zvykem národů", a připomíná panu Schmerlingovi, že poutě do Muttenze[70] platily právě *Heckerovi*, že Hecker byl *proti* druhému vpádu, že dokonce, aby rozptýlil jakékoli pochybnosti o svých úmyslech, odjel do Ameriky, že mezi poutníky byli vynikající členové německého Národního shromáždění. Bern je tak delikátní, i vůči nedelikátní nótě pana Schmerlinga, že neuvádí poslední a nejpádnější argument: že se totiž „poutníci" vrátili opět do Německa a tam mohli být

* Zde a v následujícím odstavci hříčka s dvojím významem slovesa treiben (provozovat — tropit) a podst. jména das Treiben (ruch, činnost — rejdy). *(Pozn. red.)*

** S tím na nás nechoďte, pane Schmerlingu! *(Pozn. red.)*

vládou říšského správce kdykoli pohnáni k odpovědnosti za jakékoli trestné činy, za veškerou svou „činnost" v Muttenzi. Že se tak nestalo, je nejlepším důkazem, že vláda říšského správce nemá nic, co by mohla klást poutníkům za vinu, že tedy tím méně může v tomto směru něco vytýkat švýcarským úřadům.

„Nebo shromáždění v Birsfeldu?"

„Řeč přímosti" je krásná věc. Kdo si tuto řeč, jako vláda říšského správce, „uložil za svou povinnost v mezinárodních stycích", tomu stačí pouze dokázat, že se v Birsfeldu konala vůbec nějaká shromáždění, nebo že to byla shromáždění uprchlíků, aby mohl švýcarským úřadům vytýkat hrubé porušení mezinárodního práva. Ostatní smrtelníci by ovšem museli napřed dokázat, co na těchto shromážděních odporovalo mezinárodnímu právu. Ale to jsou „všeobecně známá fakta", tak všeobecně známá, že bych se vsadil, že se mezi čtenáři „Neue Rheinische Zeitung" nenajdou ani tři, kteří vůbec vědí, o jakých shromážděních pan Schmerling mluví.

„Anebo zbrojení strůjců zla, kteří smějí bezuzdně řádit podél hranic, v Rheinfelden, Zurzachu, Gottliebenu a v Laufenu?"

Chvála bohu! Konečně se dovíme něco bližšího o „činnosti" uprchlíků. Křivdili jsme panu von Schmerlingovi, když jsme se domnívali, že neví, co uprchlíci tropí. On však nejenže ví, *co* tropí, ale také *kde* to tropí. *Kde* to tropí? V Rheinfelden, v Zurzachu, v Gottliebenu a Laufenu, podél hranic. *Co* tropí? „Řádí!"

„*Řádí!*" Hrozné zneuctění veškerého mezinárodního práva – řádí! Copak činí vláda říšského správce, aby neporušila mezinárodní právo – snad „neřádí"?

Ale pan von Schmerling mluví o „zbrojení". A protože řada z měst, kde k hrůze celé říše řádí uprchlíci, patří ke kantonu Aargau, uvádí jej hlavní kanton jako příklad. Dělá opět víc, než je povinen, víc, než „bývá zvykem národů", a nabízí, že dokáže „sporným řízením", že tehdy žilo v kantonu Aargau jen 25 uprchlíků, že jen 10 z nich se zúčastnilo druhého tažení Struvových dobrovolníků a že i ti přešli do Německa *neozbrojeni*. To bylo celé to „zbrojení". Ale co to znamená? Ostatních 15, kteří zůstali ve Švýcarsku, to byli právě ti nejnebezpečnější. Zůstali zřejmě jen proto, aby mohli dál nerušeně „řádit"!

To jsou ta závažná obvinění „vlády říšského správce" proti Švýcarsku. Nemůže uvést nic dalšího a také nepotřebuje, neboť to „nebývá zvykem národů" atd. Je-li Švýcarsko tak nestydaté, že je tato obvinění ještě nezdrtila, pak je zaručeně zdrtí „rozhodnutí" a „opatření" vlády říšského správce. Svět prahne po tom, aby zvěděl, jaká budou tato rozhodnutí a opatření, a to tím víc, že je pan Schmerling připravuje v největší tajnosti a ani frankfurtskému shromáždění nechce sdělit nic bližšího. Švýcarský tisk již mezitím dokázal, že všechny represálie, jichž může pan Schmerling použít, poškodí mnohem víc Německo než Švýcarsko, a podle všech zpráv očekávají Švýcaři „opatření a rozhodnutí" vlády říšského správce s největším humorem. Uvidíme, zda budou mít takový humor i páni ministři ve Frankfurtu, zejména dojdou-li mezitím anglické a francouzské nóty. Jedno však je jisté: celá věc skončí jako dánská válka – novou blamáží, která však tentokrát postihne jen *oficiální* Německo.

Napsal B. Engels 24. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
Čís. 153 z 26. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

MANTEUFFEL A ÚSTŘEDNÍ MOC

Kolín 24. listopadu. *Ministr Manteuffel prohlásil včera říšským komisařům shromážděným v Berlíně, že pruská vláda se nepodřídí usnesení frankfurtského shromáždění, aby byla vytvořena populární vláda*[71], *protože je to* **vnitřní** *záležitost země.*

Manteuffel se tedy s námi shoduje v tom, že je neplatné i usnesení frankfurtského shromáždění ve věci **odepření daní***, protože se týká jen **vnitřní** záležitosti země.

Bylo by ovšem možné, že Brandenburgova a Manteuffelova vláda přispěje k tomu, aby se *Porýnská provincie stala pro Prusko zahraniční záležitostí.*

Napsáno 24. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 153 z 26. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 68. *(Pozn. red.)*

DRIGALSKI JAKO ZÁKONODÁRCE, OBČAN A KOMUNISTA[72]

Kolín 24. listopadu. V Düsseldorfu je stav obležení; Brandenburgova – Wrangelova vláda našla v pánech *Spiegelovi* a *Drigalském* důstojné representanty. První z nich je prostě vládní president, druhý však v sobě spojuje rozmanité kvality: není jen generálporučíkem a velitelem divise – jako takový figuruje v seznamu důstojníků a posádek a je „nejvyšším" zákonodárcem města a celého obvodu Düsseldorfu – je také spisovatelem a sám o sobě říká, že je zároveň „občan" a – *komunista*, a to všechno „s Bohem za krále a vlast". Oba tito pánové, jednoduchý i mnohostranný, zjistili, že v Düsseldorfu lze udržet zákonný stav pouze *mimořádnými* prostředky; pokládali proto za „nutné" vyhlásit v celém obvodu Düsseldorfu „na ochranu zákonného pořádku" stav obležení.

Už dávno víme, že Brandenburgova vláda se může udržet pouze *mimořádnými* prostředky; víme, že Brandenburgova vláda by už byla dávno v neudržitelném stavu, kdyby v zemi nebyl stav obležení. Stav obležení je *zákonný stav* Brandenburgovy vlády.

„Stav obležení, pánové, znamená *válečný stav*," prohlásil ministerský předseda von *Pfuel* na dohodovacím zasedání 29. září. Tehdy šlo o město a pevnost Kolín, tehdy se mluvilo o povstání, nemohla se provádět usnesení soudů, zákonná moc – občanská garda – nemohla udržet klid, stavěly se barikády; násilí se dalo čelit jedině násilím. Tak to aspoň tvrdili zastánci stavu obležení, byla tu aspoň ještě snaha zachovat vnější zdání údajně nespornými fakty. Teď si s tím nedělají takové starosti; v Düsseldorfu není povstání, činnost soudů není v nejmenším rušena, občanská garda byla vždy připravena splnit zákonná nařízení; ba nelze se odvolávat ani

na zastaralé *instrukce* z roku 1809, na něž se tehdy kladl hlavní důraz; vždyť Düsseldorf není pevnost. Ale Düsseldorf se s nevšední energií vyslovil *pro odepření daní*, a to stačilo oběma Brandenburgům, aby obnovili zákonný stav, tj. postavili město *mimo zákon*.

Nebudeme se zabývat obviněními, která mají být záminkou k vyhlášení stavu obležení; jako *falešná* obvinění je doporučujeme pozornosti soudu, neboť nebyla nikde podepřena zákonnými důkazy; jsou to pomluvy, které stíhají články 367 a násl. trestního zákoníku. Chceme zde podat jen výčet nezákonných činů, jichž se na ochranu zákonného pořádku pánové *Spiegel* a *Drigalski* dopouštějí.

Když oba pánové vyhlásili stav obležení, „*čímž* přešla nejvyšší moc na vojenské úřady", „komunista a občan" Drigalski nařizuje:

1) Zákonně existující úřady zůstávají ve svých funkcích a jejich opatření budou co nejúčinněji podporována.

To znamená, že zákonně existující úřady, pokud jsou *zákonné*, jsou zrušeny, zůstávají však k podpoře pana von Drigalského ve svých funkcích.

„Očekávám," obrací se Drigalski ke svým „spoluobčanům", „že všichni loajální obyvatelé mi usnadní *provádění zákonů* a *úřady mne v tom budou co nejrozhodněji podporovat*."

Pan Drigalski zákony nejen vydává, ale také provádí, zákonně existující úřady jsou jeho drabanti. A „nezávislí" soudci düsseldorfského zemského soudu a pan vrchní státní návladní se svou prokuraturou si to všechno nechají docela klidně líbit! Nevidí v tom, že jsou zbaveni své pravomoci, žádné porušení zákonů; vzdávají hold zákonodárci Drigalskému a jsou rádi, že mohou za tuto cenu dále pobírat svůj plat. Fuj, pánové, což se ani trochu nestydíte vydávat zatykače a vyšetřovat pod vládou šavle? Či je snad zatčení pana *Lassalla*, který bohužel v přílišné důvěře ve své dobré právo a v ochranu soudu nechtěl couvnout před stavem obležení, jen aktem soukromé msty pana *Drigalského?* Je snad už potají proti tomuto muži a jeho druhům nařízeno a zavedeno vyšetřování na základě článků 114, 123 a 124?

Druhý zákon pana Drigalského zní:

„Všechny spolky s politickými a sociálními cíli se rozpouštějí."

Co záleží panu Drigalskému na § 4 zákona ze 6. dubna? Mají-li

podle tohoto paragrafu „všichni Prusové právo sdružovat se bez předchozího policejního povolení ve spolcích s cíli, které neodporují platným zákonům", pak je to zřejmě jedna z oněch „vymožeností", které musí být co nejrychleji opět zlikvidovány, a je tedy neslučitelná se zákonodárstvím pana Drigalského.

Třetí a *čtvrtý* zákon. Pan von *Drigalski* řídí provoz na ulicích a v hospodách. Vydává zákon proti srocování, jako by se Düsseldorf proměnil v Paříž. Není však jen velkým policajtem, projevuje také nesporný talent k povolání ponocného: nařizuje uzavírací hodinu.

Pátý zákon.

„Občanská garda se až do své reorganisace rozpouští a musí ještě dnes odevzdat zbraně."

Tento zákon je plný nezákonností, z nichž uvádíme:

a) Občanská garda *se rozpouští*. Podle řádných zákonů, zejména podle zákona o občanské gardě ze 17. října, může být občanská garda rozpuštěna pouze královským nařízením. Má snad pan Drigalski v záloze tajné královské nařízení? Nuže, proč je tedy nezveřejní, jako zveřejnil prohlášení vrchního poštovního ředitele Maurenbrechera[73]? To bylo ovšem düsseldorfskou občanskou gardou ihned odhaleno jako lživé. Pan von Drigalski nemá žádné královské nařízení, jedná o své újmě a osobuje si královskou pravomoc, ačkoli je *královsky* smýšlející „*občan* a *komunista*".

b) Občanská garda *není jen zproštěna služby*. Panu von Drigalskému nestačí, že si přisvojil pravomoc presidenta krajské správy. Pokud jde o nezákonnost, bylo by stačilo už to, že zprostil gardu služby. Paragraf 4 zákona ze 17. října zní:

„Jestliže občanská garda některé obce nebo některého okresu odmítá splnit nařízení nebo vměšuje-li se do opatření obecních, správních nebo soudních úřadů, může ji president krajské správy s uvedením důvodů přechodně zprostit služby."

Zproštění služby může tedy nařídit jen president krajské správy; ale ani generálporučík, ani velitel divise, ani občan, a konečně ani komunista, byť by to byl i „královský pruský komunista".

Ale pan Drigalski má své dobré důvody, aby si bez ohledu na instance počínal hned jako veličenstvo. Kdyby byl jednal s občan-

skou gardou jako pouhý president krajské správy, nemohl by ji *odzbrojit*. Ale

c) „občanská garda musí ještě dnes odevzdat zbraně". Pouhé zproštění služby ještě vůbec neopravňuje k odebrání zbraní. Jinak by museli odevzdat své kordy i suspendovaní důstojníci. Pan Drigalski má však pravdu: kdyby si občanská garda směla ponechat zbraně, nedopustila by pravděpodobně, aby ji *on* zprostil služby; byla by asi splnila své poslání, jak jí předpisuje § 1 zákona.

d) Pan Drigalski přikazuje, aby zbraně byly odevzdány *jemu*. A jelikož se cítí povolán vystupovat jako veličenstvo, nevadí mu ani královské prováděcí nařízení k zákonu o zřízení občanské gardy. Paragraf 3 tohoto nařízení praví:

„Zbraně, které propůjčuje stát obcím, zůstávají *v každém případě* až do shora uvedené lhůty v *držení obcí*."

„Městská správa a obecní rada" Düsseldorfu nemají proti nařízení pana Drigalského námitek. Místo aby proti této nezákonnosti protestovaly a hájily práva obce, nabádají občany, aby se vůči svému novému diktátorovi „chovali klidně a zákonně".

Šestý zákon.

„Kdo bude přistižen při otevřeném a ozbrojeném odporu proti opatřením zákonného úřadu nebo kdo zrádcovským počínáním ohrozí nebo poškodí vojsko, *bude postaven před válečný soud.*"

Podle zákona na ochranu osobní svobody[74] *nesmí být nikdo souzen jiným soudcem než tím, kterého stanoví zákon. Výjimečné soudy a mimořádné komise jsou nepřípustné. Nelze hrozit trestem ani uložit trest, který není v souladu se zákonem.* Podle téhož zákona nemůže být toto ustanovení *nikdy* ani dočasně, ani pro nějakou oblast zrušeno: *dokonce ani v případě války nebo povstání.* Neboť podle § 8 mohou být v takovém případě dočasně zrušeny jen §§ 1 a 6, ale i to jen *z rozhodnutí vlády a na její odpovědnost.* A přece pan von Drigalski zavádí válečný soud pro civilní osoby. Nijak nás už nepřekvapuje, že dává zatýkat, že při tom porušuje posvátnost obydlí; neboť tato ustanovení alespoň mohou být dočasně zrušena, ovšem ne panem von Drigalskim. Je ostatně lhostejné, zda věříme tvrzení „Düsseldorfer Zeitung", že Lassalle byl zatčen bez patřičných formalit, nebo ujišťování „Kölnische Zeitung", že se tak stalo na příkaz vyšetřujícího soudce.

„Kölnische Zeitung" se ovšem ujímá vojenského velitele a blamuje vyšetřujícího soudce. Ať je tomu tak nebo onak, je zatčení nezákonné; neboť za nezákonného stavu nelze jednat zákonně. Za válečného stavu končí činnost občanského soudnictví. Zůstane-li vyšetřující soudce ve svých funkcích, nabývá postavení *vojenského auditora* a jeho zákoníkem se stává *vojenský řád*. Düsseldorfská prokuratura toto své nové postavení dobře pochopila; neboť kdyby ještě vycházela z kompetence, kterou jí stanoví porýnský trestní řád, pak by už dávno zakročila, třeba jen na základě § 9 Habeas Corpus Acte, jenž praví:

„Není třeba předběžného souhlasu úřadů, aby byli soudně stíháni civilní nebo vojenští úředníci, kteří porušili výše uvedená ustanovení tím, že překročili svou úřední pravomoc."

Abychom měli úplný obraz o moci našich porýnských institucí, bylo by ještě třeba vědět, zda toto počínání düsseldorfské prokuratury schválí generální prokurátor, pan *Nicolovius*, jemuž podléhají všichni soudní úředníci a dokonce i vyšetřující soudci. Deputaci, která ho včera navštívila a vyzvala jej, aby v souvislosti s düsseldorfskými událostmi použil své úřední pravomoci, pan *Nicolovius* prý odpověděl, že neexistuje paragraf, na jehož základě by mohl zakročit. Říkáme „prý", ačkoli jsme se o tomto výroku dověděli z nejvěrohodnějšího pramene. Přesto však tomu nemůžeme věřit, neboť pak bychom museli mít za to, že se panu Nicoloviovi úplně vytratil z paměti Code pénal[75] i se všemi zákony vydanými po březnu tohoto roku.

Napsal K. Marx 24. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 153 z 26. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* TŘI SOUDNÍ PROCESY PROTI „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 24. listopadu. Proti „*Neue Rheinische Zeitung*“ se nyní vedou tři soudní procesy, nepočítáme-li soudní stíhání *Engelse*, *Dronka*, *Wolffa* a *Marxe* pro údajné politické přečiny „neslučitelné s činností žurnalisty“. – Z dobře informovaného pramene se dovídáme, že bude zavedeno ještě alespoň tucet trestních řízení proti tomu **„plátku“** – tak oficiálně nazývá náš list ci-devant* státní návladní a skutečný vrchní státní návladní *Hecker* (c'est du Hecker tout pur**).[76]

První zločin. Násilný útok na panenský „*útlocit*“ šesti královských pruských četníků a krále kolínské prokuratury, pana vrchního státního návladního *Zweiffela*[77] – zástupce lidu in partibus infidelium***, který nezasedá zatím ani v Berlíně, ani v Brandenburgu, nýbrž v *Kolíně* nad Rýnem. „Nad Rýnem! Nad Rýnem! Tam roste naše réva!“[78] Také my dáváme přednost Rýnu před Sprévou a hotelu Disch před hotelem Mielentz[79].

Va pour la délicatesse des gens d'armes!† Pokud jde o „útlocit“ pana Zweiffela, ten je pro nás „noli me tangere“!†† Byli jsme mravně rozhořčeni nad neútlocitnými vóty nedůvěry, kterými prý ho jeho voliči přiměli k ústupu. Jako praví ochránci cti a panenského „*útlocitu*“ pana *Zweiffela* žádáme, aby *veřejně vyvrátil prohlášení pana Weinhagena* z Kleve. Pan *Weinhagen* uveřejnil v „Neue Rheinische Zeitung“ prohlášení podepsané plným jménem, že může sdělit

* – bývalý. *(Pozn. red.)*
** – to je pravý Hecker. *(Pozn. red.)*
*** – doslova: v zemích nevěřících. *(Pozn. red.)*
† Připusťme, že i četníci mohou být útlocitní! *(Pozn. red.)*
†† – doslova: „nedotýkej se mne!“, tj. nedotknutelný. *(Pozn. red.)*

fakta, která se dotýkají „cti a útlocitu“ pana Zweiffela. Mohl by prý tato fakta dokonce *dokázat*, musí se však vzdát jejich uveřejnění, dokud se pan Zweiffel utíká pod ochranu paragrafu Code pénal*, podle něhož se každé, i sebevíc odůvodněné obvinění stíhá jako *pomluva*, nemůže-li být dokázáno soudním rozsudkem nebo autentickými dokumenty. Apelujeme tedy na „čest a útlocit“ pana *Zweiffela!*

Druhý zločin. Jednoduchý Hecker a Hecker rozdvojený.

Třetí zločin. Stíhání tohoto zločinu, který byl spáchán v roce 1848, se dožaduje *říšské ministerstvo. Zločin Schnapphahnski! Fejeton jako zločinec!*[80]

Říšské ministerstvo prý ve svém obžalovacím spisu označuje „Neue Rheinische Zeitung“ za nejhorší ze všech „špatných novin“. My zase prohlašujeme říšskou moc za nejkomičtější ze všech komických mocí.

Napsal K. Marx 24. listopadu 1848
Otištěno ve druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 153 z 26. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* – trestního zákoníku. *(Pozn. red.)*

PORTRÉTY ČLENŮ SPOLKOVÉ RADY

Bern 24. listopadu. Čtenáři „Neue Rheinische Zeitung" se jistě rádi dovědí něco bližšího o osobnostech, které jsou nyní povolány, aby pod kontrolou obou rad spravovaly Švýcarsko, a které právě teď zahájily svou činnost. Pět členů spolkové rady přijalo zvolení bez výhrad, jeden, pan Furrer, prozatím do jara, a o souhlasu sedmého (Munzingera) nemůže být pochyb.

Předseda spolkové rady pan *Furrer* je pravý typ Curyšana. Má, jak by se řeklo ve Francii, l'air éminemment bourgeois*. Oděv, držení, rysy obličeje včetně stříbrných brýlí prozrazují na první pohled „svobodného říšského měšťana", který se jako předseda hlavního kantonu, resp. sněmu (Tagsatzung) sice poněkud civilisoval, ale přece jen zůstal „každým coulem provinciální". Hlavní zásluhou pana Furrera, jednoho z nejzdatnějších advokátů „švýcarských Athén" (tak s oblibou nazývá curyšský šosák své městečko o 10 000 obyvatelích), je to, že svým neúnavným úsilím a umírněným liberalismem přivodil pád curyšské zářijové vlády[81] a vrátil kanton straně pokroku. Jako předseda sněmu zůstal věren svým zásadám. Jeho politikou byl umírněný pokrok ve vnitřních a přísná neutralita v zahraničních záležitostech. To, že se stal předsedou spolkové rady, je spíše náhoda než záměr. Byli by raději zvolili Berňana; ale pak by si museli vybrat mezi Ochsenbeinem, proti němuž byly velké antipatie, a Neuhausem, který dnes, v roce 1848, vystupuje stejně konservativně jako před pěti či šesti lety, a proto nebyl vůbec do spolkové rady zvolen. V této nesnázi sáhli po Curyšanovi, a tu byl ovšem Furrer nejvhodnější. Furrer tedy přesně

* — vzezření vpravdě měšťanské. *(Pozn. red.)*

řečeno nepředstavuje většinu Spolkového shromáždění, představuje však aspoň většinu německého Švýcarska.

Místopředseda *Druey* je po všech stránkách opakem Furrera a nejlepším představitelem, jakého mohlo francouzské Švýcarsko vyslat. Zdá-li se Furrer většině a zejména radikální menšině příliš umírněný, je Druey pro většinu příliš radikální. Je-li Furrer rozšafný měšťácký liberál, je Druey rozhodný zastánce rudé republiky. Je známa vynikající úloha, kterou Druey hrál v posledních revolučních událostech ve svém kantonu; méně známé, ale tím větší jsou mnohostranné zásluhy, které si získal o svůj kanton (Waadt). Druey, socialistický demokrat téhož zabarvení jako Louis Blanc, přední znalec státního práva a nejčilejší a nejpilnější pracovník v celém Švýcarsku, je ve spolkové radě živlem, který jistě bude postupně získávat stále větší vliv a velmi blahodárně působit.

Ochsenbein, vůdce dobrovolníků proti Luzernu, předseda sněmu (Tagsatzung) v době, kdy se usnesl na válce proti Sonderbundu, plukovník bernských záloh v tomto tažení, je pro svou dosavadní činnost známý a populární nejen ve Švýcarsku, nýbrž v celé Evropě. Ale méně známé je to, jak se choval po únorové revoluci. Částečně socialistický charakter této revoluce, opatření prozatímní vlády ve Francii a celé hnutí francouzského proletariátu nemálo postrašily tohoto démocrate pur*, kterého by Francouzi zařadili ke straně „National". Postupně se přibližoval umírněnému směru. Zejména v zahraniční politice, kde projevil před válkou proti Sonderbundu i během ní tolik energie, se stále víc klonil k starému systému takzvané přísné neutrality, která však ve skutečnosti není ničím jiným než politikou konservativismu a shovívavosti vůči reakci. Tak otálel jako předseda hlavního kantonu s uznáním francouzské republiky, a pokud jde o Itálii, jednal přinejmenším obojetně. K tomu si ještě svou nezkrotnou vášnivostí, s níž předsedal bývalému sněmu a jíž se dal často strhnout k zaujatosti vůči radikálům, nadělal mezi nimi a zejména mezi francouzskými Švýcary mnoho nepřátel. Kdyby byl při volbě bernského člena možný jiný výběr než mezi ním a Neuhausem, byl by dostal mnohem méně hlasů.

* — ryzího demokrata. *(Pozn. red.)*

Plukovník *Frey-Hérosé* z Aargau je považován za jednu ze švýcarských vojenských kapacit. Byl šéfem generálního štábu za tažení proti Sonderbundu. Jako většina švýcarských štábních důstojníků byl i on ve svém kantonu již delší dobu politicky činný, a tak také dobře obeznámen s civilní správou. Ve svém novém postavení vykoná jistě mnoho pro vojenský odbor. Svým politickým smýšlením patří k rozhodným liberálům svého kantonu.

Státní rada *Franscini* z Tessinu je nepochybně jednou z nejváženějších veřejných osobností celého Švýcarska. Po dlouhá léta pracoval neúnavně ve svém kantonu. Je hlavně jeho zásluhou, že opovrhovaný kanton Tessin, pokládaný za politicky nevyspělý, jako první v celém Švýcarsku a bez revoluce nahradil roku 1830, již *před* červencovou revolucí, starou oligarchickou ústavu ústavou demokratickou; on stál v čele revoluce 1840, která podruhé svrhla úskokem nabyté panství páterů a oligarchů. Nejen to, Franscini vybudoval po této revoluci znovu administrativu, která se za reakcionářů octla v naprostém nepořádku, učinil přítrž krádežím, zpronevěrám, úplatkům a plýtvání, které se tu rozmohly, a konečně, pokud to dovolovaly prostředky chudého horského kraje, znovu zorganisoval školní vyučování, které za vedení mnichů úplně upadlo. Tím vzal kněžím hlavní prostředek k ovlivňování lidu a důsledky toho se projevovaly rok od roku stále víc v rostoucí důvěře Tessiňanů k jejich vládě. Franscini platí kromě toho za nejvzdělanějšího ekonoma ve Švýcarsku a je autorem nejlepší švýcarské statistiky („Švýcarská statistika", Lugano 1827. „Nová švýcarská statistika", 1848)[82]. Je rozhodný radikál a ve spolkové radě se přikloní spíš k Drueyovi než k Ochsenbeinovi a Furrerovi. Tessiňané si u tohoto dlouholetého předsedy své vlády vysoce cení zejména jeho „čestné chudoby".

Vládní rada *Munzinger* ze Solothurnu je nejvlivnějším mužem svého kantonu, který zastupoval od roku 1830 téměř nepřetržitě v bývalém sněmu a jemuž již po léta fakticky vládne. Munzinger prý, jak se vyjadřuje poloradikální list francouzského Švýcarska „Gazette de Lausanne"[83], cache sous les apparences de la bonhommie un esprit fin et pénétrant*, to znamená, že za jeho dobromyslně

* — skrývá pod dobromyslným zevnějškem bystrého a vtipného ducha. *(Pozn. red.)*

bodrým zevnějškem se ukrývá ono malé chytráctví, které se v říšských městech pokládá za diplomacii. Jinak je mírný pokrokář à la Furrer a žádá, aby se Švýcarsko staralo jen o své vlastní záležitosti, a velkou evropskou politiku přenechalo pánubohu a lordu Palmerstonovi. Proto nemá vůbec v lásce zahraniční uprchlíky, kteří dosud působili Švýcarsku jen nepříjemnosti. Spolu se „švýcarským Athéňanem" doktorem Escherem podal nový důkaz tohoto svého smýšlení nedávno v Tessinu. Furrer a Munzinger jsou vůbec ve spolkové radě pravými představiteli předsudků a omezenosti „osvíceného" německého Švýcara.

Konečně je tu pan *Näff* ze Sankt Gallenu, o němž mohu říci jen málo. Ve svém kantonu prý značně přispěl k povznesení správy a i jinak se vyznamenal. Sankt Gallen, jak se dočteme ve švýcarských listech, je vůbec kanton, kde žijí nejbohatší a nejzdatnější mužové; ale tito zdatní mužové mají smůlu, že o nich není mnoho slyšet; jak se zdá, nemají zřejmě dost iniciativy. Ale ve svém speciálním oboru, ve správě, má prý pan Näff určité zásluhy. Politicky stojí mezi Furrerem a Ochsenbeinem; je rozhodnější než první, ale nezachází tak daleko, jak by se dalo čekat od druhého, soudě podle jeho dřívější činnosti.

Toto složení spolkové rady nenechává na pochybách, jakou politiku bude Švýcarsko v nejbližší době sledovat. Je to táž politika, jakou prováděl starý sněm a hlavní kanton Bern pod vedením Ochsenbeinovým a později Funkovým (který bez Ochsenbeina nic neznamená). Ve vnitřní politice přísné uplatňování nové spolkové ústavy, která ponechává kantonům ještě příliš velkou svrchovanost, v zahraniční politice přísná neutralita, ovšem přísnější či mírnější podle okolností, přísnější zejména vůči Rakousku. Umírněná strana je rozhodně v převaze a je pravděpodobné, že pan Ochsenbein bude ve většině otázek hlasovat s ní.

Ale jak mohla menšina jako Druey a Franscini za takovýchto okolností přijmout svou volbu a vystavit se potěšení být neustále přehlasovávána, jak takový sbor vůbec může společně vládnout, to abychom pochopili, museli bychom být Švýcary nebo na vlastní oči vidět, jak se ve Švýcarsku vládne. Zde, kde všechny výkonné orgány projednávají otázky v kolegiích, postupuje se podle zásady: jen

funkci přijmi, dnes jsi sice v menšině, ale snad budeš moci být přece jen užitečný, a kdoví, zda ti úmrtí, odstoupení atd. nepřinesou po roce nebo po dvou většinu. To je přirozený důsledek toho, že vládnoucí kolegia jsou volena. Každá strana se potom snaží, stejně jako v zákonodárných shromážděních, prosadit jednoho nebo několik kandidátů, a tak se v kolegiu aspoň uchytit, zajistit si menšinu, dokud nemůže dosáhnout většiny. Nezazlívala by svým kandidátům, kdyby, jak by k tomu nutně muselo dojít ve větších zemích, zvolení odmítli. Ale spolková rada není Commission du pouvoir exécutif[84] a mezi postavením Drueya a Ledru-Rollina je nebetyčný rozdíl.

Švýcarský tisk svorně tvrdí, že spolková rada se skládá z kapacit prvního řádu. Ale já pochybuji, že by se v ní kromě Drueya a Fransciniho našel někdo, kdo by ve větší zemi mohl hrát nějakou vynikající úlohu, a nepočítáme-li Frey-Hérosé a Ochsenbeina, že by to tam některý ze tří zbývajících dotáhl aspoň k významnější *druhořadé* úloze.

Napsal B. Engels 24. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 155 z 29. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ZPRÁVA FRANKFURTSKÉHO VÝBORU O RAKOUSKÝCH ZÁLEŽITOSTECH

Kolín 27. listopadu. Tak před 40 lety byli lidé, kteří líčili „Německo v jeho nejhlubším ponížení"[85]. Dobře, že již odešli ad patres*. Teď by nemohli takovou knihu napsat; neměli by pro ni žádný název, a kdyby zvolili starý, dostali by se sami se sebou do rozporu.

Neboť pro Německo stále platí, vyjádřeno slovy anglického básníka: „beneath the lowest deep a lower still"**.

Domnívali jsme se, že největší hanby jsme se dožili uzavřením dánského příměří. Po vystoupení říšského vyslance Raumera v Paříži, Heckschera v Itálii, komisaře Stedtmanna v Šlesviku-Holštýnu a po obou nótách Švýcarsku se nám zdálo, že ponížení Německa už nemůže být větší. Vystoupení obou říšských komisařů v *rakouských* záležitostech dokazuje, že jsme se mýlili. Ze „Zprávy výboru pro rakouské záležitosti atd."[86], která právě vyšla, zejména z dvaceti dokumentů v ní obsažených, je sdostatek jasně vidět, jak neuvěřitelně daleko to přivádějí němečtí říšští komisaři se ctí Německa, jak stupidní neschopnosti, zbabělosti nebo zrádcovství jsou schopni páni staří liberálové.

13. října odcestovali pánové Welcker a Mosle z pověření ústřední moci z Frankfurtu, „aby zprostředkovali ve *vídeňských* záležitostech". Lidé, kteří nejsou zběhlí v nové ústřední diplomacii, očekávali, že během několika dnů přijde zpráva o příjezdu obou pánů do Vídně. Tehdy se ještě nevědělo, že říšští komisaři mají svůj

* — k otcům. *(Pozn. red.)*
** — „pod největší hlubinou tají se ještě větší hlubina" (Milton, „Ztracený ráj"). *(Pozn. red.)*

vlastní cestovní plán. Eisele a Beisele[87] pana říšského správce zvolili nejpřímější cestu do *Vídně* přes — *Mnichov*. Se známou cestovní mapou z „Jobsiady"[88] v ruce přibyli tam 15. října večer. Až do poledne 17. října pak studovali vídeňské události ruku v ruce s bavorskými ministry a rakouským zmocněncem. V prvním svém dopise panu Schmerlingovi podávají zprávu o svých předběžných studiích. V Mnichově dostali oba skvělý nápad. Toužebně si přejí, aby přijel ještě „třetí kolega", pokud možno Prus, „neboť tak bychom lépe zvládli velké poslání". Pan „kolega" se neobjevuje. Naděje na trojici ztroskotává: ubohá dvojice musí sama do světa. Co teď bude s „velkým posláním"? Velké poslání cestuje v kapsách pánů Welckera a Mosleho do Pasova. Ještě před překročením rakouského Rubikonu posílá před sebou „velké poslání" proklamaci. „Tam na druhé straně to ale byla hrůza!"[89]

„I zde na rakouských hranicích," píše Welcker Schmerlingovi, „je obyvatelstvo v zajetí revolučních a teroristických nálad"; ba „dokonce v Kremži bylo národní gardě jen tím, že vojsko včas obsadilo most, zabráněno, aby před projíždějícím císařem tento most nestrhla a tím ho v určitém smyslu nezajala."

Který čtenář by byl tak krutý, aby plně neocenil tyto pocity krasoducha politického slovníku[90]! Když se oba pánové od 18. v poledne do 20. ráno v Pasově posilnili, odebrali se do Lince.

13. října opustili Frankfurt a 20. večer jsou už v Linci. Není tato závratná rychlost dostatečným důkazem důležitosti jejich „velkého poslání"? Nepopoháněly je snad k tomuto úžasnému spěchu zvláštní instrukce? Zkrátka a dobře, za plných sedm dnů dorazí páni do Lince. V tomto městě, které „početným dělnickým obyvatelstvem, už zpracovaným vídeňskými emisary", budilo v panu Welckerovi za jeho pobytu v Pasově úzkostné předtuchy, nebylo ani známky po šibenicích, které si nejspíše pan Welcker a jeho druhý pan kolega v duchu představovali. Naopak:

„celá národní garda se svým důstojnickým sborem a hudbou... nás uvítala ve slavnostním šiku s vlajícím německým praporem a spolu se shromážděným lidem nám znovu a znovu provolávala slávu."

Tak se Linec, tato revoluční Sodoma, mění v loajální město, tak dobrosrdečné, že slavnostně vítá naše výtečné říšské komisaře. Zato tím hrůzněji se ve zprávách Welckera a Mosla zaslaných panu

Schmerlingovi jeví Vídeň – jako bezbožná Gomora, jako pekelný jícen anarchie atd.

21. října nastoupili pánové na parník a pluli do Kremže. Během cesty hlásí do Frankfurtu, že jim v Linci přidělili čestnou stráž, že hlavní stráž před nimi nastoupila k poctě do zbraně, a ještě jiné neméně důležité věci. Zároveň vyhotovili tři dopisy: Windischgrätzovi, ministru Krausovi a předsednictvu říšského sněmu.

Kdyby snad někdo nebyl ještě plně uspokojen tímto více než osmidenním působením našich říšských komisařů, nechť je doprovodí teď v noci z 21. na 22. října do Stammersdorfu, do hlavního stanu Windischgrätzova. Zde se nám zaskví komisařská ústřední moc v celé své slávě. „Windischgrätz," praví Welcker a Mosle, „odmítl *s určitou přísností* každý zásah z naší strany." Jinými slovy: dostali kopanec a museli táhnout svou cestou. „Nechtěl se dokonce ani podívat na naši plnou moc," stěžuje si Welcker svému ministru Schmerlingovi. A k dovršení všeho hoře: před Windischgrätzem stojí zosobněná ústřední moc, a on jí nenabídne ani kapku vína, ba ani hlt kořalky.

Naši komisaři tedy zase usedají do vozu, a smutně si pobrukujíce: „Ó Německo, atd."[91], jedou do – Vídně? Chraň bůh! do Olomouce, „do sídla císařského". A dobře udělali. Nebýt toho, celá říšská fraška by zůstala bez pointy, zprostředkovací komedie bez posledního jednání. Jestliže Windischgrätz s nimi zacházel jako s hloupými školáky, v Olomouci se jim „od císaře a císařské rodiny dostalo *mnohem laskavějšího přijetí*" (viz str. 11 zprávy, dopis čís. 6). Byli pozváni k tabuli; „těšili jsme se," píší dále panu Schmerlingovi, „*nejmilostivějšímu* přijetí". Zde vůbec nepromlouvá německá lokajská povaha, nýbrž nejvroucnější vděčnost, jejímž výstižným výrazem je píseň: „Po tolika útrapách atd."[92]

Po tom všem jídle, pití a hodování stále ještě zbývá splnit známé „velké poslání". Oba naši komisaři se obracejí písemně na ministra svobodného pána von *Wessenberga*.

„Prosíme co nejponíženěji Vaši Excelenci," (začíná dopis z 25. října), „aby nám *blahosklonně* určila hodinu, kdy by jí bylo libo přijmout náš dík za blahovolné přijetí, jehož se naší misi dostalo ze strany Jeho c. k. Veličenstva a Vaší Excelence,

a sdělit nám své názory a rozhodnutí o následujících bodech, jež má naše mise ještě splnit."

V „následujících bodech" komisaři mnohomluvně prosí o povolení, aby se směli za svým zprostředkovatelským posláním odebrat do Vídně.

Celý tento, stejně jako druhý dopis Wessenbergovi, je napsán tak šroubovaným kancelářským slohem minulého století a tak překypuje bezmeznou zdvořilostí a ponížeností, že člověk opravdu okřeje, když si hned nato přečte Wessenbergovy odpovědi. Oba komisaři se v této korespondenci vyjímají vedle rakouského ministra jako dva neotesaní sedláci, kteří před šlechticem jemného vychování dělají na vyleštěné podlaze své směšné poklony a snaží se vyjadřovat co nejvybranějšími slovy.

Wessenberg odpovídá na citovaný dopis:

„Vysoce urození pánové! Musím Vás požádat o prominutí, že na Váš dnešní přípis odpovídám tak pozdě... Pokud jde o Váš ušlechtilý úmysl pokusit se ve Vídni ještě jednou o urovnání tamějších rozporů, pokládám za nutné, abych Vás především informoval o tom, jaká je tam nyní situace. Nejde tam totiž o vyjednávání s nějakou stranou, nýbrž jen o potlačení vzpoury atd." (viz str. 16 zprávy).

S touto odpovědí jim zároveň vrací jejich plné moci.

Svou žádost opakují 27. října.

„Pokládáme," říkají, „za svou naléhavou povinnost Vaši Excelenci a ve Vaší osobě císařskou vládu ještě jednou *důtklivě požádat*, aby nás s mírnými a smírnými návrhy a podmínkami co nejrychleji poslala s bezpečným doprovodem do Vídně a využila tak v této strašlivé krizi uklidňujícího a osobního vlivu, který je v nás a v našem poslání."

Viděli jsme, jak působil tento „uklidňující a osobní vliv" oněch 14 dnů, co vyjel z frankfurtských bran.

Na Wessenberga zapůsobil tak mocně, že ve své odpovědi nedává na jejich žádost žádnou odpověď. Sděluje jim několik, k tomu ještě zpola nepravdivých zpráv z Vídně a poznamenává ironicky:

„Že se ostatně podobné vzpoury jako vzpoura proletářů ve Vídni sotva dají potlačit bez použití násilných prostředků, dokázaly ještě nedávno události ve Frankfurtu!"

Proti těmto argumentům nemohli pánové Welcker a Mosle naprosto nic dělat: upouštějí tedy od dalších pokusů a vyčkávají se svým „uklidňujícím a osobním vlivem" věcí příštích.

28. října podávají o svém „velkém poslání" opět zprávu Schmerlingovi. Na Wessenbergovu nabídku předávají svou depeši kurýrovi, kterého Wessenberg posílá do Frankfurtu. Kurýr odjede, ne však depeše. Ta dojde do Frankfurtu teprve 6. listopadu. Nebýt toho, že se zúčastnili královské tabule, že císařská rodina a zejména arcivévoda Karel s nimi tak laskavě hovořili, byli by komisaři z tolikeré smůly jistě ztratili svůj vznešený rozum.

Pak následuje dvoudenní mlčení. „Uklidňující vliv" světí po tolikeré práci den sváteční.

A tu jim 30. října Wessenberg sděluje oficiální zprávu o kapitulaci Vídně. Rozhodli se. Ještě 28. října (viz str. 14 zprávy) se sice domnívali, „že u něho (Windischgrätze), jakož i zde (v Olomouci) u vlivných osobností zřejmě *příliš* převládá myšlenka nejen si podrobit Vídeň, nýbrž v odvetu za dosavadní bezpráví použít i trestů." Ale mezitím je Wessenberg ujistil – a jak by se pak mohl nějaký říšský komisař ještě odvážit pochybovat – že „rakouská vláda se bude při využití tohoto vítězství řídit zásadami, jež jí zajistí náklonnost jejích poddaných."

„Můžeme tedy mít za to," volají Welcker a Mosle plni říšského patosu, „že naše návrhy *přece* měly nějaký vliv!" Tedy přece? Ó zajisté! Skýtali jste po osm dní skvělou zábavu Wessenbergovi, arcivévodovi Karlovi, Žofii a ostatním. Přispěli jste k dobrému c. k. zažívání, *Welckere a Mosle!*

„Po tomto ministrově ujištění pokládáme své poslání za splněné a zítra" (31. října) „nastoupíme zpáteční cestu přes Prahu."

Tak končí poslední depeše pánů Welckera a Mosla!

A vskutku, máte pravdu, vaše smiřovací a zprostředkovatelské „velké poslání" bylo splněno. Nač byste teď ještě jezdili do Vídně? Což nebyli apoštolové humanity Windischgrätz a Jelačič pány města? Což nehlásali červenokabátníci a c. k. vojsko pleněním, pálením, vražděním a znásilňováním evangelium míru a ústavní svobody tak, že bylo každému srozumitelné?

Jak silně se uplatnil váš „uklidňující vliv", jak skvěle jste vyřešili svůj úkol – to ukazuje chropot zavražděných, zoufalý nářek zhanobených, to ukazují tisíce uvězněných, o tom nás poučuje krvavý stín *Roberta Bluma.*

Vaším úkolem bylo, abyste trilogii, kterou inscenovali Windischgrätz, Jelačič a Wessenberg, pomohli v Olomouci doplnit fraškou. Zhostili jste se ho důstojně. Úlohu *„napálených strejců"*, ne-li něco horšího, jste hráli mistrně až do konce.

Napsáno 27. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 154 z 28. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

NOVINKY

Kolín 28. listopadu. „Neue Rheinische Zeitung" napsala v čísle ze 17. listopadu:

„A což teprve *židé*, kteří – alespoň jejich špičky – od emancipace své sekty všude stojí *v čele kontrarevoluce*, co ty čeká? Nečekalo se ani na vítězství, a už je hnali zpátky do ghetta."*

Citovali jsme tehdy *bydhošťské* vládní výnosy. Dnes můžeme uvést ještě přesvědčivější doklad. Velká zednářská lóže u „Tří korun" v Berlíně – *princ Pruský* je jak známo nejvyšší hlavou pruského svobodného zednářstva, právě tak jako je *Bedřich Vilém IV.* nejvyšší hlavou pruského náboženství – zastavila činnost lóže *„Minerva"* v Kolíně. Proč? *Protože přijala židy. Židům na vědomí!*

Náhodou se nám dostal do rukou oběžník Brandenburgovy vlády, který vyzývá všechny krajské správy, aby *hromadně pozatýkaly vedoucí osobnosti klubů.*

Ze spolehlivého pramene se dovídáme, že *Kolín, Düsseldorf, Cáchy* atd. dostanou od našeho nejmilostivějšího mocnáře jako vánoční dárek říšské vojsko, a to *Rakušáky*. Pravděpodobně *Chorvaty, Serežany, Čechy, Rácy, Srby* atd., aby byl stejně jako ve Vídni i v Porýnské provincii obnoven „klid a pořádek". Říká se ostatně, že Porýnská provincie nehraničí s *Ruskem*, nýbrž s *Francií. Nejmilostivějšímu mocnáři na vědomí!*

Napsáno 28. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 155 z 29. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 50–51. *(Pozn. red.)*

MANTEUFFELŮV ORGÁN A JOHANNES. — PORÝNSKÁ PROVINCIE A PRUSKÝ KRÁL

Kolín. „*Neue Preussische Zeitung*“ potvrzuje *Manteuffelův** výrok o frankfurtské ústřední moci a frankfurtském shromáždění, který jsme už přinesli. Manteuffelův orgán praví:

„Proklamace říšského správce je snad velmi dobře míněna. My Prusové ji však musíme rozhodně odmítnout, lid stejně jako koruna.“

Manteuffelův orgán nám mluví z duše.

Týž oficiální list nás poučuje o platnosti frankfurtských usnesení takto:

„*My Prusové nemáme jiného pána než svého krále. A z frankfurtských usnesení budou pro nás závazná pouze ta, která on schválí, a to právě proto, že* **On**“ (pruský styl!) „*je schválil, a pro nic jiného.*“

My „*Prusové*“*!!!* My *Porýňané* máme to štěstí, že jsme při velkém čachrování s lidmi ve Vídni získali dolnorýnského „*velkovévodu*“, který pak nesplnil podmínky, za nichž se stal „velkovévodou“[93]. „*Pruský král*“ pro nás existuje teprve přes berlínské *Národní shromáždění*, a protože pro našeho dolnorýnského „*velkovévodu*“ berlínské *Národní shromáždění* neexistuje, neexistuje pro nás „*pruský král*“. Dolnorýnskému velkovévodovi jsme připadli při čachrování s národy! Jakmile budeme tak daleko, že už nebudeme prodávání duší uznávat, zeptáme se „dolnorýnského velkovévody“ na **„titul“** jeho **„držby“!**

Napsáno 29. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 156 z 30. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 80. *(Pozn. red.)*

REVOLUČNÍ HNUTÍ V ITÁLII

Kolín 29. listopadu. Konečně, po šesti měsících téměř nepřetržitých porážek demokracie, po dlouhé řadě neslýchaných triumfů kontrarevoluce, konečně se zas ukazují příznaky brzkého vítězství revoluční strany. Itálie, země, jejíž povstání bylo předehrou k evropskému povstání roku 1848, jejíž porážka byla předehrou k pádu Vídně, Itálie povstává podruhé. Toskána prosadila demokratickou vládu a svou demokratickou vládu si právě vydobyl také Řím.

10. duben v Londýně, 15. květen a 25. červen v Paříži, 6. srpen v Miláně a 1. listopad ve Vídni,[94] to jsou čtyři významná data evropské kontrarevoluce, čtyři milníky označující etapy, jež urazila na svém posledním triumfálním pochodu.

V Londýně nebyla *10. dubna zlomena* jen revoluční moc chartistů, byla tu také *ponejprv zlomena revoluční propaganda únorového vítězství.* Kdo správně posuzuje Anglii a její postavení v moderních dějinách, nemohl se divit tomu, že kontinentální revoluce dosud kolem ní procházely beze stop. Anglie, země, která svým průmyslem a obchodem ovládá všechny tyto revoltující národy kontinentu, a přece je na nich jako na odběratelích poměrně málo závislá, protože má v rukou americké, asijské a australské trhy, země, v níž jsou protiklady moderní buržoasní společnosti, třídní boje mezi buržoasií a proletariátem nejvyvinutější a nejvíce vyhroceny, tato Anglie se vyvíjí víc než kterákoli jiná země svou vlastní, samostatnou cestou. Anglie nemusí slepě tápat jako prozatímní vlády na kontinentě, aby se přiblížila k řešení otázek, k odstranění protikladů, jež je *Anglie* povolána vyřešit a odstranit dřív než kterákoli jiná země. Anglie nepřebírá revoluci z kontinentu, Anglie bude, až udeří její hodina, *kontinentu revoluci diktovat.*

Takové bylo postavení Anglie, takový byl nutný důsledek tohoto postavení, a proto lze vítězství „pořádku" 10. dubna snadno vysvětlit. Ale kdo by se nepamatoval, jak toto vítězství „pořádku", tento první úder, jímž kontrarevoluce odpověděla na údery února a března, dal kontrarevoluci všude novou oporu, jak vlil do hrudí takzvaných konservativců smělé naděje! Kdo by se nepamatoval, jak se celá občanská garda v celém Německu okamžitě zhlédla ve vystoupení londýnských speciálních konstáblů? Kdo by se nepamatoval, jak zapůsobil tento první důkaz, že hnutí, které vypuklo, není nepřemožitelné!

15. květen v Paříži vytvořil ihned protějšek k vítězství anglické strany klidu. 10. duben postavil hráz vzedmutým vlnám revolučního příboje; 15. květen zlomil jeho sílu přímo u jeho zdroje. 10. duben dokázal, že únorové hnutí není nezadržitelné. 15. květen dokázal, že vzbouřenecké hnutí v Paříži lze potlačit. Revoluce, poražená ve svém centru, musela ovšem podlehnout i na periférii. A to se ukazovalo den ze dne zřetelněji v Prusku a v menších německých státech. Ale revoluční proud byl stále ještě tak silný, že umožnil ve Vídni dvě vítězství lidu, první 15. a druhé 26. května,[95] a vítězství absolutismu v Neapoli, kterého bylo dobyto rovněž 15. května, působilo svými excesy spíš jako protiváha k vítězství pořádku v Paříži. Ještě cosi chybělo: nestačilo, že v Paříži bylo poraženo revoluční hnutí, přímo v Paříži muselo být zbaveno kouzla nepřemožitelnosti i ozbrojené povstání; teprve potom mohla být kontrarevoluce klidná.

A to se stalo v *Paříži* ve čtyřdenní bitvě od 23. do 26. *června*. Čtyři dny kanonády – a bylo po nedobytnosti barikád, po nepřemožitelnosti ozbrojeného lidu. Co jiného dokázal Cavaignac svým vítězstvím, než že zákony válečného umění platí víceméně pro ulici jako pro defilé, pro barikády jako pro záseky a bašty? Že 40 000 nedisciplinovaných ozbrojených dělníků bez děl a houfnic a bez přísunu střeliva nemohlo vzdorovat víc než čtyři dny organisované armádě 120 000 starých vojáků a 150 000 národních gardistů, podporované velmi dobrým a velmi početným dělostřelectvem a bohatě zásobené střelivem? Cavaignacovo vítězství bylo nejhrubším rozdrcením slabšího protivníka sedmeronásobnou přesilou, bylo

to nejneslavnější vítězství, jaké kdy bylo vybojováno, a tím neslavnější, čím víc krve stálo přes obrovskou přesilu. A přece nad ním svět užasl jako nad zázrakem — protože toto vítězství přesily odňalo pařížskému lidu, pařížským barikádám nimbus nepřemožitelnosti. 300 000 Cavaignacových vojáků neporazilo pouze 40 000 dělníků; v těchto 40 000 dělnících porazili, aniž to věděli, evropskou revoluci. Všichni víme, jaká nezadržitelná, zběsilá reakce se od tohoto dne rozpoutala. Teď ji už nebylo možno zastavit; konservativní moc zdolala pařížský lid granáty a kartáči, a co bylo možné v Paříži, mohlo se udělat také jinde. Demokracii pak už nezbylo, než aby se po této rozhodující porážce dala na co nejčestnější ústup, a alespoň krok za krokem hájila v tisku, na lidových shromážděních a v parlamentech posice, které už nebylo možno udržet.

Další velkou ranou byl *pád Milána*. Po pařížském červnovém vítězství je opětné dobytí Milána Radeckým vskutku prvořadou evropskou událostí. Dvouhlavý orel na kopuli milánského dómu neznamenal jenom pád celé Itálie, znamenal také vzkříšení těžiska evropské kontrarevoluce, vzkříšení *Rakouska*. Itálie poražena a Rakousko vzkříšeno – co si mohla kontrarevoluce ještě přát? A skutečně, s pádem Milána ochabla ihned v Itálii revoluční energie, v Římě padl Mamiani, v Piemontu byli poraženi demokrati; a zároveň pozvedla reakční strana v Rakousku opět hlavu a z hlavního stanu Radeckého, svého centra, začala s novou odvahou spřádat intriky po všech provinciích. Teprve teď přešel Jelačič do útoku, teprve teď se plně uskutečnila velká aliance kontrarevoluce s rakouskými Slovany.

O malých intermezzech, v nichž kontrarevoluce dosáhla lokálních vítězství a dobyla jednotlivých provincií, o frankfurtské porážce atd. nemluvím. To všechno má pouze místní, snad národní, ne však evropský význam.

1. listopadu bylo konečně dílo, započaté v den Custozy[96], dovršeno: tak jako vtáhl Radecký do Milána, vtáhli Windischgrätz a Jelačič do Vídně. Cavaignacovy metody bylo použito proti největšímu a nejaktivnějšímu ohnisku německé revoluce, a s úspěchem – stejně jako v Paříži byla i revoluce ve Vídni udušena v krvi a v dýmajících troskách.

Ale vypadá to skoro tak, že vítězství z 1. listopadu je zároveň bodem, kdy nastává zpětný pohyb a začíná krize. Pokus opakovat krok za krokem vídeňské hrdinství v Prusku ztroskotal; v nejlepším případě, dokonce i kdyby země přestala podporovat ústavodárné shromáždění, může koruna očekávat jen poloviční, ne však rozhodné vítězství, a buď jak buď je první ochromující dojem z vídeňské porážky zlomen, zlomen nemotorným pokusem napodobit ji do všech podrobností.

A zatímco sever Evropy byl buď opět uvržen do otroctví z roku 1847, nebo těžce hájí proti kontrarevoluci vymoženosti prvních měsíců, Itálie opět náhle znovu povstává. Livorno, jediné italské město, které pád Milána vyburcoval k vítězné revoluci, toto Livorno konečně strhlo svým demokratickým elánem celou Toskánu a prosadilo rozhodně demokratickou vládu, rozhodnější, než jaká kdy byla v nějaké monarchii, a tak rozhodnou, jaká byla jen v málokteré republice – vládu, která odpovídá na pád Vídně a obnovení Rakouska vyhlášením italského ústavodárného Národního shromáždění. A revoluční pochodeň, kterou tím tato demokratická vláda vrhla mezi italský lid, zažehla požár: v Římě povstal lid spolu s národní gardou a armádou jako jeden muž, svrhl lavírující, kontrarevoluční vládu, vybojoval si demokratickou vládu, a první z požadavků, které si vydobyl, je: vláda na základě italského národního principu, tj. Guerazziův návrh na obeslání italské konstituanty.

Není pochyb, že Piemont a Sicílie budou následovat. Budou následovat, jako následovaly v minulém roce.

A co bude dál? Bude toto druhé vzkříšení Itálie ve třech letech stejně jako první úsvitem nového rozmachu evropské demokracie? Skoro to tak vypadá. Míra kontrarevoluce je dovršena až po okraj. Francie se chystá vrhnout do náruče dobrodruha, jen aby ušla panství Cavaignaca a Marrasta, Německo je roztříštěnější než kdy jindy, Rakousko zkrušeno, Prusko na prahu občanské války, všechny, všechny iluse února a března nemilosrdně rozdupány bouřlivým krokem dějin.

Lid se už opravdu nemá čemu naučit z nových vítězství kontrarevoluce!

Kéž při nadcházejících událostech uplatní *včas a bez bázně* poučení těchto posledních šesti měsíců.

Napsal K. Marx 29. listopadu 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 156 z 30. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PAN RAUMER JEŠTĚ ŽIJE

Kolín 6. prosince. Nedávno jsme se zmínili o adresách loajality, které odevzdali králi hallští a berlínští profesoři. Dnes můžeme oznámit, že pan von Raumer, říšský vyslanec in partibus* podlézající toho času Bastidovi a Cavaignacovi, se svým prohlášením k adrese plně připojil k profesorské ostudě. Od říšského vyslance Raumerova druhu se opravdu nedalo nic jiného čekat. Jeho prohlášení má však patrně ještě jiný důvod. Na pana Raumera si v Německu už měsíce nikdo nevzpomněl. Ve své touze dostat se nějak z tohoto zapomenutí chopil se dychtivě příležitosti, kterou mu poskytli jeho berlínští spolubonzové, a honem uveřejnil zmíněné prohlášení. Tento Raumerův výrobek je uložen v posledním čísle „Preussischer Staats-Anzeiger".

Napsáno 6. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 162 ze 7. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* — (in partibus infidelium); doslova: v zemích nevěřících. *(Pozn. red.)*

* DRUHÉ STADIUM KONTRAREVOLUCE

Kolín 6. prosince. Kontrarevoluce vstoupila do svého druhého stadia. Národní shromáždění je rozpuštěno. „Nejvyšší milost" vyhlásila beze všech okolků oktrojovanou ústavu.

Z celého toho pokrytectví, které se od května provozovalo s „dohodováním", spadla teď poslední rouška.

Březnová revoluce byla prohlášena za neplatnou a „moc z boží milosti" slaví svůj triumf.

Kamarila, junkeři, byrokracie a celá reakce v uniformě i bez ní jásá, že hloupý lid bude konečně zase zahnán zpět do chléva „křesťansko-germánského" státu.

Napsal K. Marx 6. prosince 1848
Otištěno ve zvláštním vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 162 ze 7. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

NÁRODNÍ RADA

Bern 6. prosince. Kdo se stará v této době evropských bouří o Švýcarsko? Kromě říšské moci, která za každým keřem levého břehu Rýna od Kostnice až po Basilej větří číhajícího dobrovolníka, už sotva kdo. A přece je pro nás Švýcarsko důležitým sousedem. Dnes je oficiálním vzorným státem konstituční Belgie[97]; kdo nám zaručí, že při dnešním bouřlivém počasí nebude zítra oficiálním vzorným státem republikánské Švýcarsko? Beztak znám nejednoho divokého republikána, jehož největším přáním je přenést švýcarské politické poměry s velkými a malými spolkovými, národními, stavovskými a jinými radami za Rýn, učinit z Německa Švýcarsko ve velkém, a potom vést ve vší počestnosti a bázni boží tichý a poklidný život člena velké rady nebo bádenského, hesenského nebo nasavského kantonálního hejtmana.

Švýcarsko tedy musí nás Němce zajímat, a co Švýcaři myslí, říkají a dělají, nám může být velmi brzo kladeno za vzor. A proto nemůže vůbec škodit, jestliže se už předem poněkud obeznámíme s tím, jaký mrav a jaké lidi zplodilo dvaadvacet kantonů „spříseženstva" ve své federativní republice.

Sluší se, abychom si tu všimli nejdříve smetánky švýcarské společnosti, mužů, které si švýcarský lid sám zvolil za své zástupce – mám na mysli Národní radu, zasedající v bernské radnici.

Každého, kdo vstoupí na galerii Národní rady, udiví rozmanitost postav, které švýcarský lid vyslal do Bernu, aby rokovaly o jeho společných záležitostech. Kdo neviděl už předtím pořádný kus Švýcarska, sotva pochopí, odkud se v zemičce o několika stech čtverečních mílích a ani ne o dvou a půl milionech obyvatelích bere

tak pestré shromáždění. A přece se tu není čemu divit; Švýcarsko je země, v níž se mluví čtyřmi různými jazyky: německy, francouzsky, italsky (nebo spíše lombardsky) a románsky, a v níž se střetávají nejrůznější kulturní stupně, od nejvyspělejšího strojírenského průmyslu až k nefalšovanému pastevectví. A švýcarská Národní rada soustřeďuje smetánku všech těchto národností a kulturních stupňů, a nevypadá proto ani za mák národně.

V tomto zpola patriarchálním shromáždění nemůže být ani řeči o určitých místech a zvláštních stranách. Radikálové učinili slabý pokus prosadit se na krajní levici, ale zřejmě se to nepovedlo. Každý si sedne, kam se mu zachce, a často mění místo třikrát až čtyřikrát během jednoho zasedání. Přesto má většina členů určitá oblíbená místa, kam si nakonec vždycky opět sednou, a tak se shromáždění přece jen dělí na dvě části dosti ostře od sebe oddělené. V prvních třech polokruhovitých lavicích lze vidět velmi výrazné obličeje, většinou vousaté, pečlivě pěstěné vlasy, moderní oděv pařížského střihu; sedí tu zástupci francouzského a italského Švýcarska, nebo jak se tu říká, „Vlaši", a z těchto lavic se mluví zřídka jinak než francouzsky. Ale za Vlachy sedí prapodivně pomíchaná společnost. Neuvidíš tu sice sedláky ve švýcarských národních krojích, naopak jen lidi, jejichž úbor nese stopy jisté civilisace; tu a tam dokonce i víceméně moderní frak, jemuž obvykle odpovídá také obličej; potom několik švýcarských důstojníků v civilu, jeden jako druhý, spíš slavnostního než válečnického vzezření, tváří a oděvem poněkud staromódní, připomínají tak trochu Ajaxe z „Troila a Kresidy"[98]; a konečně většinu tvoří pánové nepopsatelné fysiognomie a nepopsatelného odění, víceméně obstarožní a staromódní, každý jiný, každý typ sám pro sebe a většinou také jako stvořený pro karikaturu. Jsou tu zastoupeny nejrozmanitější odrůdy šosáka, „campagnard endimanché"* i kantonálního oligarcha; ale všichni jsou stejně důstojní, stejně hrozně vážní, všichni mají těžké stříbrné brýle. To jsou zástupci německého Švýcarska, většina shromáždění, a tuto většinu sem vyslaly menší kantony a odlehlejší okresy větších kantonů.

Proti tomuto shromáždění sedí v předsednickém křesle známý

* – venkovana ve svátečním. *(Pozn. red.)*

dr. Robert Steiger z Luzernu, který byl ještě před několika lety za Siegwartova-Müllerova režimu odsouzen k smrti, nyní předseda švýcarského Spolkového shromáždění. Steiger je malý, zavalitý muž s výraznou tváří, pěkně zdůrazněnou bílými vlasy, hnědým knírem a nezbytnými stříbrnými brýlemi. Zastává ostatně svůj úřad s velkým klidem a snad až s přílišnou umírněností.

Jací lidé, taková diskuse. Jediní Vlaši, ale ani ti ne všichni, tu mluví zcela civilisovanou, řečnickou formou. Jim jsou nejblíže Berňané, kteří ještě tak nejvíc ze všech německých Švýcarů převzali vlašské mravy. U nich ještě najdeš aspoň trochu ohně. Curyšané, tito synové švýcarských Athén, mluví rozšafně a odměřeně, napůl jako profesoři a napůl jako cechovní mistři, ale vždy „vzdělaně". Důstojníci hovoří slavnostně pomalu, nepříliš obratně a věcně, zato však tak rozhodně, jako by za nimi stály jejich prapory připraveny udeřit. Většina shromáždění dodává konečně víceméně loajální řečníky, uvážlivé, kteří svědomitě rozvažují napravo i nalevo, a nakonec se přece jen vždy postaví za své kantonální zájmy; přitom téměř všichni mluví velmi kostrbatě a místy podle vlastních gramatických zásad. Dojdou-li na přetřes výdaje, je to vždy především jejich zásluhou, zejména zásluhou zástupců z původních kantonů. Uri si již v tomto směru získal v obou radách zaslouženou slávu.

Diskuse je tedy vcelku mdlá, klidná, průměrná. Řečnických talentů, které by se mohly zaskvít i ve větších shromážděních, je v Národní radě velmi málo; podle mého zatím jen dva, Luvini a Dufour, a snad ještě Eytel. Ovšem neslyšel jsem ještě leckteré vlivnější členy, ale podle jejich úspěchů ve shromáždění ani podle referátů o jejich projevech v tisku se od nich nedá nic zvláštního čekat. Jen Neuhaus je prý skvělý řečník. Jak by se také mohly řečnické vlohy rozvíjet ve shromážděních, která representují nejvýš několik set tisíc lidí a zabývají se jen malichernými problémy okresního měřítka. Nebožtík sněm (Tagsatzung) byl beztoho spíš diplomatickým než zákonodárným shromážděním; v něm se bylo možno naučit vydávat zamotané instrukce a nalézat přijatelná východiska, ale ne uchvátit a ovládnout shromáždění. Projevy v Národní radě se proto většinou omezují na zdůvodnění hlasování, přičemž každý řečník objasňuje důvody, které ho vedou k tomu, aby hlasoval tak

a ne onak, a proto bez jakýchkoli rozpaků opakuje všechno, co se už před ním omílalo až do omrzení. Touto patriarchální prostosrdečností se vyznačují zejména projevy většiny. A když už jednou některý z těchto pánů má slovo, rozumí se samo sebou, že při této příležitosti dá k lepšímu své mínění o všem, co přišlo v diskusi na přetřes, třebas jsou to věci už dávno vyřízené. Při tomto důvěrném tlachání bodrých šosáků udržují někteří hlavní řečníci jen s námahou nit debaty, a když zasedání skončí, přiznáš si, žes už dávno neslyšel něco tak nudného. Šosáctví, které dodává physique* shromáždění jistou originalitu, protože v tak klasické čistotě se najde jen málokdy, je i zde au moral** bezduché a umrtvující. Vášnivosti je tu málo, esprit už vůbec ne; jediný Luvini mluví tak vášnivě, že strhuje, jediný Dufour imponuje pravou francouzskou jasností a přesností. Humor zastupuje Frey z basilejského kantonu, a občas se o něj ne bez úspěchu pokouší i plukovník Bernold. Francouzský esprit chybí francouzským Švýcarům úplně. Co stojí Alpy a Jura, nezrodil se na jejich svazích ještě jediný obstojný kalambúr, nezazněla jediná břitká a pádná odpověď. Francouzský Švýcar není jen sérieux***, je grave†.

Debata, kterou zde chci blíže vylíčit, se týká tessinské záležitosti a italských uprchlíků v Tessinu. Věc je známá: takzvané rejdy italských uprchlíků v Tessinu poskytly Radeckému záminku k nepříjemným opatřením; hlavní kanton Bern poslal do Tessinu zmocněnce spolkové vlády s rozsáhlými plnými mocemi a zároveň brigádu vojska; povstání, které vypuklo ve Valtellině a ve Valle d'Intelvi, podnítilo některé uprchlíky, aby se vrátili do Lombardie, což se jim přes bdělost švýcarských pohraničních stráží podařilo; překročili, avšak beze zbraně, hranici, zúčastnili se povstání a po porážce vzbouřenců se vrátili, zase beze zbraně, z Valle d'Intelvi na tessinské území. Odtud byli tessinskou vládou vypovězeni. Mezitím zostřil Radecký svá opatření na hranicích a zdvojnásobil svůj nátlak na zmocněnce spolkové vlády.

* — tvářnosti. *(Pozn. red.)*
** — pokud jde o ducha. *(Pozn. red.)*
*** — vážný. *(Pozn. red.)*
† — těžkopádný. *(Pozn. red.)*

Ti žádali vyhoštění všech uprchlíků bez rozdílu; tessinská vláda se zdráhala; hlavní kanton potvrdil opatření zmocněnců; tessinská vláda se odvolala k Spolkovému shromáždění, které se mezitím sešlo. O tomto odvolání a o tom, co obě strany tvrdily zejména o chování Tessinských k zmocněncům spolkové vlády a o chování k švýcarským vojskům, měla rozhodnout Národní rada.

Většina k tomu jmenované komise navrhla, aby *všichni* italští uprchlíci byli z Tessinu vyhoštěni a internováni ve vnitřním Švýcarsku, aby bylo zakázáno povolovat pobyt v Tessinu novým uprchlíkům a vůbec aby bylo potvrzeno a ponecháno v platnosti opatření, které učinil hlavní kanton. Zpravodajem komise byl pan Kasimir Pfyffer z Luzernu. Než jsem si však na galerii proklestil cestu hustými řadami posluchačů, byl už pan Pfyffer se svou dost suchou zprávou dávno hotov a mluvil pan Pioda.

Pan Pioda, tessinský státní tajemník, který samojediný tvořil menšinu komise, předkládá návrh, aby byli vyhoštěni jen ti uprchlíci, kteří se zúčastnili posledního povstání a proti kterým je tedy faktický důvod k zákroku. Pan Pioda, major a velitel praporu ve válce proti Sonderbundu[99], se choval tenkrát u Airola přes svůj mírný plavý vzhled velmi chrabře a držel se celý týden proti početnější, lépe vycvičené a vyzbrojené jednotce, která k tomu ještě zaujímala výhodnější postavení. Pioda mluví právě tak mírně a procítěně, jako sám vypadá. Zpočátku jsem ho pokládal za francouzského Švýcara, neboť se vyjadřuje francouzsky dokonale a se správným přízvukem, a byl jsem překvapen, když jsem se dověděl, že je Ital. Když však začal hovořit o tom, co se vytýkalo Tessinským, když naopak líčil chování švýcarského vojska, které si počínalo skoro tak, jako by bylo v nepřátelské zemi, když se rozohnil, projevila se u něho ne sice vášnivost, ale přece jen ona živá, typicky italská výmluvnost, používající hned antických forem, hned jisté moderní, občas přehnané řečnické pompy. K jeho cti musím říci, že pokud jde o pompu dovedl zachovat míru a že tato místa jeho projevu byla velmi působivá. Vcelku však byla jeho řeč příliš dlouhá a příliš citově zabarvená. Němečtí Švýcaři mají Horácův aes triplex* a od jejich tvrdých a širokých hrudí se odrážely

* – trojitý měděný krunýř (Horatius, „Ódy"). *(Pozn. red.)*

všechny krásné sentence, všechny šlechetné city dobrého Piody bez účinku.

Po panu Piodovi vystoupil pan doktor Alfred Escher z Curychu. A la bonne heure*, to je muž comme il en faut pour la Suisse**! Pan doktor Escher, zmocněnec spolkové vlády v Tessinu, místopředseda Národní rady, a nemýlím-li se, syn známého mechanika a inženýra Eschera, který vybudoval Linthský průplav a založil obrovský strojírenský závod u Curychu. Pan doktor Escher není pouze Curyšan, je také švýcarský Athéňan. Jeho frak, jeho vestu šil první marchand tailleur*** v Curychu; je tu vidět chvályhodná a místy ne bezvýsledná snaha držet krok s požadavky pařížských módních žurnálů, ale postřehneš také stopy dědičného hříchu provinční omezenosti, jež strhla ruku střihače vždy znovu do navyklých maloměstských kolejí. Jaký oblek, takový člověk! Plavé vlasy jsou přistřiženy velmi pečlivě, ale podle příšerného měšťáckého vkusu, stejně i vousy – neboť náš švýcarský Alkibiades nosí ovšem také plnovous, záliba Curyšana z dobré rodiny, která silně připomíná Alkibiada Prvního. Když pan doktor Escher usedá do předsednického křesla, aby na chvíli vystřídal Steigera, provádí tento manévr s důstojností smíšenou s elegantní nenuceností, kterou by mu mohl závidět pan Marrast. Vidíš, jak se snaží využít těch pár minut, aby si záda znavená sezením na tvrdé lavici mohla odpočinout na měkkých polštářích křesla. Zkrátka pan Escher je tak elegantní, jak jen lze ve švýcarských Athénách vůbec být, a k tomu je bohatý, sličný, pěkně urostlý a je mu nejvýš třiatřicet let. Bernské dámy by se měly mít na pozoru před tímto nebezpečným curyšským Alkibiadem.

Pan Escher mluví kromě toho docela plynně a tak dobře německy, jak jen nějaký švýcarský Athéňan vůbec může: atickým nářečím s dórským přízvukem, ale bez gramatických chyb, což není dáno každému poslanci Národní rady z německého Švýcarska; mluví jako všichni Švýcaři strašlivě slavnostně. Slavnostnější tón než předevčírem nemohl pan Escher nasadit, ani kdyby mu bylo sedmdesát – a to je ve shromáždění jeden z nejmladších. Kromě

* Výborně. *(Pozn. red.)*
** – jakého Švýcarsko potřebuje. *(Pozn. red.)*
*** – krejčí. *(Pozn. red.)*

toho má ještě jednu nešvýcarskou vlastnost. Každý německý Švýcar má totiž pro všechny své projevy, při všech příležitostech, pro celý svůj život jen jedno gesto. Pan doktor Kern například upažuje pravou ruku zlomenou v pravém úhlu; mnozí důstojníci dělají přesně totéž, jenomže neupažují, nýbrž předpažují; pan Tanner z Aarau se při každém třetím slově uklání; pan Furrer střídá přímo hleď, vpravo a vlevo vpříč; zkrátka, vezme-li se celá německy mluvící Národní rada dohromady, je z toho téměř dokonalý semafor. Páně Escherovo gesto spočívá v tom, že napřáhne ruku přímo před sebe a k nerozeznání napodobuje pohyb vahadla pumpy.

Co se týče obsahu jeho řeči, nemusím opakovat tento výčet stížností zmocněnců spolkové vlády už proto, že je z „Neue Züricher Zeitung" téměř všechny přetiskla většina německých listů. Nového nepřinesla tato řeč naprosto nic.

Po curyšské slavnostnosti italská vášnivost: po panu dr. Escherovi plukovník Luvini. Luvini, znamenitý voják, jemuž kanton Tessin děkuje za celou svou vojenskou organisaci, Luvini, který v revoluci roku 1840 řídil vojenské akce, v srpnu 1841 potlačil díky své pohotovosti a energii v jediném dni pokus svržených oligarchů a páterů vyvolat vpádem z Piemontu kontrarevoluční převrat, Luvini, který byl ve válce proti Sonderbundu jen proto jediným zajatcem, že ho Graubündenští nechali na holičkách. Luvini teď prudce vyskočil z místa, aby obhájil své krajany proti Escherovi. Tím, že byly předneseny nabubřelou, ale navenek klidnou řečí školometa, nebyly výtky pana Eschera o nic méně jízlivé; naopak, každý ví, že už sama školometská přemoudřelost je sdostatek nesnesitelná a urážlivá.

Luvini odpovídal s celou vášnivostí starého vojáka a Tessiňana, který je náhodou Švýcar, ale povahou Ital: Což se tu Tessinským přímo nevytýká, že mají „sympatie pro italskou svobodu"? Ano, to je pravda, Tessiňané sympatisují s Itálií a já jsem na to hrdý a nepřestanu dnem i nocí prosit boha za osvobození této země od jejích utlačovatelů. Ano, Tessiňané jsou klidný a mírný lid, ať si pan Escher tvrdí, co chce; jak ale nemají být rozhořčeni, když se musejí každý den, každou hodinu dívat, jak se švýcarští vojáci bratříčkují s Rakušany, s pochopy muže, jehož jméno nemohu vyslovit bez nejhlubší nevole, s žoldáky Radeckého, a když Chor-

vati takřka před jejich očima provádějí nejhnusnější zvěrstva? Ano, Tessiňané jsou klidný a mírný lid, ale když k nim pošlou švýcarské vojáky, kteří straní Rakušanům a místy si počínají jako Chorvati, pak je to ovšem jiná! (Následuje výčet faktů o tom, jak se chovalo švýcarské vojsko v Tessinu.) Je už dost kruté a smutné, když tě ujařmí a zotročí cizí, ale to lze snášet v naději, že přijde den, kdy budou cizinci vyhnáni – když tě ale zotročují tvoji vlastní bratři a spojenci, když ti takřka kladou oprátku na krk, to je vskutku...

Předsedův zvonek přerušil řečníka. Luvini byl volán k pořádku. Pronesl ještě několik vět a pak svou řeč dosti náhle a znechuceně ukončil.

Po horkokrevném Luvinim se zvedá plukovník Michel z Graubündenu. Graubündenští byli s výjimkou italsky mluvících Misoxanů odjakživa špatnými sousedy Tessinských a pan Michel zůstal tradicím své vlasti věren. V nanejvýš slavnostně bodrém tónu se pokoušel zlehčovat věrohodnost tvrzení Tessiňanů, vychrlil ze sebe množství nemístných urážek a pomluv proti tessinskému lidu a byl dokonce tak nejapný a bezectný, že Tessinským vytkl, že (plným právem) svalují odpovědnost za svou porážku u Airola na jeho, Michelovy krajany, na Graubündenské. Zakončil svou řeč láskyplným návrhem, aby tessinská vláda nesla část nákladů za obsazení hranic.

Na Steigerův návrh byla pak debata přerušena.

Druhý den ráno se jako první ujal slova pan plukovník Berg z Curychu. Pan plukovník Berg – o jeho zevnějšku nemluvím, neboť jak řečeno vypadají německo-švýcarští důstojníci jeden jako druhý – pan Berg je velitelem curyšského praporu, umístěného v Tessinu, o jehož svévolném chování Luvini uvedl spoustu příkladů. Pan Berg byl ovšem nucen hájit svůj prapor, a protože byl s fakty, kterými to dokládal, brzy u konce, přešel k neomaleným osobním výpadům proti Luvinimu.

„Luvini," začal, „by se měl stydět mluvit o kázni ve vojsku a dokonce zlehčovat kázeň jednoho z nejlepších a nejspořádanějších praporů. Neboť kdyby se to, co se stalo panu Luvinimu, stalo mně, byl bych už dávno podal demisi. Panu Luvinimu se stalo, že byl ve válce se Sonderbundem, přestože měl početní převahu, poražen, a když dostal rozkaz k útoku, namítal, že to je nemožné, že jeho vojsko je demoralisováno atd. Chtěl bych si ostatně s panem Luvinim o této záležitosti promluvit ne zde, ale někde jinde, rád vidím protivníkovi přímo do tváře."

Všechny tyto a nesčetné další provokace a urážky pronesl pan Berg napůl důstojným, napůl rozčileným tónem. Snažil se zřejmě napodobit ohnivou rétoriku Luviniho, ale utrpěl úplné fiasko.

Ježto o historii u Airola padla v mé zprávě zmínka už dvakrát a nyní se vynořuje znovu, chtěl bych stručně připomenout hlavní věci. Dufour měl ve válce se Sonderbundem tento plán: zatímco hlavní armáda útočila na Freiburg a Luzern, měli Tessinští přes Gotthard a Graubündenští přes Oberalp proniknout do údolí Urserenu, osvobodit a ozbrojit tamní liberální obyvatelstvo, touto diversí odříznout Wallis od původních kantonů a donutit luzernskou hlavní armádu Sonderbundu, aby se rozdělila. Tento plán se nezdařil, za prvé proto, že Urijští a Walliští obsadili Gotthard ještě před zahájením nepřátelství, a za druhé pro liknavost Graubündenských. Graubündenští vůbec nepovolali katolické milice, a dokonce i zmobilisované jednotky podlehly vlivu katolického obyvatelstva a na schůzi ve vrchním soudu v Disentisu se daly odradit od dalšího postupu. Tessin tedy byl úplně osamocen, a uvážíme-li, že vojenská organisace tohoto kantonu byla ještě velmi mladá a že celá tessinská armáda měla jen asi tři tisíce mužů, pochopíme, že Tessin byl proti Sonderbundu slabý. Kantony Uri, Wallis a Unterwalden posílily mezitím své vojsko na více než dva tisíce mužů s dělostřelectvem a vtrhly 17. listopadu 1847 s celou svou silou přes Gotthard do Tessinu. Tessinské vojsko bylo rozestavěno po oddílech podél údolí Leventina od Bellinzony do Airola; zálohy byly v Luganu. Sonderbundovci obsadili pod ochranou husté mlhy všechny výšiny kolem Airola, a když se mlha rozptýlila, viděl Luvini, že posice je ztracena, ještě než padl jediný výstřel. Postavil se přesto na odpor a po několikahodinovém boji, v němž se Tessinští bili nanejvýš statečně, byla jeho armáda nepřátelskou přesilou přinucena k ústupu. Zpočátku krylo ústup několik oddílů, ale když jim nepřítel vpadl z výšin do boku a ostřeloval je dělostřelectvem, dali se tessinští nováčci brzy na zmatený útěk a podařilo se je zastavit teprve za Moesou, osm hodin od Airola. Kdo zná gotthardskou silnici, pochopí, jaké obrovské výhody má armáda, která útočí shora, zejména má-li dělostřelectvo, a pochopí, že je nemožné, aby se armáda, která prchá z horských svahů, opět někde zachytila a

rozvinula v úzkém údolí své síly. Tessiňané, kteří skutečně zasáhli do boje, nebyli ostatně proti vojsku Sonderbundu vůbec v přesile, nýbrž naopak. Na této porážce, která ostatně neměla dalších následků, neměl tedy vinu Luvini, nýbrž za prvé jeho slabé a nevycvičené vojsko, za druhé nepříznivý terén, a za třetí a hlavně selhání Graubündenských, kteří si v Disentisu pochutnávali na veltlínském, místo aby byli na Oberalpu, a kteří teď, post festum*, přišli konečně přes San Bernardino Tessinským se dvěma prapory na pomoc. A toto vítězství Sonderbundu na jediném místě, kde byl v přesile, vyčítají Tessinským, kteří byli hanebně ponecháni na holičkách, ti, kteří je nechali na holičkách, nebo ti, kteří si dobyli laciných vavřínů u Freiburgu a Luzernu, kde bojovali tři proti jednomu.

Jak víte, po těchto Bergových výpadech proti Luvinimu došlo k souboji, v němž se Wallišan s Curyšanem rázně vypořádal.

Vraťme se však k debatě. Vystoupil pan doktor Kern z Thurgau, aby podepřel návrhy většiny. Pan Kern je typický Švýcar, vysoký, širokoplecí, s nikoli nepříjemným, výrazným obličejem a poněkud teatrálním účesem – asi tak si bodrý Švýcar představuje olympského Jupitera – oblečen je tak trochu jako učenec a v jeho pohledu, tónu i gestech je neotřesitelná rozhodnost. Pan Kern je pokládán za jednoho z nejznamenitějších a nejbystřejších právníků ve Švýcarsku. „S logikou sobě vlastní" a s povznesenou slavnostností pustil se předseda Spolkového soudu do tessinské otázky, ale brzy jsem se tak nudil, že jsem šel raději do Café italien na sklenku walliského.

Než jsem se vrátil, vystoupili už po Kernovi Almeras ze Ženevy, Homberger, Blanchenay z Waadtu a Castoldi ze Ženevy, víceméně místní veličiny, jejichž spříseženská sláva ve Švýcarsku teprve začíná. Právě mluvil Eytel z Waadtu.

Pan Eytel asi platí ve Švýcarsku, kde lidé stejně jako hovězí dobytek dosahují nadprůměrné výšky, za člověka drobné postavy, třebaže by ho ve Francii pokládali za jeune homme fort robuste**. Má hezký, jemný obličej s plavým knírem a plavými kučerami a jako všichni Waadtští připomíná víc než ostatní vlašští Švýcaři Fran-

* – s křížkem po funuse; doslova: po slavnosti. *(Pozn. red.)*
** – velmi urostlého mladého muže. *(Pozn. red.)*

couze. Nemusím ani říkat, že je jednou z hlavních opor ultraradikálního ruděrepublikánského Waadtu. Je ostatně také ještě mladý a jistě ne starší než Escher. Pan Eytel mluvil velmi vehementně proti spříseženským zástupcům.

„Chovali se v Tessinu, jako by Tessin nebyl suverénní stát, nýbrž provincie, kterou mají spravovat jako prokonsulové; opravdu, kdyby si tak tito pánové počínali v některém francouzském kantonu, dlouho by si tam nepobyli! A tito pánové, místo aby děkovali bohu, že si Tessinští dali tak klidně líbit všechny jejich pánovské choutky a vrtochy, si ještě stěžují na špatné přijetí!"

Pan Eytel mluví docela dobře, ale trochu příliš rozvláčně. Chybí mu vtip, jako všem francouzským Švýcarům.

Starý Steiger řekl z předsednického křesla také několik slov ve prospěch návrhů většiny a nato povstal podruhé náš Alkibiades Escher a znovu opakoval to, co už jednou pověděl. Ale tentokrát se pokusil o řečnický závěr, z kterého však na tři míle cítíš školní škamnu.

„Buďto jsme neutrální, anebo nejsme, ale co jsme, to musíme být plně; a stará švýcarská věrnost žádá, abychom stáli v slově, i kdybychom je dali despotovi."

Z této nové a přesvědčivé myšlenky vypumpovala neúnavná paže pánč Escherova celý veletok slavnostních frází, a když skončila, usedl Alkibiades, zjevně spokojen, zas na své místo.

Pan Tanner z Aarau, předseda nejvyššího soudu, který se teď zvedl, je tenký mužíček střední postavy; mluví velmi hlasitě a přitom o velmi nezajímavých věcech. Jeho řeč byla v podstatě jediná, stokrát opakovaná gramatická chyba.

Po něm vystoupil pan Maurice Barman z francouzského Wallisu. Není na něm vidět, že se roku 1844 tak statečně bil u Pont de Trient, když Hornowallišané pod vedením Kalbermattena, Riedmattena i ostatních Mattenů provedli v tomto kantonu kontrarevoluční převrat. Pan Barman má poklidný měšťanský, ne však nepříjemný zevnějšek; mluví uvážlivě a poněkud trhaně. Odmítl osobní výpady Bergovy proti Luvinimu a podporoval Piodu.

Pan Battaglini z Tessinu, který vyhlíží poněkud měšťácky a zlomyslnému pozorovateli může připomínat doktora Bartola z „Figara"[100], přečetl na obranu svého kantonu delší francouzské

pojednání o neutralitě; obsahovalo sice naprosto správné zásady, ale bylo vyslechnuto bez valné pozornosti.

Náhle však ve shromáždění ustal hovor a pobíhání. Zavládlo naprosté ticho a zraky všech se upřely na starého, bezvousého, holohlavého muže s velkým orlím nosem, který začal mluvit francouzsky. Tento malý stařec, který se svým prostým černým oblekem a svým veskrze civilním zevnějškem podobal spíše učenci než komukoliv jinému, a byl nápadný jen svým výrazným obličejem a živým, pronikavým pohledem, byl generál *Dufour*, týž Dufour, jehož obezřelá strategie potřela téměř bez krveprolití Sonderbund. Jaká propast mezi ním a německo-švýcarskými důstojníky ve shromáždění! Všichni ti Michelové, Zieglerové, Bergové atd., tito primitivní rváči, tito pedantičtí panáci vypadají vedle malého, nenápadného Dufoura velice groteskně. Je vidět na první pohled, že Dufour byl hlava, která řídila válku se Sonderbundem, a tito sebevědomí Ajaxové jen pěsti, které vykonávaly jeho rozhodnutí. Bývalý sněm (Tagsatzung) volil skutečně správně a vybral pravého muže.

A což teprve, když slyšíš Dufoura mluvit! Tento starý ženijní důstojník, který po celý svůj život jen organisoval dělostřelecká učiliště, navrhoval služební řády a konal inspekce u baterií, který se nikdy nemíchal do parlamentních debat, nikdy nemluvil na veřejnosti, hovoří s obdivuhodnou jistotou, s lehkostí, elegancí, přesností a jasností, která je ve švýcarské Národní radě ojedinělá. Tato Dufourova maiden-speech* o tessinské záležitosti by svou formou i přednesem vzbudila ve francouzské sněmovně největší pozornost a v každém směru daleko předčí tříhodinovou řeč, kterou se Cavaignac** stal prvním advokátem v Paříži – pokud lze soudit podle jejího textu, otištěného v „Moniteuru". Krása jazyka zaslouží u Ženevana Dufoura dvojnásob uznání. Národní řečí Ženevy je kalvinisticky reformovaná francouzština, rozvláčná, nevýrazná, chudá, monotonní a bezbarvá. Ale Dufour nemluvil ženevštinou, nýbrž skutečnou, ryzí francouzštinou. A k tomu vyslovoval názory tak ušlechtilé, tak vojácké v *dobrém* smyslu toho slova, že tím ještě

* – první parlamentní řeč – doslova: panenská řeč. *(Pozn. red.)*
** – Godefroy Cavaignac. *(Pozn. red.)*

pronikavěji vynikla všechna ta závistivá nevraživost a malicherná kantonální omezenost německo-švýcarských důstojníků.

„Těší mne, že tu všichni mluví o neutralitě," řekl Dufour. – „Ale v čem tkví neutralita? Tkví v tom, že nepodnikneme nebo nepřipustíme nic, co by ohrozilo mír mezi Švýcarskem a sousedními státy. O nic méně, ale také o nic více. Máme tedy právo poskytnout cizím uprchlíkům asyl, a jsme na toto právo hrdi. Pokládáme je za svou povinnost vůči těm, které postihlo neštěstí. Ale pod jednou podmínkou: že se uprchlík podřídí našim zákonům, že nepodnikne nic, co by ohrožovalo naši vnitřní nebo vnější bezpečnost. Chápu, že se vlastenec vyštvaný tyranií pokouší i z našeho území vydobýt své vlasti zase svobodu, a nevyčítám mu to, ale i my pak musíme uvážit, co dělat. Jestliže se tedy uprchlík chápe pera nebo pušky proti sousední vládě, dobrá, nevyhostíme ho, to by nebylo spravedlivé, ale vzdálíme ho od hranic, internujeme ho. Tak nám velí naše vlastní bezpečnost, náš ohled na sousední státy; o nic méně, ale také *o nic více*. Zakročíme-li však nejen proti dobrovolníkovi, který pronikl na cizí území, ale také proti jeho bratru, proti jeho otci, proti tomu, kdo se chová pokojně, pak činíme víc, než musíme, pak už nejsme nestranní, ale stavíme se na stranu cizí vlády, na stranu despotismu proti jeho obětí. (Všeobecné bravo.) A právě nyní, kdy nás Radecký, člověk, s kterým zajisté v tomto shromáždění nikdo nesympatisuje, již požádal o toto nespravedlivé odsunutí *všech* uprchlíků z pohraničních oblastí a svůj požadavek provází hrozbami, ba dokonce nepřátelskými opatřeními, právě teď je nejméně vhodné, abychom vyhověli nespravedlivému požadavku mocnějšího protivníka, protože to vypadá, jako bychom ustupovali přesile, jako bychom učinili toto rozhodnutí, protože je na nás žádá silnější." (Bravo.)

Lituji, že nemohu uvést z této řeči další výňatky a v doslovném znění. Nejsou tu však stenografové, a tak se musím spolehnout jen na paměť. Stačí, řeknu-li, že Dufour silně zapůsobil na celé shromáždění svým řečnickým talentem a skromným vystupováním i pádností argumentů, které předložil; usedl za všeobecného potlesku s prohlášením, že hlasuje pro Piodu. Jinak jsem v Národní radě během diskuse potlesk nikdy neslyšel. Věc byla rozhodnuta, po Dufourově projevu nebylo už co říci, Piodův návrh byl prosazen.

To však nebylo vhod kantonálním rytířům, které to ťalo do živého, a na volání po ukončení debaty se vyslovili 48 hlasy pro její pokračování. Pro ukončení bylo jen 42 hlasů, v diskusi se tedy pokračovalo. Pan Veillon z Waadtu navrhl, aby se celá záležitost postoupila spolkové radě. Pan Pittet z Waadtu, hezký muž francouzského vzezření, se postavil za Piodův návrh, mluvil plynně, ale

zeširoka a doktrinářsky, a už se zdálo, že debata usnula, když si konečně vzal slovo pan předseda spolkové rady Furrer.

Pan Furrer je muž v nejlepších letech, protějšek k Alkibiadovi Escherovi. Jestliže Escher zastupuje švýcarské Athény, representuje pan Furrer Curych. Jestliže Escher připomíná profesora, připomíná Furrer cechovního mistra. Oba dohromady representují Curych dokonale.

Pan Furrer je ovšem muž nejpřísnější neutrality, a když viděl, že jeho systém je Dufourovou řečí silně ohrožen, sáhl ke krajním prostředkům, aby si zajistil většinu. Pan Furrer byl sice předsedou spolkové rady teprve tři dny, ale přesto dokázal, že si v umění klást otázky důvěry v ničem nezadá s Duchâtelem a Hansemannem. Prohlásil, že spolková rada očekává velmi netrpělivě usnesení Národní rady, které způsobí rozhodující obrat celé švýcarské politiky atd., a když trochu vyšperkoval tuto captatio benevolentiae*, přešel ponenáhlu k tomu, aby vyložil, jaké je jeho mínění a mínění většiny spolkové rady, že totiž musí být zachována politika neutrality a že názor většiny komise je také názorem většiny spolkové rady. A to všechno pronášel s takovou slavnostní důstojností a tak naléhavým hlasem, že z každé slabiky jeho řeči čouhala otázka důvěry. Je třeba vědět, že ve Švýcarsku není výkonná moc, tak jako je tomu v konstituční monarchii nebo v nové francouzské ústavě, samostatnou mocí vedle moci zákonodárné, nýbrž pouhým jejím projevem a nástrojem. Je třeba vědět, že zde vůbec není zvykem, aby výkonná moc odstoupila, jestliže se zákonodárné shromáždění usnese jinak, než si přeje ona; naopak, obyčejně provede poslušně toto usnesení a čeká na lepší časy. A protože je výkonná moc vlastně rovněž volená rada, v níž jsou také různé odstíny, nemá valný význam, získá-li menšina ve výkonné radě v mnohých otázkách většinu v zákonodárné radě. A zde byli přinejmenším dva členové spolkové rady, Druey a Franscini, pro Piodu a proti Furrerovi. Tento Furrerův apel na shromáždění byl tedy podle švýcarských zvyklostí a hledisek zcela neparlamentní. Na tom však nesejde! Závažný hlas pana předsedy spolkové rady dodal kantonálním rytířům zase ku-

* – vemlouvání se do přízně. *(Pozn. red.)*

ráže, a když se pan předseda posadil, pokusili se dokonce o bravo, které však rychle umlklo, a volali po ukončení debaty.

Ale starý Steiger byl natolik spravedlivý, že dal napřed ještě slovo panu Piodovi jako zpravodaji menšiny. Pioda mluvil stejně klidně a důstojně jako předtím. Ve stručném resumé debaty vyvrátil znovu všechny námitky. Vřele hájil svého přítele Luviniho, kterého tu možná ohnivá výmluvnost zavedla příliš daleko, ale dříve, při jiné příležitosti, na což nesmí nikdo zapomenout, zachránila Švýcarsku jeho kanton. Nakonec vzpomněl Airola a vyslovil politování, že zde bylo toto slovo proneseno a že bylo proneseno ze strany, odkud to nejméně očekával.

„Je pravda," řekl, „u Airola jsme utrpěli porážku. Ale jak k tomu došlo? Byli jsme sami, náš malý, řídce obydlený kanton proti celé síle původních kantonů a Wallisu, které se na nás vrhly a udolaly nás, třebaže jsme se statečně bránili. Je pravda, byli jsme poraženi. Ale jakým právem nám to vy" (obrací se k Michelovi) „vytýkáte? Vy, pánové, vy jste vinni tím, že jsme byli poraženi, vy jste měli být na Oberalpu a vpadnout sonderbundovcům do boku, a vy jste tam nebyli, vy jste nás nechali na holičkách, a proto jsme byli poraženi. Ano, přišli jste, pánové, ale teprve když už bylo příliš pozdě, když bylo po všem — pak jste konečně přišli!"

Rozlícený plukovník Michel, červený jako rak, vyskočil a prohlásil, že to všechno je lež a pomluva. Když ho hlasité reptání a předsedův zvonek volaly k pořádku, pokračoval poněkud klidněji. Neví prý nic o tom, že měl být na Oberalpu. Ví jenom, že jakmile ho zavolali, přišel Tessinským na pomoc, a to jako první.

Pioda odpověděl stejně klidně jako prve: neměl v úmyslu napadat osobně pana Michela, mluvil jen o Graubündenských všeobecně, a tu ovšem nelze popřít, že měli Tessinské podporovat z Oberalpu. Neví-li o tom pan Michel, dá se to snadno vysvětlit tím, že tehdy velel pouze jednomu praporu, a je tedy docela dobře možné, že neznal všeobecné disposice tažení.

Tímto intermezzem, které mělo ještě dohru v různých soukromých jednáních mezi těmito pány mimo zasedací síň a bylo konečně urovnáno prohlášeními, která uspokojila obě strany, debata skončila. Hlasovalo se podle jmen. Francouzi a čtyři nebo pět Němců hlasovali s Tessinskými, většina německých Švýcarů proti nim. Tessinu bylo odňato právo asylu, požadavky Radeckého byly uznány, neutralita za každou cenu proklamována a pan Furrer mohl být spokojen sám se sebou a s Národní radou.

To je švýcarská Národní rada, výkvět švýcarských státníků. Proti jiným zákonodárcům mají, myslím, jedinou ctnost: větší *trpělivost.*

Napsal B. Engels 6. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 165 a druhé vydání čís. 165
z 10. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

STÁTNÍ PŘEVRAT KONTRAREVOLUCE

Kolín 7. prosince. *Národní shromáždění je rozpuštěno. Zástupci lidu byli „boží milostí" rozehnáni.*

Státní převrat, provedený s takovou drzostí, provází vláda ve svém zdůvodnění tohoto násilí ještě krutým výsměchem.[101]

Národní shromáždění sklízí nyní plody své vleklé slabosti a zbabělosti. Připustilo, aby se spiknutí proti lidu po celé měsíce v klidu připravovalo, zesílilo a zmohutnělo, a nyní se stává jeho první obětí.

Právě tak pyká lid za to, co zavinil v březnu a potom v dubnu a v květnu svou velkomyslností, nebo správněji svou hloupostí, a nakonec takzvaným „pasivním odporem". Dostal nyní lekci, kterou si, doufejme, vezme k srdci. Příští jeho vítězství učiní konec „dohodování" i všem ostatním frázím a licoměrnostem.

Napsal K. Marx 7. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 163 z 8. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BURŽOASIE A KONTRAREVOLUCE

I

Kolín 9. prosince. Nikdy jsme se tím netajili. Nestojíme *na půdě práva*, stojíme *na půdě revoluce*. I vláda se nyní vzdala pokrytectví právní půdy. Postavila se na revoluční půdu, neboť i *kontrarevoluční* půda je *revoluční*.

V § 6 zákona ze 6. dubna 1848 se stanoví:

„Budoucím zástupcům lidu buď jak buď přísluší právo schvalovat všechny *zákony*, jakož i státní rozpočet a *právo povolovat daně*."

V § 13 zákona z 8. dubna 1848 se praví:

„Shromáždění svolané na základě tohoto zákona je povoláno k tomu, aby v dohodě s korunou *určilo budoucí ústavu státu* a vykonávalo po dobu svého trvání dosavadní práva říšských stavů, zejména pokud jde o povolování daní."

Vláda teď posílá dohodovací shromáždění[102] ke všem čertům, diktuje zemi svévolně soi-disant* ústavu[103] a sama si povoluje daně, které jí zástupci lidu odepřeli.

Pruská vláda učinila camphausiádě, svého druhu to okázalé *právní Jobsiádě [Rechts-Jobsiade]*[104] výmluvný konec. Aby se pomstil, sedí vynálezce této epopeje, velký *Camphausen*, klidně dál ve Frankfurtu jako vyslanec téže pruské vlády a ve službách téže pruské vlády dál intrikuje s Bassermanny. Týž Camphausen, který vynalezl teorii dohody, aby zachránil právní půdu, tj. aby především ošidil revoluci o pocty, které jí náležejí, vynalezl současně i miny, které později vyhodily právní půdu i s teorií dohody do povětří.

Tento muž nás obdařil *nepřímými* volbami, z nichž vzešlo shromáždění, na které mohla vláda ve chvíli nenadálého pozdvižení

* — takzvanou. *(Pozn. red.)*

zahřmět: **Trop tard!*** Povolal nazpět prince Pruského, hlavu kontrarevoluce, a neštítě se lži vydával jeho útěk oficiálně za studijní cestu.[105] Ponechal v platnosti staré pruské zákonodárství o politických zločinech a staré soudy. Stará byrokracie a stará armáda za něho získaly zase čas, aby se vzpamatovaly ze svého leknutí a postavily se zase na nohy. Všichni vůdcové starého režimu zůstali nedotčeni na svých místech. Za Camphausena vedla kamarila válku v Poznaňsku, zatímco on sám vedl válku v Dánsku. Dánská válka měla být ventilem pro „přebytek vlasteneckého zápalu“[106] německé mládeže, která byla nadto po svém návratu jak náleží policejně usměrněna, měla propůjčit generálu Wrangelovi a jeho pověstným gardovým plukům určitou popularitu a vůbec rehabilitovat pruskou soldatesku. Jakmile splnila svůj účel, musela být tato válka naoko za každou cenu udušena hanebným příměřím, které opět dohodl týž Camphausen ve Frankfurtu nad Mohanem s německým Národním shromážděním. Výsledkem dánské války bylo jmenování *„vrchního velitele obou marek“*[107] a návrat v březnu vyhnaných gardových pluků do Berlína.

A což válka, kterou vedla postupimská kamarila pod Camphausenovou záštitou v *Poznaňsku!*

Válka v Poznaňsku byla víc než válka proti pruské revoluci. Byl to pád Vídně, pád Itálie, porážka červnových hrdinů. Bylo to první rozhodující vítězství ruského cara nad evropskou revolucí. A to všechno pod záštitou velikého *Camphausena*, hloubavého přítele dějin[108], rytíře velké debaty, hrdiny zprostředkování.

Tak se za *Camphausena* a skrze něj kontrarevoluce zmocnila všech rozhodujících posic, a zatímco dohodovací shromáždění debatovalo, připravila si svou údernou armádu. Za ministra činu *Hansemanna-Pinta*[109] dostala stará policie nové uniformy a vedla se stejně rozhořčená jako malicherná válka buržoasie proti lidu. Za *Brandenburga* byl z těchto premis vyvozen závěr. K tomu bylo třeba už jenom – knírů a šavle místo hlavy.

Když Camphausen odstupoval, řekli jsme o něm:

„Zasel reakci buržoasního ražení a sklidí reakci aristokracie a absolutismu.“[110]

* Příliš pozdě! *(Pozn. red.)*

Neue
Rheinische Zeitung
Organ der Demokratie.

№ 165. Köln, Sonntag, den 10. December. 1848.

Keine Steuern mehr!!!

Deutschland.

* Köln, 9. Dec. Wir haben es vor vorherrschend Theil unserer Mitbürger, die Arbeiterklasse, in der revolutionären Bewegung aufgefaßt. Die Arbeiterklasse war es, welche den Straßenkampf in Berlin, den Kampf gegen die Truppen, den Barrikadenkampf durchgeführt hat. Sie war es, welche durch den Sieg der Revolution die Regierung in ihre Hände gab. Sie war es, welche durch ihre Haltung nach dem Siege, durch ihr Vertrauen auf die Regierung, durch ihre Mäßigung, durch ihre Entsagung an den Früchten des Sieges, durch ihre Ordnung, durch ihre Waffenruhe, durch ihre Entwaffnung, durch ihre Auflösung in Reih und Glied, durch ihre Rückkehr zur Arbeit, durch ihre Bereitwilligkeit, sich wieder kommandiren zu lassen, durch ihre Ehrfurcht vor der Disciplin, durch ihre Achtung vor dem Eigenthum, durch ihre Liebe zur Ordnung, durch ihre Begeisterung für die Monarchie, durch ihre Treue gegen den König, durch ihre Anhänglichkeit an die Krone, durch ihre Abneigung gegen die Republik, durch ihre Verachtung gegen die Demokratie, durch ihre Feindschaft gegen die Revolution, durch ihre Gegnerschaft gegen die Linke, durch ihre Feindschaft gegen die Arbeiterklasse, durch ihre Gegnerschaft gegen die Arbeiterklasse

Nepochybujeme o tom, že se jeho excelence pruský vyslanec *Camphausen* v tomto okamžiku sám počítá k feudálním pánům a že se se svým „nedorozuměním" asi co nejpokojněji smířil.

Než nemylme se; nepřipisujme nějakému Camphausenovi, nějakému Hansemannovi, těmto mužům podřadné velikosti, žádnou světodějnou iniciativu. Byli pouhým orgánem třídy. Jejich řeč, jejich skutky byly jen oficiální ozvěnou třídy, která je vynesla do popředí. Byli jen velkou buržoasií – v popředí.

Představitelé této třídy tvořili *liberální oposici* v nebožtíkovi *Spojeném zemském sněmu*, který Camphausen na okamžik vzkřísil.[111]

Pánům z této liberální oposice se vytýkalo, že se po březnové revoluci zpronevěřili svým zásadám. To je omyl.

Velkým pozemkovým vlastníkům a kapitalistům, kteří jediní byli zastoupeni ve Spojeném zemském sněmu, slovem měšcům, přibylo peněz a vzdělání. S vývojem buržoasní společnosti v Prusku, tj. s vývojem průmyslu, obchodu a zemědělství, ztratily na jedné straně staré stavovské rozdíly svůj materiální základ.

Sama šlechta značně zburžoasněla. Místo s věrností, láskou a vírou obchodovala teď hlavně s krmnou řepou, kořalkou a vlnou. Jejím hlavním kolbištěm se stal trh na vlnu. Na druhé straně se absolutistický stát, jemuž postupem doby zmizela pod nohama stará společenská základna, stal poutem, svírajícím novou buržoasní společnost s jejím změněným způsobem výroby a s jejími změněnými potřebami. Buržoasie se musela domáhat účasti na politické moci už pro své hmotné zájmy. Jen ona sama byla s to uzákonit své obchodní a průmyslové potřeby. Musela vzít přežilé, stejně nevědomé jako nafoukané byrokracii správu těchto svých „nejsvětějších zájmů" z rukou. Musela vystoupit s nárokem na kontrolu státního majetku, za jehož tvůrce se pokládala. Když odňala byrokracii monopol takzvaného vzdělání a uvědomila si, že ji ve skutečné znalosti potřeb buržoasní společnosti daleko předčí, zatoužila také po politickém postavení, které by odpovídalo jejímu společenskému postavení. Aby dosáhla svého cíle, musela mít možnost svobodně diskutovat o svých vlastních zájmech, názorech a činech vlády. Tomu říkala *„právo svobody tisku"*. Musela mít možnost volného *spolčování*. Tomu říkala *„právo svobody spolčování"*. Musela požadovat rovněž *nábožen-*

skou svobodu apod. jako nutný důsledek *svobodné konkurence*. A pruská buržoasie byla v předvečer března 1848 na nejlepší cestě k uskutečnění všech svých přání.

Pruský stát byl ve finanční tísni. Jeho úvěr byl vyčerpán. To bylo tajemství svolání „Spojeného zemského sněmu". Vláda se sice vzpírala svému osudu, rozpustila v nemilosti „Spojený sněm", ale nedostatek peněz a úvěru by ji byl nepochybně vrhl ponenáhlu do náručí buržoasie. Tak jako feudální baroni, i králové z boží milosti vyměňovali odjakživa svá privilegia za hotové. Osvobození nevolníků bylo prvním, konstituční monarchie druhým velkým činem tohoto světodějného čachru ve všech křesťansko-germánských státech. „L'argent n'a pas de maître"*, ale maîtres přestávají být maîtres, jakmile jsou démonétisés (bez peněz).

Liberální opposice ve Spojeném sněmu byla jen opposicí buržoasie proti vládní formě, která již neodpovídala jejím zájmům a potřebám. Aby mohla dělat opposici dvoru, musela se dvořit lidu.

Snad si skutečně namlouvala, že dělá opposici *pro* lid.

Práv a svobody, kterých se domáhala *pro sebe*, mohla se tudíž dožadovat u vlády přirozeně jen pod firmou *práv* a *svobod pro lid*.

Jak řečeno, byla tato opposice na nejlepší cestě, když vypukla *únorová bouře*.

* „Peníze nemají pána". *(Pozn. red.)*

II

Kolín 11. prosince. Když se přehnala březnová potopa – potopa v miniatuře – nezanechala na zemském povrchu Berlína žádné obry, žádné revoluční kolosy, nýbrž tvory starého typu, měšťácky zakrslé postavy – liberály „Spojeného zemského sněmu", zástupce uvědomělé pruské buržoasie. Hlavní kontingent pro nové ministerské kabinety dodaly provincie, které mají nejvyvinutější buržoasii, *Porýní* a *Slezsko*. A za nimi – celý chvost porýnských juristů. Tou měrou, jak feudálové postupně zatlačovali do pozadí buržoasii, ustupovaly v kabinetech Porýní a Slezsko původním pruským provinciím. Brandenburgův kabinet souvisí s Porýnskou provincií už jen prostřednictvím jednoho elberfeldského torye. *Hansemann* a *von der Heydt!* Obě tato jména představují pro pruskou buržoasii celý rozdíl mezi březnem a prosincem 1848!

Pruská buržoasie byla vynesena na vrchol státní moci, ne však *pokojným ujednáním s korunou*, jak si přála, nýbrž *revolucí*. Protože jí razilo cestu *lidové hnutí*, měla hájit nikoli své vlastní zájmy, nýbrž *zájmy lidu* proti koruně, tj. proti *sobě samé*. Koruna byla však v jejích očích jen rouškou z boží milosti, za kterou se měly schovat její vlastní světské zájmy. Nedotknutelnost *jejích* vlastních zájmů a těmto zájmům odpovídajících politických forem, přeložena do ústavní řeči, měla znít: *nedotknutelnost koruny*. Proto německá a zvláště pruská buržoasie tak horuje pro *konstituční monarchii*. Ačkoli tedy byla únorová revoluce se svými dozvuky v Německu pruské buržoasii vítána, protože jí vtiskla do ruky kormidlo státu, udělala jí zároveň čáru přes rozpočet, protože tím bylo její panství vázáno na podmínky, které nechtěla a ani nemohla splnit.

Buržoasie nehnula ani prstem. Dovolila lidu, aby se za ni bil. Vláda, která jí byla odevzdána, nebyla proto vládou vojevůdce, který porazil svého protivníka, nýbrž vládou bezpečnostního výboru, kterému vítězný lid svěřil hájení svých vlastních zájmů.

Camphausen ještě plně pociťoval nepříjemnost tohoto postavení a celá slabost jeho ministerského kabinetu vyplývá z tohoto pocitu a z okolností, které jej vyvolaly. Proto také nejnestoudnější činy jeho vlády ozařuje cosi jako ruměnec studu. Otevřená *nestoudnost* a *drzost* byly privilegiem *Hansemannovým*. Ruměný nádech tvoří jediný rozdíl mezi těmito dvěma malíři.

Pruskou březnovou revoluci nesmíme zaměňovat ani s *anglickou* revolucí z roku 1648, ani s *francouzskou* z roku 1789.

Roku 1648 se buržoasie spojila s novou šlechtou proti monarchii, feudální šlechtě a proti vládnoucí církvi.

Roku 1789 se buržoasie spojila s lidem proti monarchii, šlechtě a vládnoucí církvi.

Revoluce roku 1789 měla za vzor (alespoň v Evropě) jen revoluci z roku 1648, revoluce z roku 1648 jen nizozemské povstání proti Španělsku. Obě revoluce předstihly své vzory o sto let, a to nejen časově, nýbrž i svou náplní.

V obou revolucích byla buržoasie třídou, která *skutečně* stála v čele hnutí. *Proletariát* a *vrstvy městského obyvatelstva nepatřící k buržoasii* buďto ještě neměly zájmy odlišné od buržoasie, anebo ještě netvořily samostatně vyvinuté třídy nebo části tříd. Kde tedy vystupují proti buržoasii, jako např. roku 1793 až 1794 ve Francii, bojují jen za prosazení zájmů buržoasie, i když ne buržoasním *způsobem. Celý francouzský terorismus* byl jen *plebejský způsob*, jak se vypořádat s *nepřáteli buržoasie*, s absolutismem, feudalismem a šosáctvím.

Revoluce roku 1648 a roku 1789, to nebyly revoluce *anglická* a *francouzská*, byly to revoluce *evropského* měřítka. Nebylo to vítězství *určité* třídy společnosti nad *starým politickým řádem*; bylo to *vyhlášení politického řádu pro novou evropskou společnost*. Zvítězila v nich buržoasie, ale *vítězství buržoasie* bylo tehdy *vítězstvím nového společenského řádu*, vítězstvím buržoasního vlastnictví nad feudálním, národní jednoty nad provincionalismem, konkurence nad cechem, dělení majetku nad majorátem, podrobení půdy vlastníku nad podrobením vlastníka půdě, osvícenství nad pověrou, rodiny nad rodovým jménem, přičinlivosti nad heroickou leností, buržoasního práva nad středověkými výsadami. Revoluce z roku 1648 byla vítězstvím* 17. století nad 16. stoletím, revoluce z roku 1789 byla vítězstvím 18. století nad 17. stoletím. Tyto revoluce vyjadřovaly spíše potřeby tehdejšího světa než potřeby těch částí světa, kde k nim došlo, tj. Anglie a Francie.

U ***pruské březnové revoluce*** se s ničím podobným nesetkáváme.

Únorová revoluce *odstranila* konstituční monarchii ve skutečnosti a panství buržoasie v oblasti idejí. Pruská březnová revoluce měla *ustavit* konstituční monarchii v oblasti idejí a vládu buržoasie ve skutečnosti. Nebyla zdaleka *evropskou revolucí*, byla naopak žalostným dozvukem evropské revoluce v zaostalé zemi. Místo aby své století předběhla, opozdila se za ním o víc než půl století. Byla od počátku *sekundárním zjevem*, ale je známo, že sekundární nemoci se hůře léčí a přitom tělo více zpustoší než primární. Nešlo o to, vytvořit novou společnost, nýbrž o to, vzkřísit v Berlíně tu společnost, která dokonala v Paříži. Pruská březnová revoluce nebyla ani *národní, německá*, byla od počátku *provinčně pruská*. Vídeňská, kaselská, mnichovská a ostatní provinční vzpoury všeho druhu probíhaly současně s ní a závodily s ní o prvenství.

Zatímco revoluce roku 1648 a roku 1789 byly naplněny nesmírným sebevědomím, že stojí v čele lidstva, ctižádost Berlíňanů roku 1848 se spokojila tím, že představují anachronismus. Jejich světlo se podobalo svitu hvězd, který k nám pozemšťanům dorazí, teprve když tělesa, která jej vyzařují, jsou už sto tisíc let vyhaslá. Pruská březnová revoluce byla v malém – byla totiž všechno jen v malém – takovou hvězdou pro Evropu. Její světlo bylo světlem dávno mrtvé a zetlelé společnosti.

Německá buržoasie se vyvíjela tak liknavě, zbaběle a pomalu, že v okamžiku, kdy se hrozivě postavila proti feudalismu a absolutismu, shledala, že proti ní samé hrozivě stojí proletariát a všechny vrstvy městského obyvatelstva, jejichž zájmy a ideje jsou příbuzné proletariátu. A viděla stát jako nepřítele nejen jednu třídu *za* sebou,

* V textu novin je zřejmý omyl – „revolucí" místo „vítězstvím". *(Pozn. red.)*

nýbrž celou Evropu *před* sebou. Pruská buržoasie nebyla – na rozdíl od francouzské buržoasie z roku 1789 – třídou representující *celou* moderní společnost proti představitelům staré společnosti, monarchii a šlechtě. Klesla na úroveň jakéhosi *stavu*, vyhraněná jak vůči koruně, tak vůči lidu, ochotná oponovat oběma, nerozhodná vůči každému ze svých odpůrců zvlášť, protože vždycky viděla buď oba za sebou, nebo oba před sebou; byla beze všeho ochotna ke zradě lidu a ke kompromisu s korunovaným představitelem staré společnosti, protože sama už patřila ke staré společnosti; zastupovala nikoli zájmy nové společnosti proti staré, nýbrž obnovené zájmy uvnitř zestárlé společnosti; chápala se kormidla revoluce nikoli proto, že lid stál za ní, nýbrž proto, že ji lid před sebou tlačil; stála v čele nikoli proto, že představovala iniciativu nové společenské epochy, nýbrž proto, že představovala záludnost staré společenské epochy, představovala vrstvu starého státu, která sama neprorazila, ale byla zemětřesením vyvržena na povrch nového státu; bez víry v sebe, bez víry v lid, reptajíc proti těm, kdo stáli nad ní, a třesouc se před těmi, kdo stáli pod ní, egoistická vůči oběma, vědoma si svého egoismu, revoluční vůči konservativcům a konservativní vůči revolucionářům; nedůvěřujíc vlastním heslům, s frázemi místo idejí, zastrašená světovou bouří a zároveň jí využívajíc; bez jakékoli energie, ve všech směrech plagiát, vulgární, protože nepůvodní, původní jen ve své vulgárnosti; kramařící s vlastními přáními, bez iniciativy, bez víry v sebe, bez víry v lid, bez světodějného poslání – jako prokletý stařec, odsouzený k tomu, aby hatil první mladické vzněty lidu plného života a zneužíval jich pro své stařecké zájmy – bezoký, bezuchý, bezzubý, úplná troska – tak se octla *pruská buržoasie* po březnové revoluci u kormidla pruského státu.

III

Kolín 15. prosince. *Teorie dohody*, kterou buržoasie, jež se *Camphausenovým* kabinetem dostala k vládě, vyhlásila ihned za „nejširší" základnu pruského contrat social*, nebyla vůbec pouhou teorií; vyrostla naopak na stromu „*zlatého*" života.

Březnová revoluce nepodřídila vůbec suveréna z boží milosti suverenitě lidu. Donutila jen korunu, absolutistický stát, aby se dorozuměla s buržoasií, aby se *dohodla* se svým starým rivalem.

Koruna obětuje buržoasii šlechtu, buržoasie obětuje koruně lid. Tak se monarchie stane buržoasní a buržoasie monarchistickou.

Po březnu existují už jenom tyto dvě moci. Slouží si navzájem jako hromosvod revoluce. A to všechno přirozeně na „*nejširší demokratické základně*".

To bylo *tajemství teorie dohody*.

Obchodníkům s olejem a vlnou,[112] kteří utvořili první vládu po březnové revoluci, se zamlouvalo, že mají přikrýt obnaženou korunu svými plebejskými šosy. Rozplývali se blahem při pomyšlení, že jsou připuštěni ke dvoru a že tím, že ač neradi, z čiré velkomyslnosti upustili od svého drsného římanství – římanství Spojeného sněmu – mohou překlenout mrtvolou své bývalé popularity propast, jež hrozila pohltit korunu. Jak se ministr *Camphausen* vypínal v roli *porodní báby* konstitučního trůnu! Tento dobrý muž byl zřejmě dojat sám sebou, svou vlastní velkomyslností. Koruna se svou družinou trpěla jen nerada toto ponižující protektorství, dělala bonne mine à mauvais jeu** a čekala na lepší časy.

* – společenské smlouvy. *(Pozn. red.)*
** – tj. nedala na sobě znát svou nelibost. *(Pozn. red.)*

Zpola rozložená armáda, byrokracie třesoucí se o svá místa a příjmy, pokořený feudální stav, jehož vůdce se vydal na konstituční studijní cestu, snadno obalamutily několika sladkými slovy a komplimenty bourgeois gentilhomme*.

Pruská buržoasie byla *nominálním* držitelem moci a nepochybovala ani na okamžik, že se síly starého státu daly upřímně do jejích služeb a proměnily se v devotní odnože její vlastní všemoci.

Touto vidinou se buržoasie opájela nejen ve vládě, ale v celé monarchii.

Což jediné hrdinské činy pruské buržoasie po březnu, zákroky občanské gardy, nezřídka krvavé, proti neozbrojenému proletariátu, nenašly ochotné a oddané pomahače v armádě, v byrokracii a dokonce i ve feudálních pánech? Což jediné úsilí, na něž se zmohli místní zástupci buržoasie, *obecní rady* – jejichž vtíravě servilní sprostáctví odměnili později Windischgrätz, Jelačič a Welden po zásluze kopanci – jediné hrdinské činy těchto obecních rad po březnové revoluci, jejich patriarchálně přísné výstrahy lidu, neohromily oněmělé presidenty krajské správy a zkrotlé divisní generály? Mohla potom pruská buržoasie ještě pochybovat, že stará zášť armády, byrokracie, feudálů se rozplynula v úctyplné oddanosti k velkomyslnému vítězi, buržoasii, držící na uzdě samu sebe i anarchii?

Bylo to jasné. Pruská buržoasie měla už jen jeden úkol: zařídit si své panství pohodlně, odstranit překážející anarchisty, obnovit opět „klid a pořádek" a vybrat opět daně, které za březnové bouře vzaly za své. Šlo už jen o to, omezit na minimum *výrobní náklady* jejího panství a březnové revoluce, která byla podmínkou tohoto panství. Zbraně, které pruská buržoasie ve svém boji proti feudální společnosti a její koruně musela požadovat jménem lidu, právo spolčovací, tisková svoboda atd., tyto zbraně, které byly v rukou oklamaného lidu, bylo nutno zneškodnit, neboť jich už nepotřeboval k boji *za* buržoasii a projevoval povážlivé choutky použít jich *proti* ní.

Buržoasie byla přesvědčena, že její *dohodě* s korunou, jejímu čachru

* — urozeného pana měšťáka. *(Pozn. red.)*

se starým státem, odevzdaným svému osudu, stojí v cestě zřejmě už jen jedna překážka, jedna jediná překážka, lid – *puer robustus sed malitiosus*, jak praví Hobbes[113]. *Lid* a *revoluce!*

Revoluce byla *právním titulem lidu*; na revoluci stavěl lid své nehorázné nároky. Revoluce byla směnkou, kterou vystavil na buržoasii. Revolucí se buržoasie dostala k moci. Den jejího příchodu k moci byl zároveň dnem splatnosti této směnky. Buržoasie musela proti směnce *protestovat*.

Revoluce – to v řeči lidu znamenalo: vy, buržoové, jste Comité de salut public, výbor veřejného blaha, vám jsme dali moc do rukou ne proto, abyste se *dohodli* s korunou o svých zájmech, nýbrž abyste prosadili naše zájmy, zájmy lidu *proti* koruně.

Revoluce byla protestem lidu proti dohodě buržoasie s korunou. Buržoasie, která se domlouvala s korunou, *musela tedy protestovat* proti – *revoluci*.

A to se stalo za velkého *Camphausena*. *Březnová revoluce nebyla uznána. Tím, že zamítlo* návrh na uznání březnové revoluce, ustavilo se berlínské národní zastupitelstvo jako *zastupitelstvo pruské buržoasie*, jako *dohodovací shromáždění*.

Co se stalo, odestalo. Prohlásilo veřejně před pruským lidem, že se lid nespojil s buržoasií proto, aby provedl revoluci proti koruně, nýbrž že provedl revoluci proto, aby se koruna spojila s buržoasií proti němu! Tak byl likvidován *právní titul* revolučního lidu a získána *právní půda* konservativní buržoasie.

Právní půda!

Brüggemann a skrze něj „*Kölnische Zeitung*" toho o „právní půdě" tolik nažvanili, nabájili a nakňourali, tolikrát „právní půdu" ztratili, opět našli, potrhali, zalátali, přehazovali z Berlína do Frankfurtu a z Frankfurtu do Berlína, zužovali, roztahovali, a obyčejnou půdu proměňovali v parketovou podlahu, parketovou podlahu v dvojité dno* – což je, jak známo, hlavní rekvisita kouzelnických produkcí – dvojité dno v bezedné propadliště, že se právní půda pro naše čtenáře nakonec právem proměnila v půdu „*Kölnische Zeitung*", že si mohou poplést zaklinadlo pruské buržoasie s osobním zakli-

* Slovní hříčka se slovem „Boden", které znamená „půda", „podlaha" i „dno". *(Pozn. čes. red.)*

nadlem pana Josefa *Dumonta*, nutnou ideu *pruských* světových dějin se svévolným vrtochem „*Kölnische Zeitung*" a v právní půdě vidět už jen půdu, z níž vyrůstá „Kölnische Zeitung".

Právní půda, a to *pruská právní půda!*

Právní půda, na níž se *po* březnu pohybují rytíř velké debaty Camphausen, znovuvzkříšené strašidlo Spojeného sněmu a dohodovací shromáždění, je to konstituční zákon z roku 1815, nebo zákon o zemských sněmech z roku 1820, nebo patent z roku 1847, nebo volební a dohodovací zákon z 8. dubna 1848?[114]

Nic takového.

„Právní půda" znamenala prostě, že revoluce svou půdu nezískala a stará společnost svou půdu neztratila, že březnová revoluce je jenom „událostí", která dala „popud" k „dorozumění" mezi trůnem a buržoasií, uvnitř starého pruského státu dávno připravovanému, o jehož potřebnosti se koruna vyslovila už v dřívějších nejvyšších výnosech a které před březnem jen nepovažovala za „*naléhavé*". Zkrátka „*právní půda*" znamenala, že buržoasie chce *po* březnu jednat s korunou na stejné základně jako *před* březnem, jako by vůbec nebylo revoluce a jako by Spojený sněm dosáhl svého cíle bez revoluce. „Právní půda" znamenala, že právní titul lidu, *revoluce*, v contrat social* mezi vládou a buržoasií neexistuje. *Buržoasie vyvozovala své nároky ze staropruského zákonodárství, aby lid nemohl vyvodit žádné nároky z novopruské revoluce!*

Je samozřejmé, že *ideologičtí kreténi* buržoasie, její novináři a pod., museli vydávat toto opentlení buržoasních zájmů za skutečný zájem buržoasie a ujišťovat o tom sebe i jiné. V hlavě takového *Brüggemanna* se fráze o právní půdě proměnila ve skutečnou substanci.

Vláda *Camphausenova* splnila svůj úkol, úkol *zprostředkování* a *přechodu*. Byla totiž *zprostředkovatelem* mezi buržoasií, která byla vynesena na ramenou lidu, a buržoasií, která již ramena lidu nepotřebovala; mezi buržoasií, která zdánlivě zastupovala lid proti koruně, a buržoasií, která fakticky zastupovala korunu proti lidu: mezi buržoasií, která se odloupla od revoluce, a buržoasií, která se vyloupla jako jádro kontrarevoluce.

* — společenské smlouvě. *(Pozn. red.)*

Jak to odpovídalo její úloze, omezila se vláda Camphausenova ve své panenské stydlivosti na *pasivní odpor* proti revoluci.

V teorii sice revoluci zavrhovala, ale v praxi se pouze *vzpírala* jejím požadavkům a pouze *trpěla* obnovování starých státních mocenských institucí.

Buržoasie se zatím domnívala, že dospěla k bodu, kdy musí přejít od *pasivního odporu* k *aktivnímu útoku*. Vláda *Camphausenova* odstoupila ne proto, že se dopustila toho či onoho přehmatu, nýbrž prostě proto, že byla *první* vládou po březnové revoluci, že byla *vládou březnové revoluce* a vzhledem k svému původu musela svou pravou tvář representanta buržoasie skrývat pod maskou diktátora lidu. Tento její dvojaký původ a obojetný charakter jí ještě ukládal jakési konvenience, zdrženlivost a ohledy vůči svrchovanému lidu, které už byly buržoasii obtížné a kterých druhá vláda, vzešlá přímo z dohodovacího shromáždění, nemusela již dbát.

Odstoupení Camphausenovy vlády bylo proto pro hospodské politiky hádankou. Vystřídala ji *vláda činu*, vláda *Hansemannova*, protože buržoasie zamýšlela přejít z období *pasivního* zrazování lidu koruně do období *aktivního* podrobení lidu svému panství, dohodnutému s korunou.[115] *Vláda činu* byla *druhou* vládou *po* březnové revoluci. To bylo celé její tajemství.

IV

Kolín 29. prosince.

„Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!“[116]

Do těchto několika slov shrnul Hansemann celý liberalismus Spojeného zemského sněmu. Právě tento muž musel být nevyhnutelně šéfem vlády vzešlé přímo z dohodovacího shromáždění, vlády, která měla změnit *pasivní odpor* proti lidu v *aktivní útok* na lid, *vlády činu.*

V žádné pruské vládě nebylo tolik *měšťáckých* jmen! Hansemann, Milde, Märker, Kühlwetter, Gierke! Dokonce i *von Auerswald*, dvorní etiketa této vlády, patřil k liberální, tj. buržoasii holdující šlechtě královecké opposice. Jediný *Roth von Schreckenstein* representoval mezi touto sebrankou starou zbyrokratisovanou pruskou feudální šlechtu. *Roth von Schreckenstein!* Živý pozůstatek názvu zapadlého loupežnického a rytířského románu nebožtíka *Hildebrandta!*[117] Ale *Roth von Schreckenstein* byl jen feudální okrasou měšťáckého klenotu. *Roth von Schreckenstein* v měšťácké vládě ohlašuje obrovskými písmeny: Pruská feudalita, armáda a byrokracie jdou za vycházející hvězdou pruského měšťáctva. Jí se dali tito mocní k disposici a měšťáctvo je staví před svůj trůn, jako se na starých heraldických symbolech umisťovali před vládce medvědi. Roth von Schreckenstein má být jen medvědem měšťácké vlády.

26. června se Hansemannova vláda představila Národnímu shromáždění. Teprve od *července* lze mluvit o její skutečné existenci. *Červnová revoluce* byla pozadím vlády činu, tak jako *únorová revoluce* byla pozadím vlády zprostředkování.

Pruská buržoasie využila krvavého vítězství pařížské buržoasie

nad pařížským proletariátem proti lidu, tak jako pruská koruna využila krvavého vítězství Chorvatů ve Vídni proti buržoasii. Bolesti pruské buržoasie po rakouském listopadu jsou *účtem* za bolesti pruského lidu po francouzském červnu. Ve své krátkozraké omezenosti se němečtí šosáci rovnali k francouzské buržoasii. Nesvrhli trůn, neodstranili feudální společnost a tím méně její poslední zbytky, nemuseli ani hájit společnost, kterou sami vytvořili. Domnívali se, že po červnu, stejně jako po únoru, stejně jako od počátku 16. století a stejně jako v 18. století při své vrozené mazanosti shrábnou tři čtvrtiny zisku z cizí práce. Netušili, že za francouzským červnem číhá rakouský listopad a za rakouským listopadem pruský prosinec. Netušili, že zatímco francouzská buržoasie bořící trůny viděla před sebou už jen jediného nepřítele – proletariát, měla pruská buržoasie zápolící s korunou už jen jediného spojence – lid. Ne že by neměly protichůdné zájmy, ale přece je k sobě ještě poutal *společný* zájem proti třetí moci, která je oba stejně utlačovala.

Hansemannova vláda se pokládala za *vládu červnové revoluce.* A v každém pruském městě se šosáci na rozdíl od „rudých loupežníků“ proměnili v „slušné republikány“, při čemž nepřestali být čestnými royalisty a náhodou přehlédli, že jejich „rudí“ – nosí *černobílé*[118] kokardy.

Ve své trůnní řeči z 26. června udělal Hansemann krátký proces s Camphausenovou tajuplně mlhavou „monarchií na *nejširší demokratické základně*“.

„*Konstituční monarchie na základně dvoukomorového systému* a společné vykonávání zákonodárné moci oběma komorami a korunou“ – na tuto suchou formuli převedl Hansemann tajuplný výrok svého zaníceného předchůdce.

„Změna nejnutnějších, s novou státní ústavou neslučitelných poměrů, osvobození vlastnictví z okovů, které ochromují ve velké části monarchie jeho *výhodné použití*, reorganisace soudnictví, reforma daňového zákonodárství, zejména *zrušení osvobození od daní* atd.“ a především „*posílení státní moci*, nutné k ochraně získaných“ (měšťany) „*svobod* proti reakci“ (proti využití svobody v zájmu feudálů) „a proti anarchii“ (proti využití svobody v zájmu lidu) „a k *obnovení narušené důvěry*“ –

to byl vládní program, to byl program pruské buržoasie, která se dostala k veslu a jejímž klasickým představitelem byl *Hansemann.*

Ve „Spojeném zemském sněmu" byl Hansemann nejvášnivějším a nejcyničtějším odpůrcem důvěry, neboť – *„Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!"* Ve vládě prohlásil Hansemann za nejnaléhavější úkol *„obnovení narušené důvěry"*, neboť – tentokrát se obracel k *lidu*, kdežto tehdy k *trůnu* – neboť: *„Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!"* Tehdy šlo o důvěru, která peníze *dává*, tentokrát o důvěru, která peníze *dělá;* tam šlo o *feudální* důvěru, věrnou a oddanou důvěru v boha, krále a vlast, zde o *měšťáckou* důvěru, důvěru v obchod a podnikání, v úroky z kapitálu, v solventnost obchodních partnerů, o důvěru obchodní; nikoli o víru, lásku a naději, nýbrž o *úvěr.*

„Obnovení narušené důvěry!" Těmito slovy vyjádřil Hansemann fixní ideu pruské buržoasie.

Úvěr se opírá o jistotu, že vykořisťování námezdní práce kapitálem, proletariátu buržoasií, maloburžoasie velkoburžoasií půjde v obvyklých kolejích. Každé politické hnutí proletariátu, ať už jakékoli, třeba i bezprostředně řízené buržoasií, narušuje tedy důvěru, úvěr. „Obnovení narušené důvěry!" znamená tedy v Hansemannových ústech:

Potlačení jakéhokoli politického hnutí u proletariátu a ve všech společenských vrstvách, jejichž zájmy se přímo nekryjí se zájmem třídy, která se domnívá, že drží v rukou kormidlo státu.

Proto hned vedle „obnovení narušené důvěry" postavil Hansemann *„posílení státní moci"*. Mýlil se jen v povaze této „státní moci". Domníval se, že posiluje státní moc, která slouží úvěru, buržoasní důvěře, a posiloval jen státní moc, která důvěru vyžaduje a v případě potřeby vymáhá kartáči proto, že žádný úvěr nemá. Chtěl uskrbtit na výrobních nákladech měšťáckého panství a zatížil buržoasii závratnými miliony, které stála restaurace pruského feudálního panství.

Vůči dělníkům se Hansemann vyslovil velmi lakonicky: Má pro ně v kapse všelék. Ale než jej vytáhne, musí být především obnovena „narušená důvěra". Aby mohla být důvěra obnovena, musí dělnická třída zanechat politisování a vměšování do státních záležitostí a vrátit se k starému způsobu života. Uposlechne-li jeho rady a důvěra bude obnovena, bude tajemný všelék určitě působit

už proto, že už nebude ani nutný, ani vhodný, neboť pak bude odstraněna sama nemoc, narušení měšťáckého pořádku. A nač léky tam, kde není nemoci? Postaví-li si však lid hlavu – dobrá, pak tedy Hansemann *„posílí* státní moc", policii, armádu, soudy, byrokracii, poštve na něj své medvědy, neboť „důvěra" se stala „peněžní záležitostí", a:

„Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!"

Třebaže se tomu pan Hansemann usmívá, jeho program byl *poctivý* program, dobře míněný program.

Chtěl posílit státní moc nejen proti anarchii, tj. proti lidu, chtěl ji posílit také proti reakci, tj. proti koruně a feudálním zájmům, kdyby se snad pokusily prosadit se proti měšcům a *„nejnutnějším"*, tj. nejskromnějším politickým nárokům buržoasie. Vláda činu byla už celým svým složením protestem proti této „reakci".

Od všech dřívějších pruských vlád se totiž lišila tím, že jejím skutečným *ministerským předsedou* byl *ministr financí.* Pruský stát po staletí co nejpečlivěji zatajoval, že válka a vnitro a zahraniční záležitosti a církevní a školské záležitosti a dokonce ministerstvo královského domu a víra, láska a naděje jsou podřízeny profánním *financím.* Vláda činu si postavila tuto protivnou měšťáckou pravdu do čela tím, že si postavila do čela pana Hansemanna – muže, jehož vládní program, stejně jako jeho opoziční program, vyjadřoval výrok:

„Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!"

Monarchie se stala v Prusku „peněžní záležitostí"!

Přejděme nyní od programu vlády činu k jejím činům.

Hrozba, že bude *„posílena státní moc"* proti *„anarchii"*, tj. proti dělnické třídě a všem buržoasním frakcím, kterým nestačil program pana Hansemanna, byla uvedena ve skutek. Lze dokonce říci, že kromě zvýšení daně z řepného cukru a kořalky byla tato *reakce* proti takzvané *anarchii*, tj. proti revolučnímu hnutí jediným opravdovým činem vlády činu.

Množství tiskových procesů na základě pruského zákoníku[119] nebo, z nouze, Codu pénal, početná zatčení na témž „dostatečném podkladě" (Auerswaldova formule), zavedení instituce konstáblů[120] v Berlíně, přičemž na dva domy připadal vždy jeden konstábl,

policejní zásahy do svobody spolčování, pouštění soldatesky na zpupné občany, pouštění občanské gardy na zpupné proletáře, stav obležení jako odstrašující příklad, všechny tyto činy Hansemannovy olympiády máme ještě v živé paměti. Podrobnosti jsou zbytečné.

Kühlwetter shrnul tuto stránku činnosti vlády činu výrokem:

„Stát, který chce být opravdu svobodný, musí mít jako výkonnou moc hodně velký policejní aparát",

k čemuž sám Hansemann zabručel svou obvyklou poznámku:

„To také podstatně přispěje k *obnovení důvěry*, k *oživení upadajícího obchodu*."

Za vlády činu byla tedy „*posílena*" staropruská policie, prokuratura, byrokracie, armáda – v *žoldu*, a tedy i ve „*službách*" buržoasie, jak se domníval Hansemann. Zkrátka, byly „*posíleny*".

Nálada proletariátu a buržoasní demokracie je naproti tomu charakterisována jedním faktem. Protože několik reakcionářů ztloukl v Charlottenburgu několik demokratů, podnikl lid útok na residenci předsedy vlády v Berlíně. Tak populární se stala vláda činu. Druhého dne navrhl Hansemann zákon proti srocování a veřejným shromážděním. Tak mazaně intrikoval proti reakci.

Skutečná, hmatatelná, všeobecně známá činnost vlády činu byla tedy čistě *policejní*. Tato vláda a dohodovací shromáždění, jehož většina byla zastoupena ve vládě, a pruská buržoasie, jejíž většina tvořila většinu v dohodovacím shromáždění, nepředstavovaly v očích proletariátu a *městské* demokracie nic jiného než *starý*, s novými silami nastupující *policejní a úřednický stát*. K tomu se přidružilo ještě roztrpčení proti buržoasii, neboť buržoasie byla u vlády a prostřednictvím *občanské gardy* se stala nedílnou součástí policie.

To byly „březnové vymoženosti" v očích lidu; spočívaly v tom, že i liberální páni buržoové – přejímali *policejní* funkce. Tedy dvojnásobná policie!

Ne z činů vlády činu, nýbrž teprve z jejích návrhů organických zákonů je vidět, že *policii*, tento vrcholný výraz starého státu, „*posilovala*" a pobízela k činům jen v zájmu buržoasie.

V návrzích *obecního řádu*, *porotních soudů a zákona o občanské gardě*, které předložila Hansemannova vláda, je *vlastnictví* v té či oné formě vždy hranicí mezi oblastí *zákonnosti* a *nezákonnosti*. Ve všech těchto návrzích zákonů se sice dělají královské moci nejservilnější ústupky,

neboť buržoasní vláda se domnívala, že v tomto směru má už neškodného spojence, zato však panství kapitálu nad prací vystupuje tím bezohledněji.

Zákon o občanské gardě, schválený dohodovacím shromážděním, se obrátil proti samé buržoasii a byl zákonnou záminkou k jejímu odzbrojení. Buržoasie si to ovšem představovala tak, že zákon vstoupí v platnost teprve po vydání obecního řádu a po vyhlášení ústavy, tj. po upevnění jejího panství. Snad zkušenosti se zákonem o občanské gardě pruskou buržoasii osvítí; snad pochopí, že dosud všechno, co domněle dělá proti lidu, dělá jen sama proti sobě.

Pro lid tedy Hansemannova vláda znamenala *prakticky* jen staropruskou policajtštinu, *teoreticky* jen urážlivé rozlišování mezi buržoy a neburžoy *podle belgického vzoru*[121].

Přejděme nyní k druhé části vládního programu, k *boji proti reakci*.

V tomto směru může vláda vykázat více zbožných přání než činů.

Ke zbožným přáním *buržoasie* patří: rozparcelování a rozprodej domén soukromým vlastníkům, podřízení bankovních ústavů svobodné konkurenci, přeměna Seehandlung[122] v soukromou instituci atd.

Neštěstím vlády činu bylo, že se její ekonomické zásahy proti feudální straně prováděly pod egidou *nucené půjčky* a její pokusy o reformu se vůbec lidu jevily jako pouhá nouzová finanční opatření, aby se naplnila pokladna posílené „státní moci". Hansemann tedy sklízel nenávist jedné strany, aniž získal uznání druhé. A nelze popřít, že se odvážil vážnějšího útoku na feudální výsady jen tehdy, když si to vynucovaly „*peněžní záležitosti*" ministru financí nejbližší, *peněžní záležitosti* ve smyslu *ministerstva financí*. V tomto omezeném smyslu prohlašoval na adresu feudálů:

„*Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!*" Tak měly i jeho positivně buržoasní snahy proti feudálům totéž policejní zabarvení jako jeho negativní opatření k „*oživení obchodu*". *Policie* se totiž nazývá v politické ekonomii *fiskus*. Zvýšení daně z řepného cukru a kořalky, které Hansemann prosadil v Národním shromáždění a uzákonil, pobouřilo peněžní měšce „s Bohem za krále a vlast"

ve Slezsku, v markách, v Sasku, ve Východním a v Západním Prusku atd. Toto opatření vyvolalo nejen hněv ve staropruských provinciích u pozemkových vlastníků spjatých s průmyslem, ale vzbudilo nemenší nelibost i u měšťáckých vinopalníků v Porýnské provincii; ti se tím octli v ještě horších konkurenčních podmínkách vůči staropruským provinciím. A aby byla míra dovršena, roztrpčilo toto opatření i dělnickou třídu starých provincií, pro niž neznamenalo a nemohlo znamenat nic jiného než *zdražení nezbytného životního prostředku.* Jediným výsledkem tohoto opatření tedy bylo naplnění pokladny „posílené státní moci"! A tento příklad stačí, neboť – je to jediný čin vlády činu proti feudálům, který se *vskutku* stal skutkem, jediný návrh zákona v tomto směru, který se vskutku stal zákonem.

Hansemannovy „návrhy", aby byla zrušena osvobození od odstupňované a *pozemkové daně,*[123] vyvolaly, právě tak jako jeho návrh důchodové daně, mezi statkářskými horovateli pro „boha, krále a vlast" záchvat zuřivosti. Vykřičeli ho jako – *komunistu,* a ještě dnes se pruská „rytířka kříže" třikrát pokřižuje, když slyší jméno Hansemann. Zní v jejích uších jako Fra Diavolo[124]. Zrušení osvobození od pozemkové daně, jediné významné opatření, které předložil pruský ministr za slavných časů dohodovacího shromáždění, ztroskotalo na *zásadní omezenosti levice.* A vinou samého Hansemanna to byla omezenost oprávněná. Měla snad levice otevřít vládě *„posílené státní moci"* nové pomocné finanční zdroje dříve, než byla vypracována ústava a než se na ni přísahalo?

Tak nešťastná byla tato buržoasní vláda par excellence*, že její nejradikálnější opatření paralysovali právě radikální členové dohodovacího shromáždění. Byla tak ubohá, že celé její křižácké tažení proti feudalismu uvázlo u *zvýšení daní,* stejně nenáviděného všemi třídami, a že celý její finanční ostrovtip se zmohl jen na *nucenou půjčku.* Dvě opatření, která nakonec pouze zjednávala *subsidie k tažení kontrarevoluce proti samé buržoasii. Feudálové* se však přesvědčili o „zlovolných" záměrech *buržoasní* vlády. A tak i finanční boj pruské buržoasie proti feudalismu potvrdil, že ve své nepopulárnosti a nemohoucnosti dokázala sehnat i *peníze* jen *proti sobě samé* a – *Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!*

* – povýtce, v pravém smyslu slova. *(Pozn. red.)*

Tak jako se buržoasní vládě podařilo popudit si proti sobě bez rozdílu městský proletariát, buržoasní demokracii i feudály, dovedla si odcizit a znepřátelit i feudalismem ujařmenou *rolnickou třídu,* přičemž ji co nejhorlivěji podporovalo *dohodovací shromáždění.* Vůbec nezapomínejme, že po celou polovinu svého života mělo toto shromáždění v Hansemannově vládě svého přiměřeného představitele a že buržoasní mučedníci dneška byli včera Hansemannovými pážaty.

Patowův návrh na osvobození od feudálních břemen, předložený za Hansemannovy vlády (viz o tom naši dřívější kritiku[125]) byl nejžalostnějším plodem bezmocné měšťácké touhy zrušit feudální výsady, tyto „poměry neslučitelné s novou státní ústavou", a měšťáckého strachu sáhnout revolučně na jakýkoli druh vlastnictví. Žalostný, bázlivý, úzkoprsý egoismus zaslepil pruskou buržoasii do té míry, že si od sebe odpudila svého *nezbytného spojence – rolnickou třídu.*

3. června předložil poslanec *Hanow* návrh,

„aby všechna probíhající jednání o urovnání poměrů mezi statkáři a rolníky a o výkupu z feudálních služeb byla až do doby, než o tom bude vydán nový zákon, založený na spravedlivých zásadách, na návrh jedné ze stran okamžitě zastavena".

A teprve *koncem září,* tedy po čtyřech měsících, za vlády Pfuelovy, přijalo dohodovací shromáždění návrh zákona o zastavení probíhajících jednání mezi statkáři a rolníky, když předtím zamítlo všechny liberální pozměňovací návrhy a spokojilo se tím, že „bude ponecháno v platnosti prozatímní stanovení běžných povinností", jakož i „vymáhání sporných dávek a nedoplatků".

V *srpnu,* nemýlíme-li se, uznalo dohodovací shromáždění *Nenstielův* návrh na *„okamžité zrušení robotních služeb* za *nikoli naléhavý"* – a rolníci měli uznat za naléhavé, aby se bili za totéž dohodovací shromáždění, které je ve srovnání s faktickým postavením, jež si vydobyli po březnu, vrhlo zpět?

Francouzská buržoasie začala osvobozením rolníků. S rolníky dobyla Evropu. Pruská buržoasie byla natolik v zajetí svých *uzouč-*

kých, nejbližších zájmů, že se připravila i o tohoto spojence a udělala z něho nástroj v rukou feudální kontrarevoluce.

Oficiální historie pádu buržoasní vlády je známa.

Pod jejími ochrannými křídly byla „státní moc" natolik „posílena" a energie lidu tak potlačena, že dioskurové Kühlwetter a Hansemann museli již 15. června vydat výstrahu všem presidentům krajských správ v monarchii proti reakčnímu řádění správních úředníků, zejména zemských radů, že vedle dohodovacího shromáždění zasedalo později v Berlíně „*shromáždění šlechty a velkostatkářů na ochranu*" jejich privilegií[126] a že konečně byl jako protiváha takzvaného berlínského Národního shromáždění svolán do Horní Lužice na 4. září „sněm obcí na obranu ohrožených vlastnických práv majitelů půdy", zdědčný ještě ze středověku.

Energie, s níž vláda a takzvané Národní shromáždění čelily těmto stále hrozivějším kontrarevolučním symptomům, našla svůj přiměřený výraz v papírových výstrahách. Bodáky, kulky, vězení a bičice měla buržoasní vláda jen pro lid „*k obnovení narušené důvěry a k oživení obchodu*".

Události ve *Svídnici*,[127] kde soldateska zákeřně vraždila přímo buržoasii v občanské gardě, vyburcovaly konečně Národní shromáždění z jeho apatie. 9. srpna se vzchopilo k hrdinskému činu, k armádnímu rozkazu Steina a Schulze, v němž se použilo krajního donucovacího prostředku, apelu na *jemnocit* pruského důstojnictva.[128] Jaký to donucovací prostředek! Což nezakazovala důstojníkům royalistická čest, aby dbali měšťácké cti?

7. září, měsíc poté, co přijalo Steinův–Schulzův armádní rozkaz, se dohodovací shromáždění znovu usneslo, že jeho usnesení je skutečné usnesení a ministři je musí provést. Hansemann se zdráhal a 11. září se poděkoval, když se předtím sám jmenoval ředitelem banky s ročním platem 6000 tolarů, neboť – *pánové, v peněžních záležitostech přestávají žerty!* A konečně *25. září* dohodovací shromáždění s povděkem přijalo z *Pfuelových* úst nanejvýš zmírněnou uznávací formuli Steinova–Schulzova armádního rozkazu, z něhož se mezitím stal už jenom *špatný vtip*, neboť Wrangel vydal paralelní armádní rozkaz a kolem Berlína byla soustředěna vojska.

Stačí se jen letmo podívat na právě uvedená data a historii

Steinova–Schulzova armádního rozkazu, a každému je jasné, že tento armádní rozkaz nebyl *skutečným* důvodem Hansemannovy demise. Což by se Hansemann, který necouvl před uznáním revoluce, zhrozil této papírové proklamace? Hansemann vždycky zase zvedl portfej, kdykoli mu vyklouzl z ruky – což by jej tentokrát z šosácké nedůtklivosti nechal ležet na ministerské lavici k volnému vydražení? Nikoli, náš Hansemann není blouznivec! Hansemann byl prostě napálen, jako vůbec buržoasie, jejímž byl představitelem. Udržovali ho v domnění, že ho koruna nenechá za žádných okolností padnout. Postarali se o to, aby ztratil poslední špetku popularity, a nakonec ho obětovali nenávisti krautjunkerů a zbavili se tak měšťáckého poručníkování. Kromě toho vyžadovalo polní tažení, smluvené s Ruskem a Rakouskem, aby v čele kabinetu stál generál, jmenovaný kamarilou mimo dohodovací shromáždění. Za buržoasní vlády stará „státní moc" dostatečně „zesílila", aby se mohla odvážit tohoto coup*.

Pfuel zklamal očekávání. Vítězství Chorvatů ve Vídni učinilo přijatelný nástroj i z takového Brandenburga.

Za Brandenburgovy vlády bylo dohodovací shromáždění potupně rozehnáno, vydáno na posměch, ponižováno a pronásledováno, a *lid* zůstal v rozhodném okamžiku *lhostejný*. *Porážka* shromáždění byla *porážkou pruské buržoasie*, *konstitucionalistů*, a tedy *vítězstvím demokratické strany*, i když draze zaplaceným.

Ale *oktrojovaná* ústava?

Kdysi bylo řečeno, že mezi králem a *jeho* lidem nebude nikdy stát „kus papíru".[129] Teď se říká: Mezi králem a *jeho* lidem může stát *jen kus papíru*. *Skutečná* ústava Pruska je – *stav obležení*. Oktrojovaná francouzská ústava obsahovala jen jeden čtrnáctý paragraf, který ji rušil.[130] Každý paragraf oktrojované pruské ústavy je takovým čtrnáctým paragrafem.

Koruna oktrojuje touto ústavou nová privilegia – totiž *sama sobě*.

Dává sama sobě právo rozpouštět sněmovny in indefinitum**. Dává ministrům právo vydávat v mezidobí libovolné zákony (také

* – úderu, činu. *(Pozn. red.)*
** – na neurčito. *(Pozn. red.)*

o vlastnictví apod.). Dává poslancům právo obžalovat ministry pro tuto činnost, ovšem s risikem, že se pak jako „vnitřní nèpřátelé" octnou ve stavu obležení. Dává konečně sama sobě právo, aby na jaře, stoupnou-li akcie kontrarevoluce, nahradila tento ve vzduchu visící *„kus papíru"* křesťansko-německou Magnou chartou[131], *organicky* vzešlou ze středověkých stavovských rozdílů, nebo hry na ústavu vůbec zanechala. Konservativní část buržoasie by dokonce i v tomto druhém případě sepjala ruce a modlila se:

„Bůh dal, bůh vzal, jméno boží budiž pochváleno!"

Dějiny pruské buržoasie, tak jako vůbec německé buržoasie od března do prosince dokazují, že v Německu není možná čistě *buržoasní revoluce* a nastolení *buržoasního panství* ve formě *konstituční monarchie*, že je možná pouze feudální absolutistická kontrarevoluce, nebo *sociálně republikánská revoluce*.

Ale i životaschopná část buržoasie se jistě zase probere ze své apatie – zárukou toho je především *ohromný účet*, kterým ji kontrarevoluce překvapí na jaře a – jak duchaplně říká náš Hansemann:

Pánové! V peněžních záležitostech přestávají žerty!

Napsal K. Marx 9., 11., 15. a 29. října 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 165, 169, 170 a 183
z 10., 15., 16. a 31. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

NOVÝ SPOJENEC KONTRAREVOLUCE

Kolín 11. prosince. Kontrarevoluce získala nového spojence – švýcarskou spolkovou vládu.

Již před pěti dny jsme se z naprosto spolehlivého pramene dověděli, že pověsti rozšiřované v poslední době o chystaném vpádu německých uprchlíků do Bádenska, o přípravách na hranicích, o fantastické bitvě u Lörrachu mezi dobrovolníky a říšským vojskem, že všecky tyto podivné pověsti jsou „dohodnuty" mezi Furrerovou-Ochsenbeinovou-Munzingerovou stranou, vládnoucí ve švýcarské spolkové radě, a německou říšskou mocí, aby zmíněné straně poskytly záminku k zákroku proti uprchlíkům a tím k vytvoření dobré shody s říšskou mocí.

Neoznámili jsme tuto zprávu ihned svým čtenářům, protože jsme nemohli tak beze všeho uvěřit, že je taková intrika možná. Čekali jsme, až se zpráva potvrdí, a nemuseli jsme čekat dlouho.

Nápadné bylo už to, že tyto pověsti přinesly frankfurtské, a ne bádenské listy, které přece musely být informovány nejlépe a nejdříve, vždyť jsou v místě.

Dále bilo do očí, že „Frankfurter Journal"[132] dostal z Bernu zprávu, že spolková rada vydala oběžník o uprchlících a vyslala komisaře už 1. prosince, zatímco bernské listy, z nichž některé („Verfassungsfreund" a „Suisse") mají přímé styky se členy spolkové rady, to oznámily teprve 3. prosince.

Teď konečně máme „Suisse" s oběžníkem kantonálním vládám před sebou, a jestliže jsme dříve mohli o vstupu Švýcarska do nové svaté aliance ještě pochybovat, je nyní po všech pochybách.

Oběžník nejprve konstatuje, že kolují *pověsti* o nových přípra-

vách politických uprchlíků a o chystaném novém vpádu na bádenské území. Těmito pověstmi, o nichž celé Švýcarsko a celé Bádensko ví, že jsou vylhané, *odůvodňuje* nová mimořádná opatření proti uprchlíkům. O tessinských usneseních Spolkového shromáždění je tu zmínka jen proto, aby se dokázala kompetence spolkové rady, a ne její povinnost činit tato opatření; naopak, *výslovně se uznává*, že je podstatný rozdíl mezi situací v Tessinu a v severních kantonech.

Pak následují tyto pokyny:

1) Všechny uprchlíky, kteří se zúčastnili Struvova tažení nebo jinak nedávají osobních záruk pokojného chování, odsunout z pohraničních kantonů;

2) všechny uprchlíky bez rozdílu přísně střežit;

3) spolkové radě, jakož i všem ostatním pohraničním kantonům zaslat seznam uprchlíků, spadajících pod bod 1), a

4) rozhodnutí o případných výjimkách při internování přenechat zmocněnci spolkové vlády dr. Steigerovi a vůbec dbát jeho pokynů.

Poté následuje výzva, aby tyto pokyny byly „*přísně*" dodržovány; nestane-li se tak a bude-li nutno povolat vojsko, ponese náklady příslušný pohraniční kanton.

Celý oběžník je formulován velmi ostře a pro uprchlíky nanejvýš urážlivě a končí slovy:

„Švýcarsko se nesmí stát shromaždištěm zahraničních stran, které nesprávně chápou své postavení na neutrální půdě a velmi často pošlapávají zájmy země, která je pohostinně přijímá."

Srovnejte nyní tato příkrá slova s řečí nóty ze 4. listopadu; uvažte, že pověsti, o něž se oběžník opírá, jsou *notoricky falešné*; že, jak nám dnes píší od hranic, zmocněnec spolkové vlády dr. Steiger *již skončil* svou inspekci v kantonu Aargau, na nějž si říšská moc nejvíc stěžovala, a shledal, že uprchlíci, jichž se oběžník týká, jsou už dávno internováni a že tu už nemá co dělat (je teď v Liestalu); že už podle nóty ze 4. listopadu, a švýcarský tisk (například „Schweizer Bote", „Basellandschaftliches Volksblatt",[133] „Nationalzeitung" aj.) to dávno dokázal, splnily všechny pohraniční kantony už dávno svou povinnost; uvažte konečně, že po dlouhotrvající nejistotě, po odporujících si zprávách o uzavření hranic, se v posledních dvou třech dnech všechny noviny a dopisy, které dostáváme ze Švýcarska, shodují v tom, že se proti Švýcarsku nepoužívá *vůbec žádných* donucovacích opatření, ba naopak, že rozkaz, vydaný některým pohraničním hlídkám, přísněji kontrolovat osoby, které přecházejí hranice, byl již 24 hodin nato odvolán; uvažte tohle všechno a řekněte, zda fakty nepotvrzují do nejmenších podrobností uvedenou zprávu.

Ostatně je známo, že pánové Furrer, Ochsenbein, Munzinger atd. hoří už dávno dychtivostí, aby učinili jednou provždy přítrž „uprchlickým rejdům".

Gratulujeme panu Schmerlingovi k jeho novým přátelům. Přejeme mu jenom, kdyby také *on* jednou přišel jako uprchlík do Švýcarska – což se může snadno stát, ještě než uplyne tříleté funkční období nynější spolkové rady – aby ho tito jeho přátelé nepočítali k těm uprchlíkům, kteří „nedávají osobních záruk".

Napsáno 11. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 166 z 12. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

POMLUVY „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 13. prosince. Článek uveřejněný 4. července v „Neue Rheinische Zeitung“, pro který byli odpovědný vydavatel *Korff*, šéfredaktor *Marx* a redaktor „Neue Rheinische Zeitung“ *Engels* předvoláni na 20. t. m. před porotu, končí těmito slovy:

„To jsou tedy činy *vlády činu*, vlády levého středu, *vlády přechodu k starošlechtické, starobyrokratické, staropruské vládě*. Jakmile pan Hansemann splní své *přechodné poslání*, bude propuštěn.“

„Levice v Berlíně však musí pochopit, že jí stará moc může klidně přenechat malá parlamentní vítězství a velké konstituční plány, jen když se mezitím zmocní všech skutečně rozhodujících posic. *Může klidně uznat revoluci 19. března ve sněmovně, jen když ji mimo sněmovnu odzbrojí.*“

„*Levice možná jednoho krásného dne přijde na to, že její parlamentní vítězství se kryje s její faktickou porážkou. Německý vývoj snad takovéto kontrasty potřebuje. Vláda činu uznává revoluci v zásadě, aby mohla v praxi provést kontrarevoluci.*“[134]

Události dokázaly, zda „Neue Rheinische Zeitung“ pruskou vládu a její drabanty **pomlouvala.**

Napsal K. Marx 13. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 168 ze 14. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PROCES PROTI GOTTSCHALKOVI A DRUHŮM

I

Kolín 21. prosince. Dnes ráno byl před zdejší mimořádnou porotou zahájen proces proti *Gottschalkovi, Annekovi a Esserovi.*

V poutech jako sprostí zločinci byli obžalovaní eskortováni z nové věznice do soudní budovy, kde byly dost značné ozbrojené síly.

Jak naši čtenáři vědí, nelze v porotě při její dnešní organisaci spatřovat vůbec žádnou záruku. Census dává určité třídě privilegium, aby z ní byli vybíráni porotci. Sestavování seznamů porotců dává vládě monopol vybírat z privilegované třídy osoby, které jí vyhovují. Pan president krajské správy sestavuje totiž seznam určitého počtu osob, které si vypíše ze seznamů porotců celého kraje; *soudní* představitelé vlády prosejí tento seznam, neklame-li nás paměť, na 36 jmen. A když už se konečně porotní soud opravdu tvoří, je na prokuratuře, aby tento poslední seznam, výsledek to třídního privilegia a dvojnásobné vládní destilace, prosela potřetí a vyškrtala všechny až na posledních nezbytných dvanáct.

Byl by to opravdu zázrak, kdyby se obžalovaní, kteří veřejně vystupovali proti privilegované třídě a existující státní moci, nedostávali při tomto způsobu sestavování porot přímo do rukou svých nejhorších nepřátel.

Ale což *svědomí* porotců – může se nám namítnout – což existuje větší záruka než *svědomí?* Ach, mon dieu*, svědomí souvisí s vědomím a celým životním způsobem člověka.

Republikán má jiné svědomí než royalista, majetný má jiné svědomí než nemajetný, myslící člověk jiné než nemyslící. Člověk,

* – bože můj. *(Pozn. red.)*

který se stane porotcem jen proto, že vyhovuje censu, má i svědomí censu.

„Svědomí" privilegovaných je právě privilegované svědomí.

I když je tedy porotní soud při svém nynějším složení nástrojem k zachování privilegií některých, a vůbec ne nástrojem k zajištění práv všech, i když zejména v tomto případě využilo státní zastupitelství co nejšíře svého práva vyškrtat z posledního seznamu posledních dvanáct nežádoucích jmen – přece jen ani na okamžik nepochybujeme, že obžalovaní *budou osvobozeni*. Zárukou toho je nám *obžalovací spis*. Připadá ti, že čteš ironicky formulovanou obhajobu Gottschalka a druhů.

Podívejme se blíže na tuto *obžalobu*, kterou lze srovnat jen s obžalobou proti Mellinetovi a druhům (risquons-toutský proces v Antverpách)[135].

V Kolíně je Dělnický spolek[136]. Gottschalk byl jeho předsedou, Anneke a Esser členy výboru. Dělnický spolek, poučuje nás obžalovací spis,

„vydával svůj vlastní, Gottschalkem redigovaný orgán ‚Arbeiterzeitung', a kdo neměl příležitost účastnit se osobně schůzí, mohl z tohoto listu poznat nebezpečné *tendence* spolku, lichotící proletariátu a usilující o komunismus a o svržení stávajícího řádu".

Bylo tedy možno poznat *tendence*, ale ne *protizákonnou činnost. Důkaz*: až do zatčení Gottschalka a dalších prokuratura „Arbeiterzeitung" nežalovala a *po* Gottschalkově zatčení byl list odsouzen jen jednou – v monstrprocesu zdejší prokuratury, totiž na žalobu zdejší prokuratury pro urážku zdejší prokuratury.[137]

„Sama ‚Arbeiterzeitung'," přiznává však obžalovací spis, „se zřejmě nepokoušela ve svých zprávách o tom" (o jednáních Dělnického spolku, jeho výborových schůzí a odboček) „něco zastírat."

Jestliže tedy „Arbeiterzeitung" nemohla být soudně stíhána pro své „zprávy" o jednáních Dělnického spolku, pak nemohl být soudně stíhán ani Dělnický spolek pro sama jednání.

„Dělnický spolek" lze vinit jen z toho, z čeho je viněna „Arbeiterzeitung" – z *nežádoucí tendence tohoto spolku*. Což patří k březnovým vymoženostem také – *tendenční procesy*, procesy proti tendencím, které zůstaly pouhými tendencemi? *Zářijové zákony*[138] nebyly u nás zatím ještě vydány. Gottschalk a druzi také vůbec nebyli zatčeni

a obžalováni pro protizákonné zprávy listu „Arbeiterzeitung" nebo pro protizákonná jednání Dělnického spolku. Obžaloba z toho nedělá žádné tajemství. Justici neuvedla do pohybu dosavadní činnost Dělnického spolku, nýbrž – slyšte:

„Ve dnech 14.—17. června t. r. sešel se ve Frankfurtu kongres delegátů mnoha demokratických spolků, které se vyrojily v Německu. Gottschalk a Anneke tu zastupovali jako delegáti kolínský Dělnický spolek. Tento kongres se, jak známo, vyslovil *veřejně pro demokratickou republiku*, a *zdejší úřady očekávaly ohlas tamějšího hnutí;* a tu byla na neděli 25. června znovu svolána valná hromada Dělnického spolku do Gürzenichu."

Zdejší úřady očekávaly ohlas frankfurtského hnutí. Ale k jakému hnutí došlo ve Frankfurtu? *Demokratický kongres* se *veřejně* vyslovil pro *nežádoucí* tendenci *demokratické republiky*. Očekával se tedy „*ohlas*" této „*tendence*" a konaly se přípravy k boji s touto *ozvěnou*.

Jak známo, zasedal *demokratický kongres* ve Frankfurtu a *ústřední výbor* v Berlíně, zvolený k výkonu jeho usnesení,[139] aniž proti nim vlády nějak zasáhly.

Německé vlády musely tedy přes *nežádoucí tendenci* uznat zákonnost frankfurtského kongresu a organisace demokratické strany jím stanovené.

Ale kolínské úřady „*očekávaly* ovšem" *ohlas* frankfurtského hnutí. Čekaly na příležitost, aby mohly přistihnout Gottschalka a druhy při protizákonném jednání. Aby tuto příležitost vytvořilo, vyslalo policejní ředitelství 25. června na valnou hromadu Dělnického spolku v Gürzenichu „policejní komisaře *Luttera* a *Hünnemanna*" a „zvlášť jim uložilo, aby sledovali všechno, co se tu bude dít". Na téže valné hromadě byl náhodou přítomen „knihař Johann *Maltheser*", který, jak říká s povzdechem obžaloba, „*by mohl být hlavním svědkem, kdyby nebyl ve službách policie*", tj. jinými slovy, kdyby nebyl *placeným policejním agentem*. Konečně sem přišel, pravděpodobně z ryzího vlasteneckého fanatismu, **„referendář von Groote"**, který podává Annekův projev na valné hromadě „nejpodrobněji, *neboť jej zapisoval přímo na schůzi*".

Je to jasné: kolínské úřady *čekaly*, že se *Gottschalk* a soudruzi *dopustí* 25. června *zločinu*. Policie učinila všechna opatření, aby byl tento eventuální zločin zjištěn. Ale když už úřady „*čekají*", nechtějí *čekat* nadarmo.

„Zprávy" policejních komisařů, kteří byli vysláni, aby zjistili *očekávaný* zločin, a zprávy ostatních pomahačů

„vedly úřady k tomu, že navrhly 2. července proti Gottschalkovi a Annekovi vyšetřování pro jejich buřičské projevy, pronesené (čti: *očekávané*) na onom veřejném shromáždění. 3. července byli jmenovaní zatčeni a jejich písemnosti zabaveny.

5. července, když byla vyslechnuta řada svědků a došly podrobnější údaje, bylo vyšetřování rozšířeno na celou dosavadní činnost předáků Dělnického spolku a tím i na více jeho členů, zejména na bednáře *Essera* a jiné. Při vyšetřování zavedeném proti obžalovaným vyšla najevo fakta, týkající se jednak jejich projevů v Dělnickém spolku, jednak jejich písemností a tiskovin, které rozšiřovali."

Ve skutečnosti vyšlo při *vyšetřování najevo – a my to zítra dokážeme přímo z obžalovacího spisu* – že hnutí očekávané 25. června se omezilo na hnutí úřadů (ozvěnu to frankfurtského hnutí), že *Gottschalk a druzi museli pykat za to, že se úřady 25. června zklamaly ve svém očekávání, šestiměsíční přísnou vyšetřovací vazbou. Nic není tak nebezpečné, jako zklamat očekávání úřadů, že si vysloužíš medaili za záchranu vlasti.* Nikdo se neklame rád ve svém očekávání, a *státní úřady* teprve ne!

Celý způsob, jak byl *inscenován* zločin 25. června, nám prozrazuje, že jediným strůjcem tohoto kriminálního dramatu byly úřady, vyšetřovací spisy nám pak skýtají příležitost obdivovat se důmyslné vynalézavosti, s níž se jim podařilo natáhnout tento prolog na šest měsíců.

Citujeme doslova z publikace „Tendenční politický proces proti Gottschalkovi a druhům, vydala M. F. Anneková. Nákladem ‚Neue Kölnische Zeitung'".[140]

„Když vyšetřování trvalo asi 5 až 6 týdnů, prohlásil je vyšetřující soudce Leuthaus, nástupce pana Geigera, povýšeného na policejního ředitele, za skončené. Státní návladní Hecker však prohlédl akta a předložil nové *návrhy*, na něž přistoupil i vyšetřující soudce. Po uplynutí dalších 14 dní bylo předběžné vyšetřování uzavřeno podruhé. Pan Hecker pak znovu beze spěchu prostudoval spisy a *předložil opět spoustu nových návrhů*. Vyšetřující soudce je nechtěl přijmout, stejně tak radní komora. Pan Hecker se odvolal k obžalovacímu senátu, a ten rozhodl, aby některým z návrhů bylo vyhověno a jiné byly naproti tomu zamítnuty. K těmto patřil například návrh, aby *jen na základě seznamu osob ze všech částí Německa*, který byl nalezen v Annekově náprsní tašce, bylo proti všem těmto osobám, celkem asi 30 nebo 40 lidem, *zavedeno vyšetřování*.

Když se podařilo vyšetřování tak natáhnout a dál už se proto roztahovat nedalo, rozhodla radní komora 28. září, aby byly spisy postoupeny obžalovacímu senátu. Ten potvrdil žalobu 10. října a 28. října podepsal generální prokurátor obžalovací spis.

Řádné kvartální zasedání poroty, které začalo 9. října, bylo tím pro tento proces šťastně promeškáno.

Po 27. listopadu bylo stanoveno mimořádné zasedání poroty. *I to mělo být pokud možno promeškáno.* Spisy předběžného vyšetřování byly totiž poslány ministerstvu spravedlnosti s žádostí, aby proces byl předán jiné porotě. Ministerstvo spravedlnosti však pro to nevidělo dostatečný důvod a koncem listopadu byli konečně obžalovaní *Gottschalk, Anneke a Esser* odkázáni na 21. prosince před zdejší mimořádnou porotu."

Během tohoto dlouhého prologu byl *první vyšetřující soudce Geiger povýšen na úřadujícího policejního ředitele a státní návladní Hecker na vrchního státního návladního*. Protože byl pan *Hecker* ve své nové funkci *krátce před zahájením* mimořádné poroty přeložen z *Kolína* do *Elberfeldu*, neobjeví se před porotou zároveň s obžalovanými.

II

Kolín 22. prosince. Kterého dne se to konala valná hromada v Gürzenichu, na níž měl být zjištěn „*očekávaný*" zločin? Bylo to *25. června.* 25. červen byl den konečné porážky pařížských *červnových povstalců.* Kterého dne to úřady podaly svůj návrh proti Gottschalkovi a druhům? 2. července, tj. ve chvíli, kdy se pruská buržoasie a tehdejší její spojenec vláda ve své zpupné pomstychtivosti domnívaly, že udeřila hodina, kdy se mohou vypořádat se svými politickými odpůrci. *3. července* byli Gottschalk a druzi zatčeni. *4. července* vstoupil v osobě *Ladenbergově* do *Hansemannova* kabinetu *dnešní kontrarevoluční* kabinet. Téhož dne se *pravice* berlínského dohodovacího shromáždění odhodlala k *státnímu převratu:* využila toho, že se část levice rozběhla, a na *témž zasedání* zase klidně zrušila usnesení o *Polsku,* přijaté většinou hlasů.[141]

Tato fakta mluví. Mohli bychom svědecky dokázat, že 3. července „jistá" osoba prohlásila: „Zatčení Gottschalka a druhů udělalo na veřejnost příznivý dojem." Stačí však odkázat na příslušná čísla „*Kölnische Zeitung*", „*Deutsche Zeitung*" a „*Karlsruher Zeitung*",[142] abychom se přesvědčili, že se tehdy v Německu a mezi jiným i v *Kolíně* nerozléhala „ozvěna" imaginárního „*frankfurtského hnutí*", ale naopak tisícerá „ozvěna" „*cavaignacovského hnutí*".

Naši čtenáři si vzpomenou: 25. června „očekávaly" kolínské úřady ohlas „frankfurtského hnutí" v souvislosti s valnou hromadou Dělnického spolku v Gürzenichu. Vzpomenou si také, že vyšetřování proti Gottschalkovi a druhům nevycházelo z nějakého skutečného zločinu Gottschalka a ostatních, spáchaného *před* 25. červnem, nýbrž jen a jen z *očekávání* úřadů, že 25. června konečně *bude* spáchán nějaký stíhatelný zločin.

25. červen toto očekávání zklamal, a tak se náhle 25. červen 1848 mění v rok 1848. Obžalovaným se klade *za vinu hnutí roku 1848.* Gottschalk, Anneke a Esser jsou obviněni, že

„*během roku 1848*" (všimněte si pružnosti tohoto výrazu) „zosnovali v Kolíně *spiknutí,* jehož cílem bylo změnit a svrhnout příslušnou vládu a naváděním občanů, aby se proti sobě ozbrojovali, vyvolat občanskou válku, *nebo alespoň*" (dejte pozor!) „*nebo alespoň* podněcovali projevy na veřejných shromážděních, tištěnými spisy a vylepovanými plakáty k atentátům a *takovým cílům.*"

To tedy znamená: zosnovali *spiknutí* „*nebo alespoň*" **žádné** spiknutí nezosnovali. Ale přece jen podněcovali k „atentátům a *takovým* cílům". Tj. k atentátům nebo jiným takovým věcem. Tenhle právnický styl je ale nádherný!

Tak se praví ve výroku obžalovacího senátu.

V závěru obžalovacího spisu *spiknutí vypadlo,* a Gottschalk, Anneke a Esser jsou „*vzhledem k tomu*" obžalováni, že:

„*během roku 1848* svými projevy na veřejných shromážděních, jakož i tiskovinami *přímo* podněcovali své spoluobčany k *násilné* změně ústavy, k ozbrojené vzpouře proti královské moci a k ozbrojení jedné části občanů proti druhé, aniž však toto podněcování mělo úspěch. Zločin proti článku 102 ve spojení s články 87 a 91 trestního zákoníku".

A proč tedy úřady nezakročily *během roku 1848* před 2. červencem?

Ostatně aby pánové mohli mluvit o „*násilné změně ústavy*", museli by *nejdřív* dokázat, že nějaká *ústava existovala.* Koruna *dokázala* opak, neboť poslala dohodovací shromáždění k čertu. Kdyby byli dohodovači silnější než koruna, byli by možná dokázali totéž, jenže *obráceně.*

Co se pak týče podněcování „k *ozbrojené* vzpouře proti královské moci a k *ozbrojení* jedné části občanů proti druhé", obžalovací spis je dokazuje:

1) projevy obžalovaných během roku 1848,
2) netištěnými a
3) tištěnými dokumenty.

Ad 1) *Projevy* skýtají obžalovacímu spisu tento corpus delicti*:

* – skutková podstata. *(Pozn. red.)*

Na schůzi 29. května vidí *Esser v „republice" „lék proti strázním dělnictva". Podněcování k ozbrojené vzpouře proti královské moci!* Gottschalk prohlašuje, že *„reakcionáři přivodí* republiku". Někteří dělníci si stěžují, že sotva „uhájí holé živobytí". Gottschalk jim odpovídá: „Musíte se naučit *postupovat jednotně*, rozeznávat své přátele od zakuklených nepřátel, musíte se naučit *řídit* si *sami vlastní záležitosti*."

Zřejmé *podněcování* k *ozbrojené vzpouře proti královské moci* a k *ozbrojení jedné části občanů proti druhé!*

Obžalovací spis shrnuje své důkazy takto:

„Svědkové, kteří byli vyslechnuti stran těchto dřívějších shromáždění, členové i nečlenové, se vyslovují o Gottschalkovi a Annekovi, zejména o prvním, vcelku jen pochvalně. Vždycky prý varoval před výstřelky, snažil se masy spíše uklidňovat než pobuřovat. Přitom ovšem označoval za konečný cíl svých snah republiku, tohoto cíle lze prý však dosáhnout ne pouličním rámusením, nýbrž jen tím, že se podaří přesvědčit většinu národa, že republika je jedinou spásou. *Pokoušeje se takto, jak je jasně vidět, podrývat postupně základy existujícího řádu, měl pochopitelně častokrát co dělat, aby zkrotil netrpělivost hrubého davu.*"

Právě proto, že *uklidňovali* masy, místo aby je *pobuřovali*, dokázali obžalovaní *jasně* svou zlomyslnou tendenci *podrývat postupně základy existujícího řádu*, tj. *zákonně používat* svobody tisku a spolčovacího práva, což se úřadům *nelíbí*. A tomu říká obžaloba *„podněcování k ozbrojené vzpouře proti královské moci* a k *ozbrojení jedné části občanů proti druhé"!!!*

Konečně je tu *25. červen* a s ním úřady *„očekávaná"* valná hromada. O tom, praví obžalovací spis, *„jsou k disposici zevrubná svědectví"*. A co tato zevrubná svědectví dokazují? Že Gottschalk podal zprávu o frankfurtských událostech; že se debatovalo o spojení tří demokratických spolků v Kolíně[143]; že Gottschalk pronesl „závěrečné slovo", které upoutalo zvláštní pozornost **Malthesera** a **referendáře von Groota** a končilo touto *„pointou"*: „Vyčkat vyžaduje víc odvahy než udeřit. Je třeba počkat, až reakce učiní krok, který si vynutí vyhlášení republiky." *Zjevné podněcování k ozbrojené vzpouře proti královské moci a k ozbrojení jedné části občanů proti druhé!!!*

Pokud jde o *Anneka*, tomu se v obžalovacím spisu neklade za vinu *„nic jiného*, než že v debatě *o spojení tří spolků"* (tří demokratic-

kých spolků v Kolíně) „se velmi ohnivě přimlouval za toto spojení a kromě toho oslovoval shromáždění jako *‚občany republikány'*".

Projev pro *„spojení"* tří demokratických spolků v Kolíně je zřejmě *„podněcováním k ozbrojení jedné části občanů proti druhé"*!

A oslovení „občané republikáni"! Pánové **Maltheser** a **von Groote** se snad cítili tímto oslovením uraženi. Ale což generál *von Drigalski* neoslovuje sám sebe a düsseldorfské občany *„občané komunisté"?*

Uvážíme-li, že to je celý čistý výtěžek z *„očekávané"* valné hromady 25. června, pochopíme, že se úřady musely uchýlit k formulaci *„během roku 1848"*. A také to dělají, opatřujíce si zprávy o hnutí tohoto roku zabavováním dopisů a tiskovin; konfiskují například tři čísla „Arbeiterzeitung", která byla k dostání na každém rohu, 4 feniky za kus.

Z dopisů se pak přesvědčují, jaký *„politický fanatismus"* panuje v roce 1848 v Německu. Zvlášť „fanatický" jim připadá dopis profesora *Karla Henkela* z Marburgu Gottschalkovi. Za trest denuncují tento dopis hesensko-kaselské vládě a se zadostiučiněním se dovídají, že proti profesorovi se zavádí vyšetřování.

Jako konečný závěr z dopisů a tiskovin vyplývá, že roku 1848 řádil v hlavách i na papíře všeliký fanatismus a vůbec došlo k událostem, které se jako vejce vejci podobají *„ozbrojené vzpouře proti královské moci a ozbrojení jedné části občanů proti druhé"*.

Gottschalk a druzi se pak tím vším zabývali, kdežto úřady se dovídají teprve o *„ohlasu"* tohoto podivného hnutí po konfiskaci tiskovin a dopisů obžalovaných!

Napsal K. Marx 21. a 22. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 175 a 176 z 22. a 23. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PRUSKÁ KONTRAREVOLUCE A PRUŠTÍ SOUDCI

Kolín. Hlavním plodem revolučního hnutí roku 1848 není to, co národy získaly, nýbrž to, co ztratily – *ztráta jejich ilusí.*

Červen, listopad, prosinec roku 1848 – to jsou gigantické mezníky rozčarování a vystřízlivění evropských národů.

Mezi posledními ilusemi, jež spoutávají německý národ, zaujímá první místo jeho *pověrečná úcta* k *soudcovskému stavu.*

Prozaický severák pruské kontrarevoluce láme i tento květ národní fantasie, jehož pravou vlastí je Itálie – věčný Řím.

Činy a prohlášení *porýnského kasačního soudu, Nejvyššího soudu v Berlíně, vrchních zemských soudů v Münsteru, Bydhošti a Ratiboři* proti *Esserovi, Waldeckovi, Temmovi, Kirchmannovi a Gierkovi* znovu dokazují, že francouzský *konvent* je a zůstane majákem všech revolučních epoch. Zahájil revoluci tím, že *sesadil* dekretem *všechny úředníky.* Také soudcové jsou jen úředníci, o čemž uvedené soudy podávají před celou Evropou svědectví. Turečtí kádíové a kolegia čínských mandarínů mohou klidně spolupodepsat nedávné výnosy těchto *„vysokých"* tribunálů proti vlastním kolegům.

Naši čtenáři znají už výnosy Nejvyššího soudu v Berlíně a vrchního zemského soudu v Ratiboři. Dnes se budeme zabývat *vrchním zemským soudem v Münsteru.*[144]

Ale napřed ještě několik slov o *porýnském kasačním soudu* se sídlem v Berlíně, o tomto summus pontifex* porýnské právní vědy.

Jak známo, neměli porýnští právníci (až na několik čestných výjimek) v pruském dohodovacím shromáždění nic pilnějšího na

* – veleknězi. *(Pozn. red.)*

práci, než léčit pruskou vládu z jejích starých předsudků a jejího starého záští. Fakticky jí dokázali, že jejich bývalá opozice neznamená o nic víc než opozice francouzských parlamentů před rokem 1789 – umíněné a liberálně se tvářící uplatňování *cechovních zájmů.* Podobně jako liberální členové parlamentu ve francouzském Národním shromáždění z roku 1789 byli i liberální porýnští právníci v pruském Národním shromáždění z roku 1848 *nejudatnějšími z udatných* v armádě servilismu. Porýnsko-pruské prokuratury zahanbily svým „politickým fanatismem" staropruské vyšetřující soudce. Porýnští právníci museli ovšem uhájit svou pověst i *po* rozpuštění shromáždění dohodovačů. Vavříny staropruského Nejvyššího soudu nedaly spát porýnsko-pruskému kasačnímu soudu. Jeho president *Sethe* zaslal vrchnímu revisnímu radovi Esserovi (nezaměňovat s „loajálními" kolínskými „*Essery*"*) podobný dopis jako president Nejvyššího soudu *Mühler* tajnému radovi Nejvyššího soudu *Waldeckovi.* Ale porýnsko-pruský soud překonal staropruský. President porýnského kasačního soudu přetrumfl svého konkurenta tím, že se dopustil hrubé *beztaktnosti,* když prostřednictvím „Deutsche Reform"[145] seznámil berlínskou veřejnost s dopisem panu Esserovi dříve, než jej poslal samému panu Esserovi. Jsme přesvědčeni, že *celá Porýnská provincie* odpoví na dopis pana Setha *mohutnou adresou našemu stařičkému zasloužilému krajanovi panu Esserovi.*

Ne něco, nýbrž *všechno* je shnilé ve „státě dánském"[146].

A teď do *Münsteru!*

Naši čtenáři už slyšeli o protestu vrchního zemského soudu v Münsteru proti návratu jeho ředitele *Temma.*

Souvislosti jsou takové:

Vláda kontrarevoluce naznačila, přímo nebo nepřímo, Nejvyššímu tajnému soudu, porýnskému kasačnímu soudu a vrchním zemským soudům v Bydhošti, Ratiboři a Münsteru, že by *král nerad viděl, aby se Waldeck, Esser, Gierke, Kirchmann a Temme vrátili na svá vysoká soudcovská místa, protože se zúčastnili dalších zasedání v Berlíně a podíleli se na usnesení o odepření daní. Zmíněné úřady by proto měly proti tomu protestovat.*

* Míní se tu kolínští advokáti Esser I. a Esser II. *(Pozn. red.)*

Slavné soudy (porýnský kasační soud v první chvíli kolísal – velicí umělci nedosahují svých úspěchů tím, že vystupují první, nýbrž tím, že vystupují poslední) uposlechly všechny tohoto pokynu a poslaly protesty z Berlína a do Berlína. *Vrchní zemský soud v Münsteru* byl tak hloupý, že se s protestem proti *Temmovi* obrátil *přímo na krále* (takzvaného *konstitučního* krále). Říká se v něm doslova:

„Svou účastí v nezákonných zasedáních frakce odročeného Národního shromáždění se očividně postavil proti vládě Vašeho Veličenstva a svým hlasováním pro návrh na odepření daní vstoupil na půdu revoluce a pokusil se zažehnout v naší vlasti požár anarchie."

A potom pokračuje:

„Našemu právnímu cítění, požadavkům veřejnosti na bezúhonnost ředitele zemského justičního kolegia, jeho povinnostem při výchově nastávajících soudních úředníků a jeho postavení vůči úředníkům podřízených soudů se příčí, aby po tom všem výše jmenovaný *Temme* setrval na svém místě ve zdejším kolegiu. Pokládáme proto za věc svého svědomí předložit Vašemu Veličenstvu co nejponíženěji naléhavou žádost, abychom byli zproštěni služebního poměru vůči řediteli Temmovi."

Adresu podepsalo celé kolegium s výjimkou jednoho jediného rady, švagra *ministra spravedlnosti Rintelena.*

Tento ministr spravedlnosti poslal 18. prosince panu Temmovi opis citované adresy „*k rozhodnutí*" do Münsteru, když už Temme znovu převzal svůj úřad, *aniž přitom narazil na odpor zbabělců.*

Ráno 19. prosince se Temme objevil, jak oznamuje „Düsseldorfer Zeitung", poprvé na plenárním zasedání vrchního zemského soudu a posadil se na své ředitelské místo vedle zastupujícího presidenta soudu von Olferse. Hned po zahájení zasedání si vyžádal slovo a řekl zhruba asi toto:

Dostal od ministra spravedlnosti přípis s přiloženým opisem jednoho dokumentu. Tato příloha obsahuje podání „slavného kolegia", k němuž má nyní čest náležet; protestuje se v něm proti tomu, aby se vrátil do svého úřadu. Ministr spravedlnosti mu poslal toto podání k nahlédnutí a „aby se podle něho rozhodl". Protest „slavného kolegia" je zřejmě motivován jeho politickou činností; o té však a vůbec o svých politických názorech tu nechce mluvit, neboť je před „slavným kolegiem" není povinen obhajovat. Co se pak týče jeho „rozhodnutí", projevil je už tím, že se zde posadil na své ředitelské místo, a ujišťuje „slavné kolegium", že je neuprázdní, dokud k tomu nebude donucen soudním rozsudkem. Ostatně nemyslí, že by rozdílnost politických názorů musela být na překážku kolegiálním vztahům; on sám alespoň učiní všechno, aby se toho vystříhal.

Nejudatnější z udatných zůstali, jako když do nich hrom udeří. Seděli němí, nehybní, zkamenělí, jako by do kolegia mandarínů hodil hlavu Medusy.

Udatný vrchní zemský soud v Münsteru! Ve své služební horlivosti vyšetřoval a dal uvěznit spoustu lidí, protože chtěli uskutečnit usnesení Národního shromáždění o odepření daní. Svým výrokem o panu Temmovi, dokonce přímo na stupních trůnu, se udatný vrchní zemský soud konstituoval jako – strana, vynesl *předsudek*, a nemůže už absolutně vystupovat vůči druhé straně v roli soudce.

Vzpomenete si, že nátlak, který prý berlínský list vykonával na pruské Národní shromáždění, byl záminkou k prvnímu státnímu převratu Brandenburgovy vlády[147]. Aby na poslance nebyl vykonáván nátlak, pokračuje vláda v „*divokém honu*"[148], který na ně zahájila v Berlíně, i později, *po* jejich návratu domů!

Ministr spravedlnosti Rintelen praví ve svém výnosu, který níže otiskujeme:

„Mylná domněnka, kterou mnozí záměrně živili, že dosavadní trestní zákony, zejména ty, které se týkají zločinů proti státu, jsou od března tohoto roku už neplatné, přispěla velmi k tomu, že se rozmohla anarchie a snad nebezpečně ovlivnila i některé soudy."

Většina činů pana Rintelena a *podřízených* mu soudů dokazuje znovu, že od násilného rozpuštění Národního shromáždění platí v Prusku už jen jeden zákon – *zvůle berlínské kamarily.*

Dne 30. března 1844 vydala pruská vláda pověstný disciplinární zákon proti soudcům, podle něhož mohou být soudci pouhým vládním usnesením sesazeni, přeloženi nebo pensionováni. Poslední „*Spojený zemský sněm*" tento zákon opět zrušil a uvedl opět v platnost zásadu, že soudci mohou být sesazeni, přeloženi nebo pensionováni jen na základě soudního rozsudku. Oktrojovaná ústava tento princip potvrzuje. Nešlapou soudní dvory po těchto zákonech, když podle receptu ministra spravedlnosti Rintelena chtějí své politicky kompromitované kolegy dohnat *morálním nátlakem* k tomu, aby složili svůj úřad? Nepočínají si stejně jako důstojnické sbory, které vyhodí každého člena, jehož politické názory se nezamlouvají jejich královsko-pruské „*cti*"?

A neexistuje dokonce zákon, že *zástupci lidu nemohou být voláni k odpovědnosti* a *jsou nedotknutelní?*

Planá slova!

Kdyby se *pruská ústava* sama neanulovala už svými vlastními paragrafy a způsobem svého vzniku, anuloval by ji prostý fakt, že jejím posledním ručitelem je *nejvyšší soud v Berlíně*. Ústava je zaručena *odpovědností ministrů*, a *neodpovědnost ministrů* je zaručena naoktrojovaným jim soudem, a to právě *Nejvyšším soudem v Berlíně*, který má svého klasického představitele v panu *Mühlerovi*.

Poslední reskripty Nejvyššího soudu nejsou tedy nic víc a nic méně než očividné – *zrušení oktrojované ústavy*.

V *Rakousku*, kde vláda otevřeně *hrozí vypleněním bance*,[149] které se vídeňský lid *nedotkl* ani v okamžiku svého největšího a nejspravedlivějšího rozhořčení proti finančnímu feudalismu, se *buržoasie* přesvědčuje, že svou zradou na proletariátu vydala všanc právě to, co tato zrada měla zajistit – *buržoasní vlastnictví*. V *Prusku buržoasie* vidí, že svou zbabělou důvěrou k vládě a svou zrádnou nedůvěrou k lidu ohrozila nezbytnou *záruku buržoasního vlastnictví – buržoasní soudnictví*.

Při závislosti soudcovského stavu je na vládě závislé i samo měšťácké soudnictví, tj. měšťácké právo samo vyklízí pole zvůli úředníků. La bourgeoisie sera punie par où elle a péché – buržoasie bude potrestána tím, čím zhřešila – *vládou*. Servilní prohlášení nejvyšších pruských soudů jsou jen prvními symptomy příští absolutistické přeměny soudů, o čemž svědčí tento poslední výnos ministerstva spravedlnosti:

„Všeobecným nařízením z 8. října t. r. připomněl již můj předchůdce, že péče o zachovávání úcty k zákonu a jeho platnosti je především úkolem soudních úřadů, že plněním tohoto úkolu nejlépe slouží zemi, neboť pravé svobodě se může dařit jen na půdě zákona. Od té doby se bohužel vyskytly na mnoha místech případy nejhoršího anarchistického řádění, které je výsměchem zákonům a pořádku; v některých částech země došlo dokonce k násilným vzpourám proti vrchnosti, kterým se všude energicky nečelilo. Vzhledem k této tak politováníhodné situaci obracím se nyní, kdy vláda Jeho Veličenstva krále učinila rozhodný krok k záchraně státu, který se octl na pokraji záhuby, obracím se nyní znovu k soudním úřadům a pánům státním návladním celé země s výzvou, aby konali všude

bez ohledu na osoby svou povinnost. Ať už je viníkem kdokoli, nesmí ujít co nejrychlejšímu zákonnému potrestání.

Se zvlášť hlubokým politováním jsem byl nucen jak z jednotlivých zpráv zemských úřadů, tak z novin konstatovat, že i někteří soudní úředníci, nemyslíce na zvláštní povinnosti, které jim ukládá jejich úřad, se dali dílem strhnout k zjevně protizákonným činům, dílem neosvědčili odvahu a neohroženost, bez nichž nebylo možno s úspěchem čelit terorismu. Očekávám, že také vůči těmto osobám bude zakročeno tím, že se zjistí skutková podstata a případně zavede vyšetřování – bezohledně a s největším urychlením, neboť justiční úředníci, kteří mají vážnost zákonů ochraňovat, se porušením zákona proviňují dvojnásob; urychlení řízení proti nim je pak zvlášť nutné, protože výkon práva nesmí zůstat v rukou takovýchto úředníků. Jsou-li mezi provinilci úředníci, proti nimž nemůže být podle platných předpisů bez vyššího schválení zavedeno řádné vyšetřování nebo kteří nemohou být bez vyššího schválení suspendováni, na což se musí v takovýchto případech vždycky pomýšlet, je třeba bez zvláštního pokynu zjišťovat okolnosti k odůvodnění vyšetřování, a potom si vyžádat co nejrychleji potřebné schválení. Pokud jde o referendáře a auskultanty, je třeba mít na paměti, že o jejich propouštění ze státní služby platí zvláštní předpisy.

Mylná domněnka, kterou mnozí záměrně živili,
že dosavadní trestní zákony, zejména ty, které se týkají
zločinů proti státu, jsou od března tohoto roku už neplatné,

přispěla velmi k tomu, že se rozmohla anarchie a snad nebezpečně ovlivnila i některé soudy. Při výtečném duchu pruských soudních úředníků, který se vcelku osvědčil i teď, stačí upozornit na známou právní zásadu, že zákony platí tak dlouho, dokud nejsou zákonnou cestou zrušeny nebo změněny, jakož i na výslovné ustanovení článku 108 ústavní listiny z 5. t. m., a budeme jisti, že ctění pruští soudní úředníci budou při veškerém zájmu o skutečnou mravní a státní svobodu stavět na první místo úctu k zákonům a pořádek.

Řídíce se těmito zásadami a pohrdajíce osobním nebezpečím, vykročíme vpřed s důvěrou ve vítězství nad zločinem, nad anarchií. Právě tím nejvíc přispějeme k tomu, že dříve tak skvělý pruský stát se opět objeví ve své mravní síle a nebude už trpět, řečeno slovy jednoho statečného poslance z Frankfurtu, aby i nadále mezi námi řádily zločinnost a hrubé násilí.

Páni presidenti soudů, jakož i pan generální prokurátor v Kolíně učiní u úředníků svých resortů potřebná opatření a uvědomí mne o tom, kteří úředníci a pro jaké přečiny byli suspendováni a vyšetřováni."

Berlín 8. prosince 1848

Ministr spravedlnosti *Rintelen*

Až jednou zvítězí v Prusku revoluce, nebude už muset na rozdíl od únorové revoluce rušit zvláštním dekretem nesesaditelnost starého soudcovského stavu. V autentických prohlášeních *porýnského kasačního soudu, Nejvyššího soudu v Berlíně a vrchních zemských soudů*

v Bydhošti, Ratiboři a Münsteru najde dokumenty, jimiž se tato kasta svých výsad sama zříká.

Napsal K. Marx kolem 23. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 177 z 24. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

DEMENTI

Literární lumpenproletariát pana Dumonta, který snáší všechny kopance „Neue Rheinische Zeitung" s nejdojemnějším pasivním odporem, se na druhé straně snaží pomstít tím, že udává policii redaktory „Neue Rheinische Zeitung" za články, které *nenapsali*. Podle „Kölnische Zeitung" z 25. prosince je prý autorem kolínské zprávy v „Deutsche Schnellpost", vydávané v New Yorku, *Freiligrath*, a *proto* prý se účastnil kočičiny, věnované 8. listopadu patronům „Kölnische Zeitung". Zdá se, že redaktorům „Kölnische Zeitung" nedají spát „*Maltheserovy*"* vavříny.

Napsáno 26. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 179 z 27. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 157. *(Pozn. red.)*

NOVÁ SVATÁ ALIANCE

Kolín 30. prosince. Kdekdo už ví, že mezi Pruskem, Rakouskem a Ruskem byla už před několika měsíci uzavřena nová „svatá aliance". Zakrátko bude možno vytáhnout na světlo i samu smlouvu a seznámit s ní veřejnost. Duší tohoto spolku pánů „z milosti boha a knuty" je Rusko. Avšak celá ruská politika a diplomacie je sama – až na několik výjimek – v rukou Němců nebo ruských Němců. Němce sice najdeme všude, kde se hlásí ke slovu absolutismus a kontrarevoluce, ale nikde jich nenajdeme tolik jako ve středisku permanentní kontrarevoluce, v ruské diplomacii. Je tu především německý žid hrabě Nesselrode; potom vyslanec v Berlíně baron von Meyendorf, původem z Estonska, a jeho pomocník, carův pobočník plukovník hrabě Benkendorf, rovněž Estonec. V Rakousku působí hrabě Medem, Kuronec, s několika pomocníky, vesměs Němci, např. panem von Fontonem. Baron von Brunnow, ruský vyslanec v Londýně, rovněž Kuronec, je spojovacím a zprostředkujícím článkem mezi Metternichem a Palmerstonem. A konečně ve Frankfurtu působí jako ruský zplnomocněnec baron von Budberg, Livonec. To je jen několik příkladů. Mohli bychom jich uvést ještě desítky, nemluvě už o stvůrách petrohradského cara, které sedí na vysokých a nejvyšších místech v Německu a zároveň berou tučný žold od Ruska.

Jakou roli hraje v táboře nepřátel lidu a svaté aliance rakouská arcivévodkyně Žofie, nyní císařovna-matka, je všeobecně známo, a proto není třeba se o tom šířit. A na Žofii má zase velký vliv velkokněžna Helena, manželka velkoknížete Michala a dcera prince Pavla Württemberského. Helena je nejužším pojítkem mezi Mikulášem a Žofií a pověstným arcivévodou Ludvíkem.

Tyto osoby se už před několika měsíci domluvily na plánu, podle něhož se má rakouský císař stanného práva oženit se zbývající dcerou velkoknížecího páru, aby nová „svatá aliance" byla zpečetěna a Rusko se ještě víc přiblížilo k svému cíli – k nastolení neomezeného panství knuty v Německu.

Napsáno 30. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 183 z 31. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

REVOLUČNÍ HNUTÍ

Kolín 31. prosince. Nikdy ještě nezačínalo žádné revoluční hnutí tak povznášející předehrou jako revoluční hnutí roku 1848. Papež mu dal církevní posvěcení a Lamartine vyluzoval na své Aeolově harfě nejněžnější filantropické melodie na text „fraternité", sbratření všech členů společnosti a celých národů.

V náruč spějte, miliony,
polibek, v němž celý svět![150]

V této chvíli sedí papež, tento „iniciatore" Itálie, vyhnaný z Říma, v Gaetě pod ochranou krvežíznivého idiota Ferdinanda,[151] intrikuje proti Itálii s jejím odvěkým úhlavním nepřítelem Rakouskem, kterému ve svých šťastnějších dobách hrozil klatbou. Poslední presidentské volby ve Francii dokázaly nepopularitu zrádce Lamartina statisticky. Není nic lidumilnějšího, humánnějšího, nemohoucnějšího než revoluce v únoru a v březnu, nic brutálnějšího než neodvratné následky této *humanity slabošství*. Důkazy: Itálie, Polsko, Německo a především červnoví poražení.

Ale porážka francouzských dělníků v červnu byla také porážkou červnových vítězů. Ledru-Rollin a ostatní montagnardi byli vytlačeni stranou buržoasních republikánů, stranou „Nationalu"; strana „Nationalu" byla vytlačena dynastickou oposicí, Thiersem–Barrotem; a i ta by byla musela ustoupit legitimistům,[152] kdyby koloběh tří restaurací nebyl uzavřen a kdyby Ludvík Napoleon nebyl jen pouhou urnou, do níž francouzští rolníci vhodili svou přihlášku do revolučního sociálního hnutí a francouzští dělníci své odsouzení všech vůdců dřívějších epoch, Thierse–Barrota, Lamartina a Cavaignaca–Marrasta. Ale mějme na paměti, že porážka francouzské revoluční dělnické třídy měla nevyhnutelně za následek porážku francouzské republikánské buržoasie, jíž proletariát právě podlehl.

Porážka dělnické třídy ve Francii a vítězství francouzské buržoasie byly zároveň novým zotročením národů, které odpověděly na kokrhání galského kohouta heroickými pokusy o osvobození. Polsko, Itálie a Irsko byly znovu vydány napospas drancování, hanobení, vraždění pruských, rakouských a anglických biřiců. Porážka dělnické třídy ve Francii a vítězství francouzské buržoasie byly zároveň porážkou středních tříd ve všech evropských zemích, kde se střední třídy na okamžik spojily s lidem a odpověděly na kokrhání galského kohouta krvavým vzbouřením proti feudalismu. Neapol, Vídeň, Berlín! Porážka dělnické třídy ve Francii a vítězství francouzské buržoasie byly zároveň vítězstvím Východu nad Západem, vítězstvím barbarství nad civilisací. Ve Valašsku začali Rusové a jejich nástroj Turci utlačovat Rumuny; ve Vídni zardousili Chorvati, panduři, Češi, serežani a podobná holota germánskou svobodu a v této chvíli je car v Evropě všudypřítomný. Svržení buržoasie ve Francii, vítězství francouzské dělnické třídy a osvobození dělnické třídy vůbec je tedy heslem evropského osvobození.

Ale země, která dělá z celých národů své proletáře, která svými obrovitými pažemi svírá celý svět v objetí, která již jednou uhradila svými penězi výlohy evropské restaurace, země, v jejímž vlastním lůně dosáhly třídní protiklady nejvyhraněnější, nejhanebnější podoby – *Anglie* – se zdá být skálou, o niž se rozbíjejí revoluční vlny a která vyhladovuje novou společnost už v matčině lůně. Anglie ovládá světový trh. Převrat v ekonomických vztazích kterékoli země evropského kontinentu, ba celého evropského kontinentu bez Anglie, je bouří ve sklenici vody. Průmyslové a obchodní poměry uvnitř každého národa závisí na jeho stycích s jinými národy, jsou podmíněny jeho poměrem k světovému trhu. Světový trh však ovládá Anglie a Anglii ovládá buržoasie.

Osvobození Evropy, ať už tím, že utlačované národy dobudou nezávislosti, nebo tím, že bude svržen feudální absolutismus, je tedy podmíněno vítězným povstáním francouzské dělnické třídy. Ale každý sociální převrat ve Francii nutně ztroskotá na anglické

buržoasii, na průmyslové a obchodní světovládě Velké Británie. Každá dílčí sociální reforma ve Francii a vůbec na evropském kontinentě je a zůstává, pokud jde o její definitivnost, pouhým zbožným přáním. A stará Anglie bude svržena jen *světovou válkou*, neboť jedině válka může dát chartistické straně, organisované anglické dělnické straně, podmínky k úspěšnému povstání proti jejím mocným utlačovatelům. Až budou chartisté v čele anglické vlády – teprve tehdy vstoupí sociální revoluce z říše utopie do říše skutečnosti. Ale každá *evropská válka*, do níž se zaplete Anglie, je válka světová. Povede se v Kanadě i v Itálii, ve Východní Indii i v Prusku, v Africe i na Dunaji. A evropská válka bude prvním důsledkem vítězné dělnické revoluce ve Francii. Anglie bude stát stejně jako za dob Napoleonových v čele kontrarevolučních armád, ale válka ji vrhne do čela revolučního hnutí a Anglie odčiní, čím se provinila na revolucích 18. století.

Revoluční povstání francouzské dělnické třídy, světová válka — to je perspektiva roku 1849.

Napsal K. Marx 31. prosince 1848
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 184 z 1. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BURŽOASNÍ DOKUMENT

Kolín 4. ledna. V Anglii, kde je buržoasní panství nejrozvinutější, nabyla, jak známo, i veřejná dobročinnost nejušlechtilejších a nejvelkomyslnějších forem. V anglických workhouses* – veřejných zařízeních, v nichž na účet buržoasní společnosti živoří přebytečné dělnické obyvatelstvo – je spojena vskutku rafinovaným způsobem dobročinnost se *mstou*, jíž buržoasie stíhá chudáky, kteří se musejí dovolávat její dobročinnosti. Nejenže ty ubožáky krmí nejnuznějšími ubohými zbytky, které sotva stačí k jejich fysické reprodukci, ale omezují i jejich činnost na odpornou neproduktivní pseudopráci otupující ducha i tělo – například vypětí u šlapacích mlýnů. Aby tito nešťastníci konečně pochopili celou velikost svého zločinu, zločinu, který tkví v tom, že místo aby byli pro buržosii jako obvykle zdrojem vykořisťování a zisků, proměnili se naopak pro své přirozené zužitkovatele ve zdroj výloh, asi tak, jako se obchodníkovi s lihem stávají zdrojem výloh sudy lihu, které zůstaly ležet na skladě; aby pocítili celou velikost tohoto zločinu, bere se jim všechno, co se ponechává nejhoršímu zločinci: styk se ženou a dětmi, zábava, možnost hovořit – všechno. A ani k této *„kruté dobročinnosti"* nevede anglickou buržoasii sentimentalita, nýbrž velmi praktické důvody, které si lze snadno vypočítat. Jednak by mohly povážlivě utrpět buržoasní pořádek a obchod, kdyby chudina celé Velké Británie byla náhle vyhozena na ulici. Jednak se v anglickém průmyslu střídají hned období horečné nadprodukce, kdy lze poptávce po dělnických rukou stěží vyhovět, a přesto se musejí opatřit co nejlevněji, hned

* — pracovních domech. *(Pozn. red.)*

období obchodní stagnace, kdy výroba daleko převyšuje spotřebu a kdy lze jen těžko užitečně zaměstnat polovinu dělnické armády za poloviční mzdu. Existuje důmyslnější prostředek než workhouses, jak udržovat pohotově reservní armádu pro příznivá období a zároveň z ní za nepříznivého obchodního období vycepovat v těchto bohulibých zařízeních stroje bez vůle a odporu, bez nároků a potřeb?

Pruská buržoasie vyniká nad anglickou tím, že u ní na rozdíl od britské politické pýchy připomínající pohanské římanství najdeme nejpoddanější poníženost a křesťanskou pokoru a bázeň před trůnem, oltářem, armádou, byrokracií a feudalismem; tím, že se místo její komerční energie, která si podmaňuje celé světadíly, zabývá drobným čínským kramařením uvnitř říše a svým filistrovským ulpíváním na starodávném polocechovním šlendriánu uráží nepokojný gigantický duch vynalézavosti, jenž vládne v průmyslu. Ale v jednom bodě se pruská buržoasie blíží svému britskému ideálu – *v nestydatém nakládání s dělnickou třídou.* Jestliže celkem vzato pokulhává jako korporace i v tomto směru za Brity, je to prostě tím, že to vcelku jako *národní třída* pro nedostatek odvahy, rozumu a energie ještě nikdy k ničemu nepřivedla a nikdy k ničemu kloudnému nepřivede. Neexistuje jako národní, nýbrž jen jako *provinční, městská, místní, soukromá* buržoasie, a v *těchto* formách vystupuje proti dělnické třídě ještě bezohledněji než buržoasie anglická. Proč národy už od restaurace tesknily po Napoleonovi, kterého krátce předtím přikovaly k osamělé skále ve Středozemním moři? Protože despotismus génia je snesitelnější než despotismus idiota. Tak může mít anglický dělník na rozdíl od německého ještě jakousi národní pýchu, neboť pán, který ho zotročuje, zotročuje celý svět, kdežto pán německého dělníka, německý buržoa, je *otrokem celého světa,* a nic není tak hrozné, nic tak pokořující, jako být *otrokem otroka.*

Jako historický dokument cynismu naší buržoasie vůči dělnické třídě otiskujeme doslova „*dělnickou knížku*", kterou musejí podpisovat proletáři zaměstnaní při městských pracích slavného města Kolína.

DĚLNICKÁ KNÍŽKA

§ 1. Každý dělník musí *bezpodmínečně uposlechnout* pokynů a příkazů *všech městských dozorčích úředníků,* kteří jsou zároveň přísežnými *policejními úředníky. Neposlušnost a protivení se mají za následek okamžité propuštění.*

§ 2. *Bez zvláštního svolení dozorce na stavbě* nesmí dělník přecházet z jednoho úseku stavby na druhý nebo staveniště opustit.

§ 3. Dělníci, kteří odcizí kolečka, prkna pod kolečka nebo jiné nářadí z jiného úseku, aby jich použili ke své práci, budou propuštěni.

§ 4. Opilství, výtržnosti, vyvolávání hádek, sporů a rvaček mají za následek okamžité propuštění z práce. — Kromě toho budou viníci *v patřičných případech* stíháni podle zákona příslušnými soudy.

§ 5. Tomu, kdo se dostaví na pracoviště *s desetiminutovým zpožděním,* nebude *toho půldne* přidělena práce; stane-li se to třikrát, *může* být vůbec propuštěn z práce.

§ 6. Jsou-li dělníci propuštěni na vlastní žádost nebo z trestu, bude jim vyplacena mzda nejbližšího obvyklého výplatního dne podle vykonané práce.

§ 7. Propuštění dělníka se poznamenává do jeho pracovní knížky. — Jde-li o propuštění z trestu, může být dělníkovi *podle okolností* odepřeno zaměstnání na příslušném pracovišti nebo vůbec na všech městských pracích.

§ 8. O propuštění dělníka z trestu a důvodech, které k němu vedly, budou pokaždé uvědomeny *policejní úřady.*

§ 9. Mají-li dělníci *stížnosti proti stavebním dozorčím úředníkům,* přednese je volená tříčlenná deputace dělníků *městskému staviteli.* Ten přezkoumá předmět stížnosti na místě a *rozhodne o něm.*

§ 10. Pracovní doba se stanoví od půl sedmé ráno do 12 hodin v poledne a od 1 hodiny odpoledne do večera do tmy. (Jak krásný styl!)

§ 11. Za těchto podmínek dostane dělník práci.

§ 12. Výplata se koná v sobotu odpoledne na staveništi.

Přísežný dozorce na stavbě, jehož příkazů
je třeba především uposlechnout

Kolín

Podpis nebo znamení } dělníka { Přiděluje se na ten a ten úsek a má atd.
Podpis dozorce na stavbě.

Mohou být *ruská* nařízení, která vydává pro své poddané samovládce všech Rusů, asiatštější?

Městských a dokonce „*všech městských* dozorčích úředníků, kteří jsou zároveň přísežnými *policejními úředníky*", je třeba „bezpodmínečně uposlechnout. *Neposlušnost* a *protivení se* mají za následek

okamžité propuštění.“ Tedy především *pasivní poslušnost!* Potom mají dělníci podle § 9 právo podávat „stížnosti *městskému staviteli*“. Tento paša rozhoduje neodvolatelně – ovšemže *proti dělníkům*, již v zájmu hierarchie. A když rozhodl, když dělníci propadli městskému interdiktu – běda jim, pak budou dáni pod *policejní dohled.* Mizí poslední zdání jejich občanské svobody, neboť podle § 8 „o propuštění dělníka z trestu a důvodech, které k němu vedly, budou pokaždé uvědomeny *policejní úřady*“.

Ale, pánové, jestliže jste propustili dělníka, jestliže jste vypověděli smlouvu, podle níž on dává *svou práci* za *vaši mzdu*, co potom má propánakrále s tímto vypověděním *občanské smlouvy* ještě co dělat *policie?* Copak je městský dělník nějaký galejník? *Udáte* ho *policii*, protože porušil povinnou úctu k vám, své přirozené, velemoudré a šlechetné vrchnosti? Nevysmáli byste se občanovi, který by vás *udal policii*, protože jste porušili tu či onu dodací smlouvu, nebo nevyplatili směnku v den její splatnosti, nebo přebrali na silvestra? Nu ovšem! Vůči dělníkovi nejste v občanském smluvním poměru – vládnete mu se vší nedůtklivostí *pánů z boží milosti!* A policie má o něm ve vašich službách vést záznam o chování.

Podle § 5 je ten, kdo přijde s *desetiminutovým* zpožděním, připraven o *polovinu pracovního dne.* Jaký nepoměr mezi přestupkem a trestem! Vy jste se opozdili o *staletí*, a dělník nesmí přijít *deset minut* po půl sedmé, aby neztratil *polovinu pracovního dne?*

Aby konečně tato patriarchální zvůle nebyla nijak omezena a dělník byl vydán zcela na milost vašemu rozmaru, ponechali jste způsob potrestání co nejvíc na vůli svých livrejovaných sluhů. V „*patřičných* případech“, tj. v těch případech, které se vám zlíbí pokládat za patřičné, následuje podle § 4 po propuštění a udání policii „stíhání viníků podle zákona příslušnými soudy“. Podle § 5 „*může*“ být dělník vůbec propuštěn, přijde-li potřetí deset minut po půl sedmé. Jde-li o propuštění z trestu, „může být dělníkovi“, jak stanoví § 7, „*podle okolností* odepřeno zaměstnání na *příslušném* pracovišti nebo na *všech* městských pracích“ atd. atd.

Jaké to možnosti skýtá rozmarům nakvašeného buržoy tento trestní zákoník našich městských Katonů, těchto velikánů, kteří se plazí před Berlínem v prachu!

Z tohoto vzorného zákona si lze udělat představu, *jakou chartu by naše buržoasie naoktrojovala lidu*, kdyby byla u vesla.

Napsal K. Marx 4. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 187 z 5. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ROZPOČET SPOJENÝCH STÁTŮ A KŘESŤANSKO-GERMÁNSKÝ ROZPOČET

Kolín 6. ledna. Už několik dní máme konečně černé na bílém, co stojí zemi pruská vláda. Finanční rozpočet na rok 1849, uveřejněný v „Preussischer Staats-Anzeiger", nám konečně ukázal, jak nestoudně nás při předešlých rozpočtech obelhávali. Tento skvostný novoroční dárek překvapil jen ty, kdo až do nynějška pokládali každé slovo naší vlády z boží milosti za svatou pravdu a celý ten humbuk se státními financemi, kterým nás od roku 1820 omračovali, za důkaz znamenitosti našeho policejně státního rozpočtu.

Prusko je země o rozloze přibližně 5000 čtverečních mil a má něco přes 16 milionů obyvatel.

Spojené státy severoamerické zaujímají území, které se nyní rozlohou téměř rovná rozloze celé Evropy a má přes 21 milionů obyvatel.

Úvahy nad pruským rozpočtem na rok 1849 nelze začít lépe než srovnáním s rozpočtem svobodných států severoamerických.

Srovnání obou rozpočtů nám ukazuje, jak draho musí pruský buržoa platit potěšení, že mu poroučí vláda z boží milosti, že ho její žoldáci týrají za stavu obležení i bez něho, že s ním banda nadutých úředníků a krautjunkerů zachází en canaille*. Ale zároveň se ukazuje, jak lacinou vládu může mít statečná buržoasie, která je si vědoma své moci a je odhodlána jí použít.

Už samy oba rozpočty jsou dostatečným důkazem zbabělosti, omezenosti a šosáckosti jedněch a sebevědomí, prozíravosti a energie druhých.

Celkové výdaje Spojených států za rok 1848 činily 42 811 970

* — jako s chátrou. *(Pozn. red.)*

dolarů. V tom jsou zahrnuty náklady na mexickou válku, na válku, která se vedla 2000 mil od sídla ústřední vlády. Každý chápe, jaká obrovská vydání si vynutila přeprava armády a všeho, co potřebovala.

Příjem Spojených států činil 35 436 750 dolarů, a to 31 757 070 dolarů celních poplatků, 3 328 642 dolarů z prodeje státních pozemků a 351 037 dolarů z různých a nepravidelných příjmů. Pro válečné náklady však obvyklé příjmy nestačily, a proto se schodek kryl půjčkami, jejichž obligace se prodávaly za cenu vyšší než al pari*. Zeptejte se někdy na peněžním trhu, zda by „křesťansko-germánská" vláda byla s to sehnat za tak výhodných podmínek třebas jen 1000 tolarů!

Ve Spojených státech začíná finanční rok 1. července. Pro mexickou válku budou výdaje až do července 1849 proti jiným letům stále ještě značné – ne však ve srovnání s Pruskem. Naproti tomu ohlašuje president Polk ve svém poselství kongresu na příští finanční rok, končící 1. července 1850, obvyklý mírový rozpočet.

Jak vysoké jsou výdaje tohoto mocného státu – severoamerické buržoasní republiky – v mírových dobách?

33 213 152 dolarů i s úroky (3 799 102 dolarů) na státní dluh a 3 540 000 dolarů splatných 30. května 1850 Mexiku.

Odečteme-li obě poslední částky, které se objevují v rozpočtu mimořádně, pak celá vláda a správa Spojených států nestojí ani 26 milionů dolarů ročně.

A kolik platí *v mírových dobách* ročně státu pruští občané?

Odpověď je trpká. Dává ji „Preussischer Staats-Anzeiger". Zní: *Přes 94 milionů tolarů ročně*!

Zatímco tedy 21 milionů obyvatel severoamerické republiky při svém blahobytu, ba bohatství odevzdává do státní pokladny sotva 26 milionů dolarů – *tedy ani ne 38 milionů tolarů pruské měny* – musí 16 milionů Prusů při své poměrné chudobě házet státní pokladně do chřtánu ročně 94 milionů tolarů, a ani to jí ještě nestačí.

Nebuďme však nespravedliví!

Severoamerická republika zato také má jen presidenta voleného na čtyři roky, který ovšem dělá pro zemi víc než tucet králů

* — než byla jejich jmenovitá hodnota. *(Pozn. red.)*

a císařů dohromady. Dostává za to jen mizerných 37 000 tolarů pruské měny ročně. Těchto ubohých 37 000 tolarů – to je to všechno soužení křesťansko-pruské duše s bohem za krále a junkerstvo. Žádní komoří, dvorní klenotníci, žádné kropení silnice do Charlottenburgu pro dvorní dámy, žádné nákladné obory na útraty občanů atd. Ó jaká hrůza! Ale nejhroznější je, že tito Severoameričané zřejmě ani nechápou, jaká je to hrůza, spoušť a bohaprázdnost.

Jak docela jiné je to u nás. I když platíme třikrát a čtyřikrát víc, těšíme se zato z věcí, které oni nemají a za 37 000 tolarů ani mít nemohou. My se těšíme a radujeme z lesku dvora z boží milosti, který – přesně se to neví, ale podle přibližného odhadu – stojí lid ročně 4 až 5 milionů.

Zatímco Američané jsou takoví blázni, že si ponechávají své peníze pokud možno k vlastnímu lesku a užitku, cítíme my křesťansko-germánskou povinnost zříci se svého lesku, tj. svých peněz, aby se tím mohli blýskat jiní. A nehledě k lesku, jaká dobrodiní prokazuje dvůr bohatě vybavený z kapes lidu spoustě chudých hrabat, baronů, svobodných pánů, obyčejných „von" atd.! Mnoho z těchto lidí, uzpůsobených jen ke spotřebě, a ne k výrobě, by nakonec bídně zašlo, kdyby nedostávali tímto jemným způsobem od státu almužnu. Kdybychom chtěli vypočítávat po pořádku všechna dobrodiní a výhody, nebyli bychom s tím dnes hotovi.

A jak daleko za námi jsou Američané pro svůj malý rozpočet i v jiných směrech!

U nich by například pan vrchní president Bötticher nedostal ze státní pokladny darem tři tisíce tolarů. Řekli by mu, že mu může stačit jeho pěkný plat. Hrabata a baroni by nic nedostávali na výchovu dětí. Severoamerická republika by v takovém případě těmto milostivým pánům řekla: alors il faut s'abstenir d'avoir des enfants!* Takový „*Hüser*" by tam přišel o svých šest tisíc tolarů roční gratifikace a musel by se spokojit se svým platem, a možná, že by mu ho dokonce snížili na 3000 tolarů. A z toho by měl člověk, pruský člověk, křesťansko-germánský generál žít? Hanebná myšlenka! Apage!**

* – nesmíte tedy mít děti! *(Pozn. red.)*
** – Odstup (satane)! *(Pozn. red.)*

ROZPOČET SPOJENÝCH STÁTŮ A KŘESŤANSKO-GERMÁNSKÝ ROZPOČET

Stejně jako pan Hansemann neznají Američané v peněžních záležitostech žerty.

Donu Carlosovi by dali nanejvýš pár whippings*, ale nikdy ne 700 000 tolarů, aby si mohl i se svými grandy a mnichy udělat bene a lámat kopí za Metternichovu legitimitu. Toho je schopna jen královská moc z boží milosti, pro niž musí být kapsy lidu vždy a podle práva otevřeny.

Američan platí státu sice velmi malé daně, ale zato má jen stálé vojsko o deseti tisících mužů, které může v době války velmi rychle vzrůst na dvoumilionovou armádu zdatných bojovníků. Nemá ani nejmenší potuchy, jaké je to štěstí, může-li se největší část daní věnovat na vojsko, které tě v době míru obléhá, týrá, mrzačí a střílí – a to všechno pro čest a slávu vlasti.

Ale co naplat! Tihle buržoasní republikáni jsou už tak paličatí, že nechtějí o našich křesťansko-germánských pořádcích ani slyšet, a dokonce platí raději nízké daně než vysoké.

Stejně houževnatě trvá německý buržoa na tom, že jeho královská moc z boží milosti se svou vojenskou a úřednickou armádou, se zástupy pensionovaných, se svými gratifikacemi, extraordinariemi atd. nemůže být nikdy dost zaplacena.

Zazobaní severoameričtí republikáni se mají k pruským buržoům zrovna tak, jako se k sobě mají jejich rozpočty, jako se má 37 milionů k 94 milionům. První žijí z vlastní, druzí z boží milosti; a v tom je ten rozdíl.

Napsáno 6. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 189 ze 7. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* – na hřbet. *(Pozn. red.)*

NOVOROČNÍ BLAHOPŘÁNÍ

Kolín 8. ledna. Blahopřeje-li nám k Novému roku pastor a kantor, kostelník a šlapač měchů, bradýř a ponocný, polní hlídač, hrobník atd., je to starý, stále se obnovující mrav, a přijímáme to lhostejně.

Jen rok 1849 se nespokojuje starobylým obyčejem. Svůj příchod vyznačuje něčím, co tu ještě nebylo – novoročním blahopřáním pruského krále.

Zrodilo se novoroční přání neadresované ani pruskému lidu, ani „Mým milým Berlíňanům“[153], nýbrž „Mé armádě“.

V tomto novoročním poselství pohlíží král „s pýchou“ na armádu, protože zůstala věrná, „*když*“ (březnové) „*vzbouření porušilo pokojný rozvoj svobodomyslných institucí, k nimž jsem chtěl obezřele vést Svůj lid*“.

Dříve se mluvilo o březnových událostech, o „nedorozumění“ a podobně. Teď už není žádného obalování zapotřebí: březnová „nedorozumění“ se nám otloukají o hlavu jako „*vzbouření*“.

Z královského novoročního blahopřání vane na nás týž duch jako ze sloupců „rytířky kříže“. Tak jako se v blahopřání mluví o „vzbouření“, mluví se v listu o bezectných „březnových zločincích“, o zločinné chátře, která v březnu porušila klid berlínského dvorského života.

Zeptáme-li se, proč je březnové „vzbouření“ tak nadmíru pobuřující, dostaneme odpověď: „protože porušilo pokojný rozvoj svobodomyslných (!!) institucí atd.“.

Kdybyste neodpočívali na Friedrichshainu[154], vy březnoví vzbouřenci, jistě by vás teď odměnili „prachem a olovem“ nebo doživotní káznicí. Vždyť jste ve své bezbožnosti porušili „pokojný

rozvoj svobodomyslných institucí“! Je snad třeba připomínat onen královsko-pruský rozvoj „svobodomyslných institucí“, nejsvobodomyslnější rozvoj rozhazovačství, „pokojné“ šíření svatouškovství a královsko-pruského jezuitství, pokojný rozvoj policajtštiny a kasárnictví, špiónství, šejdířství, pokrytectví, zpupnosti a konečně nejodpornějšího zesurovění lidu vedle nejnestoudnější korupce v takzvaných vyšších třídách? Není to třeba připomínat už proto, že stačí jen se rozhlédnout, jen vztáhnout ruku, abychom před sebou uviděli tento „porušený rozvoj“ opět v plném květu a potěšili se z dvojnásobku zmíněných „svobodomyslných institucí“.

„Moje armáda,“ praví se dále v královském blahopřejném poselství, „osvědčila svou starou slávu a dobyla novou.“

No ovšem. Dobyla tolik slávy, že by si mohli osobovat větší nanejvýš Chorvati.

Ale kde a jak dobyla? Předně „ozdobila své prapory novými vavříny, když Německo potřebovalo Naše zbraně ve Šlesviku“.

Pruská nóta majora Wildenbrucha dánské vládě[155] – to je základna, na níž vyrostla nová pruská sláva. Celé vedení války se výborně hodilo k této nótě, která dánského pana bratránka ujišťovala, že to pruská vláda vůbec nemyslí vážně, že jen hází republikánům vnadidlo a ostatním lidem písek do očí, aby tak získala čas. A získat čas znamená získat vše. Potom se budou moci docela snadno dohodnout.

Pan Wrangel, o němž mělo veřejné mínění už delší dobu falešné představy, pan Wrangel opustil Šlesvik-Holštýn tajně jako zloděj v noci. Cestoval v civilu, aby nebyl poznán. V Hamburku ho odmítli ubytovat všichni hostinští. Byly jim mnohem milejší jejich domy a okna a dveře v nich, než vavříny pruské armády, které tento proslulý pán ztělesňoval a kterými lid opovrhoval. Nezapomínejme také, že jediný úspěch v tomto tažení plném zbytečných a nesmyslných manévrů, dokonale připomínajících proceduru starých říšských soudů (viz čísla našeho listu z tehdejší doby[156]), byl strategickou chybou.

Jediné, co při tomto polním tažení překvapuje, je neslýchaná drzost *Dánů*, kteří vesele vodili pruskou armádu za nos a úplně odřízli Prusko od světového trhu.

Dovršením pruské slávy v tomto směru pak byla mírová jednání s Dánskem a jejich výsledek, příměří v Malmö.[157]

Když mohl římský císař čichaje k penízi, vybranému za daň ze záchodů, říci: „non olet" (není cítit), pak na pruských vavřínech dobytých ve Šlesviku-Holštýnu je naopak nesmazatelným písmem napsáno: „olet"! (smrdí).

Za druhé, „Moje armáda překonala vítězně útrapy a nebezpečenství, když bylo třeba potlačit povstání ve Velkovévodství poznaňském".

Co se týče „vítězných útrap", jsou to tyto: Prusko využilo za prvé ušlechtilých, úlisnými řečmi z Berlína živených ilusí Poláků, kteří viděli v *Pomořancích* své německé bratry ve zbrani proti *Rusku*, rozpustili proto klidně svou armádu, dovolili Pomořancům vstoupit do země, a sbírali znovu rozptýlené kádry teprve tehdy, když je, bezbranné, Prušáci hanebně terorisovali. A teď hrdinské činy Prušáků! Ne *za* války, nýbrž *po* válce se odehrály hrdinské činy „veleslavné" pruské armády. Když byl Mieroslawski představen červnovému vítězi, první Cavaignacovou otázkou bylo, jak to Prušáci udělali, že byli u *Miloslawi* poraženi (můžeme to dokázat svědectvím osob, které to slyšely na vlastní uši). 3000 Poláků ozbrojených sotva kosami a píkami dvakrát porazí a dvakrát donutí k ústupu 20 000 pruských vojáků, dobře organisovaných a bohatě vybavených děly. Divoce prchající pruská jízda sama rozprášila pruskou pěchotu. Polští povstalci udrželi Miloslaw; dvakrát vypráskali kontrarevoluci z města. Ještě hanebnější než *porážka u Miloslawi* bylo konečné *vítězství* Prusů u *Wrześnie*, připravené jejich předchozí porážkou. Když se neozbrojený, ale herkulovský protivník střetne se zbabělcem ozbrojeným pistolemi, zbabělec prchá a z náležité vzdálenosti vystřelí z pistolí. Tak to udělali Prušáci u *Wrześnie*. Prchli až do vzdálenosti, odkud mohli na píky a kosy, které, jak známo, na dálku nic nezmohou, vypálit kartáče, granáty plněné 150 kulemi, a šrapnely. Šrapnely stříleli zatím jen Angličané proti východoindickým polodivochům. Teprve chrabří Prusové v panické hrůze před polskou statečností a u vědomí vlastní slabosti použili šrapnelů proti takzvaným spoluobčanům. Museli přirozeně hledat způsob, jak zabíjet Poláky hromadně z dálky. Z blízka byli Poláci příliš strašní. Takové bylo *slavné vítězství u Wrześnie!* Ale jak řečeno, začínají

hrdinské činy pruské armády teprve *po* válce, jako začínají hrdinské činy žalářníků *po* rozsudku.

Tato sláva pruského vojska v dějinách nepohasne; zárukou toho jsou tisíce Poláků povražděných díky pruské zradě a černobílé zákeřnosti šrapnely, kulkami atd., tisíce Poláků ocejchovaných později pekelným kamínkem[158].

O těchto druhých vavřínech kontrarevoluční armády podaly dostatečné svědectví dědiny a města, zapálené pruskými hrdiny, polští obyvatelé pobití a zmasakrovaní pažbami a bodáky ve svých domovech, drancování a nejrůznější pruské surovosti.

Nehynoucí sláva těmto pruským válečníkům v Poznaňsku, kteří proklestili cestu, po níž hned nato vykročil neapolský katan[159], když rozstřílel své věrné hlavní město a vydal je na 24 hodin v plen své soldatesce! Čest a sláva pruskému vojsku z poznaňského tažení! Neboť bylo zářným příkladem Chorvatům, serežanům, Ortochanům a jiným hordám Windischgrätze a společníků a podnítilo je, jak dokazuje Praha (v červnu), Vídeň, Prešpurk* atd.,[160] k důstojnému následování.

A i *tuto* odvahu vůči Polákům diktoval konec konců Prušákům jen strach z Rusů.

„Do třetice všeho dobrého." Tedy i „Moje armáda" musela dobýt trojnásobné slávy. A příležitost nedala na sebe dlouho čekat. Neboť „její účast při udržování pořádku (!) v jižním Německu dobyla pruskému jménu nové uznání".

Jen člověk zlomyslný nebo neuznalý by mohl popřít, že „Moje armáda" poskytla Spolkovému sněmu – který se při překřtívání modernisoval a dal se nazvat ústřední mocí – znamenité bičířské a četnické služby. Rovněž nelze vyvrátit, že si pruské jméno dobylo dokonalého uznání při potírání jihoněmeckého vína, masa, cidru atd. Vyhladovělí Braniboři, Pomořanci atd. si vykrmili patriotická bříška, žízniví se občerstvili, a vůbec všechno, co jim jihoněmečtí hostitelé předložili, dokázali spořádat s tak heroickou odvahou, že si tam pruské jméno všude získalo hlasité uznání. Škoda, že ještě nebyl zaplacen účet za ubytování: uznání by bylo ještě hlasitější.

* – tehdejší název Bratislavy. *(Pozn. red.)*

Sláva „Mé armády" je vlastně nevyčerpatelná; přece však nelze přejít mlčením, že „kdykoli jsem zavolal, byla připravena, dokonale věrná, *dokonale disciplinovaná*"; stejně podivuhodné je, a sděluje se to potomkům, že „Moje armáda čelila hnusným pomluvám svým skvělým duchem a *ušlechtilou ukázněností*".

Jak lichotivé je pro „Mou armádu" blahopřání, které v ní vyvolává příjemné vzpomínky na „dokonalou disciplinovanost" a „ušlechtilou ukázněnost", a tím i znova na její hrdinské činy ve velkovévodství*, a pak také na vavříny, jimiž se ověnčila v Mohuči, ve Svídnici, Trevíru, Erfurtu, Berlíně, Kolíně, Düsseldorfu, Cáchách, Koblenci, Münsteru, Mindenu atd. Ale my ostatní, kteří nepatříme k „Mé armádě", si při tom rozšiřujeme své omezené chápání poddanské věrnosti. Střílet starce a těhotné ženy, krást (protokolárně zaznamenáno v okolí *Ostrowa*), tlouci pokojné občany pažbami a šavlemi, demolovat domy, vystupovat v noci se zbraněmi ukrytými pod pláštěm proti neozbrojeným lidem, zbojnictví (vzpomeňte si na dobrodružství u Neuwiedu) – takovému a podobnému heroismu se v křesťansko-germánském jazyce říká *„dokonalá disciplinovanost"*, *„ušlechtilá ukázněnost"*! Ať žije ukázněnost a disciplinovanost, neboť ty, kdo byli pod touto firmou povražděni, už přece nikdo nevzkřísí!

Těchto několik míst z královsko-pruského novoročního blahopřání nám ukazuje, že tento dokument si svým významem a duchem v ničem nezadá s manifestem vévody Brunšvického z roku 1792[161].

Napsal K. Marx 8. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 190 z 9. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* – poznaňském. *(Pozn. red.)*

ŠVÝCARSKÝ TISK

Bern 11. ledna. Švýcarský politický tisk rozvíjí rok od roku stále větší činnost. Kromě asi dvaceti literárních časopisů vychází nyní ve 22 švýcarských kantonech 98 politických listů. Nesmíme si však pod těmito listy představovat noviny velkého formátu, jako jsou německé nebo dokonce francouzské. Až na několik waadtských listů jsou to malé listy, vycházející vesměs jen na půlarchu kvartového formátu; sotva tucet z nich vychází denně, některé pětkrát, většina třikrát a několik jen jednou týdně, a až na nepatrné výjimky jsou řízeny a psány vskutku uboze. Přirozeně, vždyť jak by také mohly na omezené půdě zdejších kantonálních poměrů a v malicherné polemice, jaká je možná jen zde, vyrůst významné novinářské talenty, a který skutečný talent by se dal omezit na tyto trpasličí poměry a na rozměry kvartového obdeníčku!

Nejlepší vlastností švýcarského tisku je jeho nestydatost. Říkají si tu v novinách takové věci, dovolují si tu docela bez ostychu tak drzé osobní útoky, že by to porýnský prokurátor, kterému je svatý článek 370 Code pénal[162], v takové zemi nevydržel ani tři dny.

Ale to je také vše. Odmysli si tuto bezohlednost, která je ostatně bez špetky vtipu, a nezůstane téměř nic, než ponížené pochlebování odporné omezenosti malého, přitom ještě roztříštěného a bezmezně nafoukaného národa předpotopních alpských pastevců, zabedněných sedláků a špinavých šosáků. Ve velkých zemích se noviny řídí potřebami své strany a neotiskují nic, co by škodilo jejím zájmům – je to pochopitelné a nevadí to příliš svobodě diskuse, protože každý směr, i ten nejpokrokovější, má své tiskové orgány. Ale v omezených švýcarských poměrech jsou omezeny samy strany a tisk je omezen

právě tak jako strany. Proto se všude uplatňují uzoučká hlediska, proto tu vůbec nenajdeš orgány směrů, které jsou sice pokrokové, ale dokonce i v Německu už dávno obvyklé, proto se i největší radikálové bojí odchýlit byť jen o vlásek od omezeného, jen na nejbližší budoucnost zaměřeného programu své strany, napadnout byť i jen tu nejomezenější ze švýcarských národních omezeností. Každého, kdo by znesvětil národní svatyni, by neprodleně stihl patriarchální soud lynče. K čemu by jinak měl bodrý Švýcar své pěsti?

Takový je průměr švýcarského tisku. Nad tímto průměrem jsou lepší orgány vlašského Švýcarska a Bernu; pod ním je většina východošvýcarských listů.

Začněme tiskem švýcarského hlavního města. V Bernu už dochází k jisté centralisaci švýcarského tisku. Soustředil se tu tisk kantonu a tento tisk už začíná do určité míry nabývat vlivu, jaký mívá tisk hlavního města.

Hlavním orgánem reakční, nebo jak se zde říká, aristokratické strany je „*Schweizerischer Beobachter*", orgán švýcarských důstojníků v cizích službách, jak jej správně nazývá „Berner Zeitung". Tento povedený obdeníček velebí hrdinské činy švýcarských Chorvatů v Itálii, napadá nejšpinavějším způsobem radikály, obhajuje vojenské kapitulace[163], podkuřuje patricijům, opěvá Radeckého a Windischgrätze, ospravedlňuje zavraždění Roberta Bluma, pomlouvá revoluci ve všech zemích a denuncuje uprchlíky vládě. Tento ušlechtilý list nemá vlastně vůbec redaktora; je slátán z všelijakých příspěvků a noticek lenošivých patricijských synků a lovců teplých místeček v obecní radě. K němu se důstojně řadí „Intelligenzblatt", list, v němž najdete vpředu jen inzeráty a vzadu chvalozpěvy na pietismus a patricijsko-statkářskou ziskuchtivost. „Die Biene" má představovat „Charivari"[164] této strany. Protože však je v dnešní době pánům patricijům vcelku spíš do pláče než do smíchu, je vtip této včely hrozně kožený a krotký.

Orgánem umírněné nebo liberální strany, strany Ochsenbeinovy, je především „*Berner Verfassungsfreund*". Tento list, redigovaný doktorem a bývalým profesorem Karlem Herzogem, se pokládá přímo za polooficiální Ochsenbeinův orgán. Je redigován

s jistou rutinou, ale zcela bez talentu, a omezuje se na obhajování všeho, co dělá vláda a spolková rada, pokud to vychází z Ochsenbeinovy strany. Pokud jde o východní, zejména pak o původní kantony, je ovšem hrozně svobodomyslný, a také zahraniční politika mu skýtá čas od času příležitost ke zvučné fanfáře, pod jejímž bojovným hlaholem propašovává nejbezbarvější neutralitu. Víceméně obskurní „Bundeszeitung" pluje asi v týchž vodách jako francouzský list „La Suisse", který rediguje špatnou francouzštinou Piemonťan Bassi. Není tak spjatý s vládou jako „Verfassungsfreund", podkuřuje však neméně vládnoucí liberální většině a napadá velmi neúnavně, ale nepříliš šťastně, revoluční tisk francouzského Švýcarska, jmenovitě „Nouvelliste Vaudois". Slušněji si počíná v italské otázce, na níž má jeho redaktor přímou účast. – Tyto tři listy vycházejí denně.

Nejvíce časopisů má radikální strana. Z nich nejdůležitější je „*Berner Zeitung*" s advokátem, místopředsedou Velké rady a členem Stavovské rady Niggelerem jako hlavním redaktorem. Je to orgán krajní radikální strany německé části kantonu, zastoupené ve vládní radě finančním ředitelem Stämpflim. Hlavní zásady, podle nichž je list řízen, jsou: uskutečnění demokracie v zákonodárství a ve správě kantonu, odkud je třeba odklidit ještě mnoho starého neřádu, co největší centralisace celého Švýcarska a zrušení politiky neutrality při první příležitosti.

V „Berner Zeitung" působí nejvýznamnější osobnosti bernských radikálů, a proto není divu, že je to nejlépe redigovaný list kantonu, ba celého německého Švýcarska. Kdyby mohli jeho redaktoři a spolupracovníci psát docela svobodně, byl by ještě o mnoho lepší; hovořila by tu jednotná a nedělitelná helvetská republika, a to velmi rudého zabarvení; ale jaká pomoc, to nejde, strana to ještě nedovolí. Vedle „Berner Zeitung" vychází od 1. ledna rovněž denně „L'Helvétie fédérale", pokračovatelka „Helvétie" vydávané předtím v jurském Pruntrutu, orgán jurských radikálů a jejich vůdce, plukovníka a vládního rady Stockmara. Stará „Helvétie" vystupovala rozhodně rudě; nová rovněž, ba ještě rozhodněji.

„*Schweizer Zeitung*" (dříve „Freier Schweizer") zastupuje rovněž radikalismus, ale výlučně buržoasní, a proto požaduje jen takové ekonomické reformy, které jsou výhodné pro vládnoucí ma-

jetnou třídu. Konec konců však i tyto noviny vybočují z hranic obvyklé švýcarské kantonální omezenosti (neutralita, kantonální svrchovanost atd.). Kromě těchto tří deníků vydávají bernští radikálové ještě satirický časopis, Jenniho „*Guckkasten*", jediný dobrý satirický časopis ve Švýcarsku. „Guckkasten" (vychází jednou týdně) se omezuje pouze na švýcarské záležitosti, zejména pak na záležitosti bernského kantonu, ale právě proto se mohl stát ve státě mocí, která přispěla svým poctivým dílem k pádu Neuhausovy vlády, a teď se zase stará o to, aby strana Ochsenbeinova nezůstala příliš dlouho u vesla. Bezohledný vtip, s nímž se Jenni snaží strhnout s každé vládnoucí osobnosti včetně Ochsenbeina nimbus popularity, vynesl mu za vlády Neuhausovy nesčetné procesy a šikany a později výhružné dopisy a surovosti; ale všechno nadarmo, a ještě dnes očekávají velcí páni z Bernu každé nové sobotní číslo „Guckkasten" se značným neklidem. Když byl zastřelen Blum, přinesl „Guckkasten" jako kresbu týdne špalek a sekeru uprostřed spousty rozbitých korun – s nápisem: „Jediná pomoc". Když se nad tím rozšafní bernští občané pohoršovali, našli v příštím čísle lucernu, na níž se houpala koruna, a pod tím nápis: „Suaviter in modo, fortiter in re* – stínům Messenhauserovým!"

„Seeländer Anzeiger", vydávaný členem Národní rady a Velké rady J. A. Weingartem, byl do Nového roku jediným mluvčím socialismu. „Seeländer Anzeiger" káže podivnou směsici ubrečeného sentimentálního a dobročinného socialismu a rudé revoluce. První pro kanton Bern a druhé, když mluví o cizině. Pokud jde o formu, je tento týdeník jedním z nejhůř redigovaných časopisů kantonu. Ostatně v politice je pan Weingart přes své křesťansky soucitné výlevy duše stoupencem nejkrajnějšího radikalismu. Od Nového roku dostal „Seeländer Anzeiger" konkurenta v jiném týdeníku, „*Der Unabhängige*", který si ovšem uložil trochu nevděčný úkol, najít v poměrech bernského kantonu a Švýcarska vůbec půdu pro propagandu základů socialismu a navrhnout opatření, jak odstranit aspoň ty nejhorší zlořády. Tento týdeník je rozhodně jediným listem v celém Švýcarsku, který se dal správnou cestou, aby

* Se sladkým úsměvem, ale tvrdě. *(Pozn. red.)*

v této zemi získal přívržence pro svůj směr; a jsou-li jeho naděje na úspěch úměrné zuřivosti, kterou už vyvolal u vysokých a nejvyšších úřadů, pak nemá tak docela špatné vyhlídky.

Z listů, které vycházejí mimo Bern, se zmíním pouze o jednom: o „*Evolution*"[165], jak nyní vůdce dobrovolníků Becker překřtil svou „Revolution". Tento nejradikálnější ze všech švýcarských listů se orientuje výhradně na novou evropskou revoluci a snaží se pro ni ve svém okruhu získat bojovníky. Pokojní měšťáci se mu odměňují nenávistí; kromě německých uprchlíků ve Švýcarsku, Besançonu a Alsasku má málo čtenářů.

V některém z příštích článků se budu podrobněji zabývat mimobernským tiskem.[166]

Napsal B. Engels 11. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 197 ze 17. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

MONTESQUIEU LVI.

I

Kolín 20. ledna. „Ctihodný" *Josef Dumont* otiskuje anonymu, jehož si neplatí, ale který naopak platí jemu a zpracovává pod čarou *prvotní voliče*, tuto apostrofu na „Neue Rheinische Zeitung":

„‚Neue Rheinische Zeitung', *orgán demokracie*, ráčil věnovat pozornost poznámkám uveřejněným v našem listu pod titulem ‚*Prvotním voličům*' a označil je za vypůjčené z listu ‚Neue Preussische Zeitung'.

K této *lži* prostě prohlašujeme, že tyto poznámky se platí *jako inzeráty*, že s výjimkou první, která byla převzata z ‚Parlaments-Correspodenz', byly napsány v Kolíně a jejich autor ‚Neue Preussische Zeitung' dosud ještě ani neviděl, natož aby ji četl."

Chápeme, jak je pro Montesquieua LVI. důležité, aby prokázal své *vlastnictví*. Chápeme také, jak je pro pana Dumonta důležité prohlášení, že „je *placen*" i za letáky a inzeráty, které sází, tiskne a rozšiřuje v zájmu své vlastní třídy, *buržoasie*.

Pokud jde o anonyma, jistě zná francouzské přísloví: „Les beaux esprits se rencontrent."* Nemůžeme za to, že se plody jeho vlastního ducha jako vejce vejci podobají výtvorům „Neue Preussische Zeitung" a „Pruských spolků"[167].

Nikdy jsme nečetli jeho inzeráty v „Kölnische Zeitung", jen jsme si letmo prohlédli letáky vycházející z Dumontovy tiskárny, jimiž nás ze všech stran zasypávali. Avšak nyní při srovnání zjišťujeme, že tyto cáry papíru mají úlohu inzerátů i letáků zároveň.

Abychom své provinění na anonymním Montesquieuovi LVI. odčinili, uložili jsme si těžký trest – přečíst všechny jeho inzeráty v „Kölnische Zeitung" a jeho soukromý duchovní majetek vydat jako „majetek všech" soudu německé veřejnosti.

* – „Velcí duchové se setkávají." *(Pozn. red.)*

Tady je moudrost!

Montesquieu LVI. se zabývá především *sociální otázkou*. Nalezl „nejlehčí, nejprostší cestu" k jejímu *řešení* a předkládá své Morrisonovy pilulky s neviňoučkým, naivně nestydatým dryáčnickým patosem:

„Ale nejlehčí, nejprostší cesta k tomu" (totiž k řešení sociální otázky) „je: přijmout ústavu oktrojovanou 5. prosince loňského roku, zrevidovat ji, potom ji dát stvrdit přísahou a tak ji zakotvit. *To je pro nás jediná cesta k záchraně... Tudíž* kdo cítí s bídou svých ubohých bratří, kdo chce nasytit hladové a odíti nahé, jedním slovem, kdo *chce vyřešit sociální otázku – ať nevolí nikoho, kdo se vyslovuje proti ústavě.*" (Montesquieu LVI.)

Hlasujte pro Brandenburga – Manteuffela – Ladenberga, a *sociální otázka* bude vyřešena „nejprostší" a „nejlehčí cestou". Hlasujte pro Dumonta, Camphausena, Wittgensteina nebo také pro dii minorum gentium*, jako jsou Compes, Mevissen a pod. – a *sociální otázka* bude vyřešena. „Sociální otázka" za *jeden hlas!* Kdo „chce nasytit hladové a odíti nahé", ať hlasuje pro Hansemanna a Stuppa! Za každý hlas o jednu sociální otázku méně! Přijetí oktrojované ústavy – voilà la solution du problème social!**

Ani na okamžik nepochybujeme, že nejenom Montesquieu LVI., ale ani jeho patroni v „Měšťanském spolku"[168] nebudou čekat na přijetí, revisi[169], na stvrzení oktrojované ústavy přísahou a její zakotvení, aby „nasytili hladové a oděli nahé". Potřebná opatření byla už ostatně provedena.

Už několik týdnů tu kolují oběžníky, v nichž kapitalisté oznamují řemeslnickým mistrům, obchodníkům atd., že vzhledem k nynějším okolnostem a k tomu, že se obnovuje úvěr, zvyšují se z filantropických důvodů úroky ze 4 na 5 procent. – První řešení sociální otázky!

Ve stejném duchu sestavila zdejší obecní rada „*dělnickou knížku*" pro nešťastníky, kteří umírají hladem nebo jsou nuceni prodávat městu své ruce (srov. čís. 187 „Neue Rheinische Zeitung"***). Čtenář si snad vzpomíná, že tato charta, naoktrojovaná dělníkům, smluvně

* – doslova: mladší bohy; v přeneseném smyslu: méně významné veličiny. *(Pozn. red.)*

** – toť řešení sociální otázky. *(Pozn. red.)*

*** Viz tento svazek, str. 177–181. *(Pozn. red.)*

zavazuje dělníka, který ztratil práci, aby se podvolil *policejnímu dozoru*. – Druhé řešení sociální otázky!

V Kolíně zřídila obecní rada krátce po březnových událostech pěkně zařízenou jídelnu za levné ceny, s příjemnými, vytápěnými místnostmi atd. *Po* vyhlášení oktrojované ústavy byla tato jídelna nahrazena jinou, chudinské péči podřízenou jídelnou, kde se netopí, kde není nádobí, kde se nedovoluje jíst na místě pokrmy, kde čtvrtku nepojmenovatelné šlichty prodávají za 8 feniků. – Třetí řešení sociální otázky!

Když měli dělníci ve Vídni moc v rukou, střežili banku, domy i majetky uprchlých buržoů. A tito buržoové denuncovali po svém návratu tyto „loupežníky" u Windischgrätze, aby je dal *pověsit*. Nezaměstnaní, kteří se obraceli na obecní radu, byli odvedeni do armády proti Uhrám. – Čtvrté řešení sociální otázky!

Obecní rada a krajská správa ve Vratislavi s klidem odepřely ubožákům, kteří museli hledat útočiště v chudobinci, fysicky nezbytné životní prostředky, tím je vydaly na pospas choleře, a obětem své ukrutné dobročinnosti věnovaly pozornost teprve potom, když epidemie začala ohrožovat je samy. – Páté řešení sociální otázky!

V berlínském spolku „s Bohem za krále a vlast" prohlásil jeden z přátel oktrojované ústavy, že je trapné, když člověk musí stále ještě dělat komplimenty *„proletariátu"*, chce-li prosadit své zájmy a záměry.

Takové je tedy řešení „řešení sociální otázky"!

„Pruští špióni jsou právě proto tak nebezpeční, že se jim nikdy neplatí – vždycky jen doufají, že jim bude zaplaceno," říká náš přítel Heine. A pruští buržoové jsou právě proto tak nebezpeční, že nikdy neplatí, nýbrž vždycky jenom slibují, že zaplatí.

Anglické a francouzské buržoy stojí volební den těžké peníze. Jejich dovednost v korumpování je světoznámá. Pruští buržoové – „ti jsou ze všech nejchytřejší!" Jsou příliš morální a solidní, než aby sáhli do měšce, platí tedy *„řešením sociální otázky"*. To nic nestojí! Avšak Montesquieu LVI. platí, jak oficiálně ujišťuje Dumont, alespoň poplatky za inzeráty v „Kölnische Zeitung" – a „řešení *sociální otázky*" přidává gratis.

Praktická část petites oeuvres* našeho Montesquieua tedy je: Hlasujte pro Brandenburga – Manteuffela – Ladenberga! Volte Camphausena – Hansemanna! Pošlete nás do Berlína, dopřejte našim lidem, aby se tam usadili! To je *řešení sociální otázky*!

Nesmrtelný *Hansemann* tyto otázky vyřešil. Napřed obnovení pořádku, aby se obnovil úvěr. Potom, tak jako v roce 1844, když „se mělo a muselo pomoci mým drahým slezským tkalcům", prach a olovo k „řešení sociální otázky"!

Hlasujte tedy pro přátele oktrojované ústavy!

Ale Montesquieu LVI. přijímá oktrojovanou ústavu jenom proto, aby ji vzápětí mohl zrevidovat a stvrdit přísahou.

Nejdražší Montesquieu! Když už jsi ústavu přijal, budeš ji revidovat jen na jejím vlastním základě, tj. budeš ji revidovat jen potud, pokud se to bude líbit králi a druhé sněmovně, složené z krautjunkerů, finančních baronů, vysokých úředníků a kněží. Tato jediná možnost revise je prozíravě naznačena již přímo v oktrojované ústavě. Spočívá v tom, že se upustí od konstitučního systému a obnoví se staré křesťansko-germánské *stavovské zřízení*.

To je jediná revise, která je *po* přijetí oktrojované ústavy možná a dovolená, a muž tak ostrovtipný jako Montesquieu nemůže než s tím souhlasit.

Z praktické části petites oeuvres Montesquieua LVI. tedy vyplývá: hlasujte pro Hansemanna – Camphausena! Hlasujte pro Dumonta – Stuppa! Hlasujte pro Brandenburga – Manteuffela! Přijměte oktrojovanou ústavu! Volte volitele, kteří přijmou oktrojovanou ústavu! A to všechno pod záminkou řešení „sociální otázky".

Co na nás k čertu chodí se záminkou, když přece jde o oktrojovanou ústavu.

Ale náš Montesquieu předeslal samozřejmě svému praktickému návodu k řešení „sociální otázky", tj. skutečné pointě svého grandiosního díla, i teoretický úvod. Podívejme se na tuto teoretickou část.

Hlubokomyslný filosof napřed vysvětluje, *co jsou „sociální otázky"*.

* – drobných prací. *(Pozn. red.)*

„Co je to tedy vlastně sociální otázka?

Člověk má žít a chce žít.

K životu potřebuje člověk obydlí, oděv, potravu.

Obydlí a oděv příroda vůbec nedává, potrava roste divoce jen poskrovnu a zdaleka ne v dostačujícím množství.

Člověk se proto musí o tyto potřeby starat sám.

Zaopatřuje si je prací.

Práce je tedy první podmínkou našeho života, bez práce nemůžeme žít.

U primitivních národů si každý sám stavěl svou chatu, sám si zhotovoval oděv ze zvířecích koží, sám si trhal plody k jídlu. To byl prvotní stav.

Jestliže však člověk nepotřebuje nic víc než obydlí, oděv a potravu, jestliže tedy ukojuje jen své *tělesné* potřeby, pak je na stejném stupni jako zvířata. Neboť to dělá i zvíře.

Člověk je však bytost vyšší než zvíře a potřebuje k životu víc; potřebuje radost, musí se povznést k mravní hodnotě. To však dokáže jen tehdy, žije-li ve společnosti.

Jakmile však lidé začali žít ve společnosti, nastaly zcela jiné poměry. Záhy přišli na to, že práce je mnohem snazší, jestliže každý jednotlivec vykonává jen určitou práci. A tak jeden šil oděv, druhý stavěl obydlí, třetí pečoval o potravu a vzájemně si dávali to, co jim chybělo. Tak se samy od sebe vytvořily různé stavy lidí: jedni se stali lovci, druzí řemeslníky, třetí zemědělci. Ale na tom lidé neustrnuli, neboť lidstvo musí jít vpřed. Začali vynalézat. Vynašli předení a tkaní, naučili se kovat železo a vydělávat kůže. Čím víc vynálezů se objevovalo, tím rozmanitější bylo řemeslo, tím snadnější zemědělství, kterému řemeslo dalo pluh a rýč. Všichni si navzájem pomáhali, všechno bylo vzájemně spjato. Potom se dostali do styku se sousedními národy; jeden národ měl to, co chybělo druhému – a ten zase měl to, co postrádal první. Vyměňovaly si své výrobky. Tak povstal *obchod* a s ním nové odvětví lidské činnosti. Tak stupeň po stupni vzrůstala kultura; od prvních primitivních vynálezů se během staletí dospělo až k vynálezům naší doby.

Tak vznikaly mezi lidmi vědy a umění a život byl stále bohatší, stále rozmanitější. Lékař léčil nemocné, kněz kázal, obchodník obchodoval, zemědělec obdělával pole, zahradník pěstoval květiny, zedník stavěl domy, které truhlář opatřil nábytkem, mlynář mlel mouku, z které pekař pekl chléb — jedno bylo spjato s druhým; nikdo nemohl existovat osamoceně, nikdo si nemohl docela sám opatřovat své potřeby.

To jsou společenské vztahy.

Vznikly zcela přirozeně, samy od sebe. A jestliže dnes uděláte revoluci, která všechny tyto vztahy od základu rozvrátí, jestliže zítra začnete žít zase znovu, *vytvoří se znovu přesně takové vztahy, jaké jsou nyní.* Po tisíciletí tomu tak bylo u všech národů světa. A jestliže teď někdo dělá rozdíl mezi dělníky a buržoasií — je to *velká lež. Všichni pracujeme*, každý svým způsobem, každý podle svých sil a schopností. Lékař pracuje, když navštěvuje nemocného, hudebník, když hraje k tanci, obchodník, když píše své dopisy; všichni pracují, každý na svém místě."

Tady je moudrost! Poslouchej každý, kdo máš uši!

Jak je to tedy vlastně s fysiologickou otázkou?

Každá tělesná bytost předpokládá určitou tíži, hustotu apod.

Každé organické tělo se skládá z různých součástí, z nichž každá koná svou vlastní funkci, a vzájemně působící orgány jsou spolu těsně spjaty.

„*To jsou fysiologické vztahy.*"

Nedá se popřít, že Montesquieu LVI. má originální talent ke zjednodušování vědy. Dejte Montesquieuovi LVI. patent (bez záruky vlády)!

Produkty práce se získávají jen prací. Bez setí není sklizně, bez předení není příze atd.

Evropa se bude s obdivem sklánět před mohutným géniem, který sám, bez jakékoli pomoci „Neue Preussische Zeitung", objevil v Kolíně tyto pravdy.

Při práci vstupují lidé do určitých vzájemných vztahů. Nastává *dělba práce*, více nebo méně rozmanitá. Jeden peče, druhý kove, jeden ryje, druhý vzdychá,[170] Montesquieu LVI. píše a Dumont tiskne. *Adame Smithe*, tady máš svého mistra!

A z těchto objevů, že *práce* a *dělba práce* jsou podmínkou života každé lidské společnosti, vyvozuje Montesquieu LVI. závěr, že „*různost stavů*" odpovídá přírodě, že rozdíl mezi „buržoasií a proletariátem" je „*velká lež*", že i kdyby *revoluce* dnes od základu rozvrátila existující „společenské vztahy", „*vytvoří se znovu přesně takové vztahy, jaké jsou nyní*", a konečně že je naprosto nezbytné volit volitele vyhovující Manteuffelovi a oktrojované ústavě, jestliže „cítíš s bídou svých ubohých bratří" a chceš si zasloužit úctu Montesquieua LVI.

„*Po tisíciletí tomu tak bylo u všech národů světa!!!*" V Egyptě byla práce a dělba práce – a *kasty;* v Řecku a v Římě byla práce a dělba práce – a *svobodní a otroci;* ve středověku byla práce a dělba práce – a *feudálové* a *nevolníci*, *cechy*, *stavy* atd. V současné době máme práci a dělbu práce – a *třídy*, z nichž jedna je vlastníkem všech výrobních nástrojů a životních prostředků, zatímco druhá žije jen potud, pokud prodává svou práci, a svou práci prodává jen potud, pokud se koupí této práce obohacuje třída zaměstnavatelů.

Není tedy nad slunce jasnější, že „*po tisíciletí tomu bylo u všech*

národů světa tak", jako dnes v *Prusku*, protože v té či oné formě vždy existovala *práce a dělba práce?* Nebo se naopak ukazuje, že k zvratům společenských vztahů a vlastnických vztahů dochází právě v důsledku neustálých změn ve způsobu práce a v dělbě práce?

Roku 1789 nevolali buržoové na adresu feudální společnosti: šlechta ať zůstane šlechtou, nevolník nevolníkem, cechovní mistr cechovním mistrem, neboť bez práce a dělby práce není společnosti! Bez vdechování vzduchu není života! Dýchejte tedy zatuchlý vzduch, jen probůh neotvírejte okna – tak usuzuje Montesquieu LVI.

Jen ten, kdo má všechnu naivně tupohlavou drzost německého říšského šosáka, zestárlého v barbarské nevědomosti, může se pustit, sotvaže do svého lenivého mozku povrchně a zkomoleně vpravil první písmena abecedy politické ekonomie – práci a dělbu práce – do věštění o otázkách, na kterých si naše století vylamuje zuby.

„Bez práce a dělby práce není společnosti!

Proto

volte jako volitele přátele oktrojované pruské ústavy – a jenom přátele oktrojované ústavy."

Tento epitaf se jednou bude obrovitými písmeny skvít na zdech nádherného mramorového mausolea, které vděčné potomstvo, pokládajíc to za svou povinnost, vybuduje řešiteli sociální otázky Montesquieuovi LVI. (nezaměňovat s Jindřichem CCLXXXIV. z Reuss-Schleiz-Greiz-Lobenstein-Eberswalde*).

Montesquieu LVI. před námi netají, „*v čem je háček*" a co zamýšlí učinit, jakmile bude prohlášen zákonodárcem.

„*Stát se musí starat o to,*" poučuje nás, „*aby každý dostal takové vzdělání, aby se mohl naučit něčemu pořádnému.*"

Montesquieu LVI. nikdy neslyšel o tom, že za existujících poměrů dělba práce nahrazuje práci složitou prací jednoduchou, dospělé dětmi, muže ženami, samostatné dělníky automaty, že tou měrou, jak se vyvíjí moderní průmysl, stává se vzdělání dělníka zbytečným a nemožným. Neodkazujeme kolínského Montesquieua ani na *Saint-Simona* ani na *Fouriera*, nýbrž na *Malthuse* a *Ricarda*. Ať

* Narážka na Jindřicha LXXII. z Reuss-Lobenstein-Ebersdorfu. *(Pozn. red.)*

se náš bodrý muž seznámí s elementárními základy nynějších poměrů, dříve než je bude zlepšovat a – častovat nás věštbami.

„*O lidi, kteří následkem nemoci nebo stáří upadli do bídy, musí se starat obec.*"

A jestliže zchudne sama obec, což je při 100 milionech daní naoktrojovaných zároveň s ústavou a při epidemických stavech obležení nevyhnutelné, co potom, Montesquieu?

„*Když nové vynálezy nebo obchodní krize ničí celá výrobní odvětví, musí pomoci stát a učinit potřebná opatření.*"

I když je kolínský Montesquieu velmi málo obeznámen se záležitostmi tohoto světa, sotva mu mohlo zůstat utajeno, že „nové vynálezy" a obchodní krize jsou stejně permanentní jako pruské ministerské výnosy a právní půdy. V Německu se nové vynálezy zavádějí teprve tehdy, když konkurence cizích národů činí jejich zavedení životní otázkou; a nově vznikající výrobní odvětví se mají ruinovat, aby pomohla zanikajícím! Nová výrobní odvětví, vznikající na základě vynálezů, vznikají právě proto, že vyrábějí levněji než zanikající. Kam by se k čertu poděly jejich výhody, kdyby musely živit zanikající odvětví? Ale jak známo, stát, vláda dává jen zdánlivě. Napřed se mu musí dávat, aby mohl dát on. Ale kdo mu má dát, Montesquieu LVI.? Zanikající odvětví, aby zaniklo ještě rychleji? Nebo vznikající, aby zakrnělo hned v začátku? Nebo výrobní odvětví nedotčená novými vynálezy, aby zbankrotovala vynalezením nové daně? Jen si to dobře rozvaž, Montesquieu LVI.!

A což obchodní krize, můj milý? Když vypukne evropská obchodní krize, stará se pruský stát ze všeho nejvíc o to, jak by exekucemi apod. vyždímal obvyklé daňové zdroje až do poslední kapky. Ubohý pruský stát! Aby pruský stát mohl zneškodnit obchodní krize, musel by mít kromě národní práce ještě třetí zdroj příjmů, někde v nadoblačných výšinách. Ovšem kdyby se peníze daly vydupat ze země pomocí nejvyšších novoročních blahopřání, Wrangelových rozkazů armádě nebo Manteuffelových ministerských výnosů, nevzbudilo by „*odepření daní*" u pruských „milých věrných poddaných" takový panický strach a sociální otázka by byla vyřešena i bez oktrojované ústavy.

Je známo, že „*Neue Preussische Zeitung*" prohlásila našeho *Han-*

semanna za *komunistu*, protože zamýšlel zrušit osvobození od daní. Náš Montesquieu, který nikdy nečetl „Neue Preussische Zeitung", *sám od sebe* přichází v Kolíně na nápad, prohlásit za „komunistu" a „rudého republikána" každého, kdo ohrožuje oktrojovanou ústavu! Hlasujte tedy pro Manteuffela – nebo jste nejen osobní nepřátelé práce a dělby práce, nýbrž také komunisté a rudí republikáni. Uznejte Brüggemannovu nejnovější „půdu práva" – nebo se vzdejte Code civil[171]!

Figaro, tu n'aurais pas trouvé ça*!

Zítra napíšeme o Montesquieuovi LVI. více!

* Figaro, na tohle jsi nepřišel! (Beaumarchais, „Bláznivý den aneb Figarova svatba".) *(Pozn. red.)*

II

Kolín 21. ledna. *Montesquieu LVI.* se snaží prodat prvotním voličům „darovaného koně", oktrojovanou ústavu, s chytráckou mazaností prohnaného *koňského handlíře*. Je to Montesquieu koňského trhu.

Kdo si nepřeje oktrojovanou ústavu, ten si přeje republiku, a to nejen prostě republiku, nýbrž rudou republiku! V našich volbách bohužel vůbec nejde o republiku, tím méně o rudou republiku. Jde prostě o to:

Chcete starý *absolutismus* se znovu obnoveným *stavovským zřízením*, nebo chcete buržoasní *zastupitelský systém?* Chcete politické zřízení, které odpovídá „stávajícím sociálním vztahům" minulých století, nebo chcete politické zřízení, které odpovídá „stávajícím sociálním vztahům" vašeho století?

V tomto případě tedy vůbec nejde o boj proti buržoasním vlastnickým vztahům, jaký se vede ve Francii a připravuje v Anglii. Jde spíše o boj proti politickému zřízení, které ohrožuje „*buržoasní* vlastnické vztahy" tím, že dává kormidlo státu do rukou zástupcům „*feudálních* vlastnických vztahů", králi z boží milosti, armádě, byrokracii, krautjunkerům a několika finančním baronům a šosákům, kteří jsou s nimi spojeni.

Oktrojovanou ústavou se sociální otázka vyřeší podle představ těchto pánů. O tom není pochyby.

Jak chápe „*sociální otázku*" *úředník?* Jako zachování svého platu a svého dosavadního postavení nadřízenosti nad lidem.

A co je „*sociální otázka*" v představě šlechty a velkých pozemkových vlastníků? Je to zachování dosavadních feudálních pozem-

kových výsad, vyhražení výnosných míst v armádě a v civilu šlechtickým rodinám a konečně přímé milodary ze státní pokladny. Kromě těchto hmatatelných *materiálních*, a proto „*nejsvětějších*" zájmů pánů „s Bohem za krále a vlast" jde jim ovšem také o zachování společenských privilegií, kterými se jejich rasa odlišuje od špatné rasy buržoů, sedláků a plebejů. Staré Národní shromáždění bylo přece rozehnáno právě proto, že se opovážilo vztáhnout ruku na tyto „nejsvětější zájmy". Jak už bylo dříve naznačeno, není to, co tito pánové rozumějí „revisí" oktrojované ústavy, nic jiného než zavedení *stavovského zřízení*, tj. takové formy politického zřízení, která hájí „sociální" zájmy feudální šlechty, byrokracie a královské moci z boží milosti.

Opakujeme: není pochyby o tom, že „sociální otázku", jak ji chápe šlechta a byrokracie, oktrojovaná ústava řeší, tj. skýtá těmto pánům vládní formu, která zajišťuje vykořisťování lidu těmito polobohy.

Je však oktrojovanou ústavou vyřešena „sociální otázka" pro *buržoasii?* Jinými slovy, dostává buržoasie státní formu, při které může svobodně spravovat společné záležitosti své třídy, zájmy obchodu, průmyslu a zemědělství, vynakládat státní peníze nejproduktivnějším způsobem, zorganisovat co nejekonomičtější hospodaření se státními financemi, účinně chránit národní práci navenek a uvnitř uvolnit všechna zřídla národního bohatství, zanesená feudálním bahnem?

Podávají nám dějiny aspoň jediný příklad, kdy buržoasie dokázala s oktrojovaným králem z boží milosti prosadit politickou státní formu, odpovídající jejím materiálním zájmům?

Aby buržoasie mohla založit konstituční monarchii, musela v Anglii dvakrát vyhnat Stuartovce, ve Francii dědičné Bourbony a v Belgii nasavský rod.[172]

Proč je tomu tak?

Dědičný král z boží milosti není osamocený jedinec, nýbrž je zosobněním staré společnosti uvnitř nové. Státní moc v rukou krále z boží milosti, to je státní moc v rukou staré společnosti, z níž zbývají již jen ruiny, to je státní moc v rukou feudálních stavů, jejichž zájmy jsou hluboce nepřátelské zájmům buržoasie.

Základem oktrojované ústavy je však právě „*král z boží milosti*".

Podobně jako feudální živly společnosti vidí v králi z boží milosti svou *politickou hlavu*, vidí král z boží milosti ve feudálních stavech svou *společenskou základnu*, pověstné „*opory trůnu*".

Proto kdykoli se zájmy feudálů a jimi ovládané armády a byrokracie střetávají se zájmy buržoasie, královská moc z boží milosti je nucena sáhnout k státnímu převratu a připravuje se revoluční nebo kontrarevoluční krize.

Proč bylo rozehnáno Národní shromáždění? Jen proto, že zastupovalo zájmy buržoasie proti zájmům feudalismu; proto, že chtělo zrušit feudální vztahy, brzdící vývoj zemědělství, podřídit armádu a byrokracii obchodu a průmyslu, učinit přítrž plýtvání státními penězi a odstranit šlechtické a úřednické tituly.

Ve všech těchto otázkách šlo *především* a *bezprostředně* o *zájmy buržoasie.*

Tedy *státní převraty* a *kontrarevoluční krize* jsou podmínkou existence královské moci z boží milosti, kterou březnové nebo jiné události donutily, aby se pokořila a proti své vůli připustila zdání buržoasní královské moci.[173]

Může se někdy obnovit *úvěr* při státní formě, která nutně vede ke státním převratům, kontrarevolučním krizím a stavům obležení?

Jaká bláhovost!

Buržoasní průmysl *musí* rozbít okovy absolutismu a feudalismu. Revoluce proti absolutismu a feudalismu právě dokazuje, že buržoasní průmysl dosáhl takového stupně rozvoje, kdy si buď musí vydobýt odpovídající státní formu, nebo zahynout.

Byrokratický systém poručníkování, zajišťovaný oktrojovanou ústavou – to je smrt pro průmysl! Podívejte se jen na pruskou důlní správu, tovární reglementy apod.! Srovná-li anglický továrník své výrobní náklady s výrobními náklady pruského továrníka, zjistí především časové ztráty, které pruskému podnikateli způsobuje nutnost zachovávat byrokratické předpisy.

Který cukrovarník by si nevzpomněl na pruskou obchodní smlouvu s Holandskem v roce 1839?[174] Který pruský průmyslník se nezačervená při vzpomínce na rok 1846, kdy pruská vláda zakázala celé provincii vývoz do *Haliče*, aby vyhověla rakouské vládě; když

to pak ve Vratislavi vyvolalo lavinu úpadků, pruská vláda s údivem prohlásila, že nevěděla, že vývoz do Haliče je tak značný, atd.!

Lidi tohoto druhu postaví oktrojovaná ústava ke kormidlu vlády; vždyť sama je dárkem, jenž pochází z jejich rukou. Proto si to ještě jednou rozvažte!

Dobrodružství s Haličí obrací naši pozornost k jinému bodu.

Pruská vláda tehdy obětovala kontrarevoluci spojené s Rakouskem a Ruskem slezský průmysl a slezský obchod. Tento manévr se bude stále opakovat. Bankéřem prusko-rakousko-ruské kontrarevoluce, u něhož královská moc z boží milosti se svými „oporami trůnu" bude vždy hledat a musí hledat svou *vnější* oporu – je *Anglie*. Nejnebezpečnějším protivníkem německého průmyslu je – rovněž *Anglie*. Domníváme se, že tyto dva fakty jsou až dost výmluvné.

Uvnitř průmysl spoutaný byrokratickými okovy a zemědělství spoutané feudálními výsadami, navenek obchod, který kontrarevoluce zaprodala Anglii – to je úděl pruského národního bohatství pod egidou oktrojované ústavy.

Zpráva „finanční komise" rozehnaného Národního shromáždění vnesla dostatečné světlo do hospodaření se jměním státu.

Tato zpráva však uvádí jen namátkou částky, které byly vzaty ze státní pokladny, aby posílily otřesené „opory trůnu" a zahrnuly zlatem zahraniční nápadníky absolutní královské moci (don Carlos). Ale tyto částky, které se tahají z kapes ostatních občanů, aby aristokracie mohla vést život odpovídající jejímu stavu a aby si „opory" feudální královské moci udržely náležitou pevnost, jsou jen maličkostí ve srovnání se státním rozpočtem, naoktrojovaným zároveň s Manteuffelovou ústavou. Především *silné vojsko*, aby menšina ovládala většinu; co největší armáda úředníků, aby se co nejvíce lidí pro své soukromé zájmy odcizilo zájmům veřejným; vynakládat státní peníze nejméně produktivním způsobem, aby *poddaní*, jak říká „Neue Preussische Zeitung", bohatstvím nezbujněli; místo aby se státní peníze vložily do průmyslu, raději co nejvíce jich dávat stranou, aby v okamžicích krize, které lze snadno předvídat, mohla vláda z boží milosti vystupovat vůči lidu samostatně – to jsou hlavní rysy naoktrojovaného státního finančního systému. Použít výnosu daní tak, aby se státní moc udržela vůči průmyslu, obchodu a zeměděl-

ství jako potlačující, nezávislá a posvátná síla, a *nepoklesla* na obyčejný *nástroj* buržoasní společnosti – to je stěžejní princip oktrojované pruské ústavy!

Jaký dárce, takový dar! Jaká je nynější pruská vláda, taková je ústava, kterou darovala. K charakteristice *nepřátelského postoje této vlády vůči buržoasii* stačí připomenout její návrh *živnostenského řádu*. Pod záminkou, *že se jde kupředu k asociaci*, usiluje vláda o návrat *zpět k cechovnímu zřízení*. Konkurence nutí vyrábět stále levněji, tedy ve stále větším měřítku, tj. s *větším kapitálem*, se stále *širší dělbou práce* a *větším použitím strojů*. Každá další dělba práce činí bezcennou starou zručnost řemeslníka, každý nový stroj vytlačuje sta dělníků, každá výroba ve větším měřítku, tj. s větším kapitálem, ničí drobný obchod a maloburžoasní výrobu. Vláda slibuje, že *feudálními cechovními institucemi* ochrání řemeslo proti továrnímu provozu, starou zručnost proti dělbě práce, drobný kapitál proti velkému. Tedy německý a zejména pruský národ, který se jen s námahou a s největším vypětím sil brání, aby úplně nepodlehl anglické konkurenci, má se jí bez odporu vydat napospas tím, že se mu vnutí organisace výroby, která neodpovídá moderním výrobním prostředkům a která byla moderním průmyslem rozbita.

My jsme jistě poslední, kdo si přeje vládu buržoasie. Jako první v Německu jsme proti ní zvedli svůj hlas, když se nynější „mužové činu" samolibě utápěli v malicherných hádkách.

Voláme však k dělníkům a maloburžoasii: raději strádat v moderní buržoasní společnosti, která svým průmyslem vytváří materiální prostředky pro vznik nové společnosti, jež vás všechny osvobodí, než se vrátit k přežilé formě společnosti, která pod záminkou, že zachraňuje vaše třídy, vrhá celý národ nazpět do středověkého barbarství.

Avšak jak jsme viděli, *sociální základnou* vlády z boží milosti jsou středověké stavy a středověké poměry. Tato vláda se nehodí pro moderní buržoasní společnost. Musí se snažit vytvořit si společnost podle svého obrazu. Je tedy *jen důsledné*, snaží-li se vytlačit svobodnou konkurenci cechovním zřízením, strojní přádelnu kolovratem a parní pluh motykou.

Jak je tedy za těchto okolností možné, že pruská buržoasie, na

rozdíl od svých francouzských, anglických a belgických předchůdkyň, halasně vyhlašuje oktrojovanou ústavu (a s ní královskou moc z boží milosti, byrokracii a junkery) jako své heslo?

Obchodní a průmyslová část buržoasie se vrhá do náruče kontrarevoluce ze strachu před revolucí. Jako by kontrarevoluce byla něco jiného než předehra k revoluci!

Kromě toho existuje část *buržoasie*, která je lhostejná k společným zájmům své třídy a sleduje své zvláštní zájmy, společným zájmům dokonce nepřátelské.

Jsou to finanční baroni, velcí věřitelé státu, bankéři a rentiéři, jejichž bohatství roste stejnou měrou jako bída lidu, a konečně lidé, jejichž blahobyt je spjat se starým státním zřízením, např. *Dumont* a jeho literární lumpenproletariát. Jsou to ctižádostiví profesoři, advokáti a podobní lidé, kteří mohou ulovit významná místa jen ve státě, kde zrazování lidu vládě je výnosným zaměstnáním.

Jsou to jednotliví továrníci, kteří dělají s vládou dobré obchody, dodavatelé, kteří dostávají značné procento z obecného vykořisťování lidu, šosáci, kteří ve víru politického života ztrácejí svou důležitost, obecní radové, kteří pod ochranou dosavadních institucí prosazovali své špinavé soukromé zájmy na úkor zájmů veřejných, obchodníci s olejem, kteří zradou na revoluci povýšili na excelence a rytíře řádu pruského orla, zkrachovaní soukeníci a spekulanti se železnicemi, kteří se stali řediteli královské banky,[175] atd. atd.

„To jsou přátelé oktrojované ústavy." *Cítí*-li buržoasie *s těmito svými ubohými bratry* a chce-li si zasloužit úctu Montesquieua LVI., ať volí

volitele v duchu oktrojované ústavy.

Napsal K. Marx 20.–21. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 201 a 202 z 21. a 22. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PRUSKÝ ZATYKAČ NA KOSSUTHA

Kolín 21. ledna. Právě jsme dostali tento roztomilý dokument, otištěný v listu „Oppelner Kreisblatt":

„*Zatykač.* Podle sdělení c. k. rakouské vládní komise v Krakově byla v Uhrách učiněna opatření, aby Kossuth mohl pod cizím jménem přejít přes Vratislav do Hamburku; předpokládá se, že jeho cesta povede přes Mysłowice, Hlivici a Kozle.

Na základě příkazu pana vrchního presidenta slezské provincie nařizuji proto policejním orgánům, místním soudům a četnictvu, aby po Kossuthovi, jehož osobní popis uvádíme dále, usilovně pátraly, a jestliže jej dopadnou, aby jej zadržely a dopravily pod ochranou ke mně k dalšímu řízení."

(Dále následuje popis Kossuthovy osoby, který jsme už přinesli.) Celý tento roztomilý dokument je podepsán:

„Opolí 17. ledna 1849

Královský zemský rada Hoffmann"

Co tomu říkají naši čtenáři? Vasrpoláčtí Manteuffelové z boží milosti mají sto chutí polapit velkého agitátora Kossutha, bude-li poražen a dostane-li se šťastně přes hranice, zatknout ho a vydat katanům k co nejrychlejšímu omilostnění prachem a olovem. Dojde-li k tomu, bude-li Kossuth skutečně vydán, bude to *nejpodlejší zrada, nejhanebnější porušení mezinárodního práva*, jaké znají dějiny.

Prusko mělo ovšem podle starého spolkového zákonodárství povinnost vydat německému Rakousku na požádání politické uprchlíky pro činy spáchané na *německém spolkovém území*. Revoluce staré spolkové zákony zrušila, a *dokonce i za Pfuela byli vídeňští uprchlíci* v Berlíně bezpečni. Ale vůči *Uhrám* nemá Prusko žádnou takovou povinnost. Uhry jsou nezávislý stát, a jestliže Prusko vydá maďarské uprchlíky, které lze stíhat jen pro činy spáchané na uherské půdě,

dopustí se stejně *hanebné podlosti*, jako kdyby vydalo ruské nebo polské emigranty Rusku.

Ani za Bodelschwinghova režimu se nikdo neodvážil vydat Rakousku uprchlíky z Haliče a Krakova, kteří přešli na pruské území. Ovšem, tenkrát jsme měli absolutní monarchii, a teď máme konstituční stát!

A nejen to. Vstoupí-li Kossuth na pruské území, nebude politickým uprchlíkem, nýbrž *válčící stranou, která přešla na neutrální území.*

Německé Rakousko, samostatný spolek států, válčí se samostatným státem Uhrami; proč válčí, do toho Prusku nic není. Vždyť ani roku 1831 se nikdo neodvážil vydat Rusku Poláky, kteří přešli na pruské území; ovšem, tenkrát jsme měli absolutní monarchii, a teď máme konstituční stát!

Upozorňujeme veřejnost na blahovolné úmysly pruské vlády vůči Kossuthovi. Jsme přesvědčeni, že to vyvolá takovou bouři sympatií pro tohoto velkého muže roku 1848 a takové rozhořčení proti vládě, že si proti němu nebude troufat vystoupit ani sám Manteuffel.

Ostatně, zatím Kossuth ještě vládne v Debrecíně, obklopen nadšením všeho maďarského lidu, zatím se ještě Kossuthovi chrabří husaři prohánějí po uherských pustách, zatím ještě stojí Windischgrätz bezradně před bažinatými břehy Tisy a vaše zatykače vzbuzují spíš smích než strach!

Napsal B. Engels 21. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 207 z 28. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BERLÍNSKÁ „NATIONALZEITUNG" PRVOTNÍM VOLIČŮM

I

Kolín 25. ledna. Zřídka sice, ale tu a tam přece jen můžeme s potěšením spatřit, jak z nánosu, který zanechala dvojí potopa – revoluce a kontrarevoluce – činí ukazatel cesty ze starých dobrých předbřeznových časů. Hory byly přeneseny, údolí zasypána, lesy vyvráceny, ale ukazatel stojí na starém místě, je natřen starými barvami a starý nápis stále ještě hlásá: „Do Kocourkova!"[176]

Takový ukazatel napřahuje k nám z čís. 21 *berlínské „Nationalzeitung"*[177] svou dřevěnou paži s nápisem: „*Prvotním voličům.* Do Kocourkova!"

Dobře míněná rada „Nationalzeitung" prvotním voličům nejdříve vysvětluje:

„Nadešla hodina, kdy se pruský národ podruhé chystá použít těžce vydobytého volebního práva" (jako by oktrojované, takzvané všeobecné volební právo, vykládané v každé vesnici jinak, bylo stále totéž jako volební právo z 8. dubna![178]) „z něhož mají vzejít mužové, kteří podruhé vysloví smýšlení (!), názory (!!) a vůli (!!!) nikoli jednotlivých stavů a tříd, nýbrž celého národa."

Pomlčme už o nabubřele neohrabaném stylu této věty, která se dýchavičně vleče od jednoho slova k druhému. Všeobecné volební právo nám tedy má odhalit, jaká je vůle nikoli jednotlivých stavů a tříd, nýbrž celého národa.

Dobrá! A z čeho se skládá „celý národ"?

Z „jednotlivých stavů a tříd".

A z čeho se skládá „vůle celého národa"?

Z jednotlivých navzájem si odporujících „vůlí" „jednotlivých stavů a tříd", tedy právě z té vůle, kterou „Nationalzeitung" označuje za přímý protiklad „vůle celého národa".

Velký to logik sedí v „Nationalzeitung“!

Ale pro „Nationalzeitung“ existuje *jedna* vůle celého národa, která není úhrnem navzájem si odporujících vůlí, nýbrž jednou jedinou určitou vůlí. Jak je to možné?

Je to – vůle většiny.

A co je vůle většiny?

Je to vůle, která vyplývá ze zájmů, životního postavení, existenčních podmínek většiny.

Aby tedy mohli mít jednu a touž vůli, musejí mít členové většiny tytéž zájmy, totéž životní postavení, tytéž existenční podmínky, nebo k sobě musejí být svými zájmy, svým životním postavením, svými existenčními podmínkami prozatím ještě pevně připoutáni.

Zkrátka a dobře: vůle národa, vůle většiny není vůle jednotlivých stavů a tříd, nýbrž vůle *jedné, jediné třídy* a těch jiných tříd a třídních skupin, které jsou této jediné vládnoucí třídě společensky, tj. průmyslově a obchodně podřízeny.

„Co však z toho vyplývá?“ Vůle celého národa že je vůlí jedné vládnoucí třídy?

Ovšem, a právě všeobecné hlasovací právo je magnetickou střelkou, která, i když teprve po různých výkyvech, nakonec přece jen ukáže na tuto třídu, která je povolána vládnout.

A tato dobrá „Nationalzeitung“ stále ještě blábolí, jak jsme to slýchali v roce 1847, o imaginární „vůli celého národa“!

Dále. Po tomto povznášejícím úvodu nás „Nationalzeitung“ udiví mnohoznačnou poznámkou:

„V lednu 1849 je jiná situace než v květnových dnech roku 1848, tak plných naděje a povznesenosti (proč ne také nábožnosti?).“

Tenkrát bylo vše samý květ,
paprsky slunce se smály,
ptáci zpívali toužebně
a lidé zadoufali –
myslili: [179]

„Tenkrát se zdáli být všichni zajedno v tom, že je teď třeba plně a bez prodlení uskutečnit velké reformy, které by byly v Prusku už dávno provedeny, kdyby se bylo pokračovalo v budování na základech z let 1807–1814, v tehdejším duchu a v souladu s tím, že od té doby vzrostla kultura a rozhled.“

„Tenkrát se zdáli být všichni zajedno!“ Jak naivní, božsky naivní je „Nationalzeitung“! Tenkrát, když se gardy se zuřivým skřípěním zubů stahovaly z Berlína, kdy princ Pruský musel odtud honem utíkat v postiliónské kazajce, kdy se vysoká šlechta a vysoká buržoasie užíraly zlostí nad tím, jaká pohana stihla krále na zámeckém nádvoří, když ho lid přinutil smeknout čapku před březnovými mrtvými – „tenkrát se zdáli být všichni zajedno“!

Přisámbůh, dost na tom, že si něco takového namlouvali! Ale teď, kdy nezbývá než uznat, že byli napáleni, ještě svou napálenou lehkověrnost vytrubovat do světa – opravdu, c'est par trop bonhomme!*

A v čem tedy „se zdáli být všichni zajedno“?

V tom, že „*je teď třeba*... uskutečnit velké reformy, které *by už byly*... provedeny, kdyby *se bylo pokračovalo* v budování...“

V tom byli, ne *se zdáli* být všichni zajedno.

Veliká vymoženost března, vyjádřená důstojným jazykem!

A jaké „reformy“ to byly?

Vývoj „základů z let 1807–1814, v tehdejším duchu a v souladu s tím, že od té doby vzrostla kultura a rozhled“.

Tj. v duchu let 1807–1814, a zároveň v úplně jiném duchu.

„Tehdejší *duch*“ záležel docela jednoduše v čistě *materiálním* tlaku tehdejších Francouzů na tehdejší pruskou junkerskou monarchii a také v tehdejším rovněž málo příznivém finančním deficitu pruského království. Aby byli buržoa i sedlák s to platit daně, aby se u královsko-pruských poddaných zavedly aspoň naoko některé z reforem, jimiž Francouzi zaplavili dobytá německá území – zkrátka *proto*, aby se zas trochu vyspravila zpuchřelá, ve všech švech praskající hohenzollernská monarchie, bylo zavedeno několik skoupých takzvaných městských řádů, výkupních řádů, vojenských institucí atd. Všechny tyto reformy vynikaly jen tím, že zůstávaly o celé století pozadu za francouzskou revolucí z roku 1789, ba dokonce za anglickou z roku 1640. A to mají být základy pro revoluční Prusko?

Ale staropruská domýšlivost vidí v Prusku vždycky střed světo-

* – to je už víc než hloupé! *(Pozn. red.)*

vých dějin, zatímco ve skutečnosti dějiny vláčejí tento „stát rozumu" za sebou v blátě. Tato staropruská domýšlivost musí pochopitelně ignorovat, že dokud Prusko nedostalo od Francouzů pár kopanců, dřepělo klidně na nevyvinutých základech z let 1807–1814 a ani se nehnulo. Musí ignorovat, že když veleslavná byrokratickojunkerská královsko-pruská monarchie dostala loni v únoru od Francouzů nový a tak důkladný kopanec, že se ze svých „základů z let 1807–1814" co nejveleslavněji skutálela, byly tyto základy už dávno zapomenuty. Musí ignorovat, že královsko-pruské monarchii nešlo vůbec o tyto základy, nýbrž jen o to, aby odvrátila další následky rány, kterou jí uštědřila Francie. Ale to všechno pruská domýšlivost ignoruje, a když najednou dostane kopanec, křičí po zpuchřelých základech z let 1807–1814 jako děcko po chůvě!

Jako by Prusko z roku 1848 svým územím, průmyslem, obchodem, dopravními prostředky, kulturou a třídními poměry nebylo úplně jinou zemí než Prusko „základů z let 1807–1814"!

Jako by od té doby nezasáhly do jeho dějin dvě úplně nové třídy, průmyslový proletariát a třída svobodných rolníků, jako by pruská buržoasie z roku 1848 nebyla úplně jiná buržoasie než bojácné, pokorné a vděčné maloměšťáctvo z doby „základů"!

Ale co je to všechno platné. Čacký Prušák nesmí znát nic jiného než své „základy z let 1807–1814". To jsou jednou základy, na těch se bude budovat, a basta.

Počátek jednoho z nejkolosálnějších dějinných převratů se scvrkne v konec jednoho z nejtitěrnějších pseudoreformních švindlů – tak se chápe revoluce ve starém Prusku!

A v tomto samolibě omezeném blouznění z vlasteneckých dějin „zdáli se být všichni zajedno" – ovšem, chvála bohu, jen v Berlíně!

Dále.

„Ty stavy a třídy, které se měly vzdát privilegií a výsad... na nichž bylo, aby měly v budoucnu jen stejná práva se všemi svými spoluobčany... zdály se k tomu připraveny — naplněny přesvědčením, že starý pořádek je už neudržitelný, že je to jejich vlastní správně pochopený zájem..."

Koukněte se na jemnocitného a z duše pokorného měšťáka – jak znovu překrucuje revoluci! Šlechta, páteři, byrokrati, důstojníci „se zdáli připraveni" vzdát se svých privilegií, ne proto, že je k tomu

donutil ozbrojený lid, že je v první hrůze před evropskou revolucí nezadržitelně postupující demoralisace a desorganisace ve vlastních řadách zbavila schopnosti odporu – to ne! Pokojné, blahovolné a pro obě strany výhodné „transakce" (řečeno s panem Camphausenem) z 24. února a 18. března[180] je „naplnily přesvědčením", že je to „jejich vlastní správně pochopený zájem"!

Březnová revoluce, ba dokonce 24. únor jako správně pochopený zájem pánů krautjunkerů, konsistoriálních radů, vládních radů a gardových poručíků – to je přece vskutku pyramidální objev!

Ale, bohužel, „dnes už to není takové. Užívači a stoupenci starých pořádků se ani zdaleka nemají k tomu, aby *konali svou povinnost* (!) a sami pomohli odklidit staré sutiny a vystavět nový dům, a chtějí jen podepřít staré trosky, pod nimiž se půda tak povážlivě zakymácela, a okrášlit je několika formami hodícími se zdánlivě k nové době."

„Dnes už to není takové", jaké se to *zdálo* být v květnu, tj. už to není takové, jaké to nebylo v květnu, čili je to právě takové, jaké to bylo v květnu.

Takovou němčinou píší v berlínské „Nationalzeitung", a ještě se tím pyšní.

Zkrátka: Květen 1848 a leden 1849 se liší jen *zdáním*. Dříve se *zdálo*, že kontrarevolucionáři uznávají svou povinnost, dnes ji skutečně a upřímně neuznávají, a nad tím pokojný buržoa běduje. Je přece *povinností* kontrarevolucionářů, aby se ve svém vlastním správně pochopeném zájmu vzdali svých zájmů! Je jejich *povinností*, aby si sami přeřezali tepny – a přece to nedělají – běduje muž správně pochopeného zájmu!

A proč teď vaši nepřátelé nedělají to, co, jak říkáte, je přece jejich povinností?

Protože vy sami jste na jaře nekonali *svou* „povinnost", – protože jste se tehdy, když jste byli silní, chovali jako baby a třásli se před revolucí, která vám měla přinést velikost a moc; protože jste sami nechali staré sutiny sutinami a samolibě se zhlíželi ve svatozáři polovičního úspěchu! A teď, kdy kontrarevoluce přes noc zesílila a stoupá si vám na šíji, teď, kdy se vám povážlivě kymácí půda pod nohama, teď chcete, aby se kontrarevoluce stala vaší služebnicí,

aby odklidila sutiny, k jejichž odklizení jste vy měli příliš málo síly a příliš málo odvahy; ona mocná se má obětovat vám slabým?

Jste to ale dětinové! Ale počkejte chviličku, a povstane lid a jedním mocným úderem vás srazí k zemi i s kontrarevolucí, na niž vy teď tak bezmocně štěkáte!

II

Kolín 27. ledna. Ve svém prvním článku jsme nepřihlédli k okolnosti, která by ovšem mohla „Nationalzeitung" zdánlivě ospravedlňovat: „Nationalzeitung" nepíše svobodně – je ve *stavu obležení*. A za stavu obležení musí ovšem zpívat:

> Nechtěj mých slov, chtěj, abych něma,
> mé tajemství mi povinností je,
> své celé nitro bych ti odhalila,
> však osud nedovoluje.[181]

Ale ani za stavu obležení nevycházejí noviny proto, aby říkaly opak toho, co si myslí, a kromě toho nemá stav obležení s první polovinou zmíněného článku, jíž jsme se zatím zabývali, nic společného.

Stav obležení nemůže za to, že „Nationalzeitung" má nabubřelý, nejasný styl.

Stav obležení nemůže za to, že si „Nationalzeitung" dělala po březnu všelijaké prostoduché iluse.

Stav obležení „Nationalzeitung" nikterak nenutí, aby vydávala revoluci roku 1848 za přívěsek reforem z let 1807–1814.

Zkrátka, stav obležení „Nationalzeitung" nikterak nenutí, aby měla tak absurdní představy o vývoji revoluce a kontrarevoluce z roku 1848, které jsme u ní zjistili před dvěma dny. Ne na minulost, jen na přítomnost se vztahuje stav obležení.

Proto jsme při kritice *první* poloviny zmíněného článku ke stavu obležení nepřihlíželi, a právě proto k němu budeme přihlížet dnes.

Když „Nationalzeitung" skončila svůj historický úvod, obrací se k prvotním voličům s těmito slovy:

„Jde o to zajistit započatý pokrok, zachovat vymoženosti."

Jaký „pokrok"? Jaké „vymoženosti"? „Pokrok", že „dnes už to není takové", jaké se to „zdálo" být v květnu? „Vymoženost", že „užívači starých pořádků se ani zdaleka nemají k tomu, aby konali svou povinnost a sami pomohli odklidit staré sutiny"? Nebo naoktrojované „vymoženosti", které „podpírají staré trosky a okrašlují je několika formami hodícími se zdánlivě k nové době"?

Stav obležení, pánové z „Nationalzeitung", neomlouvá bezmyšlenkovitost a zmatenost.

„Pokrok", který byl zatím znamenitě „započat", je cesta zpět ke starému systému, a po této pokrokové cestě kráčíme den co den dál.

Jediná „vymoženost", která nám zůstala – a to není žádná specificky pruská, žádná „březnová" vymoženost, nýbrž výsledek evropské revoluce z roku 1848 – je nejvšeobecnější, nejrozhodnější, nejkrvavější a nejnásilnější kontrarevoluce, která je však sama jen fází evropské revoluce, a proto nutně povede k novému, všeobecnému a vítěznému revolučnímu protiúderu.

Ale možná, že to „Nationalzeitung" ví právě tak dobře jako my, jenomže to vzhledem ke stavu obležení nesmí říci? Poslouchejte:

„Nechceme *pokračování revoluce*; jsme nepřáteli vší *anarchie*, každého *násilí* a *zvůle*; chceme *zákonnost, klid a pořádek*."

Stav obležení vás, pánové, nutí nanejvýš k tomu, abyste *mlčeli*, ne však k tomu, abyste *mluvili*. Citovanou větu bereme proto na vědomí: říkáte-li ji *vy*, tím lépe; říká-li ji stav obležení, pak jste neměli mluvit za něj. Buď jste revoluční, nebo nejste. Jestliže ne, jsme předem protivníci; jestliže ano, pak jste měli *mlčet*.

Vy však mluvíte s takovým přesvědčením, máte tak počestnou minulost, že můžeme klidně předpokládat, že stav obležení nemá s tímto ujištěním nic společného.

„Nechceme pokračování revoluce." To znamená: chceme pokračování kontrarevoluce. Neboť z násilné kontrarevoluce – to je historická skutečnost – se nelze dostat buď vůbec, nebo jen revolucí.

„Nechceme pokračování revoluce", to znamená: uznáváme, že revoluce je skončena, že dosáhla svého cíle. A cílem, k němuž revoluce dospěla 21. ledna 1849, kdy byl napsán zmíněný článek – tímto cílem byla právě kontrarevoluce.

„Jsme nepřáteli vší anarchie, každého násilí a zvůle."

Tedy i nepřáteli „anarchie", která nastupuje po každé revoluci až do upevnění nových poměrů, nepřáteli „násilnosti" z 24. února a 18. března, nepřáteli „zvůle", která nemilosrdně boří zpuchřelé pořádky a jejich ztrouchnivělé zákonné pilíře.

„Chceme zákonnost, klid a pořádek!"

Vskutku, dobře jste si vybrali chvíli, abyste se klaněli „zákonnosti, klidu a pořádku", abyste protestovali proti revoluci, abyste přizvukovali triviálním lamentacím proti anarchii, násilí a zvůli! Dobře jste si vybrali právě tu chvíli, kdy byla revoluce pod ochranou bodáků a kanonů oficiálně ocejchována jako *sprostý zločin*, kdy se „anarchie, násilí a zvůle" uvádějí nepokrytě do praxe dekrety kontrasignovanými králem, kdy se „zákona", který nám kamarila oktrojuje, používá vždy *proti* nám, ale nikdy *pro* nás, kdy „klid a pořádek" záleží v tom, že se kontrarevoluci popřává „klid", aby mohla obnovit *svůj* staropruský „pořádek" věcí.

Nikoli, pánové, vašimi ústy nemluví stav obležení, mluví jimi nefalšovaný, do berlínštiny přeložený *Odilon Barrot*, se vší svou omezeností, se vší svou nemohoucností, se všemi svými zbožnými přáními.

Žádný revolucionář nemůže být tak beztaktní, tak dětinský, tak zbabělý, aby zapřel revoluci právě ve chvíli, kdy kontrarevoluce slaví své nejskvělejší triumfy. Nemůže-li mluvit, tedy jedná, a nemůže-li jednat, pak je raději úplně zticha.

Ale možná, že pánové z „Nationalzeitung" dělají mazanou politiku? Možná, že jsou tak ústupní proto, aby v předvečer voleb získali pro oposici ještě část takzvaných umírněných?

Hned od prvního dne, kdy se přes nás začala valit kontrarevoluce, jsme říkali, že od nynějška jsou už jen dvě strany, „revolucionáři" a „kontrarevolucionáři"; už jen dvě hesla, „demokratická republika" nebo „absolutní monarchie"*. Všechno, co je mezi tím, nejsou už strany, nýbrž pouhé frakce. Kontrarevoluce učinila všechno, aby náš výrok potvrdila. Nejskvělejším jeho potvrzením jsou volby.

* Viz tento svazek, str. 150. *(Pozn. red.)*

A v takové době, kdy strany vystupují tak příkře proti sobě, kdy se vede nejrozhořčenější boj a kdy jen drtivá přesila organisované soldatesky zabraňuje tomu, aby byl vybojován se zbraní v ruce – v takovéto chvíli přestává každá kompromisní politika. Musíš být sám Odilonem Barrotem, abys mohl hrát v takové chvíli roli Odilona Barrota.

Ale naši berlínští Barrotové mají své výhrady, své podmínky, své interpretace. Jsou sice vzdychalové[182], ale ne ledajací vzdychalové; jsou to vzdychalové s „ale", vzdychalové kroťoučké oposice:

„*Ale* my chceme *nové* zákony, jaké žádá procitnuvší svobodný duch lidu a zásada rovnoprávnosti; chceme *skutečné demokraticko-konstituční zřízení*" (tj. skutečný nesmysl); „chceme klid, který se neopírá *jen* o bodáky a stavy obležení – klid, který je politicky a mravně (!) odůvodněným upokojením myslí, vyvolaným přesvědčením stvrzeným činy a opatřeními, že každé třídě lidu její právo atd. atd."

Můžeme si ušetřit práci a nedopisovat tuto frázi, psanou s ohledem na stav obležení, do konce. Zkrátka, pánové „nechtějí" revoluci, nýbrž jen malou kytici z *výsledků* revoluce; trochu demokracie, ale také trochu konstitucionalismu, několik nových zákonů, zrušení feudálních institucí, občanskou rovnost atd. atd.

Jinými slovy, pánové z „Nationalzeitung" a pánové z bývalé berlínské levice[183], jichž je „Nationalzeitung" orgánem, chtějí na kontrarevoluci dosáhnout přesně toho, pro co je kontrarevoluce rozehnala.

Ničemu se nenaučili a nic nezapomněli!

Všechno, co pánové „chtějí", jsou věci, kterých by mohli dosáhnout leda novou revolucí. Ale novou revoluci nechtějí.

Nová revoluce by jim však přinesla také docela jiné věci než shora uvedené skromné buržoasní požadavky. A proto mají tito pánové docela pravdu, když revoluci nechtějí.

Ale nejlepší na tom je, že historický vývoj se pramálo stará o to, co „chtějí" nebo „nechtějí" Barrotové. Pařížský originál Barrota „chtěl" 24. února prosadit také jen docela skromné reformy, a hlavně ministerské křeslo pro sebe; a sotvaže ulovil obojí, vlny se nad ním zavřely a pan Barrot zmizel s celou svou ctnostnou, maloburžoasní družinou v revoluční záplavě. I teď, kdy konečně zase ulovil ministerstvo, „chce" zase všelicos; ale nic z toho, co chce, se

neděje. To byl odjakživa úděl Barrotů. A tak se povede i berlínským Barrotům.

Budou dál, za stavu obležení nebo bez něho, otravovat veřejnost svými zbožnými přáními, nanejvýš prosadí několik těchto přání na papíře, a nakonec je buď koruna, nebo lid pošle na odpočinek. Ale na odpočinek půjdou určitě.

Napsal K. Marx 25.—27. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 205 a v druhém vydání č. 207 z 26. a 28. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SITUACE V PAŘÍŽI

Paříž 28. ledna. Nebezpečí lidového povstání je prozatím zažehnáno, neboť sněmovna hlasovala *proti* naléhavosti zákazu klubů, tj. proti zákazu klubů vůbec. Ale objevuje se nové nebezpečí, *nebezpečí státního převratu.*

Stačí, přečtete-li si dnešní „National", a uvidíte, jak z *každé řádky* čiší strach před státním převratem.

„Dnešní hlasování je smrtící ranou pro kabinet; ať se teď pan Odilon Barrot, Faucher a tutti quanti* pokusí udržet si ještě svá ministerská křesla."

Až potud – zdá se – je „National" ještě dobré mysli. Ale poslechněte si konec věty:

„... aniž se dostanou otevřeně do rozporu s duchem a literou ústavy!"

Co záleží panu Odilonu Barrotovi, Faucherovi a tutti quanti na tom, dostanou-li se otevřeně do rozporu s ústavou! Od kdy Barrot a Faucher horují pro ústavu z roku 1848!

„National" už ministrům *nehrozí*, ale dokazuje jim, že musí odstoupit, dokazuje presidentovi, že je musí nechat odstoupit. A to se děje v zemi, kde je demise ministrů po takovémto hlasování už třicet let samozřejmou věcí!

President republiky, praví „National", snad pochopí, že většina sněmovny a ministerský kabinet se naprosto rozcházejí, že přijetím demise ministrů si ještě víc připoutá většinu, že dobré shodě mezi ním a většinou je na překážku jen – ministerský kabinet.

A nejen to. „National" se pokouší umožnit ministerskému kabinetu ústup se ctí; přeje si, aby obvinění proti ministrům bylo odvoláno. Hlasování sněmovny je prý už dostatečně potrestalo. Tento poslední prostředek se má ponechat pro případ, že by ministři skutečně porušili ústavu nějakým dokonaným činem.

* – všichni takoví. *(Pozn. red.)*

Ano, volá nakonec „National", všechno kabinet *zavazuje*, aby odstoupil; jeho vlastní výroky jej zavazují natolik, že se nám ani nechce věřit, že by si troufal zůstat u moci. Pan Barrot dnes večer prohlásil, že bude-li se hlasovat proti naléhavosti návrhu, přebírá tím *shromáždění samo* odpovědnost za další události. Dobrá, ale tam, kde přestává odpovědnost, musí přestat i moc. Nechce-li být kabinet odpovědný za události, nesmí je také řídit. Pan Barrot podal z tribuny parlamentu svou demisi tím, že se zřekl odpovědnosti.

Zkrátka: „National" nevěří v dobrovolnou demisi ministrů a právě tak nevěří, že ji president přijme.

Jestliže se však kabinet nemíní podřídit hlasování shromáždění, nezbývá mu než – *státní převrat.*

Rozpuštění Národního shromáždění a příprava monarchické restaurace vojenskou silou, hle, co číhá za strachem „Nationalu", že by se ministerský kabinet mohl udržet.

Proto „National" a rudý tisk prosí lid, aby jen proboha zachoval klid, aby za nic nezavdal záminku k zákroku, neboť každá vzpoura může jen upevnit padající kabinet a jen poslouží royalistické kontrarevoluci.

Že se státní převrat stále víc blíží, to dokazují srážky mezi Changarnierem a důstojníky mobilní gardy. Bouchers de Cavaignac* nemají sebemenší chuť dát se využít k royalistickému převratu; proto mají být rozpuštěni; reptají a Changarnier hrozí, že je dá zpráskat, a jejich důstojníky zavírá za mříže.

Situace se zdánlivě komplikuje; ve skutečnosti je však velmi jednoduchá, tak jednoduchá, jako vždy v předvečer revoluce.

Konflikt mezi shromážděním na jedné straně a presidentem a jeho ministry na druhé už propukl. Francie už nemůže existovat pod vládou nemohoucích lidí, kteří jí po 10 měsíců vládli; finanční schodek, tísnivý stav průmyslu a obchodu, daňové břemeno, které ruinuje zemědělství, se stává každým dnem neúnosnějším; velko-

* – Cavaignacovi řezníci. *(Pozn. red.)*

rysá, pronikavá opatření jsou stále naléhavější a každá nová vláda je ještě nemohoucnější a ještě nečinnější než předcházející, až nakonec Odilon Barrot dosáhl vrcholu nečinnosti tím, že za šest týdnů neudělal vůbec nic.

Tím ale celou situaci velmi zjednodušil. Po něm není už možný žádný kabinet „slušné" republiky. Smíšené vlády (prozatímní vláda a výkonná komise[184]), vláda „Nationalu", vláda bývalé levice – to všechno tu už bylo, to všechno se už opotřebovalo a obnosilo. Nyní přichází na řadu Thiers; a Thiers znamená nezastřenou monarchickou restauraci.

Monarchická restaurace nebo – *rudá republika*, to je teď ve Francii jediná alternativa. Krize se může protáhnout ještě na několik týdnů, ale vypuknout musí. Zdá se, že Changarnier-Monk se svými třemi sty tisíci, které může mít během 24 hodin k disposici, už také nechce déle čekat.

Proto ten strach „Nationalu". Uvědomuje si svou neschopnost zvládnout situaci. Ví, že každá násilná změna vlády přivede k moci jeho nejhorší nepřátele, že jak monarchie, tak rudá republika znamenají pro něj zkázu. Proto tak vzdychá po nějaké smírné transakci, proto ta zdvořilost vůči ministrům.

Uvidíme velmi brzy, zda je pro konečné vítězství rudé republiky nutné, aby Francie nakrátko prošla monarchickou fází. Je to možné, ale není to pravděpodobné.

Jedno je však jisté: „slušná" republika praská ve všech švech a po ní – i když teprve po několika krátkých intermezzech – je možná už jen *rudá republika*.

Napsáno 28. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 209 z 31. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* SITUACE V PAŘÍŽI

Kolín 30. ledna. Když jsme včera ráno ve zvláštním vydání našeho listu zvěstovali, že se v Paříži znovu schyluje k bouři, napsali vzdychalovští prvotní voliči do první sněmovny pod náš leták: *To je lež! Nás nezastrašíte!* a podobné měšťácké silácké výroky.

Ti ubožáci viděli v našem zvláštním vydání pouhý volební manévr, jako by nás mohly první i druhá sněmovna nebo dokonce celé pruské hnutí přimět, abychom falšovali dějiny evropské revoluce!

Stupp je volitelem do první sněmovny! Rentiér von *Wittgenstein* je volitelem do první sněmovny! Soudní úředník von *Groote* je volitelem do první sněmovny! A přesto se revoluční obluda v Paříži odvažuje znovu řvát! Quelle horreur!*

V dnešním čísle našeho listu jsme mimo jiné napsali o situaci v Paříži:

„Nebezpečí lidového povstání je prozatím zažehnáno, neboť sněmovna hlasovala *proti* naléhavosti zákazu klubů, tj. proti zákazu klubů vůbec. Ale objevuje se nové nebezpečí, *nebezpečí státního převratu.*" „Jestliže se však kabinet nemíní podřídit hlasování shromáždění, nezbývá mu než – *státní převrat.* Rozpuštění Národního shromáždění a příprava monarchické restaurace vojenskou silou, hle, co číhá za strachem ‚Nationalu', že by se ministerský kabinet mohl udržet... Že se státní převrat stále víc blíží, to dokazují srážky mezi Changarnierem a důstojníky mobilní gardy... Situace se zdánlivě komplikuje; ve skutečnosti je však velmi jed-

* Jaká hrůza! *(Pozn. red.)*

noduchá, tak jednoduchá, jako vždy v předvečer revoluce. Konflikt mezi shromážděním na jedné straně a presidentem a jeho ministry na druhé už propukl... *Monarchická restaurace* nebo – *rudá republika*, to je teď ve Francii jediná alternativa... ‚Slušná' republika praská ve všech švech a po ní – i když teprve po několika krátkých intermezzech – je možná už jen *rudá republika.*"

V našem zvláštním vydání jsme předpověděli krizi na 29.

Dále uvedené zprávy z Paříže z 29. ukáží našim čtenářům, jak přesné byly naše zprávy a jak výstižný a správný je náš dnešní výklad situace ve Francii.

Napsáno 30. ledna 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 209 z 31. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

„KÖLNISCHE ZEITUNG"

O VOLBÁCH

Kolín 30. ledna. „Kölnische Zeitung" dostala konečně také zprávy o volbách, a to zprávy, které do jisté míry lijí balzám do jejích ran.

„Demokratické zprávy o volbách" — volá v radostném opojení ctihodný Brüggemann — „demokratické zprávy o volbách" (tj. zprávy „Neue Rheinische Zeitung") „byly *nehorázně přehnané.* Docházejí nám nyní protesty *ze všech stran.*"

Ze všech stran! „Kölnische Zeitung" nás chce zdrtit tíhou svých „protestů". Vženou nám dvě stránky stručných zpráv o výsledcích voleb, z nichž každá dokazuje „nehorázné přehánění" „Neue Rheinische Zeitung", z nichž každá dokazuje vítězství konstitucionalistů, do tváří purpur studu?

Naopak.

„Docházejí nám nyní protesty ze všech stran."

Ctihodný Brüggemann „nepřehání". Skutečně dostal celkem *čtyři* protesty: ze západu (Trevír), ze severu (Hamm), z jihu (Siegburg) a z východu (Arnsberg)! Což to nejsou „protesty ze všech stran" proti „nehoráznému přehánění demokratických zpráv o volbách"?

Necháme zatím „Kölnische Zeitung", aby se kochala vírou, že v těchto čtyřech rozhodujících místech zvítězili konstitucionalisté. Stejně tuto radost zkalí bolest nad tím, že na mnoha místech byli konstitucionalisté přece jen poraženi, protože „masy se tak lehko dají svést".

Jak naivně přiznávají konstitucionalisté, že *jim* se nedaří „masy svést"!

„Kölnische Zeitung" však přece zbývá jedna útěcha. Jakápak

je to útěcha? Útěcha, že koblenský dopisovatel „Deutsche Zeitung" je jejím druhem v neštěstí, že za nynějších neblahých okolností pronesl přiléhavá slova, která by se mohla skvít na předních sloupcích „Kölnische Zeitung".

„Všimněte si, že tak jako všude, i zde *politická otázka* ustupuje do pozadí před otázkou sociální, že *v ní zcela zaniká*."

Ještě před několika dny nechtěla „Kölnische Zeitung" o sociální otázce ani slyšet. O tomto předmětu z onoho světa buď vůbec nemluvila, anebo se o něm nanejvýš vyjadřovala s určitou lehkovážností (pokud „Kölnische Zeitung" může být lehkovážná). Stavěla se k ní bezbožně, nevěrecky, volnomyšlenkářsky. A tu se jí najednou vede jako rybáři v „Tisíci a jedné noci"; tak jako před rybářem vyvstal po otevření nádoby vylovené z mořského dna duch obrovité velikosti, tak i před třesoucí se „Kölnische Zeitung" vyvstává najednou z volební urny obrovitý hrozivý přízrak „sociální otázky". Jat hrůzou, padá ctihodný Brüggemann na kolena; jeho poslední naděje mizí, přízrak naráz pohlcuje celou jeho po léta něžně hýčkanou „politickou otázku" i s právními půdami a příslušenstvím.

Jak moudrá je politika „Kölnische Zeitung"! Svou *politickou* porážku se snaží přikrášlit svou porážkou *sociální*.

Tento objev, že je poražena nejen na politickém, ale i na sociálním poli, to je pro „Kölnische Zeitung" největší „zkušenost z prvotních voleb"!

Nebo snad „Kölnische Zeitung" horovala pro „sociální otázku" už dříve?

Opravdu, Montesquieu LVI. prohlásil v „Kölnische Zeitung", že sociální otázka je nesmírně důležitá a že uznání oktrojované ústavy je řešení sociální otázky.*

Ale uznání oktrojované ústavy – to je především to, co „Kölnische Zeitung" nazývá „*politickou* otázkou".

Tedy *před* volbami sociální otázka zaniká v otázce *politické*, *po* volbách politická otázka v otázce *sociální*. Rozdíl je tedy v tom, zkušenost z prvotních voleb je v tom, že *po* volbách platí pravý opak toho, co *před* volbami bylo evangeliem.

* Viz tento svazek, str. 197. *(Pozn. red.)*

„Politická otázka zaniká v otázce sociální!"

Ponechme stranou to, že jsme už před volbami co nejnázorněji objasňovali, že se vůbec nedá mluvit o „sociální otázce" jako takové, že každá třída má svou *vlastní* sociální otázku a že touto sociální otázkou určité třídy je pro tuto třídu dána zároveň určitá politická otázka*. Ponechme stranou všechny tyto lehkovážné (v očích vážné a solidní „Kolíňanky") poznámky na okraj a pokusme se, pokud je to možno, vniknout do myšlenkového pochodu a způsobu výkladu tohoto zásadového a hlubokomyslného listu.

Sociální otázkou rozumí „Kölnische Zeitung" otázku, jak pomoci maloburžoasii, rolníkům a proletariátu.

A teď, když se při prvotních volbách maloburžoasie, rolníci a proletariát vymanily z vlivu velkoburžoasie, vysoké šlechty a vysoké byrokracie, teď „Kölnische Zeitung" prohlašuje: „Politická otázka zaniká v otázce sociální!"

To má „Kölnische Zeitung" pěknou útěchu! Skutečnost, že dělníci, rolníci a drobná buržoasie naprostou většinou hlasů vytlačili z pole velkoburžoasní a jiné význačné konstitucionalisty, kandidáty „Kölnische Zeitung", není tedy porážkou „konstitucionalistů", nýbrž jenom vítězstvím „sociální otázky"! To, že konstitucionalisté utrpěli porážku, neznamená, že zvítězili demokraté, nýbrž že politika vyklidila pole materiálním otázkám.

Jakou hloubkou a důkladností se vyznačuje publicista ze sousedství[185]! Což maloburžoasie, která se potácí na pokraji záhuby, horuje pro oktrojovanou ústavu? A rolníci, rdoušení tu hypotékami a lichváři, tam zase feudálními břemeny, jsou ti snad plni nadšení pro finanční a feudální barony, své vlastní utlačovatele, v jejichž prospěch byla právě oktrojovaná ústava vynalezena? A konečně proletáři, vystavení předpisové vášni našich byrokratů a zároveň zuřivé ziskuchtivosti naší buržoasie, mají se snad ti proč těšit, že oktrojovaná ústava spojí tyto dvě třídy upírů lidu novým poutem?

Což nemají všechny tyto tři třídy především zájem na tom, aby se zrušila první sněmovna, která nezastupuje tyto třídy, nýbrž jejich přímé nepřátele a utlačovatele?

Skutečně, „Kölnische Zeitung" má pravdu: sociální otázka

* Viz tento svazek, str. 205–210. *(Pozn. red.)*

pohlcuje politickou, třídy, které teprve vstoupily na politickou arénu, budou v zájmu „sociální otázky“ hlasovat proti svému vlastnímu politickému zájmu a pro oktrojovanou ústavu!

Což maloburžoasie a rolníci, a tím spíše proletáři, mohou najít lepší státní formu pro hájení svých zájmů, než je demokratická republika? Nejsou právě tyto třídy nejradikálnější a nejdemokratičtější z celé společnosti? Není právě proletariát specificky *revoluční* třída? – „Na tom nesejde“ – volá „Kölnische Zeitung“, sociální otázka pohlcuje politickou.

Podle „Kölnische Zeitung“ je vítězství sociální otázky zároveň vítězstvím oktrojované ústavy.

Ale „sociální otázka“ „Kölnische Zeitung“ má také zcela zvláštní rys. Přečtěte si zprávu „Kölnische Zeitung“ o volbách do první sněmovny a o jejich „šťastném výsledku“, který spočívá v tom, že pan Josef Dumont se stal volitelem. Vlastní sociální otázka „Kölnische Zeitung“ je tím ovšem vyřešena, a před tímto faktem ustupují do pozadí všechny ty podřadné „sociální otázky“, které by se snad mohly vynořit při volbách do plebejské druhé komory.

Jen aby bouře světodějné „politické otázky“, která se v této chvíli hrozivě zvedá v Paříži, nemilosrdně nerozdrtila křehkou „sociální otázku“ „Kölnische Zeitung“!

Napsal K. Marx 30. ledna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 210 z 1. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

CAMPHAUSEN

Kolín 3. února. Ze zcela spolehlivého pramene se dovídáme, že Brandenburgova vláda před novým zasedáním sněmoven odstoupí a pan Camphausen se na začátku zasedání představí sněmovnám jako nový ministerský předseda.

Věděli jsme bezpečně, že se něco podobného chystá, když před několika dny zdejší přátelé tohoto obratného státníka rozšiřovali pověsti, že už má politiky dost:

> Ach! já mdlý jsem žití zmatky!
> Nač ta strast i slast – Bůh suď! –
> Míre sladký,
> vstup, ó sestup v moji hruď![186]

Proto prý má v úmyslu uchýlit se opět do svého domácího zátiší a omezit své meditace na oblast méně vzrušující – na spekulaci s olejem.

Každému prozíravému člověku muselo být jasné, že pan Camphausen pociťoval potřebu znovu se dát povolat k záchraně koruny a „dojat svou vlastní velkomyslností“, s důstojností sobě vlastní podruhé sehrát úlohu „porodní báby konstitučního trůnu“.

Buržoasní opozice ve sněmovně bude jásat nad tímto parlamentním „vítězstvím“. Němci jsou zapomnětliví a snadno odpouštějí. Táž levice, která loni vystupovala proti panu Camphausenovi, vděčně uvítá jeho příchod do úřadu jako velký ústupek koruny.

Aby se však lid nedal oklamat podruhé, zopakujeme stručně nejznamenitější činy tohoto „hloubavého“ státníka.

Pan Camphausen vzkřísil *Spojený sněm*, pochovaný 18. března, a dohodl se s ním o některých základních rysech budoucí ústavy.

Tím se pan Camphausen dohodl o *právní půdě*, tj. o nepřímém popření revoluce.

Pan Camphausen nás mimoto obšťastnil *nepřímými volbami*.

Pan Camphausen podruhé zapřel revoluci, jeden z jejích hlavních výsledků, když z útěku prince Pruského udělal studijní cestu a povolal ho z Londýna nazpět.

Pan Camphausen organisoval občanskou gardu tak, aby se od počátku změnila z ozbrojení lidu v ozbrojení třídy a postavil lid a občanskou gardu proti sobě jako nepřátele.

Pan Camphausen současně připustil, aby se staropruská byrokracie a armáda reorganisovaly a byly každým dnem způsobilejší připravit kontrarevoluční státní převrat.

Pan Camphausen dal souhlas k památné šrapnelové řeži proti téměř neozbrojeným polským rolníkům.

Pan Camphausen začal válku s Dánskem, aby dal průchod přebytku vlasteneckého zápalu a obnovil popularitu pruské gardy. Když tohoto cíle dosáhl, pomáhal ze všech sil, aby hanebné příměří podepsané v Malmö bylo ve Frankfurtu schváleno, což Wrangel potřeboval k svému tažení na Berlín.

Pan Camphausen se omezil na zrušení několika reakčních staropruských zákonů v Porýnské provincii, ale ponechal nedotčeno veškeré státně policejní zákonodárství pruského zákoníku ve všech starých provinciích.

Pan Camphausen byl první, kdo intrikoval proti jednotě Německa – tehdy ještě rozhodně revoluční – tím, že jednak svolal vedle frankfurtského Národního shromáždění svůj berlínský dohodovací parlament a později všemožně bojoval proti usnesením a vlivu frankfurtského shromáždění.

Pan Camphausen žádal od svého shromáždění, aby omezilo svůj ústavodárný mandát na pouhý „dohodovací" mandát.

Pan Camphausen od něho dále žádal, aby se obrátilo na korunu s adresou, v níž by uznalo toto omezení svého mandátu; jako by bylo ústavodárnou sněmovnou, která může být podle libosti odročena nebo rozpuštěna.

Pan Camphausen od něho dále žádal, aby se zřeklo revoluce, a dokonce z toho učinil otázku důvěry k vládě.

Pan Camphausen předložil svému shromáždění návrh ústavy, který se mnoho nelišil od oktrojované ústavy a vzbudil tehdy všeobecné pobouření.

Pan Camphausen se honosil, že byl ministrem zprostředkování, ale toto zprostředkování bylo jen zprostředkováním mezi korunou a buržoasií, aby mohli společně zradit lid.

Pan Camphausen konečně odstoupil, když byla tato zrada dokonale zprostředkována a natolik uzrála, že ji vláda činu se svými konstábly mohla uskutečnit.

Pan Camphausen se stal vyslancem u takzvané ústřední moci a zůstal jím za všech vlád. Zůstal vyslancem, když ve Vídni deptala německou zemi vojska Chorvatů, Rusínů a Valachů, když dělostřelbou zapálila první město Německa a počínala si tak hanebně, jak si nepočínal ani Tilly v Magdeburku[187]. Zůstal vyslancem, a nehnul ani prstem.

Pan Camphausen zůstal vyslancem za Brandenburga, zúčastnil se tedy pruské kontrarevoluce a propůjčil své jméno pod nedávnou pruskou cirkulární nótu, která otevřeně a bez obalu žádala obnovení starého Spolkového sněmu[188].

Pan Camphausen teď konečně přebírá vládu, aby kryl ústup kontrarevolucionářů a na delší dobu nám zajistil listopadové a prosincové vymoženosti.

To je několik velkých činů pana Camphausena. Stane-li se teď ministrem, pospíší si, aby je rozmnožil. My zase o nich povedeme pokud možno přesnou evidenci.

Napsal K. Marx 3. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 213 ze 4. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SOUDNÍ PROCES

PROTI

„NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“[189]

MARXOVA ŘEČ

Páni porotci! Dnešní jednání má určitou závažnost, neboť články 222 a 367 Code pénal*, na něž se odvolává žaloba proti „Neue Rheinische Zeitung“, jsou jediné články porýnského zákonodárství, kterých mohou úřady použít proti tisku, nejde-li ovšem o přímé vybízení ke vzpouře.

Víte všichni, s jakou mimořádnou oblibou pronásleduje prokuratura „Neue Rheinische Zeitung“. Ale přes všechnu její snahu se jí dosud nepodařilo obžalovat nás z jiného přečinu, než právě z přečinu proti článkům 222 a 367. Pokládám proto v zájmu tisku za nutné povšimnout si těchto článků blíže.

Ale dříve než přistoupím k právnickému rozboru, dovolte mi osobní poznámku. Slova inkriminovaného článku: „Spojuje snad pan Zweiffel v sobě výkonnou i zákonodárnou moc? Mají snad vavříny vrchního státního návladního zakrýt slabiny zástupce lidu?“ označila prokuratura za *sprostotu*. Pánové! Někdo může být třeba velmi dobrým vrchním státním návladním, ale přitom špatným zástupcem lidu. Je snad dobrým vrchním státním návladním jen proto, že je špatným zástupcem lidu? Prokuratura je zřejmě málo obeznámena s parlamentními dějinami. Oč jde v otázce inkompatibility, která zaujímá tak významné místo v jednání konstitučních sněmoven? O nedůvěru k představitelům výkonné moci, o podezření, že výkonný úředník lehce obětuje zájem společnosti zájmu existující vlády, a proto se hodí k čemukoli, jen ne k tomu, aby byl zástupcem lidu. A co říci speciálně o úřadu státního návladního?

* — trestního zákoníku. *(Pozn. red.)*

V které zemi by tento úřad nepovažovali za neslučitelný s posláním zástupce lidu? Připomínám vám útoky proti Hébertovi, Plougoulmovi a Bavayovi ve francouzském a belgickém tisku i ve francouzské a belgické sněmovně, útoky namířené právě proti rozporuplnému spojení funkce generálního prokurátora a poslance v jedné osobě. Tyto útoky neměly nikdy za následek soudní vyšetřování, ani za vlády Guizotovy, a Francie Ludvíka Filipa a Leopoldova Belgie platily za vzorné konstituční státy. V Anglii to ovšem s attorney-general a solicitor-general vypadá jinak, ale jejich postavení se značně liší od postavení procureur du roi; jsou to spíše víceméně soudní úředníci. Pánové, my nejsme konstitucionalisté, ale stavíme se na stanovisko pánů, kteří nás žalují, abychom je potřeli na jejich vlastní půdě jejich vlastními zbraněmi. Proto se dovoláváme konstitučních zvyklostí.

Prokuratura chce škrtnout velký úsek parlamentních dějin otřepaným moralisováním. Odmítám rozhodně její nařčení ze sprostoty a vysvětluji si je její neznalostí.

Přecházím nyní k rozboru právní stránky věci.

Již můj obhájce* vám dokázal, že nebýt pruského zákona z 5. července 1819, byla by obžaloba pro urážku vrchního státního návladního Zweiffela zcela bezpodstatná. Článek 222 Code pénal mluví pouze o „*outrages par paroles*“, o urážkách slovy, nikoli o urážkách napsaných nebo tištěných. Avšak pruský zákon z roku 1819 měl článek 222 doplnit, a ne zrušit. Pruský zákon může vztahovat trest podle článku 222 na urážku v písemné formě pouze tam, kde jej Code stanoví pro urážku slovem. Písemná urážka se musí stát za týchž okolností a podmínek, které článek 222 předpokládá pro urážky slovem. Je proto třeba přesně vymezit smysl článku 222**.

* — Schneider II. *(Pozn. red.)*

** Článek 222 zní doslova: „Lorsqu'un ou plusieurs magistrats de l'ordre administratif ou judiciaire auront reçu, dans *l'exercice de leurs fonctions ou à l'occasion de cet exercice*, quelque outrage par paroles tendant à inculper leur honneur ou leur délicatesse, celui qui les aura ainsi outragés sera puni d'un emprisonnement d'un mois à deux ans. [Jestliže jedna či více úředních osob ze správního nebo soudního oboru utrpí při *výkonu svých úředních povinností nebo ve spojitosti s tímto výkonem* nějakou urážku slovy, která se může dotknout jejich cti nebo jemnocitu, pak ten, kdo se tímto způsobem dopustil urážky, bude potrestán vězením od jednoho měsíce do dvou let.]“ (Podtrženo Marxem. *Pozn. red.*)

Ve zdůvodnění článku 222 (Exposé par M. le conseiller d'état Berlier, séance du février 1810*) se praví:

„Il ne sera donc ici question que des *seuls outrages* qui compromettent la *paix publique*, c.-à-d. de ceux dirigés contre les fonctionnaires ou agents publics dans l'exercice ou à l'occasion de l'exercice de leurs fonctions; dans ce cas ce n'est plus un particulier, c'est l'ordre publique qui est blessé... La hiérarchie politique sera dans ce cas prise en considération: celui qui se permet *des outrages ou violences* envers un officier ministériel est coupable sans doute, mais il commet un moindre *scandale* que lorsqu'il outrage un magistrat."

V překladu to znamená:

„Jde zde tedy *jen o ty urážky*, které se dotýkají *veřejného pořádku*, klidu v zemi, tj. tedy o urážky úředníků nebo veřejných činitelů při výkonu nebo v souvislosti s výkonem jejich úředních povinností; v tomto případě to už není soukromá osoba, nýbrž veřejný pořádek, který je urážen... V tomto případě je třeba přihlížet k politické hierarchii: kdo se dopustí urážky nebo násilí vůči činitelům prokuratury, je nesporně vinen, ale způsobí tím menší pohoršení, než urazí-li soudce."**

Z tohoto zdůvodnění, pánové, vidíte, co zákonodárce zamýšlel článkem 222. Článek 222 lze aplikovat, „*jen*" jde-li o urážky úředníků, jimiž se porušuje veřejný pořádek nebo klid v zemi. Kdy se porušuje veřejný pořádek, la paix publique? Pouze tehdy, došlo-li ke vzpouře, jejímž účelem je svržení zákonů, nebo překáží-li se provádění existujících zákonů, tj. dojde-li k odporu proti úředníku provádějícímu zákon, je-li přerušen nebo porušen *úřední výkon* úředníka. Odpor se může omezit na pouhé reptání nebo urážlivá slova; může však přejít až k násilným činům, k násilnému protivení se. Outrage, urážka, je pouze nejnižší stupeň violence, protivení se, násilného odporu. Proto se praví v zdůvodnění „outrages *ou* violences", „urážky *nebo* násilí". Obě jsou pojmově totožné; violence, násilí je pouze přitěžující forma outrage, urážky úředníka při výkonu funkce.

V tomto zdůvodnění se tedy předpokládá, 1) že úředníkovi je způsobena urážka při úředním výkonu; 2) že k urážce došlo za jeho *osobní přítomnosti*. V žádném jiném případě nedochází ke skutečnému porušení veřejného pořádku.

Týž předpoklad najdete v celém odstavci, který pojednává

* Výklad pana státního rady Berliera na zasedání v únoru 1810. *(Pozn. red.)*

** Podtrženo Marxem. *(Pozn. red.)*

o „outrages et violences envers les dépositaires de l'autorité et de la force publique", tj. o „urážkách a násilných činech proti nositelům státní autority a veřejné moci". Různé články tohoto odstavce stanoví tuto stupnici protivení se: pošklebky, slova, hrozby, násilné činy; násilné činy se pak rozlišují podle stupně své závažnosti. A konečně se u všech těchto článků stanoví zostření trestu pro případ, že k těmto různým formám protivení se dojde za přítomnosti soudního dvora; neboť na tomto místě dochází k největšímu „*pohoršení*" a provádění zákonů, paix publique, je porušeno nejkřiklavějším způsobem.

Proto lze článek 222 aplikovat na *písemné* urážky úředníků pouze tehdy, jestliže byly učiněny 1) za osobní přítomnosti úředníka, 2) při výkonu jeho služební povinnosti. Můj obhájce vám, pánové, uvedl takový příklad. On sám by se provinil proti článku 222, kdyby např. nyní, během zasedání poroty, urazil předsedu v písemném podání apod. Avšak tohoto paragrafu Code pénal nelze v žádném případě použít na novinářský článek, který „způsobil urážku" dlouho po úředním výkonu a za nepřítomnosti dotyčného úředníka.

Tento výklad článku 222 vám může vysvětlit zdánlivou mezeru, zdánlivou nedůslednost Code pénal. Jak to, že mohu urazit krále, ale nesmím urazit vrchního státního návladního? Proč nestanoví Code žádný trest za *urážku majestátu* jako pruské zemské právo?

Protože král nikdy sám nevykonává úřední funkci, nýbrž vždy pověřuje jejím výkonem jiné, protože král vůči mně nikdy nevystupuje osobně, nýbrž prostřednictvím svých zástupců. Despotismus Code pénal, vzešlý z francouzské revoluce, je na hony vzdálen patriarchálně školometskému despotismu pruského zemského práva. Napoleonský despotismus mne srazí, jakmile se opravdu dotknu státní moci, třeba jenom urážkou úředníka, který při výkonu úřední povinnosti vůči mně uplatňuje státní moc. Mimo výkon služby stává se z úředníka zase jen obyčejný člen občanské společnosti, bez jakýchkoli privilegií, bez mimořádné ochrany. Pruský despotismus však proti mně staví v osobě úředníka vyšší, posvátnou bytost. Jeho úřední povaha je s ním srostlá jako kněžské posvěcení s kato-

lickým duchovním. Pruský úředník zůstává pro pruského laika, tj. neúředníka, vždy knězem. Urážka takového kněze, dokonce i mimo službu, i nepřítomného, jenž se vrátil do svého soukromého života, zůstává přesto zneuctěním náboženství, znesvěcením. Čím vyšší úředník, tím těžší je znesvěcení náboženství. Proto největší urážkou státního kněze je urážka krále, urážka majestátu, která je podle Code pénal z hlediska trestního práva prostě nemožná.

Ale, namítne se nám, kdyby článek 222 mluvil pouze o outrages proti úředníkům „dans l'exercice de leurs fonctions", o urážce úředníků při výkonu jejich služebních povinností, nebylo by třeba dokazovat, že zákonodárce zde předpokládá *osobní přítomnost* úředníka – která je nezbytnou podmínkou každé urážky spadající pod článek 222. Nicméně článek 222 dodává k slovům „dans l'exercice de leurs fonctions" ještě „à l'occasion de cet exercice".

Prokuratura překládá tato slova: „vzhledem k jejich úřadu". Dokáži vám, pánové, že tento překlad je nesprávný a že je v přímém rozporu s úmyslem zákonodárce. Podívejte se na článek 228 téhož oddílu. Zde se praví: Kdo *udeří* úředníka „dans l'exercice de ces fonctions ou à l'occasion de cet exercice", trestá se vězením od dvou do pěti let. Můžeme zde snad přeložit: „Vzhledem k jeho úřadu"? Cožpak je možné zasadit *relativní* rány? Ruší se tu snad předpoklad osobní přítomnosti? Mohu mlátit nepřítomného? Je to zřejmě nutno přeložit takto: „Kdo udeří úředníka *ve spojitosti* s výkonem jeho úředních povinností." V článku 228 je však doslova táž věta jako ve článku 222. Je zřejmé, že slova „à l'occasion de cet exercice" mají v obou článcích týž význam. Tento dodatek tedy nejen nevylučuje jako podmínku *osobní přítomnost* úředníka, nýbrž naopak ji předpokládá.

Dějiny francouzského zákonodárství vám poskytují další pádný důkaz. Pamatujete se, že v prvních dobách francouzské restaurace vystupovaly strany rozhořčeně proti sobě, v parlamentech i při soudech; v jižní Francii docházelo až na nože. Poroty nebyly tehdy ničím jiným než polními tribunály vítězné strany proti straně poražené. Opoziční tisk nemilosrdně pranýřoval jejich rozsudky. Článek 222 neposkytoval zbraň proti této nežádoucí polemice, protože článku 222 bylo možno použít jedině v tom případě, že k urážce

Zwei politiſche Prozeſſe.

Verhandelt vor den Februar-Aſſiſen in Köln.

I.

Der erſte Preßprozeß der Neuen Rheiniſchen Zeitung.

II.

Prozeß des Kreis-Ausſchuſſes der rheiniſchen Demokraten.

Köln, 1849.
Verlag der Expedition der Neuen Rheiniſchen Zeitung.

Titulní list brožury „Dva politické procesy"
s textem řečí, které pronesli Marx a Engels při soudních procesech v Kolíně n. R.

porotců došlo při zasedání soudu za jejich osobní přítomnosti. Proto byl roku 1819 vyroben nový zákon, který stíhá každý útok na chose jugée, na vynesený rozsudek. Code pénal nezná tuto nedotknutelnost soudního rozsudku. Což by se jinak doplňoval novým zákonem, kdyby § 222 jednal o urážkách „*vzhledem*" k úřední funkci?

Ale co potom znamená dodatek: „à l'occasion de cet exercice"? Nemá jiný účel než chránit úředníka před útoky krátce *před* nebo *po* výkonu jeho úředních povinností. Kdyby článek 222 mluvil pouze o „urážkách a násilných činech" proti úředníku při výkonu jeho úředních povinností, mohl bych například srazit se schodů soudního vykonavatele hned potom, když mi zabavil majetek, a tvrdit, že jsem ho urazil až tehdy, když už vůči mně nevystupoval úředně jako soudní vykonavatel. Mohl bych třeba přepadnout smírčího soudce, když přijíždí na koni k mému bydlišti, aby tu konal svou soudně policejní funkci, zbít ho na cestě a vyhnout se trestu, který mi hrozí podle článku 228, s odvoláním na to, že jsem ho ztýral nikoli při výkonu jeho úředních povinností, nýbrž před tím.

Tedy dodatek „à l'occasion de cet exercice", *ve spojitosti* s výkonem úředních povinností, má zajistit bezpečnost úředníků při výkonu služby. Vztahuje se na urážky nebo násilné činy, které byly provedeny ne sice bezprostředně při výkonu úředních povinností, nýbrž krátce *před* tím nebo *po* tom, a co je na tom nejdůležitější, jsou v *živé* souvislosti s výkonem úředních povinností, tedy bezpodmínečně předpokládají *osobní přítomnost* postiženého úředníka.

Je snad třeba ještě dalších důkazů, že § 222 nelze aplikovat na náš článek, i kdybychom v něm pana Zweiffela urazili? Když se tento článek psal, byl pan Zweiffel *nepřítomen;* nebydlel tehdy v Kolíně, nýbrž v Berlíně. Když se tento článek psal, nepůsobil pan Zweiffel jako vrchní státní návladní, nýbrž jako dohodovač[190]. Nemohl tedy být uražen a potupen jako vrchní státní návladní, při výkonu své úřední funkce.

Nehledě k tomu, co jsem dosud vyložil, lze i jinak dokázat, že § 222 nelze vztahovat na inkriminovaný článek „Neue Rheinische Zeitung".

Tento důkaz vyplývá z rozdílu, který činí Code pénal mezi

urážkou a *pomluvou*. Přesné rozlišení najdete v článku 375. Po výkladu o „pomluvě" se tu praví:

„Quant aux injures ou aux expressions outrageantes qui ne renfermeraient l'imputation d'aucun fait précis" (v článku 367 o „pomluvě" se tomu říká: „des faits qui, s'ils existaient", fakta, která, kdyby skutečně byla *fakty*), „mais celle d'un vice déterminé... la peine sera une amende de seize à cinq cent francs." „Urážky nebo urážlivé výroky, které neobsahují obvinění z určitého činu, nýbrž z určité vady... trestají se peněžitou pokutou od šestnácti do pěti set franků."

V článku 376 se praví dále:

„Všechny ostatní urážky nebo urážlivé výroky... mají za následek prostý policejní trest."

Co tedy patří pod pojem pomluvy? Pohana, která klade pohaněnému za vinu *určitý fakt*. Co patří pod pojem urážky? Obvinění z určité špatné vlastnosti a urážlivé výroky všeobecného rázu. Řeknu-li: „ukradl jste stříbrnou lžičku", pak vás ve smyslu Code pénal pomlouvám. Ale řeknu-li: „vy jste zloděj, máte zlodějské sklony", pak vás *urážím*.

Avšak článek „Neue Rheinische Zeitung" naprosto nevytýká panu Zweiffelovi, že je zrádcem lidu, že se dopustil nečestných výroků. Nikoli, v tomto článku je výslovně řečeno: „Pan Zweiffel prý kromě toho prohlásil, že se v Kolíně nad Rýnem do osmi dnů vypořádá s 19. březnem, s kluby, se svobodou tisku a jinými zrůdnostmi neblahého roku 1848."

Panu Zweiffelovi se tedy připisuje zcela určité prohlášení. Kdyby tedy bylo v daném případě možno uplatňovat jeden z těchto dvou článků, 222 nebo 367, nemohl by to být článek 222 o urážkách, nýbrž jen článek 367 o pomluvě.

Proč tedy prokuratura použila proti nám článku 222 místo článku 367?

Protože článek 222 je mnohem neurčitější a lépe umožňuje podvodně odsoudit člověka, je-li tu snaha ho odsoudit. Přestupky proti „délicatesse et honneur", proti jemnocitu a cti, nelze nijak vymezit. Co je čest, co je jemnocit? Co jsou přestupky proti nim? To záleží zcela na osobě, s níž mám co činit, na úrovni jejího vzdělání, na jejích předsudcích, na jejím sebevědomí. Zde nemůže být

jiné měřítko než noli me tangere* naduté úřednické ješitnosti, která se pokládá za bohorovnou.

Ale ani článku o pomluvě, článku 367, nelze použít na článek „Neue Rheinische Zeitung".

Článek 367 vyžaduje „fait précis", určitý fakt, „un fait qui peut exister", fakt, který může být *skutečným* faktem. Panu Zweiffelovi se však nevytýká, že zrušil svobodu tisku, že zavřel kluby, že odstranil březnové vymoženosti v tom či onom místě. Připisuje se mu pouhý výrok. Ale článek 367 předpokládá obvinění z určitých skutečností, které, kdyby byly pravdivé, přivodily by tomu, komu jsou kladeny za vinu, trestní nebo policejní stíhání, nebo by jej třebas jen vystavily opovržení či nenávisti občanů.

Avšak pro pouhý *výrok*, že chci udělat to neb ono, nemohu být ani trestně, ani policejně stíhán. Nelze ani říci, že výrok nutně vystavuje nenávisti nebo opovržení občanů. Výrok sice může být projevem velmi podlého, opovrženíhodného, odsouzeníhodného smýšlení. Ale což se nemohu v rozčilení dopustit výroku, v němž vyhrožuji činem, jehož nejsem schopen? Teprve čin dokáže, nakolik *vážně* byl míněn výrok.

Kromě toho však „Neue Rheinische Zeitung" říká: „Pan Zweiffel *prý* prohlásil..." Abych někoho pomlouval, nesmím sám uvádět své tvrzení v pochybnost, jako se to děje zde slovem „*prý*", nýbrž musím se vyslovovat apodikticky.

Konečně, páni porotci, „citoyens", občané, jejichž nenávisti nebo opovržení bych byl obviněním z nějakého činu, který podle článku 367 je podstatou *pomluvy*, nutně vystaven, tito citoyens, tito občané v politických věcech už vůbec neexistují. Existují už jen přívrženci stran. To, co mne vystavuje nenávisti nebo opovržení členů jedné strany, vystavuje mne lásce a úctě členů strany druhé. Orgán nynější vlády, „*Neue Preussische Zeitung*", obvinil pana Zweiffela, že je svého druhu *Robespierre*.** V očích tohoto listu, v očích jeho strany nevyvolal náš článek nenávist a opovržení vůči panu Zweiffelovi, nýbrž naopak zbavil jej nenávisti a opovržení, které na něm lpělo.

* — nedotýkej se mne. *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 49. *(Pozn. red.)*

Na tuto připomínku je nutno klást velký důraz nejen v daném případě, nýbrž i ve všech případech, v nichž by se prokuratura pokusila uplatňovat článek 367 na politickou polemiku.

Vůbec, páni porotci, použijete-li vůči tisku článku 367 o pomluvě tak, jak jej vykládá prokuratura, rušíte pomocí trestního zákonodárství svobodu tisku, kterou jste uznali ústavou a vybojovali revolucí. Pak schvalujete každou zvůli úředníků, dopouštíte každou oficiální podlost a trestáte pouze odhalení této podlosti. Nač potom toto pokrytecké uznávání svobody tisku? Jestliže se existující zákony dostávají do otevřeného rozporu s nově vydobytou úrovní společenského vývoje, pak je, páni porotci, právě na vás, abyste řekli své závažné slovo v boji mezi odumřelými předpisy zákona a živými požadavky společnosti. Pak je vaší povinností jít napřed před zákonodárstvím, než samo pochopí, že je nutné vyhovět potřebám společnosti. To je nejušlechtilejší výsadou poroty. V daném případě vám, pánové, usnadňuje váš úkol sama litera zákona. Je jen třeba, abyste ji vykládali v duchu naší doby, našich politických práv, našich společenských potřeb.

Článek 367 končí těmito slovy:

„La présente disposition n'est point applicable aux faits dont la loi autorise la publicité, ni à ceux que l'auteur de l'imputation était, *par la nature de ses fonctions ou de ses devoirs, obligé de révéler ou de réprimer.*" „Tohoto ustanovení nelze použít na skutečnosti, jejichž zveřejnění zákon dovoluje, ani na takové skutečnosti, které *byl* původce obvinění *povinen* odhalit nebo potlačit *z titulu své služební funkce.*"*

Není pochyby, pánové, že zákonodárce neměl na mysli svobodný tisk, když mluvil o *povinnosti* odhalovat. Stejně však nemyslil na to, že se tohoto článku někdy použije proti svobodnému tisku. Za Napoleona, jak známo, neexistovala svoboda tisku. Chcete-li použít zákona pro takový stupeň politického a společenského vývoje, pro který nebyl vůbec určen, pak ho tedy použijte *zcela*, vykládejte jej v duchu naší doby, ponechte tisku k dobrému i tuto závěrečnou větu článku 367.

Článek 367, v tom omezeném smyslu, jak jej vykládá prokuratura, vylučuje důkaz pravdy a dovoluje odhalení jen tehdy, opírá-li se o veřejné listiny nebo již vynesené soudní rozsudky. Proč by měl tisk odhalovat post festum*, až po vynesení rozsudku? Tisk je svým posláním veřejný strážce, neúnavný odhalovatel mocipánů, je všudypřítomným okem, všudypřítomnými ústy národního ducha žárlivě střežícího svou svobodu. Budete-li vykládat článek 367 v tomto duchu, a vy jej tak musíte vykládat, nechcete-li v zájmu vládní moci zrušit svobodu tisku, skýtá vám Code zároveň zbraň proti přehmatům tisku. Podle článku 372 musí být proti tomu, kdo vystoupí s odhalením, zastaveno soudní řízení a odložen rozsudek pro pomluvu, dokud se odhalené fakty vyšetřují. Podle článku 373 se odhalení, které se ukáže pomluvou, trestá.

Pánové! Stačí se jen letmo podívat na inkriminovaný článek, a přesvědčíte se, že „Neue Rheinische Zeitung" neměla vůbec v *úmyslu* urážet nebo pomlouvat, nýbrž konala jen svou povinnost odhalovat, když útočila na zdejší prokuraturu a četníky. Výslech svědků vám dokázal, že jsme o četnících napsali pouze skutečné fakty.

Avšak to hlavní na celém článku je, že předpověděl kontrarevoluci, k níž pak skutečně došlo, že útočil na Hansemannův kabinet, který zahájil svůj nástup k moci podivným prohlášením, že stát je tím svobodnější, čím početnější má policii. Tato vláda se domnívala, že aristokracie už je poražena a že jí zbývá už jen jeden úkol: oloupit lid v zájmu jedné třídy, buržoasie, o jeho revoluční vymoženosti. Tak připravila cestu feudální kontrarevoluci. V inkriminovaném článku jsme jen odhalili očividné projevy soustavné kontrarevoluční činnosti Hansemannovy vlády a vůbec německých vlád, jak jsme je vybrali z našeho nejbližšího okolí.

Na zatýkání v Kolíně nelze pohlížet jako na něco isolovaného. Stačí podívat se jen letmo na tehdejší události a přesvědčíme se o opaku. Krátce předtím se začalo s pronásledováním tisku v Berlíně na základě paragrafů starého pruského zákoníku. Několik dní nato, 8. července, byl zatčen J. Wulff, předseda düsseldorfského Lidového klubu, a u mnoha členů výboru tohoto klubu byly provedeny domácí prohlídky. Porota pak Wulffa osvobodila; právě

* Podtrženo Marxem. *(Pozn. red.)*

* — doslova po slavnosti; tj. když je vše hotovo, odbyto. *(Pozn. red.)*

tak tehdy porota neschválila ani žádné jiné politické represálie. Téhož 8. července bylo v Mnichově důstojníkům, úředníkům a čekatelům zakázáno účastnit se veřejných shromáždění. 9. července byl zatčen Falkenheim, předseda spolku „Germania" ve Vratislavi. 15. července vystoupil vrchní státní návladní Schnaase v düsseldorfském Měšťanském spolku s opravdovou obžalovací řečí proti Lidovému klubu, jehož předseda byl už 9. července na jeho návrh zatčen. Tady máte příklad vznešené nestrannosti prokuratury, příklad, kdy vrchní státní návladní vystupoval zároveň jako straník a straník zároveň jako vrchní státní návladní. Bez ohledu na to, že jsme byli pronásledováni pro útok na Zweiffela, uveřejnili jsme tehdy odhalení Schnaasa.[191] Ten si ovšem dal dobrý pozor, aby nám odpověděl. Téhož dne, kdy vrchní státní návladní Schnaase vystoupil s touto filipikou proti Lidovému klubu v Düsseldorfu, byl královským nařízením zakázán Demokratický krajský spolek ve Stuttgartu. 19. července byl rozpuštěn demokratický studentský spolek v Heidelberku, 27. července všechny demokratické spolky v Bádensku a krátce nato ve Württembersku a v Bavorsku. A k tomuto zjevnému spiknutí všech německých vlád proti lidu jsme měli mlčet? Pruská vláda se tehdy neodvážila toho, čeho se odvážily vlády bádenská, württemberská a bavorská. Neodvážila se toho, protože pruské Národní shromáždění právě začalo větřit toto kontrarevoluční spiknutí a začalo se stavět proti Hansemannově vládě. Avšak, páni porotci, prohlašuji otevřeně a přímo, v hlubokém přesvědčení o pravdivosti svých slov: nerozbije-li si pruská kontrarevoluce co nejdříve hlavu o pruskou lidovou revoluci, bude v Prusku konec se svobodou spolčování a svobodou tisku. Už nyní je smrtelně zasažena zaváděním stavu obležení. V Düsseldorfu a v některých slezských krajích si dokonce troufali znovu zavést *censuru*.

Avšak nejen celková situace v Německu, ale i celková situace v Prusku nás zavazovaly, abychom sledovali s největší nedůvěrou každé hnutí vlády a otevřeně odhalovali před lidem i sebemenší příznaky jejího systému. Zdejší kolínská prokuratura nám zvlášť zavdávala důvod, abychom ji odhalovali před veřejným míněním jako kontrarevoluční nástroj. Jen za měsíc červenec jsme byli nu-

ceni odhalit tři protizákonná zatčení. V prvních dvou případech státní návladní Hecker neodpověděl, potřetí se pokoušel ospravedlnit, ale po naší odpovědi umlkl, a to z toho prostého důvodu, že neměl co říci.[192]

A za těchto okolností si prokuratura troufá tvrdit, že v tomto případě nejde o odhalení, nýbrž o malicherné zlomyslné ostouzení? Tento názor spočívá na jakémsi podivném nedorozumění. Co se týče mne osobně, ujišťuji vás, pánové, že sleduji raději velké světové události, raději analysuji běh dějin, než bych se potýkal s místními modlami, s četníky a prokuraturou. Třeba se tito pánové pokládali za sebevětší znamenitosti, v gigantických bitvách přítomnosti nejsou *ničím*, naprosto *ničím*. Pokládám za opravdovou oběť z naší strany, že jsme se rozhodli lámat kopí proti *takovýmto* protivníkům. Ale to už je povinnost tisku bojovat za utlačené ve svém bezprostředním okolí. A potom, pánové, hlavním pilířem budovy otroctví jsou podřízené politické a veřejné orgány moci, které přicházejí do bezprostředního styku s jednotlivými osobami, s živými jedinci v jejich soukromém životě. Nestačí bojovat proti všeobecným poměrům a nejvyšším orgánům moci. Tisk se musí pustit do boje proti *tomuto* četníku, *tomuto* prokurátoru, *tomuto* zemskému radovi. Na čem ztroskotala *březnová revoluce?* Reformovala jen nejvyšší politické špičky a nechala nedotčeny všechny jejich základy, starou byrokracii, starou armádu, starou prokuraturu, staré soudce, narozené, odchované a zešedivělé ve službě absolutismu. První povinností tisku je nyní *podrýt všechny základy existujícího politického zřízení.* (Souhlasné výkřiky v auditoriu.)

ENGELSOVA ŘEČ

Pánové porotci! Předešlý řečník se soustředil především na obžalobu z urážky vrchního státního návladního pana Zweiffela; dovolte mi nyní, abych obrátil vaši pozornost na obvinění z pomluvy četníků. Jde především o ty články zákona, kterých se žaloba dovolává.

Článek 367 trestního zákoníku praví:

„Přečinem pomluvy se proviní ten, kdo na veřejných místech nebo na veřejných shromážděních nebo v autentické a veřejné listině či v *tištěném* nebo netištěném *spisu*, který byl vyvěšen, *prodáván* nebo rozdáván, obviňuje někoho z takových skutečností, které, kdyby byly pravdivé, přivodily by tomu, komu jsou kladeny za vinu, trestní nebo policejní stíhání, nebo by jej třebas jen vystavily *opovržení* či *nenávisti občanů*."*

Článek 370 k tomu dodává:

„Jestliže se skutečnost, která je předmětem obvinění, zákonným způsobem *prokáže jako pravdivá*, zůstane původce obvinění beztrestný. — Za *zákonný důkaz* se pokládá *pouze* ten, který se zakládá na *soudním rozsudku* nebo nějaké jiné *autentické listině*."**

Pánové! Prokuratura vám podala *svůj* výklad těchto zákonných předpisů a vyzvala vás, abyste nás na tomto základě prohlásili za vinné. Byli jste právě upozorněni na to, že tyto zákony byly vydány v době, kdy tisk podléhal censuře a kdy vůbec panovaly docela jiné politické poměry než nyní; vzhledem k těmto skutečnostem vyslovil můj obhájce*** názor, že se už těmito zastaralými zákony nesmíte dát vázat. Prokuratura se k tomuto názoru připojila, aspoň pokud

* Podtrženo Engelsem. *(Pozn. red.)*
** Podtrženo Engelsem. *(Pozn. red.)*
*** — Schneider II. *(Pozn. red.)*

jde o článek 370. Vyslovila se o něm takto: „pro vás, páni porotci, bude ovšem nejdůležitější zjistit, *zda je prokázána* pravdivost sporných faktů" – a já prokuratuře děkuji za toto doznání.

Ale i kdybyste nebyli toho názoru, že aspoň článek 370 je svým omezením důkazu pravdy zastaralý, uznáte zajisté, že uvedené články musí být vykládány jinak, než jak se je snaží vykládat prokuratura. Je právě výsadou porotců vykládat zákony bez ohledu na tradiční soudní praxi tak, jak jim velí zdravý rozum a jejich svědomí. Jsme obžalováni podle článku 367, že jsme obvinili zmíněné četníky z jednání, které, kdyby bylo pravdivé, vystavilo by je opovržení a nenávisti občanů. Jestliže chápete výrazy „nenávist a opovržení" ve smyslu, jaký by jim ráda dala prokuratura, pak, dokud platí článek 370, přestává všechna svoboda tisku. Jak potom může tisk plnit svou přední povinnost, povinnost chránit občany před přehmaty úředníků? Jakmile před veřejností takový přehmat odhalíte, postaví vás před porotu – a půjde-li to podle přání prokuratury – odsoudí vás k vězení, peněžité pokutě a ztrátě občanských práv; výjimkou je pouze případ, kdy tisk uveřejní soudní rozsudek, tj. učiní odhalení teprve tehdy, když už nemá vůbec žádný smysl!

Jak málo se hodí uvedené články zákona na naše dnešní poměry, aspoň ve výkladu, který se jim snaží dát prokuratura, dokazuje srovnání s článkem 369. Tam se praví:

„Pro pomluvy, rozšiřované prostřednictvím *zahraničního tisku*, mohou být soudně stíháni ti, kdo tyto články do novin zaslali... nebo napomáhali *dovozu a rozšiřování* těchto novin doma."*

Podle tohoto článku, pánové, by bylo povinností prokuratury, aby každý den, každou hodinu zakročovala proti královským pruským poštovním úředníkům. Cožpak je z tří sta šedesáti pěti dnů v roce třeba jen jediný, kdy by pruská pošta rozesíláním toho nebo onoho zahraničního listu podle výkladu prokuratury nenapomáhala „dovozu a rozšiřování" pomluv? A prokuraturu přece ani nenapadne, aby stíhala poštu.

Uvažte dále, pánové, že tyto články zákona byly napsány

* Podtrženo Engelsem. *(Pozn. red.)*

v době, kdy vzhledem k censuře bylo zhola *nemožné* pomlouvat v tisku *úředníky*. Tyto články tedy měly podle úmyslu zákonodárce chránit před pomluvou *soukromé osoby*, nikoli však *úředníky*, a jedině tak mají smysl. Ale od té doby, co byla vybojována tisková svoboda, může se octnout na fóru veřejnosti i jednání úředníků, což podstatně mění celou situaci. A právě zde, v těchto rozporech mezi starým zákonodárstvím a novými politickými a společenskými poměry, právě zde mají zasáhnout porotci a novým výkladem přizpůsobit starý zákon novým poměrům.

Ale jak jsem už řekl, sama prokuratura uznala, že pro vás, pánové, nehledě k článku 370, jde hlavně o důkaz pravdy. Pokusila se tedy oslabit důkaz pravdy, jak jsme jej uváděli výpověďmi svědků. Podívejme se tedy na inkriminovaný článek v novinách, abychom si ověřili, zda jsou obvinění skutečně prokázána, a zároveň, zda jsou vskutku pomluvou. Na začátku článku se praví:

„Ráno mezi šestou a sedmou hodinou přišlo šest nebo sedm četníků do Annekova bytu, hned surově napadli služebnou" atd.

Pánové, slyšeli jste Annekovu výpověď. Vzpomínáte si, že jsem se chtěl svědka Anneka na surové nakládání se služebnou zeptat výslovně ještě jednou, pan předseda však tuto otázku prohlásil za zbytečnou, protože prý tento fakt byl dostatečně zjištěn. A nyní se vás ptám: Pomlouvali jsme četníky v tomto bodě?

Dále: „V předsíni přešli od pohánění k násilnostem, přičemž jeden z četníků vyrazil skleněné dveře. Pak Anneka srazili se schodů." Pánové, slyšeli jste výpovědi svědka Anneka; pamatujete se, co říkal svědek Esser, jak se četníci s Annekem „plnou parou" vyřítili z domu a *vstrčili* ho do vozu; táži se vás znovu, pánové, dopustili jsme se tu nějaké pomluvy?

Konečně je v článku místo, jehož správnost není dokázána *doslova*. Poslyšte: „Z těchto čtyř sloupů spravedlnosti se jeden poněkud kymácel, neboť už tak časně ráno si posílil ‚ducha' špiritusem, vodou života, kořalkou."

Připouštím, pánové, že se zde Annekovými slovy výslovně konstatuje pouze toto: „podle toho, jak se četníci chovali, byli nejspíš opilí", tj. zjišťuje se pouze to, že se četníci *chovali* jako opilí. Ale, pánové, vezměte v úvahu to, co jsme napsali dva dni nato v odpověď

na námitku pana státního návladního *Heckera:* „Urážka by se mohla vztahovat pouze na jednoho z pánů četníků, o němž bylo řečeno, že se v časných hodinách *kymácel* z důvodů více méně spirituálních či špiritusových. Potvrdí-li však vyšetřování, o čemž ani na okamžik nepochybujeme, správnost skutkové podstaty, tj. surovostí, jichž se dopustili páni představitelé veřejné moci, tu jsme, jak se domníváme, jen pečlivě a s veškerou nestranností, jak se sluší a patří na tisk, zdůraznili ve vlastním zájmu námi obviněných pánů *jedinou ‚polehčující okolnost'*. A prokuratura dělá z tohoto ohleduplného uvedení jediné polehčující okolnosti ‚urážku'!"[193]

Z toho, pánové, vidíte, jak jsme sami naléhali na vyšetření sporných skutečností. Není naší vinou, nebylo-li vyšetřování provedeno. A pokud jde o výtku z opilství, táži se vás, je to opravdu něco tak hrozného pro královského pruského četníka, když se o něm řekne, že vypil o skleničku víc? Dovolávám se veřejného mínění celé Porýnské provincie, zda tohle lze pokládat za pomluvu.

A jak může prokuratura mluvit o pomluvě, když ti, kdo prý byli pomluveni, nejsou jmenováni, ba ani blíže označeni. Mluví se o „šesti až sedmi četnících". Kdopak to jsou? A kdepak jsou? Doslechli jste se snad, pánové, že byl tímto článkem vystaven „nenávisti a opovržení občanů" nějaký *určitý* četník? Zákon žádá výslovně, aby pomlouvaný jedinec byl přesně označen; dobrá, ale v uvedené pasáži nemůže vidět pohanu ani jediný určitý četník, nanejvýš královské pruské četnictvo jako celek. Může se cítit dotčeno tím, že bylo uveřejněno, jak se členové této instituce beztrestně dopouštějí nezákonností a surovostí. Avšak, pánové, vytýkat královskému pruskému četnictvu jako celku surovosti není přečin. Vyzývám prokuraturu, aby mi ukázala v zákonu místo, podle něhož by bylo trestné urazit královský pruský četnický sbor, nadávat mu, nebo jej pomlouvat, může-li zde vůbec být řeči o pomluvě.

Prokuratura vůbec viděla ve zmíněném článku jen doklad bezuzdné pomlouvačnosti. Pánové, článek vám přečetli. Shledali jste v něm, že jsme pohlíželi na víceméně bezvýznamná porušení zákona, k nimž došlo tehdy v Kolíně, jako na věc samu o sobě, využívali jich ve svém zájmu, zveličovali je, abychom ukojili svou domnělou zlobu na nižší úředníky? Anebo jsme spíše poukazovali

na tyto skutečnosti jako na jeden článek v dlouhém řetězu reakčních pokusů, k nimž tehdy docházelo současně v celém Německu? Omezili jsme se snad jen na útoky proti četnictvu a prokuratuře v Kolíně, anebo jsme šli věci na kloub a sledovali jsme její příčiny až do tajného státního ministerstva v Berlíně?[194] Ovšem, není tak nebezpečné dotknout se velkého tajného státního ministerstva v Berlíně jako malé prokuratury v Kolíně – a na důkaz toho stojíme dnes před vámi.

Všimněte si konce článku. Tam se praví: „To jsou tedy činy vlády činu, vlády levého středu, vlády přechodu k starošlechtické, starobyrokratické, staropruské vládě. Jakmile pan Hansemann splní své přechodné poslání, bude propuštěn."

Vzpomínáte si, pánové, co se stalo v srpnu loňského roku, jak byl Hansemann jako zbytečný „propuštěn", ovšem pod slušnější formou dobrovolné demise, a jak ihned po něm přišla vláda Pfuel – Eichmann – Kisker – Ladenberg, doslova „starošlechtická, starobyrokratická, staropruská vláda".

Dále se praví: „Levice v Berlíně však musí pochopit, že jí stará moc může klidně přenechat malá parlamentní vítězství a velké konstituční plány, jen když se mezitím zmocní všech skutečně rozhodujících posic. Může klidně uznat revoluci 19. března ve sněmovně, jen když ji *mimo* sněmovnu odzbrojí."

Jak správný byl tento názor, o tom není třeba ztrácet slov. Víte sami, jak právě tou měrou, jak rostla moc levice ve sněmovně, odbourávala se moc lidové strany *mimo* sněmovnu. Mám snad vypočítávat všechna ta nepotrestaná zvěrstva pruské soldatesky v bezpočtu měst, zavádění stavu obležení hned tu; hned tam, odzbrojení tolika občanských gard a posléze Wrangelovo hrdinské tažení proti Berlínu, abych vám ukázal, jak byla revoluce vskutku odzbrojena a stará moc se fakticky zmocnila všech rozhodujících posic?

A nakonec to pamětihodné proroctví! „Levice možná jednoho krásného dne přijde na to, že *její parlamentní vítězství se kryje s její faktickou porážkou.*"

Jak doslova se to všechno uskutečnilo! Den, kdy levice konečně dosáhla ve sněmovně většiny, byl dnem její skutečné porážky.

Právě parlamentní vítězství levice vedlo ke státnímu převratu 9. listopadu, k přeložení a odročení Národního shromáždění a konečně k jeho rozpuštění a k oktrojované ústavě. Parlamentní vítězství levice se přesně krylo s její naprostou porážkou mimo parlament.

Tato politická předpověď, která se tak doslova splnila, je, pánové, výsledek, facit, závěr, který jsme vyvodili z násilností, k nimž docházelo v celém Německu, a mezi jiným také v Kolíně. A po tom všem se mluví o slepé pomlouvačnosti! Vskutku, pánové, nevypadá to všechno, jako bychom se dnes před vámi objevili proto, abychom se odpovídali za to, že jsme správně poukazovali na správné skutečnosti a činili z nich správné závěry?

Zkrátka a dobře: Vy, páni porotci, budete v tomto okamžiku rozhodovat o svobodě tisku v Porýnské provincii. Má-li být tisku zakázáno, aby psal o tom, co se mu děje před očima, má-li při každém choulostivém případu teprve čekat, až bude vynesen soudní rozsudek, má-li se každého úředníka, od ministra až po četníka nejprve tázat, zda nebude uvedenou skutečností dotčena jeho čest nebo jemnocit, bez ohledu na to, jsou-li skutečnosti pravdivé nebo ne; má-li být tisk postaven před alternativu buď události falšovat, nebo je úplně zamlčet – pak, pánové, je konec se svobodou tisku; přejete-li si to, pak nad námi vyneste rozsudek *viny!*

Proneseno 7. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 221 z 14. února 1849; uveřejněno rovněž ve zvláštní brožuře: „Zwei politische Prozesse", Kolín nad Rýnem 1849, Verlag der Expedition der Neuen Rheinischen Zeitung

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PROCES PROTI PORÝNSKÉMU KRAJSKÉMU VÝBORU DEMOKRATŮ[195]

MARXOVA ŘEČ

Páni porotci! Kdyby byl tento proces zahájen *před* 5. prosincem, chápal bych ještě, že na nás prokuratura podala žalobu. Teď, *po* 5. prosinci, nechápu, jak se prokuratura ještě opovažuje dovolávat se proti nám zákonů, které už pošlapala sama koruna.

Oč se prokuratura opírá, když kritisuje Národní shromáždění, když kritisuje usnesení o odepření daní? O zákony z 6. a 8. dubna 1848. A co učinila vláda, když 5. prosince svémocně naoktrojovala ústavu a vnutila zemi nový volební zákon? Roztrhala zákony z 6. a 8. dubna 1848. Tyto zákony už neexistují pro stoupence vlády, proč by ještě měly existovat pro její odpůrce? Vláda se postavila 5. prosince na *revoluční* půdu, totiž na *kontrarevoluční* půdu. Má tedy co činit pouze s revolucionáři nebo spoluviníky. To ona nadělala buřiče z celé té masy občanů, kteří se opírají o existující zákony, kteří hájí existující zákon před porušením. *Před* 5. prosincem bylo možno mít různé názory na přeložení Národního shromáždění, na jeho rozehnání, na stav obležení v Berlíně. *Po* 5. prosinci bylo nesporným faktem, že tato opatření měla otevřít dveře kontrarevoluci, a proto byl přípustný každý prostředek proti frakci, která už sama neuznávala podmínky, za nichž byla *vládou*, a kterou už tedy za vládu nemohla uznávat ani země.

Pánové! Koruna mohla zachránit aspoň zdání zákonnosti, ale ona tím pohrdla. Mohla rozehnat Národní shromáždění a potom pověřit kabinet, aby předstoupil před zemi a prohlásil: „Odhodlali jsme se provést státní převrat, přiměly nás k tomu okolnosti. Formálně jsme nedbali zákona, ale existují kritické okamžiky, kdy je v sázce sama existence státu. V takových chvílích existuje jen jeden

neporušitelný zákon, zachování státu. Když jsme rozpouštěli shromáždění, neexistovala ústava. Nemohli jsme ji tedy porušit. Naproti tomu existovaly dva organické zákony, zákon z 6. a z 8. dubna 1848. Vpravdě existuje jen *jediný* organický zákon, *volební zákon*. Vyzýváme zemi, aby přistoupila k novým volbám podle *tohoto* zákona. Před shromáždění, které vyjde z těchto prvotních voleb, předstoupíme pak my, *odpovědná vláda*. Doufáme, že toto shromáždění uzná státní převrat za *spásný čin*, diktovaný okolnostmi, a dodatečně jej schválí. Prohlásí, že jsme porušili literu zákona, abychom zachránili vlast. Nechť rozhodne o našem osudu."

Kdyby kabinet jednal tímto způsobem, měl by aspoň *zdánlivé oprávnění* postavit nás před vaši soudnou stolici. Koruna by zachránila zdání zákonnosti. Ale to koruna nemohla a ani *nechtěla* učinit.

V očích koruny byla březnová revoluce surovou skutečností. Jedna surová skutečnost může být vymýcena jen jinou surovou skutečností. Tím, že vláda zrušila nové volby na základě dubnového zákona 1848, *popřela svou odpovědnost, zrušila sám soud, jemuž byla odpovědna*. Z apelu Národního shromáždění k lidu tak předem učinila pouhé zdání, fikci, klam. Tím, že si vláda vymyslela, aby první sněmovna, založená na censu, byla nedílnou částí zákonodárného shromáždění, pošlapala organické zákony, opustila právní půdu, zfalšovala lidové volby, vzala lidu jakoukoli možnost vyslovit se o „spásném činu" koruny.

A tak, pánové, nelze popřít, a nepopře to ani žádný budoucí historik, že totiž koruna provedla revoluci, zvrátila existující právní řád, a nemůže se tedy dovolávat zákonů, které sama tak hanebně svrhla. Jestliže se revoluce zdaří, lze odpůrce pověsit, ale ne odsoudit. Lze je jako poražené nepřátele odklidit z cesty, ale nelze je soudit jako zločince. Po skončené revoluci nebo kontrarevoluci nelze použít svržených zákonů proti těm, kdo tyto zákony *hájili*. Je to jen zbabělé předstírání zákonnosti, které vy, pánové, jistě svým rozsudkem neschválíte.

Řekl jsem vám, pánové, že vláda zfalšovala mínění lidu o „spásném činu koruny". A přesto se lid už vyslovil *proti* koruně a *pro* Národní shromáždění. Volby do druhé sněmovny jsou jediné zákonné volby, neboť pouze ony se konaly na základě zákona z 8. dubna 1848.

A téměř všichni, kdo byli pro odepření daní, byli do druhé sněmovny znovu zvoleni, mnozí podruhé a potřetí. Dokonce i Schneider II., obviněný zároveň se mnou, je poslancem za Kolín. Otázka, zda má Národní shromáždění právo usnášet se na odepření daní, je tedy lidem už fakticky rozhodnuta.

A nehledě k tomuto nejvyššímu rozsudku, dáte mi, pánové, jistě všichni za pravdu, že tu nejde o zločin v obyčejném smyslu slova, že tu vůbec nejde o konflikt se zákonem, který by patřil před váš soud. Za normálních poměrů je veřejná moc vykonavatelkou existujících zákonů; zločinec je ten, kdo tyto zákony porušuje, nebo násilím brání veřejné moci v jejich plnění. V našem případě jedna veřejná moc porušila zákon; jiná veřejná moc, lhostejno která, ho hájila. Boj mezi dvěma státními mocemi nenáleží do kompetence trestního práva, ani do kompetence soukromého práva. Otázku, kdo byl v právu, zda koruna nebo Národní shromáždění, rozhodnou dějiny. Všechny poroty, všechny soudy v Prusku dohromady ji nemohou vyřešit. Existuje jen jedna moc, která ji rozhodne – dějiny. Nechápu proto, jak nás mohli posadit na lavici obžalovaných na základě Code pénal.

Že zde šlo o boj mezi dvěma mocemi a že mezi dvěma mocemi může rozhodnout jedině moc, to, pánové, prohlašoval stejně jak revoluční, tak kontrarevoluční tisk. Prohlásil to krátce před rozhodnutím boje dokonce orgán vlády. „Neue Preussische Zeitung", orgán nynější vlády, to dobře rozpoznala. Několik dní před krizí napsala asi toto: Nyní nerozhoduje právo, nýbrž moc, a teď se ukáže, že staré království z milosti boží ještě má moc. „Neue Preussische Zeitung" pochopila situaci správně. Moc proti moci. Mezi oběma muselo rozhodnout vítězství. Zvítězila kontrarevoluce, ale skončilo teprve první dějství dramatu. V Anglii trval boj přes dvacet let. Karel I. byl několikrát vítězem, ale nakonec šel na popraviště. A kdo vám zaručí, pánové, že nynější vláda, že tito úředníci, kteří byli a jsou jejím nástrojem, nebudou odsouzeni nynější sněmovnou nebo svými nástupci jako velezrádci?

Pánové! Prokuratura se pokusila založit svou obžalobu na zákonech z 6. a 8. dubna. Byl jsem vám však nucen dokázat, že právě tyto zákony nás zprošťují obžaloby. Netajím však před vámi, že

jsem tyto zákony nikdy neuznal a nikdy je neuznám. Nikdy neplatily pro poslance, které zvolil lid; tím méně mohly předpisovat cestu březnové revoluci.

Jak vznikly zákony z 6. a 8. dubna? Dohodou vlády se *Spojeným sněmem*. Touto cestou se mělo navázat na starý zákonný pořádek a měla se zastřít revoluce, která právě tento pořádek odstranila. Pánové jako Camphausen apod. považovali za důležité zachránit zdání zákonného vývoje. A jak zachraňovali toto zdání? Celou řadou zjevných a nejapných rozporů. Zůstaňte, pánové, na okamžik na stanovisku starého zákona! Což nebylo nezákonné už to, že tu byl ministr Camphausen, *odpovědný ministr*, ministr bez úřednické kariéry? Camphausenova funkce *odpovědného ministerského předsedy* byla nezákonná. Tento *podle zákona* neexistující úředník svolával Spojený sněm a za jeho pomoci dával odhlasovat zákony, k jejichž usnášení tento sněm neměl *zákonné* zmocnění. A tomuto formalismu, který sám sebe vyvracel a sám sobě odporoval, se říkalo zákonný vývoj, zachovávání právní půdy!

Ponechme však, pánové, stranou formálnosti! Co byl Spojený sněm? Byl představitelem starých, přežilých společenských poměrů. Revoluce se však prováděla právě proti těmto poměrům. A zástupcům poražené společnosti se předkládají ke schválení organické zákony, které mají uznat, řídit a organisovat revoluci proti této staré společnosti? Jaký nechutný rozpor! Vždyť zemský sněm byl svržen zároveň se starým královstvím.

Při této příležitosti se, pánové, podívejme na kloub takzvané *právní půdě*. Jsem nucen zabývat se touto otázkou už proto, že nás právem pokládají za odpůrce právní půdy a že zákony z 6. a 8. dubna děkují za svou existenci pouze formálnímu uznání právní půdy.

Sněm zastupoval především velké pozemkové vlastnictví. A velké pozemkové vlastnictví bylo skutečně základnou středověké, *feudální společnosti*. *Moderní buržoasní společnost*, *naše* společnost naproti tomu spočívá na průmyslu a obchodu. Pozemkové vlastnictví ztratilo všechny někdejší podmínky své existence, je nyní závislé na obchodu a průmyslu. Proto se dnes zemědělská výroba provozuje průmyslovým způsobem a staří feudální páni klesli na velkovýrobce

dobytka, vlny, obilí, krmné řepy, kořalky atp., na lidi, kteří obchodují těmito průmyslovými výrobky jako každý jiný obchodník! Byť sebevíc lpěli na svých starých předsudcích, v praxi se mění v buržoy, kteří vyrábějí při co nejmenších nákladech co nejvíce, nakupují, kde a jak mohou nejlevněji, a prodávají, kde a jak mohou nejdráže. Už to, jak tito pánové žijí, vyrábějí a vydělávají, usvědčuje celou jejich tradiční, nadutou domýšlivost ze lži. Pozemkové vlastnictví jako vládnoucí společenský činitel předpokládá *středověký způsob výroby a směny*. Spojený sněm představoval tento středověký způsob výroby a směny, který už dávno přestal existovat, a jeho představitele, kteří sice velmi lpějí na starých privilegiích, ale stejně tak spolupožívají a využívají výhod nové společnosti. Nová buržoasní společnost, spočívající na zcela jiné základně, na změněném způsobu výroby, musela uchvátit i politickou moc; tuto politickou moc, jejíž celá organisace vzešla ze zcela odlišných materiálních a společenských poměrů, musela vyrvat z rukou těch, kdo zastupovali zájmy umírající třídy. *Proto došlo k revoluci.* Revoluce tedy byla namířena jak proti *absolutní královské moci*, tomuto nejvyššímu politickému výrazu staré společnosti, tak proti *stavovskému zastoupení*, které představovalo společenský pořádek dávno zničený moderním průmyslem, nebo nanejvýš ještě pyšné trosky *stavů*, každým dnem předstihovaných, zatlačovaných a rozkotávaných buržoasní společností. Jak tedy mohl někdo přijít na nápad, aby se Spojenému sněmu, tomuto představiteli staré společnosti, dovolilo diktovat zákony nové společnosti, která si revolucí dobývala svá práva?

Prý proto, aby byla zachována *právní půda.* Co však, pánové, rozumíte zachováním právní půdy? Zachování zákonů, které náleží minulé společenské epoše, které vytvořili představitelé zaniklých nebo zanikajících společenských zájmů, kteří proto uzákonili pouze ty zájmy, jež jsou v rozporu se všeobecnými potřebami. Společnost však nespočívá na zákonu. To si právníci jen namlouvají. Zákon musí naopak spočívat na společnosti, musí být výrazem jejích společných zájmů a potřeb, vyplývajících z daného materiálního způsobu výroby, na rozdíl od zvůle jedince. Tenhle Code Napoléon*,

* — Napoleonův zákoník. *(Pozn. red.)*

který mám v ruce, nestvořil buržoasní společnost. Naopak, buržoasní společnost, která vznikla v 18. a vyvíjela se dále v 19. století, nachází v Codu jen svůj právní výraz. Jakmile nebude odpovídat společenským poměrům, bude z něho jen hromada papíru. Staré zákony nemůžete učinit základem nového společenského vývoje, právě tak jako tyto staré zákony nevytvořily staré společenské poměry.

Z těchto starých poměrů vzešly, s nimi musí i zajít. Mění se nutně s měnícími se životními podmínkami. Zachovávání starých zákonů v rozporu s novými potřebami a požadavky společenského vývoje není v základě nic jiného než licoměrné obhajování zastaralých zvláštních zájmů proti časovým obecným zájmům. Smyslem *tohoto zachovávání právní půdy* je učinit z těchto zvláštních zájmů zájmy *vládnoucí*, přestože *už nevládnou*; vnutit společnosti zákony, které jsou samými životními podmínkami této společnosti, způsobem, jak si opatřuje životní prostředky, její směnou, její materiální výrobou odsouzeny k zániku; udržovat u moci zákonodárce, kteří hájí jen zvláštní zájmy; zneužívat státní moci k násilnému podřízení zájmů většiny zájmům menšiny. Ocítá se tedy ustavičně v rozporu s existujícími potřebami, brzdí směnu, průmysl a připravuje *společenské krize*, které se pak vybíjejí v *politických revolucích.*

To je ten pravý smysl lpění na právní půdě a zachovávání právní půdy. A o tuto frázi o právní půdě, spočívající buď na vědomém klamu, nebo na nevědomém sebeklamu, se opíralo svolání Spojeného sněmu; na základě této fráze bylo Spojenému sněmu dovoleno, aby vyráběl organické zákony pro Národní shromáždění podmíněné a zrozené revolucí. A podle těchto zákonů má být Národní shromáždění souzeno!

Národní shromáždění representovalo moderní buržoasní společnost proti feudální společnosti representované Spojeným sněmem. Bylo lidem zvoleno, aby samostatně vypracovalo ústavu, která by odpovídala životním poměrům, jež se octly v rozporu s dosavadní politickou organisací a s dosavadními zákony. Bylo proto naprosto svrchované, ústavodárné. A jestliže se přesto snížilo k dohodovacímu stanovisku, byla to jen čistě formální zdvořilost vůči koruně, pouhá ceremonie. Nemusím zde rozbírat otázku, zda mělo

shromáždění vůči lidu právo postavit se na dohodovací stanovisko. Podle jeho názoru bylo třeba zabránit střetnutí s korunou dobrou vůlí obou stran.

Jedno je však nesporné: zákony z 6. a 8. dubna, dohodnuté se Spojeným sněmem, byly formálně neplatné. Materiálně mají význam jen potud, že vyslovují a stanoví podmínky, za nichž by Národní shromáždění mohlo být skutečným výrazem svrchovanosti lidu. Zákonodárství Spojeného sněmu bylo pouze formou, která koruně umožnila, aby se nemusela ponížit a prohlásit: *Jsem poražena!*

Nyní, páni porotci, přecházím k podrobnějšímu rozboru řeči prokurátora.

Prokurátor prohlásil:

„Koruna postoupila část moci, která byla plně v jejích rukou. Ani v obyčejném životě neznamená odříkací zápis nic víc než to, co jasně říkám slovy, jimiž se něčeho zříkám. Avšak zákon z 8. dubna 1848 nedává Národnímu shromáždění právo odepřít daně a nestanoví, že Berlín je nutně sídlem Národního shromáždění."

Pánové! Moc v rukou koruny byla *rozbita;* vzdala se moci, aby zachránila její trosky. Vzpomínáte si, pánové, jak se král hned po vstupu na trůn v Královci a v Berlíně slavnostně dušoval čestným slovem, že nikdy nepřistoupí na konstituční zřízení. Vzpomínáte si, jak se král roku 1847 při zahájení Spojeného sněmu slavnostně zapřisáhl, že nestrpí mezi sebou a *svým* lidem kus papíru. Zatím se však po březnových událostech roku 1848 sám prohlásil v oktrojované ústavě za *konstitučního* krále. Postavil mezi sebe a svůj národ tuto abstraktní tatarskou slátaninu, kus papíru. Opováží se snad prokuratura tvrdit, že král dobrovolně tak okatě dementoval své slavnostní přísliby, že se dobrovolně přiznal před celou Evropou k nemožné nedůslednosti tím, že dal souhlas k dohodě či ke konstituci? Král dělal pouze ty ústupky, ke kterým ho revoluce *přinucovala.* Nic víc a nic míň!

Populární přirovnání zástupce prokuratury bohužel nic nedokazuje. Ovšem, jestliže se něčeho vzdávám, vzdávám se jen toho, čeho se *výslovně* vzdávám, ničeho víc. Jestliže vám dávám dar, bylo by od vás jistě drzé, kdybyste ode mne na základě darovací listiny

požadovali další dary. Avšak po březnu to byl lid, kdo dával, a koruna dar přijímala. Je samozřejmé, že dar je třeba brát tak, jak jej míní dárce, a ne obdarovaný, tedy lid, a ne koruna.

Absolutní moc koruny byla zlomena. Lid zvítězil. Obě strany uzavřely příměří, a lid byl oklamán. Že byl lid oklamán, to se vám už, pánové, vynasnažila zevrubně dokázat prokuratura. Ve snaze popřít právo Národního shromáždění na odepření daní, vysvětlila vám prokuratura velmi obšírně, že jestliže něco podobného bylo v zákoně z 6. dubna 1848, pak v zákoně z 8. dubna 1848 už vůbec nic takového není. Tohoto mezidobí se tedy použilo k tomu, aby zástupcům lidu byla po dvou dnech odňata práva, která jim byla dva dny předtím přiznána. Mohla prokuratura kompromitovat *poctivost* koruny skvělejším způsobem, mohla dokázat nepopíratelněji, že lid *měl* být *oklamán?*

Prokuratura dále říká:

„Právo *přeložit sídlo* Národního shromáždění a *odročit jeho zasedání* vyplývá z výkonné moci a uznává se ve všech konstitučních zemích."

Pokud jde o právo *výkonné moci překládat sídlo* zákonodárných sněmoven, vyzývám prokuraturu, aby mi pro toto tvrzení uvedla třebas jen jediný zákon nebo příklad. V Anglii např. mohl král podle starého historického práva svolat parlament do libovolného místa. Neexistuje zákon, podle něhož by byl Londýn určen za zákonné sídlo parlamentu. Vy víte, pánové, že v Anglii jsou vůbec nejvýznamnější politické svobody sankcionovány zvykovým právem, nikoli právem psaným, tak např. svoboda tisku. Ale napadne anglické vládě přeložit parlament z Londýna do Windsoru nebo Richmondu? Stačí to vyslovit a vidíme, jak je to absurdní.

Ovšem, v konstitučních zemích má koruna právo *odročit zasedání sněmoven.* Nezapomeňte však, že na druhé straně je ve všech ústavách určeno, *na jak dlouho* se může zasedání sněmoven odročit a po jaké době musí být znovu svolány. V Prusku ústava neexistovala – bylo ji nutno teprve vytvořit; neexistoval zákonem stanovený termín ke svolání odročeného zasedání sněmovny, a proto neexistovalo ani právo koruny odročovat zasedání. Jinak by koruna mohla odročit svolání sněmoven na deset dní, na deset let, nebo na věky. Kde byla záruka, že budou kdy zase svolány nebo že budou moci

vůbec zasedat? Existence sněmoven vedle koruny byla zůstavena blahovůli koruny a zákonodárná moc, lze-li tu vůbec mluvit o zákonodárné moci, se stala fikcí.

Pánové! Na tomto příkladu vidíte, kam vede snaha posuzovat konflikt mezi pruskou korunou a pruským Národním shromážděním podle poměrů v konstitučních zemích. Vede k *zachování absolutní královské moci*. Na jedné straně se pro korunu reklamují práva konstituční výkonné moci, na druhé straně neexistuje žádný zákon, žádná zvyklost, žádná organická instituce, která by omezovala její práva jako konstituční výkonné moci. Na zástupcích lidu se žádá: vůči *absolutnímu* králi vystupuj v úloze *konstituční* sněmovny!

Je zapotřebí ještě vysvětlovat, že v tomto případě nestály proti sobě *moc výkonná* a *moc zákonodárná*, že princip konstitučního rozdělení moci nelze uplatňovat u *pruského Národního shromáždění* a pruské koruny? Odmyslete si nyní revoluci, přidržujte se jen oficiální *teorie dohody*. Vždyť dokonce i podle této teorie tu proti sobě stály dvě svrchované moci. Není pochyby, že jedna musela zničit druhou. *V jednom státě* nemohou zároveň vedle sebe fungovat dvě svrchované moci. To je stejný nesmysl jako kvadratura kruhu. Mezi oběma svrchovanými mocemi musela rozhodnout materiální síla. Ale nám tu nejde o to, zjišťovat, zda dohoda byla či nebyla možná. Stačí, že tu dvě moci vzájemně vešly ve styk, aby uzavřely smlouvu. Sám Camphausen připouštěl možnost, že smlouva nebude uzavřena. Z tribuny ukazoval dohodovačům na nebezpečí hrozící zemi, jestliže smlouva nebude uzavřena. Nebezpečí tkvělo v původním vztahu dohodovacího Národního shromáždění ke koruně, a teď se dodatečně činí Národní shromáždění odpovědné za toto nebezpečí tím, že se tento původní vztah popírá, že se z Národního shromáždění dělá *konstituční sněmovna*. Obtíže se mají vyřešit tím, že se od nich abstrahuje!

Myslím, že jsem vám, pánové, dokázal, že koruna neměla právo ani přeložit sídlo dohodovacího shromáždění, ani odročit zasedání.

Prokuratura se však neomezila na prozkoumání, zda koruna měla či neměla *právo* přeložit sídlo Národního shromáždění, ale snaží se dokazovat *účelnost* tohoto opatření. „Nebylo by bývalo účelné," volá státní prokurátor, „kdyby bylo Národní shromáždění

uposlechlo korunu a odebralo se do Brandenburgu?" Prokuratura zdůvodňuje účelnost tohoto opatření situací samé sněmovny; nebyla prý v Berlíně svobodná atd.

Což není jasné, čeho chtěla koruna změnou sídla shromáždění dosáhnout? Což neodhalila sama pravý smysl všech oficiálně uváděných důvodů pro přeložení? Nešlo tu vůbec o svobodu rokování, nýbrž o něco jiného: buď shromáždění poslat domů a ústavu naoktrojovat, nebo svoláním povolných zástupců vytvořit fiktivní zastupitelstvo. Když se však v Brandenburgu proti očekávání sešlo tolik poslanců, že byli schopni se usnášet, odhodilo se všechno pokrytectví a Národní shromáždění bylo prohlášeno za rozpuštěné.

Je ostatně samozřejmé, že koruna neměla právo prohlašovat Národní shromáždění za svobodné nebo nesvobodné. O tom, mělo-li či nemělo-li potřebnou svobodu k rokování, mohlo rozhodnout pouze samo Národní shromáždění. Pro korunu by ovšem bylo velmi pohodlné prohlásit Národní shromáždění za nesvobodné a neodpovědné a zakázat je, jakmile by jí jeho usnesení nevyhovovalo!

Prokuratura mluvila také o povinnosti vlády chránit důstojnost shromáždění proti terorismu berlínského obyvatelstva.

Tento argument zní jako výsměch vládě. Nebudu mluvit o tom, jak se nakládalo s jednotlivými osobami – a byli to přece zvolení zástupci lidu! Snažili se je ponížit, jak jen mohli, byli hanebným způsobem pronásledováni, uspořádali na ně jakýsi „divoký hon"[196]. Ponechme však stranou osoby. Ale jak se chránila důstojnost shromáždění pokud jde o jeho *práci?* Archivy byly vydány napospas soldatesce, která si listinami, královskými poselstvími, osnovami zákonů, předlohami zapalovala dýmky, topila jimi v kamnech a šlapala po nich.

Nerespektovala se ani forma obvyklá při soudní exekuci – zmocnili se prostě archivu, ani nepořídili soupis.

Byl tu zřejmý plán zničit tuto práci, kterou lid tak draze zaplatil, aby bylo možno lépe pomlouvat Národní shromáždění, aby se sprovodily ze světa vládou a aristokraty nenáviděné plány reforem. Není pak přímo směšné, když se po tom všem tvrdí, že vláda přeložila sídlo shromáždění z Berlína do Brandenburgu jen z něžné péče o jeho důstojnost?

Přecházím nyní k argumentům prokuratury o *formální platnosti* usnesení o odepření daní.

Aby se usnesení o odepření daní stalo formálně platným aktem – říká prokuratura – muselo je shromáždění předložit *koruně ke schválení.*

Ale koruna, pánové, nebyla se shromážděním v bezprostředním styku – korunu zastupovala Brandenburgova vláda. Národní shromáždění se tedy mělo dohodnout s Brandenburgovou vládou – takový nesmysl žádá veřejný žalobce – že ji prohlašuje za velezrádnou, že jí odepírá daně! Ale to neznamená nic jiného, než že se Národní shromáždění mělo usnést, že se bude bezpodmínečně podřizovat každému požadavku Brandenburgovy vlády.

Usnesení o odepření daní bylo však neplatné i formálně, praví prokuratura, protože osnova zákona se může stát zákonem teprve *při druhém čtení.*

Na jedné straně se nedodržují *podstatné* formy, které je nutno zachovávat vůči Národnímu shromáždění, na druhé straně se od Národního shromáždění žádá, aby zachovávalo nejbezvýznamnější *formality.* Není nic prostšího! Návrh, který se nelíbí koruně, při prvním čtení projde, druhé se za pomoci zbraní znemožní, a zákon je a zůstane neplatný, protože nebyl čten ve druhém čtení. Prokuratura přehlíží, že zástupci lidu učinili toto usnesení za mimořádného stavu, že byli v zasedací síni ohrožováni bodáky. Vláda se dopouští jednoho násilí za druhým. Bezohledně porušuje nejdůležitější zákony, Habeas corpus a zákon o občanské gardě.[197] Pod firmou stavu obležení zavádí svévolně neomezený vojenský despotismus. Posílá ke všem čertům i zástupce lidu. A zatímco se na jedné straně *všechny zákony* bezostyšně porušují, vyžaduje se na druhé straně, aby se co nejpečlivěji dodržoval dokonce *reglement.*

Nevím, pánové, je-li to úmyslné falšování – jsem dalek toho předpokládat něco podobného u prokuratury – nebo nevědomost, když říká: „Národní shromáždění nechtělo *smír*", „nepokusilo se o smír".

Jestliže lid něco Národnímu shromáždění vytýká, pak jsou to jeho smiřovací choutky. Jestliže členové tohoto shromáždění něčeho želí, želí své dohodovací mánie. Právě touto dohodovací mánií si

Národní shromáždění postupně odcizilo lid, ztratilo všechny posice a nakonec se vystavilo útokům koruny, aniž za sebou mělo národ. Když konečně chtělo projevit vůli, stálo tu osamocené a bezmocné právě proto, že v pravý čas nemělo vůli a nedovedlo ji projevit. Tuto dohodovací mánii projevilo poprvé, když popřelo revoluci a sankcionovalo *teorii dohody*, když se z revolučního Národního shromáždění zvrhlo v obojetnou společnost dohodovačů. Vrcholem jeho dohodovací slabosti bylo, když se spokojilo s tím, že Pfuel naoko uznal Steinův návrh rozkazu armádě[198]. Samo vyhlášení tohoto rozkazu armádě se zvrhlo ve frašku, neboť rozkaz mohl být už jen komickou ozvěnou Wrangelova rozkazu armádě. Ale místo aby šlo dál než tento rozkaz, chytilo se shromáždění výkladu, který mu dala vláda Pfuelova, který ho oslaboval a v němž ztrácel jakýkoli smysl. Aby se vyhnulo jakémukoli vážnému střetnutí s korunou, přijalo pouhé zdání demonstrace proti staré reakční armádě za skutečnou demonstraci. To, co už nebylo ani zdánlivým řešením konfliktu, vydávalo pokrytecky za jeho skutečné řešení. Tak málo bojechtivosti a tolik smířlivosti projevilo toto shromáždění, které prokuratura líčí jako svévolné svárlivce.

Mám ukázat ještě na jeden příznak smířliveckosti této sněmovny? Pamatujete se, pánové, na dohodu Národního shromáždění s Pfuelem stran zákona o zrušení výkupu*? Jestliže shromáždění nebylo s to zničit nepřítele v armádě, mělo si především získat přítele v rolnictvu. Ale i toho se vzdalo. Nešlo mu především o sebezáchovu, ale o smír, chtělo se stůj co stůj vyhnout konfliktu s korunou. A tomuto shromáždění se vytýká, že nechtělo smír, že nehledalo smír?

Pokusilo se o smír ještě ve chvíli, kdy už propukl konflikt. Znáte, pánové, brožuru od *Unruha*[199], muže středu. Viděli jste z ní, co všechno se dělalo, aby se zabránilo roztržce, jak se vysílaly deputace ke králi, a nebyly předpuštěny, jak se jednotliví poslanci pokoušeli přemluvit ministry, ti je se vznešenou blahosklonností odmítali, jak shromáždění chtělo činit ústupky, ty však byly jen terčem smíchu. Shromáždění chtělo uzavřít mír ještě ve chvíli, kdy

* Viz tento svazek, str. 147. *(Pozn. red.)*

už nezbývalo než připravovat se k válce. A toto shromáždění vrchní státní návladní obviňuje, že nechtělo smír, že nehledalo smír?

Berlínské Národní shromáždění bylo zřejmě v zajetí velké iluse a nechápalo své vlastní postavení a podmínky své vlastní existence, když se *před* konfliktem, ba dokonce ještě *během* konfliktu domnívalo, že je možné přátelské dorozumění, smíření s korunou, a snažilo se o ně.

Koruna nechtěla smír, nemohla chtít smír. Neklamme se, páni porotci, o povaze boje, který propukl v březnu a který se potom vedl mezi Národním shromážděním a korunou. Nejde tu o obyčejný konflikt mezi vládou a parlamentní oposicí, nešlo o konflikt mezi těmi, kteří byli ministry, a těmi, kteří se jimi chtěli stát, nejde o stranický boj dvou politických frakcí v jedné zákonodárné sněmovně. Možná, že si někteří členové Národního shromáždění, ať už patřili k menšině nebo k většině, tohle všechno namlouvali.

Ale tady nerozhoduje mínění dohodovačů, nýbrž reálné historické postavení Národního shromáždění, tak jak se vytvořilo v důsledku evropské revoluce a jí podmíněné březnové revoluce. Tady to nebyl politický konflikt dvou frakcí na půdě *jedné* společnosti, nýbrž *konflikt mezi dvěma společnostmi*, konflikt sociální, který nabyl politické formy, *byl to boj staré feudálně byrokratické společnosti s moderní buržoasní společností*, boj mezi společností *svobodné konkurence* a *společností cechovního zřízení*, mezi společností pozemkového vlastnictví a společností průmyslu, mezi společností víry a společností vědění. Odpovídajícím *politickým* výrazem staré společnosti byla koruna z boží milosti, poručníkující byrokracie a samostatná armáda. Odpovídající *sociální* základnou této staré politické moci bylo privilegované šlechtické pozemkové vlastnictví s jeho nevolnými nebo polonevolnými sedláky, drobný patriarchální nebo cechovně organisovaný průmysl, navzájem od sebe oddělené stavy, ostrý protiklad mezi městem a venkovem a především panství venkova nad městem. Stará politická moc – koruna z boží milosti, poručníkující byrokracie, samostatná armáda – cítily, že jim mizí pod nohama jejich skutečná materiální základna, jakmile se sáhlo na základy staré společnosti: na privilegované šlechtické pozemkové vlastnictví, na samu šlechtu, na panství venkova nad městem, na zá-

vislost venkovského lidu a na zákonodárství, odpovídající všem těmto životním podmínkám, jako obecní řád, trestní zákonodárství atd. A Národní shromáždění podniklo takovýto útok. Na druhé straně tato stará společnost viděla, že jí vyklouzává z rukou politická moc, jakmile koruna, byrokracie a armáda ztrácely své feudální výsady. A Národní shromáždění chtělo tyto výsady zrušit. Není tedy divu, že armáda, byrokracie a šlechta svorně měly korunu k násilnému převratu, a není divu, že se koruna dala přimět ke státnímu převratu, neboť dobře věděla, že její vlastní zájmy jsou velmi úzce spjaty se starou feudálně byrokratickou společností. *Koruna* byla *představitelkou* feudálně aristokratické společnosti, právě tak jako *Národní shromáždění* bylo *představitelem* moderní buržoasní společnosti. Životní podmínky této moderní společnosti vyžadují, aby byrokracie a armáda, dřívější vládci obchodu a průmyslu, byly degradovány na jejich nástroje, aby se z nich *staly* pouhé orgány buržoasní směny. Buržoasní společnost nemůže trpět, aby zemědělství bylo spoutáno feudálními výsadami a průmysl sešněrován byrokratickým poručníkováním. To je v rozporu s její životní zásadou svobodné konkurence. Nemůže trpět, aby se podmínky zahraničního obchodu neřídily zájmy národní výroby, nýbrž ohledy na mezinárodní politiku panovnických dvorů. Musí podřídit správu financí potřebám výroby, zatímco starý stát musel podřizovat výrobu potřebám koruny z boží milosti a vyspravování pilířů království, sociálních opor této koruny. Tak jako moderní průmysl všechno nivelisuje, musí moderní společnost strhnout i všechny právní a politické závory mezi městem a venkovem. V této společnosti existují ještě *třídy*, ale neexistují už *stavy*. Bude se vyvíjet v boji těchto tříd, ale ty jsou spojeny proti stavům a jejich království z boží milosti.

Království z boží milosti, nejvyšší politický výraz, nejvyšší politický představitel staré feudálně byrokratické společnosti, nemůže proto dělat moderní buržoasní společnosti žádné *upřímné* ústupky. Jeho vlastní pud sebezáchovy a společnost, která za ním stojí, o niž se opírá, je budou ustavičně ponoukat, aby učiněné ústupky vzalo zpět, uchovalo si svůj feudální charakter a pokusilo se o kontrarevoluci! Po revoluci je kontrarevoluce stále se obnovující životní podmínkou koruny.

Na druhé straně ani moderní společnost nemůže složit ruce v klín, dokud nerozbije a neodstraní oficiální zděděnou moc, díky níž se ještě násilně drží stará společnost, dokud nerozbije a neodstraní státní moc této společnosti. Panství koruny z boží milosti je právě panství přežilých společenských živlů.

Proto nemůže být mír mezi těmito dvěma společnostmi. Jejich materiální zájmy a potřeby vyvolávají boj na život a na smrt. Jedna musí zvítězit, druhá podlehnout. To je jediný možný smír mezi nimi. Proto také nemůže být mír mezi nejvyššími politickými představiteli obou těchto společností, mezi korunou a lidovým zastupitelstvem. Národní shromáždění mělo tedy na vybranou jen jedno: buď staré společnosti ustoupit, nebo vystoupit proti koruně jako samostatná moc.

Pánové! Prokuratura označila *odepření daní* za čin, „který otřásá *základy společnosti*". Odepření daní však nemá se základy společnosti nic společného.

A vůbec, jak to, pánové, že daně, povolení a odepření daní, hrají tak velkou úlohu v dějinách konstitucionalismu? Vysvětlení je velmi prosté. Tak jako si nevolníci kupovali za hotové privilegia od feudálních baronů, tak si celé národy kupovaly privilegia od feudálních králů. Králové potřebovali peníze na války s cizími národy a zejména k boji s feudály. Čím více se vyvíjel obchod a průmysl, tím více peněz potřebovali. Stejnou měrou se však vyvíjel i třetí stav, stav měšťanský, stejnou měrou vzrůstaly i peněžní prostředky, jimiž disponoval. Ve stejné míře si od králů postupně vykupoval prostřednictvím daní stále více svobod. Aby si tyto svobody zajistil, vyhradil si právo vždy po určité době tyto peněžité dávky znovu určovat – právo povolovat a odpírat daně. Zejména v anglických dějinách můžete tento vývoj sledovat do podrobností.

Ve středověké společnosti byly tedy daně jediným pojítkem mezi rodící se buržoasní společností a panujícím feudálním státem, pojítkem, které stát nutilo, aby buržoasní společnosti činil ústupky, smířil se s jejím růstem a přizpůsobil se jejím potřebám. V moderních státech se toto právo povolovat nebo odpírat daně změnilo v kontrolu buržoasní společnosti nad výborem spravujícím jeho společné zájmy, nad vládou.

Částečné odepření daní je proto neodmyslitelnou součástí každého konstitučního mechanismu. K takovémuto odepření daní dochází pokaždé, když se zamítne *rozpočet*. Běžný rozpočet se povoluje pouze na určitou dobu; kromě toho musí být sněmovny, je-li jejich zasedání odročeno, opět velmi brzo svolány. Za těchto podmínek se koruna nemůže stát nezávislou. Zamítnutím rozpočtu se daně definitivně *odpírají*, dokud nová sněmovna nepřinese vládě většinu nebo dokud koruna nejmenuje vládu podle přání nové sněmovny. Zamítnutí rozpočtu je tedy *parlamentní forma odepření daní*. Této formy se v tomto konfliktu nedalo použít, protože ještě neexistovala konstituce; tu bylo nutno teprve vytvořit.

Ale ani odepření daní, o které jde zde, odepření daní, které nezamítá jen nový rozpočet, nýbrž zakazuje i placení běžných daní – ani to není nic neslýchaného. Ve středověku se k tomu uchylovali velmi často. Dokonce starý německý říšský sněm a staré feudální braniborské stavy se usnášely na odepření daní. Ani v moderních konstitučních zemích není o příklady nouze. Roku 1832 způsobilo odepření daní v Anglii pád Wellingtonovy vlády. A považte, pánové! V Anglii se na odepření daní neusnesl parlament, nýbrž tento akt vyhlásil a vykonal z vlastní moci lid! Anglie je ovšem historická země konstitucionalismu. Ani mě nenapadá to popírat. Anglická revoluce, která přivedla Karla I. na popraviště, začala odepřením daní. Severoamerická revoluce, která skončila vyhlášením nezávislosti Severní Ameriky na Anglii, začala odepřením daní. Odepření daní může být i v Prusku předzvěstí velmi neblahých událostí. Ale Karla I. nepřivedl na popraviště John Hampden, nýbrž jen jeho vlastní umíněnost, jeho závislost na feudálních stavech, jeho zpupná zaslepenost, s níž chtěl násilím potlačit naléhavé požadavky nově se rodící společnosti. Odepření daní je pouze příznakem roztržky mezi korunou a lidem, pouze důkazem, že konflikt mezi vládou a lidem dosáhl již vysokého, hrozivého stupně. Není příčinou roztržky a konfliktu, svědčí jen o tom, že tu jsou. V nejhorším případě má za následek pád existující vlády, existující státní formy. Základy společnosti tím nejsou dotčeny. Tak i v tomto případě bylo odepření daní pouze aktem sebeobrany společnosti proti vládě, která ohrožovala její základy.

Prokuratura nám konečně vytýká, že jsme zašli v inkriminovaném provolání dál než samo Národní shromáždění. „Předně, Národní shromáždění neuveřejnilo své usnesení." Pánové, mám vážně odpovídat na námitku, že usnesení o odepření daní nebylo uveřejněno ani ve *Sbírce zákonů*?

Národní shromáždění pak nevyzývalo jako my k *násilí*, vůbec se prý nestavělo na revoluční půdu jako my, nýbrž chtělo se držet na zákonné půdě.

Před chvilkou líčila prokuratura Národní shromáždění jako nezákonné, nyní je líčí jako zákonné – a to všechno jen proto, aby z nás mohla dělat zločince. Jestliže je vymáhání daní jednou prohlášeno za nezákonné, není potom mou povinností opřít se násilnému provádění nezákonnosti násilím? Už z tohoto stanoviska jsme tedy měli právo odpovědět na násilí násilím. Ostatně je naprostá pravda, že Národní shromáždění chtělo setrvat na čistě zákonné půdě, na půdě pasivního odporu. Mělo před sebou dvě cesty: revoluční cestu, ale tou se nedalo, neboť pánové nechtěli riskovat své hlavy, nebo odepření daní, omezující se jen na pasivní odpor. Národní shromáždění se dalo touto cestou. Lid se však musel postavit na revoluční půdu, mělo-li se odepření daní stát skutkem. Postoj Národního shromáždění nebyl pro lid nijak závazný. Národní shromáždění nemělo samo o sobě žádná práva – lid mu jen svěřil ochranu svých vlastních práv. Jakmile neplní to, k čemu bylo zmocněno, ztrácí svůj mandát. Pak vstupuje na scénu osobně sám lid a jedná z vlastní svrchované moci. Kdyby se např. nějaké Národní shromáždění zaprodalo nějaké zrádcovské vládě, musel by lid hnát obojí – vládu i Národní shromáždění. Jestliže koruna dělá kontrarevoluci, odpovídá lid právem revolucí. K tomu nepotřebuje svolení žádného Národního shromáždění. Že se však pruská vláda pokouší o velezrádný útok – to přiznalo samo Národní shromáždění.

Páni porotci, shrnuji krátce svou řeč! Prokuratura se proti nám nemůže dovolávat zákonů z 6. a 8. dubna 1848, když je už koruna sama roztrhala. Tyto zákony samy o sobě nerozhodují, neboť jsou svévolným výplodem Spojeného sněmu. Usnesení o odepření daní, které učinilo Národní shromáždění, bylo pravoplatné formálně

i materiálně. My jsme šli ve svém provolání dál než Národní shromáždění. Měli jsme právo, ale i povinnost tak jednat.

Závěrem opakuji, že skončilo teprve první dějství dramatu. Boj mezi oběma společnostmi, středověkou a buržoasní, se povede v politických formách dál. Tytéž konflikty se vynoří znovu, jakmile se Národní shromáždění sejde. Orgán vlády „Neue Preussische Zeitung" už prorokuje: volili opět tíž lidé, bude tedy nutné rozehnat shromáždění podruhé.

Ať už si nové Národní shromáždění vybere kteroukoli novou cestu, nemůže z toho rozhodně vzejít nic jiného než *úplné vítězství kontrarevoluce*, nebo *nová vítězná revoluce!* Není vyloučeno, že vítězství revoluce bude možné teprve po dovršení kontrarevoluce.

Proneseno 8. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 231 a 232 z 25. a 27. února 1849
Uveřejněno rovněž ve zvláštní brožuře
„Zwei politische Prozesse", Kolín nad Rýnem 1849,
Verlag der Expedition der Neuen Rheinischen Zeitung

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PROCES VE VĚCI ODEPŘENÍ DANÍ

Kolín 9. února. Jestliže výrok poroty v našem předvčerejším tiskovém procesu byl důležitý pro tisk, tedy včerejší osvobození Marxe, Schneidera a Schappera je rozhodující pro všechny procesy ve věci odepření daní vedené porýnskými soudy. Fakta sama byla naprosto jasná a nepochybná. V inkriminovaném dokumentu bylo řečeno:

„Porýnský krajský výbor demokratů vyzývá všechny demokratické spolky v Porýnské provincii, aby přijaly a uvedly v život následující opatření:

1) Nyní, kdy se pruské Národní shromáždění samo usneslo na odepření daní, je třeba *postavit se všude všemi prostředky proti* jejich násilnému vymáhání;

2) všude je třeba organisovat *domobranu na obranu před nepřítelem*...

3) všude nechť lid vyzve úřady, aby veřejně prohlásily, zda uznávají usnesení Národního shromáždění a chtějí je plnit. Tam, kde odmítnou, je třeba jmenovat *bezpečnostní výbory*... Obecní rady, které se postaví proti zákonodárnému shromáždění, je nutno *všeobecným lidovým hlasováním* nahradit novými."*

Tento dokument je jistě dost srozumitelný. Nehledě na to, zda usnesení o odepření daní má zákonnou platnost či ne, šlo zde o zřejmý případ podněcování k povstání a k občanské válce. Obvinění se také netajili tím, že „nepřítelem" (viz bod 2) je třeba rozumět *vnitřního* nepřítele, ozbrojenou moc vlády. Přesto však státní úřady nedoufaly, že by je bylo možno odsoudit podle tohoto článku Codu,

* Viz tento svazek, str. 58. *(Pozn. red.)*

a zvolily mírnější obvinění: z vyzývání ke vzpouře a k odporu proti představitelům státní moci (článek 209 a další).

Šlo tedy jen o politickou otázku: zda byli obvinění na základě usnesení Národního shromáždění oprávněni vyzývat takto k odporu proti státní moci, organisovat ozbrojenou moc proti ozbrojené moci státu a o své újmě rozhodovat o sesazování a jmenování úředníků.

Po velmi krátké poradě odpověděla porota na tuto otázku *kladně.*

Po tomto výroku budou asi i *Lassalle* a *Cantador* brzy propuštěni na svobodu. Sotva lze očekávat, že by se k nim kolínský obžalovací senát zachoval jinak, než se zachovali porotci k Marxovi, Schneiderovi a Schapperovi.

Ostatně zítra se k Lassallovi ještě zvlášť vrátíme. Je tu zřejmě ušlechtilá snaha protáhnout jeho záležitost do konce příštího zasedání poroty (v březnu), a tak mu naoktrojovat další tři měsíce vyšetřovací vazby. Doufáme však, že výrok kolínské poroty zmaří takové lidumilné plány. O tom, jak se s Lassallem zachází v düsseldorfském vězení, přineseme zítra některé potěšující podrobnosti.*

Napsal K. Marx 9. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 218 z 10. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 281. *(Pozn. red.)*

POLITICKÝ PROCES

Z Výmarska 3. února. Pod tímto datem přináší „Frankfurter Journal“ tuto zprávu:

„Konečně se blíží dny, kdy náš první porotní soud vynese rozsudek v probíhajícím politickém vyšetřování. Týden po týdnu stále odročovaný začátek přelíčení je prý nyní, jak se dovídáme, definitivně stanoven na 15. t. m. Zasedání poroty bude zahájeno procesem proti vůdcům demokratické strany, zatčeným v říjnu loňského roku zde ve Výmaru a v Jeně — dr. Lafauriemu, kandidátu Rothemu, studentu Amelungovi, dr. Ottovi a literátu Jädeovi. Ze spousty lidí, kteří byli tehdy zatčeni, jsou to snad jediní, proti nimž státní návladní mohl vůbec sehnat materiál k obžalobě. Vyšetřování proti zdejšímu literátu Deinhardtovi, rovněž v oněch dnech zatčenému, přineslo tak málo, že po dvou měsících, které proseděl Deinhardt v nezdravém vězení našeho trestního soudu, státní návladní nemohl na něho ani podat žalobu. Kandidát Lange z Jeny, který byl tehdy také zatčen, dostal ve výmarském vězení čtyřikrát chrlení krve, a teprve pak ho polomrtvého dopravili do Jeny k rodičům, kde záhy nato, když tam byl znovu tři dny za sebou vyslýchán trestním soudem, 7. ledna t. r. zemřel. Naši porotci se však podiví, až jim při přelíčení místo údajně velezrádných plánů, o nichž se rozšiřovalo a všelijak přetřásalo tolik zpráv, předloží skrovné, nicotné fakty, o něž se opírá obžaloba proti výše uvedeným osobám.“

(Doufejme, že při svém příštím vítězství nebude lid tak prostoduchý nebo zapomnětlivý, aby ponechal všechny katovské pacholky v úřadech a hodnostech, jako to udělal v březnu. Je možno téměř s jistotou předpokládat, že si naopak pospíší, aby celou tu bandu reakčních úředníků a mezi nimi především krvežíznivé, pokrytecké strážce zákona, kterým se také říká „soudci“, vsadil na půl roku vyšetřovací vazby do pensylvánských věznic[200] a pak je poslal k dalšímu léčení na stavbu železnic a silnic.)

Napsáno kolem 9. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 218 z 10. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

*DĚLBA PRÁCE V „KÖLNISCHE ZEITUNG“

Kolín 10. února. Při nejlepší vůli jsme minulý týden nemohli věnovat pozornost ani našim nejlepším přátelům, našim nejbližším sousedům. Nedostali jsme se k tomu pro jiné záležitosti – je známo, jaké.[201] Pospěšme si tedy nyní dohonit, co jsme zameškali, a obraťme svůj pohled nejdříve na publicisty ze sousedství.

O práci se v „Kölnische Zeitung“ dělí sbor, jakých je málo. Ponechme stranou odlehlejší části listu, třetí a čtvrtou stránku, kde ušlechtilý Wolffers pěje chvalozpěvy na Belgii a dělá co může, aby Jindřich V. znovu vstoupil na trůn svých předků a oktrojoval ústavu „podle belgického vzoru“; zastavme se jen u přední strany listu. Zde má náš přítel Schücking svou přízemní jizbičku, kde vystavuje pro milovníky nejnovější výtvory své doktrinářské fantasie a svého fantastického doktrinářství v próze i ve verších. Kdo by neznal ty zajímavé „politické rozmluvy“, v nichž se tento talentovaný autor lopotil, aby z vepřové kůže německého profesora vyloupl – jak sám říká – Mefistofela, a vytáhl jen Wagnera.[202] Nad přízemní jizbičkou, v prvním poschodí, otevřel pan Dumont své prostorné politické salóny a hostitele zde dělají velcí mužové Brüggemann a Schwanbeck (nezaměňovat s Weissbrodtem). Brüggemann pečuje o *filosofickou* část, o záchranu principu při všech katastrofách, o zachování právní půdy přes všechna zemětřesení, o elegický žánr, o labutí písně a rekviem. Schwanbeck odpovídá za *deklamační* část, za vznešenou lyriku, za morální rozhořčení, za dithyramby a bouři. Nadšením opojená fráze Schwanbeckova se vznáší až k nejvyšším vrcholům Olympu, a i když její krok není vždy pevný, přece jen neztrácí rytmus, a vskutku, na její vrub připadají téměř všechny nedobrovolné hexametry, jimiž „Kölnische Zeitung“ tak oplývá.

První, s kým se dnes setkáváme, je právě tento vzletný Schwan-

beck. V článku de dato* Kolín 7. února nás poučuje o smutných následcích absolutismu i smutných následcích revoluce.

Veliký Schwanbeck vylévá všechen svůj hněv na pruský národ za to, že buď vůbec nevolil, nebo že volil špatně.

„Toto Národní shromáždění *má* dovršit výstavbu konstitučně monarchistického státu, a přece – kdo ještě pochybuje o tom, že jedni v něm budou tuto stavbu podkopávat proto, že už nejsou monarchisté, a druzí proto, že jsou dosud stoupenci absolutismu, ještě se však nestali konstitucionalisty, ti i oni právě proto, že nejsou pro konstituční monarchii? Od protilehlých pólů se pak rozburácejí vichry, překonaná minulost bude zápolit se vzdálenou, snad nedosažitelnou budoucností a – kdo ví, zda tím nebude ztracena přítomnost!"

Všimněte si, jak silácký chce být styl těchto klasických řádků. Každá věta je jadrný sevřený celek, každé slovo nese pečeť morálního rozhořčení. Představte si co nejživěji boj mezi „překonanou minulostí" a „vzdálenou, snad nedosažitelnou budoucností". Nezdá se vám, že vidíte, jak „překonaná minulost" přece jen dostihuje „snad nedosažitelnou budoucnost", jak si jako dvě fúrie vjíždějí do vlasů a jak právě pro nedosažitelnost jedné a překonanost druhé se stále víc a víc ztrácí přítomnost, zatímco z protilehlých pólů burácejí vichry!?

Nepodceňujte to. Neboť je-li nám dovoleno posuzovat tak velké muže, musíme říci: u Brüggemanna styl nemůže zvládnout myšlenku, u Schwanbecka naopak myšlenka nemůže zvládnout styl.

A vskutku, kdopak by v ctnostném rozhořčení neztratil vládu nad stylem, když vidí, že shromáždění, které nejen pruský král, ale i „Kölnische Zeitung" pověřila posláním dovršit výstavbu konstitučně monarchického státu – že se toto shromáždění skládá z lidí, kteří stojí buď příliš nalevo, nebo příliš napravo, než aby mohli uskutečnit tento ušlechtilý cíl? Zejména když z „protilehlých pólů burácejí vichry" a „Kölnische Zeitung" „ztrácí přítomnost"!

Je dost zlé pro „Kölnische Zeitung", že si lid volí poslance, kteří nechtějí to, co podle „Kölnische Zeitung" „*mají*" chtít. Ale ještě horší pro lid, že se posmívá Kassandřinu[203] hlasu pana Schwanbecka a místo aby volil vzorného konstitučně monarchistického

* – datovaném. *(Pozn. red.)*

muže z „velkého centra národa", volí lidi, kteří buď už nejsou monarchisty, nebo ještě nejsou konstitucionalisty. Tu l'as voulu, Georges Dandin!* hořce zvolá Schwanbeck, až v hrozném střetnutí mezi překonanou minulostí a snad nedosažitelnou budoucností zahyne přítomnost!

„Jinými slovy, dostavily se již příznaky *reakce* a příznaky *nové* či spíše *permanentní revoluce*."

Po tomto pozoruhodném objevu Kassandra-Schwanbeck obrací svůj pohled na Rakousko. Schwanbeck neustále upírá svůj pohled na Rakousko. Rakousko je jeho druhá vlast; zde se dříve rozhořčoval nad tyranií vídeňské demagogie, zde se nyní stal maďarožroutem a zde se konečně u autora vznešených dithyrambů objevuje také něžnější cit, hryže ho trochu svědomí pro ty, kterým byla za stanného práva udělena milost popravy prachem a olovem. Proto ty něžné pohledy, které tento prorok plný předtuch vysílá k Rakousku v každém svém úvodníku.

„Co se vlastně změnilo?" (totiž v Rakousku). „Neomezenou byrokracii vystřídala neomezená demokracie a pak neomezená vojenská moc a konec konců zůstalo všechno při starém!"

Smutný výsledek revolucí, žalostné následky toho, že národy nikdy nechtějí dbát hlasu zneuznaných Kassander! „A konec konců zůstalo všechno při starém!" Tradiční Metternichova vláda se ovšem v mnohém odlišuje od nynější kontrarevoluční vojenské diktatury, a zejména bodrý rakouský lid z dob Metternichových byl zcela jiný než nynější revoluční lid plný rozhořčení. Kromě toho v dosavadních dějinách vedla kontrarevoluce vždy jen k mnohem dalekosáhlejší, krvavější revoluci. Ale co na tom? „Konec konců zůstalo přece všechno při starém" a despotismus zůstává despotismem.

Šosáčtí tlučhubové, kteří podle slov Schwanbeckových tvoří „velké centrum německého národa", tito dobráci, kteří při každém dočasném nezdaru revoluce volají: „Co bylo platné to rebelování, jsme teď právě tak daleko jako předtím"; tito hlubocí znalci dějin, kteří si vidí jen na špičku nosu, budou nadšeni, až uvidí, že veliký Schwanbeck plně sdílí jejich názor.

* Tys to chtěl, Jiří Dandine! (Molière, „Georges Dandin".) *(Pozn. red.)*

Po tomto nezbytném pohledu na Rakousko přechází Kassandra znovu k Prusku a chystá se nahlédnout do budoucna. Elementy reakce i elementy revoluce jsou patřičně zváženy. Jeden po druhém se důkladně zkoumají koruna a její služebníci, Wrangel, stav obležení (se zbožným přáním, aby byl zrušen) a Pruské spolky[204]. Dále se praví:

„Ale při tom všem si přece musíme přiznat, že počet našich reakcionářů nepadá příliš na váhu. Horší je, že *velké centrum národa* si tak zvyklo na absolutismus, že se ještě naprosto nevyzná v otázkách samosprávy, a to — z pouhé *lenosti*. Vy, kteří jste se v tak velkém počtu nedostavili k volbám... vy jste ti praví absolutisté!... Na celém světě není odpornějšího zjevu než národ, který je *příliš líný pro svobodný politický život*."

„Velké centrum německého národa", ty nejsi hodno svého Schwanbecka!

Toto „centrum národa", které je „příliš líné pro svobodný politický život", není, jak se dále ukáže, nikdo jiný než *buržoasie*. Bolestné přiznání, jehož trpkost je jen nepatrně zmírněna samolibým pocitem morálního rozhořčení nad touto hanebnou „netečností" velkého centra národa!

„Ještě mnohem hůř to však vypadá se smutnými následky *revoluce*. Náš lid je bohatší, než jsme mohli tušit, na snivé a fantastické povahy, na obratné demagogy" (naivní přiznání!) „a na nemyslící dav, který nemá ani za mák politického vzdělání. Teprve rok 1848 nám ukázal, jaké *obrovské množství anarchických živlů* bylo skryto v tomto pokojném, spravedlnost milujícím, rozjímavém lidu, jak se vzmáhala jakási nejasná touha po revolucích a jak *pohodlný* prostředek revoltování" (nesporně mnohem „pohodlnější", než psát hlubokomyslné úvodníkové dithyramby do „Kölnische Zeitung"!) „začal být pokládán za... universální lék."

Zatímco „centrum" je příliš *líné*, je periférie, „luza", „nemyslící dav" příliš energický. „Obratní demagogové" ve spojení s „obrovským množstvím anarchických živlů" musí ovšem vzbuzovat v duši pana Schwanbecka temné předtuchy, když buržoasie propadla „lenosti" a „netečnosti"!

„Tak už to bývá: úder vyvolává protiúder."

Po tomto dalším velkém myšlenkovém objevu, který musí ještě posloužit jako téma pro několik vzletných variací, přechází Kassandra k zakončení a činí tento závěr:

„Teprve tehdy se otevře přímá cesta k pravému svobodnému politickému životu, až se *velké centrum národa, silné a vzdělané měšťanstvo*, dost sjednotí a zmohutní, aby tyto odchylky napravo ani nalevo nepřipustilo. Před námi leží jeden severoněmecký list, v němž... je napsáno: „...buržoasie zvítězila již nyní nad oběma extrémy — levicí i pravicí, a jen jí náleží budoucnost!' Obáváme se, že tento jásot je ještě předčasný: je-li třeba důkazu, podávají jej volby v Prusku."

Toť velký žalozpěv morálního rozhořčení moderní Kassandry nad zkažeností tohoto zlého světa, který nechce mašírovat podle představ „Kölnische Zeitung". Takový je výsledek Schwanbeckova bádání v „překonané minulosti", ve „vzdálené, snad nedosažitelné budoucnosti" a ve sporné „přítomnosti": skutečný, rozhodující boj není veden mezi feudalisticko-byrokratickou monarchií a buržoasií, ani mezi buržoasií a lidem, nýbrž mezi monarchií a lidem, *mezi absolutisty* a *republikány*; a *buržoasie*, *konstitucionalisté* opouštějí kolbiště.

Nebudeme se zde pouštět do dalších úvah o tom, zda buržoasie skutečně odešla z boje, zda to učinila z lenosti či ze slabosti, ani o tom, co dokazují volby v Prusku. Stačí doznání „Kölnische Zeitung", že v dnešním boji buržoasie už nestojí v prvních řadách, že už v něm nejde o její zájmy, že boj se vede o absolutní monarchii nebo o republiku.

A nyní si prolistujte „Neue Rheinische Zeitung" od listopadu minulého roku a řekněte, zda jsme v každém čísle a při každé příležitosti, za vídeňské kontrarevoluce, za berlínské kontrarevoluce, při oktrojování, zda jsme v dlouhém článku „Buržoasie a kontrarevoluce" i v řadě jiných článků před prvotními volbami podrobně nevysvětlovali, jak právě slabost a zbabělost německé buržoasie umožnila kontrarevoluci a jak zase kontrarevoluce odstrčila buržoasii a učinila nevyhnutelným přímý boj mezi zbytky feudální společnosti a krajními špičkami moderní společnosti, mezi monarchií a republikou! Co jsme my před třemi měsíci vyložili jako historickou nutnost vyplývající z průběhu německé revoluce, o tom před „Kölnische Zeitung" vyvstává nejasné a mlhavé tušení jako výsledek věšteckého čmuchání haruspiků v útrobách volební urny z 5. března. A toto nejasné a mlhavé tušení pokládá za takový objev, že je hned za tepla předkládá blahovolnému publiku ve formě ce-

lého nabubřelého a bombastického úvodníku pod značkou △. Naivní „Kolíňanka“!

Napsal K. Marx 10. února 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 219 z 11. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

LASSALLE

I

Kolín 10. února. Včera* jsme slíbili, že se vrátíme k *Lassallovi*. Lassalle sedí nyní už 11 týdnů v düsseldorfském vězení a teprve teď je skončeno vyšetřování jednoduchých, vůbec nepopíraných faktů; teprve teď rozhodne radní komora. Zdárně to dovedli tak daleko, že stačí, aby radní komora a obžalovací senát dodržely maximální zákonnou lhůtu, a mohou případ protáhnout do konce příštího zasedání düsseldorfské poroty a obšťastnit zatčeného dalšími třemi měsíci vyšetřovací vazby.

A jaké vyšetřovací vazby!

Je známo, že deputace různých demokratických spolků z Kolína předala nedávno generálnímu prokurátorovi Nicoloviovi adresu podepsanou několika tisíci občany, v níž se žádalo, 1) aby vyšetřování proti düsseldorfským politickým vězňům bylo urychleno, 2) aby se s nimi ve vyšetřovací vazbě slušně nakládalo. Pan Nicolovius slíbil, že k těmto spravedlivým požadavkům pokud možno přihlédne.

Nakolik však v düsseldorfské věznici dbají pana generálního prokurátora, zákonů a nejobyčejnějších požadavků slušnosti, můžeme vidět z tohoto příkladu:

Jeden vězeňský dozorce si 5. ledna dovolil vůči Lassallovi několik hrubostí a k dovršení všeho si šel stěžovat k řediteli, že prý se Lassalle k němu choval hrubě.

Za hodinu ředitel v doprovodu vyšetřujícího soudce vchází bez pozdravu do Lassallovy cely a domlouvá mu za to. Lassalle ho přeruší poznámkou, že mezi vzdělanými lidmi je zvykem pozdravit,

* Viz tento svazek, str. 273. *(Pozn. red.)*

vcházíme-li k někomu do místnosti, a že on má právo požadovat od ředitele tuto zdvořilost.

To vyvedlo pana ředitele z míry. Vztekle se na Lassalla oboří, tlačí ho k oknu, gestikuluje přitom oběma rukama a křičí, seč mu stačí síly:

„Poslouchejte, vy jste zde *mým* vězněm a ničím víc, jste povinen podřídit se vězeňskému řádu, a jestli se vám to nelíbí, dám vás zavřít do *temnice* a může se vám stát i *něco horšího!*"

Nato Lassalle rovněž vzkypěl a prohlásil, že ředitel není oprávněn trestat ho podle vězeňského řádu, protože je ve vyšetřovací vazbě; že křik není nic platný a nic nedokazuje; i když tento dům je vězení, *zde* je přece *jeho* místnost, a vstupuje-li ředitel (ukazuje na něho prstem) *sem k němu*, má ho pozdravit.

Teď ředitel docela ztratil rozvahu. Vrhl se na Lassalla, rozpřáhl se na něho a křičel:

„Neukazujte na mne prstem, nebo vám hned vlastnoručně jednu vrazím, že..."

Lassalle ihned požádal vyšetřujícího soudce za svědka tohoto neslýchaně hrubého nakládání a dal se pod jeho ochranu. Vyšetřující soudce se pokoušel ředitele uklidnit, ale podařilo se mu to teprve tehdy, až ředitel několikrát zopakoval své výhrůžky, že Lassalla zpolíčkuje.

Lassalle se po této povznášející scéně obrátil na státního návladního von Ammona a žádal ho, aby zavedl proti řediteli věznice panu Morretovi vyšetřování. Násilnosti ředitele znamenají totiž nejen hrubé nakládání a těžkou urážku, nýbrž také překročení úřední pravomoci.

Pan von Ammon odpověděl, že vyšetřování proti vězeňským úředníkům pro překročení úřední pravomoci nemůže být zavedeno bez předběžného svolení správních úřadů, a odkázal Lassalla na krajskou správu. Odvolal se při tom na jakési staré královské nařízení z roku 1844.

Článek 95 oktrojované takzvané ústavy praví:

„Není třeba předběžného svolení úřadů, aby civilní nebo vojenští úředníci byli soudně stíháni pro porušení práva, kterého se dopustili překročením své úřední pravomoci."

Článek 108 téže listiny výslovně ruší všechny zákony, které jsou s ní v rozporu. Marně se však Lassalle při svém jednání se státním návladním dovolával článku 95; pan von Ammon trval na svém stanovisku, že to nepřísluší do jeho kompetence, a rozloučil se s ním touto příjemnou poznámkou: „Zřejmě zapomínáte, že jste ve vyšetřovací vazbě!"

Neměli jsme pravdu, když jsme říkali, že tzv. ústava byla naoktrojována jen proti nám, ne však proti pánům úředníkům?

Tedy vyhrožování políčky, temnicí a *tělesnými tresty* – neboť tím bylo myšleno to „horší", co si pan Morret ponechal v zásobě – takové je to „slušné zacházení" s politickými vězni, které bylo slíbeno deputaci!

Poznamenáváme mimochodem, že podle zákona mají být věznice vyšetřovací vazby *naprosto odděleny* od trestních věznic a že pro vyšetřovance má být zcela jiný řád než pro trestance. Ale v Düsseldorfu neexistuje zvláštní vězení pro vyšetřovací vazbu, a vyšetřovanci, nezákonně zavíraní do trestní věznice, se ještě k tomu mají podřizovat *vězeňskému řádu pro trestance*, mohou být uvrženi do temnice a častováni bitím! Aby dosáhl tohoto chvalitebného cíle v Lassallově případě, svolal pan Morret disciplinární komisi, která měla pana Lassalla obdařit všemi uvedenými příjemnostmi. A páni vyšetřující soudci a prokurátoři k tomu zřejmě klidně přihlížejí nebo se schovávají za otázku kompetence!

Lassalle se obrátil na generálního prokurátora. My pak celou věc uveřejňujeme, aby veřejné mínění podporovalo stížnost uvězněného.

Slyšeli jsme ostatně, že Lassalle byl konečně zproštěn samovazby a že je alespoň umístěn v jedné cele s Cantadorem.

II

Kolín 3. března. Ještě je v živé paměti ono pověstné soudní řízení: jedno nešťastné děvče bylo postaveno před *porotu* pro obvinění z *vraždy dítěte*. Porotci ji osvobodili. Nato byla předvolána před kárný soud za to, že *utajila těhotenství*. Za všeobecného smíchu obecenstva byl výrok radní komory o předání kárnému soudu zrušen.

Radní komora v Düsseldorfu jde ve šlépějích své slavné předchůdkyně.

Podle usnesení düsseldorfské radní komory z 22. února byli *Lassalle, Cantador* a *Weyers pro pobuřující řeči* postaveni *před porotu*. Proti tomu nic nenamítáme. Ale usnesením téže radní komory je *Lassalle* ještě *navíc* předán *kárnému soudu*, protože prý ve své *řeči v Neussu*[205] vyzýval k *„násilnému odporu proti úředníkům"* (zločin podle článků 209, 217).

Konstatujme především fakta.

Mezi okolnostmi, jimiž se odůvodňuje, proč je Lassalle postaven před porotu, je *rovněž tato řeč pronesená v Neussu*. Radní komora uvádí, že Lassalle v této řeči *„vybízel k ozbrojení proti panovnické moci"* (zločin podle článků 87, 91, 102).

Tedy *pro jednu a touž řeč* je Lassalle postaven jednak před porotu, jednak před kárný soud. Osvobodí-li ho porota, odsoudí ho kárný soud. A jestliže ho kárný soud neodsoudí, stejně zůstane v zajišťovací vazbě tak dlouho, dokud ho kárný soud nezprostí žaloby. Ať již bude výrok poroty jakýkoli – Lassalle se nedostane na svobodu a pruský stát bude zachráněn.

Opakujeme, že *pro jednu a touž řeč* je Lassalle düsseldorfskou

radní komorou postaven jednak před porotu, jednak před kárný soud. Je to *týž* čin.

Ale nejde jen o to.

Jestliže v nějaké řeči „vyzývám k ozbrojení proti panovnické moci", nerozumí se samo sebou, že vyzývám k „násilnému odporu proti úředníkům"? Vždyť *jsoucno* panovnické moci, to jsou právě její *úředníci*, armáda, administrativa a soudci. Bez tohoto svého těla je panovnická moc pouhý stín, přelud, název. Svrhnout vládu není možné bez násilného odporu proti jejím úředníkům. Vyzývám-li v nějaké řeči k *revoluci*, je zbytečné, abych dodával: *„postavte se násilím na odpor úředníkům"*. Podle düsseldorfské radní komory by tedy bez výjimky *každý*, kdo byl na základě článků 87 a 102 pro podněcování ke svržení vlády postaven před porotu, mohl být poté na základě článků 209 a 217 předán kárnému soudu.

A není snad kdesi v Code d'instruction criminelle[206] článek, který praví:

„Toute personne acquittée légalement ne pourra plus être réprise ni accusée à raison du même délit"?

Přeloženo to znamená:

„Žádná zákonně osvobozená osoba nemůže být pro týž přečin znovu zadržena ani žalována."

Na věci však nic nemění to, budu-li výrokem poroty osvobozen a *potom* mě za týž přečin předvolají před kárný soud, nebo bude-li rozsudek poroty již *předem* zrušen tím, že mě už předem pro týž přečin postaví 1) před porotu i 2) před kárný soud.

Tážeme se düsseldorfské radní komory, zda vlastenecká horlivost neotupila její právnický ostrovtip? Tážeme se vyšetřujícího soudce *Ebermeiera*, nechová-li vůči Lassallovi ani trochu *osobní zášti*? Tážeme se konečně jednoho úředníka düsseldorfské prokuratury, zda se nevyslovil: „Na osvobození Cantadora a Weyerse nám příliš nezáleží, Lassalla si však rozhodně musíme ponechat."

Pochybujeme, že by i Lassalle stál o to, aby byl natrvalo zařazen do seznamu *„státních příslušníků"* par excellence*.

Tento ještě neukončený případ je pro nás důležitý nejen proto,

* – povýtce. *(Pozn. red.)*

že jde o svobodu a práva našeho spoluobčana, jednoho z našich přátel ve straně. Je důležitý především proto, že jde o to, zda výhradní kompetence, která připadá *porotě pokud jde o politické zločiny*, má sdílet úděl všech tzv. *březnových vymožeností* nebo ne, zda bude ponecháno libovůli placených pánů v talárech, aby snižovali úlohu neplacené poroty na pouhou fikci – aby týž čin, pro případ, že jej porota neuzná za politický zločin nebo přečin, postupovali zároveň jako obyčejný přečin kárnému soudu? Proč byly vůbec tyto zločiny a přečiny vyňaty z kompetence obyčejných soudů a předány porotám? Zřejmě se předpokládalo, že tito pánové přes svou čest a jemnocit placených soudců obhajují v politických procesech všechno jiné, jen ne zájmy obžalovaného.

K tomuto tématu se ještě vrátíme.*

Napsal K. Marx 10. února a 3. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 219 a 237 z 11. února a 4. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 451. *(Pozn. red.)*

PRUSKÉ FINANČNÍ HOSPODÁŘSTVÍ ZA BODELSCHWINGHA A SPOL.

Kolín 16. února. V březnu „propuštěný“ ministr von Bodelschwingh se činí, aby se ze svého ústraní zas vynořil na denní světlo. Von Bodelschwingh byl zvolen poslancem druhé sněmovny. Důstojná volba teltowského rolnického spolku!

Demokratický tisk se dosud málo zabýval bývalými ministry a jinými bývalými veličinami, ale teď je na čase posvítit si na dřívější činnost těchto lidí. Připomeneme našim čtenářům i státnímu návladnímu, jak si pan von Bodelschwingh vedl ve svém úřadě ministra financí.

Pan von Bodelschwingh se stal ministrem financí na jaře roku 1842 a zastával tento úřad do 3. května 1844.

Rád hovořil o tom, jak svůj úřad vykonává. Měl zálibu pro „sdělení“. Tak 24. října 1842 sdělil Stavovským výborům[207], „že pruské finance podléhají *omezenému* zveřejňování, totiž takovému zveřejňování, že se ve Sbírce zákonů každé tři roky publikuje státní rozpočet“. Vysvětlil dále, jak se pruský státní rozpočet sestavuje. Zakládá se „v podstatě na průměru z výsledků hospodaření jednotlivých správních odvětví za poslední tři roky před sestavením rozpočtu“.

26. října sdělil rovněž pan von Bodelschwingh, že za posledních sedm let stouply příjmy o více než $5^1/_2$ milionu tolarů a že lze počítat s dalším přírůstkem. („Staatszeitung“, čís. 306 a 307.) Tehdy se *muselo* panu ministru financí věřit, protože „omezené zveřejňování“ halilo pruské finance v neproniknutelnou tmu. Nyní však musíme o pravdivosti jeho tehdejšího ujištění přinejmenším pochybovat, protože v poslední době vyšlo o dřívější správě financí všelicos najevo.

Finanční rozpočty uveřejněné ve Sbírce zákonů se mají zakládat na průměru z dílčích rozpočtů jednotlivých správních odvětví, které se sestavují podle *skutečných* příjmů za poslední 3 léta. Je-li tomu tak, musí každý rozpočet ve Sbírce zákonů obsahovat přibližný průměr skutečných příjmů a výdajů za minulá léta. Jinak je rozpočet podle vlastního prohlášení pana von Bodelschwingha *nesprávný*, je to *zfalšovaná veřejná listina.*

V roce 1844 byl ve Sbírce zákonů (str. 96)[208] uveřejněn rozpočet, který pan von Bodelschwingh spolupodepsal. Tento rozpočet dochází jak v příjmech, tak ve výdajích k částce 57 677 194 tolarů. Tak vysoké tedy měly být průměrné příjmy a výdaje předcházejících let. Ve skutečnosti však jak příjmy, tak výdaje za předcházející léta byly mnohem vyšší. Vláda sdělila později členům prvního Spojeného sněmu výsledky finančního hospodaření za léta 1840 až 1843.[209]

Podle toho činí

	příjmy	výdaje
1843	73 822 589 tol.	79 102 787 tol.
1842	73 876 338 tol.	75 269 431 tol.
1841	71 987 880 tol.	74 185 443 tol.
Celkem	219 686 807 tol.	228 557 661 tol.

Skutečná průměrná částka byla tedy u příjmů 73 228 935 tolarů, u výdajů 76 185 887 tolarů. Pan von Bodelschwingh udal tedy jak příjmy, tak výdaje příliš nízké a takto utajil u příjmů 15 551 741 tolarů a u výdajů 18 508 693 tolarů *ročně*. Tyto částky se ovšem při přesnějším propočtu asi poněkud změní, protože průměry za tři roky se z dílčích rozpočtů pro jednotlivé správní obory nevypočítávají při každém návrhu nového rozpočtu znovu, a mohou být starší než z roku 1841, a to až z roku 1838. Tím se však utajené částky podstatně nesníží; v roce 1840 činily totiž roční příjmy opět 71 059 475 tolarů a výdaje dokonce 77 165 022 tolarů. O letech 1839 a 1838 nám chybějí oficiální údaje. Protože se však při stejném finančním zákonodárství a v míru příjmy státu nemění náhle, nýbrž jen pozvolna, můžeme s jistotou předpokládat, že státní příjmy za léta 1838 a 1839 dosáhly přinejmenším 70 milionů tolarů.

Finanční rozpočet pana von Bodelschwingha je tedy *zfalšován* jako pravděpodobně rozpočty mnoha jeho předchůdců a obou nástupců až do roku 1848. Pan von Bodelschwingh si jistě byl vědom toho, že uveřejňuje něco nesprávného. Nebyl mu neznám skutečný stav státních financí. Odchylky od pravdy byly tak velké, že vládní rada Bergius ve Vratislavi a po něm Bülow-Cummerow, dokonce aniž znali vyúčtování, veřejně poukázali na tyto nesrovnalosti. Ovšem kdyby byl pan von Bodelschwingh vyšel s pravdou ven, byly by jeho sdělení a projevy před výbory provinčních sněmů přijaty jinak. Při „omezeném zveřejnění" pruských financí se mohl chlubit úspěchy, kdežto při plném zveřejnění by byl sklidil jen hanbu a výtky. Samolibě mluvil o tom, že příjmy vzrostly o $5^1/_2$ milionu tolarů, ale zamlčel, že *výdaje* od roku 1840 do roku 1843 převýšily příjmy o 14 976 401 tolarů. Ačkoli země musela v těchto čtyřech letech odevzdat 290 746 282 tolarů, nemohly tyto velké částky krýt nadměrné výdaje 305 722 683 tolarů. Takové výdaje, a to bez války, bez dostatečného zastoupení průmyslových a obchodních zájmů v zahraničí, bez loďstva, bez významnější podpory zemědělství a živností doma! Přepychové stavby pro krále, oblíbenci z řad úřednictva, dary junkerům a byrokratům, a také armáda s jejími parádami a přehlídkami stály zemi obrovské peníze. Ovšem pana von Bodelschwingha ani nenapadlo, aby to přiznal. Sestavil tedy falešný rozpočet, aby lidu namluvil, že bylo přijato méně a také méně vydáno.

Falšování rozpočtů však vždycky byla a bude věc povážlivá. Pruské zákony stanoví za takovéto úřední přečiny těžké tresty. Finanční rozpočty uveřejněné ve Sbírce zákonů jsou totiž veřejnými listinami. O tom nikdo nepochybuje. Pruský zákoník sice nestanovil zvláštní trest pro případ, kdy státní úředníci falšují veřejné listiny. Avšak výnos z 3. června 1831 (viz Kamptzovy „Ročenky", sv. 37, str. 407[210]) nařizuje, aby se takovéto činy trestaly jako podvod, případně jako úřední přečin. Pruské soudy také od té doby rozhodovaly v tomto smyslu. O úředních přečinech pruský zákoník (část II, hlava 20, § 333[211]) stanoví:

„Kdo jedná záměrně v rozporu s předpisy svého úřadu, budiž *ihned sesazen*, kromě toho podle povahy přečinu a zaviněné škody budiž potrestán úměrnou

peněžitou pokutou, vězením nebo pevnostní vazbou a zbaven práva zastávat jakýkoli veřejný úřad."

Propuštění, zákaz zastávat jakýkoli veřejný úřad a mimoto peněžitá pokuta nebo odnětí svobody – to *podle zákonů* očekává padělatele rozpočtů. – Nemůže-li se tedy pan von Bodelschwingh ospravedlnit vůči těžkému podezření, že uveřejnil zfalšovaný rozpočet, je *povinností* soudce, aby mu uložil uvedené tresty. Vyzýváme soudce a státního návladního, aby tuto záležitost vyjasnili.

Peněžité tresty, vězení nebo pevnostní vazba se stanoví podle toho, jaká byla zaviněna škoda. Škodu tak velkou, v takovém rozsahu, jakou způsobil zemi pan von Bodelschwingh spolu se svými předchůdci a nástupci v úřadě, mohou způsobit celému národu jen ministři a jiné vysoce postavené osoby. Uvedeme tu její celkový rozsah a zároveň poznamenáváme, že tu hned narážíme na nové zneužití úřední moci ze strany ministrů.

Královské nařízení ze 17. ledna 1820 stanoví výši *výdajů* v pruském státním rozpočtu částkou 50 863 150 tolarů. Dále se praví doslova:

„Výše uvedená částka, určená Mnou pro potřeby běžných správních výdajů, nesmí být *za žádných okolností* zvýšena. Vedoucí jednotlivých správních odvětví ručí Mně za to osobně a celá vláda zvláště, a to tím spíše, že tato Mnou povolená celková částka plně dostačuje k účelům uvedeným v dosavadních rozpočtových výkazech."

Co se rozumí „potřebami běžných správních výdajů", je naprosto jasné z další souvislosti, kde se proti „běžným správním výdajům" stavějí výdaje na správu státního dluhu. Běžné správní výdaje jsou všechny ty platby ze státní pokladny, kterých se nepoužívá k placení úroků nebo umořování státního dluhu. Jak jsme viděli, podle královského nařízení ze 17. ledna 1820, které nebylo dosud zrušeno, nemají nikdy překročit celkovou částku 50 863 150 tolarů. Nařízení je uveřejněno ve Sbírce zákonů z roku 1820 a nikdy nikdo nebyl na pochybách, že takto zveřejněná nařízení měla před vyhlášením konstitučního království v Prusku platnost zákona. Každé překročení zákonem stanovené částky tudíž odporuje zákonu, je to úřední přečin ministrů.

Vyúčtování rozpočtu na léta 1840 až 1846, oznámené prvnímu

Spojenému sněmu, a zprávy o výsledcích finančního hospodaření, předložené nyní rozpuštěnému Národnímu shromáždění v roce 1847, dokazují vesměs, že všichni ministři v letech 1840 až 1847 se rok co rok zpronevěřovali své povinnosti. Povolovali každý rok na běžné správní výdaje víc, a to podstatně víc, než byli podle zákona oprávněni. Aby lépe vynikla souvislost, nebudeme tu už mluvit jen o panu von Bodelschwinghovi, nýbrž o všech ministrech financí v letech 1840 až 1847. Byli to: hrabě Alvensleben od roku 1835 do roku 1842, von Bodelschwingh od roku 1842 do roku 1844, Flottwell od 3. května 1844 do 16. srpna 1846 a von Duesberg od té doby až do svržení vlády březnovou revolucí. Všichni tito ministři jsou stejně vinni. Pouhé vylíčení faktů jasně ukáže, jak řada nesvědomitých vysokých úředníků ničí v zárodku blahobyt země.

Běžné výdaje, tj. roční výdaje po odečtení částky použité pro státní dluh, jak jsme viděli, nesměly podle zákona činit víc než 50 863 150 tolarů.

Roku 1840 bylo však vydáno . . .	77 165 022 tol.	
Z toho se odečítá:		
a) na umoření dluhu	8 579 345 tol.	
b) údajně odvedeno na státní poklad	613 457 tol.	
Celkem	9 192 802 tol.	
Zbývá tedy na běžné správní výdaje	67 972 220 tol.	
Podle toho bylo tedy v tomto roce nezákonně vydáno		17 109 070 tol.
Roku 1841 bylo vydáno	74 185 443 tol.	
Z toho na státní dluh a do státního pokladu	14 419 563 tol.	
Tudíž na běžnou správu	59 765 880 tol.	
Tedy zákonná částka	50 863 150 tol.	
překročena o		8 902 730 tol.
Roku 1842 bylo vydáno	75 269 431 tol.	
Z toho se na státní poklad neodvedlo nic		
Na státní dluh se použilo	8 684 865 tol.	
Zbývá tedy pro běžné výdaje. . .	66 584 566 tol.	
Tudíž zákonná částka překročena o		15 721 416 tol.

Roku 1843 činí výdaje	79 102 787 tol.	
Do státního pokladu a na dluh dáno	8 261 981 tol.	
Podle toho činily běžné správní výdaje	70 840 806 tol.	
Zákonná částka	50 863 150 tol.	
překročena o.		19 977 656 tol.
Roku 1844 činí výdaje	78 243 308 tol.	
Z toho se odečítá pro státní poklad a na placení úroků a umořování dluhu.	9 252 605 tol.	
Zbývá tedy pro běžné výdaje. . .	68 990 703 tol.	
To znamená stanovená částka . .	50 863 150 tol.	
překročena o.		18 127 553 tol.
Roku 1845 činí výdaje	77 903 361 tol.	
Na státní poklad se neodevzdalo nic		
Na státní dluh bylo použito . . .	7 267 082 tol.	
Běžné výdaje jsou tedy	70 636 279 tol.	
To znamená zákonná částka . . .	50 863 150 tol.	
překročena o.		19 773 129 tol.
Roku 1846 činí výdaje	78 562 335 tol.	
Na státní poklad se neodvedlo nic		
Na státní dluh se dalo.	7 423 831 tol.	
Pro běžné správní výdaje zbývá .	71 138 504 tol.	
Tedy zákonná částka	50 863 150 tol.	
překročena o		20 275 354 tol.
Roku 1847 činily výdaje.	80 392 730 tol.	
Z toho se odečítají výdaje		
na pomoc chudým	6 207 650 tol.	
a na státní dluh	7 209 192 tol.	
Úhrnem	13 416 842 tol.	
Zbývá na běžné správní výdaje. .	66 975 888 tol.	
Tedy zákonná částka	50 863 150 tol.	
překročena o.		16 112 738 tol.
Celkem nezákonně vydáno		135 999 646 tol.

Téměř **sto třicet šest milionů tolarů** ze státních peněz, tj. z majetku lidu, z prostředků chuďasů – bylo v posledních 8 letech **nezákonně** promrháno za ministrů Alvenslebena, Bodelschwingha, Flottwela a Duesberga! A tito lidé si chodí na svobodě, ověšeni hvězdami a řády, a ještě zastávají, jako Flottwell, vysoké státní úřady! Nedávno byla v denním tisku zpráva, že jeden soudní komisař – měl pověst demokrata – byl uvězněn na základě obvinění, že neodevzdal patřičným způsobem 50 tolarů. 50 tolarů a 136 milionů!

Je možné, že částka stanovená v roce 1820 už dnes pro potřeby státní správy nestačila. Potom však měla vláda otevřeně vystoupit a stanovit *zákonně* nový rozpočet. To však nechtěla, toho se neodvážila. Nechtěla to pro své absolutistické choutky, neodvážila se toho, neboť se bála ukázat veřejnosti své finanční hospodářství. Nesluší se, aby lid věděl, jakou úlohu v pruských financích hrály a hrají přehlídky za přítomnosti královny Viktorie, křtiny, svatby, biskupství jeruzalémské, staré, polozapomenuté spisy Bedřicha II.,[212] rytířské zámky, přilbice, gardoví poručíci, junkeři, flanďáci, byrokrati atd. atd. – tyto metly lidu! Proto se toto *pruské* hospodářství vedlo dál v tajnosti a ministři se dokonce před positivním zákonem stávali zločinci. Ovšem soudce se pro ně ještě nenašel.

Jak pruské finanční hospodářství za Bedřicha Viléma IV. vyčerpává zdroje státních pokladen, vysvítá z tohoto přehledu:

Roku 1840:	Zůstatek z předešlých let.		16 949 157 tol.
	Roční příjem.		71 059 475 tol.
		Celkem	88 008 632 tol.
	Roční výdaje.		77 165 022 tol.
	Zbývá stav		10 843 610 tol.
Roku 1841:	Zůstatek z předešlých let.		10 843 610 tol.
	Roční příjem.		71 987 880 tol.
		Celkem	82 831 490 tol.
	Roční výdaje.		74 185 443 tol.
	Zbývá stav		8 646 047 tol.
	(Ve Sbírce zákonů vykazuje rozpočet sestavený Alvenslebenem v příjmech i ve vydáních částku 55 867 000 tolarů!)		
Roku 1842:	Zůstatek z předešlých let.		8 646 047 tol.
	Roční příjem.		73 876 338 tol.
		Celkem	82 522 385 tol.
	Roční výdaje.		75 269 431 tol.
	Zbývá stav		7 252 954 tol.

Roku 1843:	Zůstatek z předešlých let.	7 252 954 tol.
	Roční příjem.	73 822 589 tol.
	Celkem	81 075 543 tol.
	Roční výdaje.	79 102 787 tol.
	Zbývá stav	1 972 756 tol.
Roku 1844:	Zůstatek z předešlých let.	1 972 756 tol.
	Roční příjem.	75 976 613 tol.
	Celkem	77 949 369 tol.
	Roční výdaje.	78 243 308 tol.
	Schodek.	293 939 tol.
Roku 1845:	Roční příjem.	77 025 034 tol.
	Schodek z roku 1844	293 939 tol.
	Zbývá	76 731 095 tol.
	Roční výdaje.	77 903 361 tol.
	Tedy schodek	1 172 266 tol.
Roku 1846:	Roční příjem.	75 721 698 tol.
	Schodek za rok 1845	1 172 266 tol.
	Zbývá	74 549 432 tol.
	Roční výdaje.	78 562 335 tol.
	Tedy schodek	4 012 903 tol.
	(První Spojený sněm je svolán patentem z 3. února. Úvěr však nepovoluje.)	
Roku 1847:	Roční příjem.	79 518 543 tol.
	Schodek z roku 1846	4 012 903 tol.
	Zbývá	75 505 640 tol.
	Roční výdaje činí.	80 392 730 tol.
	Tedy schodek	4 887 090 tol.

Aby se kryla nejnutnější vydání, *vyberou se ze státního pokladu* 4 000 000 tolarů, čímž se zvýší příjem na 83 518 543 tolarů. Tedy *schodkem v hlavní státní pokladně* a *odčerpáním státního pokladu zahájila stará vláda rok 1848.* Stav pokladny se snížil za 6 let – 1840 až 1847 – z hotovosti 16 949 157 na schodek 4 887 090, tedy o 21 836 247 tolarů.

V oněch 8 letech činily příjmy. . . .	598 988 170 tol.
a výdaje	620 824 417 tol.
Tedy schodek v právě vypočtené výši	21 836 247 tol.

Toto snížení stavu pokladen nelze popřít, i když se vláda snaží zakrýt je tím, že přenáší zůstatky příjmů a výdajů z jednoho roku na druhý, a to tak, že i tam, kde už nastal schodek, se ve vyúčtování uvádějí zdánlivá aktiva. Pruská vláda tedy v „míru", za úplného „klidu" a „pořádku" zničila pruské finance. Když nastaly pohnuté události roku 1848, a tím utrpěl i peněžní trh, nemohl stát poskytovat podporu soukromým osobám, nýbrž musel na nich vyžadovat další oběti, aby se v této těžké době vůbec udržel. Páni buržoové za to mohou děkovat bývalým pruským ministrům a jejich pomahačům. Kdyby se byli páni ministři nedopouštěli ve svém úřadě nezákonných činů, byla by v pokladně místo schodku hotovost 136 milionů tolarů a úvěr by se byl udržel. To je zaviněná škoda, o níž mluví § 333 pruského trestního práva.

Schodek v hlavní státní pokladně – a jaké byly příjmy! Zjistili jsme, že rok co rok dosahovaly příjmy 71 až téměř 80 milionů. To je však pouze *čistý* příjem, tj. zůstatky různých jednotlivých správních odvětví *po odečtení správních výdajů.* U daňové, celní, poštovní, lesní správy atd. se všechny platy, kancelářské náklady atd. předem odečítají a do příjmu se píše jen čistý zůstatek. A přece musela země opatřit úhradu na platy a kancelářské náklady pro berní, lesní, poštovní atd. úředníky stejně tak jako na mimořádné odměny a dary pro vrchní presidenty a velící generály. Tyto předem odečtené správní výdaje jsou v rozpočtu na rok 1847 odhadnuty částkou 20 887 541 tol. Když tuto částku připočteme, činil roční příjem 90 až 100 milionů a roční výdaje dokonce přes 100 milionů tolarů. Takové obrovské částky dával lid, a výsledek – prázdná státní pokladna!

Královské nařízení z 20. ledna 1820 obsahuje, jak jsme viděli, předpis pro úřední činnost ministrů. Pan von Bodelschwingh – jinak to nelze posuzovat – tento předpis vědomě a záměrně přestoupil. Podléhá tedy podruhé trestu podle již shora uvedeného § 333, hlava 20, část II pruského zákoníku. Tento zákon mu ukládá *propuštění, peněžitý trest nebo vazbu na pevnosti* a *zbavuje ho práva zastávat jakékoli veřejné úřady.* Protože způsobil zemi škodu nejhoršího druhu, musí mu být uložena též nejvyšší výměra trestu odnětí svobody, jakou zákon připouští.

Bývalí ministři von Alvensleben, Flottwell a von Duesberg jsou v úplně stejné situaci.

Už podle občanských zákonů jsou tito páni bývalí ministři povinni nahradit zemi zaviněnou škodu, tj. oněch 136 milionů tolarů, jež nezákonně vydali. Trestní právo podle § 341, hlava 20, část II pruského zákoníku o tom stanoví:

„Není-li úředník s to zaplatit náhradu škody, kterou způsobil státu nebo jiné osobě úmyslným porušením povinnosti, nechť je *po odpykání trestu ponechán ve veřejném ústavu na nucené práci* tak dlouho, dokud nebude škoda tím nebo oním způsobem uhrazena."

Ještě maličkost! Ze správních přebytků bylo odvedeno do státního pokladu:

Ze správy za rok 1840	613 457 tol.
Ze správy za rok 1841	2 837 000 tol.
Ze správy za rok 1843	1 000 000 tol.
Ze správy za rok 1844	2 000 002 tol.
Úhrnem	6 450 459 tol.

Podle vyúčtování státního pokladu bylo však od 1. července 1840 ze správních úspor převedeno do státního pokladu jen 6 423 332 tolarů. V hlavní státní pokladně je tedy účtováno *ve vydání na státní poklad* o 27 127 tolarů* víc, než *na něj bylo odevzdáno*. Pane von Alvenslebene, pane von Bodelschwinghu, pane Flottwelle a pane von Duesbergu – kdepak zůstalo těch 27 127 tolarů? Snad nebyly zpronevěřeny?

Najde se pro bývalé ministry státní návladní a soud? Zatím je pan von Bodelschwingh stále ještě členem druhé sněmovny!

Napsal K. Marx 16. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 224 ze 17. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* V „Neue Rheinische Zeitung" bylo chybně vytištěno „17 127 tolarů"; tiskovou chybu opravila redakce v článku „Ještě jednou o pruském finančním hospodářství" (srov. tento svazek, str. 309). *(Pozn. red.)*

STEIN

Kolín 16. února. Vratislavský „*Spolek pro zákonný pořádek*" (spolek „s Bohem za krále a vlast") zasílá dr. Juliu Steinovi otevřené poselství, v němž se mimo jiné praví, že se „Neue Rheinische Zeitung" dala zmást konservativními řečmi pana Steina stejně jako poctiví vratislavští šosáci a „pokládala ho za ztraceného pro věc demokracie".

Máme rádi rozhodný postoj. Nikdy jsme nekoketovali s žádnou parlamentní stranou. Strana, kterou *my* zastupujeme, strana lidu, existuje v Německu teprve v zárodku. Ale kde jde o boj proti *stávající vládě*, spojíme se i s našimi nepřáteli. S oficiální pruskou oposicí, jak vyšla z dosavadních žalostných německých kulturních poměrů, počítáme jako se skutečností, a proto jsme ve volebním boji dokonce odsunuli do pozadí *své* vlastní názory.[213] Nyní, *po* volbách, znovu stojíme na svém dřívějším nesmiřitelném stanovisku nejen vůči vládě, ale i vůči oficiální oposici.

„Spolek pro zákonný pořádek" se mýlí. Nepokládáme pana Steina, Waldecka a spol. „za ztracené pro věc demokracie". Vždycky jsme demokracii blahopřáli k tomu, že ji nezastupují páni Stein, Waldeck a spol.

V jednom z prvních čísel našeho listu jsme prohlásili, že krajní levice berlínského dohodovacího shromáždění, až na tři čtyři lidi, by v Konventu tvořila krajní pravici.[214] Steina a Waldecka jsme k těmto třem čtyřem lidem nikdy nepočítali.

Pokud jde přímo o pana Steina, pamatujeme se na dobu, kdy vystupoval fanaticky konstitučně proti republikánům a ve „Schlesische Zeitung"[215] doslova *denuncoval* zástupce dělnické třídy a *pomá-*

hal mu v tom i jeden stejně smýšlející kantor, který je dnes členem „Spolku pro zákonný pořádek".

Stejně ubohá jako celé dohodovací shromáždění byla i jeho takzvaná demokratická frakce. Dalo se předvídat, že tito pánové, aby byli znovu zvoleni, uznají nyní oktrojovanou ústavu. Pro postoj těchto pánů je příznačné, že *po* volbách popírají v demokratických klubech to, co *před* volbami hájili na volebních schůzích. Tato malicherná, prohnaná liberální mazanost nebyla nikdy diplomacií revolučních charakterů.

Napsáno 16. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 225 z 18. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VÍDEŇSKÝ DOPISOVATEL „KÖLNISCHE ZEITUNG"

Kolín 17. února. Ve světových dějinách je o hádanku méně! Pan Schwanbeck, který píše do „Kölnische Zeitung" redakční články pod značkou △ a zároveň v téže „Kölnische Zeitung" otiskuje pod značkou ♙♙ zprávy z *Vídně*, všemožně, jak známo, pod obojí firmou pomlouval Maďary, obviňoval je ze zbabělosti a podlosti a nejen že je porážel, nýbrž několikrát je dokonce úplně rozdrtil a pěl dithyramby na vstup spojených vojsk do různých měst a komitátů v Uhrách, provázený stanným právem.

Pan Schwanbeck nyní sám rozluštil hádanku; podobně jako Achilles může i náš Schwanbeck jen sám vyhojit rány, které zasadil.

Jaké je rozluštění hádanky? – *Strach z Weldena.* Proto hanobil Vídeňany a Maďary, proto psal žalostné lži o úspěších rakouských zbraní, proto lízal paty Chorvatům a pandurům a koketoval s nimi.

Neboť, praví věhlasný Schwanbeck, neboť, praví:

„Velitel baron Welden až dosud výslovně nazýval lhářem a častoval čestným titulem *zlomyslného darebáka* každého, kdo by si byl troufal pochybovat o vítězném postupu císařské armády ve *všech* místech monarchie." („Kölnische Zeitung", čís. 40.)

Pro samou úctu k Weldenovi museli být čtenáři „Kölnische Zeitung" celé dva měsíce klamáni lživými zprávami o válce v Uhrách, psanými z Vídně pod značkou ♙♙.

Goethe řekl o *Pustkuchenovi:*

„Vždyť i velryba má vši, proč bych je neměl i já."[216]

Totéž může říci *Kossuth* o *Schwanbeckovi.*

Napsal B. Engels 17. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 225 z 18. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SAEDT

Kolín 17. února. Každý městys má svůj esprit fort*; má ho i kolínská prokuratura. Esprit fort kolínské prokuratury je jistý *Saedt*, homo novus atque ignotus** (jinými slovy: hluboký myslitel).

Existuje drzost dvojího druhu: drzost převahy a drzost duševní omezenosti, která čerpá sílu ze svého úředního postavení, z vědomí, že bojuje privilegovanými zbraněmi atd. Kterou tuto drzost projevil esprit fort kolínské prokuratury ve své včerejší obžalovací řeči proti Kinkelovi,[217] to rozhodne sama veřejnost, až budou uveřejněny soudní protokoly. Uváží při tom, že pan Saedt je ještě mladý.

Neučinili bychom však zadost své žurnalistické povinnosti, kdybychom otáleli seznámit evropskou veřejnost s jedním výrokem našeho esprit fort. Víme, že Démosthenes kolínské prokuratury se snažil napravit tuto pasáž dodatečnou interpretací. Příliš si však vážíme bezprostředního projevu překypujícího génia, než abychom připustili, aby byl překroucen a okleštěn později vymyšleným komentářem.

Pan *Saedt*, zástupce státního návladního, prohlásil:

Německy: „Sie dürfen Alles, was ich sage, widerlegen, aber sie dürfen meinen Vortrag nicht kritisieren."***

Francouzsky: M. *Saedt*, substitut du procureur du roi s'adressant à l'accusé:

„Libre à vous de réfuter tout ce que je viens de dire, mais il ne vous appartient pas de critiquer le réquisitoire d'un substitut du

* — svou bystrou hlavu. *(Pozn. red.)*
** — nový a neznámý člověk. *(Pozn. red.)*
*** „Můžete všechno, co říkám, vyvrátit, ale nesmíte mou řeč kritisovat." *(Pozn. red.)*

procureur du roi." (Avis à la „Réforme", à la „République" et à la „Révolution".[218])*

Anglicky: The queen's counsel, Mr. *Saedt*, to the defendant:

„You may refute all I say, but you have no right to criticize my speech." (NB. Our English contemporaries, principally the „Northern Star"[219], are requested to publish the above.)**

Italsky: Sig. *Saedt*, accusatore publico, replicò:

„Dite quanto volete in rifutazione di questo che ho detto, ma vi è difeso di criticare il mio requisitorio." (Avviso all' „Alba", al „Contemporaneo" ed alla „Concordia".[220])***

Španělsky: El fiscal, Sennor *Saedt*, dijo, hablando al acusado:

Sennor, Vmd puede refutar todo que ho dicho; pero el que vengo de decir por requisitorio, es defendido de tocarlo." (Pregamos los jornales radicales de Madrid de publicar esas lineas.)†

Dánsky: „De kunne gjensige alt hvad jeg siger, men De have intet Ret at kritisere mit Requisitoire (Angreb)." (De danske demokratiske Tidender ville vaere meget glaedt at meddele det danske Publikum den foregaaende Bewiis af de preussiske Magistraters Saudhed.)††

* Pan *Saedt*, zástupce královského prokurátora, k obviněnému: „Můžete vyvrátit všechno, co jsem řekl, ale nemáte právo kritisovat obžalovací řeč zástupce královského prokurátora."
(Na vědomí listům „Réforme", „République" a „Révolution".) *(Pozn. red.)*

** Královský rada, pan *Saedt*, prohlásil obviněnému: „Můžete vyvrátit všechno, co říkám, nemáte však právo kritisovat mou řeč." (NB. Prosíme naše vrstevníky] Angličany, zejména „Northern Star", aby tato slova otiskli.) *(Pozn. red.)*

*** Pan *Saedt*, státní žalobce, namítl: „Říkejte si co chcete na vyvrácení toho, co jsem řekl, nesmíte však mou obžalovací řeč kritisovat." (Na vědomí listům „Alba", „Contemporaneo" a „Concordia".) *(Pozn. red.)*

† Prokurátor, pan *Saedt*, prohlásil obviněnému: „Seňore, vaše milost může vyvracet všechno, co říkám, nemáte však právo dotýkat se toho, co jsem řekl v obžalovací řeči." (Prosíme radikální madridské listy, aby tyto řádky otiskly.) *(Pozn. red.)*

†† „Můžete vyvracet všechno, co říkám, nemáte však právo kritisovat mou obžalovací řeč." (Dánské demokratické listy rády seznámí dánskou veřejnost s tímto prohlášením, které svědčí o pravdymilovnosti pruských úředníků.) *(Pozn. red.)*

Nechť si pan Saedt sám vybere, v které řeči zní jeho výrok nejzábavněji.

Napsáno 17. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 225 z 18. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

„KÖLNISCHE ZEITUNG“ O BOJI MAĎARŮ

Kolín 17. února.

„Našel jsem bezpečné dno,
v němž kotva má navěky tkví“ –

zpívá chrabrý Schwanbeck podle protestantského zpěvníku. Rozhorlený bojovník za ctnost vystupuje nakonec, nehledě na „rakouskou nótu“ a „pocit nejhlubšího rozhořčení“, na *první stránce* „Kölnische Zeitung“ ve prospěch Windischgrätze.

Poslechněte si:

„Takzvaný demokratický tisk v Německu se postavil v rakousko-maďarském konfliktu na stranu Maďarů... To je ovšem dost podivné! Němečtí demokraté na straně té aristokratické kasty, pro niž, třebaže žijeme v devatenáctém století, její vlastní lid nikdy nepřestal být misera contribuens plebs*; němečtí demokraté na straně nejtroufalejších utlačovatelů lidu!“

Nevzpomínáme si přesně, zda jsme již veřejnost upozornili na jednu charakteristickou vlastnost chrabrého Schwanbecka, na to, že je zvyklý dělat vesměs závěry bez premis. Uvedená věta je právě takovým závěrem, jehož premisa nespatřila ještě světlo světa.

Ale i kdyby byli Maďaři „aristokratickou kastou“ „nejtroufalejších utlačovatelů lidu“, co z toho vyplývá? Byl by snad proto Windischgrätz, vrah Roberta Bluma, o chlup lepší? Chtějí snad rytíři „jednotné monarchie“, zapřisáhlí nepřátelé Německa a přátelé Schwanbeckovi, Windischgrätz, Jelačič, Schlick atd. *potlačit*

* – ubohým poplatným lidem. *(Pozn. red.)*

„aristokratickou kastu" a zavést svobodné rolnické vlastnictví půdy? Cožpak Češi a Chorvati bojují za parcelaci v Porýní a za Code Napoléon*?

Když roku 1830 povstali Poláci proti Rusku, mluvilo se také o tom, že v čele povstání stojí jen „aristokratická kasta"? Tehdy šlo především o to, aby byli vyhnáni cizozemci. Celá Evropa sympatisovala s „aristokratickou kastou", která nepochybně zahájila hnutí; neboť polská šlechtická republika znamenala přece jen obrovský pokrok proti ruské despocii. A neznamenal snad francouzský volební census z roku 1830, jímž se monopolisovalo volební právo v rukou 250 000 lidí, v podstatě stejnou politickou porobu misera contribuens plebs jako panství polské šlechty?

Dejme tomu, že březnová revoluce v Uhrách byla revolucí čistě šlechtickou. Má snad proto rakouská „jednotná" monarchie právo utiskovat uherskou šlechtu a tím i uherské rolníky tak, jako utiskovala haličskou šlechtu a *jejím prostřednictvím* (viz zasedání lvovského sněmu z roku 1818) i haličské rolníky? Ovšem, veliký Schwanbeck nemusí přece vědět, že většina uherské šlechty stejně jako většina polské šlechty jsou úplní proletáři a jejich šlechtické výsady se omezují na to, že nesmějí být tělesně trestáni.

Veliký Schwanbeck tím spíš nemusí vědět, že Uhry jsou jedinou zemí, kde od březnové revoluce podle zákona ani fakticky už vůbec neexistují feudální břemena rolníků. Veliký Schwanbeck prohlašuje Maďary za „aristokratickou kastu", za „nejtroufalejší utlačovatele lidu", za „aristokraty" – a týž veliký Schwanbeck neví nebo nechce vědět, že maďarští *magnáti*, Esterházyové atd., desertovali hned na počátku války, že přišli skládat hold do Olomouce a že právě „aristokratičtí" důstojníci maďarské armády od počátku bojů až dodnes bez přestání zrazují věc svého národa! Proč by jinak většina poslanecké sněmovny byla ještě dnes u Kossutha v Debrecíně, přičemž je tam jen jedenáct magnátů?

Takový je Schwanbeck z *první* stránky, Schwanbeck úvodníkář a dithyrambik. Ale Schwanbeck z třetí stránky, muž, který šestkrát bral útokem Leopoldstadt**, který čtyřikrát dobyl Osijek a několikrát překročil Tisu, stratég Schwanbeck si přece také musel přijít na své.

* – Napoleonův zákoník. *(Pozn. red.)*
** – městský okres ve Vídni. *(Pozn. red.)*

„Ale pak došlo ve válce k žalostnému, skutečně hroznému obratu. Nezadržitelně, téměř bez boje opouštěli Maďaři všechny své posice; bez odporu vyklidili dokonce své opevněné královské město a ustoupili před Jelačičovými Chorvaty až za Tisu."

„Téměř bez boje", tj. když *plné dva měsíce zadržovali* Rakušany mezi Litavou a Tisou, ustoupili „téměř bez boje". Čacký Schwanbeck nesoudí o velikosti vojevůdce podle *materiálních* výsledků boje, nýbrž podle toho, jak velké měl ztráty na lidech!

„Bez odporu vyklidili své opevněné královské město!" Je však třeba vědět, že *Budín* je sice opevněn na západní straně, ale na východní ne. Dunaj byl zamrzlý, takže Rakušani se mohli přepravit s koňmi i vozy, obsadit Pešť a odtud nechráněný Budín rozstřílet.

Kdyby Deutz nebyl opevněn a Rýn byl zamrzlý, kdyby toho francouzská armáda využila, přepravila se u Wesselingu a Worringenu přes Rýn a postavila u Deutzu sto děl proti Kolínu, smělý Schwanbeck by zřejmě poradil plukovníku Engelsovi, aby hájil Kolín do posledního muže. Chrabrý Schwanbeck!

Maďaři „ustoupili před Jelačičovými Chorvaty až za Tisu". Bude snad veliký Schwanbeck popírat, že těchto „Chorvatů" je 250 000 až 300 000 mužů, počítaje v to sbory Windischgrätzovy, Jelačičovy, Goetzovy, Čoričovy, Simuničovy, Nugentovy, Teodorovičovy, Puchnerovy atd. atd., jakož i nepravidelné jednotky ležící u Drávy a v Banátu? A ti všichni jsou „Jelačičovi Chorvati"? Ostatně je snadno pochopitelné, že Schwanbeck, který sám je rodem spřízněn s Chorvaty a nevyzná se moc v dějepisu a zeměpisu, tolik pro Chorvaty horuje.

Ale ovšem: „i my jsme vzdáleni toho, abychom oficiální zprávy rakouského hlavního stanu považovali za *nějaké evangelium*". Naopak, Schwanbeck nachází čas od času ve zprávách např. Schlickových

„*mezery*, které si čtenář musí doplňovat *všelijakými domněnkami*, a *nakonec není divu*(!!), že v těchto domněnkách se *situace jeví povážlivější, než ve skutečnosti je!!!*"
„Také Puchnera podezříváme, že jeho bulletiny líčí věci *příliš růžově*. Podle nich se jeho tažení proti ‚povstaleckému generálovi' již blíží k vítěznému konci. Zatím však najednou čteme *ke svému velkému údivu*(!) Puchnerovo provolání, kde pro všechno na světě zapřísahá Sasy a Valachy, aby neklesali na duchu, zatím najed-

nou vidíme poraženého Bema před Sibiní uprostřed kraje osídleného Sasy, a ubozí Němci (!!) si nakonec neumějí jinak pomoci než tím, že hledají ochranu u Rusů. *Je tu malý rozpor mezi oficiálními zprávami a událostmi*, který zavinila jedině *nepřesnost* (!!) oficiálních zpráv."

Občan Schwanbeck přiznává, že rakouské bulletiny a podle nich i „Kölnische Zeitung" nestoudně lhaly o domnělých úspěších Rakušanů; když se pak lež už nedá popřít, nazve ji pravdymilovný Schwanbeck „malým rozporem mezi oficiálními zprávami a událostmi"!

„I když pro nás nejsou rakouské zprávy z bojiště orákulem, nezískávají tím maďarské vítězné bulletiny ani za mák v našich očích" (upřených na uvedený „malý rozpor"). „Jsou diktovány *fantasií* a četly by se docela příjemně, kdyby jen nebyly tak *hrozně směšné*."

Tyto „bulletiny" jsou tak „hrozně směšné", protože dosud netvrdily nic jiného než to, co v podstatě musí připustit i veliký Schwanbeck. Nebo je snad Tokaj v Schlickových rukou? Překročil snad jediný Rakušan Tisu u Szolnoku? Postoupili snad císařští za posledních 14 dní třeba jen o jediný krok?

Rakouský bulletin čís. 22, který jsme právě dostali (viz dole[221]), ušetří občanu Schwanbeckovi odpověď. Dovídáme se z něho, že Rakušani ještě nedošli ani tak daleko, jak tvrdil bulletin čís. 20. a 21.

„Už je tomu tak: válka v Uhrách spěje mílovými kroky ke konci." To je jasné. Schwanbeck to řekl již jednou před 14 dny: „Válka v Uhrách se chýlí ke konci. Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.*" Bylo to téhož dne, kdy poprvé oznámil, že Rakušané vtáhli vítězně do Debrecína. Od té doby uplynulo 14 dní, a přestože se Maďaři „strašlivě chvástají", nedostali se Rakušani stále ještě přes Tisu, tím méně do Debrecína.

„Nikoho nemůže překvapit, že z Bemova sboru, k němuž se nyní ze všech stran sbíhají prchající houfy Maďarů, vyrostla najednou armáda, na kterou nemohou stačit sporé síly císařských vojsk v Sedmihradsku."

Vůbec ne. Ale překvapuje nás, jak lze mluvit o tom, že se „ze všech stran sbíhají prchající houfy Maďarů", dokud mají Maďaři obsazenu linii na Tise a Maruši a občan Schwanbeck přes všecky své úpěnlivé modlitby nemůže propašovat ani jediného císařského vojáka na druhý břeh; a dále, jak to, že „prchající houfy" najednou

* — K porodu pracují hory a zrodí se směšná myš. (Horatius, „O umění básnickém".) Odpovídá našemu „hora porodila myš". *(Pozn. red.)*

tvoří armádu a že tu hned nejsou vojska, která je pronásledují, a nevyženou je z každé nové posice? Ale ovšem, veliký Schwanbeck si myslí, že Maďaři, které už ve své mlhavé fantasii porazil, poběží od Dunaje až k Oltu a ani se neohlédnou, zda je někdo pronásleduje či ne.

Občan Schwanbeck se proměnil v Carnota 19. století tím, že objevil nový manévr, jak *prchající houfy*, které se sbíhají ze všech stran, mohou najednou utvořit *vítěznou armádu*.

Tato nová vítězná armáda by ovšem mohla způsobit vážné komplikace. Avšak, praví Schwanbeck:

„Uvidíme, *jakým způsobem zde Rusko pronese své veto*."

Chrabrý Schwanbeck, který zde volá Rusko na pomoc proti Maďarům, je týž Schwanbeck, který 22. března minulého roku napsal proti ruskému carovi článek plný mravního rozhořčení a který tehdy prohlásil, že bude-li se Rusko vměšovat do našich záležitostí (a maďarská záležitost je přece bezesporu naší záležitostí), pak on, Schwanbeck, pozvedne svůj hlas, že se až *zatřese carský trůn*! Je to týž Schwanbeck, který odjakživa měl v „Kölnische Zeitung" za úkol zachraňovat ve východoevropských zemích, odkud nehrozí nebezpečí, liberální reputaci listu v pravý čas uplatněnou nenávistí proti Rusům a obligátní obezřetnou svobodomyslností. Avšak východoevropské komplikace jsou mu zřejmě protivné, a aby se mohl plně oddat svému „pocitu hlubokého rozhořčení" nad rakouskou nótou, volá Rusy do Sedmihradska, aby skoncovali boj.

Nejlepší odpovědí na celý tento mravoučně windischgrätzovsky rámusící článek je armádní bulletin čís. 22., který naši čtenáři najdou níže. Aby se pan Schwanbeck, který v celém svém článku projevuje jednak nehorázné nevědomosti v zeměpisu a ve strategii, jednak závislost na „Neue Rheinische Zeitung", v tomto bulletinu orientoval, otiskujeme k němu i náš komentář.

Napsal B. Engels 17. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 225 z 18. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VYHLÁŠENÍ REPUBLIKY V ŘÍMĚ[222]

Italské Ústavodárné shromáždění, to je něco jiného než frankfurtské Národní shromáždění. Italové vědí, že země rozdrobená na celou řadu feudálních knížectví může být sjednocena jen tehdy, bude-li celý tento systém odstraněn. Italové šli v čele roku 1848, jdou v čele i roku 1849. Ale jaký to pokrok! V Itálii už není Pius IX., stejně jako ve Francii už není Lamartine. Ilusionistické období evropské revoluce, období snivého blouznění, dobrých předsevzetí a vzletného krasořečnění bylo důstojně zakončeno bombardováním, masovým vražděním a deportacemi. Rakouské nóty, pruské nóty, ruské nóty byly nejpřiléhavější odpovědí na Lamartinovy proklamace.

Němci, důkladní a houževnatí, jsou zvyklí shlížet se vzneseným pohrdáním Pýthie na povrchní Italy. Srovnáním italského roku 1848 s německým rokem 1848 by se jim dostalo nejpádnější odpovědi. Při tomto srovnání by se mělo především přihlédnout k tomu, že Německo a Francie držely revoluční Itálii v šachu, zatímco revoluční Německo nebylo ve svých činech nijak omezováno.

Republika v Římě! – to je první slovo revolučního dramatu roku 1849.

Napsáno kolem 21. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 228 z 22. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

JEŠTĚ JEDNOU O STAROPRUSKÉM FINANČNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

Kolín 21. února. Musíme doplnit svůj článek o Bodelschwinghovi a spol. a o pruské finanční správě, uveřejněný v čísle 224 našeho listu.* Ke konci článku jsme poukázali na to, že v knihách státního pokladu je zapsáno o 27 127 tolarů (17 127 byla tisková chyba) méně, než kolik tam bylo odvedeno podle výkazů hlavní státní pokladny. Dodatečně jsme ve vyúčtování provedeném vládou našli poznámku, která nám rozluštila hádanku, kam se tyto peníze poděly.

Takzvané správní úspory za rok 1844 ve výši 2 000 002 tolarů nebyly do pokladny státního pokladu odvedeny v hotovosti, nýbrž za tuto částku byly zakoupeny státní dlužní úpisy. Vzhledem k tehdejšímu kursu vznikla prý tak při nákupu ztráta 27 127 tolarů. Pruští ministři jsou nebo byli skvělí finančníci! Tento případ to znovu dokládá. Už se tedy nemusíme bývalých pánů ministrů ptát, kam se podělo těch 27 127 tolarů, nýbrž můžeme jim říci, že jejich mazanost nás stála jen na tomto jednom obchodě ne 27 000, ale přes 400 000 tolarů. Tato výtka se týká především pana Flottwella, neboť on byl tehdy ministrem financí. Možná, že je to poctivý muž. Ale zemi může být docela jedno, zda ji její ministři poškozují z neschopnosti, nebo ze zlé vůle. Zkoumání toho může zajímat nanejvýš jeho rodinu.

Ve svém pamětním spise o státním pokladu ze 6. dubna 1847 prohlásil tehdejší ministr pokladu von Thile zcela otevřeně, že o státním pokladu platí dvě zásady:

* Viz tento svazek, str. 287–296. *(Pozn. red.)*

1) že jeho pokladní stav musí být k disposici vždy v hotovosti, v *ražených penězích*,

2) že ze státního pokladu se nesmějí provádět jiné platby než na zbrojení.

Co se týče první zásady, je jasné, že má-li státní poklad vůbec existovat, může mít jen tehdy logický smysl, je-li složen *v hotových penězích nebo v drahých kovech*. Vláda, která se nemůže opírat o lid, potřebuje ovšem reservu pro takzvané těžké doby. Když je otřesen její úvěr na burse, musí mít v záloze prostředky, aby si z této nesnáze pomohla, a toho ovšem lze dosáhnout jen hotovými penězi nebo drahými kovy. Zlato a stříbro vždycky otevírá srdce buržoů. Ale znehodnocené, špatné papíry jsou nejjistější cestou k tomu, jak pozbýt „vážnosti" i na burse. Když úvěr státu poklesl natolik, že je třeba sáhnout na státní poklad, pak není nic tak ponižující, jako nabízet na burse ke koupi státní dlužní úpisy a hledat pro ně kupce. Kdo někdy pozoroval život na větší burse, ví, jaké opovržení se zračí ve tvářích a gestech peněžních spekulantů, jakmile se jim za takové situace nabízejí státní papíry. Takový spekulant může být konec konců tajným komerčním radou, a dokonce velmi „loajálním".

Nákup státních dlužních úpisů byl tedy nejnevhodnější operací, jakou mohla pruská vláda podniknout.

Pan von Thile prohlašuje v uvedeném pamětním spise, že *musel* přijmout 1 972 875 tolarů ve státních dlužních úpisech místo 2 000 002 tolarů v hotovosti. Této omluvě, že „musel", nepřikládáme žádný význam. Ale jsou-li účty správné, byl nákup státních papírů proveden již hlavní státní pokladnou. Jinak by celá částka byla odevzdána do státního pokladu v hotových penězích. Pan Flottwell měl tedy zřejmě k této šťastné finanční operaci velmi blízko.

Čísla, která dále uvádíme, ukazují, jak maloměšťácká šetrnost, která by ráda uspořila několik procent na úrocích, ale nestačí na větší finanční operace státu, končí posléze ostudou a dvojnásobnou ztrátou.

Ke ztrátě proti nominální hodnotě ve výši . . . 27 127 tolarů, která vznikla při nákupu, je nutno připočíst mnohem větší ztrátu při prodeji. Od března do začátku července 1848 kolísal kurs státních dlužních úpisů mezi 66 % („peníze") (4. dubna) a 83½ % („zboží") (21. března). Protože kursy ihned klesají, jakmile se nabízí ke koupi velké množství papírů, lze předpokládat, že vláda neprodala své dlužní úpisy dráž než za 70 %. Tedy ztráta při prodeji činila proti nominální hodnotě přinejmenším 30 % z 1 972 875 tolarů, tj. . . . . 591 840 tolarů

celkem 618 967 tolarů.

Od toho je třeba odečíst úroky získané za 3 roky po 69 048 tolarech, tj. . . . . 207 144 tolarů,

takže zbývá jako čistá ztráta pravděpodobně . . . 411 832 tolarů.

Téměř ¼ celé částky byla ztracena, a k tomu byl úvěr státu ještě víc otřesen poklesem kursu dlužních úpisů.

Tuto malou ukázku moudrosti pruských ministrů financí a státního pokladu – ministrů à la Flottwell a Thile – uvádíme jen proto, že je to nutné pro doplnění našeho výše uvedeného článku. Nezabývali bychom se jinak maličkostmi, když nám velké věci skýtají tak bohatý materiál.

Napsal K. Marx 21. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 229 z 23. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

DENUNCIACE

Kolín 22. února. V „Oberpostamts-Zeitung“[223], jejíž bývalý redaktor byl placeným agentem Guizotovým (srovnej Taschereauovu „Revue rétrospective“[224]) a neplaceným agentem Metternichovým tak jako ostatně celá Thurn-Taxisova pošta – tato instituce národních povozníků, která leze jako rak, zatěžuje německý průmysl a vede boj s železnicemi, instituce, jejíž trvání po březnové revoluci sotva lze pochopit a jejíž okamžitá likvidace musí být jedním z prvních činů příštího německého ústavodárného shromáždění (shromáždění v chrámu sv. Pavla*, jak známo, nikdy nebylo ústavodárné), instituce, která už od časů Josefa II. nebyla ničím jiným než útočištěm rakouských špiónů – v tomto říšském orgánu donašečů, který patří bývalému knížeti Thurn-Taxisovi, prohlašuje odpovědný redaktor H. Malten (výstižně charakterisovaný už ve staré „Rheinische Zeitung“[225]), s ujištěním, že přetiskuje pařížskou zprávu z listu, který nečteme[226]:

„K hanbě německého jména musíme přiznat, že to jsou zejména Němci, kdo mezi námi provádějí velkorysou, nechceme-li říci nestoudnou agitaci. Existuje zde zvláštní výbor rudých, odkud se spěšně posílají do provincií všechny možné štvavé články podrývající řád lidské společnosti. Není dost na tom, že se Němci účastní tohoto neslavného podniku pro Francii; máme jim také co děkovat za to, že neblahá propaganda ustavičně rozestírá své sítě po celém Německu. Z ďábelského kotle té revoluční kuchyně je celé dlouhé německé údolí Rýna zaplavováno revolučními letáky, o nichž by ledacos mohla říci ‚Neue Rheinische Zeitung‘, ta o tom však raději zachovává úzkostlivé mlčení. V jižním Bádensku se mezi nižšími vrstvami obyvatelstva již několik měsíců provádí agitace, která vychází z Paříže. Styky zdejších demokratů s emigranty ve Švýcarsku jsou rovněž nesporným faktem.“

* – frankfurtské Národní shromáždění. *(Pozn. red.)*

Na tuto sprostou denunciaci prohlašujeme: 1) že jsme *nikdy netajili své* styky s francouzskými, anglickými, italskými, švýcarskými, belgickými, polskými, americkými a jinými demokraty a 2) že „revoluční letáky“, kterými skutečně *my* „zaplavujeme německé údolí Rýna“ (a nejenom tuto oblast!), děláme sami zde v Kolíně. Nepotřebujeme k tomu pomoc z Paříže; už léta jsme zvyklí, že naši pařížští přátelé dostávají od nás víc než my od nich.

Napsáno 22. února 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 229 z 23. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

TRŮNNÍ ŘEČ

I

Kolín 28. února. Ukázalo se, že trůnní řeč, se kterou „Neue Rheinische Zeitung" k velkému zděšení a nelibosti „Kölnische Zeitung" včera večer *ukvapeně* seznámila své čtenáře, je *autentická.* Jen jediná pasáž byla ještě během noci změněna, pasáž týkající se *stavu obležení* v Berlíně. Brandenburgova vláda tím vzala své řeči pointu, otupila její ostří.

V pasáži, kterou jsme včera večer přinesli v původním znění, se praví:

„Pro obnovení zákonného pořádku bylo nutno vyhlásit v hlavním městě a jeho nejbližším okolí stav obležení. Ten nemůže být zrušen, dokud veřejná bezpečnost, která je stále ještě ohrožena a v jejímž zájmu bylo toto opatření nezbytné, nebude trvale chráněna tvrdými zákony. Návrhy těchto zákonů vám budou neprodleně předloženy."[227]

Tato pasáž, třebaže ji předělali, prozrazuje celé tajemství trůnní řeči. Prostě řečeno znamená: *Mimořádné* stavy obležení budou zrušeny, jakmile bude pomocí zákonů naoktrojován v celém království *všeobecný* stav obležení a bude zaveden do našich konstitučních zvyklostí. Sérii těchto „tvrdých" zákonů zahájí zářijové zákony[228] o spolčování a tisku.*

* Dále je otištěn text trůnní řeči. *(Pozn. red.)*

II

Kolín 1. března. Především budiž konstatováno, že trůnní řeč si získala naprostý souhlas „Kölnische Zeitung". Činnosti vlády, o níž se řeč zmiňuje, vytýká některé jednotlivosti, ale trůnní řeči samé vůbec nic.

„Trůnní řeč králova je – *konstituční trůnní řeč*" – tak začíná tento moudrý list svůj úvodník, v němž formou parafráze znovu opakuje trůnní řeč.

„*Konstituční* trůnní řeč"! Kdo ovšem očekával „řeč tryskající přímo z králova srdce", vtíravé mravoučné výlevy srdce jako kdysi ve Spojeném sněmu nebo brandenbursko-wrangelovské chvástání provázené řinčením ostruh a nakrucováním knírů, tomu musí tento dokument připadat nadmíru „konstituční".

Jedno je jisté: Manteuffel se daleko lépe než Camphausen zhostil svého úkolu upustit úplně od „talentované deklamace" z roku 1847. Řeč buržoasního ministra byla co do jazyka i obsahu měšťácky plochý, toporný, nudný dokument.[229] Šlechtický ministr se blahosklonně podřizuje nudné konstituční formě a používá jí, aby si ve své lehké a plynulé řeči ze sněmoven a z celého konstitucionalismu ztropil posměch.

Pokud jde o sám obsah trůnní řeči, nezbývá z něho téměř nic, když byla, jak jsme již včera uvedli, předělána pasáž o zachování stavu obležení. To bylo jediné místo, v němž vláda vystoupila před sněmovnami otevřeně a poctivě.

Zbytek trůnní řeči může brát vážně jedině „Kölnische Zeitung" anebo berlínská „Nationalzeitung". Kdo se na takové konstituční divadlo, jaké bylo sehráno předevčírem v Berlíně, osměluje

pohlížet jen s uctivou bázní a slavnostně důstojnou tváří, ten ovšem ve své nevinnosti nikdy nepochopí, jak někdo může tak posvátné věci zneužívat k lehkovážnému vtipkování. Komu však na celé té konstituční komedii záleží právě tak málo jako panu Manteuffelovi, ten nebude tak nevybíravý, aby bral au sérieux* tento dokument, který dal předevčírem ministr přednést ústy z boží milosti zbožně naslouchajícímu shromáždění v Bílém sálu[230].

Myslíme, že se panu Manteuffelovi zavděčíme, jestliže ukážeme německému publiku, které je bohužel tak málo zvyklé na duchaplná cvičení v ostrovtipu, jak má jeho trůnní řeči správně rozumět.

Čekáte, že se Manteuffel bude chlubit, jak se mu povedlo provést kontrarevoluci, že bude sněmovnám hrozit nabitými puškami, ostře nabroušenými meči atd., podobně jako neotesané četnické nátury à la Wrangel. Kdepak! Přejde to několika lehce hozenými větami, jako by to byla docela samozřejmá věc:

„Události, které, pánové poslanci první i druhé sněmovny, všichni ještě máte v čerstvé paměti, přinutily mě v prosinci minulého roku rozpustit shromáždění svolané, aby se dohodlo o ústavě. Zároveň — jsa přesvědčen, že je bezpodmínečně nutné obnovit konečně pevný veřejnoprávní pořádek — propůjčil jsem zemi ústavu, jež svým obsahem věrně plní sliby, které jsem dal v březnu minulého roku."

Pan Manteuffel mluví, jako by šlo o zcela bezvýznamnou maličkost, o to obléknout si místo starého kabátu nový, o jmenování nějakého úřednického čekatele nebo o zatčení nějakého rýpala. Násilné přeložení, odročení a rozpuštění svrchovaného shromáždění, stav obležení, vláda šavle, zkrátka celý státní převrat jsou jen „události, které všichni ještě máte v čerstvé paměti". Docela tak, jako kdyby rytířský bán Jelačič s graciésní nenuceností vyprávěl, jak jeho červenokabátníci zaživa upálili obyvatele té nebo oné vesnice.

A k tomu ještě „*věrné plnění* slibů, které jsem dal v březnu minulého roku" – oktrojovanou takzvanou ústavou! A vy máte mazaného Manteuffela za tak omezeného, že by to opravdu říkal vážně? Allons donc!**

Takovýto začátek zaráží. Ale tohoto prvého ohromení se musí

* — vážně. *(Pozn. red.)*
** Ale jděte! *(Pozn. red.)*

umět využít a uvést další, ještě překvapivější věci. Pan Manteuffel to umí!

„Napětí, v němž žila velká část země ještě před několika měsíci, ustoupilo od té doby klidnější náladě. Důvěra předtím tak hluboce otřesená se ponenáhlu zase navrací. Obchod a průmysl se začínají vzpamatovávat z ochromení, jemuž už málem podlehly."

Jak se asi na sebe podívali ctihodní poslanci, když tohle uslyšeli! Obchod a průmysl se vzpamatovávají! Proč by ne? Proč by Manteuffel, který může naoktrojovat ústavu, nemohl naoktrojovat i vzestup „obchodu a průmyslu"? Jistota, s níž Manteuffel pronáší toto nehorázné tvrzení, je opravdu obdivuhodná. Mais nous marchons de surprise en surprise*:

„Víte, pánové, že jsem vám vyhradil revisi ústavy. Je nyní na vás, abyste se o tom dohodli mezi sebou a mou vládou."

Ano, pánové, „dohodněte se"! V tom je právě ten vtip, že dvě takové sněmovny, jaké Manteuffel oktrojoval „Mému lidu", se nikdy *nemohou* „mezi sebou dohodnout"! Nač pak byla vynalezena první sněmovna? A kdybyste se, pánové, přece jen dohodli *mezi sebou*, což vůbec nelze očekávat, zbývá vám ještě dohodnout se s „Mou vládou" – a že z toho nic nebude, za to ručí Manteuffel!

Máte tedy, pánové poslanci první a druhé sněmovny, již dost co dělat s revisí ústavy. „Já" jsem ze zkušenosti poznal, že už mezi *dvěma* kontrahenty je *dohoda* nemožná; „Já" jsem proto pokládal za vhodné zkusit to tentokrát s dohodou mezi *třemi činiteli, kteří se nemohou dohodnout*. I kdybyste se dohodovali až do soudného dne, nedohodnete se ani na písmeni; jinak Manteuffel slibuje, že se stane spolupracovníkem „Nationalzeitung".

Tedy „dohodněte se", pánové!

Kdybyste však přes všechno očekávání přece jen vyřešili to, co ze slušnosti nelze nazvat jinak než vaším úkolem, nedostanete se stejně ani o krok dál. Pro tento případ vydala „Moje vláda" na tucet zákonů „k provádění ústavy", které této ústavě berou i poslední zdání liberálnosti. Jsou mezi nimi např. dva cechovní řády[231], hodné roku 1500, jimiž si tak výhodně zkombinovaný zastupitelský

* Ale nevycházíme z překvapení. *(Pozn. red.)*

sbor, jako jste vy, může lámat hlavu deset let. „Všechna tato nařízení vám budou neprodleně předložena ke schválení."

Tak tedy „schvalujte", pánové!

Pak vám však „Moje vláda" neprodleně předloží návrhy týkající se stavu obležení – zářijové zákony, gagging laws[232], zákony o zákazu klubů atd. A než je „schválíte" – a k tomu, jak doufám, nikdy nedojde – stav obležení ovšem potrvá.

Domníváte se, že to je všechno, co máte udělat? – Ale kdež, to hlavní teprve přijde:

„Kromě toho se budete muset zabývat projednáváním různých zákonů – zčásti nutných k provádění ústavy — jejichž návrhy vám budou postupně docházet. Doporučuji vaší velmi pečlivé pozornosti zejména návrhy nového obecního řádu, nového okresního, krajského a provinčního řádu, návrhy školského zákona, zákona o patronátním právu, zákona o důchodových daních a zákona o pozemkové dani, dále zákonů o výkupu z reálných břemen a o zrušení některých těchto břemen bez náhrady, jakož i zákona o zřizování hypotečních bank."

S těmito různými pracemi, které dohromady zahrnují na tři tucty organických zákonů s několika tisíci paragrafy, budete mít, pánové, bohdá tolik co dělat, že jak revisi ústavy, tak schválení prozatímních zákonů a debatu o předložených návrzích provedete nanejvýš zpola. Dojdete-li tak daleko, vykonáte nadlidskou práci. Zatím potrvá všude stav obležení a bude zaveden i tam, kde dosud není (kdo nám brání, abychom zavedli stav obležení „po obvodech" v celém Prusku?); zatím bude dále platit oktrojovaná takzvaná ústava s oktrojovanými dodatečnými zákony, zůstane při dosavadním zhudlařeném obecním řádu, okresním, krajském a provinčním zastoupení, nic se nezmění na dosavadní nesvobodě vyučování, na osvobození vysoké šlechty od pozemkových daní ani na robotních službách sedláků.

Abyste si však nemohli stěžovat, budou vám ke všem těmto neproveditelným pracím přidány ještě *dva rozpočty* – na rok 1849 a na rok 1850. Vyskakujete ze svých lavic, rozhořčeni takovou spoustou práce? Tím lépe, milí páni poslanci první a druhé sněmovny. „Moje vláda" bude na základě oktrojované takzvané ústavy dále vybírat dosavadní daně až do skonání světa. Beztoho zůstalo ještě něco peněz z oněch 25 milionů, které povolil Spojený

zemský sněm, a bude-li „Moje vláda" potřebovat víc, bude sama vědět, co má udělat.

Kdyby vás však napadlo jít ve stopách rozpuštěného Národního shromáždění, pak vám, pánové, připomínám, že „organisace, bojeschopnost a oddanost" pruského vojska „se osvědčila ve vážných zkouškách" – a zejména při velké štvanici na dohodovače v listopadu minulého roku.

A nyní, pánové poslanci první a druhé sněmovny, když je postaráno o to, abyste se vzhledem k složení obou sněmoven nemohli dohodnout *mezi sebou* a vzhledem k složení „Mé vlády" ani *s ní* – když vám byla předložena taková směsice materiálu, že nehledě ani na všechno ostatní, nebudete s to sebemenší úkol dokončit, když je takto zajištěno, že byrokraticko-feudálně-vojenský despotismus zůstane zachován – nyní dávejte pozor, co od vás vlast očekává:

„Páni poslanci první a druhé sněmovny! Vlast nyní s důvěrou očekává, že součinností jejích zástupců s Mou vládou bude upevněn obnovený zákonný pořádek, aby se mohla těšit z konstitučních svobod a z jejich pokojného rozvoje. Ochrana těchto svobod a zákonného pořádku — těchto dvou základních podmínek veřejného blaha — bude vždy předmětem Mé svědomité péče. Počítám při tom s vaší pomocí. Nechť vaše činnost přispěje s boží pomocí k tomu, aby vzrostla čest a sláva Pruska, jehož lid v těsné jednotě se svými panovníky šťastně překonal nejednu těžkou chvíli, nechť připraví pokojnou a požehnanou budoucnost užší i širší vlasti!"

To je trůnní řeč občana Manteuffela. Jsou lidé, kterým natolik chybí jakýkoli vkus, že takovou povedenou komedii prohlašují za *„konstituční trůnní řeč"!*

Opravdu, kdyby něco mohlo přimět pana Manteuffela, aby se vzdal svého ministerského křesla, pak jen takovéto nepochopení jeho nejlepších úmyslů!

Napsáno 28. února až 1. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 234 a 235 z 1. a 2. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

RUGE

Kolín 9. března. „Deutsche Allgemeine Zeitung“[233] otiskla toto prohlášení svého starého spolupracovníka Arnolda Ruga, charakterem Pomořance, myšlením Sasa:

„*Berlín* 5. března. Nynější členové ústředního výboru německých demokratů[234] d'Ester, Reichenbach a Hexamer oznamují, že budou vycházet nové demokratické noviny, které budou mít název ‚Allgemeine demokratische Zeitung‘ a které prý budou ‚*skutečným*‘ orgánem strany v Berlíně. Toto oznámení by mohlo vzbudit podezření, že snad listy ‚Reform‘ a ‚Zeitungs-Halle‘ *nejsou skutečnými* orgány strany, a na začátku oznámení je dokonce dost určitě naznačeno, že oba listy jsou *zakázány*. Pasáž, v níž ústřední výbor ohlašuje *zastavení* listu nařízené Wrangelem a přijímá je jako *definitivní zákaz*, zní doslova: ‚Tvrdé zkoušky, jež musela demokratická strana podstoupit během posledních měsíců ve všech částech Německa, přesvědčily ji nejen o nutnosti pevné organisace, ale ukázaly také, že je *zapotřebí, aby byla zastoupena v tisku určitými orgány, které jsou majetkem strany*. Pomocí vlády šavle se vládnoucím kruhům podařilo *potlačit* demokratické orgány *na mnoha místech* (‚vláda šavle‘ je přece jen v *Berlíně*!), *protože* **jednotlivci** *nebyli s to přinést tak velké oběti, aby zmařili účinnost těchto násilných opatření.*‘ Pokud jde o vládu šavle, rozumí každý ‚mnoha místy‘ jen *Berlín*. ‚Zmařit účinnost‘ těchto opatření by ani *celá* demokracie nemohla jinak než odstraněním vlády šavle, neboť Wrangel uzavřel demokratickým orgánům Berlín i berlínskou poštu. Ať ústřední výbor jmenuje prostředky, respektive ‚oběti‘, kterými by *on* na našem místě byl s to zmařit účinnost tohoto násilí. ‚*Zakázány*‘ však ‚Reform‘ a ‚Zeitungs-Halle‘ dokonce ani podle Wrangelova názoru *nejsou*. Přesto jsem se přesvědčil, že demokraté, kteří dostali onen oběžník ústředního výboru, rozumějí tomuto místu tak, jako by ‚Reform‘ a ‚Zeitungs-Halle‘ měly přestat vycházet a místo nich měla vycházet ‚Allgemeine demokratische Zeitung‘. Pokládám za nutné toto nedorozumění vysvětlit. ‚*Reform*‘ *není zastavena definitivně, a jakmile bude v Berlíně zrušen stav obležení, bude dále v Berlíně vycházet*, a to jako *skutečný* orgán demokratické strany, který je podle výslovných usnesení levice rozpuštěného Národního shromáždění a dřívějšího ústředního výboru německých demokratů ‚*majetkem*‘ strany ne-

méně než nový list, milostivě naoktrojovaný dvěma členy nynějšího ústředního výboru (d'Ester a Hexamer).

Redakce ‚Reform‘
Arnold Ruge“

Poznámka autora: „Prosím všechny vážené redakce německých listů, aby toto *naše* prohlášení otiskly.“

Ke svému velkému uspokojení se z tohoto pamětihodného prohlášení dovídáme, že ci-devant* frankfurtský „redaktor rozumu událostí“[235] a nyní vydavatel – nepochybně „jako takový“ – naprosto nevyjadřuje uspokojení nad *oktrojováním* nového demokratického listu „v Berlíně“[236], listu, který má být „skutečným“ orgánem „strany v Berlíně“.

Pan Arnold Ruge, frankfurtský „redaktor rozumu událostí“ a berlínský redaktor „Reform“[237], tvrdí, že „jako takový“ byl *rovněž* orgánem „strany v Berlíně“; „Reform“ podle usnesení „dřívějšího“ ústředního výboru demokratů *bývala* (elle avait été, jak říkají Francouzi) „majetkem strany“. „Dřívější“ ústřední výbor už sice „ve skutečnosti“ neexistuje, proto však nově vzniklá „Reform“ stále ještě může být „skutečným“ orgánem nebožtíka ústředního výboru a někdejší levice „rozpuštěného“ Národního shromáždění.

Ostatně jen ať si pan Arnold Ruge bojuje proti vydavatelské konkurenci nově oktrojované berlínské „Allgemeine demokratische Zeitung“; mimo Berlín se najde nesporně méně uchazečů o čestný název orgánu „strany v Berlíně“. My aspoň jsme nikdy nepřestali pokládat „Reform“ za „skutečný“ orgán „strany v Berlíně“; dovedeme také plně ocenit sebezapření, jaké stály vlastence Ruga ony zmíněné „oběti“. Přesto tu je podivný rozpor. Šlechetný majitel tiskárny Ruge se staví na *půdu práva*, aby svůj list „Reform“ zachoval jako „skutečný“ (patentovaný sans garantie du gouvernement**) orgán strany. Na druhé straně filosof Ruge se staví na půdu vzpoury proti „skutečnému“ demokratickému ústřednímu výboru, aby mohl „skutečně“ přinášet další „oběti“ ve svém (knihkupeckém) smyslu slova.

K rozluštění rozporu by mohl vést tento fakt:

* – bývalý. *(Pozn. red.)*
** – bez záruky vlády. *(Pozn. red.)*

Demokratický ústřední výbor prohlásil Rugovi, že je ochoten učinit „Reform“ svým „Moniteurem“* pod podmínkou, že Ruge nechá všeho mudrování a přestane psát.

Napsáno 9. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 242 z 10. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* — oficiálním orgánem. *(Pozn. red.)*

HOSPODÁŘSKÁ SITUACE

Kolín 6. března. *Pro Angličana je největším neštěstím, když neví, co s penězi.* V tom je tajemství všech velkolepých spekulací, všech výnosných podniků, ale zároveň také tajemství všech úpadků, všech peněžních krizí a každé obchodní tísně.

Kromě obvyklého obchodu s evropskou pevninou kladly v letech 1840, 1841 a dalších obzvlášť velké požadavky na anglický vývoz nové asijské trhy. Továrníci a vývozci měli proč vítat na manchesterské burse sira Henry Pottingera hlasitým hurá. Ale dobré časy brzy minuly. Kanton, Bombaj a Kalkata byly zakrátko přeplněny neprodejným zbožím a kapitál, který v tu stranu už nemohl najít východisko, hledal pro změnu zase uplatnění doma; vrhl se na stavbu železnic, a tak otevřel spekulaci pole, na kterém se brzy mohla rozbujet do neslýchaných rozměrů.

Podle střízlivého odhadu činila celková částka investic přibližně 600 milionů a byla by pravděpodobně ještě vzrostla, kdyby neúroda brambor v Anglii, Irsku a některých oblastech na kontinentě, dále zvýšení cen bavlny a snížení odbytu průmyslových výrobků, které z obou těchto příčin nastalo, a konečně i nehorázná spekulace při stavbě železnic nepřiměly Anglickou banku, aby 16. října 1845 zvýšila diskont o půl procenta.

Při pověrečném strachu, který má Brit před všemohoucností své banky, přivodilo toto nepatrné zvýšení diskontu, nebo jinými slovy tato nedůvěra bankovních ředitelů, ihned zvrat v dosavadní činnosti, takže se projevila všeobecná malomyslnost, úvěr byl omezen a po zdánlivé prosperitě přišly vzápětí četné úpadky. Bylo by tedy záhy došlo k obrovské obchodní krizi, jako byly krize v le-

tech 1825 a 1836, kdyby brzy nato nebyly zrušeny obilní zákony[238], čímž se opět znenadání upevnila ohrožená důvěra a podnikavost byla znovu podnícena.

Obchodní svět si totiž příliš mnoho sliboval od okamžitých důsledků tohoto významného opatření, takže velmi snadno zapomněl na pohromu, která mu užuž hrozila. Urovnání oregonského konfliktu[239], které dávalo naději, že se bude pokračovat v kvetoucím obchodu s Amerikou, a britská vítězství v Paňdžábu[240], která zajišťovala klid v Hindustánu, přispěly ovšem k tomu, že se nálada zase pozvedla. A třebaže po neúrodě roku 1845 přišla další neúroda i v roce 1846, třebaže všude ještě měli trápení se zásobami z dřívějších let a museli platit 12 až 15 % za úvěr nutný k provozu podniků, rozjely se všechny přádelny v Lancashiru a Yorkshiru na plné obrátky, jako by se neúrody, spekulace se železnicemi a přeplněné trhy najednou proměnily v pouhé maličkosti, s nimiž se lze v mžiku vyrovnat.

Ale celá tato sláva měla brzy vzít zasvé; neboť zatímco v září 1847 na bruselském kongresu o svobodném obchodu dr. Bowring ještě s vrcholně komickým patosem líčil zázračné účinky zrušení obilních zákonů,[241] v Londýně již zpozorovali, že už ani „všemohoucí opatření sira Roberta Peela" nejsou s to zachránit zem před dávno hrozící katastrofou. Nezbývalo než podrobit se osudu, a londýnské firmy, které měly, jako Reed Irving a spol., na Mauritiu pozemky téměř za milion liber šterlinků, zahájily pro rozhárané poměry v této části anglických kolonií řadu úpadků a při svém krachu strhly s sebou spoustu menších východoindických a západoindických firem.

Zároveň se však matadoři továrních obvodů přesvědčili, že se zmýlili v účinku, jaký čekali od zrušení obilních zákonů. Obchod vázl ve všech světadílech a hrůza zachvátila najednou londýnskou City i bursy v Liverpoolu, Manchesteru, Leedsu atd.

Krize zadržená v říjnu 1845 různými událostmi vypukla tedy nakonec v září 1847. Bylo po důvěře. Odvaha vyprchala. Anglická banka nechala padnout banky ve vlastní zemi; tyto banky vypověděly obchodníkům a továrníkům úvěr. Bankéři a vývozci omezili svůj obchod s kontinentem a obchodník na kontinentě zase přitlačil

ke zdi továrníka, který mu byl dlužen; továrník se přirozeně hojil na účet velkoobchodníka, a ten pak přitiskl maloobchodníka. Jeden rdousil druhého, až obchodní krize postupně zachvátila celý svět od velikánů londýnské City až do posledního německého hokynáře.

To bylo *před* 24. únorem 1848! Nejhorší dny prožívala Anglie v posledních čtyřech měsících roku 1847. Po spekulantech s železnicemi bylo veta; v koloniálním obchodě udělalo od 10. srpna do 15. října úpadek dvacet předních londýnských firem s konkursní podstatou 5 milionů a asi 50 procenty dividend a v továrních obvodech dosáhla bída vrcholu, když ze 175 přádelen v Manchesteru pracovalo 15. listopadu plnou dobu jen 78, a 11 000 dělníků bylo vyhozeno na dlažbu.

Tak končil rok 1847. Kontinent měl během roku 1848 zakusit dozvuky této anglické krize, dozvuky, které samozřejmě byly tentokrát tím citelnější, že politické otřesy nijak nepřispívaly k nápravě důsledků této anglické extravagance.

Přicházíme nyní k nejzajímavějšímu momentu v moderních dějinách obchodu, a to k tomu, jaký vliv na něj měly revoluce.

Nejlépe nám to ilustrují vývozní tabulky anglického obchodu, neboť při vládnoucím postavení Anglie ve světovém obchodu nepředstavuje jejich obsah nic jiného než číselně vyjádřenou politickou a obchodní situaci, nebo přesněji řečeno číselně vyjádřenou platební schopnost různých národů.

Vidíme-li tedy, že v dubnu 1848 klesl vývoz o 1 467 117 liber šterlinků a v květnu o 1 122 009 liber šterlinků a že celkový objem vývozu dosahoval roku 1847 51 005 798 liber šterlinků a roku 1848 jen 46 407 939 liber šterlinků, bylo by ovšem možné dělat z toho velmi nepříznivé závěry pro revoluci, přičemž by se mohlo k takovým závěrům dojít tím spíše, že v lednu a v únoru 1848, to jest bezprostředně před vypuknutím revoluce, byl vývoz skutečně o 294 763 liber šterlinků příznivější než v roce 1847.

Nicméně by to byl názor naprosto nesprávný; neboť předně lze zvýšený vývoz v lednu a v únoru, tj. právě v těch dvou měsících, které uběhly mezi vyvrcholením krize a revolucí, snadno vysvětlit tím, že Američané odebrali tehdy za své obrovské dodávky obilí do

Anglie víc britského průmyslového zboží než kdykoli předtím, a tak aspoň na chvíli kryli schodek, který by byl jinak asi nastal. Kromě toho však nalézáme v dějinách anglického obchodu pádné důkazy o tom, že vývoz neklesá bezprostředně po krizi, nýbrž teprve tehdy, když už se krize rozšířila i na kontinent.

Zvýšený vývoz v prvních dvou měsících roku 1848 nás tedy nesmí nijak mýlit, a můžeme se klidně věnovat celkovému schodku ve vývozu za celý rok.

Jak jsme už uvedli, pokles vývozu v roce 1848 činil ve srovnání s rokem 1847 4 597 859 liber šterlinků, což je ovšem značný úbytek; v rukou reakcionářů, kteří si vedou v politice jako štěkaví psi a v obchodu jako staré báby, se stal argumentem proti revoluci, který uplatňují bohužel se značným účinkem u všech nezasvěcených lidí.

Přesto však lze jejich lživá tvrzení snadno vyvrátit, neboť stačí jen projít vývozní tabulky za posledních 30 let, abychom ukázali, že snížení vývozu roku 1848, k němuž došlo společným vlivem obchodní krize a revoluce, nijak nesouvisí s poklesem vývozu v dřívějších letech.

Po obchodní krizi roku 1825, kdy celkový vývoz činil 38 870 851 liber šterlinků, klesl vývoz roku 1826 na 31 536 724 liber šterlinků. Zmenšil se tedy o 7 334 127 liber šterlinků. Po krizi roku 1836, kdy vývoz činil 53 368 572 liber šterlinků, klesl vývoz roku 1837 na 42 070 744 liber šterlinků. Zmenšil se tudíž o 11 297 828 liber šterlinků. Nemůže být pádnějšího důkazu, než je tento!

Po dvou obchodních krizích, které ovšem byly vyvolány výhradně nadvýrobou průmyslového zboží, ale nedají se svým rozsahem naprosto srovnat s poslední krizí, snížil se tedy vývoz o dvojnásobek ve srovnání s poklesem vývozu v roce 1848, v roce, jemuž předcházelo přeplnění asijských trhů, dvě neúrodná léta a spekulace, jakou ještě svět neviděl, v roce, kdy revoluce otřásaly starou Evropou až do nejzazších končin.

Rok 1848 byl obchodu opravdu ještě velmi milostivý! Revoluce přispěly k tomu, že obrat místy vázl, že prodej zboží byl obtížný a nebezpečný a že leckdo klesl pod tíží svých závazků. Ale di-

skontovat loni, za Ludvíka Filipa, v Paříži nějakých nicotných 20 000 nebo 30 000 franků by bylo bývalo stejně obtížné jako za republiky. V jižním Německu, v Porýní, v Hamburku a v Berlíně by bylo bez revoluce docházelo k úpadkům právě tak jako s revolucí a italský obchod by byl za Pia ve stejné tísni jako za milánských, římských a palermských hrdinů.

Proto je také směšné připisovat nový rozkvět obchodu dočasnému vítězství kontrarevoluce. Francouzi platí za vlnu na londýnských aukcích o 25 % víc ne proto, že jsou u moci zase někteří ministři Ludvíka Filipa, nýbrž musí zaplatit víc proto, že vlnu potřebují, a potřebují jí víc, jejich poptávka vzrůstá právě proto, že v posledních letech za Ludvíka Filipa byla velmi nízká. Takové kolísání poptávky se projevuje v celých dějinách obchodu.

A Angličané pracují teď znovu naplno ve všech dolech, ve všech hutích, ve všech přádelnách a ve všech svých přístavech ne proto, že nějaký kníže Windischgrätz střílí za stanného práva Vídeňany, nýbrž proto, že je třeba zásobit kantonský, newyorský a sankt-petěrburský trh průmyslovými výrobky, že Kalifornie otevírá nový trh, který se zdá být nevyčerpatelný pro spekulaci, že po neúrodných letech 1845 a 1846 přišly dvě dobré sklizně v letech 1847 a 1848, pracují proto, že zanechali spekulace se železnicemi, že se peníze znovu vrátily do svých obvyklých řečišť; a budou pracovat – až do nové obchodní krize.

Především nesmíme zapomínat, že to vůbec nebyly monarchické země, které v posledních letech dávaly anglickému průmyslu nejvíc zakázek. Země, která téměř nepřetržitě zadávala největší zakázky na anglické výrobky a která i nyní svými objednávkami odčerpává trhy v Manchesteru, Leedsu, Halifaxu, Nottinghamu, Rochdalu a všechny ostatní velké obchodní sklady moderního průmyslu a která oživuje svými loďmi moře, je republikánská země, jsou to Spojené státy severoamerické. A tyto státy jsou právě nyní v největším rozkvětu, zatímco všechny monarchické státy světa se hroutí.

Že se však v poslední době poněkud zlepšil stav některých odvětví *německého* průmyslu, na tom má zásluhu jen období *anglické* prosperity. Z celých dějin obchodu by mohli Němci vědět, že ne-

mají vlastní obchodní dějiny a že musí doplácet na anglické krize, zatímco v obdobích nadvýroby v Anglii jim připadne jenom nějaký ten zlomek procenta. Ale svým křesťansko-germánským vládám děkují jedině za uspíšení bankrotu.

Napsáno 6. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 239 ze 7. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PŘÍSAHA ANGLICKÝCH VOJÁKŮ

Kolín 7. března. „Neue Preussische Zeitung" otiskuje s velkou vítězoslávou anglickou vojenskou přísahu a přenáramně se raduje z objevu, že anglický voják přísahá věrnost jen královně, ale ne ústavě. A u nás v Prusku, v nejmladším konstitučním státě, mají *přes* příklad nejstarší konstituční země vojáci přísahat na ústavu?

„Neue Preussische Zeitung" však zapomněla informovat své čtenáře o tom, jaké postavení má anglický voják vůči občanským zákonům.

Rozumí se samo sebou, že britský voják je za *všechny* přestupky, které nejsou *přestupky čistě disciplinárními*, souzen obyčejnými soudy, smírčími soudy, petty sessions, quarter sessions[242] nebo porotami, že se na něho ve všech konfliktech s ostatními občany pohlíží jako na *prostého občana*.

To však ještě není všechno. V Anglii každý občan, ať už je to úředník, voják nebo kdokoli jiný, odpovídá před zákonem za všechny své činy a nemůže se odvolávat na to, že mu byl dotyčný čin nařízen jeho představeným. Tak např. dojde ke vzpouře. Nastoupí vojsko. Vydá se podle zákona výzva, aby se srocení rozešlo, nebo se nevydá. Lid se nerozejde. Civilní úředník (zpravidla smírčí soudce nebo *volený* městský úředník) buď dá, nebo nedá souhlas, aby vojsko zasáhlo. Vojáci vystřelí, padají mrtví. Mrtvoly jsou postoupeny zvláštní porotě k ohledání, ta zjistí skutkovou podstatu. Zjistí-li porota, že okolnosti neopravňovaly k zákroku, vynese výrok o *úmyslné vraždě*, který platí pro všechny účastníky, tedy i pro *civilního úředníka*, jenž dal svolení k zásahu, pro *důstojníka*, který dal povel k palbě, a pro *všechny vojáky, kteří skutečně střílelí*.

Jestliže civilní úředník nedal souhlas k zákroku, nemá to jiný následek, než že není ve výroku uveden. Pro důstojníky a vojáky se tím na věci nic nemění.

Tento výrok o úmyslné vraždě je formální obžalobou, na jejímž základě se zavede trestní řízení před řádnou porotou.

Na anglického vojáka tedy zákon naprosto nepohlíží jako na stroj bez vůle, který musí bez rozmýšlení plnit daný rozkaz. Naopak, zákon ho pokládá za „free agent"*, člověka se svobodnou vůlí, který musí v každé chvíli vědět, co dělá, a který je za každý svůj čin odpovědný. Angličtí soudci by obžalovanému vojákovi pěkně vyčinili, kdyby na své ospravedlnění uváděl, že byl dán povel k palbě a že musel „uposlechnout rozkazu"!

V Prusku je tomu jinak. V Prusku prohlásí voják, že rozkaz k palbě mu dal jeho přímý představený, a to ho zprošťuje jakéhokoli trestu. V Prusku a rovněž ve Francii je vůbec úředníku zajištěna naprostá beztrestnost při každém překročení zákona, jestliže dokáže, že příkaz k němu dostal od svého příslušného představeného řádnou instanční cestou.

Nejsme toho názoru, že krátká formule přísahy může změnit člověka, že může proměnit černobílého gardového poručíka v nadšence pro „konstituční svobodu" – to nám, doufáme, „Neue Preussische Zeitung" uvěří na slovo.

Pánové „s Bohem za krále a vlast" se v posledních dvanácti měsících na svém vlastním ctihodném příbuzenstvu příjemně přesvědčili, co znamenají přísahy. Nemáme také nic proti tomu, aby „Neue Preussische Zeitung" nechala vojsko přísahat věrnost králi, dalajlámovi nebo bůhvíkomu, jakmile jen bude mít „Moje skvělá armáda" – ve shodě s tím, co jsme uvedli – *stejné postavení vůči zákonům jako vojsko v Anglii.*

Napsáno 7. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 241 z 9. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* – „svobodně jednajícího". *(Pozn. red.)*

BŘEZNOVÝ SPOLEK

Kolín 10. března. Frankfurtský tzv. „Březnový spolek"[243] frankfurtského tzv. „říšského shromáždění" si troufal zaslat *nám* tento litografovaný dopis:

„Březnový spolek se usnesl, že sestaví seznam všech novin, které nám dávají k disposici své stránky, a rozešle jej všem spolkům, s nimiž jsme ve spojení, s doporučením, aby se snažily získat uvedeným listům přednost při zadávání případných *inzerátů.*

Zasíláme vám tento seznam, přičemž vás jistě nemusíme upozorňovat na důležitost placených ‚*oznámení*' v novinách jako zdroje příjmů pro celý podnik.

Dále se Ústřední březnový spolek usnesl, že doporučí spolkům, aby laskavě prokazovaly podporu demokraticko-konstitučnímu časopisu ‚Teutsches Volksblatt', který vychází ve *Würzburgu* za redakce pana dr. Eisenmanna, neboť tento list je v nebezpečí, že podlehne konkurenci protidemokratických listů, ježto pan redaktor prohlásil, že k obětem, které již přinesl, nemůže připojit ještě další.

Frankfurt, konec února 1849

Předsednictvo Ústředního březnového spolku"

V přiloženém seznamu listů, které „daly své stránky k disposici Březnovému spolku" a kterým mají stoupenci „Březnového spolku" přednostně zadávat „případné inzeráty", je uvedena také „Neue Rheinische Zeitung", která je ještě k tomu označena čestnou hvězdičkou.

Prohlašujeme tímto všem nemotorným a krajně nemotorným[244]

členům v tomto tzv. „Březnovém spolku“ ci-devant* „říšského shromáždění“, že „Neue Rheinische Zeitung“ se nikdy nepropůjčila za orgán parlamentní strany, tím méně za orgán strany směšného frankfurtského říšského klubu, že jsme stránky svého listu nikdy nedali k disposici tzv. „Březnovému spolku“ tohoto klubu a že „Neue Rheinische Zeitung“ vůbec žádný „Březnový spolek“ ani nezná. Jestliže tedy „Březnový spolek“ ve svém litografovaném seznamu novin, které mu skutečně daly k disposici své stránky, uvádí jako jeden ze svých orgánů i náš list, pak je to prostě pomluva „Neue Rheinische Zeitung“ a nejapné vychloubání „Březnového spolku“. Patriotičtí poctivci z „Březnového spolku“ to zřejmě dovedou srovnat se svým „svědomím“.

Odvolává-li se „Březnový spolek“ na náš list, je to nehoráznost, kterou ještě zvyšuje „usnesení“ spolku doporučit „demokraticko-konstituční“ list (německý [teutsche] list: „Teutsches Volksblatt“) „dr. Eisenmanna“. Koho by nedojímal smutný osud velkého „německého“ [„teutschen“] arcimučedníka Eisenmanna? Kterým poctivcem by to neotřáslo, doví-li se, že „dr.“ Eisenmann, který prodal bavorskému „demokraticko-konstitučnímu“ králi za 12 000 zlatých své vzpomínky z vězení, nemůže už přinášet „další oběti“ a je v nebezpečí, že podlehne vydavatelské „konkurenci“ obyčejných, neoktrojovaných listů, zaujatých proti „Březnovému spolku“? Přenecháváme patriotům, aby posoudili, v jak hluboce zanedbaném stavu je list „Teutsches Volksblatt“, když dvanáctitisícový mučedník a pětitolarový poslanec Eisenmann se musí dožadovat veřejné „podpory“. Rozhodně to vypadá s „demokraticko-konstitučními“ Eisenmanny moc a moc špatně, když posílají fingovaný žebravý dopis jménem „Neue Rheinische Zeitung“, právě toho listu, který jediný v Německu pronásledoval „nestoudné, hamižné žebráky“ patriotismu a žebravých říšských shromáždění.

Na špinavou poznámku zištného, konkurencí štvaného vlastence o „důležitosti *placených* oznámení v novinách jako *zdroje příjmů ce-*

* — bývalého. *(Pozn. red.)*

lého podniku“ ovšem neodpovídáme. „Neue Rheinische Zeitung“ se vždy lišila od patriotů kromě jiného také tím, že nikdy nepohlížela na politické hnutí jako na pole vhodné pro podnikavce anebo jako na zdroj příjmů.

Napsal K. Marx 10. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 243 z 11. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VÍDEŇ A FRANKFURT

Kolín 12. března. Říšský sněm v Kroměříži se chystal, že 15. t. m. projedná návrh ústavy vypracovaný komisí. Tím nadešel pro c. k. bestie stanného práva vhodný okamžik, aby předhodily říšskému sněmu dávno připravenou ústavu „z milosti boží" a tak udělaly konec celé kroměřížské komedii s lidovým zastoupením,[245] kterou až dosud trpěly.

Celý trik s oktrojovanou ústavou byl sjednán již loni v létě mezi pomazanými a nepomazanými kontrarevolucionáři v Schönbrunnu–Vídni, v Postupimi–Berlíně, v Londýně (kde sedí Metternich, tento pavouk křižák svaté aliance, uprostřed sítě, kterou pomaloučku rozprostírá, aby do ní polapil národy povstavší k boji za svobodu) a v Paříži. Že první, kdo tento trik provedl, byl postupimský král, záleželo jedině na poměrech v Prusku, které tam umožnily takovýto krok dříve než v Rakousku.

V listopadu hodilo oficiální Rakousko k nohám pánů zasedajících v chrámu sv. Pavla zkrvavenou hlavu Roberta Bluma. Povedená dvojice říšských komisařů Welcker a Mosle se několik dní předtím vrátila z Windischgrätzova předpokoje a z hostiny v Olomouci s takovou hanbou, že každý jiný kromě ctihodných pánů Welckera a Mosla by si byl raději vpálil kulku do hlavy, než by se odvážil podívat ještě někomu na světě do očí. Místo toho se však tato diplomatická dvojčata ještě vychloubají svým bludným putováním.*

Většina Národního shromáždění byla „satisfait", byla uspo-

* Viz tento svazek, str. 93–98. *(Pozn. red.)*

kojena, právě tak jako francouzská sněmovna za Ludvíka Filipa o sobě prohlásila, že je „satisfait", uspokojena, když se děly největší podlosti, když se objevovaly nejpádnější důkazy korupce.

Ať mužům z chrámu sv. Pavla sebevíc tryskala v tvář krev zavražděného Roberta Bluma, líce se jim sice zarděly, ale ne hanbou nebo hněvem či hlubokým rozhořčením, nýbrž nachem blahého uspokojení. Pravda, do Rakouska byli posláni noví říšští komisaři. Dosáhli však jen toho, že se Rakušané začali na takzvané poslance Národního shromáždění a na Německo, které tito poslanci zradili, dívat s ještě větším opovržením než předtím.

„Mocht nix, 's is olles Aans!"* – to bylo a zůstalo heslem i těchto pánů.

Připomeňme si, že krátce před násilným převratem pruské vlády byli Bassermann, Simson a ovšem i „šlechetný" pan Gagern a jiní jako říšští komisaři v Berlíně.

A teď opět vidíme říšské komisaře v Rakousku, v Olomouci, a také tam, stejně jako v Berlíně, byl rozehnán říšský sněm a lidu byla za pomoci Chorvatů, Serežanů, Huculů atd. naoktrojována ústava „z boží milosti".

Všude, kde měla být zahubena svoboda lidu, objevili se ihned jako supi, kteří předem cítí kořist, komisaři takzvané ústřední moci. Jejich čich je nikdy nezklamal.

Nyní by už konečně mohl frankfurtský kvákající močál postřehnout, že brzy dojde na něj. Sám bude pykat za své hříchy. Na pamětní desce, která budiž postavena na místě jeho neblahého působení, bude poutník číst slova: „Zahynul vlastní vinou, na zbabělost, profesorskou tupost a chronickou nemohoucnost jednak za mstivého posměchu, jednak za úplné lhostejnosti lidu."

Ale někteří z těchto ubohých čachrářů se ještě teď odvažují honosit „základními právy" frankfurtské výroby[246] a zakládat si na nich jako na velkém činu. Měli řečí jako vody, když se jako středověcí scholastikové oháněli „základními *právy*", zatímco „*základní moc*" svaté aliance a jejích pomahačů se stále rozsáhleji organisovala a stále hlasitěji posmívala profesorsko-šosáckému žvanění

* „Nevadí, to je všechno jedno!" (vídeňský dialekt). *(Pozn. red.)*

o základních právech. Jedni upevňovali svá „základní *práva*“ na cáru papíru, druzí, páni kontrarevolucionáři, psali svou „základní *moc*“ na ostře nabroušené šavle, na děla a na slovanské červené kabáty.

Jakmile německý lid v některé části německých vlastí použil svého odvěkého základního práva – práva na vzpouru proti feudální nebo šosácko-konstituční tyranii, nebo jakmile se zdálo, že se o to pokouší, vyslal Frankfurt honem „říšské vojsko“, aby lid potrestal a zkrotil ubytováním vojáků, kteří loupili, vraždili a prováděli všemožné výtržnosti; zároveň tak udržoval v dobrém stavu nástroje kontrarevoluce, to znamená jak náleží je na účet lidu a jeho „základních práv“ vykrmil a posilnil k dalším hrdinským činům.

V takovýchto případech měli frankfurtští páni vždy potřebnou moc, neboť jim byla propůjčena z arsenálu výše zmíněné „základní moci“ našich milostivých otců vlasti.

Není tedy divu, že frankfurtský kvákající močál musí bezmocně zmlknout a být pěkně zticha, kdykoli pomazaní pánové vyhlašují *svá* „základní práva“, a to i tehdy, jsou-li základní práva pánů „z boží milosti“ namířena přímo proti němu.

Proto i nyní musí a bude klidně přihlížet, jak rakouský Tamerlan* naoktrojoval z boží i Žofiiny milosti svým milovaným „poddaným“, mezi nimiž je značný počet Němců, třináct základních práv, a tímto tahem naoktrojoval zároveň frankfurtským hrdinům ještě jeden důkladný políček. A právem!

Napsáno 12. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 244 z 13. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Autor tu míní císaře Františka Josefa I. *(Pozn. red.)*

* TŘI NOVÉ NÁVRHY ZÁKONŮ

Kolín 12. března. Pruská monarchie se domnívá, že je konečně na čase, aby zazářila v celém svém lesku. „Neoslabená“ koruna[247] z boží milosti nám dnes naoktrojovala tři nové návrhy zákonů – o *klubech* a *shromážděních*, o *plakátech*[248] a o *tisku*, v nichž se sněmovny vyzývají, aby nám naložily celou sérii roztomilých zářijových zákonů.

Zítra přineseme text těchto návrhů i s důvodovými zprávami, pokud je dostaneme. Vrátíme se ještě – a to nejednou – k těmto skvostným výtvorům prušáctví. Pro dnešek jen krátký výtah.

I. *Zákon o klubech.* „Všechna shromáždění musí být ohlášena 24 hodiny předem.“ Shromáždění narychlo svolaná při neočekávaných důležitých událostech se tím zakazují – a tato shromáždění jsou přece ta nejdůležitější. Přístup musí být dovolen každému, zakazuje se tedy vybírat vstupné na úhradu jejich nákladů. Při spolkových schůzích musí být čtvrtina místa vyhrazena osobám, které nejsou členy spolku, aby spolky byly nuceny najímat větší a dražší místnosti a aby placení policejní agenti mohli hřmotem, hlukem a povykem rušit každou poradu, aby mohli zmařit každé shromáždění. A nepřinese-li to všechno ještě žádané výsledky, má „zástupce policejních úřadů“ právo každé shromáždění pod jakoukoli záminkou „okamžitě rozpustit“, tak jako nejvyšší hlava „policejních úřadů“, Jeho Veličenstvo náš nejmilostivější král, „okamžitě rozpustil“ dohodovací shromáždění. A jakmile policie prohlásí shromáždění za rozpuštěné, musí každý odejít, nechce-li, aby to s ním dopadlo jako s berlínskými rytíři dohody, tj. nechce-li být vyhnán ze sálu bodáky.

Kluby sice nemusí mít „předběžné povolení", zato však musí podat takovou spoustu předběžných hlášení a splnit tolik formalit u místních úřadů, že už tím je jejich činnost napůl znemožněna. Naproti tomu tábory lidu, průvody atd. samozřejmě *musí mít* předběžné povolení policie. A aby se učinila přítrž nošení rudých stuh, kokard a čepic, je nakonec ještě oktrojováno nové vydání starých nařízení o raziích na černo-červeno-zlaté[249] odznaky.

Tak vypadá „spolčovací a shromažďovací právo", které nám chvějícími se rty před rokem zaručil pravdymilovný a své slovo dodržující Hohenzollern!

II. *Zákon o plakátech.* Všechny plakáty politického obsahu vyjma pozvání ke shromážděním, která zákon *dovoluje* (všechna shromáždění jsou tedy opět jen milostivě „*dovolena*"), jsou *zakázány.* Výbory klubů nesmějí tedy v neklidných časech ani *vyzvat* lid pomocí plakátů *ke klidu,* a to proto, aby hrdinné soldatesce nemohla uklouznout ani jediná oběť! Dále: *prodej* nebo *rozdávání* tiskovin na ulici bez příslušného *povolení, které může být kdykoli odvoláno,* se rovněž zakazuje! Jinými slovy: pruská monarchie nás chce obšťastnit *zlepšeným vydáním* zákona o crieurs publics[250], který byl ve Francii vynucen na ustrašených sněmovnách za nejhorších dob buržoasního despotismu Ludvíka Filipa.

A jak se tento zákon zdůvodňuje? Plakáty a kolportéři novin prý překážejí pouličnímu provozu a plakáty znešvařují kdekterou veřejnou budovu!

III. *Tiskový zákon.* To všechno však ještě vůbec nic není proti roztomilým návrhům, jimiž se má nasadit roubík tisku. Je známo že péče, kterou Hohenzollernové oblažovali lid, spočívala od roku 1830 jen v tom, že se snažili zušlechtit pruský otcovský patriarchalismus křížením s moderní rafinovanou porobou po vzoru Ludvíka Filipa. Zachovává se tělesný trest, a přidávají se k němu galeje; ponechává se censura, a zároveň jsme obšťastněni výkvětem zářijového zákonodárství; zkrátka dopřáli nám zároveň přednosti feudálního zotročení, byrokratického policejního režimu a moderní buržoasní *zákonné* surovosti. A to nazvali „světoznámým liberalismem Bedřicha Viléma IV.".

Nová hohenzollernská osnova tiskového zákona nás po dlouhé

řadě ztěžujících formálních ustanovení obšťastňuje nepřekonatelnou synthesou 1) Code Napoléon, 2) francouzských zářijových zákonů, 3) a hlavně slavného *pruského zákoníku.*

§ 9 je z Codu: v provinciích, kde platí pruský zákoník, se pokus zločinu nebo svádění ke zločinu, dokonce i když mělo výsledek, dosud trestalo méně přísně než sám zločin. Pro tyto oblasti se nyní zavádí ustanovení Codu, podle něhož se svádění ke zločinu, které mělo výsledek, posuzuje stejně jako dokonaný zločin.

§ 10. Francouzské zářijové zákony: kdo napadá základy buržoasní společnosti, *vlastnictví* nebo *rodinu,* nebo kdo podněcuje občany *ke vzájemné nenávisti nebo opovržení,* trestá se vězením do dvou let. Srovnej Loi du 9 sept. 1835*, čl. 8.:

Toute attaque contre la propriété... toute provocation à la haine entre les diverses classes de la société, sera punie etc.**

Rozdíl je jen v tom, že pruský překlad: podněcuje *občany* vůbec ke vzájemné nenávisti atd. – je ještě desetkrát horší.

Všechny další paragrafy návrhu jsou sestaveny jen proto, aby Porýnskou provincii znovu obšťastnily těmi krásami pruského zákoníku, jichž jsme plnou měrou třiatřicet let užívali a o něž jsme byli připraveni zanedlouho po 18. březnu[251]. Chystají se nám mimo jiné naoktrojovat tyto nové zločiny, naprosto neznámé našemu vlastnímu porýnskému zákonodárství:

1. Vzbuzování *nenávisti a opovržení k státním institucím nebo k vládě* nepravdami nebo právně nedokazatelnými fakty.

2. „Výroky" o *zákonně existujících* náboženských sdruženích (podle oktrojované ústavy jsou i Turci a pohani zákonně existující náboženská sdružení!), které by svou formou mohly (!) vzbuzovat vůči nim nenávist a opovržení.

Oba tyto nové zločiny u nás zavádějí a) staropruské „*podněcování nespokojenosti*" a b) staropruský pojem *urážky náboženství*; trestají se *vězením* do dvou let.

3. *Urážka majestátu,* a to *porušením povinné úcty* (!!) ke
   a) králi (!)

* Zákon z 9. září 1835. *(Pozn. red.)*

** Každý útok na vlastnictví... každé podněcování k nenávisti mezi různými třídami společnosti se trestá atd. *(Pozn. red.)*

b) královně (!!)
c) následníku trůnu (!!!)
d) ostatním členům královské rodiny (!!!!)
e) hlavě jednoho z německých států (!!!!!)

se trestá vězením od jednoho měsíce do *pěti let!*

4. Poučné ustanovení, podle něhož se trestá jako urážka dokonce tvrzení takových fakt, jejichž pravdivost může být prokázána, jestliže z nich vyplývá *úmysl urážet!*

5. Urážka
1) *některé sněmovny*,
2) některého jejího člena,
3) *úřadu* (Code nezná urážku korporací jako takových),
4) úředníka nebo člena ozbrojené moci (to všecko „*ve spojitosti* s jejich služebními povinnostmi")

se trestá vězením do devíti měsíců.

6. *Urážka nebo pomluva v soukromí.* Code Napoléon zná jen urážku nebo pomluvu *veřejně učiněnou* nebo veřejně rozšiřovanou. Nová osnova zákona chce naproti tomu *postavit pod kontrolu policie a prokuratury, resp. prohlásit za trestné všechno, co kdo řekne v soukromé rozmluvě, ve vlastním domě, v kruhu rodiny, v soukromých dopisech, tj. organisovat nejhanebnější všeobecnou špionáž.* Vojenský despotismus všemocného francouzského císařství respektoval alespoň svobodu soukromé rozmluvy; nepřestoupil – alespoň v zákonodárství – práh obydlí. Pruský otcovsko-konstituční dozor a tresty zasahují až do intimity soukromého příbytku, vnikají do nejtajnějšího asylu rodinného života, který i barbaři pokládali za nedotknutelný. A týž zákon trestá o tři články výše všechny útoky na rodinu dvouletým vězením!

Tak tedy vypadají nové „vymoženosti", jimiž máme být obdařeni. Tři nejsurovější zákony, které se navzájem tak doplňují, že dosahují dosud neslýchaného vrcholu surovosti a úskočnosti – to je odměna, kterou neoslabená koruna lichvářsky vymáhá na sněmovnách za odvolání stavu obležení v Berlíně!

Co se tím sleduje, je nabíledni. Návrh tiskového zákona neoktrojuje starým provinciím nic příliš nového. Pruský zákoník byl už dost krutý. Všechen hněv ztělesněné milosti boží se obrací proti *nám*

Porýňanům. Chtějí nám znovu vnutit tentýž hanebný pruský zákoník, jehož jsme se sotva zbavili a po jehož odstranění jsme konečně zase trochu volněji vydechli, poprvé za celou dobu, co jsme připoutáni k Prusku.

Čeho chce koruna z boží milosti dosáhnout, to říká velmi jasně její pochop Manteuffel v důvodové zprávě k tomuto roztomilému dokumentu: chce „*zavést pokud možno stejné právní poměry*", tj. vymýtit nenáviděný francouzský zákon a všude zavést hanebný pruský zákoník. Král chce dále „vyplnit mezeru", která vznikla „v největší části *Porýnské provincie*" (slyšíte?) tím, že „nařízením z *15. dubna 1848*" byly zrušeny „trestní zákony o urážce majestátu"!

To znamená, že nový trestní zákon má nám Porýňanům vzít to jediné, co nám ještě zůstalo z výsledků takzvané revoluce 1848: *neokleštěnou platnost našeho vlastního práva.*

Chtějí z nás stůj co stůj udělat *Prušáky*, Prušáky podle přání nejmilostivějšího panovníka, s pruským zákoníkem, se zpupnou šlechtou, s tyranií úředníků, s vládou šavle, s lískovkou, censurou a slepou poslušností. Tyto návrhy zákonů, to je teprve začátek. Známe plán kontrarevoluce a naši čtenáři se podiví, co všechno se chystá. Nepochybujeme, že páni v Berlíně se v Porýňanech znovu důkladně zklamou.

Budeme se stále znovu vracet k těmto hanebným předlohám zákonů, za něž by měli být *ministři* posazeni *na lavici obžalovaných.* Již dnes však musíme říci: přistoupí-li sněmovna na něco, co se byť jen zdaleka podobá této předloze, *je povinností porýnských poslanců, aby ihned vystoupili ze sněmovny, která chce přijetím takových usnesení uvrhnout své voliče do patriarchálního barbarství staropruského zákonodárství.*

Napsal K. Marx 12. března 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 244 z 13. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VLÁDNÍ PROVOKACE

Kolín 12. března. Vysocí pomazaní i nepomazaní pánové si chtějí vynahradit své strádání v březnu 1848 dvojnásobnými radostmi v březnu 1849. Proto nasazují všechny páky, aby ve dnech výročí březnových událostí v německých „vlastech" došlo na co nejvíce místech k výtržnostem a aby páni kontrarevolucionáři měli zase příležitost k násilnostem. Proto se už několik týdnů v konstitučních i aristokratických novinách denně blábolí o rozsáhlých přípravách k březnovým vzpourám, o dalších vpádech republikánských dobrovolníků přes francouzské a švýcarské hranice (ve Švýcarsku žije nějakých 15 a půl německých republikánů), a pokaždé přicházejí tyto žvásty ze „spolehlivých pramenů", dokládají se „neklamnými příznaky" a „autentickými zprávami", aby se bodrým šosákům nahnal co největší strach. A zatím si šibalové z boží milosti klidně sedí za kulisami, radují se z účinku svých hrůzostrašných zpráv, soustavně šířených v lokajském tisku, a povzneseně se usmívají, když omezení šosáci přijímají jejich vypočítavé úzkostné výkřiky au sérieux*.

Zahájením této kampaně bylo pověřeno Bádensko, tj. Bekk. Zjednaní žurnalisté se jali poslušně papouškovat všechny ty litanie o vpádech a pučích a jiné hlouposti. Pak muselo přispěchat na pomoc Württembersko a Bavorsko; ani „denní tisk" čachrářského, prodejného a zaprodaného Frankfurtu, který nebyl k ničemu, ale přitom se pyšnil svou celoříšskou úlohou, nesměl a nechtěl zůstat pozadu. Také Hesenští, slepí i vidoucí**, Hannoverští Stüvova

* — vážně. *(Pozn. red.)*

** — slovní hříčka: Hesse — obyvatel Hesenska; blinder Hesse (nadávka) — slepoun. *(Pozn. red.)*

ražení[252] a brunšvičtí čahouni klobásníci a jak se všechny ty zmučené davy trpitelů mezi národy obývajícími německou říši jmenují: ti všichni museli pískat stejnou písničku. Prim hráli ctihodní pánové Wrangel a Manteuffel. Bylo vyhotoveno čtyři sta falešných pasů pro německé uprchlíky v Besançonu a kromě toho byli na všechny strany po černobílé říši* rozesláni emisaři s instrukcemi, aby se v tisku i ústní propagandou spustil co největší poplach kvůli blížícím se republikánským březnovým povstalcům.

Ale některé křesťansko-germánské listy nedbaly zchytralých pokynů a ztropily hned zpočátku příliš velký hluk. Tato chyba se napravovala ještě silnějším bubnováním, ještě nestoudnějším lhaním.

To se ví, že i pan *Hansemann* se ve svém novém listu[253] hned ochotně připojil k této povykující sebrance. V první sněmovně se tváří jako oposičník, ale ve svých novinách napravuje tento šalebný dojem tím, že jako věrný zbrojnoš Manteuffelův a Brandenburgův otiskuje nejnejapnější zprávy a příspěvky o hrozících březnových povstáních. Uvedeme jen jeden příklad. Jako poslední zpráva z Kolína předkládá se v jeho listu tento výmysl:

„Již několik dní žijeme takřka ve stavu úplné anarchie. Vyjdete-li na ulici, vidíte, že se tu *za bílého dne* potulují *houfy dělníků*, kteří žebrají nebo loupí; houfně přepadávají zejména výčepy a trafiky. Jsme na tom už tak, že již několik dní musí naši radnici chránit značné vojenské síly. Večer *není na ulici naprosto nikdo v bezpečí*. Nejhorší však je, že nálada pracující třídy je uměle podněcována, aby 18. března došlo k úplnému povstání."

Zde v Kolíně stačí, když otiskneme tento článek, a odhalí se celá jeho prolhanost a směšnost.

Co bylo možno vidět v Kolíně za bílého dne a zejména večer – to byly neustálé krvavé *rvačky mezi vojáky různých zbraní*. Zřejmě jde o to, aby se pomlouváním *dělníků* překřičely interpelace týkající se „Mé skvělé armády".

Vlády se otevřeně připravují ke státním převratům, kterými má být dovršena kontrarevoluce. Lid by tedy měl plné právo chystat se k povstání. Ale velmi dobře chápe, že mu kritická situace ve Francii a zejména v Uhrách a v Itálii v blízké budoucnosti nepochybně

* — Prusku. *(Pozn. red.)*

umožní, aby povstal. Proto se nedá vlákat do tak neobratně nalíčené pasti.

Napsáno 12. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 245 ze 14. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

HOHENZOLLERNSKÝ CELKOVÝ PLÁN REFOREM

Kolín 14. března. „*Mimořádné* stavy obležení budou zrušeny, jakmile bude pomocí zákonů naoktrojován v celém království *všeobecný* stav obležení a bude zaveden do našich konstitučních zvyklostí. Sérii těchto ‚tvrdých' zákonů zahájí *zářijové zákony o spolčování a tisku.*"

Těmito slovy jsme komentovali uveřejnění trůnní řeči (čís. 234 „Neue Rheinische Zeitung"*). A co je prvním parlamentním činem vlády? Předstupuje před sněmovny a praví:

„Zbavíme vás stavu obležení a vy zato vyhlásíte stálé stanné právo nad shromážděními, spolky a tiskem."

Netajme si, že parlamentní levice svým skromným vystupováním hned od počátku usnadnila vládě přejít do ofensivy.

Srovnáme podrobně ony tři pověstné návrhy zákonů se zářijovými zákony, s předbřeznovým návrhem trestního zákona a s pruským zákoníkem. Nejprve však seznámíme naše čtenáře s *celkovým plánem staropruských reformátorů*, na nějž jsme už upozorňovali v našem předvčerejším** zvláštním vydání.

Téhož dne, kdy neoficiální berlínské listy otiskly tři pověstné návrhy zákonů, uveřejnila „*Neue Preussische Zeitung*", tento „Moniteur"*** braniborské prozřetelnosti, „*Vótum o podstatných úkolech takzvaného lidového zastupitelstva, které se nyní sešlo*". Hohenzollernská dynastie a její braniborská vláda jsou příliš „*vznešeného*" rodu, aby se přetvařovaly ve chvíli, kdy slunce „moci" ozařuje neoslabenou korunu. V takových chvílích si královo srdce nečiní násilí a pokořuje

* Viz tento svazek, str. 314. *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 337—341. *(Pozn. red.)*
*** — tj. oficiální orgán. *(Pozn. red.)*

plebejskou masu již tím, že hrubě a bez okolků dává najevo své nejtajnější choutky a myšlenky. Osudu – nač to zatajovat – nelítostnému osudu se už nejednou zlíbilo „našemu dobrému králi", „duchaplnému" *Bedřichu Vilému IV.*, který si nasazoval korunu s týmiž slovy, s nimiž si Napoleon vsadil na hlavu železnou korunu Lombardie* – neúprosnému osudu se nejednou zlíbilo zmařit mu mimořádnými událostmi všechna jeho proroctví, hrozby a záměry, které vyhlašoval ve chvílích, kdy si byl vítězoslavně jist svou mocí, ve chvílích „božského opojení", jak říká *Goethe*. Ale neúprosný osud, jak známo, vládne i bohům. Ať už je tomu jakkoli, královské srdce, stejně jako ženské srdce a jako každé srdce, zakouší opojný pocit slasti, může-li bez překážek dát svým nejskrytějším myšlenkám nespoutaný průchod a přizpůsobit svět, třeba jen slovy, na papíře, tomu, co jeho srdce žádá.

Výlevy srdce v „Neue Preussische Zeitung", víceméně královské, jsou tedy nesmírně zajímavé už psychologicky. Na druhé straně oznamují lidu, co se od něho očekává a k čemu bude v případě potřeby *donucen*, ovšem ve svém vlastním správně pochopeném zájmu.

Pro přehlednost rozdělila „*Neue Preussische Zeitung*" (čís. 59, příloha) *hohenzollernský celkový plán reforem* do *oddílů*, což je v každém případě chvalitebná blahosklonnost k veřejnosti. Vždyť přece mohla sdělit královské rozhodnutí apokalyptickou formou, po vzoru zjevení Janova! Nuže, postupujme podle oddílů!

„Podstatné úkoly takzvaného lidového zastupitelstva", které se nyní sešlo, jsou seřazeny takto:

1) *Očištění sněmoven od politických zločinců.* Ab Iove principium.** Pro sněmovnu, která má jednat podle toho, co si královo srdce žádá, je prvním přikázáním, aby se sama přizpůsobila královskému srdci. Prozatím je její složení ještě zmetkem neuctivého všeobecného hlasovacího práva, třebaže nepřímého.

A čeho si žádá královo srdce?

Nynější lidové zastupitelstvo, prořekla se „Neue Preussische Zeitung", má „*závadu*", která je činí nedůstojným a neschopným, aby „jako celek bylo nositelem *pruské* cti, *pruské* věrnosti a lásky

* Viz tento svazek, str. 399. *(Pozn. red.)*
** Jovem počněte, múzy. (Vergilius, „Bukolica".) *(Pozn. red.)*

k vlasti". Je stiženo pohoršlivou vadou, jíž se musí zbavit, má-li být „ospravedlněno" v očích Jeho Veličenstva.

„Tato závada, tato pohoršlivá vada tkví v tom, že mezi jeho členy jsou muži, kteří se zúčastnili svatokrádežného zločinu *Unruhovy* frakce a mají podíl zejména na jejím *usnesení o odepření daní*."

„Vláda," praví se dále, „z vlastní politováníhodné *slabosti* nebo z *nedůvěry* k *justici*, která je vskutku *do značné míry nakažena revolučním smýšlením*, nepohnala tyto lidi *před soud*. Napravit toto *opomenutí*, tuto *chybu*, je *úkolem sněmoven*; domáhat se toho je zejména *povinností všech soudců a právníků*, kteří jsou jejich členy — už proto, aby *zachránili upadající čest svého stavu. Je nutno* požádat *vládu* — a to budiž jedním z *prvních* kroků po ustavení sněmovny — aby ministr spravedlnosti ihned zařídil soudní vyšetřování těchto zločinců a jejich potrestání. *Vyloučit tyto lidi je první a nejnaléhavější podmínkou další zdárné činnosti sněmoven.*"

Král chová nejvroucnější přání potrestat tyto zlosyny odpírající daně, tyto svatokrádežníky, až do třetího kolena. Královská vláda byla příliš *slabá*, aby toto přání uskutečnila. Královsko-pruský lid byl tak *nestydatý*, tak troufalý, že se otevřeně vzepřel panovníkovu přání a jmenoval tyto zlosyny a hříšníky znovu svými zástupci. Je tedy povinností *sněmoven přinutit* královskou vládu, aby provedla nejvlastnější úmysly Jeho Veličenstva. Na kolenou musí sněmovna prosit vládu o dovolení, aby mohla vyloučit ze svého středu všechny prašivé, *dvoru nevítané* živly. A je především na zákonících a farizejích, na „soudcích a právnících", aby zachránili svůj „stav", jehož „čest" upadá od té chvíle, kdy Manteuffel pojal podezření, ovšem neopodstatněné, že by pruská Themis mohla přes zřetelný pokyn koruny zůstat slepá. Jak má soudcovský stav zachránit svou čest v očích lidu, nebude-li mu zákonem každý nápad vtělené milosti boží, neuposlechne-li slepě, když mu rozkáže sám král?

Jak známo, ve všech náboženstvích tvoří pokání, oběť a pokud možno i obětování sebe sama vlastní podstatu bohoslužby, kultu. Aby tedy takzvané lidové zastupitelstvo dokázalo, že zastupuje královské srdce – a královské srdce je živé, individualisované, ztělesněné, opravdové srdce lidu – musí „takzvané" lidové zastupitelstvo přinést jako oběť na stupně trůnu především *samo sebe jako výraz svrchovanosti lidu.*

Lidové zastupitelstvo musí vyhnat všechny poslance, kteří nejsou po chuti Jeho Veličenstvu, zavřít je do žaláře a odevzdat katovi

jako oběť smíření, ve jménu kultu absolutní monarchie. Tak vykoupí předně své provinění, svůj *dědičný hřích* – že vzešlo ze svrchovanosti lidu. Vykoupí zároveň svou minulost plnou zločinných urážek veličenstva, a tedy i rouhání proti bohu. Očistí se, a tak se stane skutečným výrazem neomezenosti královské moci. Změní se z „*takzvaného*" lidového zastupitelstva ve *skutečné* lidové zastupitelstvo – ve vyšším, královsko-pruském smyslu slova. Král, to je *skutečný* pruský lid. A skutečný pruský lid – nezaměňovat podle špatného cizáckého zvyku s pouhým *počtem* obyvatel státu – si volí zástupce jen proto, aby se královská přání vracela ke králi jako přání lidu a aby se tak nejtajnější žádosti jeho vlastního nejvyššího srdce staly v podobě veřejných osnov zákonů a usnesení sněmovny skutečností stejně prozaickou jako obecně platnou.

Očekáváme tedy od berlínských sněmoven, že svůj kult krále zahájí tím, že *obětují samy sebe*, že vyženou hříšníky, kteří *odepřeli platit daně*.

„Neue Preussische Zeitung" se netají tím, že ani pak ještě nebudou sněmovny ospravedlněny před Nejvyšším. Musí přinést ještě další část oběti, ale už ne jako celek. To se týká jednotlivých poslanců, a je na nich, aby projevili účinnou lítost a sami se potrestali.

„Ovšem," vzdychá „Neue Preussische Zeitung", „takové očištění neodstraní zřejmě všechny *ty* poslance, jejichž odchod nepochybně bude vzhledem k jejich předchozí politické a státnické činnosti žádoucí, dokud *neuznají* svou *spoluvinu* na neštěstí vlasti a nebudou se *kát*, dokud *nesloží slib a veřejně nedokáží*, že podle svých sil budou čelit zločinům, k nimž došlo zčásti jejich vlastní vinou. Je ovšem samozřejmé, že nemůže být ani řeči o *právním* podkladu pro to, aby ze sněmoven byli vykázáni všichni ti lidé, kteří sloužili revoluci, kteří zejména mezi *18. březnem a 8. listopadem byli použiti* jako vysocí úředníci *v této službě*" (čistě pruská gramatika!). „Bylo by jen žádoucí, aby na základě *vlastního uznání* zůstali mimo sněmovny, jestliže u nich nedošlo k výše *požadovanému obrácení*. Při plnění tohoto" (nejvyššího) „přání je ovšem třeba činit rozdíl např. *mezi porýnskými obchodníky*, kteří se najednou, přes noc měli stát oporou státu, a lidmi ze *staropruských*" (feudálních) „rodů, jejichž slavná jména jsou odedávna velmi těsně spjata s dějinami naší královské dynastie a s *původním jádrem zemí* našeho mocnářství" (patří snad i *Slezsko* k původnímu jádru zemí?).

Už dávno jsme to „*porýnským obchodníkům*" říkali. Jenom s dégoût* si feudální hohenzollernská dynastie zvolila tuto měšťáckou

* – nechutí, odporem. *(Pozn. red.)*

luzu za mrzký nástroj a číhá jen na vhodný okamžik, aby ji radikálně vykopla. *Hansemanne! Camphausene! Kühlwettere!* Na kolena! V žíněném rouše kajícníků klečte před královským palácem, před zraky lidu si sypte popel na provinilé hlavy a složte slib, veřejně dokažte, že se v hluboké pokoře kajete za to, že jste se kdy opovážili buržoasně konstitučními úklady připravovat kontrarevoluci, k jejímuž provedení je oprávněna jen „Moje skvělá armáda"; vy hamižné duše, vy otroci čachru, vy pedantičtí obchodníci s olejem, vy prohnaní spekulanti se železnicemi – vy jste nejenom zachránili trůn, ale ještě jste se tím vychloubali v nabubřelých frázích, jakými se mluví v pohřebních řečech. Na kolena! Oblecte roucho kajících hříšníků! Anebo jděte do kláštera!

A co se týče „*mužů ze staropruských rodů*", *těchto urozených, prozřetelností předurčených* ratolestí *vyvoleného* národa, takového *Arnima, Auerswalda, Bonina* a *Pfuela* – doufáme, že co nevidět budeme číst ve „Staatsanzeiger" oznámení o jejich úmrtí. Jedině tehdy, půjdou-li na smrt dobrovolně, můžeme věřit v jejich pokání. Od *porýnského obchodníka* jako je *Hansemann* nelze očekávat takovou duchovní výši. Hansemann je voltairián nejhoršího druhu, povrchní a zejména v peněžních věcech bezcitný.

Tak tedy kliďte se ze sněmoven, kliďte se ze scény, vy živé pomníky 18. března, královských protivenství, jeho pokořování, nedůslednosti a slabosti! Táhněte ze sněmoven nebo odsuďte sami sebe jako obětní beránky 18. března!

Ty však, kdo hlasovali pro odepření daní, ty přinesou sněmovny samy jako hekatombu svého očištění a pokání před královský trůn, aby se staly opět hodnými plnit další „úkoly" naoktrojované králem „takzvanému lidovému zastupitelstvu".

(Pokračování*)

Napsal K. Marx 14. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 246 z 15. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Pokračováním tohoto článku je článek „Hohenzollernský návrh tiskového zákona" (viz tento svazek, str. 364–371). *(Pozn. red.)*

CENSURA

Kolín 14. března. Německý denní tisk je přece opravdu ta nejnetečnější, nejospalejší a nejzbabělejší instituce pod sluncem! Před jeho očima se mohou dít ty největší hanebnosti, namířené i proti němu samému – on mlčí a všechno utajuje; kdybychom se *náhodou* nedověděli, jaké skvostné březnové fialky vykvetly z boží milosti v některých místech, *tisk* by nám to určitě nepověděl.

V Düsseldorfu se občan a komunista Drigalski loni na podzim pokusil pod záminkou stavu obležení* zavést znovu censuru. Udržela se dva dny; ale pobouřené veřejné mínění přimělo pány řinčící šavlemi, aby si na ni zase honem nechali zajít chuť.

A jak to vypadá ve starých provinciích?

Už tři měsíce vládne ve dvou různých obvodech censura v plné slávě, a všechen staropruský tisk klidně snáší toto nehorázné zasahování do svých práv!

Poslechněte si:

*Rosenberg*** ve Slezsku 7. března. V čísle 19 otiskuje „Rosenberg-Kreuzburger Telegraph" na první stránce toto prohlášení:

„Žádáme vážené čtenáře našeho listu, aby opožděné vydání tohoto čísla a jeho neúplnost nepřičítali naší vině, nýbrž aby laskavě uvážili, že je u nás stále ještě stav obležení a že ‚Telegraph', *censurovaný* v poslední době zdejším královským zemským radou panem Sackem, který byl zvolen poslancem druhé sněmovny, byl po jeho odjezdu do Berlína *dán pod přímou vojenskou censuru.*

Redakce"

* Viz tento svazek, str. 81–85. *(Pozn. red.)*
** – Polské Olešno. *(Pozn. red.)*

Dále:

V Erfurtu existuje censura rovněž nerušeně *od 25. listopadu.* Tamější tisk censuroval zprvu pan *F. W. Huthsteiner*, nynější policejní inspektor, bývalý redaktor „Barmer Zeitung", listu, který kdysi byl za censury liberální; Huthsteiner byl údajně liberál, resp. demokrat, později podřízený Dunkersův a stálý agent pruské policie. Přestože tento ctihodný muž vyškrtával dokonce články z nešťastné berlínské „Nationalzeitung" (!), nebyl jeho úřední výkon uznán za dost pruský a na jeho místo byl dosazen *důstojník.* V Erfurtu je tedy rovněž *vojenská censura.*

Ale ani to nestačí, a proto se zavádí také censura *novin* a publikací tištěných jinde, tj. mimo oblast, na niž se vztahuje stav obležení. „Erfurter Adressblatt" uveřejnil 7. února tuto vyhlášku:

„Podle nařízení slavného královského velitelství v Erfurtu varuje se zdejší veřejnost pod výstrahou **‚přiměřeného policejního trestu'** a **‚okamžitého zatčení'** před rozšiřováním nebo vylepováním jinde tištěných tiskovin, *které vyjadřují nedůvěru vůči opatřením vlády nebo je dokonce s opoziční nenávistí napadají*, a tak způsobují, že se smýšlení obyvatelstva odcizuje stávající konstituční *vládě*, nebo které mohou vyvolávat rozhořčení vůči určitým třídám obyvatelstva, a tím i *rozjitření a nepokoje v našem městě.*

Erfurt 5. února 1849

Magistrát, policejní správa"

Obnovení censury, zdokonalení obyčejné censury vojenskou censurou – to jsou přece věci, které se velmi blízce dotýkají tisku. A tisk v sousedních městech, ve Vratislavi, v Berlíně, v Lipsku to všechno přijímá jako něco samozřejmého! Opravdu, německý tisk je stále ještě ten starý *„hodný tisk"*.

Ale našich ospalých poslanců v Berlíně se ptáme, jak dlouho ještě budou otálet s návrhem, aby ministři byli posazeni na lavici obžalovaných?

Napsáno 14. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 246 z 15. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

MILIARDA

Kolín 15. března. Brzy po únorové revoluci nastal v Paříži nedostatek peněz. Bylo proklamováno respect de la propriété* a chudáci maloměšťáci to vztahovali i na sebe. Prozatímní vláda vyhlásila toto „respektování vlastnictví" tím ochotněji, protože jí banka okamžitě poskytla bezúročnou půjčku ve výši 50 milionů. Prozatímní vláda se skládala většinou z maloměšťáků strany „National"[254] a dala se oklamat *velkomyslností* banky. 50 milionů bylo však brzy vyčerpáno. Mezitím měli akcionáři a držitelé bankovek dost času, aby co nejlépe využili „respektování vlastnictví" a vyzvedli si z banky své zlato. Maloměšťáci, kteří také chtěli využít „respektování vlastnictví", vydali se k svým bankéřům, aby si dali eskontovat směnky, které byly vydány na jejich propriété**, tj. na jejich podniky, obchody nebo továrny; bankéři se vymlouvali na nedostatek peněz a odmítli směnky eskontovat. Maloměšťáci se tedy vypravili k jiným bankéřům, aby jim žirovali směnky vydané jejich bankéři, aby je mohli eskontovat u banky; bankéři však odmítli jejich směnky žirovat. Respect de la propriété! Tedy právě bankéři první porušili toto „respektování vlastnictví", ale sami ho dovedli velmi dobře využít. Tu se na všech stranách strhl nářek, že je po úvěru, že zmizela důvěra. Maloburžoasie se však svého „respektování vlastnictví" stále ještě nevzdávala; domnívala se, že se důvěra vrátí, jakmile bude obnoven „klid a pořádek", a že pak také budou eskontovány její směnky na její „propriété". Je známo, jak po červnové bitvě, když byl obnoven klid a pořádek, přešla všechna „propriété" v důsledku soudních dohod s insolventními dlužníky do kapes bankéřů a jak maloburžoové teprve tenkrát pochopili

* — respektování vlastnictví. *(Pozn. red.)*
** — vlastnictví. *(Pozn. red.)*

význam slova „respect", když jejich „propriété" bylo najednou v tahu. Ale peněžní krizí, kterou způsobila velkoburžoasie, trpěli tehdy zřejmě nejvíc dělníci. V téže době, kdy prozatímní vláda vymyslela proslulou 45centimovou daň[255], aby se dostala z finančních nesnází, objevil se na zdech plakát podepsaný dělníky, který začínal slovy: Avez-vous besoin d'argent? (Potřebujete peníze?) V plakátu se přímo navrhovalo žádat navrácení miliardy, povolené roku 1825 jako odškodnění emigrantům. Kdo byli tehdejší emigranti? Právě ti, kdo v cizině podněcovali a udržovali válku proti Francii a pak se v doprovodu cizinců vrátili do Francie. Kdo byl mezi emigranty, kterým bylo vyplaceno odškodnění? Vévoda Orleánský, tj. právě vyhnaný král, a legitimisté, tj. přátelé dávno vyhnaného krále. Ústavodárné shromáždění a Konvent nařídily konfiskaci statků zrádných emigrantů; králové a emigranti, když se za obou restaurací[256] vrátili, naoktrojovali pro sebe a pro své přátele odškodnění. Králové byli znovu vyhnáni; usnesení Ústavodárného shromáždění a Konventu nabyla opět platnosti a je naprosto přirozené, že odškodnění mělo být vráceno lidu. Plakát, ve kterém se požadavek navrácení miliardy takto vysvětloval, četli dělníci se všeobecným jásotem; shromažďovali se před plakátem v tisícových davech a diskutovali o jeho obsahu po svém. To trvalo celý den; příštího dne zmizel plakát se zdí. Legitimisté a orleanisté vycítili, jaké nebezpečí jim hrozí, a proto nelitovali peněz a najali lidi, kterým uložili, aby plakát v noci beze stopy zničili. Tehdy byli všichni zachváceni vírem nových organisačních plánů. Každý myslel jen na to, jak vynalézt nějaký nový systém a ihned, bez ohledu na skutečné poměry, jej zavést ve „státě". Prozatímní vláda přišla na nešťastný nápad zatížit rolníky 45centimovou daní; dělníci se domnívali, že těchto 45 centimů bude mít týž účinek jako navrácení miliardy – zdanění pozemkového majetku – a už se o miliardu nestarali. „Journal des Débats"[257] i stupidní „National" je v tomto mínění utvrzovaly a vykládaly ve svých úvodnících, že pravým kapitálem je „půda", odvěké vlastnictví půdy, a že prozatímní vláda má plné právo vybírat tyto daně ve prospěch dělníků. Když se přikročilo ke skutečnému vybírání daní, propukla mezi rolníky všude bouře odporu proti městským dělníkům. „Cože," říkali rolníci, „my jsme na tom

hůř než dělníci. Musíme si půjčovat peníze na velké úroky, abychom mohli obdělat půdu a uživit rodiny, a ještě máme vedle daní a úroků kapitalistům platit na vydržování dělníků?"

Rolníci se odvrátili od revoluce, protože je jen ještě víc poškodila, místo aby hájila jejich zájmy. Dělníci si uvědomili záludnou úlohu daně vypsané z popudu reakční strany, a také si teprve teď ujasnili smysl onoho „respect de la propriété": ukázal se jasně rozdíl mezi formálním a skutečným vlastnictvím. Ukázalo se, že buržoasní kapitál tak říkajíc odtrhl půdu od země, že formální vlastník půdy se stal vasalem kapitalisty a že daň postihla jen zadluženého vasala. A když teď skutečný vlastník půdy dal chudému rolníku ještě jak náleží pocítit svou moc tím, že mu odepřel úvěr či zabavil majetek atd., tu teprve propukla v rolnících nenávist k revoluci. Legitimisté, kteří měli jako velcí vlastníci půdy na venkově velký vliv, využívali této okolnosti, a tu začali royalisté kout pikle ve prospěch Jindřicha V. Za těchto pro revoluci neradostných okolností se přiblížil 15. květen[258]. Barbèsův požadavek navrácení miliardy, třebaže byl přednesen v jiné formě, znovu udeřil do lidu jako blesk a zapálil. Dokonce ani červnová bitva nemohla udusit tuto myšlenku na miliardu, a nyní, když se v Bourges projednává Barbèsův proces[259], začíná se tato myšlenka stále víc šířit i mezi rolníky. Žádat na legitimistech, svých vrchnostech a upírech, navrácení miliardy, kterou oni, rolníci, nashromáždili – to je lákavější než Napoleon. Agitace za navrácení miliardy* se už rozšířila po celé Francii, a kdyby se o této otázce rozhodovalo všeobecným hlasováním, dostala by ještě víc hlasů než Napoleon. Miliarda je první revoluční opatření, které strhuje rolníky do revoluce. Petice, které docházejí ze všech stran, a tón, jakým jsou psány, dokazují, že revoluce už zapustila kořeny. V Cluny žádají nejen vrácení miliardy, nýbrž také 3procentní úroky, které vynesla od roku 1825. Od procesu v Bourges přibývá petic takovou měrou, že soudcům v Bourges, stejně jako celé reakční straně, začíná z toho být horko. Agey, Ancey, Malain, Saint-Vibaldt, Vitteur a mnoho jiných obcí posílá dnes opět sněmovně petice prostřednictvím svých poslanců. Pod titulkem rappel du milliard* otiskují noviny denně jména dalších obcí, které se přidaly

* – navrácení miliardy. *(Pozn. red.)*

k tomuto velkolepému hnutí. Brzy budeme na všech zdech, ve všech obcích číst: rappel du milliard; a jestliže se nadcházející volby budou konat pod tímto heslem, pak se rádi podíváme, co mohou kapitalisté, ať už se jim říká legitimisté, orleanisté nebo prostě buržoové, proti této miliardě postavit, aby zastínili demokratické kandidáty, kteří chtějí tuto miliardu přinést jako své věno při vstupu do nové sněmovny, aby se jí použilo ve prospěch rolníků a dělníků. Ale to ještě není všechno: Ludvík Napoleon sliboval všude rolníkům nejen vrácení peněz, které zaplatili na 45centimovou daň, ale také všeobecné daňové úlevy. V peticích se vesměs žádá, aby miliardy bylo použito hlavně k tomuto účelu. Co se týče právních důvodů pro navrácení miliardy, byly konstatovány už bezprostředně po červencové revoluci 1830. Tehdy byla náhle zastavena výplata peněz, které ještě z miliardy zbyly. Jestliže se tehdy nevymáhalo vrácení peněz, které byly již vyplaceny, pak jen z toho důvodu, že hodně velkou část jich dostal právě Ludvík Filip a jeho rodina.

Protože kontrarevoluční strana nemůže popírat oprávněnost tohoto opatření, spokojuje se zatím s tím, že upozorňuje na obtížnost jeho provádění. Nesnáz je prý totiž v tom, jak vypátrat osoby, jimž byly z tohoto povoleného odškodnění vyplaceny větší či menší částky. Není však nic snazšího. Začněme s velkými částkami. Jako první je v seznamu vévoda Orleánský (později Ludvík Filip) a jeho sestra, paní Adelaida, s částkou 50 milionů, a stačilo by jen zatížit těmito miliony ohromná panství, která Národní shromáždění nedávno královské rodině vrátilo.

Princ z Condé dostal 30 milionů, a kdo je zdědil? Vévoda z Aumale a paní de Feuchères. To by tedy byl už pěkný počinek. Královská rodina má ve Francii obrovské lesy a panství a rolníci už začínají počítat, co ztratili tím, že jim tyto miliony nebyly vráceny už roku 1830.

Napsáno 15. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 247 z 16. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

FRANKFURTSKÝ BŘEZNOVÝ SPOLEK A „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 15. března. Vracíme se znovu k neblahému Březnovému spolku*, tomuto důstojnému potomku „březnové revoluce“. Vytýká se nám, že prý svými výpady proti Březnovému spolku „poškozujeme věc svobody“. Cožpak jsme ke zděšení „Kölnische Zeitung“ neoznačili Březnový spolek už v prosinci 1848 za „*bezděčný nástroj kontrarevoluce*“?[260] Což jsme už dávno „Březnovému spolku“ neřekli, co si o něm myslíme? Kdyby byl Březnový spolek organisací revoluční strany, kdyby byl aspoň důsledným, čilým dítkem *březnového povstání*, snesli bychom nejapnost, kterou jeho *spekulace s inzeráty* nesporně byla. Březnový spolek předně neprojevuje žádnou činnost, ledaže bychom pokládali za činnost adresy; je to dále bláhový bloud, zmítající se mezi konstitucionalisty (které považujeme za horší reakcionáře než klub rytíře von Radowitze[261]) a některými skutečně poctivými demokraty, kteří se dali obloudit mlhavými vyhlídkami na celoříšský smír. Vrozená nerozhodnost bude v tomto ústředním komerčním spolku** vždy převládat; takový spolek snad roznítí v lidu nespokojenost, ale v rozhodném okamžiku ho zradí a potom bude prolévat slzy nad svým omylem. Ať tedy obchodní spolek žije a „zdárně prospívá“! Ostatně jeho nedůtklivost na nás nepůsobí; tito liberálové zřejmě stále ještě chápou svobodu tisku jako vymoženost, která platí jen pro ně. Pan Eisenmann např. se otevřeně prohlásil za konstitucionalistu na věčné časy a za odpůrce republikanismu na témž zasedání Březnového spolku, kde se

* Viz tento svazek, str. 331–333. *(Pozn. red.)*

** Slovní hříčka: „Central-Märzverein“ – „Ústřední březnový spolek“, „Central-Kommerzverein“ – „Ústřední komerční spolek“. *(Pozn. red.)*

o „Neue Rheinische Zeitung“ mluvilo jako o příkladu „pravé německé nesvornosti“. Asi tedy čekají, že z trulantské snahy o jednotu budeme podporovat orgán muže, který, ať si chce být čert ví čím, vždycky zůstane německým nacionalistickým ťulpasem. Ze slušnosti bychom tyto pány „vzali s sebou“ jak daleko by chtěli, kdyby jejich posláním ve Frankfurtu nebylo právě „nehnout se z místa“. Jsou mezi nimi „hloubaví přátelé dějin“[262]. Sotva jim asi ušlo, že nejen v Německu, ale všude a vždy přes všechny Březnové spolky byli feuillanti[263] odstraňováni ještě než vypukla skutečná revoluce. Co bude stoupencům sociální republiky platné, stane-li se týž Vogt, který v hospůdkách provinčního universitního městečka „v prvních řadách“ horlil proti Bonapartovi, nepodařeným říšským Barrotem Bonaparta německé říše?[264]

Napsal K. Marx 15. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 248 ze 17. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* NÁVRH ADRESY DRUHÉ SNĚMOVNY

Kolín 16. března. Níže seznamujeme naše čtenáře s *návrhem adresy druhé sněmovny*, s touto bledou, servilní kopií trůnní řeči. Jejím autorem je pověstný rytíř červené země*, chrabrý (!) *von Vincke*.

Adresní komise „vděčně *uznává*" (starozákonní styl) „ustavení právního pořádku ústavou z 5. prosince minulého roku". *Vyslovuje* dokonce tento vděk jménem „*pruského lidu*". A proč děkuje lid v zastoupení adresní komise za tuto prosincovou ústavu naoktrojovanou šavlí? Protože je „proniknut touhou po *návratu veřejnoprávního pořádku*". Chudák rytíř Vincke! Musel se osvědčit jako muž „*půdy práva*", která je jeho specialitou. Ale jak je možno uznat „půdu práva" proti Brandenburgově vládě, která právě tuto půdu práva rozmetala, když roztrhala zákony ze 6. a 8. dubna 1848? Není nic prostšího! Vláda naoktrojovala *novou* půdu práva, *stanné právo*, a zároveň *chartu*, kodex a filosofii *stanného práva* – ústavu z 5. prosince. Napřed vláda zruší „veřejnoprávní pořádek". Nato vyhlašuje jiný, první, který se namane, chorvatský „veřejnoprávní pořádek", půdu práva quelconque**. A adresní komise ve jménu pruského lidu a Vincke ve jménu pruské adresní komise nemají nic naléhavějšího na práci než vítat návrat *nějakého* (jakéhokoli, prvního, který se namane) „veřejnoprávního pořádku"! Půda práva je mrtva! Ať žije půda práva! Bude-li zítra pruská vláda svržena, bude-li v Berlíně ustaven comité du salut public***, nebude mezi prvními gratu-

* – Vestfálsko. *(Pozn. red.)*
** – jakoukoli. *(Pozn. red.)*
*** – výbor veřejného blaha. *(Pozn. red.)*

lanty, mezi prvními svatebčany jistě chybět „muž půdy práva", nějaký Vincke, který s dojetím v hlase uzná „návrat" *nějakého* „veřejnoprávního pořádku".

Umrlci uhánějí rychle[265] a adresní komise také. Napřed „vděk" (podle návodu „Neue Preussische Zeitung") za státní převrat z 5. prosince! Potom prohlášení ústavy stanného práva za „od nynějška platný základní zákon pruského státu"! A nakonec slavnostní slib, že „*revise* bude provedena v duchu nejhlubší úcty a věrnosti k Jeho královskému Veličenstvu", tj. že se bude *revidovat podle představ* dárce. Takhle nás asi dovedou zpátky až do časů *před* „Spojeným zemským sněmem".

Pokud jde o „*stav obležení*" *v Berlíně*, zmůže se adresní komise jen na otřepanou frázi, že „pravá svoboda nemůže existovat *bez zákonného pořádku*". A co znamená heslo „*zákonný pořádek*", víme už z Varšavy[266]. Kdyby jen Prusko mohlo existovat bez peněz nebo kdyby mohlo přijít k penězům bez těchto dotěrných parlamentních žvanilů! Pokud jde o ojedinělé stavy obležení „mimo město Berlín", pokládá komise za vhodné „vyčkat dalšího sdělení vlády Jeho královského Veličenstva". Erfurt a slezské okresy, kde je vyhlášen stav obležení, musí zatím mít strpení. Vincke bude satisfait* už tím, když vojenští censoři v Erfurtu a Rosenbergu** „neškrtnou" jeho návrh adresy. Zbytečné strachy!

Nato Vincke slibuje jménem adresní komise a komise slibuje jménem druhé sněmovny a druhá sněmovna slibuje jménem lidu, že „vynaloží veškeré úsilí", aby se co nejuspokojivěji zhostila úkolů, které královsko-pruská vláda uložila „takzvanému lidovému zastupitelstvu". Zdařbůh!

„S radostí uznáváme i my, že pruské vojsko prokázalo svou válečnou slávu ve dnech boje a svou věrnost ve chvílích těžkých zkoušek."

Dánské tažení v duchu říšského soudu[267]! Bitvy u Milosławi a Wrześnie! Vítězství v Anhaltu, v Mohuči, ve Frankfurtu nad Mohanem![268] A co víc! Vincke s radostí uznává věrnost, s níž „Moje skvělá armáda" pořádala štvanice na Vinckovy předchůdce a úřed-

* – uspokojen. *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 350–351. *(Pozn. red.)*

ními spisy starého Národního shromáždění zatápěla v kamnech. Vincke má proč se radovat. Nebýt „věrnosti pruského vojska ve chvílích těžkých zkoušek", neměl by nikdy příležitost učinit se nesmrtelným tím, že sám vypracoval tento návrh adresy. Ostatně poznamenejme ještě mimochodem, že se adresní komise i v tomto bodu školácky řídí předpisy, které dala „Neue Preussische Zeitung" v hohenzollernském celkovém plánu reforem.

A *německá otázka?*

„Prusko" nebude litovat „žádných obětí", aby k sobě připojilo území Malého Německa* jinou cestou, než jakou si Bedřich Veliký přivlastnil Slezsko. Pokud jde o „výboje", je moderní Prusko pro „pokojný" postup. Kromě toho adresní komise „doufá" v „*dohodu* všech německých vlád s německým Národním shromážděním". A *my* doufáme, že německé vlády nebudou s tímto říšským učitelským seminářem dělat velké okolky.

Adresní komise si dále přeje, aby „prohlášení dánského krále o vypovězení příměří nevedlo k porušení míru". Vincke velmi dobře ví, že toto dánské vypovězení příměří není míněno vážněji než prusko-dánská válka. Pruské vojsko v roli říšských vojsk ve Šlesviku-Holštýnu, šlesvicko-holštýnské vojsko v roli říšského vojska v jižním Německu; jedni zde, druzí tam vyhlašují stav obležení!

Projevy soustrasti k úmrtí prince Valdemara, přísahy o sebeobětování, jimiž se von Bodelschwinghové, Riedelové, von Seckendorfové, Arnimové, Harkortové, hrabata Renardové, Camphausenové, Vinckové, Grünové a podobná cháska snižují k úloze pruských Lykurgů a Solónů, bázeň boží, úcta před zákonem, jednomyslnost, spravedlnost, prozřetelnost, srdce králů a budoucnost Pruska „a s ním i budoucnost Německa" – to všechno servíruje adresní komise jako desert laskavým prostřednictvím von Vincka!

V takovém lidovém zastupitelstvu a v takovém lidu je asi domovským právem *idiotství*, když si nějaký von Vincke může troufat vydávat je posměchu evropské galerie takovou odpornou sláta-

* – tj. celé Německo bez Rakouska. *(Pozn. red.)*

ninou, psanou jménem adresní komise, jménem sněmovny a přímo jménem lidu.

Napsal B. Engels 16. března 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 247 ze 16. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* 18. BŘEZEN

Kolín 18. března. Přiznáváme se svým čtenářům, že dnes nejsme s to napsat úvodník. Berlínská březnová revoluce, tato chabá ozvěna vídeňské revoluce, nás nenadchla. Berlín si 19. března 1848 zpíval: *„Ježíši, má naděje!“* Radíme dobrým Berlíňanům, aby si tentokrát 18. března řekli: *„Wrangele, má naděje!“*

„Neue Rheinische Zeitung“ oslaví své výročí teprve *25. června.*[269]

A co udělá „Kölnische Zeitung“, tj. „kolínská buržoasie“? 22. března 1848 vytýkala „Kölnische Zeitung“ panu von „Arnimovi“ hlavně to, že *zakázal* „Rheinische Zeitung“. Camphausen tehdy ještě nebyl ministrem. To na vysvětlenou.

Vzpomínáme ještě na blahé časy, kdy byl *Camphausen* naším spolupracovníkem v Kolíně.[270] Tehdejší Camphausenův poměr k nám a náš dnešní poměr k němu – toť *tajemství březnové revoluce roku 1848.*

Napsal K. Marx 18. března 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 249 z 18. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* „NEUE PREUSSISCHE ZEITUNG“ O 18. BŘEZNU

Kolín 18. března. Orgán *Bedřicha Viléma IV.*, „Neue Preussische Zeitung“, píše u příležitosti 18. března 1849:

Ale dvakrát běda národu, který oslavuje svou revoluci; hřešit je lidské, ale pyšnit se hříchem a oslavovat svůj zločin — toť ďábelské.

Ve fejetonu otištěném v témž čísle nazývá tento list boje 18. a 19. března **„krvavou fraškou“**! To je zasloužená odměna „Mému lidu“ za to, že provedl *polovičatou* revoluci.

Dále tento list oznamuje, že si Wrangel před několika dny *„prohlížel“ Friedrichshain*[271].

To jsme zvědavi, co si bude pan Wrangel **„prohlížet“** 18. března 1850.

Napsal K. Marx 18. března 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 249 z 18. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

HOHENZOLLERNSKÝ NÁVRH TISKOVÉHO ZÁKONA

I

Kolín 21. března. Jak jsme slíbili*, vracíme se k hohenzollernským návrhům reforem tiskového zákona a spolčovacího práva, naplněným duchem stavu obležení. Pro dnešek se spokojíme tím, že je srovnáme s dřívějšími návrhy trestního zákona, které byly *zamítnuty* porýnskými stavy[272] už pod egidou Camphausenovy opposice, a ukážeme, za jaké slavné „vymoženosti" děkují *Porýňané* berlínskému březnovému povstání a jakým novým znásilněním podle pruského zákoníku pamatovala „neoslabená" koruna velkovévody v Berlíně na *porýnské* právo.

Ve Spojeném sněmu patentované paměti[273] se před dvěma lety junker Thadden-Trieglaff z pomořanské Manchy vrhl do boje za svobodu tisku. Spolubojovník novopečeného vestfálského „chrabrého" rytíře Vincka zamával kopím: „Ano, veřejné, ale skutečně veřejné soudní řízení proti pánům literátům":

„Svoboda tisku, a vedle šibenice!"[274]

Návrhy oktrojovaných zákonů vypracované listopadovou vládou[275] jsou recidivou těchto starých předbřeznových pokusů o patenty. „Silná koruna Pruska" odpovídá na nenáviděná ustanovení Code pénal, na osvobozující výroky porýnských porot vůči těm, kdo byli pro odepření daní, a vůči buřičům. „Ano, veřejné, ale skutečně veřejné řízení":

„Svobodu tisku, a vedle šibenici, šibenici pruského zákoníku!"

Články Code pénal nevědí nic o urážlivé zranitelnosti citů hohenzollernského veličenstva. V Porýnské provincii se přes census

* Viz tento svazek, str. 349. *(Pozn. red.)*

a policejní filtr nenajde porota, která by potrestala neslýchaný zločin urážky veličenstva jinak než jako urážku „soukromé osoby", pěti franky pokuty. Císařův despotismus se nikdy nesnížil k tomu, aby přiznal, že může být „uražen" ve svém majestátu. Ale zeměpánovo křesťansko-germánské sebevědomí, které pochopitelně nelze nijak srovnávat s velikostí Napoleonovy pýchy, znovu „pocítilo hlubokou potřebu" obnovit ve svém porýnském velkovévodství ochranu své staropruské důstojnosti. „Silná" koruna si *netroufá* zrušit porýnské soudnictví, ale naroubuje mu mnohoslibnou lískovku pruského zákoníku a volá:

„Veřejné, skutečně veřejné soudní řízení, a vedle šibenici pruského zákoníku!"

O „veřejném soudním řízení", které má být prozatím naoktrojováno porýnskému Codu, říká paragraf 22 návrhu zákona toto:

„Policejní orgány jsou oprávněny zkonfiskovat každou tiskovinu určenou k rozšiřování, **kdekoli ji najdou,** *i když se již začalo s její expedicí*, pokud ... její obsah zakládá zločin nebo přečin, který *může* být *úředně* stíhán."

Policie má právo konfiskovat noviny, které se jí nelíbí, na poště i v kancelářích, i když *„se již začalo s jejich expedicí"*, tj. ve chvíli, kdy už nelze použít „preventivních opatření" policie „jako takových" a případ už spadá „podle zákona" do kompetence soudu; policie je oprávněna konfiskovat ve všech případech, kdy „obsah" tiskovin, novin atd. „zakládá zločin nebo přečin", který může být „úředně", tj. policejně *„stíhán"*, tj. kdykoli se policii zachce vyhovět ukerským[276] choutkám a zahrát si na prokuraturu a kdy pokládá za nutné vysvětlit tyto sklony příznačnou záminkou o všelijakých „zločinech nebo přečinech" nebo jiných *„stihatelných"* činech; a konečně může policie všechny takovéto tiskoviny, c'est à dire* všechno, co se zlíbí králi a jeho svaté hermandadě[277], zkonfiskovat, *kdekoli je najde*, tj. může vnikat do domů, strkat nos do tajemství rodinného života a tam, kde není důvodu chránit majetek stavem obležení nebo chorvatskými oddíly, pod záštitou konstitučního zákonného pořádku policejně rozkrádat soukromý majetek pokojných občanů. Návrh zákona mluví přitom o všech tiskovinách „určených" k rozšiřování,

* — to jest. *(Pozn. red.)*

„*i když*" se už začalo s jejich expedicí; předpokládá tedy „samozřejmě" právo konfiskovat ty tiskoviny, s jejichž expedicí se *ještě nezačalo*, které ještě *nemohly založit* „zločin nebo přečin", a tím rozšiřuje policejní loupež i na soukromé vlastnictví předmětů, které právně nejsou vůbec „stihatelné". Francouzské zářijové zákony, šavlová censura cavaignacovské vojenské diktatury a dokonce návrhy trestních zákonů, které byly s hrozbou „nejvyšší nevole" předkládány starým provinčním stavům a komisím, respektovaly alespoň soukromý majetek, „který ještě nezakládá zločin nebo přečin"; naproti tomu návrh tiskového zákona vycházející z berlínských březnových vymožeností zavádí veřejný policejní hon na vlastnictví a soukromý majetek občanů a ve jménu křesťansko-germánské policejní morálky násilím vytahuje na veřejnost osobní záležitosti, které nemají s trestním právem naprosto nic společného.

„*Veřejné, skutečně veřejné soudní řízení, a vedle šibenici pruského zákoníku!*"

Ruku v ruce se zdokonalováním tohoto veřejného soudního řízení se zdokonalují také ustanovení pruského zákoníku.

Vytoužené zákony o urážce veličenstva jsou v paragrafu 12 „konstituovány" takto:

„Kdo slovem, písmem, tiskem nebo znamením, kresbou nebo jiným zobrazením *poruší povinnou úctu ke králi*, trestá se vězením od dvou měsíců do *pěti let*."

Jestliže porýnští poddaní nevědí, jaká míra „povinné úcty" přísluší jejich hohenzollernskému velkovévodovi, který jim byl naoktrojován při vídeňském čachru s národy[278], nechť se o tom poučí v berlínské důvodové zprávě k trestnímu zákonu.

Až dosud trestal pruský zákoník urážku veličenstva nejvýše *dvěma léty*, *porušení povinné úcty* nejvýše *jedním rokem* vězení nebo pevnostní vazby. (Všeobecný pruský zákoník, část II, hlava 20, §§ 199, 200.)

Tato ustanovení nebyla však zřejmě majestátu „silné koruny Pruska" dostatečnou ochranou. V „návrhu trestního zákona pro pruské státy", který byl předložen Spojeným výborům[279] v roce 1847, se „mluvené nebo psané projevy nebo vyobrazení atd., které se *úmyslně* dotýkají *cti* krále (§ 101), už trestaly nucenou prací od *6 měsíců do pěti let*", kdežto „projevy a činy, které samy o sobě sice

nemohou být pokládány za *urážku krále*, přesto však porušují *povinnou úctu k němu*" (§ 102), vězením od šesti týdnů *do jednoho roku*. V oficiálním zdůvodnění tohoto návrhu se praví, že saské stavy (při podobném návrhu roku 1843) sice navrhly upřesnit výraz „porušení povinné úcty" dodatkem „úmyslné", aby se tak zabránilo tomu, že by se zákon vztahoval na výroky a činy, „u nichž ani zdaleka nebyl *úmysl* porušit povinnou úctu ke králi", ale že tento dodatek musí vláda zamítnout, protože by „*setřel* rozdíl mezi urážkou veličenstva a porušením povinné úcty", a „*úmyslné*" porušení „povinné úcty" je nutno pokládat za „urážku".

Z této důvodové zprávy, jež je dosud směrodatná pro pojetí tiskového zákona, který nám má být co nevidět naoktrojován, tedy vyplývá, že „porušení povinné úcty", trestané dnes stejně jako urážka veličenstva vězením od dvou měsíců do *pěti let*, spočívá právě v „*neúmyslné*" urážce.

Zároveň „důvodová zpráva" vykládá, že jeden rok vězení byl tehdy stanoven jako nejvyšší trest za „porušení povinné úcty" teprve na návrh porýnských stavů.

Výhody plynoucí Porýňanům z „březnových vymožeností" jsou očividné. První připodobnění Codu pénal pruskému zákoníku naoktrojovalo Porýňanům nové zločiny – urážku veličenstva, trestanou dvěma roky, a „porušení povinné úcty" s trestem jednoho roku vězení;[280] v předlohách zákonů z roku 1843 a 1847 stoupla hodnota uraženého majestátu na pět let, zatímco za porušení povinné úcty musel být na návrh *porýnských stavů* ponechán trest jednoho roku; při vymoženostech stavu obležení, které přišly po březnovém povstání, stoupá i (neúmyslné) „porušení povinné úcty" na pět let vězení a porýnský zákoník se doplněním o další zločiny opět přiblíží ušlechtilým mravům staropruského práva.

„*Svobodu tisku, veřejné řízení za stavu obležení, a vedle šibenici!*"

II

Kolín 22. března.

„*Předpisy* o urážce majestátu," praví se v Manteuffelově důvodové zprávě k § 12 návrhu, „nemohly chybět tím spíše, že v největší části *Porýnské provincie* byly trestní zákony o urážce majestátu nařízením z 15. dubna 1848 *zrušeny*, a tato *mezera* nebyla dosud vyplněna."

Manteuffelova důvodová zpráva tvrdí, že tato část hohenzollernského tiskového zákonodárství, která překonává dokonce staropruské právo i osnovy trestních zákonů, zvěstované Jeho Veličenstvem roku 1843 a 1847, byla nutná zejména pro *Porýnskou provincii*. Výnosy z 15. dubna 1848, tj. sliby, které musela dát „koruna svržená do prachu" (viz „Neue Preussische Zeitung" z 20. t. m.) pod tlakem březnového povstání, „zrušily" v Porýnské provincii tak pracně naoktrojované popruštění porýnského práva a znovu uvedly v platnost Code pénal v jeho původní závadné čistotě; aby však byla tato v březnu vydobytá „*mezera*" náležitě vyplněna a aby zároveň bylo doloženo, že hodnota hohenzollernského majestátu je schopna stále se rozvíjet, předkládá „silná" listopadová vláda Porýňanům – nikoli snad stará předbřeznová ustanovení pruského zákoníku, ale nový výklad povinné úcty, který proti dřívějším návrhům trestního zákona všechny tresty zdvojnásobuje. Le roi est mort, vive le roi!* Před březnem 1848 se podle pruského zákoníku oceňovala ještě „neoslabená" důstojnost otce vlasti jedním rokem vězení; v březnu 1849 stoupla cena urážky „do prachu svržené koruny" na pět let vězení. Před březnem 1848 bylo porýnské právo doplněno jen

* Král je mrtev, ať žije král! *(Pozn. red.)*

patriarchálními dodatky z pruského zákoníku; v březnu 1849 se mu oktrojují Manteuffelovy listopadové vymoženosti:

„*Svobodu tisku, censuru šavle, a vedle šibenici!*"

Ale „mezera" v porýnském zákoníku má ještě další trhliny. § 12 berlínského návrhu tiskové reformy přináší další dodatky:

„*Stejný trest*" (dva měsíce až *pět let* vězení) „stihne každého, kdo výše uvedeným způsobem (slovem, písmem, *znamením*, kresbou nebo *jiným* zobrazením) *urazí královnu*. Kdo tímto způsobem urazí *následníka trůnu* (?) nebo *jiného člena královské rodiny*... bude potrestán vězením od jednoho měsíce do *tří let*."

Staropruské právo, jak jsme uvedli, trestalo toho, kdo urazil přímo „hlavu státu", jen dvěma lety. Návrh tiskového zákona vykazuje očividný pokrok, neboť stanoví za urážku níže postavených osob: královny — pět let, následníka trůnu (?) a „jiných" členů „královské rodiny" – tři léta vězení.

Porýnské právo nezná ani urážku „královny" atd., ani urážku „hlavy státu". Porýnské noviny mohly proto dosud beztrestně bájit o „nadějích dvora na neočekávanou událost", což by někdy z medicinských důvodů také mohlo být porušením povinné úcty.

A konečně expatentovaný návrh trestního zákona, vypracovaný Spojenými výbory, řadil urážku „královny" níže než urážku „hlavy státu", neboť za ni stanovil (§ 103) místo pěti let jen tři roky vězení. A pokud jde o stejnou výměru trestu za urážku „královny" jako za urážku ostatních členů královské rodiny, důvodová zpráva z roku 1847 vysvětluje, že už porýnské, slezské, saské a pomořanské stavy chtěly, aby se mezi těmito osobami rozlišovalo, vláda však s takovou žalostnou „kasuistikou" nemohla souhlasit.

Silná vláda Manteuffelova nepokládá „kasuistiku" starých porýnských, slezských a saských stavů za něco, co by jí bylo nedůstojné. Což nepatřil také úlisný pan von der Heydt k patentovaným kasuistům oné doby? Manteuffelova – von der Heydtova osnova tiskového zákona „konstituuje" kasuistické rozlišování mezi královnou a ostatními členy královské rodiny; konstituuje toto rozlišování v souladu s ustavičným a po březnu všeobecným rozvojem citu pro důstojnost majestátu. Staré porýnské, slezské a pomořanské stavy žádaly rozlišování mezi královnou a ostatní rodinou, aby se stejná výměra trestu, tři léta vězení, v případě urážky ostatních členů

královské rodiny snížila. Silná vláda Manteuffelova – von der Heydtova souhlasí s tímto rozlišením, aby dosavadní výměru trestu za urážku královny zvýšila na úroveň právě zvýšeného trestu za urážku „hlavy státu".

Že stejný rozvoj je možný i u pojmu majestátu, o tom svědčí dodatek k témuž paragrafu, podle něhož se urážka kterékoli *„hlavy německého státu"* trestá stejně jako urážka „následníka trůnu", třemi lety vězení.

Podle porýnského práva se urážky jiných „hlav státu" trestají stejně jako urážky soukromých osob (pokuta pět franků), a to na návrh *uraženého*, a ne pro veřejnoprávní charakter tohoto trestného činu. Podle osnovy trestního zákona, kterou porýnské stavy k „nevoli Jeho Veličenstva" zamítly už roku 1843 a která byla roku 1847 znovu předložena, měla se urážka cizích vladařů a „jejich manželek" trestat dvouměsíčním vězením až dvěma lety nucených prací, přičemž pruské stavy navrhly, aby toto ustanovení bylo úplně vypuštěno, a oposice vestfálských krautjunkerů prohlásila, že původní výměra trestu je příliš vysoká. Vláda Manteuffelova – von der Heydtova konečně vyplňuje povážlivé pobřeznové mezery v porýnském zákonodárství tím, že dvouroční trest, proti němuž vystupovali porýnsko-vestfálští zastánci censu, zvyšuje na tři léta a bije se za pomořanského donkichota Spojeného zemského sněmu:

„Svobodu tisku, skutečně veřejné soudní řízení, a vedle šibenici!"

V návrhu tiskové reformy, inspirovaném z nejvyšších míst, je pozoruhodný svou směšností § 19:

„Kdo se dopustí urážky 1) některé sněmovny („jako takové"), 2) některého jejich člena *v době* jejich zasedání, 3) nějaké *jiné* politické *korporace*, veřejného úřadu nebo úřední osoby... slovem, písmem, tiskem, znamením, kresbou nebo jiným zobrazením, bude potrestán vězením až do devíti měsíců."

Zatímco Manteuffel a von der Heydt rozhánějí bodáky „politické korporace", dohodovací shromáždění a sněmovny, pašují se Porýňanům do jejich „mezerovitého" Code pénal na „ochranu těchto shromáždění" nové zločiny. Vláda Manteuffelova – von der Heydtova oktrojuje zemi ze zřídla boží a královské milosti vlasteneckou ústavu, aby mohla naoktrojovat porýnskému zákoníku *nový, dosud neznámý zločin* – „urážku sněmoven":

„Svobodu tisku, veřejné soudní řízení, a vedle šibenici!"

Ať se však Porýňané mají na pozoru, dokud je čas. Dějiny dosavadních snah o popruštění porýnského zákoníku i hohenzollernské *další rozvíjení* březnových slibů jim ukáží, co mohou očekávat od vymožeností na druhém břehu Rýna.

Dosavadními zásahy v duchu stanného práva do Codu se nesledovalo nic jiného než úplně přivtělit Porýní do staropruských provincií, což se plně nezdaří, dokud se celá Porýnská provincie nepodřídí lískovce pruského zákoníku. Avšak pod záminkou, že je třeba vyplnit „mezery" v zákonodárství Porýnské provincie přednostmi pruského zákoníku, zdokonaluje se v novém návrhu zákona také pruský zákoník pro staré provincie tím, že se odstraňují jeho „mezery" jevící mírnost.

Ať už je nynější sněmovna sebeubožejší, přesto neočekáváme, že by tyto návrhy zákona přijala. Očekáváme však, že nám potom bude *naoktrojována* i hohenzollernská šibenice pro tisk, a to si právě přejeme.

Napsal K. Marx 21.—22. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 252 a 253 z 22. a 23. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BERLÍNSKÉ DEBATY O ADRESE

Kolín 25. března. Přiznáváme se našim čtenářům, že se jenom neradi odhodláváme zabývat se podrobněji berlínskými debatami tzv. druhé sněmovny. Debaty rozpuštěného dohodovacího shromáždění, ať už byly jakkoli nevýznamné a mdlé, měly přece jen svůj aktuální význam; projednávaly se v nich otázky, které sice neměly vliv na osudy Evropy, zákony, které již předem neměly vyhlídky na dlouhý život; ale jednaly právě o našich nejbližších zájmech, byly věrným zrcadlem vzrůstající reakce v Prusku. Naproti tomu debaty nynější sněmovny nemají jiný účel než legalisovat už dovršenou kontrarevoluci. Nejedná se o přítomnosti – ta je zákazem interpelací z projednávání vyloučena; jedná se o minulosti, o přechodném interregnu od 5. prosince do 26. února[281], a jestliže sněmovna toto interregnum bezpodmínečně neuzná, bude rozehnána a její činnost zase byla marná.

A o takovéto porady se máme zajímat, zatímco v Uhrách a v Itálii se revoluce a kontrarevoluce utkávají se zbraní v ruce, zatímco Rusové stojí na východní hranici a Francie se připravuje k nové revoluci, která otřese celým světem!

Debaty o adrese patří mimoto k nejnudnějším věcem, jaké jsme kdy četli. Celá debata se ovšem točí jen kolem otázky, zda uznat či neuznat oktrojovanou tzv. ústavu. Ale co záleží na tom, zda tato sněmovna, zvolená za stavu obležení a pod ochromujícím dojmem úspěšně provedené kontrarevoluce, sněmovna, která zasedá někde v zastrčeném koutku Berlína za stavu obležení, která nesmí ani muknout, nechce-li být rozehnána – co záleží na tom, zda takové shromáždění tento dokument uzná nebo neuzná? Jako by

se jeho uznáním nebo neuznáním mohlo něco změnit na postupu evropské revoluce, která napadrť rozbije všechny nynější oktrojované i neoktrojované ústavy!

Jediná zajímavá věc v této debatě je klukovská zpupnost pravice a zbabělá skleslost levice.

Páni royalisté jsou nenapravitelní. Sotvaže se jejich situace za pomoci poslušné soldatesky na chvíli změní k lepšímu, myslí si, že se zas vrátili do staré zaslíbené země, a nasazují tón, který svou troufalostí předčí všechno, co si kdy policejní stát dovolil.

Páni z levice naopak slevují ze svých požadavků stejnou měrou, jak pravice požadavky stupňuje. Všechny projevy levice prozrazují zlomenost, jaká se dostavuje po trpkých zklamáních, skleslost bývalých poslanců shromáždění, které napřed nechalo revoluci zbahnět, a když se pak samo propadlo do bahna, které připravilo, utonulo v něm s bolestným výkřikem: lid není ještě dost zralý!

Dokonce i radikální příslušníci levice, místo aby se zpříma postavili proti celému shromáždění, nevzdávají se naděje, že se ve sněmovně a pomocí sněmovny něčeho domohou a že získají pro levici většinu. Místo aby v parlamentu zaujali mimoparlamentní postoj, jediný postoj, jaký by v takové sněmovně byl čestný, přizpůsobují se parlamentním možnostem a dělají jeden ústupek za druhým; místo aby konstituční hledisko co možno ignorovali, vyhledávají zpravidla příležitost, aby s ním kvůli klidu a míru koketovali.

Všeobecná debata se točí kolem toho, zda uznat nebo neuznat tzv. ústavu. Levice, pokládající se za nástupkyni většiny bývalého dohodovacího shromáždění, která hlasovala pro odepření daní, musela by začít rozhodným protestem proti státnímu převratu z 5. prosince. Ale co dělá místo toho? Prohlašuje, že je ochotna uznat rozpuštění Národního shromáždění za fakt, který nelze změnit, upustit od zásadní diskuse o pravoplatnosti oktrojovaného zmetku, zapomenout ve jménu lásky na všechny urážky a kopance a ihned přejít k revisi ústavy!

Pravice ovšem tuto zbabělou nabídku se zaslouženým pohrdáním odmítá a nutí levici k zásadní diskusi.

Levice má, co si zasloužila. Proč jen si ti pánové myslí, že musí něco prosadit tam, kde se přece nic prosadit nedá! Proč si namlou-

vají, že se jim podaří prosadit parlamentní cestou to, co lze prosadit jedině cestou revoluční, silou zbraní! Ale ovšem, pánové „*se svou činností v parlamentu dostali na výši*“, o které nám poslanec Waldeck dovede tak pěkně vyprávět, na výši, kde se objevuje esprit de corps*, a revoluční energie – s'il y en avait** – se vypařuje.

Prvním řečníkem různorodé strany, které se říká levice, je pan *von Berg*. Nedomnívejte se však, že se tu opět setkáte s čiperným maličkým abbé z loňského roku, který dovedl pány z pravice tak pěkně dopalovat všelijakými peprnými vtipy. Pan Berg už nevystupuje jako *abbé*, nýbrž jako pastor.

Říká, že by bylo žádoucí formulovat návrh adresy tak, aby se „pro něj mohla vyslovit co největší většina“. Sněmovna by měla zemi ukázat, „že její zástupci nemíní obětovat blaho lidu *pouhým sporům o zásady*“. A konečně pan Berg postrádá v návrhu „*duch smíření, kterým jsme (?) proniknuti*“, snahu o „dohodu“. Prorokuje sněmovně, že debatami o adrese „neupevní ve vlasti *mír a naději na lepší budoucnost*“.

Zajisté! Poslali snad voliči z Jülichu a Dürenu pana Berga do Berlína proto, aby prohlašoval, že boj za právo lidu na to, aby si sám stanovil svou ústavu, je pouhým „sporem o zásady“, aby kazatelským tónem hlásal „smíření“ a „dohodu“, aby žvanil o „míru“ tam, kde jde o *válku?*

Nezvolili vás, pane kaplane Bergu, proto, že jste kazatelem, nýbrž proto, že jste *hlasoval pro odepření daní*. Vaše volba se neuskutečnila v zájmu *míru*, ale znamenala hned od počátku *vyhlášení války* proti státnímu převratu. Nebyl jste poslán do Berlína, abyste nabízel smíření a dohodu, nýbrž abyste *protestoval*. A nyní, když jste poslancem, nyní prohlašujete boj mezi svrchovaností lidu a „neomezenou mocí koruny“ za pouhý neplodný spor o zásady.

Většina pánů, kteří hlasovali pro odepření daní, byla zvolena znovu nikoli proto, že všechna jejich činnost od května do listopadu 1848 voliče uspokojovala, nýbrž proto, že se usnesením o odepření daní postavili na revoluční půdu; proto, že bylo možno doufat, že kopance, jimiž je vláda častovala, je konečně přivedou k poznání,

* – solidárnost. *(Pozn. red.)*
** – jestliže tu vůbec nějaká byla. *(Pozn. red.)*

jak je třeba postupovat vůči koruně a vládě, aby se něčeho dosáhlo. Očekávalo se, že to každého z nich postrčí aspoň o krůček doleva.

Místo toho se však ukazuje, že listopadový výprask přinesl své ovoce. Místo aby šli dál doleva, uhnuli pánové dál doprava. S upřímně míněným patosem vzdychalů[282] hlásají smíření a dohodu. Projevují ochotu zapomenout a odpustit, že se s nimi zle nakládalo, a nabízejí mír. Dobře jim tak, že jsou s posměchem odmítnuti.

Dále se ujímá slova pan hrabě *Renard*, feudální pán ze Slezska.

Pan Renard má za to, že v březnu nedošlo k žádnému převratu, nýbrž že přibyl jen nový moment. Koruna zůstává korunou, jen přistupuje jako „určující moment“ *stavovské* (!) zastoupení s *poradním* hlasem lidu. Jinak zůstává všechno při starém. (Vskutku, to je právě to, co nám má být s bohem za krále a vlast naoktrojováno a revidováno.) Poslanec má „zastupovat ústavu lidu jako celku, tedy lid *spolu* s panovníkem, a ne lid *proti* panovníkovi“. (Nač je tu potom ještě panovník, když ho poslanci tak jako tak už „zastupují“?) Vycházeje z této nové teorie státu, vykládá pan Renard sněmovně ještě toto: Sněmovna tu vůbec není k tomu, „aby se *handrkovala* a *smlouvala* s korunou“ – tj. aby se s ní dohodovala – „aby se s ní přela o slova nebo *pro mne za mne také o práva*“; vláda a sněmovna nejsou přece „advokáti dvou soudících se stran“. Kdo chápe svůj mandát jinak, ten „vede občanskou válku v teorii“.

Pan Renard mluví dost jasně. V bohaprázdných konstitučních státech vládne sněmovna prostřednictvím svého výboru, vlády, a král nemá jiné právo než říci své ano a podepsat. Tak tomu bylo i u nás za dnů protivenství, za časů Camphausena, Hansemanna a Pfuela. Ale v královské pruské konstituční monarchii z boží milosti je tomu právě naopak: koruna vládne prostřednictvím svých ministrů, a běda sněmovnám, pokusí-li se udělat něco jiného než souhlasit s výlevy z boží milosti.

„Nejpádnější důkaz o tom, že není žádná trhlina mezi korunou a lidem,“ pokračuje pan Renard, „podává tato chvíle, kdy se za všeobecného nadšení hovoří o *německé otázce* ve všech provinciích... Nadšení... vyvolává většinou především důstojnost a vznešenost našeho dědičného královského domu z boží milosti, *rytířské* a“ (zejména v Champagni, u Jeny[283] a dne 18. března 1848) „*vítězné* dynastie Hohenzollernů.“ (Veselí a volání: bravo!)

O tomto nadšení svědčí to, že 19. března, téhož dne, kdy pan

Renard vyřkl tato slova, zaznělo v Gürzenichu* z pěti tisíc hrdel volání „Pryč s císařem!"; svědčí o něm zamítnutí kandidatury pruského krále na dědičného císaře, k němuž došlo několik dní nato ve Frankfurtu, i ubohá většina celých čtyř hlasů, jež se předevčírem ve Frankfurtu vyslovila pro dědičné císařství vůbec.

Nikoli, volá nakonec Renard, který ostatně není žádný lišák**; „nikomu se nepodaří zhubit žíravým jedem *nový život*, který pučí v hojící se ráně, a rozšířit snad vzniklou trhlinu (tedy přece!) v nepřeklenutelnou propast"!

Velectěný Renarde! Doufejme, že se zlovolným lidem nikdy nepodaří „zhubit žíravým jedem nový život, který pučí v ráně", jež byla loni na jaře zasazena tvému feudálními výsadami oplývajícímu měšci, ale „hojí se" díky návratu boží milosti, a „rozšířit snad vzniklou trhlinu" mezi tvým příjmem a vydáním „v nepřeklenutelnou propast"!

Na tribunu vstupuje pan Jacoby. Také on, třebaže vystupuje rozhodněji než Berg a jeho výklad je jasnější a přesnější, přece jen se nemůže obejít bez diplomatického uhýbání. Uznat v adrese ústavu není prý *na místě*, protože takovou věc nelze vyřídit *mimochodem*, a ještě není na čase to udělat, protože ústava není dosud revidována, není definitivně schválena a stvrzena přísahou. Jako kdyby někdy mohlo být na místě a na čase takovou ústavu uznat!

Také on „nechce obnovovat starý spor" o rozehnání dohodovacího shromáždění. Chce „přenechat nestranným dějinám", aby rozhodly, zda toto rozehnání bylo spásným činem, nebo konečným cílem diplomatického spiknutí. „Nestranné dějiny" zaznamenají, že lidé, kteří tak hlasitě mluvili, když měli většinu, teď, když jsou v menšině, se chovají pokorně jako pokáraní školáci.

„Pokud jde o uznání ústavy lidem, musím naproti tomu podotknout, že toto naše shromáždění je jediný orgán, který má k takovému uznání zákonné oprávnění."

Ne, pane Jacoby, vaše shromáždění naprosto není takovým orgánem. Vaše shromáždění není nic jiného než orgán volitelů, vytvořený především machinacemi vlády a zvolený podle oktrojovaného tzv. volebního zákona voliči s pověstnou „samostatností"[284]. I když vaše shromáždění uzná ústavu, bude to jen uznání oktrojované ústavy samotnou oktrojovanou ústavou. Lid se tím nedá příliš rušit a „nestranné dějiny" zakrátko zaznamenají, že přes vaše uznání – kdyby snad k němu někdy došlo – byla tato tzv. ústava smetena přívalem evropské revoluce a zmizela, nikdo ani neví jak.

Pan Jacoby to asi ví stejně dobře jako my; pravice ve sněmovně také ví, že on to ví; k čemu tedy to plané žvanění o půdě práva, tím spíš, že o právní půdě rozehnaného shromáždění zůstávají pochybnosti!

Pan *Scherer*, advokát a poslanec z Düsseldorfu-Elberfeldu, se velmi pohoršuje nad d'Esterovým návrhem adresy. Soudí, že za deputací, která odevzdává králi takovou adresu, určitě „jde ozbrojené povstání". Ale, pane Scherere, lidé, za nimiž jde ozbrojené povstání, mluví s králi docela jinak!

Tento návrh prý „vrhá do země pochodeň"; ale pan Scherer se domnívá, že „tato pochodeň nezažehne požár, nýbrž *bude* jen ke *škodě těm, kdo ji nesou!*"

Nelze mluvit jasněji. Pan Scherer dává levici upřímnou radu, aby svůj návrh vzala zpět, nebo ji přes poslaneckou imunitu vsadí jednoho krásného dne do vězení. To je velice lidumilné, pane Scherere!

Nyní povstává pan *Waldeck*. Shledáváme se s ním zas jako dříve na levici, ale ani o píď dál vlevo než je přípustné, nechce-li se člověk *znemožnit*. Na počátku své řeči vyslovuje pan Waldeck rozmrzelost nad tím, že se pravice neustále snaží přesunout na něho odpovědnost za neblahý spor o listopadovém státním převratu. Pan Waldeck a „jeho strana" se přece „dost zřetelně vyslovili, že k tomuto sporu o zásady nemělo vůbec dojít". Podle jeho názoru „je shromáždění zajedno" (to je dost zlé!) „v tom, co dělat s ústavou" – totiž revidovat ji. A pan Waldeck teď znovu vykládá, proč byl spor o zásady zbytečný, a znovu apeluje na vznešenější city pravice: „*Nemůžete ponechat tuto otázku zatím v klidu?*... Vaše názory tím nijak neutrpí; ale *šetřte názory jiných*!"

Řeč, důstojná bývalého poslance rozehnaného „lidového za-

* Viz tento svazek, str. 600–601. *(Pozn. red.)*
** Slovní hříčka: renard – francouzsky liška. *(Pozn. red.)*

stupitelstva", když mluví právě k té většině, která si mne radostí ruce při pomyšlení na to, jak se podařilo Národní shromáždění rozehnat.

„Šetřte názory jiných!" Veliký muž prosí o *ušetření*!

Ale až práce na ústavě skončí, pak, „doufá" ministr budoucnosti, „pak toto shromáždění *dosáhne parlamentní činnosti skutečně oné výše*, která je pro *správné rozpoznání následků* takového prohlášení" (o platnosti ústavy) „nezbytná"!!

Skutečně! Naši novopečení rytíři parlamentní tribuny, kteří mají za sebou sotva sedm měsíců parlamentní praxe, si vedou právě tak moudře a zkušeně, jako by seděli už padesát let v lavicích u sv. Štěpána nebo jako by byli prošli všemi pařížskými sněmovnami od Introuvable roku 1815 až po Introuvable 24. února![285]

Ale jen co je pravda. Naši rytíři tribuny pochytili během své krátké kariéry tolik parlamentního sebeuspokojení a natolik se zbavili veškeré revoluční energie – si jamais il y en avait* – jako by byli zešedivěli v patosu parlamentních debat.

Po panu Waldeckovi vystupuje bývalá jeho excelence, kdysi všemocný pan von *Bodelschwingh*.

Právě tak jako pan Manteuffel, i jeho bývalý představený se „na rozkaz Jeho Veličenstva" stal konstitucionalistou. Je docela zábavné slyšet, jak poslední ministerský předseda absolutismu obhajuje konstituční monarchii.

Pan Bodelschwingh měl před únorem pověst nejlepšího řečníka tehdejší vlády. Na Spojeném sněmu se ještě bil ze všech nejzdatněji. Ale čteme-li jeho dnešní řeč, zděsíme se v jeho vlastním zájmu hlouposti a nudnosti této podivné přednášky. Pan Bodelschwingh se na rozkaz stal konstitucionalistou; bez ohledu na toto slovo zůstal – nevíme, zda na rozkaz nebo bez rozkazu – docela stejný, jako býval. Omlouvá se tím, že žil „ve venkovském ústraní"; ale věru si spíše můžeme myslet, že se dal na celý rok *pochovat*.

Doznává, že nanejvýš nevinný návrh adresy, který podala levice, „mu dokonale osvětlil její názory v takovém rozsahu, o jakém před svým příchodem do sněmovny *neměl vůbec ani tušení*".

* – jestli ji vůbec kdy měli. *(Pozn. red.)*

Quel bonhomme!* Když pan Bodelschwingh ještě vládl Prusku, jeho četní špióni ho za naše peníze zřejmě kupodivu špatně informovali, může-li se teď domnívat, že to všechno potom najednou spadlo z nebe!

Levice prohlásila, že tu není na základě oktrojované charty stanného práva, nýbrž na základě všeobecného hlasovacího práva. Co odpovídá pan Bodelschwingh?

„Jestliže odvozujeme své mandáty ze všeobecného hlasovacího práva, pak jsou všechny formality" (ověření voleb) „zbytečné. *Stačí, postavíme-li se na tržiště a řekneme: volte mne!* Nevím, kolik částeček všeobecného volebního práva je podle vašeho názoru zapotřebí k získání práva vstoupit do tohoto domu. Berte, kolik je vám libo; tímto způsobem snadno seženete dostatečný počet hlasů; kdyby se toto právo uznalo, naplnily by se prostory tohoto domu záhy do té míry, že bychom tu už nemohli zůstat; já alespoň bych se svého mandátu zřekl, a to čím dřív, tím líp."

Kdyby tuto hlubokou myšlenku o všeobecném hlasovacím právu vyslovil nějaký vestfálský sedlák nebo pan Bodelschwingh za časů, kdy ještě byl ministrem, nepřekvapovalo by nás to. Uvedené místo z jeho řeči je zajímavé proto, že dokazuje, jak je možno být pruským ministerským předsedou a řídit celou vyškolenou byrokracii, a nemít přitom „vůbec ani tušení" o nejnaléhavějších otázkách evropského významu. Ale potom, co se ve Francii *dvakrát* uskutečnilo všeobecné hlasovací právo, potom, co se v Prusku dvakrát uskutečnilo to, čemu *levice* říká všeobecné hlasovací právo, v jehož důsledku bylo dokonce samotnému panu Bodelschwinghovi naoktrojováno jeho místo ve sněmovně – ještě potom se s takovou nezřízenou fantasií pouštět do výkladů o všeobecném hlasovacím právu, to dokáže jedině předdiluviální pruský ministr! Nezapomeňme však, že pan Bodelschwingh byl pochován a teprve nyní zase vstal z mrtvých, aby „na rozkaz Jeho Veličenstva" vstoupil do sněmovny!

Dále pan Bodelschwingh říká:

„I když naprosto nejsme toho názoru, že tato ústava vstoupí v platnost teprve po revisi, přesto plně **věříme,** že koruna neodepře schválit... *přání*(!)... sněmoven... u *vědomí* toho, že nemusíme s vládou smlouvat a soudit se s ní, jako

* Jaký dobrák! *(Pozn. red.)*

bychom byli nepřáteli, ale naopak s přesvědčením, že máme co činit s korunou, která stejně jako my *má na zřeteli jen blaho vlasti*... buďme v dobrých i zlých časech pevně spojeni s našimi panovníky zásadami bázně boží, úcty k zákonu, jednomyslnosti atd."

Pan Bodelschwingh si asi představoval, že mluví ještě před Spojeným sněmem. Tak jako dříve, i nyní stojí na *půdě důvěry*. Ale ten muž má přece pravdu! Díky tomu, co levice nazývá všeobecným volebním právem, a za pomoci paragrafů o samostatnosti, za pomoci nepřímých voleb a Manteuffelových manévrů vznikla sněmovna, která by se vůbec nemusela stydět, kdyby ji oslovili: vysoký Spojený sněme.

Po bezvýznamném projevu poslance Schulze-Delitzsche vystupuje také bývalá jeho excelence pan hrabě Arnim. Pan Arnim *neprospal* uplynulý rok tak jako pan Bodelschwingh. Ví, co chce.

Je jasné, říká, proč chceme teď hned uznat celou ústavu se vším všudy.

„Můžeme spoléhat na to, že *celá práce na revisi povede k nějakému výsledku?* A co když ne? Co bude potom platit jako ústavní zákon? Právě proto, že jsme v situaci, kdy dohoda mezi třemi stranami o jednotlivých bodech revise je nejistá, právě *proto* nám záleží na tom, aby *i v takovém případě měl lid ústavu.*"

Je to jasné? To je již druhá jemná narážka během tohoto jednoho zasedání.

Poslanec d'Ester mluví ještě proti návrhu vypracovanému komisí. D'Esterova řeč je rozhodně nejlepší ze všeho, co jsme v této všeobecné debatě z řad levice vyslechli. Smělost a živost, s níž útočí poslanec za Mayen na pány z pravice, působí v této pochmurné a kožené debatě příjemným dojmem. Ale ani d'Ester nemůže mluvit bez diplomatických ústupků a parlamentního uhýbání. Říká například, že i on plně souhlasí s tím, že revoluce musí být skončena. Jestliže poslance by snad bylo možno omluvit, že tato slova pronesl z parlamentních důvodů, člen demokratického ústředního výboru neměl nic takového vyslovit, muž, který se hned nato pustil do debaty s Vinckem o „stupni vzdělání", neměl na sebe nechat padnout ani stín podezření, že je s to zastávat takový nesmysl. Kromě toho mu stejně nikdo neuvěří.

Ke konci zapěl ještě poslanec *Riedel* vítěznou píseň o tom, že

„koruna zase převzala právo vydávat zákony". Ironické bravo ho upozornilo, že vyžvanil, co neměl. Polekaně hned dodal: „Jenom prozatím, to je samozřejmé!"

Třetí jemný pokyn pro pány poslance!

Pak sněmovna přechází k debatě o jednotlivých otázkách. Zprávu o ní si necháme na zítřek.

Napsal B. Engels 25. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 259 z 30. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

VÁLKA V ITÁLII A V UHRÁCH

Kolín 27. března. Válka v Itálii začala.[286] Touto válkou si habsburská monarchie na sebe uvalila břemeno, pod nímž pravděpodobně klesne.

Dokud Uhry ještě nevedly otevřenou válku s celou monarchií, dokud byly jen občas ve válečném stavu s jižními Slovany, bylo pro Rakousko celkem hračkou vypořádávat se s Italy jen napolo zrevolucionovanými, roztříštěnými a ochromenými zradou tří vládců. A kolik námahy to přesto stálo! Teprve když papež a toskánský velkovévoda odvolali svá vojska – přímo nebo nepřímo – z Benátska, teprve když Karel Albert a jeho zčásti neschopní, zčásti zaprodaní vojevůdci spáchali přímou zradu na italské věci, teprve když se licoměrnou politikou a zdánlivými ústupky podařilo přimět jednak Maďary, jednak jižní Slovany, aby vyslali vojsko do Itálie, teprve pak mohl Radecký vybojovat svá vítězství na řece Mincio. Je známo, že desorganisovaná rakouská armáda se stala znovu bojeschopnou, teprve když byly do Itálie hromadně posílány jihoslovanské hraniční pluky*.

Dále – dokud trvalo příměří s Piemontem, dokud Rakousko mohlo svou italskou armádu jen udržovat v dosavadním stavu a nemuselo ji nijak mimořádně posilovat, do té doby mohlo hlavní masu svých 600 000 vojáků posílat proti Uhrám, mohlo Maďary zatlačovat z jedné posice do druhé a nakonec s pomocí denně docházejících posil maďarské síly i rozdrtit. Takovéto přesile by byl musel dříve či později podlehnout Kossuth i Napoleon.

* V orig. „Granzregimente" – jde o tzv. pluku Vojenské hranice, které byly organisovány jako národní ozbrojené útvary z místního obyvatelstva v oblastech podél rakousko-tureckých hranic. *(Pozn. čes. red.)*

Válka v Itálii však značně mění situaci. Od chvíle, kdy bylo jisté, že příměří bude vypovězeno, muselo Rakousko posílat do Itálie dvojnásobný počet vojska, muselo své právě odvedené nováčky rozdělovat mezi Windischgrätze a Radeckého. Je nabíledni, že takto nedostává ani jeden z nich dost.

Ale zatímco Maďarům a Italům jde jen o to, aby získali čas – čas, aby si mohli opatřit a vyrobit zbraně, čas, aby mohli z domobrany a národních gard vycvičit bojeschopné vojáky, čas nutný k zrevolucionování země – Rakousko oproti svým protivníkům den ze dne slábne.

Zatímco válečné události vrhají Řím, Toskánsko a dokonce Piemont stále hlouběji do revoluce, denně je nutí ke stále větší revoluční energii, zatímco se tato území mohou spoléhat na rychle se blížící krizi ve Francii – získává v Rakousku den ze dne víc půdy třetí rozkladný živel, *slovanská opposice*, která se den ze dne lépe organisuje. Oktrojovaná ústava, kterou dostali Slované za to, že zachránili Rakousko, je vrhla zpět do postavení z doby před březnem a nesčetné urážky, způsobované Slovanům byrokratickými a vojenskými přehmaty, jsou fakta, na kterých se nedá nic změnit.

Je pochopitelné, že za těchto okolností „Kölnische Zeitung" spěchá, aby mohla co nejdříve oznámit, že císařští už skoncovali s nepříjemnou válkou v Uhrách. Včera podle ní překročili třemi proudy Tisu – tato zpráva je tak věrohodná, že dosud nebyla potvrzena ani jediným bulletinem. Z druhé strany se naproti tomu oznamuje, že právě naopak maďarská armáda postupuje rychlým pochodem na Pešť a zřejmě má v úmyslu osvobodit obležené Komárno. Komárno se statečně drží, třebaže je prudce ostřelováno. Za tohoto ostřelování obhájci Komárna ani jednou nevystřelili; když se však Rakušané pokusili o útok, byli smrtonosnou kartáčovou palbou s velikými ztrátami odraženi. Polský hulánský pluk vévody Koburského prý přešel k Maďarům ve chvíli, kdy Dembiński klidně očekával jeho útok a přikázal, aby hudba hrála „Ještě Polsko nezhynulo".[287]

To je prozatím všechno, co můžeme dnes oznámit z bojiště v Uhrách. Zprávy z Vídně za 23. březen ještě nedošly.

Obraťme se nyní k italskému bojišti. Zde zaujala piemontská armáda postavení v dlouhém oblouku podél Ticina a Pádu. Její první linie se táhne od Arony přes Novaru, Vigevano, Vogheru až ke Castel San Giovanni u Piacenzy. Její zálohy stojí o několik mil dál u řeky Sesie a Bormidy, u Vercelli, Trina a Alessandrie. Na krajním pravém křídle u Sarzany na toskánsko-modenské hranici stojí vyčleněný sbor pod velením La Marmory, připraven vpadnout horskými průsmyky u Langhirana do Parmy a Modeny a spojit se nalevo s pravým křídlem hlavní armády, napravo s toskánskou a římskou armádou, přepravit se, bude-li to možné, přes Pád a Adiži a operovat v Benátsku.

Na protější straně, na levém břehu Ticina a Pádu, stojí Radecký. Jeho armáda je, jak známo, rozdělena do dvou sborů, z nichž jeden obsadil Lombardii, druhý Benátsko. Zatímco z Benátska nejsou hlášeny žádné přesuny vojsk, slyšíme ze všech stran, že Radecký soustředil celé své vojsko v Lombardii na Ticinu. Stáhl všechno své vojsko z Parmy a v Modeně ponechal jen pár set mužů v pevnosti. Ve Varese, v Como, ve Valle d'Intelvi a ve Valtellině nezůstalo žádné vojsko, zmizely dokonce i pohraniční celní stráže.

Všechna vojska, jimiž může Radecký disponovat, 50 000 mužů, jsou rozložena podél Ticina od Magenty až k Pavii a od Pavie až k Piacenze podél Pádu.

Radecký sám prý měl šíleně odvážný plán překročit s touto armádou ihned Ticino, překvapit Italy a využívaje jejich ohromení táhnout přímo na Turín. Vzpomínáme si, že i vloni míval Radecký často takovéto napoleonské choutky a že se mu už tehdy nevyplatily. Tentokrát se však proti němu postavila celá válečná rada a bylo rozhodnuto, že se vojsko má dát bez rozhodné bitvy na ústup směrem k Addě, Ogliu, a bude-li to nutné, dokonce směrem ke Chiese, kam by za ním přitáhly posily z Benátska a Ilýrie.

Bude záležet na pohyblivosti Piemonťanů a na bojovém elánu Lombarďanů, zda se Rakušanům podaří provést tento ústup beze ztrát a zadržet Piemonťany na delší dobu. Jižní svahy Alp, Comesco, Brianza, Bergamské Alpy, Vetlin (Valtellina) a kraj kolem Bres-

cie, místa, která Rakušané už většinou vyklidili, se výborně hodí k vedení národní partyzánské války. Rakušané, soustředění v rovině, musí ponechat hory neobsazené. Zde mohou Piemonťané, proniknou-li s lehkými oddíly rychle kupředu, organisovat na pravém křídle Rakušanů v krátké době guerilly, které by ohrožovaly Rakušany z boku, v případě porážky jednotlivého sboru by ohrozily i ústup císařských, mohly by je odříznout od zásobování a zanést povstání až do tridentských Alp. Tady by byl na svém místě Garibaldi. Ale toho jistě ani nenapadne, aby se dal znovu do služeb zrádci Karlu Albertovi.[288]

Toskánsko-římská armáda, podporovaná La Marmorou, bude muset obsadit linii na Pádu od Piacenzy až po Ferraru, přepravit se co nejrychleji přes Pád a potom přes Adiži, odříznout Radeckého od rakouského sboru v Benátkách a operovat na jeho levém křídle, popřípadě v jeho týlu. Ale stěží dorazí dost rychle, aby mohla ovlivnit první válečné operace.

Nejvíc však bude záležet na postoji Piemonťanů. Jejich armáda je dobrá a bojovná; bude-li však znovu zrazena jako loňského roku, nemine ji porážka. Lombarďané volají po zbraních, aby mohli bojovat proti svým utlačovatelům; jestliže však váhavá buržoasní vláda opět jako vloni ochromí povstání mas, bude Radecký moci znovu vtáhnout do Milána.

Proti zradě a zbabělosti vlády je jen jeden prostředek: revoluce. A možná že bude třeba právě nové věrolomnosti Karla Alberta, nové proradnosti lombardské šlechty a buržoasie, aby italská revoluce a zároveň italská válka za nezávislost byly dovedeny do konce. Pak ale běda zrádcům!

Napsal B. Engels 27. března 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 257 z 28. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PORÁŽKA PIEMONŤANŮ

I

Kolín 30. března. Ramorinova zrada přinesla své ovoce. Piemontská armáda byla u Novary *na hlavu poražena* a zahnána k Borgomanero, na úpatí Alp. Rakušané obsadili Novaru, Vercelli a Trino a mají otevřenu cestu na Turín.

Dosud nedošly podrobnější zprávy; jisté je však to, že kdyby Ramorino nebyl Rakušanům umožnil vklínit se mezi jednotlivé piemontské divise a jednu jejich část isolovat, nebylo by toto vítězství vůbec možné.

Nemůže být pochyb ani o tom, že také Karel Albert se dopustil zrady. Zda tak učinil jen prostřednictvím Ramorinovým nebo i jinak, to se dovíme teprve později.

Ramorino je týž dobrodruh, který po víc než pochybné kariéře v polské válce roku 1830 až 1831 zmizel za savojského tažení roku 1834[289] s celou válečnou pokladnou právě ve chvíli, kdy situace začínala být vážná, a později v Londýně sestavil pro bývalého vévodu Brunšvického za 1200 liber šterlinků plán na dobytí Německa.

Už to, že tento výtečník mohl být postaven na takové místo, dokazuje, že Karel Albert, který se janovských a turínských republikánů bojí víc než Rakušanů, měl hned od počátku v úmyslu zradit.

Po této porážce se očekává revoluce a vyhlášení republiky v Turínu, jak je vidět z toho, že se Karel Albert chce vzdát trůnu ve prospěch svého nejstaršího syna, aby se tomu zabránilo.

Porážka Piemonťanů je důležitější než všechny frašky s německým císařem dohromady. Je to porážka celé italské revoluce. Po vítězství nad Piemontem přijdou na řadu Řím a Florencie.

Neklamou-li však všechny příznaky, bude právě tato porážka italské revoluce signálem k výbuchu evropské revoluce. Francouzský lid vidí, že tou měrou, jak je ve své zemi stále víc zotročován vlastní kontrarevolucí, postupuje cizí ozbrojená kontrarevoluce stále blíž k jeho hranicím. Červnovému vítězství a Cavaignacově diktatuře v Paříži odpovídalo vítězné tažení Radeckého až k břehům Mincia; Bonapartovu zvolení za presidenta, Barrotovu kabinetu a zákonu o klubech[290] odpovídá vítězství u Novary a postup Rakušanů k Alpám. Paříž je zralá pro novou revoluci. Savojsko, které se už celý rok chystá odtrhnout od Piemontu a připojit k Francii, které se vzpíralo účastnit se války, se vrhne Francii do náručí; Barrot a Bonaparte budou nuceni je odmítnout. Janov a snad i Turín, nebude-li příliš pozdě, vyhlásí republiku a požádají Francii o pomoc; a Odilon Barrot jim důstojně odpoví, že dovede ochránit celistvost sardinského území.

Ale i když to vláda nechce vědět, ví pařížský lid, že Francie nesmí trpět Rakušany v Turínu a v Janově. A pařížský lid je tam nestrpí. Odpoví Italům vítězným povstáním a francouzská armáda, jediná v Evropě, která od 24. února[291] nesvedla žádnou bitvu, se k němu připojí.

Francouzská armáda hoří nedočkavostí, aby už překročila Alpy a utkala se s Rakušany. Není zvyklá bojovat proti revoluci, která jí slibuje novou slávu a nové vavříny a která vystupuje pod praporem války proti koalici. Francouzská armáda — to není „Moje skvělá armáda".

Porážka Italů je trpká. Žádný národ kromě Poláků nebyl tak hanebně utlačován svými mocnějšími sousedy, žádný národ se tak často a s takovou odvahou nepokoušel svrhnout tíživé jho. A pokaždé musí tento nešťastný národ znovu podlehnout svým utlačovatelům; výsledkem všeho úsilí, všech bojů jsou jen další porážky! Jestliže však nynější porážka vyvolá revoluci v Paříži a evropskou válku, jejíž předzvěst se už ukazuje všude, kam pohlédneme, bude-li tato porážka podnětem k novému hnutí na celém kontinentě, k hnutí, které tentokrát bude mít docela jiný ráz než loňského roku, pak budou mít sami Italové důvod si k ní blahopřát.

II

Kolín 1. dubna. Podle posledních zpráv, které docházejí z Itálie, není porážka Piemoňanů u Novary vůbec tak rozhodující, jak sdělovala telegrafická zpráva poslaná do Paříže.

Piemoňané jsou poraženi, jsou odříznuti od Turína a zahnáni do hor. To je všechno.

Kdyby byl Piemont republikou, kdyby byla turínská vláda revoluční a měla odvahu sáhnout k revolučním prostředkům – nebylo by nic ztraceno. Ale naděje na italskou nezávislost mizí ne proto, že by rakouské zbraně byly nepřemožitelné, ale proto, že piemontská monarchie je zbabělá.

Čemu vděčí Rakušané za své vítězství? Tomu, že v piemontské armádě byly dvě divise Ramorinovou zradou odtrženy od ostatních tří a tyto tři isolované divise pak rakouská přesila porazila. Tyto tři divise jsou nyní zatlačeny k úpatí Penninských Alp.

Hned od počátku bylo obrovskou chybou, že Piemoňané postavili proti Rakušanům pouze pravidelnou armádu, že proti nim chtěli vést normální, měšťáckou, slušnou válku. Národ, který si chce vydobýt nezávislost, se nesmí omezit na *normální* válečné prostředky. Masové povstání, revoluční válka, všude guerilly, to je jediný prostředek, jak může malý národ přemoci velký, jak může slabší armáda čelit silnější a lépe organisované.

To dokázali Španělé roku 1807—1812[292] a dokazují to Maďaři ještě teď.

Chrzanowski byl poražen u Novary a odříznut od Turína; Radecký byl 9 mil od Turína. V *monarchii*, dokonce v konstituční monarchii, jakou je Piemont, bylo tím rozhodnuto o výsledku ta-

žení; požádala Radeckého o mír. Ale v republice by tím *nebylo rozhodnuto vůbec nic*. Nebýt nevyhnutelné zbabělosti monarchie, která nikdy nemá odvahu sáhnout ke krajním revolučním prostředkům, nebýt této zbabělosti, mohla se porážka Chrzanowského stát pro Itálii štěstím.

Kdyby byl Piemont republikou, která se nemusí ohlížet na monarchické tradice, byl by měl možnosti zakončit tažení docela jinak.

Chrzanowski byl zahnán zpět k Bielle a k Borgomaneru. Tam, kde švýcarské Alpy znemožňují další ústup a kde je téměř nemožné rozmístit armádu ve dvou či třech říčních údolích, bylo by snadné armádu soustředit a smělým pochodem připravit Radeckého o plody jeho vítězství.

Kdyby velitelé piemontské armády měli revoluční odvahu, kdyby věděli, že v Turínu je revoluční, ke všemu odhodlaná vláda, byli by věděli, co mají udělat.

U Lago Maggiore stálo po bitvě u Novary 30 000 až 40 000 mužů piemontského vojska. Tento sbor mohl být ve dvou dnech soustředěn a vržen do Lombardie, kde bylo ani ne 12 000 Rakušanů; mohl obsadit Milán, Brescii a Cremonu, organisovat všeobecné povstání a porazit jednotlivé rakouské sbory, které sem jeden po druhém táhly z Benátska, a tím rozbít celou operační základnu Radeckého.

Místo aby táhl na Turín, byl by se Radecký musel ihned obrátit a vrátit do Lombardie, pronásledován masami ozbrojeného piemontského lidu, který by ovšem musel podporovat lombardské povstání.

Tato *skutečná* národní válka, válka, jakou vedli Lombarďané v březnu 1848 a kterou zahnali Radeckého za Oglio a Mincio, tato válka by byla vehnala do boje celou Itálii a dodala Římanům a Toskáncům docela jinou energii.

Zatímco Radecký ještě stál mezi Pádem a Ticinem a rozmýšlel se, má-li táhnout dopředu nebo dozadu, mohli Piemoňané a Lombarďané dorazit až k Benátkám, osvobodit je z obležení, spojit se s La Marmorou a římskými oddíly, mohly rakouského maršála neustále znepokojovat nesčetnými útoky guerill, a tím ho oslabo-

vat, tříštit jeho vojska a nakonec ho porazit. Lombardie čekala jen na příchod Piemonťanů; povstala už – ani na ně nečekala. Jen rakouské pevnosti držely ještě lombardská města na uzdě. 10 000 Piemonťanů bylo už v Lombardii; kdyby jich tam bylo přitáhlo ještě 20 000 až 30 000, byl by Radeckému ústup znemožněn.

Ale hromadné povstání, všeobecné povstání lidu – to jsou prostředky, jichž se monarchie hrozí. Jsou to prostředky, kterých používá jen republika – jak dokázal rok 1793. Jsou to prostředky, jejichž použití předpokládá *revoluční teror*, a který monarcha by se ho odvážil?

Zkázou pro Italy tedy nebyla porážka u Novary a Vigevana, ale zbabělost a umírněnost, k níž je nutí monarchie. Prohraná bitva u Novary přinesla jen *strategickou* nevýhodu: Italové byli odříznuti od Turína, zatímco Rakušané měli cestu k němu otevřenou. Tato nevýhoda by byla naprosto bezvýznamná, kdyby po prohrané bitvě následovala *skutečná revoluční válka*, kdyby se zbytek italské armády ihned vyhlásil za jádro masového národního povstání, kdyby se slušná strategická válka *armád* změnila ve válku *lidu*, jakou vedli Francouzi v roce 1793.

No ovšem! Revoluční válka, masové povstání a revoluční teror – na to monarchie nikdy nepřistoupí. Než aby se spojila s lidem, to raději uzavře mír se svým nejhorším nepřítelem, jen když je také urozený.

Ať je Karel Albert zrádce nebo není – už jen jeho *koruna*, jen *monarchie* by byla stačila na to, aby přivedla Itálii do zkázy.

Ale Karel Albert je zrádce. Všechny francouzské listy přinášejí zprávu o velkém kontrarevolučním spiknutí všech evropských velmocí, o plánu na válečné tažení kontrarevoluce, kterým mají být definitivně porobeny všechny evropské národy. Tuto novou svatou alianci podepsaly Rusko i Anglie, Prusko i Rakousko, Francie i Sardinie.

Karel Albert dostal příkaz začít válku s Rakouskem, dát se porazit, a tím poskytnout Rakušanům příležitost, aby obnovili „klid" v Piemontu, ve Florencii a v Římě a všude naoktrojovali ústavy stanného práva. Za to měl Karel Albert dostat Parmu a Piacenzu a Rusové měli pacifikovat Uhry; Francie se měla stát

císařstvím, a tím měl být obnoven klid v Evropě. To je podle francouzských listů velký plán kontrarevoluce; a tento plán vysvětluje Ramorinovu zradu a vysvětluje i porážku Italů.

Vítězstvím Radeckého byla však monarchii zasazena nová rána. Bitva u Novary a ochromení Piemonťanů po ní dokazuje, že v rozhodujících chvílích, kdy lid musí vypnout všechny své síly, aby se zachránil, je pro něj největší brzdou monarchie. Nemá-li Itálie zahynout kvůli monarchii, musí především zahynout monarchie v Itálii.

III

Nyní se nám konečně rýsuje jasný a zřetelný obraz průběhu piemontského tažení až k vítězství Rakušanů u Novary.

Radecký dal úmyslně rozšířit falešné pověsti, že se omezí jen na obranné boje a ustoupí k Addě, zatím ale potichu stáhl všechna svá vojska k Sant Angelo a k Pavii. Zradou austrofilské reakční strany v Turínu byl *dokonale* informován o všech plánech a disposicích Chrzanowského, o celém postavení jeho armády; naproti tomu se mu podařilo Piemonťany dokonale oklamat pokud šlo o jeho vlastní plány. Proto se piemontská armáda rozložila po obou březích Pádu, neboť počítala se soustředným postupem na Milán a Lodi ze všech stran zároveň.

Přesto však, kdyby se byl střed piemontské armády zmohl na vážný odpor, nebylo by ani pomyšlení na rychlé úspěchy, jichž teď Radecký dobyl. Kdyby mu byl Ramorinův sbor u Pavie přehradil cestu, bylo by dost času zabránit mu v přechodu přes Ticino, než by přišly posily. Mezitím mohly přitáhnout i divise, které stály na pravém břehu Pádu a u Arony; piemontská armáda, rozestavená podél Ticina, kryla Turín a byla by velmi dobře stačila na to, aby armádu Radeckého zdolala. To ovšem za předpokladu, že by Ramorino splnil svou povinnost.

Ramorino ji však nesplnil. Umožnil Radeckému přepravit se přes Ticino, čímž byl prolomen střed piemontských vojsk a divise umístěné na druhém břehu Pádu byly isolovány. Tím vlastně bylo o tažení už rozhodnuto.

Nato Radecký rozestavil všechny své síly v počtu 60 000 až 70 000 mužů se 120 děly mezi Ticinem a Agognou a zaútočil z boku

na pět piemontských divisí rozložených podél Ticina. Čtyři nejblíže stojící divise porazil 21. března obrovskou přesilou u Mortary, Garlasca a Vigevana, dobyl Mortaru, a tak přiměl Piemonťany, aby ustoupili k Novaře, a ohrozil jedinou silnici na Turín, vedoucí z Novary přes Vercelli a Chivasso, která jim zbývala.

Ale i tato silnice byla už pro Piemonťany ztracena. Aby mohli soustředit svá vojska a zejména stáhnout sem Solaroliovu divisi, která stála na krajním levém křídle u Arony, museli zaujmout u Novary klíčové postavení pro své operace, přičemž jim ještě zbývala možnost provést přeskupení za Sesií.

Piemonťanům, kteří byli téměř úplně odříznuti od Turína, nezbývalo nic jiného než buď svést bitvu u Novary, nebo vrhnout své síly do Lombardie, organisovat lidovou válku a Turín ponechat jeho osudu, zanechat tam jen zálohy a národní gardu. V tomto případě by se byl Radecký střežil postupovat dál.

Pro takovéto řešení by však bylo muselo být v Piemontu připraveno *masové povstání*, ale to se právě nestalo. Buržoasní národní garda byla ozbrojena, ale masy lidu byly neozbrojeny a marně volaly po zbraních, které ležely v arsenálech.

Monarchie se neodvážila apelovat na tuto nepřemožitelnou sílu, která zachránila Francii roku 1793.

Piemonťané tedy museli svést bitvu u Novary, přestože měli velmi nevýhodné postavení a přesila nepřátel byla veliká.

40 000 Piemonťanů (10 brigád) s poměrně slabým dělostřelectvem tu stálo proti celé rakouské armádě v síle přinejmenším 60 000 mužů se 120 děly.

Piemontská armáda byla rozložena pod hradbami Novary po obou stranách silnice vedoucí od Mortary.

Levé křídlo, dvě brigády pod velením Durandovým, se opíralo o dost pevné postavení La Bicocca.

Střed, tři brigády pod velením Besovým, o dvorec La Cittadella.

Pravé křídlo, dvě brigády pod velením Perronovým, se opíralo o planinu Corte Nuovo (podél silnice na Vercelli).

Dva záložní sbory zaujaly toto postavení: jeden, skládající se ze dvou brigád, pod velením vévody Janovského, na levém křídle;

druhý, skládající se z jedné brigády a gardy, pod velením vévody Savojského, nynějšího krále, na pravém křídle.

Postavení Rakušanů není podle jejich bulletinu tak jasné.

Druhý rakouský sbor, pod velením D'Asprovým, zaútočil nejprve na levé křídlo Piemonťanů, přičemž za ním postupovaly třetí sbor pod velením Appelovým a dále záložní a čtvrtý sbor. Rakušanům se podařilo zplna rozvinout svou bitevní linii a provést soustředěný útok na všechny body piemontského bitevního postavení zároveň, a to s takovou přesilou, že Piemonťané byli rozdrceni.

Klíčem k postavení Piemonťanů byla Bicocca; kdyby se jí byli Rakušané zmocnili, byly by střed a levé křídlo Piemonťanů sevřeny mezi (neopevněným) městem a průplavem, takže by byly buď rozbity nebo donuceny složit zbraně.

Proto zaměřili Rakušané svůj hlavní útok na levé piemontské křídlo, jehož hlavní oporou byla Bicocca. Bojovalo se tu úporně, ale boj byl dlouho nerozhodný.

Také na střed piemontského postavení byly podnikány četné útoky; Cittadella byla několikrát ztracena a několikrát ji Bes znovu dobyl nazpět.

Když Rakušané viděli, že zde narazili na příliš silný odpor, obrátili hlavní nápor znovu proti piemontskému levému křídlu. Obě piemontské divise byly zatlačeny nazpět k Bicocce, která byla nakonec také dobyta. Vévoda Savojský se vrhl na Rakušany se zálohami, ale marně. Přesila císařských byla příliš veliká, Italové ztratili svá postavení, a tím byla bitva rozhodnuta. Jediná ústupová cesta, která Piemonťanům zbývala, vedla k Alpám, k Bielle a k Borgomaneru.

A právě o této bitvě, která byla připravena zradou a vyhrána přesilou, praví „Kölnische Zeitung", tak dlouho prahnoucí po vítězství Rakušanů:

„Tato bitva se bude *na věčné časy skvít* (!) v dějinách válek, neboť vítězství, jehož tu dobyl starý Radecký, je výsledkem tak *obratně kombinovaných* pohybů vojsk a *vskutku tak velkolepé statečnosti*, jakou *svět neviděl od dob velkého démona bitev Napoleona*(!!!)."

Radecký nebo spíše Hess, náčelník jeho generálního štábu, provedl svůj komplot s Ramorinem docela dobře, to je třeba přiznat. Že ale od dob Grouchyovy zrady u Waterloo svět neviděl tak velkolepou podlost jako Ramorinovu – to je také pravda. Radecký však nepatří do stejné kategorie s velkým „démonem bitev" (!) Napoleonem, nýbrž s *Wellingtonem:* jejich vítězství si vyžádala mnohem víc *peněz* než statečnosti a obratnosti.

Ostatních lží, které včera večer „Kölnische Zeitung" rozšiřovala, že prý demokratičtí poslanci upláchli z Turína a Lombarďané že se prý „chovali jako zbabělá sebranka" atd., si nehodláme vůbec všímat. Poslední události je už vyvrátily. Tyto lži jsou jen dokladem, jak se „Kölnische Zeitung" raduje z toho, že velké Rakousko, a to ještě za pomoci zrady, zardousilo malý Piemont.

Napsal B. Engels 30. března až 3. dubna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 260, druhé vydání čís. 261 a čís. 263
z 31. března, 1. a 4. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ZAHRANIČNÍ POLITIKA FRANCOUZSKÉ REPUBLIKY

Kolín 3. dubna. Zasedání francouzského Národního shromáždění z 31. března je pamětihodné projevem „obratného mužíčka", pana *Thierse*, který zde s cynickou otevřeností a nedvojsmyslnou jasností vychvaloval vídeňské smlouvy z roku 1815 a tvrdil, že jsou základem nynějších politických poměrů v Evropě. A neměl snad tento mužíček naprosto pravdu, když si tropil posměch z rozporu, který tu je, když tyto smlouvy fakticky platí a přitom se právními obraty popírají? Takto opatrně si počínali jak prozatímní vláda, tak Cavaignac. Barrotova zahraniční politika byla nutným důsledkem politiky Cavaignacovy, tak jako Cavaignacova zahraniční politika byla nutným důsledkem politiky Lamartinovy. Lamartine, tak jako celá prozatímní vláda, jejíž zahraniční politiku prováděl, zradil Itálii a Polsko pod záminkou, že se tím uvolní vnitřní vývoj francouzské republiky. Řinčení zbraní by se totiž bylo špatně hodilo k Lamartinově propagandě plné květnatých frází. Prozatímní vláda totiž tvrdila, že protiklad mezi buržoasní třídou a dělnickou třídou lze odstranit frází o „sbratření", a tím chtěla odfantazírovat třídní boj; podobným způsobem chtěla odstranit i národnostní rozpory a válku s cizinou. Pod záštitou prozatímní vlády upevnili své posice utlačovatelé Poláků, Italů a Maďarů a také francouzská buržoasie, která koncem června začala uskutečňovat Lamartinovo sbratření. Cavaignac upevňoval mír navenek, aby mohl klidně vést občanskou válku doma, a nepřekážel „slušné" umírněné republice, buržoasní republice, v ničení poražené rudé republiky, dělnické republiky. Za Cavaignaca byla v Evropě opět vytvořena stará svatá aliance, stejně jako ve Francii nová svatá aliance legitimistů,

stoupenců Ludvíka Filipa, bonapartistů a „slušných" republikánů. Vládou této dvojí svaté aliance je ministerský kabinet Odilona Barrota. Jeho zahraniční politika je politikou této svaté aliance. Barrot potřebuje vítězství kontrarevoluce za hranicemi, aby dovršil kontrarevoluci ve Francii.

Na zasedání Národního shromáždění 31. března se prozatímní vláda zříká Cavaignaca; Cavaignac právem tvrdí, že je pravoplatným nástupcem prozatímní vlády, a sám se zase zříká Odilona Barrota, který nadále žije v domnění, že smyslem únorové revoluce jsou – vídeňské smlouvy z roku 1815. Flocon prohlašuje – a Barrot to nevyvrací – že Barrotova vláda prý před dvěma dny dala Itálii doslova do klatby a všem Francouzům, Polákům a Italům, kteří tam chtějí jet, *odpírá pasy*. Cožpak si Barrot nezasluhuje, aby se stal ministerským předsedou Jindřicha V.?

Ostatně Ledru-Rollin ve své odpovědi Thiersovi přiznává:

„Ano, nejednal jsem správně, to musím přiznat; prozatímní vláda měla poslat své vojáky na hranice, ne aby dobývali, nýbrž aby chránili utlačované bratry, a teď by už nebylo v Evropě jediného despoty. Jestliže jsme však tehdy váhali rozpoutat válku, byla tím vinna monarchie, která vyčerpala naše finance a vyprázdnila naše arsenály."

Napsáno 3. dubna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 263 ze 4. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* KOMEDIE

S CÍSAŘSKOU KORUNOU

Kolín 3. dubna. Pan Brandenburg včera oznámil druhé sněmovně, co král hodlá podniknout v „německé otázce". Pokušení bylo příliš veliké; „věrným Eckartům"[293] z „Neue Preussische Zeitung" a všem jejich výstrahám nebylo popřáno sluchu. *Pruský král* **přijme** *nabízenou korunu*, a tak můžeme v nejbližší době očekávat slavnostní vjezd Jeho křesťansko-germánského královsko-císařského Veličenstva do sídla „říšské vlády".

Ale zatímco Bedřich Vilém přijímá císařskou korunu z rukou plebejského frankfurtského parlamentu, dává zároveň mírný kopanec jak tomuto parlamentu, tak ilusi o jeho svrchovanosti.

Ministerský předseda „uznává, že usnesení frankfurtského shromáždění je *velkým krokem kupředu* k nastolení německé jednoty. Musí však také brát ohled na práva vlád. Je toho mínění, že *usnesení nabude platnosti, teprve až s ním budou dobrovolně souhlasit panovníci, a je závazné jen pro ty německé země, jejichž panovníci tento dobrovolný souhlas dají*. Pruská vláda však učiní všechno, aby tohoto dobrovolného sjednocení dosáhla."

Velmi chytře vymyšleno! Císařskou korunu lze vždycky přijmout, zejména je-li dávno marně touženým životním cílem – srovnej známou Radowitzovu brožuru „Jak se Bedřich Vilém IV. *nestal* německým císařem"[294]. Ale na koruně, kterou nabízí frankfurtský parlament, lpí příliš mnoho plebejské špíny, příliš mnoho nepříjemných vzpomínek na neblahé dny panství svrchovaného lidu, než aby si ji mohl král z boží milosti, a k tomu ještě rehabilitovaný, jen tak beze všeho posadit na hlavu.

Teprve až ostatní také z boží milosti korunovaní panovníci dají svůj souhlas, teprve pak bude nová koruna milostí boží očištěna od hříšných skvrn březnových vymožeností a vysvěcena; teprve pak

se jí chopí vyvolenec dvě stě devadesáti profesorů a dvorních radů a řekne jako kdysi v Berlíně: „Z boží milosti dána mi tato koruna a běda tomu, kdo se jí dotkne!"

Jakého nového stadia dosáhne německý říšský zmatek komedií s císařskou korunou a zejména souhlasem nebo nesouhlasem jednotlivých vlád, na to ať dá odpověď moudrá „Kölnische Zeitung".

Napsal B. Engels 3. dubna 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 263 ze 4. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

NÁMEZDNÍ PRÁCE A KAPITÁL[295]

I

Kolín 4. dubna*. Z různých stran se nám vytýkalo, že jsme nevyložili *ekonomické vztahy*, které jsou materiální základnou nynějších třídních a národních bojů. Zmiňovali jsme se o těchto vztazích soustavně jedině tam, kde se v politických srážkách bezprostředně vnucovaly.

Především šlo o to, sledovat třídní boj v každodenním chodu událostí a na podkladě již daného a denně nově vznikajícího historického materiálu empiricky dokázat, že zároveň s porobením dělnické třídy, která provedla únorovou a březnovou revoluci, byli poraženi i její odpůrci – ve Francii buržoasní republikáni a na celé evropské pevnině třídy buržoasie a rolnictva bojující proti feudálnímu absolutismu; že vítězství „slušné republiky" ve Francii bylo zároveň porážkou národů, které odpověděly na únorovou revoluci hrdinnými válkami za nezávislost; a konečně že porážkou revolučních dělníků upadla Evropa znovu do starého dvojího otroctví, do otroctví *anglicko-ruského*. Červnový boj v Paříži, pád Vídně, tragikomedie berlínského listopadu**, zoufalé úsilí Polska, Itálie a Maďarska, vyhladovění Irska – to byly hlavní události, v nichž se promítl evropský třídní boj mezi buržoasií a dělnickou třídou a na nichž jsme ukázali, že každé revoluční povstání, ať se jeho cíl zdá sebevzdálenější třídnímu boji, musí ztroskotat, dokud nezvítězí

* V různých vydáních díla „Námezdní práce a kapitál", i ve vydání z roku 1891, jsou data na začátku článků vypuštěna. *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 za slovy „berlínského listopadu" připojeno: „1848". *(Pozn. red.)*

revoluční dělnická třída, že každá sociální reforma zůstane utopií, dokud proletářská revoluce a feudální kontrarevoluce nezměří zbraněmi své síly ve *světové válce*. V našem výkladu, právě tak jako ve skutečnosti, byly *Belgie* a *Švýcarsko* tragikomickými, karikaturními žánrovými obrázky na velikém historickém plátně: Belgie – vzorný stát buržoasní monarchie, Švýcarsko – vzorný stát buržoasní republiky, v obou případech státy, které se domnívají, že jsou stejně nezávislé na třídním boji jako na evropské revoluci.

Nyní, kdy naši čtenáři viděli rozvíjet se třídní boj roku 1848 v obrovských politických formách, je na čase, abychom si blíže povšimli přímo ekonomických vztahů, na nichž se zakládá jak existence buržoasie a její třídní panství, tak otroctví dělníků.

Ve třech velkých oddílech vylíčíme: 1) Vztah mezi *námezdní prací a kapitálem*, otroctví dělníka a panství kapitalisty; 2) *nevyhnutelné zanikání středních měšťáckých tříd a rolnického stavu* za nynějšího systému;* 3) *obchodní ujařmení a vykořisťování buržoasních tříd různých evropských národů* despotou světového trhu – *Anglií*.

Vynasnažíme se to vyložit pokud možno prostě a přístupně a nebudeme předpokládat znalost ani nejzákladnějších pojmů politické ekonomie. Chceme, aby nám rozuměli dělníci. Mimoto vládne v Německu obdivuhodná nevědomost a zmatení pojmů, pokud jde o nejjednodušší ekonomické vztahy, počínaje patentovanými obhájci nynějších poměrů a konče **socialistickými divotvorci** a **zneuznanými politickými génii,** jimiž oplývá roztříštěné Německo ještě víc než zeměpány.

Nejdříve tedy k první otázce: **Co je mzda? Jak je určována?**

Kdybychom se zeptali dělníků: „Jak velká je vaše mzda?", odpověděl by jeden: „Dostávám od svého buržoy jeden frank** za pracovní den", druhý: „Dostávám dva franky" atd. Podle toho,

* Ve vydání z roku 1891 před slovy *„rolnického stavu"* vloženo: *„takzvaného"*. *(Pozn. red.)*

** 1 frank se rovná osmi pruským stříbrným grošům. [Ve vydání z roku 1891 je „frank" všude nahrazen „markou". *(Pozn. red.)*]

v jakých pracovních odvětvích jsou zaměstnáni, udávali by různou částku, kterou každý z nich dostává od svého buržoy za určitou pracovní dobu nebo* za provedení určité práce, např. za utkání jednoho lokte plátna nebo za vysázení jednoho tiskového archu. Přestože jejich údaje budou různé, shodnou se všichni na jednom: mzda je peněžní částka, kterou platí kapitalista za určitou pracovní dobu nebo za určitý pracovní úkon.

Buržoa tedy** *kupuje* za peníze práci dělníků. Dělníci mu za peníze svou práci *prodávají*.*** Za touž částku, za kterou buržoa† koupil jejich práci††, např. za 2 franky, byl by mohl koupit 2 libry cukru nebo určité množství nějakého jiného zboží. Dva franky, za něž koupil 2 libry cukru, jsou *cenou* 2 liber cukru. Dva franky, za něž koupil dvanáctihodinovou práci†††, jsou cenou dvanáctihodinové práce. Práce§ je tedy zbožím, o nic méně a o nic více než cukr. Práce se měří hodinami, cukr váhou.

Své zboží, práci§§, směňují dělníci za zboží kapitalisty – za peníze, a to v určitém poměru. Tolik a tolik peněz za tolik a tolik práce§§§. Za dvanáctihodinové tkaní 2 franky. Ale což ty dva franky nepředstavují všechno ostatní zboží, které mohou za dva franky koupit? Dělník tedy vskutku směnil své zboží – práci§§§§ – za jiné

* Ve vydání z roku 1891 jsou slova „za určitou pracovní dobu nebo" vypuštěna. *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „Buržoa tedy" — „Zdá se tedy, že kapitalista". *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 bylo za tuto větu vloženo: „To je však pouhé zdání. Ve skutečnosti prodávají kapitalistovi za peníze svou pracovní *sílu*. Tuto pracovní sílu kupuje kapitalista na den, na týden, na měsíc atd. A když ji koupil, spotřebuje ji tím, že nechá dělníky po sjednanou dobu pracovat." *(Pozn. red.)*

† Ve vydání z roku 1891 místo „buržoa" — „kapitalista". *(Pozn. red.)*

†† Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

††† Ve vydání z roku 1891 místo „dvanáctihodinovou práci" — „dvanáctihodinové použití pracovní síly". *(Pozn. red.)*

§ Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

§§ Ve vydání z roku 1891 místo „práci" — „pracovní sílu". *(Pozn. red.)*

§§§ Ve vydání z roku 1891 místo „za tolik a tolik práce" — „za tak a tak dlouhé používání pracovní síly". *(Pozn. red.)*

§§§§ Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

zboží všeho druhu*, a to v určitém poměru. Tím, že mu kapitalista dal 2 franky, dal mu výměnou za jeho pracovní den tolik a tolik masa, tolik a tolik oděvu, tolik a tolik dřeva, světla atd. Tyto 2 franky vyjadřují tedy poměr, v jakém se práce** směňuje za jiné zboží, vyjadřují *směnnou hodnotu* dělníkovy práce***. Směnná hodnota zboží vyjádřená v *penězích* se nazývá jeho *cenou*. *Mzda* je tedy jen zvláštním označením pro *cenu práce*†, pro cenu tohoto zvláštního zboží, jehož jedinou schránkou je lidské maso a krev.

Vezměme kteréhokoli dělníka, např. tkalce. Buržoa†† mu dodá stav a přízi. Tkadlec se dá do práce a z příze se stane plátno. Buržoa††† se zmocní tohoto plátna a prodá je např. za 20 franků. Je tkalcova mzda *podílem* na tomto plátnu, na oněch 20 francích, na produktu jeho práce? Naprosto ne. Tkadlec dostal svou mzdu dávno předtím, než bylo plátno prodáno, ba snad mnohem dříve, než bylo utkáno. Kapitalista tedy neplatí tuto mzdu z peněz, jež utrží za plátno, nýbrž z peněz, které má v zásobě. Jako tkalcovský stav a příze nejsou výrobkem tkalce – dodal mu je buržoa, stejně tak není jeho výrobkem zboží, které dostane směnou za své zboží, práci§. Mohlo se stát, že buržoa nenašel pro své plátno vůbec žádného kupce. Mohlo se stát, že mu prodej plátna nevynesl ani částku vydanou na mzdu. A možná, že je prodá velmi výhodně ve srovnání se mzdou vyplacenou tkalci. To všechno se tkalce nijak netýká. Kapitalista kupuje za jednu část svého hotového majetku, svého kapitálu, tkalcovu práci§§ úplně tak, jako za jinou jeho část nakoupil surovinu – přízi – a pracovní ná-

* Ve vydání z roku 1891 místo „za jiné zboží všeho druhu" — „za zboží všeho druhu". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 místo „práce" — „pracovní síly". *(Pozn. red.)*

† Ve vydání z roku 1891 místo „*cenu práce*" — „cenu pracovní síly, obyčejně nazývanou *cenou práce*". *(Pozn. red.)*

†† Ve vydání z roku 1891 místo „Buržoa" — „Kapitalista". *(Pozn. red.)*

††† Ve vydání z roku 1891 místo „buržoa" — „kapitalista". *(Pozn. red.)*

§ Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

§§ Ve vydání z roku 1891 místo „práci" — „pracovní sílu". *(Pozn. red.)*

stroj – stav. Když to všechno nakoupil, a k tomu patří i práce* nutná k výrobě plátna, přistoupí k výrobě, přičemž *suroviny a pracovní nástroje patří jen jemu.* K pracovním nástrojům teď ovšem patří i náš dobrý tkadlec, který nemá na výrobku nebo na jeho ceně právě tak žádný podíl, jako jej nemá tkalcovský stav.

*Mzda tedy není dělníkovým podílem na zboží, které vyrobil. Mzda je částí zboží, které tu již bylo a za něž si kapitalista kupuje určité množství produktivní práce***.*

Práce*** je tedy zboží, které jeho majitel, námezdní dělník, prodává kapitálu. Proč je prodává? Aby mohl žít.

Práce† je však vlastní životní činností dělníkovou, jeho vlastním životním projevem. A tuto *životní činnost* prodává druhému, aby si zajistil nutné *prostředky k životu.* Jeho životní činnost je tedy pro něho pouze *prostředkem*, který mu umožňuje existovat. Pracuje, aby mohl žít. Nepočítá dokonce práci ani za část svého života, naopak, práce pro něho znamená obětování života. Práce je zbožím, které prodal druhému. Proto ani výrobek jeho činnosti není cílem jeho činnosti. Sám pro sebe nevyrábí dělník ani hedvábí, jež tká, ani zlato, jež doluje, ani palác, který staví. Pro sebe vyrábí *mzdu*, a hedvábí, zlato, palác se pro něho proměňují v určité množství životních prostředků, třeba v bavlněnou kazajku, měďák, sklepní byt. Může dělník, který dvanáct hodin tká, přede, vrtá, soustruhuje, staví, kope, tluče štěrk, nosí břemena atd. – může snad pokládat za projev svého života, za život toto dvanáctihodinové tkaní, předení, vrtání, soustruhování, stavění, kopání, tlučení štěrku? Naopak. Život pro něho začíná tehdy, když tato činnost přestane, u stolu, v hospodě, na lůžku. Smysl jeho dvanáctihodinové práce pro něho není v tom, že tká, přede, vrtá atd., nýbrž v tom, že tím dosahuje *výdělku*, který mu umožňuje, aby zasedl ke stolu, zašel do hospody, ulehl do postele. Kdyby bourec morušový tkal proto, aby si

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*
** Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síly". *(Pozn. red.)*
*** Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síla". *(Pozn. red.)*
† Ve vydání z roku 1891 místo „Práce" – „Uplatňování pracovní síly, práce". *(Pozn. red.)*

udržel svou existenci jakožto housenka, byl by to hotový námezdní dělník.

Práce* nebyla vždycky *zbožím*, práce nebyla vždycky námezdní prací, tj. *svobodnou* prací. *Otrok* neprodával otrokáři svou práci**, tak jako vůl neprodává rolníkovi své výkony. Otrok byl spolu se svou prací*** prodán jednou provždy svému pánovi. Je zbožím, jež může přecházet z rukou jednoho vlastníka do rukou druhého. *On sám* je zbožím, ale práce† není *jeho* zbožím. *Nevolník* prodává jen část své práce††. Není to on, kdo dostává plat od vlastníka půdy; naopak vlastník půdy dostává od něho tribut. Nevolník patří k půdě a odvádí vrchnosti plodiny. *Svobodný dělník* naproti tomu prodává sám sebe, a to po částech. Den co den vydražuje 8, 10, 12, 15 hodin svého života tomu, kdo nejvíce nabídne, majiteli surovin, pracovních nástrojů a životních prostředků, tj. kapitalistovi. Dělník nepatří ani vlastníkovi, ani půdě, ale 8, 10, 12, 15 hodin jeho každodenního života patří tomu, kdo je koupí. Dělník opouští kapitalistu, jemuž se pronajal, kdy se mu zachce, a kapitalista, kdykoli se mu zlíbí, propouští dělníka, jakmile už z něho nemá užitek nebo alespoň ne takový, s jakým počítal. Dělník, jehož jediným pramenem výdělku je prodej práce†††, nemůže však opustit *celou třídu kupců*, tj. *třídu kapitalistů*, nechce-li se odsoudit k smrti hladem. *Nepatří tomu neb onomu buržoovi, nýbrž buržoasii, třídě buržoasie*§; a je už jeho věcí, aby si našel pána, tj. kupce v této třídě buržoasie§§.

Dříve než se budeme podrobněji zabývat vztahem mezi kapitálem a námezdní prací, vyložíme stručně nejobecnější podmínky, které mají význam při určování mzdy.

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*
** Ve vydání z roku 1891 místo „práci" – „pracovní sílu". *(Pozn. red.)*
*** Ve vydání z roku 1891 místo „prací" – „pracovní silou". *(Pozn. red.)*
† Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síla". *(Pozn. red.)*
†† Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síly". *(Pozn. red.)*
††† Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síly". *(Pozn. red.)*
§ Ve vydání z roku 1891 místo *„Nepatří tomu neb onomu buržoovi, nýbrž buržoasii, třídě buržoasie"* – „Nepatří tomu neb onomu kapitalistovi, nýbrž *třídě kapitalistů*". *(Pozn. red.)*
§§ Ve vydání z roku 1891 místo „buržoasie" – „kapitalistů". *(Pozn. red.)*

Mzda, jak jsme viděli, je *cenou* určitého zboží, práce*. Mzda je proto určována týmiž zákony, kterými je určována cena každého jiného zboží.

Otázkou tedy je, *jak je určována cena zboží?*

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

II

Kolín 5. dubna. Čím je určována *cena* zboží?

Konkurencí mezi kupujícími a prodávajícími, poměrem mezi poptávkou a nabídkou, koupěchtivostí a jejím krytím. Konkurence, kterou je určována cena zboží, je *trojstranná.*

Totéž zboží nabízejí různí prodávající. Kdo prodává zboží stejné kvality nejlevněji, je si jist, že vytlačí z bojiště ostatní prodávající a zajistí si největší odbyt. Prodávající tedy navzájem bojují o odbyt, o trh. Každý z nich chce prodávat co nejvíc a pokud možno sám a vyloučit ostatní prodávající. Proto jeden prodává levněji než druhý. Vzniká tedy *konkurence mezi prodávajícími*, jež *stlačuje* cenu zboží, které nabízejí.

Ale je také *konkurence mezi kupujícími*, a ta zase cenu nabízeného zboží *zvyšuje.*

Konečně je *konkurence mezi kupujícími a prodávajícími*; jedni chtějí nakoupit co nejlevněji, druzí co nejdráže prodat. Výsledek této konkurence mezi kupujícími a prodávajícími závisí na tom, jaký je poměr mezi oběma uvedenými konkurujícími stranami, tj. na tom, kde je konkurence silnější, zda v táboře kupujících, nebo v táboře prodávajících. Průmysl posílá do pole dvě armády proti sobě, a každá z nich opět svádí bitvu ve svých vlastních řadách mezi svými vlastními oddíly. Ta armáda, v jejíchž vlastních řadách je nejmenší pranice, vítězí nad protivníkem.

Předpokládejme, že na trhu je 100 balíků bavlny, zatímco kupců je na 1000 balíků. V tomto případě je tedy poptávka 10krát větší než nabídka. Konkurence mezi kupci bude tedy velmi silná, každý z nich si bude chtít urvat alespoň jeden, a bude-li to možné,

třeba všech 100 balíků. Tento příklad není libovolně vymyšlen. V dějinách obchodu byla období neúrody bavlny, kdy se několik spolčených kapitalistů snažilo skoupit nikoli 100 balíků, nýbrž celou světovou zásobu bavlny. V uvedeném případě se tedy bude snažit jeden kupec vytlačit druhého tím, že za balík bavlny nabídne poměrně vyšší cenu. Když ti, kdo prodávají bavlnu, vidí, že oddíly nepřátelského vojska vedou mezi sebou velmi prudký boj a že prodej všech jejich 100 balíků je úplně zajištěn, budou se střežit, aby si navzájem vjeli do vlasů a stlačili tak cenu bavlny ve chvíli, kdy se jejich protivníci navzájem předhánějí, aby ji vyhnali do výše. Proto se v táboře prodávajících náhle rozhostí mír. Stojí s filosoficky založenýma rukama jako jeden muž proti kupujícím a jejich požadavky by neznaly mezí, kdyby nabídky i těch nejdotěrnějších koupěchtivců neměly své velmi určité meze.

Je-li tedy nabídka nějakého zboží slabší než poptávka po tomto zboží, je konkurence mezi prodávajícími nepatrná nebo vůbec není. Tou měrou, jak slábne konkurence mezi prodávajícími, přibývá konkurence mezi kupujícími. Výsledkem je více nebo méně značný vzestup cen zboží.

Je známo, že častěji se stává opačný případ s opačným výsledkem: nabídka značně převyšuje poptávku; zoufalá konkurence mezi prodávajícími; nedostatek kupců, a tedy odprodej zboží za babku.

Co však znamená stoupání a klesání cen, co znamená vysoká a nízká cena? Zrnko písku je pod drobnohledem vysoké a věž je v porovnání s horou nízká. A je-li cena určována poměrem poptávky a nabídky, čím je určován poměr poptávky a nabídky?

Obraťme se na prvního měšťáka, kterého potkáme. Nebude se ani chvilku rozmýšlet a jako nový Alexandr Veliký rozetne tento metafysický uzel násobilkou. Jestliže mě výroba zboží, které prodávám, stála 100 franků – řekne nám – a jestliže při jeho prodeji strží 110 franků, rozumí se po uplynutí jednoho roku – bude to slušný, poctivý, zákonný zisk. Dostanu-li však směnou 120, 130 franků, je to vysoký zisk; a strží-li dokonce 200 franků, bude to už zisk mimořádný, ohromný. Co je tedy pro měšťáka měřítkem zisku? *Výrobní náklady* jeho zboží. Dostane-li směnou za toto zboží určité

množství jiného zboží, jehož zhotovení stálo méně, prodělal. Dostane-li směnou za toto zboží určité množství jiného zboží, jehož zhotovení stálo více, vydělal. A pokles nebo vzestup zisku měří podle toho, o kolik stupňů je směnná hodnota jeho zboží pod nulou nebo nad nulou – pod *výrobními náklady* nebo nad nimi.

Viděli jsme tedy, jak měnící se poměr poptávky a nabídky způsobuje hned stoupání, hned klesání cen, hned ceny vysoké, hned nízké.

Jestliže následkem nedostatečné nabídky nebo nepoměrně rostoucí poptávky cena jednoho zboží značně stoupá, musí cena nějakého jiného zboží úměrně tomu klesat. Vždyť cena zboží jen vyjadřuje v penězích poměr, ve kterém se za ně směňuje jiné zboží. Stoupne-li například cena jednoho lokte hedvábné látky z 5 franků na 6, klesne cena stříbra v poměru k ceně hedvábné látky a stejně klesne v poměru k ceně hedvábí cena všeho ostatního zboží, jehož cena zůstala nezměněna. Za totéž množství hedvábné látky musíme nyní dát směnou větší množství tohoto zboží.

Jaký následek bude mít stoupání ceny určitého zboží? Do kvetoucího průmyslového odvětví se vrhnou spousty kapitálů a tento příliv kapitálů do výnosnějšího průmyslového odvětví potrvá tak dlouho, dokud toto odvětví nebude vynášet zase jen obvyklý zisk, nebo spíše, dokud cena jeho výrobku následkem nadvýroby neklesne pod výrobní náklady.

A naopak: klesne-li cena nějakého zboží pod jeho výrobní náklady, budou se kapitály z výroby tohoto zboží stahovat. Kromě případu, kdy nějaké výrobní odvětví již neodpovídá požadavkům doby a musí proto zaniknout, bude se tímto útěkem kapitálu výroba takového zboží, tzn. jeho nabídka, tak dlouho zmenšovat, dokud nebude odpovídat poptávce, tedy dokud jeho cena znovu nestoupne na úroveň jeho výrobních nákladů, nebo spíše, dokud nabídka neklesne pod poptávku, tj. dokud cena zboží opět nestoupne nad jeho výrobní náklady, neboť *běžná cena zboží je vždy vyšší nebo nižší než jeho výrobní náklady.*

Vidíme, jak kapitály neustále odtékají a přitékají z jednoho průmyslového odvětví do druhého. Vysoká cena vyvolává příliš silný příliv a nízká cena příliš silný odliv.

Ještě z jiného hlediska bychom mohli ukázat, jak je výrobními náklady určena nejen nabídka, nýbrž i poptávka. To by nás však odvedlo příliš daleko od našeho předmětu.

Právě jsme viděli, jak kolísání nabídky a poptávky vrací cenu zboží vždy znovu na úroveň výrobních nákladů. *Skutečná cena zboží je sice vždy vyšší nebo nižší než výrobní náklady; avšak stoupání a klesání se vzájemně vyrovnává*, takže vezmeme-li v určitém časovém úseku tento odliv a příliv v průmyslu vcelku, směňuje se zboží navzájem podle svých výrobních nákladů, jeho cena je tedy určena jeho výrobními náklady.

Toto určení ceny výrobními náklady nesmí být chápáno v tom smyslu, jak je chápou ekonomové. Ti říkají, že *průměrná cena* zboží se rovná výrobním nákladům; to prý je *zákon*. Anarchický pohyb, v němž se vzestup vyrovnává poklesem a pokles vzestupem, považují za náhodu. Týmž právem – jak to také někteří ekonomové činí – by se mohlo kolísání cen považovat za zákon, a jejich určování výrobními náklady za náhodu. Ale jen v průběhu tohoto kolísání, které – jak se ukazuje při bližším zkoumání – způsobuje nejstrašnější spoušť a jako zemětřesení otřásá základy měšťácké společnosti, jedině v průběhu tohoto kolísání je cena určována výrobními náklady. Celkový pohyb tohoto nepořádku je jeho řádem. V průběhu této průmyslové anarchie, v tomto koloběhu vyrovnává konkurence, abych tak řekl, jeden extrém druhým.

Vidíme tedy, že cena zboží je určována jeho výrobními náklady, a to tak, že se období, kdy cena tohoto zboží stoupá nad výrobní náklady, vyrovnávají obdobími, kdy klesá pod výrobní náklady, a naopak. To ovšem neplatí pro každý jednotlivý průmyslový výrobek, nýbrž jen pro celé průmyslové odvětví. Neplatí to tedy ani pro jednotlivého průmyslníka, nýbrž jenom pro celou třídu průmyslníků.

Určování ceny výrobními náklady se rovná určování ceny pracovní dobou potřebnou k výrobě zboží, neboť výrobní náklady se skládají: 1) ze surovin a pracovních nástrojů*, tj. z průmyslových

* Ve vydání z roku 1891 místo „pracovních nástrojů" – „opotřebování pracovních nástrojů". *(Pozn. red.)*

výrobků, jejichž zhotovení vyžadovalo určité množství pracovních dnů, v nichž se tedy zračí určité množství pracovní doby; 2) z bezprostřední práce, jejíž mírou je právě čas.

Tytéž všeobecné zákony, které řídí cenu zboží vůbec, řídí samozřejmě také *mzdu – cenu práce*.

Mzda za práci hned stoupá, hned klesá, podle toho, v jakém poměru je poptávka a nabídka, podle toho, jak se utváří konkurence mezi kupci práce* – kapitalisty, a mezi prodavači práce** – dělníky. Kolísání cen zboží odpovídá všeobecně vzato kolísání mezd. *Ale v mezích tohoto kolísání je cena práce určována výrobními náklady, pracovní dobou potřebnou k vytvoření tohoto zboží, práce****.

Jaké jsou tedy výrobní náklady práce†?

Jsou to náklady, kterých je třeba k tomu, aby udržely dělníka jakožto dělníka a aby z něho vyškolily dělníka.

Čím kratší učební dobu vyžaduje proto určitá práce, tím menší jsou výrobní náklady na dělníka a tím nižší je cena jeho práce, jeho mzda. V průmyslových odvětvích, kde není třeba téměř žádné doby na zaučení a kde stačí pouhá fysická existence dělníkova, omezují se výrobní náklady potřebné k jeho vytvoření téměř jen na zboží nezbytné k tomu, aby se udržel naživu††. *Cena jeho práce* je proto určena *cenou nezbytných životních prostředků*.

K tomu však přistupuje ještě jedna okolnost.

Když továrník vypočítává své výrobní náklady a podle nich cenu výrobků, započítává opotřebování pracovních nástrojů. Stojí-li ho např. stroj 1000 franků a opotřebuje-li se tento stroj za deset let, připočítává továrník ročně k ceně zboží 100 franků, aby po deseti letech mohl opotřebovaný stroj nahradit novým. Stejně musí být do výrobních nákladů prosté práce††† započítávány náklady na udržení rodu, aby se dělnické plémě mohlo rozmnožovat a opotře-

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síly". *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síly". *(Pozn. red.)*

† Ve vydání z roku 1891 místo „práce" – „pracovní síly". *(Pozn. red.)*

†† Ve vydání z roku 1891 za slovo „naživu" připojeno: „a byl schopen práce". *(Pozn. red.)*

††† Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

bované dělníky nahrazovat novými. Opotřebování dělníka se tedy započítává stejně jako opotřebování stroje.

Výrobní náklady prosté práce* jsou tedy *náklady na existenci dělníka a zachování jeho rodu.* Cena těchto nákladů na existenci a zachování rodu tvoří mzdu. Takto určená mzda se nazývá *mzdovým minimem.* Toto mzdové minimum, jako vůbec určení ceny zboží výrobními náklady, platí nikoli pro *jednotlivé individuum*, nýbrž pro celý *druh.* Jednotliví dělníci, miliony dělníků nedostávají ani tolik, aby mohli žít a udržovat svůj rod, ale *mzda celé dělnické třídy* se v mezích svého kolísání vyrovnává na toto minimum.

Nyní, když jsme si ujasnili nejobecnější zákony řídící mzdu stejně jako cenu každého jiného zboží, můžeme se zabývat naším předmětem podrobněji.

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

III

Kolín 6. dubna. Kapitál se skládá ze surovin, pracovních nástrojů a nejrozmanitějších životních prostředků, kterých se používá k výrobě nových surovin, nových pracovních nástrojů a nových životních prostředků. Všechny tyto součásti kapitálu jsou výtvory práce, produkty práce, jsou *nahromaděnou prací.* Nahromaděná práce, která je prostředkem k nové výrobě, je kapitálem.

Tak praví ekonomové.

Co je černošský otrok? Člověk černého plemene. Z toho nikdo nezmoudří.

Černoch je černoch. Teprve za určitých poměrů se stává *otrokem.* Spřádací bavlnářský stroj je stroj na předení bavlny. Jen za určitých poměrů se stává *kapitálem.* Je-li vytržen z těchto poměrů, je právě tak málo kapitálem jako *zlato* samo o sobě *penězi* nebo cukr *cenou* cukru.

Ve výrobě nevstupují lidé jen do vztahu k přírodě*. Mohou vyrábět jen tehdy, jestliže se určitým způsobem spojí k společné činnosti a k vzájemné výměně svých činností. Aby mohli vyrábět, vstupují do určitých vzájemných vztahů a poměrů a jen v rámci těchto společenských vztahů a poměrů se uskutečňuje jejich vztah k přírodě**, uskutečňuje se výroba.

Tyto společenské vztahy, do nichž výrobci navzájem vstupují, podmínky, za nichž si vyměňují svou činnost a účastní se celkového

* Ve vydání z roku 1891 místo „nevstupují lidé jen do vztahu k přírodě" — „působí lidé nejenom na přírodu, nýbrž také na sebe navzájem". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „vztah k přírodě" — „působení na přírodu". *(Pozn. red.)*

aktu výroby, budou ovšem různé podle charakteru výrobních prostředků. Vynálezem nového válečného nástroje, střelné zbraně, se nutně změnila celá vnitřní organisace armády, změnily se vztahy, v nichž jednotlivci tvoří armádu a mohou jako armáda působit, změnil se také vzájemný vztah různých armád.

Společenské vztahy, v nichž jednotlivci vyrábějí, *společenské výrobní vztahy se tedy mění, přetvářejí se změnou a vývojem materiálních výrobních prostředků, výrobních sil. Výrobní vztahy tvoří ve svém souhrnu to, co* se nazývá *společenskými vztahy, společností*, a to společností na *určitém stupni dějinného vývoje*, společností mající zvláštní, odlišný charakter. Antická společnost, feudální společnost, buržoasní společnost jsou takovými souhrny výrobních vztahů, z nichž každý označuje zároveň zvláštní vývojový stupeň v dějinách lidstva.

Také *kapitál* je společenský výrobní vztah. Je to *buržoasní výrobní vztah*, výrobní vztah buržoasní společnosti. Což nebyly životní prostředky, pracovní nástroje a suroviny, z nichž se skládá kapitál, vytvořeny a nahromaděny za daných společenských podmínek, v určitých společenských vztazích? Což se jich nepoužívá k nové výrobě za daných společenských podmínek, v určitých společenských vztazích? A nečiní právě tento určitý společenský ráz z výrobků sloužících nové výrobě *kapitál?*

Kapitál se neskládá pouze ze životních prostředků, pracovních nástrojů a surovin, pouze z materiálních výrobků; skládá se také ze *směnných hodnot*. Všechny výrobky, z nichž se skládá, jsou *zboží*. Kapitál není tedy jen sumou materiálních výrobků, je sumou zboží, směnných hodnot, *společenských veličin*.

Kapitál zůstává týž, i když namísto vlny dáme bavlnu, namísto obilí rýži, namísto železnic parníky, jen když bavlna, rýže, parníky – tělo kapitálu – mají stejnou směnnou hodnotu, stejnou cenu jako vlna, obilí, železnice, v nichž byl kapitál dříve ztělesněn. Tělo kapitálu se může neustále měnit, aniž se v nejmenším mění kapitál.

Je-li však každý kapitál sumou zboží, tj. směnných hodnot, není ještě každá suma zboží, směnných hodnot, kapitálem.

Každá suma směnných hodnot je směnnou hodnotou. Každá jednotlivá směnná hodnota je sumou směnných hodnot. Např.

dům v hodnotě 1000 franků je směnnou hodnotou 1000 franků. List papíru v hodnotě 1 centimu* je sumou směnných hodnot $^{100}/_{100}$ centimů. Výrobky, které lze směnit za jiné, jsou *zbožím*. Onen určitý poměr, v němž jsou směnitelné, tvoří jejich *směnnou hodnotu* čili, vyjádřeno v penězích, jejich *cenu*. Množství těchto výrobků nemůže nic měnit na jejich určení být *zbožím* čili představovat *směnnou hodnotu* čili mít určitou *cenu*. Strom zůstává stromem, ať je velký nebo malý. Změní se charakter železa jakožto zboží, jakožto směnné hodnoty tím, že je budeme směňovat za jiné výrobky nikoli v lotech**, nýbrž v metrických centech? Podle toho, kolik ho je, je železo zbožím větší nebo menší hodnoty, vyšší nebo nižší ceny.

Jak se nyní určité množství zboží, směnných hodnot, stává kapitálem?

Tím, že se jako samostatná společenská moc, tj. jako moc *jedné části společnosti*, uchovává a rozmnožuje *směnou za bezprostřední, živou práci****. Existence třídy, která nemá nic než svou pracovní schopnost, je nutným předpokladem kapitálu.

Teprve panství nahromaděné, minulé, zpředmětněné práce nad bezprostřední, živou prací činí z nahromaděné práce kapitál.

Podstata kapitálu není v tom, že nahromaděná práce slouží živé práci jako prostředek k nové výrobě. Podstata kapitálu je v tom, že živá práce slouží nahromaděné práci jako prostředek k uchování a rozmnožení její směnné hodnoty.

Co se děje při směně mezi kapitálem a námezdní prací†?

Dělník dostává směnou za svou práci†† životní prostředky, kapitalista však směnou za své životní prostředky dostává práci, produktivní činnost dělníkovu, tvůrčí sílu, jíž dělník nejen nahrazuje to, co spotřebuje, nýbrž i dává nahromaděné práci větší hodnotu, než měla dříve. Dělník dostává od kapitalisty část už existujících

* Ve vydání z roku 1891 „centim" všude nahrazen „fenikem". *(Pozn. red.)*

** 1 lot = 17,5 g. *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

† Ve vydání z roku 1891 místo „mezi kapitálem a námezdní prací" – „mezi kapitalistou a námezdním dělníkem". *(Pozn. red.)*

†† Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

životních prostředků. K čemu mu slouží tyto životní prostředky? K bezprostřední spotřebě. Jakmile však životní prostředky spotřebuji, jsou pro mne nenávratně ztraceny, ledaže využiji doby, po kterou mne tyto prostředky udržují naživu, k tomu, abych vyrobil nové životní prostředky, abych během spotřebovávání vytvořil svou prací nové hodnoty místo hodnot, jež spotřebováním zanikají. Ale právě tuto ušlechtilou reproduktivní sílu odstupuje dělník kapitálu směnou za životní prostředky, které dostal. Tato síla je tedy pro něho samého ztracena.

Uveďme příklad: Pachtýř platí svému nádeníkovi 5 stříbrných grošů za den. Za těchto 5 stříbrných grošů pracuje nádeník na pachtýřově poli celý den, a tak mu zajistí příjem 10 stříbrných grošů. Pachtýř nejen obdrží nazpět hodnoty, jež odstoupil nádeníkovi, nýbrž je zdvojnásobí. 5 stříbrných grošů, které zaplatil nádeníkovi, tedy použil, spotřeboval plodně, produktivně. Koupil za těchto 5 stříbrných grošů práci a sílu nádeníka, které vyrobí zemědělské plodiny dvojnásobné hodnoty a promění 5 stříbrných grošů v 10. Nádeník naproti tomu dostává za svou produktivní sílu, jejíž působení odstoupil pachtýři, 5 stříbrných grošů a ty smění za životní prostředky, které rychleji nebo pomaleji spotřebuje. Tak je těchto 5 stříbrných grošů spotřebováno dvojím způsobem, *reproduktivně* pro kapitál, neboť byly směněny za pracovní sílu, jež vytvořila 10 stříbrných grošů, *neproduktivně* pro dělníka, neboť ten je směnil za životní prostředky, které navždy zmizely a jejichž hodnotu může znovu dostat jen tenkrát, opakuje-li touž směnu s pachtýřem. *Kapitál tedy předpokládá námezdní práci a námezdní práce předpokládá kapitál. Podmiňují se navzájem; jedno plodí druhé.*

Vyrábí dělník v bavlnářské továrně jen bavlněné látky? Nikoli, vyrábí kapitál. Vyrábí hodnoty, které znovu slouží k tomu, aby velely jeho práci a s pomocí této práce vytvářely nové hodnoty.

Kapitál se může zvětšovat jedině tak, že se směňuje za práci*, že vyvolává v život námezdní práci. Námezdní práce** se může

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „Námezdní práce" — „Pracovní síla námezdního dělníka". *(Pozn. red.)*

směňovat za kapitál jedině tak, že zvětšuje kapitál, že posiluje moc, jíž otročí. *Zvětšování kapitálu je proto zvětšováním proletariátu, tj. dělnické třídy.*

Zájmy kapitalisty a dělníka jsou tedy *totožné*, tvrdí buržoové a jejich ekonomové. A vskutku! Dělník hyne, nezaměstná-li ho kapitál. Kapitál hyne, nevykořisťuje-li práci*, a aby ji mohl vykořisťovat, musí ji koupit. Čím rychleji se zvětšuje kapitál určený k výrobě, produktivní kapitál, čím víc tedy vzkvétá průmysl, čím víc se buržoasie obohacuje, čím lépe jdou obchody, tím víc dělníků potřebuje kapitalista, tím dráže se prodává dělník.

Z toho vyplývá, že nevyhnutelnou podmínkou poněkud snesitelného postavení dělníka je *co nejrychlejší růst produktivního kapitálu.*

Co je to však růst produktivního kapitálu? Je to růst moci nahromaděné práce nad živou prací. Růst panství buržoasie nad dělnickou třídou. Jestliže námezdní práce vytváří cizí bohatství, jež jí vládne, sobě nepřátelskou moc, kapitál, dostává od této moci prostředky zaměstnání (Beschäftigungsmittel), tj. životní prostředky, pod podmínkou, že se stane znovu částí kapitálu, pákou znovu vrhající kapitál do urychleného pohybu růstu.

*Tvrzení, že zájmy kapitálu a zájmy práce** jsou totožné, znamená vlastně jenom: kapitál a námezdní práce jsou dvě stránky téhož vztahu. Jedna podmiňuje druhou, jako se navzájem podmiňují lichvář a marnotratník.*

Dokud je námezdní dělník námezdním dělníkem, závisí jeho osud na kapitálu. To je to vychvalované společenství zájmů dělníka a kapitalisty.

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo *„zájmy práce"—„zájmy dělníků"*. *(Pozn. red.)*

IV

Kolín 7. dubna. Vzrůstá-li kapitál, vzrůstá masa námezdní práce, vzrůstá počet námezdních dělníků, zkrátka: panství kapitálu se rozšiřuje na větší množství lidí. Předpokládejme nejpříznivější případ, že s růstem produktivního kapitálu vzrůstá poptávka po práci. Pak tedy stoupá i cena práce, mzda.

Ať je dům sebemenší, dokud jsou okolní domy právě tak malé, vyhovuje všem společenským nárokům na bydlení. Jestliže však vedle domku vyroste palác, scvrkne se domek na ubohou chýši. Malé rozměry domku nyní dokazují, že jeho majitel je nenáročný nebo jen málo náročný; a ať se domek s rozvojem civilisace sebevíc zvětšuje, roste-li i sousední palác stejně rychle nebo dokonce rychleji, bude se obyvatel poměrně maličkého domku ve svých čtyřech stěnách cítit stále nešťastnější, nespokojenější a stísněnější.

Předpokladem poněkud znatelnějšího přírůstku mezd je rychlý růst produktivního kapitálu. Rychlý růst produktivního kapitálu vyvolává stejně rychlý růst bohatství, přepychu, společenských potřeb a společenských požitků. Ačkoli tedy požitky dostupné dělníkovi vzrostly, společenské uspokojení, jež poskytují, pokleslo v porovnání se zvětšenými požitky kapitalistovými, jež jsou dělníkovi nedostupné, v porovnání se stupněm vývoje společnosti vůbec. Naše potřeby a požitky vytváří společnost; proto je měříme společenskými měřítky; neměříme je předměty sloužícími k jejich uspokojení. Poněvadž naše potřeby a požitky mají společenskou povahu, jsou relativní.

Mzda vůbec není určena pouze množstvím zboží, jež za ni mohu směnit. Jsou v ní obsaženy různé vztahy.

Dělníci především dostávají za svou práci* určitou částku peněz. Je mzda určena pouze touto peněžní cenou?

V 16. století, kdy byla objevena Amerika**, zvětšilo se v Evropě množství obíhajícího zlata a stříbra. Proto hodnota zlata a stříbra v poměru k ostatnímu zboží klesla. Dělníci dostávali za svou práci*** totéž množství stříbra v mincích jako dříve. Peněžní cena jejich práce se nezměnila, a přesto jejich mzda klesla, neboť směnou za totéž množství stříbra dostávali menší množství jiného zboží. To byla jedna z okolností, jež napomáhaly růstu kapitálu, rozvoji buržoasie v 16. století.

Vezměme jiný případ. V zimě roku 1847 se následkem neúrody značně zdražily nejnutnější životní prostředky: obilí, maso, máslo, sýr atd. Dejme tomu, že dělníci dostávali za svou práci† touž částku peněz jako dříve. Cožpak jejich mzda neklesla? Ovšemže ano. Za tytéž peníze dostávali nyní při směně méně chleba, masa atd. Jejich mzda klesla nikoli proto, že se zmenšila hodnota stříbra, nýbrž proto, že stoupla hodnota životních prostředků.

Předpokládejme konečně, že peněžní cena práce se nezměnila, zatímco všechno zemědělské i průmyslové zboží kleslo v ceně, protože se začalo používat nových strojů, byla příznivější sezóna atd. Za tytéž peníze si dělníci nyní mohou koupit více nejrůznějšího zboží. Jejich mzda tedy stoupla právě proto, že se její peněžní hodnota nezměnila.

Peněžní cena práce, nominální mzda, se tedy nekryje s reálnou mzdou, tj. s množstvím zboží, které dělník směnou za mzdu skutečně dostane. Mluvíme-li tedy o stoupání nebo klesání mezd, nesmíme mít na zřeteli pouze peněžní cenu práce, nominální mzdu.

Avšak ani nominální mzda, tj. částka peněz, za kterou se dělník prodává kapitalistovi, ani reálná mzda, tj. množství zboží, jež za tyto peníze může koupit, nevyčerpávají vztahy obsažené ve mzdě.

* Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „kdy byla objevena Amerika" — „kdy byly v Americe objeveny bohatší doly, v nichž byla také snadnější těžba". *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 výraz „práce" nahrazen výrazem „pracovní síla". *(Pozn. red.)*

† Ve vydání z roku 1891 místo „práci" — „pracovní sílu". *(Pozn. red.)*

Mzda je kromě toho určena především svým poměrem k zisku, profitu kapitalisty – to je poměrná, relativní mzda.

Reálná mzda vyjadřuje cenu práce v poměru k ceně ostatního zboží, kdežto relativní mzda vyjadřuje cenu bezprostřední práce v poměru k ceně nahromaděné práce, poměrnou hodnotu námezdní práce a kapitálu, vzájemnou hodnotu kapitalisty a dělníka*.

Reálná mzda může zůstat stejná, může dokonce stoupat, a relativní mzda může přesto klesat. Předpokládejme např., že cena všech životních prostředků klesla o dvě třetiny, kdežto mzda jen o jednu třetinu, tedy např. ze tří franků na dva. Ačkoli si dělník za ty dva franky může koupit větší množství zboží než dříve za tři, přece jen se v poměru k zisku kapitalisty jeho mzda snížila. Zisk kapitalistův (například továrníkův) vzrostl o jeden frank, tj. dělník nyní musí za menší sumu směnných hodnot, jež mu kapitalista platí, vyrobit větší sumu směnných hodnot než dříve. Hodnota kapitálu v poměru k hodnotě práce vzrostla**. Rozdělení společenského bohatství mezi kapitál a práci je nyní ještě nerovnoměrnější. Kapitalista velí nyní s týmž kapitálem většímu množství práce. Moc kapitalistické třídy nad dělnickou třídou vzrostla, společenské postavení dělníka se zhoršilo, bylo stlačeno ještě o stupeň hlouběji ve srovnání s postavením kapitalisty.

* Ve vydání z roku 1891 Engels změnil konec odstavce počínaje slovy „cenu bezprostřední práce...“ takto: „podíl bezprostřední práce na hodnotě nově vytvořené touto prací v poměru k podílu na této hodnotě, který připadá nahromaděné práci, kapitálu.

Výše, na str. 14 [viz tento svazek, str. 404. *(Pozn. red.)*], jsme řekli: ‚Mzda tedy není dělníkovým podílem na zboží, které vyrobil. Mzda je částí zboží, které tu již bylo a za něž si kapitalista kupuje určité množství produktivní pracovní síly.‘ Tuto mzdu však musí kapitalista opět nahradit z ceny, za niž prodává výrobek zhotovený dělníkem; musí ji nahradit tak, aby mu při tom zpravidla zůstal ještě přebytek nad výrobní náklady, které vynaložil, zisk. Prodejní cena zboží vyrobeného dělníkem se pro kapitalistu rozpadá na tři části: *za prvé* na náhradu ceny surovin, které zálohoval, jakož i na náhradu opotřebování nástrojů, strojů a jiných pracovních prostředků, které také zálohoval, *za druhé* na náhradu mzdy, kterou zálohoval, a *za třetí* na část, která je tu navíc, na zisk kapitalisty. Zatímco první část nahrazuje jen *hodnoty, které tu již byly*, je jasné, že jak náhrada mzdy, tak přebytek tvořící kapitalistův zisk se berou plně z *nové hodnoty vytvořené prací dělníkovou* a přidané k hodnotě surovin. A *v tomto smyslu*, abychom je mohli navzájem srovnávat, můžeme jak mzdu, tak zisk pokládat za podíly na dělníkově výrobku.“ *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „Hodnota kapitálu v poměru k hodnotě práce vzrostla“ – „Podíl kapitálu v poměru k podílu práce vzrostl“. *(Pozn. red.)*

Jakým *všeobecným zákonem je určeno klesání a stoupání mzdy a zisku v jejich vzájemném poměru?*

Mzda a zisk jsou si vzájemně nepřímo úměrné. Směnná hodnota kapitálu, zisk, stoupá přímo úměrně tomu, jak klesá směnná hodnota práce**, denní mzda, a naopak. Zisk stoupá úměrně tomu, jak klesá mzda, a klesá úměrně tomu, jak stoupá mzda.*

Snad někdo namítne, že kapitalista může vydělat, smění-li výhodně své výrobky s jinými kapitalisty, stoupne-li poptávka po jeho zboží buď proto, že se otevřely nové trhy, nebo že se přechodně zvýšila potřeba na starých trzích atd.; tedy, že se zisk jednoho kapitalisty může zvětšit ošizením jiných kapitalistů bez ohledu na vzestup a pokles mzdy, směnné hodnoty práce***; nebo že jeho zisk může stoupat i proto, že používá zdokonalených pracovních nástrojů, novým způsobem využívá přírodních sil atd.

Nejprve je třeba konstatovat, že výsledek zůstává týž, třebaže se k němu dospělo z opačné strany. Zisk se sice nezvýšil, poněvadž klesly mzdy, ale mzdy klesly, poněvadž se zvýšil zisk. Kapitalista koupil za totéž množství práce† větší množství směnných hodnot, aniž proto zaplatil práci dráže; to tedy znamená, že práce je placena hůře ve srovnání s čistým výtěžkem, který přináší kapitalistovi.

Připomeňme k tomu ještě, že přes kolísání cen zboží je průměrná cena každého zboží, totiž poměr, v kterém se směňuje za jiné zboží, určena jeho *výrobními náklady*. Oč se kapitalisté vzájemně ošidí, to se tedy uvnitř jejich třídy nutně vyrovnává. Zdokonalení strojů, nové způsoby využití přírodních sil ve výrobě umožňují vytvořit v určité pracovní době s týmž množstvím práce a kapitálu větší množství výrobků, nikoli však větší množství směnných hodnot. Mohu-li použitím spřádacího stroje vyrobit za hodinu dvakrát víc příze než před jeho vynalezením, např. 100 liber místo 50, pak smě-

* Ve vydání z roku 1891 místo „*Směnná hodnota kapitálu*“ – „*Podíl kapitálu*“. *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „*směnná hodnota práce*“ – „*podíl práce*“. *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 výraz „práce“ nahrazen výrazem „pracovní síla“. *(Pozn. red.)*

† Ve vydání z roku 1891 místo „práce“ – „cizí práce“. *(Pozn. red.)*

nou za těchto 100 liber nebudu dostávat* víc zboží než dříve za 50, poněvadž výrobní náklady klesly o polovinu, čili poněvadž s týmiž náklady mohu vyrobit dvojnásobné množství výrobků.

Konečně, ať si třída kapitalistů, buržoasie jedné země nebo celého světového trhu rozděluje mezi sebou čistý výtěžek výroby v jakémkoli poměru, celková suma tohoto čistého výtěžku je vždy jen sumou, o kterou byla živou prací** vcelku zvětšena práce nahromaděná. Tato celková suma vzrůstá tedy tou měrou, jak práce zvětšuje kapitál, tj. úměrně tomu, jak roste zisk proti mzdě.

Vidíme tedy, že i když zůstaneme *v rámci vztahů mezi kapitálem a námezdní prací, jsou zájmy kapitálu a zájmy námezdní práce diametrálně protichůdné.*

Rychlý růst kapitálu se rovná rychlému růstu zisku. Zisk může rychle vzrůstat jedině tehdy, klesá-li stejně rychle směnná hodnota práce***, relativní mzda. Relativní mzda může klesat i tehdy, stoupá-li současně s nominální mzdou, s peněžní hodnotou práce také reálná mzda, ale ne tou měrou jako zisk. Zvýší-li se např. v obdobích, kdy obchody jdou dobře, mzda o 5 %, zisk však o 30 %, poměrná, relativní mzda *nestoupla*, nýbrž *klesla.*

I když se tedy dělníkův příjem s rychlým růstem kapitálu zvětšuje, zvětšuje se zároveň společenská propast dělící dělníka od kapitalisty, vzrůstá zároveň i moc kapitálu nad prací, závislost práce na kapitálu.

Tvrzení, že dělník má zájem na rychlém růstu kapitálu, znamená pouze: čím rychleji dělník rozmnožuje cizí bohatství, tím tučnější drobty na něj zbudou, tím víc dělníků může být zaměstnáno a vyvoláno v život, tím víc může být rozmnožen počet otroků závislých na kapitálu.

Viděli jsme tedy:

Ani *situace nejpříznivější* pro dělnickou třídu, *co nejrychlejší růst kapitálu*, i kdyby sebevíce zlepšila materiální existenci dělníka, ne-

* Ve vydání z roku 1891 za slovem „dostávat" připojeno: „trvale". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „živou prací" – „bezprostřední prací". *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 místo „směnná hodnota práce"–„cena práce". *(Pozn. red.)*

zruší protiklad mezi jeho zájmy a zájmy buržoy, zájmy kapitalisty. *Zisk a mzda* jsou si stejně jako dříve *nepřímo úměrné.*

Vzrůstá-li kapitál rychle, může mzda stoupat; ale nepoměrně rychleji stoupá zisk kapitalisty. Materiální postavení dělníka se zlepšilo, ale na úkor jeho společenského postavení. Společenská propast, která jej dělí od kapitalisty, se rozšířila.

Konečně:

Tvrzení, že nejpříznivější podmínkou pro námezdní práci je co nejrychlejší růst produktivního kapitálu, znamená pouze: čím rychleji dělnická třída rozmnožuje a zvětšuje sobě nepřátelskou moc, cizí bohatství, které jí vládne, tím výhodnější jsou podmínky, za nichž je jí dovoleno pracovat znovu a znovu na rozmnožování buržoasního bohatství, na posílení moci kapitálu, přičemž dělnická třída může pociťovat jediné uspokojení: že si sama kuje zlaté řetězy, na nichž ji buržoasie za sebou vleče.

V

Kolín 10. dubna. Je však *růst produktivního kapitálu* opravdu tak nerozlučně spjat se *zvyšováním mzdy*, jak tvrdí buržoasní ekonomové? Nesmíme jim věřit na slovo. Nesmíme jim věřit ani to, že čím vypasenější je kapitál, tím lépe je krmen jeho otrok. Buržoasie je příliš uvědomělá, příliš dobře počítá, než aby sdílela předsudky feudála honosícího se leskem svého služebnictva. Existenční podmínky buržoasie ji nutí počítat.

Budeme tedy muset podrobněji zkoumat otázku:

Jak působí růst produktivního kapitálu na mzdu?

Jestliže produktivní kapitál buržoasní společnosti celkově vzrůstá, hromadí se práce *mnohostranněji*. Počet kapitálů i jejich rozsah* vzrůstá. *Rozmnožení* kapitálů zesiluje *konkurenci mezi kapitalisty*. *Rostoucí rozsah* kapitálů umožňuje *přivádět na průmyslové bojiště mocnější armády dělníků vyzbrojené ještě obrovitějšími válečnými nástroji*.

Jeden kapitalista může druhého vytlačit z bojiště a zmocnit se jeho kapitálu jedině tehdy, prodává-li levněji. Aby mohl prodávat levněji a nepřišel přitom na mizinu, musí levněji vyrábět, tj. co možná zvyšovat produktivitu práce. Produktivita práce se zvyšuje především *větší dělbou práce*, všestranným zaváděním a stálým zdokonalováním *strojů*. Čím větší je armáda dělníků, mezi něž se práce rozděluje, čím obrovitější je měřítko, v němž se zavádějí stroje, tím poměrně rychleji klesají výrobní náklady, tím výkonnější je práce. Proto spolu kapitalisté všestranně závodí a každý se snaží co nej-

* Ve vydání z roku 1891 místo „Počet kapitálů i jejich rozsah" — „Počet kapitalistů i rozsah jejich kapitálů". *(Pozn. red.)*

více rozšířit dělbu práce, zavést co nejvíce strojů a využít jich v co největším měřítku.

Jak si bude počínat kapitalista, který našel ve zvýšené dělbě práce, v používání nových strojů a jejich zdokonalování, ve výhodnějším a širším využití přírodních sil prostředek, jak s týmž množstvím práce nebo nahromaděné práce vyrobit větší množství výrobků, zboží, než jeho konkurenti, který např. za touž pracovní dobu, za kterou jeho konkurenti utkají půl lokte plátna, vyrobí celý loket?

Mohl by jako dříve prodávat půl lokte plátna za dosavadní tržní cenu, tím by však nevytlačil z bojiště své odpůrce a nezvětšil svůj odbyt. Ale tou měrou, jak se rozšířila jeho výroba, vzrostla i jeho potřeba odbytu. Mohutnější a nákladnější výrobní prostředky, jež uvedl v život, mu sice *umožňují* prodávat zboží levněji, zároveň ho však *nutí* prodávat víc zboží, vydobýt pro své zboží nepoměrně *větší* trh; náš kapitalista bude proto prodávat půl lokte plátna levněji než jeho konkurenti.

Přestože výroba celého lokte nestojí kapitalistu víc než jiné kapitalisty výroba půl lokte, nebude prodávat celý loket za cenu, za niž jeho konkurenti prodávají půl lokte. Jinak by neměl žádný mimořádný zisk, nýbrž dostal by nazpět jen výrobní náklady. A i kdyby na tom vydělal, bylo by to proto, že uvedl do pohybu větší kapitál, ale ne proto, že svůj kapitál zhodnotil víc než jiní. Kromě toho dosáhne cíle, jehož chce dosáhnout, tím, že stanoví cenu svého zboží jen o několik procent nižší než jeho konkurenti. Tím, že *prodává levněji* než oni, vytlačí své konkurenty nebo jim urve alespoň část jejich odbytu. A konečně, vzpomeňme si, že běžná cena je vždy *vyšší* nebo *nižší než výrobní náklady*, podle toho, prodává-li se zboží v sezóně příznivé nebo nepříznivé pro průmysl. Podle toho, je-li tržní cena lokte plátna nižší nebo vyšší než jeho dosavadní obvyklé výrobní náklady, budou se měnit i procenta, jež kapitalista, který použil nových, výkonnějších výrobních prostředků, při prodeji vydělá nad své skutečné výrobní náklady.

Ale *výsada* našeho kapitalisty nepotrvá dlouho; jiní jeho kapitalističtí soupeři zavedou v témž nebo větším měřítku tytéž stroje, touž dělbu práce, a tyto zavedené novoty zevšeobecní natolik, že

cena plátna klesne nejen *pod své staré*, nýbrž i *pod své nové výrobní náklady*.

Kapitalisté se tedy octnou vůči sobě v téže situaci, v jaké byli *před* zavedením nových výrobních prostředků, a jestliže s pomocí těchto prostředků mohli za dosavadní cenu dodat dvojnásobné množství výrobků, jsou *nyní* nuceni dodávat dvojnásobné množství výrobků *pod* starou cenu. Na úrovni těchto nových výrobních nákladů začne táž hra nanovo. Větší dělba práce, více strojů, větší měřítko, v němž se využívá dělby práce a strojů. A konkurence vyvolá opět stejnou reakci na tento výsledek.

Vidíme, jak výrobní způsob a výrobní prostředky prodělávají ustavičné převraty, jak se revolucionují, jak *dělba práce nutně způsobuje ještě větší dělbu práce, užívání strojů ještě větší užívání strojů, výroba ve velkém měřítku výrobu v ještě větším měřítku.*

To je zákon, který buržoasní výrobu stále znovu vyhazuje ze starých kolejí a nutí kapitál napínat výrobní síly práce, *poněvadž* je napínal dříve, zákon, který mu nedopřává ani chvíli klidu a ustavičně mu našeptává: Kupředu! Kupředu!

Je to týž zákon, který v mezích periodických výkyvů obchodu nutně vyrovnává cenu zboží na úroveň jeho *výrobních nákladů*.

Ať vytáhne kapitalista do pole se sebemocnějšími výrobními prostředky, konkurence způsobí, že se jich začne používat všeobecně, a jakmile se jich používá všeobecně, jediným důsledkem větší plodnosti jeho kapitálu je, že *za touž cenu* musí nyní dodávat 10krát, 20krát, 100krát víc výrobků než dříve. Protože však nyní musí odbýt třeba 1000krát víc než dříve, aby větším množstvím prodaných výrobků vyvážil pokles prodejní ceny, protože nyní musí prodat větší množství zboží nejen proto, aby vydělal*, nýbrž proto, aby uhradil výrobní náklady – vždyť výrobní nástroj sám je, jak jsme viděli, stále dražší – protože se však tento masový prodej stal nyní otázkou bytí nejen pro něho, nýbrž i pro jeho soupeře, vzplane starý boj *tím prudčeji, čím výkonnější jsou již vynalezené výrobní prostředky. Dělba práce a používání strojů se tedy bude dále rozvíjet v nepoměrně větším měřítku.*

Ať je moc použitých výrobních prostředků sebevětší, konku-

* Ve vydání z roku 1891 místo „vydělal" – „více vydělal". *(Pozn. red.)*

rence se snaží oloupit kapitál o zlaté plody této moci tím, že snižuje cenu zboží na úroveň výrobních nákladů, tedy tím, že tou měrou, jak se může levněji vyrábět, tj. s týmž množstvím práce vyrábět víc, činí kategorickým zákonem zlevňování výroby, dodávání stále většího množství výrobků za touž úhrnnou cenu. Takto by kapitalista svým úsilím nezískal nic jiného než povinnost vyrábět v téže pracovní době více výrobků, zkrátka *těžší podmínky pro zhodnocování svého kapitálu.* Zatímco tedy konkurence neustále pronásleduje kapitalistu svým zákonem výrobních nákladů a každou zbraň, kterou kapitalista ukuje proti svým soupeřům, obrací proti němu samému, snaží se kapitalista ustavičně konkurenci přelstít tím, že místo starých strojů a dřívější dělby práce neúnavně zavádí nové, sice nákladnější, zato však levněji vyrábějící stroje a způsoby dělby práce, a nečeká, až v důsledku konkurence tyto novoty zastarají.

Představme si nyní, že tato horečná štvanice zachvátila *najednou celý světový trh*, a pochopíme, jak růst, akumulace a koncentrace kapitálu má za následek nepřetržitou, samu sebe předstihující a ve stále obrovitějším měřítku uskutečňovanou dělbu práce, užívání nových strojů a zdokonalování starých.

Jak však působí tyto okolnosti, neoddělitelné od růstu produktivního kapitálu, na určení mzdy?

Větší *dělba práce* umožňuje jednomu dělníkovi vykonávat práci za 5, 10, 20 lidí: zvětšuje tedy konkurenci mezi dělníky 5krát, 10krát, 20krát. Dělníci spolu konkurují nejen tím, že jeden dělník se prodává levněji než druhý, nýbrž i tím, že jeden udělá práci za 5, 10, 20 dělníků; a k takovéto konkurenci nutí dělníky *dělba práce* kapitálem zaváděná a stále víc rozšiřovaná.

Dále: tou měrou, jak se zvětšuje *dělba práce*, práce *se zjednodušuje. Zvláštní zručnost* dělníkova pozbývá ceny. Dělník se mění v prostou, jednotvárnou výrobní sílu, od níž se nevyžadují zvláštní schopnosti ani fysické, ani duševní. Jeho práce se stává prací dostupnou všem. Proto dělníka tísní konkurenti ze všech stran; a kromě toho si vzpomeňme, že čím jednodušší je práce, čím snáze se jí lze naučit, čím méně výrobních nákladů vyžaduje její osvojení, tím níže klesá mzda, neboť mzda je jako cena každého jiného zboží určována výrobními náklady.

Tedy tou měrou, jak práce přestává skýtat uspokojení a stává se odpornější, tou měrou roste konkurence a snižuje se mzda. Dělník se snaží uhájit celkovou částku své mzdy tím, že pracuje víc; buď pracuje víc hodin, nebo vyrobí za hodinu víc. Nouze ho tedy dohání k tomu, že ještě sám zvyšuje zhoubné účinky dělby práce. Výsledek je: *čím víc pracuje, tím menší mzdu dostává*, a to prostě proto, že čím víc pracuje, tím víc konkuruje se svými spoludělníky a dělá si tak ze svých spoludělníků rovněž konkurenty, kteří se nabízejí za stejně špatných podmínek jako on sám, že tedy konec konců konkuruje *sám se sebou jako příslušníkem dělnické třídy.*

Stroje mají tytéž účinky, ale v mnohem větším měřítku, neboť vytlačují kvalifikované dělníky nekvalifikovanými, muže ženami, dospělé dětmi, neboť tam, kde byly stroje nově zavedeny, vyhazují dělníky pracující ručně hromadně na dlažbu, a tam, kde byly zdokonaleny, zlepšeny a nahrazeny stroji výkonnějšími, vytlačují z továren dělníky po menších skupinách. Vylíčili jsme předtím zběžně vzájemnou průmyslovou válku mezi kapitalisty. *Tato válka má tu zvláštnost, že se v ní bitvy vyhrávají ne tak zvětšováním, jako spíše zmenšováním armády dělníků. Vojevůdci, kapitalisté, spolu závodí, kdo z nich může propustit nejvíce průmyslových vojáků.*

Ekonomové nám ovšem vykládají, že dělníci, které stroje učinily přebytečnými, najdou zaměstnání v *nových* průmyslových odvětvích.

Neodvažují se přímo tvrdit, že v nových pracovních odvětvích najdou zaměstnání tíž dělníci, kteří byli propuštěni. Skutečnosti křičí příliš hlasitě proti této lži. Tvrdí vlastně pouze to, že se otevírají nové možnosti zaměstnání pro *jiné části dělnické třídy*, např. pro tu část mladého dělnického pokolení, která byla již připravena vstoupit do zaniklého průmyslového odvětví. To je ovšem pro vyřazené dělníky náramná útěcha. Páni kapitalisté nebudou trpět nedostatkem čerstvého masa a krve vhodných k vykořisťování, a mrtví nechť pochovávají své mrtvé. Tak utěšují měšťáci spíše sebe než dělníky. Vždyť kdyby stroje zničily celou třídu námezdních dělníků, jak strašné by to bylo pro kapitál – bez námezdní práce by přestal být kapitálem!

Předpokládejme však, že dělníci, kteří byli stroji přímo vyřa-

zeni z práce, a celá část nové generace, která již na tuto práci číhala, *nové zaměstnání najdou.* Lze uvěřit, že nové zaměstnání bude placeno stejně jako to, o které přišli? *To by odporovalo všem ekonomickým zákonům.* Viděli jsme, jak moderní průmysl s sebou přináší neustálé nahrazování složitějšího a vyššího zaměstnání zaměstnáním jednodušším a podřadnějším.

Jak jinak tedy může masa dělníků, vypuzená stroji z jednoho průmyslového odvětví, najít útočiště v jiném odvětví, ledaže je *méně, hůře placena?*

Jako výjimka se uváděli dělníci, kteří pracují přímo ve výrobě strojů. Jakmile prý se v průmyslu žádá a spotřebovává víc strojů, musí se nutně zvětšovat počet strojů, tedy i výroba strojů, tedy i zaměstnanost dělnictva ve výrobě strojů, a dělníci zaměstnaní v tomto průmyslovém odvětví jsou dělníci kvalifikovaní, ba vzdělaní.

Od roku 1840 pozbylo toto tvrzení, už dříve pravdivé jen napolovic, jakéhokoli smyslu, neboť strojů se používá stále všestranněji k výrobě strojů stejně jako k výrobě bavlněné příze, a dělníci zaměstnaní ve výrobě strojů mohou ve srovnání s velice složitými stroji hrát již jen úlohu strojů velice jednoduchých.

Ale místo jednoho muže vypuzeného strojem zaměstná továrna *tři* děti a *jednu* ženu! Což nemusela dříve mužova mzda stačit pro tři děti a jednu ženu? Což nemuselo dříve mzdové minimum stačit k udržení a rozmnožení rodu? Co tedy dokazují tyto oblíbené buržoasní fráze? Nic jiného, než že se nyní spotřebuje *čtyřikrát* více dělnických životů než dříve, aby se získalo živobytí pro *jednu* dělnickou rodinu.

Shrňme: *Čím víc roste produktivní kapitál, tím víc se rozšiřuje dělba práce a používání strojů. Čím víc se rozšiřuje dělba práce a používání strojů, tím víc se rozšiřuje konkurence mezi dělníky, tím víc se smrskává jejich mzda.*

A kromě toho se ještě dělnická třída doplňuje i z *vyšších vrstev společnosti*; do řad proletariátu klesá spousta malých průmyslníků a drobných rentiérů, kterým nezbývá nic než rychle zvednout své ruce vedle rukou dělníků. Tak víc a více houstne les vztyčených rukou hlásících se o práci a tyto ruce jsou stále hubenější.

Je samozřejmé, že malý průmyslník nemůže vydržet ve válce,

ve které* jednou z prvních podmínek je výroba ve stále větším měřítku, tj. právě nutnost být průmyslníkem velkým, a ne malým.

Jistě není třeba dále objasňovat ani to, že úroků z kapitálu ubývá tou měrou, jak roste kapitál, jak se zvětšuje jeho masa a množství; že proto drobný rentiér nemůže dál žít ze své renty a musí se vrhnout do průmyslu, tedy pomáhat rozmnožit řady malých průmyslníků a tím i kandidátů proletariátu.

Konečně tou měrou, jak jsou výše vylíčeným vývojem kapitalisté nuceni využívat už existujících obrovských výrobních prostředků v stále rostoucím měřítku, a za tím účelem uvádět do chodu všechny pružiny úvěru, touž měrou se množí zemětřesení**, za nichž se obchodní svět udržuje při životě jen tím, že část bohatství, výrobků, ba i výrobních sil obětuje bohům podsvětí – zkrátka přibývá *krizí*. Krize se stávají častějšími a prudšími již proto, že tou měrou, jak roste množství výrobků, tedy potřeba rozsáhlejších trhů, se světový trh stále víc zužuje a k využití zbývá stále méně trhů***, protože každá předchozí krize podrobila světovému obchodu některý dosud nevydobytý nebo obchodem jen povrchně využitý trh. Ale kapitál z práce nejen *žije*. Jako vznešený a zároveň barbarský vládce bere s sebou do hrobu i mrtvoly svých otroků, celé hekatomby dělníků hynoucích v krizích. Vidíme tedy: *vzrůstá-li kapitál rychle, vzrůstá nepoměrně rychleji konkurence mezi dělníky, tj. tím rychleji ubývá prostředků zaměstnání, životních prostředků pro dělnickou třídu; a přesto je rychlý růst kapitálu nejpříznivější podmínkou pro námezdní práci.*

(Pokračování příště)[296]

Napsal K. Marx na základě přednášek, které proslovil v druhé polovině prosince 1847
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 264–267 a 269 z 5.–8. a 11. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Ve vydání z roku 1891 místo „ve válce, ve které" – „v boji, v kterém". *(Pozn. red.)*

** Ve vydání z roku 1891 místo „zemětřesení" – „průmyslová zemětřesení". *(Pozn. red.)*

*** Ve vydání z roku 1891 místo „trhů" – „nových trhů". *(Pozn. red.)*

* VYDÁNÍ POLITICKÝCH EMIGRANTŮ

Kolín 12. dubna. Pruská vláda už dokázala vydáním zatykačů na rakouské, německé i neněmecké takzvané politické zločince, zejména na Kossutha, Bema, Perczela a jiné maďarské hrdiny, jak těsné jsou svazky mezi pruskou konstituční svobodou a císařsko-královským krvavým stanným právem. Entente cordiale* mezi Postupimí a Olomoucí byla přes otázky císařského trůnu, přes německé, šlesvicko-holštýnské a jiné otázky faktem, který mohl ujít pouze diplomatisujícím literárním krtkům z „Kölnische Zeitung" a z ostatních v klamání čtenářů zběhlých plátků. Že se však tato entente cordiale odváží největší sprostoty, že se odváží hanebně *vydat politické uprchlíky* Rakušanům, to jsme přece jen od naší slavné vlády neočekávali.

Kdyby byl Robert Blum uprchl z Vídně do Pruska, byla by ho pruská vláda vydala jeho katům.

4. dubna tohoto roku vydala pruská vláda *rakouským krvavým psům* jednoho z jeho spolubojovníků, vídeňského kadeta *Höcka*. „Oberschlesiche Lokomotive" přináší tuto zprávu z *Ratiboře* ze 4. dubna:

„Včera v poledne sem byl zvláštním povozem a pod policejní stráží dopraven z Vratislavi – kam nedávno uprchl – vídeňský kadet *Höcke*, obžalovaný pro účast na vídeňské říjnové revoluci z velezrady. Höcke sdělil v dopisu zaslaném své rodině do Vídně adresu svého vratislavského bydliště. Tento dopis asi potkal osud mnoha jiných, tj. na některé rakouské poštovní stanici jej otevřeli, neboť brzo nato dostaly policejní úřady ve Vratislavi na žádost rakouské vlády rozkaz, aby zmíněného Höcka zatkly v jeho bytě a vydaly Rakušanům.

Na základě tohoto rozkazu byl zatčený včera k poledni pod policejním

* – srdečná shoda. *(Pozn. red.)*

dozorem dopraven do našeho města. Protože vězeň trpí již delší dobu těžkou nemocí, nemohl pokračovat dál v cestě k stannému soudu. Proto byl pod silnou vojenskou stráží dán do městského vězení, ale již dnes ráno v 5 hodin, opět v doprovodu dvou městských strážníků a jednoho četníka, přepraven přes hranice. Proslavená pruská humanita mu na této poslední cestě, která trvala dvě a půl hodiny, nedovolila ani jednou vystoupit z vozu, jak vzhledem k své nemoci nutně potřeboval, ani aby se občerstvil. Na to prý nebyly peníze, třebaže vězňovi bylo, jak udává, při jeho zatčení ve Vratislavi odebráno 80 tolarů a dopravní výlohy, jak přesně víme, činily jen (!) 30 tolarů.

Je nejvýš naléhavou povinností německých novin, aby důrazně upozornily uprchlé Rakušany na nebezpečí, které jim hrozí pobytem na pruské, a zejména na slezské půdě. Stará úmluva o vydávání zločinců existuje dál v celé své slávě. Slavné německé základní právo zvané stanné právo je uznáváno a s velkým potěšením uplatňováno v Prusku stejně jako v Rakousku."

Lekce, které nám dali hrdinové stanného práva různých zemí, v nichž byl vyhlášen stav obležení, nevyjdou naplano. Tak jako jsou dnes tito pánové svorni ve svém snažení, tak budou i demokraté všech národů svorni ve své pomstě, až udeří její hodina.

Královští a ministerští vyvrhelové z půl Evropy našli loni na jaře bezpečné útočiště v Anglii.

Ujišťujeme pány Manteuffela, Brandenburga a spol., že v příští revoluci, o jejíž uspíšení se tak přičiňují, nebude nic překážet tomu, aby *je* vydala Anglie vítěznému, po pomstě prahnoucímu německému lidu. O to je postaráno už nyní.

Napsal B. Engels 12. dubna 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 271 z 13. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PROHLÁŠENÍ

Kolín 14. dubna. Občané *K. Marx*, *K. Schapper*, *Fr. Anneke* *H. Becker* a *W. Wolff* (jako zástupce) ustavili dnes Krajský výbor porýnských demokratických spolků.

Občané Marx, Schapper, Anneke a Wolff učinili toto společné prohlášení:

„Jsme toho názoru, že nynější organisace demokratických spolků sdružuje příliš různorodé živly, než aby to nebylo na závadu zdárné činnosti v zájmu věci.

Pokládáme za účelnější dát přednost užšímu spojení dělnických spolků, které se skládají ze stejnorodých živlů, a proto vystupujeme dnešním dnem z Porýnského krajského výboru demokratických spolků.

Fr. Anneke, *K. Schapper*, *K. Marx*, *H. Becker*,
W. Wolff (zástupce)"

Napsáno 14. dubna 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 273 z 15. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ZASEDÁNÍ DRUHÉ SNĚMOVNY V BERLÍNĚ 13. DUBNA

Kolín 19. dubna. Vraťme se pro změnu opět k naší rozmilé berlínské druhé sněmovně. Ověřila už mandáty, schválila adresy, vyrobila jednací řád a se zvláštním zájmem projednala otázku, která, jak známo, patří do fejetonů „Neue Rheinische Zeitung" – otázku německého císaře.[297] To všechno však bylo přeslechnuto pro hřímání děl u Novary a Pešti, a dokonce „námořní bitva" u Eckernförde a dobytí düppelských valů[298] vyvolaly větší dojem než všechny pravé i levé řeči pruského lidového zastupitelstva.

Nyní však, když se ctihodná sněmovna zabývá třemi roubíkovými zákony[299], plakátovým zákonem, zákonem o klubech a tiskovým zákonem – nyní, když je jeden z nich, plakátový zákon, již projednán, nyní se nás celá věc dotýká mnohem víc, nyní bude zajímavější podívat se, jak naši páni poslanci dělají co mohou, aby oktrojovanou ústavu doplnili.

Podívejme se na stenografický záznam o 26. zasedání z 13. dubna.[300]

Nejprve poslanec Lisiecki podává vládě interpelaci o použití polské zeměbrany[301] v dánské válce.

Zeměbrana smí být podle paragrafu 61 zákona o zeměbraně povolána pouze při nečekaném nepřátelském vpádu do země. Celá její organisační struktura svědčí o tom, že zeměbrany se vůbec používá jen tehdy, nestačí-li pravidelné vojsko a jeho zálohy. A nyní se mobilisuje zeměbrana do války proti malému Dánsku, s nímž se může hladce vypořádat jeden jediný armádní sbor řadového vojska!

Ale nejen to. Třebaže údajně německé Poznaňsko bylo vpašo-

váno do Německého spolku jen věrolomností a surovým násilím, třebaže jeho část ležící za proslulou demarkační čárou[302] nemá podle všech smluv nic společného s Německým spolkem, povolává se část zeměbrany, která se posílá do Šlesviku, z poznaňského území ležícího po obou stranách demarkační čáry.

Tyto zeměbranecké oddíly, rekrutované z vojáků *čistě polské* národnosti, z nichž polovina ani nepatří k Německému spolku, se dopravují do Šlesviku, aby se tam nechaly s *německými* černo-červeno-zlatými říšskými kokardami na přílbách postřílet pro větší slávu *Německa* jako *německé* říšské vojsko!

„*Německou* válku" v Lombardii rozhodli Chorvati; „německý" boj proti Vídni rozhodli Češi, Rusíni a rovněž Chorvati; „německou" válku ve Šlesviku rozhodnou *Poláci*. S takovými vojáky se dnes dobývají „vítězství německých zbraní"!

Tak tedy plní král slovo, které dal 11. dubna Polákům prostřednictvím svého zplnomocněného komisaře:

„Ve shodě s tím nemají být do slezských nebo jiných německých pluků povoláváni rekruti pocházející z Velkovévodství poznaňského a naopak, němečtí rekruti nemají být zařazováni do polských pluků. Výcvik vojáků i velení se má dít v jejich jazyce... Polská armáda všech druhů zbraní se má stát *naprosto samostatným celkem*" atd.

Lisiecki to všechno uvádí klidným, ale rozhodným tónem a v závěru upozorňuje ještě na zvláštní zlomyslnost, která se projevila v tom, že tři prapory zeměbrany byly povolány právě z té jediné provincie, která byla loni těžce postižena občanskou válkou, vnucenou jí Pruskem.

Slova se ujímá pan Strotha, ministr války.

Pan ministr vykládá shromáždění široce a dlouze o tom, že „celá pruská organisace armády je založena na zásadě spojení pravidelného vojska a zeměbrany, kterážto zásada se uplatňuje při formování sborů a divisí a za války platí i pro brigády", že přesun „pouze pravidelného vojska bez zeměbrany na vzdálená bojiště do značné míry brání organickému spojení několika vojenských částí a způsobuje nejrůznější závažné nesnáze při mobilisaci týlových jednotek" atd. Všechno, co tu ministr války přednáší, je velmi vhodné k tomu, aby šosáci a civilní úředníci zasedající ve sně-

movně nabyli podivuhodné představy o organisaci „Mé skvělé armády".

Budiž. Je možné, že „Moje skvělá armáda, pravidelné vojsko" se nemůže obejít bez „Mé skvělé armády, zeměbrany". Dejme tomu, že nebezpečná dánská bramborová válka[303] nutí vládu, aby využila všech kliček slavného pruského vojenského systému. Ale proč byli právě *Poláci* obětováni osudu, jejž s sebou nese slavný pruský vojenský systém?

Protože – nu, „protože *nynější situace k tomu opravňuje*!"

To je vše, co se dovídáme. Tak odpovídá pruský ministr války na interpelace.

Zbývá ještě zodpovědět tuto právnickou otázku: Nemá se k německým říšským válkám používat německých říšských vojsk? Na to odpovídá pan Strotha:

1) „Velkovévodství poznaňské patří až na malou část... k Německu."

Tak zní pruský překlad loňských frází, že Poznaňsko se má stát polským, „až na malou část" pohraničního pásma, která se musí stát německou. Nyní už jsme tak daleko, že je možno obejít se bez frází a přiznat se bez okolků k provedenému podvodu.

2) „V rozdělení vojenských okruhů celého Velkovévodství poznaňského nebyly dosud provedeny žádné změny. Tedy (!) ve shodě s tím (!) se ony tři povolané prapory skládají asi z poloviny z obyvatel na této straně demarkační čáry a z poloviny z obyvatel na její druhé straně."

Prostě, celá komedie s demarkační čárou byla sehrána jen proto, aby se k Německu přivtělily dvě třetiny Poznaňska přímo a poslední třetina nepřímo. A aby se Poláci už konečně vzdali iluse, že tato čára má v praxi nějaký smysl, brali jsme nyní říšské vojsko právě z těch okresů, kterými čára prochází.

3) „Při použití pravidelného vojska povolaného z Velkovévodství poznaňského nebyly dosud respektovány žádné jiné ohledy než ty, jež vyžadují *zájmy státu*."

A jestliže byly pošlapány slavnostní závazky z března a dubna 1848, pokud jde o pravidelné vojsko, proč by se totéž neučinilo i u zeměbrany? Což nemůže být polský zeměbranec stejně dobrým „vojákem říšského vojska" jako polský řadový voják?

Ohlíželi jsme se jen na „zájmy státu"!

A co jsou to ty „zájmy státu"?

To je nabíledni. Jde o to dostat zbraněschopné a ve zbrani vycvičené obyvatelstvo těch oblastí, které ještě dostatečně nesplynuly s „pruskou vlastí", pryč z jeho domoviny. Jde o to potrestat vzpurné voliče, kteří nevolili prusky. Jde o to naučit tyto voliče lépe chápat občanské povinnosti tím, že se jim dá absolvovat doškolovací kurs ve škole „Mé skvělé armády". Pruským zacházením bude leckterý nenáviděný volič vyprovokován k odporu a potom ho s naprostou samozřejmostí odsoudí k 15 letům v okovech, možná že dokonce podle stanného práva omilostní prachem a olovem.

Proto byla povolána zeměbrana v Poznaňsku a v jedné části Porýnské provincie a Vestfálska. Pan Strotha sice nemluví o Porýnské provincii, ale Cleverův prapor je už na cestě do Šlesviku. Nebo chce snad pan Strotha rozdělit také Porýnskou provincii demarkační čárou a prohlásit: Porýnská provincie patří „až na malou část" k Vestfálsku?

Ale co není, může být. Ačkoli Porýnská provincie byla dosud z velké části ušetřena mobilisace, víme přes všechna dementi, že je tu *záměr* mobilisovat také zeměbranu *osmého* sboru, tj. zeměbranu Porýnské provincie. Přípravy k tomu se již provádějí a na rozkaz asi nebudeme dlouho čekat.

I to si ovšem vyžadují „zájmy státu" a „nynější situace" k tomu opravňuje.

A když porýnští poslanci interpelují, odpoví jim pan Strotha tak, jak nyní odpověděl panu Lisieckému: věc „je fakticky již vyřízena, neboť porýnská divise už je soustředěna u Flensburgu"!

Když pan Strotha domluvil, chtěl pan Lisiecki učinit faktickou poznámku. Jednací řád však zakazuje faktické poznámky k odpovědím ministrů. A jednací řád má pravdu. Jaká to nepruská nestydatost předpokládat, že odpověď ministra by mohla vyžadovat faktickou poznámku!

Napsal B. Engels 19. dubna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 277 z 20. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

RUSOVÉ

Kolín 21. dubna. Když začala před necelými jedenácti měsíci vycházet „Neue Rheinische Zeitung", byla prvním listem, který upozornil na to, že se u našich východních hranic soustřeďuje ruské vojsko. Tehdy leckterý počestný občan prohlašoval, že přehání, zbytečně bije na poplach atd.

Nyní se ukázalo, zda jsme přeháněli či ne. Rusové, kteří zprvu pouze chránili své hranice, začali postupně, tou měrou, jak sílila kontrarevoluce, přecházet do ofensivy. Pařížské červnové vítězství je přivedlo do Jas a Bukurešti; pád Vídně a Pešti do Sibině a Brašova.

Před rokem nebylo Rusko ještě vyzbrojeno; tehdy v první panické hrůze před všemohoucností nenadálé revoluce bylo velmi snadné vytlačit těch 30 000 až 40 000 Rusů z Polska a založit svobodné Polsko. Vyzývalo se k tomu, výzvy však nikdo neuposlechl. Rusům byl ponechán čas, aby se vyzbrojili, a nyní nás obklopuje od Němenu až k Dunaji a Oltu ruské vojsko v počtu 500 000 až 600 000 mužů. Jen podél pruských hranic stojí, jak hlásí „Ostsee-Zeitung", 150 000 mužů; zbytek je ve vnitrozemí, na haličské hranici, v Moldavsku a ve Valašsku, v Litvě, v Podolí a ve Volyni, v pevnostech Novo-Georgijevsku (Modlin), v Brestu Litevském, Dęblinu a Zamości, kde jsou podle „Ostsee-Zeitung" sklady zbraní a zásob pro 250 000 mužů.

Týž list píše:

„Zřizování skladů potravin se děje prostřednictvím nucených poukázek, za které musí každý statkář dodat určité množství naturálií pro zásobování armády. V příštím roce se tyto poukázky budou přijímat jako daňové splátky.

Tím lze vysvětlit pověsti, které se před nějakou dobou rozšířily, že prý ruská vláda v Polsku vymáhá daně na rok dopředu."

Jak to vypadá s přijímáním těchto poukázek, dovídáme se odjinud.

Statkáři v Polsku museli koncem minulého roku a počátkem tohoto roku odevzdat obrovské dodávky, které jim však byly započítány do daní; domnívali se tedy, že tím je věc vyřízena, ale nyní se ukázalo, že musí daně zaplatit předem až do konce tohoto roku.

Již z těchto donucovacích zásobovacích metod je zřejmé, jaké strašné spousty ruských vojsk jsou asi v Polsku soustředěny.

Jiný list, poznaňská „Zeitung des Ostens"[304], oznamuje 13. dubna z Poznaně:

„Počet ruských vojsk na západě: v Království polském stojí sbor Rüdigerův – polovina čtvrtého Rüdigerova sboru i se zálohami, celkem kolem 120 000 mužů. V Litvě je umístěn takzvaný granátnický sbor (dříve Szachowského) a část prvního sboru. Garda má přijít později, o jejím příchodu se mluví již několik měsíců. Ve Volyni, kde je v Dubnu hlavní stan, stojí zbytek čtvrtého Čegodajevského pluku, u Kyjeva leží druhý pomocný sbor, u Kremence mobilní sbor (Pavlovův) v síle asi 6000 až 8000 mužů, a konečně v Moldavsku a ve Valašsku sbor Lüdersův, čítající až 65 000 mužů."

Co tam tato vojska pohledávají, to prostoduše doznávají sami vojáci:

„Prostí ruští vojáci ani důstojníci nejsou skoupí na slovo. Zajímavé je, že na otázku, proč stojí na hranici, dávají touž odpověď: náš car je švagr pruského krále. Když Rusové porazili Francouze ve velké válce, patřila celá země až k Paříži carovi; ten svěřil její správu různým malým německým knížatům a za vrchního vojenského guvernéra dosadil svého švagra, pruského knížete. Teď ale udělali Francouzi a Němci revoluci, a německá knížata a také vrchní guvernér poprosili cara o pomoc, a proto teď stojíme tady na hranici; nebude-li brzo pokoj, přejdeme přes hranici a uděláme pořádek."

Ale to ještě není všechno. Car Mikuláš nařídil, aby se v západní části říše vykonaly nové odvody – 8 mužů na tisíc obyvatel. K rozkazu je přiložen seznam 21 gubernií, odkud mají být rekruti odvedeni.

Tak to vypadá na druhé straně hranice. Půl milionu ozbrojených a organisovaných barbarů čeká jen na příležitost, aby vpadlo do Německa a udělalo z nás nevolníky pravoslavného cara.

Právě tak jako bylo Sedmihradsko už jednou obsazeno Rusy,

právě tak jako se nyní požaduje, aby 30 000 Rusů vstoupilo opět na toto území a dalších 30 000 přes Halič, právě tak jako benátští Srbové vzývají pravoslavného cara o pomoc, právě tak tomu bude i u nás. Dožijeme se ještě toho, že vláda a buržoasie *zavolá Rusy do naší země*, tak jako se to nedávno stalo v Sedmihradsku. Až tak daleko to s námi dojde. Vítězství vídeňské a berlínské kontrarevoluce nás ještě dost nepoučilo. Ale až Německo konečně pocítí na sobě ruskou knutu, bude se chovat trochu jinak.

Rusové, to jsou ti praví osvoboditelé Německa, řekli jsme loni v červnu.[305] Opakujeme to i dnes a nejsme už jediní, kteří to říkají!

Napsal B. Engels 21. dubna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 279 z 22. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

DEBATY K ZÁKONU O PLAKÁTECH

I

Kolín 21. dubna. Vracíme se k zasedání z 13. dubna. Po ministrově odpovědi na interpelaci poslance Lisieckého se přechází k debatě o *návrhu plakátového zákona.*

Pan Rohrscheidt přečetl zprávu ústřední komise a nato podává pan Wesendonk návrh, aby tento vládní návrh byl en bloc zamítnut.

Slova se ujímá pan Arnim (hrabě). Podaný návrh, praví, je nepřípustný. Je to prý totéž jako podat návrh, aby se přešlo k dennímu pořadu. Avšak přes vládní předlohy se nesmí přecházet k dennímu pořadu. Tak to stanoví jednací řád.

Teď teprve pánům z levice svítá, co tím pravice sledovala, když vložila do jednacího řádu paragraf 53. Přes vládní předlohy se nesmí přecházet k pořadu dne. Tato nevinně vypadající věta neříká však nic víc a nic méně než: nesmíte zamítnout žádnou vládní předlohu en bloc, ale jste nuceni projednávat každý její paragraf, třeba jich bylo na tisíc, každý zvlášť.

To je však trochu silné i pro poslance středu. Po delší debatě, v níž obě strany věnují mnoho ostrovtipu na výklad jednacího řádu, popožene konečně předseda jednání tím, že prohlašuje Wesendonkův návrh za přípustný.

Slova se ujímá pan Rupp, veliký Rupp, který byl kdysi sesazen, pronásledován, štván všemi novinami, Rupp, který byl kdysi vyloučen ze Spolku Gustava Adolfa blahé paměti[306]. Pan Rupp pronáší řeč, po které, jak soudí neméně velká a nemenší přítelkyně světla, berlínská „Nationalzeitung“, bude mít levice sotva co dodat nejen ve všeobecné, ale i ve zvláštní debatě. Podívejme se na vyčerpávající řeč „přítele světla“ Ruppa z hlediska čistého rozumu.

Tato vyčerpávající řeč je vskutku pravým produktem *světlamilovného ducha*, ducha „svobodných obcí“[307], tj. nevyčerpává nic než otřepané fráze, které lze napovídat o plakátech.

Pan Rupp začíná poukazem na to, že vláda a ústřední komise zdůvodňují plakátový zákon každá jinak. Vláda vydává zákon za pouhé policejní opatření v zájmu pouličního provozu a estetiky, kdežto ústřední komise zavrhuje tento neobratný pruský trik a staví do popředí politické důvody. Tímto úvodem otevřel „přítel světla“ stavidla svého kazatelského patosu:

„Tento návrh zákona se tudíž bezesporu řadí k nejdůležitějším otázkám, jež má toto shromáždění posoudit. Vždyť přece nechceme říci“ (nechceme říci!), „že je nám beztak (!) lhostejné, zda je na světě o několik plakátů víc nebo míň, neboť (!) v tom právě tkví *vznešený* charakter práva a svobody, že i to zdánlivě nejnepatrnější, přichází-li do styku se vznešeným, nabývá ihned *vyššího významu* (!!).“

Když pan Rupp tímto pastorálním úvodem zjistil „vznešený charakter“ a „vyšší význam“ plakátů a naladil své posluchače k zbožnému rozjímání, nechal volně plynout „věčně jasný, křišťálově čistý a plavný“ proud svého čistého rozumu.

Nejprve učinil poněkud povážlivou poznámku, „že se velmi často činí opatření proti zdánlivému nebezpečí, kterými se pak skutečné nebezpečí teprve přivolává“.

Této otřepané frázi vyvolává levice ihned své nadšené bravo.

Nato dokazuje pan Rupp stejně důvtipně, že návrh je v rozporu s – oktrojovanou ústavou, kterou pan Rupp vůbec neuznává!

Má to ta levice podivnou politiku: odvolává se na oktrojovanou ústavu a jako argumenty proti dalším kopancům cituje kopance, které sklidila už v listopadu!

Je-li vláda toho mínění, pokračuje pan Rupp, že tento návrh zákona se netýká svobody tisku, nýbrž pouze používání ulic a náměstí k rozšiřování tiskovin, mohlo by se stejně tak říci, že za censury vládla také tisková svoboda, neboť kontrole nepodléhalo používání tisku, nýbrž pouze rozšiřování jeho výtvorů.

Jen ten, kdo žil v Berlíně za vlády censury, dovede po zásluze ocenit všechnu novost této věty, která již před léty obíhala mezi pokoutními liberály, přesto však teď vyvolala u levice nadšené výkřiky „bravo“ a veselost.

Pan Rupp pak cituje paragraf oktrojované ústavy o svobodě tisku a dopodrobna dokazuje, že Manteuffelův návrh zákona je v křiklavém rozporu s Manteuffelovou ústavou.

Ale, drahý pane Ruppe, tout bonhomme que vous êtes*, že byste byl nevěděl, že Manteuffel oktrojoval ústavu jen proto, aby těch pár liberálních frází, které jsou v ní obsaženy, potom zase zrušil, ať už zachováním starých nebo zavedením nových roubíkových zákonů?

Ano, pan Rupp zachází tak daleko, že s určitou důkladností vysvětluje pravici, že by mohla sice později, při revisi, pojmout do ústavy plakátový zákon, nyní však že jej musí zamítnout, neboť jinak by předbíhala revisi ústavy!

Jako by pánům z pravice záleželo na důslednosti, a ne spíš na tom, aby co nejrychleji skoncovali s nepříjemným tiskem, s kluby, s pobouřením, s obchodní nedůvěrou a ostatními více či méně revolučními vymoženostmi!

K těmto pádným důvodům dodává nyní pan Rupp ještě tyto banálnosti:

1) Plakáty se odsuzují proto, že šíří *pobouření*. Předejít pobouření není však věcí právního, nýbrž policejního státu.

2) Přeji si silnou vládu. Ale vláda, která nesnese pobouření a plakáty, není silná vláda.

3) Němci se rádi podřizují vůdci.

4) Tím, že nebyly plakáty, nezabránilo se 18. březnu. („Ni kůň, ni jezdcové“[308] atd.)

5) Revoluce jsou následkem despotismu.

Z toho všeho pan Rupp vyvozuje, že návrh plakátového zákona musí být v Manteuffelově zájmu zamítnut.

„Pánové,“ volá úpěnlivě, „chraňte vládu před sebeklamem, k němuž ji svádí tento zákon jako každý zákon policejního státu!“

Zamítnutí Manteuffelova návrhu by podle pana Ruppa nebylo výrazem nedůvěry Manteuffelovi, nýbrž naopak *projevem důvěry* k němu. Pan Rupp si přeje, aby se Manteuffel stal onou vytouženou „silnou vládou“, a proto jej nechce oslabit plakátovým zákonem. Myslíte si, že pan Rupp žertuje? Na to nemá ani pomyšlení. Pan

* – při vší své prostoduchosti. *(Pozn. red.)*

Rupp je přítel světla, a přítel světla nikdy nežertuje. Přátelé světla nesnášejí smích, jako jej nesnáší jejich důstojný bratránek Atta Troll[309].

Ale poslední trumf, který pan Rupp vyhazuje, nasazuje jeho řeči korunu:

„Zamítnutí tohoto zákona nemálo přispěje k tomu, aby se *uklidnila* ta část obyvatelstva, která nemohla souhlasit s uznáním ústavy *před* její revisí."

Pan Rupp má zájem na *uklidnění* té části obyvatelstva, která ještě nestojí na téže straně s Manteuffelem!

Takoví jsou pánové z levice! Mají až po krk bouřlivého hnutí, a protože jsou poslanci a uznávají, že proti diktatuře šavle nic nesvedou, nepřejí si nic jiného, než aby se už skoncovalo s nudnými otázkami zásad, aby ústava byla pro forma revidována a prohlášena za platnou a „revoluce ukončena". A pak jim kyne pohodlný život v konstitučním šlendriánu, se žvaněním o ničem, intrikami a protežováním, střídáním ministrů atd., onen olympský blahobytný život, jaký vedli francouzští Odilonové, Thiersové a Moléové po 18 let v Paříži a kterému Guizot s oblibou říkal *hra* konstitučních institucí. Jen co to půjde s tím nepohodlným revolučním hnutím trochu s kopce, pak už nebude Waldeckova vláda žádnou nemožností! A pro republiku není přece lid ještě dost zralý!

Po řeči pana Ruppa zbývá ještě říci *všechno*. Předně nejde o omezení svobody tisku *všeobecně*, nýbrž především o omezení tiskové svobody u *plakátů*. Bylo třeba promluvit o účinku plakátů, obhajovat „pouliční literaturu" a zejména se postavit za právo *dělníků* na *bezplatnou literaturu*, kterou plakáty představují. Právo na pobuřování pomocí plakátů se nemělo omlouvat, nýbrž *otevřeně zastávat*. O tom však neřekl pan Rupp ani slovo. Opakuje suše slavnostním tónem staré fráze o svobodě tisku, které jsme už za třiatřicet let vlády censury poznali ze všech stran, a protože řekl všechno, co pánové z „Nationalzeitung" o této otázce vědí, soudí „Nationalzeitung", že pan Rupp otázku vyčerpal.

Po „příteli světla" Ruppovi se ujímá slova „muž temna" Riedel. Ale řeč pana Riedela je příliš pěkná, než abychom o ní psali naspěch. A demain donc, citoyen Riedel!*

* Tak tedy na shledanou zítra, občane Riedele! *(Pozn. red.)*

II

Kolín 23. dubna. Poslanec *Riedel* pronesl nesporně nejklasičtější řeč v celé debatě. Zatímco se na ministerských lavicích zachovávají ještě určité ohledy, zatímco sám Manteuffel používá ještě určitých zdánlivě konstitučních obratů a nanejvýš ten nemotora parvenu von der Heydt tu a tam vypadne ze své konstituční role, nedělá pan Riedel z Barnim-Angermünde žádné okolky a vystupuje jako pravý, nefalšovaný rodák z Ukerské marky. Ještě nikdy nebyl žádný volební okres tak dobře zastoupen jako okres pana Riedela.

Pan Riedel začíná svou řeč otázkou: Co jsou to plakáty? a odpovídá na ni:

„Plakáty ve vlastním smyslu slova jsou veřejná prohlášení, která mají mít *uklidňující* vliv na mysl veřejnosti."

Takové je „poslání plakátů" podle etymologie pana Riedela.

Nehodláme se zatím s panem Riedelem přít o původ slova „plakát". Upozorňujeme pouze na to, že si pan Riedel mohl ušetřit všechnu svou etymologickou námahu, kdyby si byl přečetl osnovu zákona. Ta nepojednává jenom o „plakátech", nýbrž o „*vývěskách*", a ty přece nemají „ve vlastním smyslu slova" žádné jiné „poslání" než být vyvěšeny.

Místo toho se pan Riedel spravedlivě rozhořčuje nad tím, že se jména „plakát" zneužívá takovýmto hanebným způsobem:

„Plakáty slouží zpravidla pouze k tomu, aby rozněcovaly *vášně* a zažíhaly *hříšný plamen nenávisti* nebo *pomsty*, zejména proti vrchnosti... Plakáty jsou tedy zpravidla právě opakem toho, co praví jejich jméno. Používání plakátů je tedy obyčejné zneužití" (totiž *jména*), „a proto se ptáme: mají tedy místní policejní orgány tento nešvar s plakáty" (totiž toto zneužití jména „plakát") „podporovat? Má se snad policie stát tak říkajíc spoluviníkem na tomto zločinu, který

způsobují plakáty" (vývěsky, které vůbec nejsou plakáty, tj. uklidňujícími vyhláškami)?

Krátce a dobře: má se tedy v budoucnu používat plakátu „podle jeho poslání" (tj. podle významu slova plakát) nebo ne?

Jak velice se Manteuffel mýlil, když podkládal plakátovému zákonu jednak policejní, jednak estetické důvody (okrasa ulice). A jak chybila ústřední komise, když podporovala zákon politickými důvody! Zákon je nutný – z etymologických důvodů, a vlastně by se měl nazývat: zákon o navrácení „pravého významu" slovu plakát.

Důkladný pan Riedel při tom ovšem střelil důkladně vedle. Kdybychom se, ovšem riskujíce, že budeme své čtenáře k smrti nudit, chtěli pustit s panem Riedelem do etymologické debaty, mohli bychom mu za pomoci Diezovy gramatiky dokázat, že slovo plakát naprosto nepochází z latinského placare*, nýbrž je to zkomolené francouzské slovo placard**, které opět souvisí se slovem plaque***, a to je zas německého původu. Tím berou všechny páně Riedelovy uklidňující teorie za své.

To je ovšem panu Riedelovi úplně jedno, a právem. Celá jeho uklidňující teorie je pouze školácké captatio benevolentiae†, za nímž se skrývá pokus nahnat majetným třídám pořádný strach.

Plakáty „rozněcují vášně", „zažehují hříšný plamen nenávisti a pomsty, zejména proti vrchnosti", „vyzývají *nerozvážné masy* k demonstracím, které ohrožují (!) pořádek a překračují meze zákonné svobody". A proto se musí plakáty zakázat.

Jinými slovy: spojení feudální pánové, byrokrati a buržoové si loni na podzim šťastně provedli svůj státní převrat silou zbraní a chtějí nám k tomu nyní pomocí sněmoven naoktrojovat doplňující zákony, které ještě potřebují, aby mohli v klidu užívat svého vítězství. Mají až po krk „vášní" a použijí každého prostředku, aby uhasili „hříšný plamen nenávisti a pomsty proti vrchnosti", která je pro ně právě tou nejžádoucnější vrchností na světě, aby obnovili „pořádek", a „zákonnou svobodu" omezili opět na takovou míru,

* – uklidňovat, upokojovat, mírnit. *(Pozn. red.)*
** – oznámení, vývěska, plakát. *(Pozn. red.)*
*** – tabulka s nápisem. *(Pozn. red.)*
† – vemlouvání se do přízně. *(Pozn. red.)*

která jim vyhovuje. A jaká je tato míra, vysvítá z toho, že pan Riedel označuje velkou většinu lidu za „*nesoudnou masu*".

Pan Riedel nemá slov, aby tuto „nesoudnou masu" dost očernil. Pokračuje:

„Těmto sdělením" (oznámeným plakáty) „věnují největší pozornost ony třídy lidu, které jsou nejméně zvyklé na písemná sdělení a nedovedou s opatrností a nedůvěrou posoudit a přezkoumat věrohodnost písemných sdělení, tak jako to dělá veřejnost zvyklá na čtení a poučená o klamání tisku..."

Kdo je tedy tato nesoudná masa, tato třída nejméně zvyklá na písemná sdělení? Jsou to snad ukerští rolníci? Ne; neboť předně ti jsou „jádro národa"; za druhé nečtou plakáty a za třetí zvolili pana Riedela. Pan Riedel nemíní nikoho jiného než *městské dělníky*, proletariát. Plakáty jsou hlavní prostředek, jímž je možno působit na proletariát; proletariát je celým svým postavením revoluční; proletariát, třída stejně utiskovaná konstitučním jako absolutním režimem, je příliš odhodlán sáhnout opět ke zbrani; a právě ze strany proletariátu hrozí největší nebezpečí, a proto pryč se vším, co by mohlo v proletariátu živit revoluční vášně!

A co víc pomáhá udržovat v dělnictvu revoluční vášně než právě plakáty, které změní každé nároží ve velké veřejné noviny, z nichž se kolemjdoucí dělníci dovídají o denních událostech a jejich významu, seznamují se s různými názory a protinázory, a zároveň se stýkají s lidmi různých tříd a různého mínění, s nimiž mohou o plakátech diskutovat, zkrátka, kde mají současně klub i noviny, a to všechno aniž zaplatí jediný haléř?

Ale to je právě to, co si pánové z pravice nepřejí. A mají pravdu. Ze strany proletariátu jim hrozí největší, ba jediné nebezpečí – a proč by se oni, kteří mají moc v rukou, neměli snažit toto nebezpečí všemi prostředky potlačit?

Proti tomu by nemohl nikdo nic namítat. Žijeme s boží pomocí už takových šest měsíců pod diktaturou šavle. Neděláme si nejmenší iluse, víme, že jsme v otevřeném válečném stavu s našimi odpůrci, známe prostředky, jimiž naše strana jedině může dosáhnout moci. Nebudeme se natolik blamovat, abychom činili morální výtky nyní vládnoucí trojjediné alianci junkerů, byrokratů a buržoů, která se všemožně snaží nás porobit. Kdyby se nám už zásadně neprotivil

vysoce morální kazatelský tón a uvzdychaný patos morálního rozhorlení, vystříhali bychom se už jenom proto takovéto plané polemiky frází, že máme v úmyslu jednou to našim odpůrcům odplatit.

Připadá nám jen podivné, že páni, kteří nyní vládnou a mají oficiální většinu, nemluví tak otevřeně jako my. Pan Riedel např. je takový zarytý Ukermarkovec, jak si jen lze přát, a přece se nedovede přemoci, aby v závěru neujišťoval:

„Ovšemže není mým úmyslem klást nějaké závory *svobodné výměně názorů*. Pohlížím na duchovní boj za pravdu jako na svaté právo svobodných národů, kterého se nikdo nesmí dotknout."

A na jiném místě chce pan Riedel

„připustit rozšiřování plakátů v takových formách, v nichž vůbec mohou být literární výtvory rozšiřovány".

Co mají po všem předchozím vysvětlování tyto fráze znamenat? Nynější vláda a vůbec konstituční monarchie se dnes nemůže v civilisovaných zemích udržet, existuje-li tam svobodný tisk. Dovolit svobodu tisku a volné soutěžení názorů znamená připustit třídní boj v oblasti tisku. A vytoužený pořádek, toť právě potlačení třídního boje, to je roubík nasazený utlačovaným třídám. Proto musí strana klidu a pořádku zrušit volnou soutěž názorů v tisku, musí si zajistit tiskovými zákony, zákazy atd. pokud možno monopol trhu, musí pokud možno přímo potlačit zejména bezplatnou literaturu plakátů a zdarma rozdávaných letáků. To všechno tito pánové vědí, ale proč to neřeknou rovnou do očí?

Vskutku, pane Riedele, proč nedáte raději hned návrh na obnovení censury? Neexistuje lepší prostředek, jak potlačit „vášně", uhasit „hříšný plamen nenávisti a pomsty proti vrchnosti" a zajistit „meze zákonné svobody". Voyons citoyen Riedel, soyons francs!* Vždyť to nakonec stejně tak dopadne!

Pan Riedel odchází z tribuny. Slova se ujímá ministr spravedlnosti, justiční rada *Simons* z Elberfeldu, potomek právě takové buržoasní rodiny z Wuppertalu, jako je rodina von der Heydtova.

Pan Simons přistupuje k projednání otázky nesmírně důkladně. Je vidět, že je v ministerstvu spravedlnosti ještě nováčkem.

* Hleďte, občane Riedele, buďme upřímní! *(Pozn. red.)*

Plakáty se vyvěšují na veřejných ulicích a náměstích, praví pan ministr spravedlnosti. Tedy, „je třeba vrátit se k otázce, *jaké poslání mají veřejné ulice a náměstí*!!"

Pan Riedel sice stanovil „poslání" a „vlastní smysl slova" plakátů způsobem hodným uznání. Ale o to vůbec nejde. Jde spíš o „poslání ulic a náměstí". A zde si pan ministr spravedlnosti dobývá nehynoucí vavříny.

Je možno představit si hezčí dětskou školku, než je tato sněmovna, kde se docela vážně debatuje o poslání ulic a náměstí, o gramatické i jiné školní moudrosti?

Jaké je tedy „poslání ulic a veřejných náměstí"?

Tkví v tom, že ulice atd. „*nesmějí* být vydány všanc jakémukoli i veřejnému použití". *Neboť*: „takovéto poslání ulic atd. *nemůže být prokázáno*!!"

K tomu tedy máme takzvaného ministra spravedlnosti, aby nám dával takováto důvtipná vysvětlení. Vskutku, teď chápeme, proč se pan Simons ostýchal dát se představit sněmovně.

Celý ostatní obsah ministrovy řeči nestojí ovšem vedle tohoto skvělého výkonu za řeč. Pod zdáním podivuhodné sečtělosti ve francouzské jurisprudenci uvádí pan Simons několik starobylých reminiscencí ze své dřívější praxe prokurátora. Následují pak takovéto věty:

„Tato otázka naléhavosti musí být *bezpodmínečně* (!) zodpovězena kladně, přinejmenším (!!) je to *mé* mínění (!!!) *vzhledem k pochybnostem* (!!!!), které tu byly vzneseny (!!!!!)."

A konečně chce pan Simons „schválit zákonnou základnu omezení plakátů".

Schválit základnu! Kde jste se naučil této řeči, pane Simonsi?

Po podobných řečnických výkonech pana Riedela a Simonse se ovšem nemůžeme blíže zabývat řečí pana Berendse, který se po nich ujímá slova. Pan Berends správně vycítil, že zákaz plakátů je namířen přímo proti proletariátu, ale tuto svou myšlenku nedovedl dostatečně vyložit.

Všeobecná debata je uzavřena. Pro odmítnutí návrhu en bloc hlasuje 152 poslanců, proti rovněž 152. Z levice chybí *bez omluvy* pan *Kyll* z Kolína. Kdyby byl pan Kyll přítomen, byl by plakátový

zákon jednoznačně zamítnut. Panu *Kyllovi* děkujeme tedy za to, že návrh zákona byl zčásti přijat.

Zvláštní debatou se už nebudeme zabývat. Její výsledek je znám: podomní obchodníci s knihami jsou postaveni pod policejní dozor.

Za to ať poděkují panu Kyllovi!

Napsal B. Engels 21. a 23. dubna 1849
Otištěno v druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung", čís. 279 a 283 z 22. a 27. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

LASSALLE[310]

Kolín 26. dubna. Musíme oznámit fakt, který svědčí o tom, že en fait de justice* už není nic nemožného. Pan generální prokurátor Nicolovius se zřejmě hodlá ověnčit ještě bujnějšími vavříny než svého času pan Hecker.

Z našich dřívějších zpráv je známo, že zástupce vrchního státního návladního v Düsseldorfu von Ammon I. skrýval v době trestního procesu proti Lassallovi před vyšetřujícím soudcem tři týdny ve svém psacím stole dopis, v němž Lassalle vyzýval jednoho rolníka z Schönsteinu**, aby do Düsseldorfu, dojde-li tam k boji, přivedl posilu asi 100 mužů; pan Ammon předal tento dopis vyšetřujícímu soudci teprve tehdy, když ten mu oznámil, že vyšetřování bylo už skončeno. Připomínáme, že pouze pro tento dopis, který ostatně neobsahoval žádnou přímou výzvu k povstání, takže ani radní komora, ani obžalovací senát jej nezařadily mezi důkazy viny – že pro tento dopis muselo být zahájeno nové vyšetřování, a proto nemohl být Lassallův proces skončen už při předešlém zasedání poroty.

Lassalle si ovšem tehdy stěžoval u generálního prokurátora na toto úmyslné protahování, které způsobil pan von Ammon I.

Generální prokurátor, místo aby Lassallovi odpověděl, zaslal jeho protest düsseldorfské prokuratuře s příkazem, aby zahájila proti Lassallovi vyšetřování na základě článku 222, protože se prý tímto protestem dopustil *urážky* generálního prokurátora, pana von Ammona.

* – v soudnictví. *(Pozn. red.)*
** – Stangiera. *(Pozn. red.)*

Pends tois, Figaro, tu n'aurais pas inventé cela!*

Tak tedy dopis panu Nicoloviovi má znamenat urážku pana von Ammona ve smyslu článku 222! Již jednou, když jsme měli to potěšení vést tiskový proces proti panu Zweiffelovi a panu Heckerovi, jsme zdůraznili, že článek 222 nelze uplatňovat na veřejnou urážku tiskem, nýbrž jen na takové urážky, které byly způsobeny úředníkům přímo za jejich osobní přítomnosti.**

I kdyby však bylo možno aplikovat článek 222 také na urážky způsobené *veřejnými* tiskovinami, jistě by nikoho ani nenapadlo tvrdit, že dopis adresovaný třetí osobě může znamenat urážku úředníka. Podle dosavadní trestní praxe se vždy požadovalo, aby urážlivá tiskovina byla adresována přímo urážené osobě nebo aby byla veřejně rozšiřována. Pan Nicolovius nyní objevuje jako urážku úředníka, jestliže se *někomu* píše o nějakém úředníkovi v urážlivých výrazech! Střezme se tedy ve svých soukromých dopisech vyjadřovat se o úřednících neuctivě!

Okolnost, že Lassallův dopis byl adresován úřadu *nadřízenému* panu von Ammonovi, a je tudíž *projevem protestu* nebo *žalobou*, dává celé věci ještě neuvěřitelnější ráz.

Vždyť zákon předpisuje dokonce jako povinnost, aby se každé porušování zákona oznamovalo vyšším instancím. Jestliže se tedy stížnost zakládala na pravdě, je celá věc naprosto v pořádku; nebyla-li pravdivá, musel by pan generální prokurátor zavést proti pisateli řízení podle článku 373 – pro *pomlouvačnou stížnost*. Pak by ovšem Lassalle mohl velmi snadno na základě soudních spisů dokázat pravdivost své stížnosti, zatímco před kárným soudem při žalobě pro urážku úředníka je zbaven možnosti podat tento důkaz.

Případ přišel před düsseldorfskou radní komoru. Ale i ta stanovila, že urážka musí být buď pronesena veřejně, nebo v přítomnosti uráženého, a proces zastavila. Prokuratura protestovala a nato se zdejší tolikrát osvědčený a vždy spolehlivý kolínský obžalovací senát skutečně usnesl zavést proti Lassallovi soudní řízení podle článku

* Jdi k šípku, Figaro, na tohle jsi nepřišel! (Beaumarchais, Bláznivý den aneb „Figarova svatba".) *(Pozn. red.)*

** Viz tento svazek, str. 236–241. *(Pozn. red.)*

222; a tak je Lassalle nyní obšťastněn ještě procesem před kárným soudem!

Půjde-li to takto dál, co všechno se ještě z článku 222 nestane?

Ostatně Lassallův případ přijde 3. května před porotu.

Napsal B. Engels 26. dubna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 283 z 27. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* ROZPUŠTĚNÍ DRUHÉ SNĚMOVNY

Kolín 28. dubna. Pověsti, které se již dnes v poledne roznesly po městě, se večer potvrdily: král a jeho vláda stanného práva **rozpustili druhou sněmovnu.**[311]

Podrobnosti uvádíme níže, de dato* Berlín.

Tímto činem *porušil* král a jeho ministři stanného práva opět *své slovo*. Podle oktrojované charty stanného práva z 5. prosince byly sněmovny svolány výslovně proto, aby „revidovaly ústavu". Teprve potom, až by *první* sněmovny svolané podle této ústavy tuto slátaninu zrevidovaly, měla nabýt plné, definitivní platnosti. Tak bylo oktrojováno v prosinci minulého roku.

Sněmovny měly tudíž aspoň *částečně ústavodárné zmocnění*. Dokud toto poslání nesplnily, dokud společně s korunou ústavu nerevidovaly, *nemohly být rozpuštěny*, právě tak jako blahé paměti shromáždění, svolané, aby dohodlo pruskou ústavu.

Přesto však ji rozehnali – tu ubohou druhou sněmovnu, sehnanou dohromady pod diktaturou šavle, pod napřaženými bodáky, podplácením, zastrašováním a klamem!

A tomu se říká „pruská čest", „pruská věrnost"!

Kdyby byli ministři počkali ještě několik týdnů – možná že by jim byla maďarsko-rakouská revoluce ušetřila námahu a sama by byla obě sněmovny rozehnala.

Ostatně, co má tento nový násilný čin znamenat, je nabíledni. Dají nám pocítit **vládu šavle, jenže mnohokrát silnější;** naoktrojují nám nejmilostivěji tiskové zákony, zákony o klubech,

* – datováno. *(Pozn. red.)*

zákony o shromažďování, zákony o plakátech atd., až budou německému šosákovi oči přecházet. A pak začne pronásledování, trestní opatření, zatýkání; stav obležení se stane všeobecným, a aby se tomu všemu nasadila koruna, zavede se nakonec nová ústava s volebním právem podle censu a se sněmovnou lordů, v níž bude figurovat nynější první sněmovna jako sněmovna *druhá*.

Zkrátka, půjde se tak daleko, jak si jen troufá pruská kuráž!

My však si jen přejeme, aby pan Manteuffel svolal znovu blahé paměti Spojený sněm.

Napsal B. Engels 28. dubna 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 285 z 29. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* POZNAŇSKO

Kolín 28. dubna. Naši čtenáři přijmou s povděkem, pohovoříme-li čas od času o „lesku a moci" naší hohenzollernské dynastie a o současném nádherném rozkvětu hlavních opor tohoto ušlechtilého trůnu, braniborského rytířstva, které se jako štěnice rozlezlo po všech provinciích.

V tomto poučném pojednání věnujeme dnes pozornost polské části naší užší vlasti*. Již loni v létě, v souvislosti s proslulou pacifikací a reorganisací Polska za pomoci šrapnelů a pekelného kamínku[312], přezkoumali jsme německo-židovské lži o „převážně německém obyvatelstvu" ve městech, o „velkém německém pozemkovém vlastnictví" na venkově a královsko-pruských zásluhách na vzrůstu všeobecného blahobytu. Čtenáři „Neue Rheinische Zeitung" si vzpomenou, že jsme na základě úředního sčítání a z dokladů arcibiskupa hnězdenského a poznaňského, zaslaných buržoasnímu ministru přechodu Camphausenovi, zjistili, že části území začleněné do pruské demarkační čáry nejsou ani z poloviny, nýbrž sotva z šestiny obydleny Němci[313], zatímco prolhané statistiky pruské vlády zvyšovaly postupně počet údajně německého obyvatelstva podle toho, jak postupující kontrarevoluce umožňovala nové dělení a nové oklešťování polského území; zjistili jsme tehdy, že německá nacionalistická sebranka a spekulanti z frankfurtského parlamentního močálu počítali v těchto statistikách polské židy vždy k Němcům, třebaže tento odporný pronárod nemůže být spřízněn s Frankfurtem ani svým žargonem, ani svým původem, leda snad svou

* — tj. Pruska, na rozdíl od Německa. *(Pozn. red.)*

ziskuchtivostí; dále jsme zjistili, že jen poměrně malý počet drobných německých vlastníků půdy je pevně usazen v jednotlivých poznaňských okresech, a to jenom díky hanebné pruské spekulaci s polskou bídou, neboť podle královského nařízení z roku 1833 se všechny statky, *které přišly do dražby*, směly prodávat jedině pruským krautjunkerům, kterým na to vláda půjčila peníze; a že konečně dobrodiní a zásluhy hohenzollernské otcovské péče tkvěly v tom, že se po březnové revoluci dávaly ze zbabělosti velkolepé sliby, že bude provedena „národní reorganisace", ale později, jak sílila kontrarevoluce, utahovala se smyčka kolem polského území paterým, stále bezohlednějším dělením; potom se činila „reorganisace" závislou na „pacifikaci" a odzbrojení, a když byla tato podmínka splněna, byla nakonec puštěna na bezbrannou důvěřivou zemi „Moje skvělá armáda" a společně s židy drancovala kostely, zapalovala vesnice, utloukala Poláky na veřejných místech nabijáky nebo je cejchovala pekelným kamínkem, a když ukojila pomstu za víru v „březnové sliby", vzdávala na tomto poli pokrytém mrtvolami chválu bohu a Jeho křesťansko-germánskému Veličenstvu.

Takové bylo dobrodiní pruské „reorganisace" v Poznaňsku. Podívejme se nyní na původ pruského velkého pozemkového vlastnictví, na domény a vrchnostenské statky. Jejich historie v nemalé míře doplňuje obraz „lesku a moci" hohenzollernské dynastie a chrabrosti jejich milovaného loupežného rytířstva.

Roku 1793 si tři korunovaní zloději mezi sebou rozdělili polskou kořist podle práva, podle něhož si tři loupežníci rozdělují měšec bezbranného pocestného. Poznaňsko a jižní Prusko získalo tehdy Hohenzollerny za *dědičné* vládce zcela stejně, jako je roku 1815 získala za své *dědičné* vládce Porýnská provincie: podle práva čachrování s národy a prodávání duší. Jakmile bude zrušeno právo čachrovat s lidmi a prodávat duše, udělají Poláci a Poryňané svým *dědičným* hohenzollernským velkovévodům *rudou* čáru přes jejich vlastnický titul.

První čin, jímž projevil hohenzollernský zeměpán svou otcovskou péči v uloupeném Polsku, byla konfiskace královských a církevních statků. Proti takovéto konfiskaci celkem nic nenamítáme,

doufáme naopak, že brzo přijde řada i na *jiné* korunní statky. Ptáme se jen, k jakým účelům bylo takto zkonfiskovaných statků použito? V zájmu „všeobecného blahobytu" země, o který tak milostivě pečovala braniborská otcovská vláda za „pacifikace" a „reorganisace" v roce 1848? V zájmu lidu, z jehož potu a krve tyto statky vzešly? Uvidíme.

Tehdejší ministr Hoym, který již dvacet let nezávisle, bez jakéhokoli dozoru spravuje Slezskou provincii a který využíval této své moci k chvalně známým junkerským podvodům a vyděračství, byl za své zásluhy o boha, krále a vlast pověřen také správou jižního Pruska. Hoym navrhl svému pánu a veliteli, aby v zájmu „lesku a moci" dynastie a proto, aby se vytvořilo skvělé a mocné krautjunkerstvo, které by mu bylo oddáno, daroval co nejvíc z konfiskovaných církevních a státních statků takzvaným „*zasloužilým mužům*". A tak se také stalo. Celá smečka hrabivých lapků, milců královských metres, ministerských kreatur, pomahačů, kterým bylo třeba zacpat ústa, byla podarována největšími a nejbohatšími statky oloupené země, a tak byly mezi Poláky nasazeny „německé zájmy" a „převážně německé pozemkové vlastnictví".

Z opatrnosti, aby nepodnítil královu chamtivost, oceňoval Hoym tyto statky před králem pouze na čtvrtinu nebo šestinu jejich skutečné ceny, někdy ještě levněji; obával se, asi ne bezdůvodně, že kdyby král zvěděl jejich skutečnou cenu, pomýšlel by spíš na svou vlastní otcovskou kapsu než na všechno ostatní. Za čtyři roky Hoymovy správy po „pacifikaci" od roku 1794 až do roku 1798 bylo takto v poznaňském správním obvodu rozdáno 22, v kališském, dříve piotrkowském obvodu 19, ve varšavském obvodu 11, celkem 52 větších a menších statkářských celků, které zahrnují ne méně než *dvě stě jedenačtyřicet* statků. Králi se řeklo, že jejich cena je $3^1/_2$ milionu tolarů, zatímco jejich skutečná cena činila přes **dvacet milionů tolarů.**

Poláci si na to vzpomenou, až budou těchto ukradených 20 milionů tolarů, tuto polskou miliardu při příští revoluci žádat nazpět!

Jen v kališském obvodu se rozdané statky rovnaly rozlohou *víc než třetině všech královských a církevních panství* a důchod z nich činil i podle nízkého darovacího odhadu z roku 1799 ročně 247 000 tolarů.

V poznaňském správním obvodu bylo panství Owińska s rozsáhlými lesy darováno obchodníku s galanterním zbožím Treskowovi, a přitom sousední panství Szrem, bez jediného stromu, bylo prohlášeno za státní doménu a musí nyní kupovat dříví na státní útraty z Treskowových lesů.

V jiných obvodech konečně byly tyto statky v darovacích listinách výslovně osvobozeny od běžných daní, a to „*na věčné časy*", takže žádný pruský král nebude mít právo zatížit je novými daněmi.

A nyní se podívejme, jak a kterým „*zasloužilým mužům*" byly tyto nakradené statky darovány. Zásluhy těchto krautjunkerů jsou tak veliké, že nás nutí, abychom jim v zájmu souvislosti věnovali zvláštní kapitolu.*

Napsal B. Engels 28. dubna 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 285 z 29. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Pokračování článku v „Neue Rheinische Zeitung" není. *(Pozn. red.)*

KONTRAREVOLUČNÍ PLÁNY V BERLÍNĚ

Kolín 30. dubna. Plány naší kontrarevoluční vlády se rýsují čím dál tím jasněji.

Vláda měla v úmyslu zahájit od 27. dubna nové stadium pruské kontrarevoluce. Chtěla vyprovokovat berlínský lid k pouličnímu boji, povstání snad podle Cavaignacova vzoru „nechat rozrůst", ale pak je cavaignacovskými prostředky a cavaignacovskou přesilou potlačit, vyhlásit stanné právo, několik poslanců a hezkých pár rýpalů[314] omilostnit prachem a olovem a nakonec se novým oktrojováním zbavit tíživých pout, která naší kontrarevoluci nasazovala dokonce i charta stanného práva z 5. prosince.

Vyprovokované povstání by bylo dostatečnou záminkou k tvrzení, že lid „není ještě zralý" pro milostivě propůjčené svobody a že se při takovémto volebním zákonu a s takovouto ústavou nedá vládnout. „Aby se zabránilo krveprolití", tedy přímo v zájmu lidu, že je třeba zničit i poslední zbytky svobody. „Aby se zabránilo krveprolití", že je třeba vyhlásit v celé zemi vyjma východní Pomořany stav obležení! To všechno by se dalo tvrdit, teprve až bychom měli za sebou pořádné povstání v Berlíně s obligátními nepokoji ve Vratislavi, Magdeburku, Kolíně atd. a šťastně je potlačili kartáči.

Proto ty surovosti konstáblů proti levici shromážděné v Konversationshalle[315]; proto je Dönhofské náměstí obklíčeno vojskem, proto se ihned střílí na bezbranné, pokojné masy lidu, které se *nemohly* rozejít, protože všechny ulice vedoucí z náměstí byly uzavřeny.

Ale klid, který lid zachoval přes všechny provokace, udělal kontrarevolucionářům čáru přes rozpočet. Nemají záminku k oktrojování, a přece oktrojovat *musí*. Možná, že se dnes večer dovíme, jaké nové úskoky si pánové vymysleli.

Jak velké měli plány, vysvítá ze všech okolností. Předně z toho, že byla zároveň rozpuštěna sněmovna v Hannoveru, za druhé a zejména z cesty pana Radowitze do Berlína.

Pan Radowitz je duší pruské kontrarevoluce. Pan Radowitz sestavil plán listopadového kontrarevolučního převratu, sám však zůstával ještě za kulisami a ve Frankfurtu intrikoval pro pruské dědičné císařství. Pan Radowitz se *tentokrát* odebral sám do Berlína, aby, jak se říká, konečně vystoupil do popředí a stal se *ministerským předsedou*. **Radowitzova vláda** – v tom to vězí!

Známe bezpečně další skutečnosti:

1) Již během *minulého týdne* došel od vrchních presidentů přípis *všem šéfpresidentům*, v němž se sdělovalo, že lze *očekávat rozpuštění sněmovny*, a byly dány pokyny k potřebným bezpečnostním opatřením.

2) Všem krajským správám byl rozeslán vládní výnos, v němž se pravilo:

1. *Všem městským úřadům* nechť se uloží, aby *denně* podávaly příslušným krajským správám zprávy o tom, jaký dojem vzbudilo rozpuštění sněmovny. Krajské správy jsou zase povinny posílat o tom *souhrnné zprávy* vládě.

2. *Nové volby se zatím* **nebudou** *konat*, naproti tomu *bude zakročeno proti mnoha členům „takzvané" levice.*

3. Je třeba učinit *všechna bezpečnostní opatření*, aby se zabránilo každému pokusu o vzpouru.

Výnos podepsal: *Manteuffel.*

Pan Manteuffel, nebo přesněji řečeno jeho představený, pan Radowitz, nemohl prokázat rozvíjející se *maďarsko-polsko-německé* revoluci lepší službu než tím, že právě nyní otevřeně vystoupil se svými plány na obnovení absolutismu.

Napsal B. Engels 30. dubna 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 286 z 1. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

LASSALLE

Kolín 1. května. Pozítří se bude projednávat před düsseldorfskou porotou žaloba proti *Lassallovi* pro přímé vybízení k ozbrojení proti královské moci.

Připomínáme, že Lassalle, Cantador (velitel düsseldorfské občanské gardy) a kolportér Weyers byli zatčeni loni v listopadu, když byl vyhlášen v Düsseldorfu stav obležení, a bylo proti nim zavedeno řízení pro výše uvedený „zločin podle článků 87 a 102 Code pénal*".

Vyšetřovalo se co nejpomaleji. Zatímco současně zahájený proces proti Porýnskému krajskému výboru demokratů pro odepření daní se v Kolíně projednával již 8. února, míjelo v Düsseldorfu jedno zasedání poroty za druhým, než vůbec kolínský obžalovací senát postoupil tento případ porotě. Ale Marx, Schneider a Schapper byli na svobodě, kdežto Lassalle seděl v düsseldorfské věznici; a Code d'instruction criminelle** přece předpisuje, že se procesy zatčených mají projednávat *přednostně!*

Ve vězení našli v Lassallovi obzvláštní zalíbení. „Neue Rheinische Zeitung" měla dost často příležitost uveřejňovat ukázky něžné péče, s kterou se ho pochopové královsko-pruské justice ujali. Zatímco Cantadorovi byly povoleny všechny možné výhody – neboť Cantador měl přes své politické vystupování mnoho přátel mezi düsseldorfskou buržoasií — musel Lassalle podruhé[316] okusit, jaké tyranské zvůli je vystaven vyšetřovanec v královsko-pruské vyšetřovací vazbě. Nemluvíme ani o drobném šikanování, připomínáme

* — trestního zákoníku. *(Pozn. red.)*
** — trestní řád. *(Pozn. red.)*

pouze surovosti, které si vůči Lassallovi dovolil ředitel věznice pan Morret v přítomnosti vyšetřujícího soudce pana Ebermeyera* (máme to štěstí, že je teď zde v Kolíně). Lassalle si stěžoval u prokuratury; generální prokurátor pan Nicolovius rozhodl, že jednání, na něž byla podána stížnost, není *ani zločinem, ani přečinem*, a nemůže být proto stíháno!

Připomínáme dále, že Lassallovi předepsal lékař vycházky, naléhavě nutné pro jeho zdraví, a prokuratura k nim dala svůj souhlas, *kdežto krajská správa je zamítla*, přestože vězeň ve vyšetřující vazbě nepodléhá podle zákona krajské správě, nýbrž jedině prokuratuře.

Potíže, s nimiž byl spojen přístup k Lassallovi do vězení, všechny ty výmluvy, vytáčky atd. zná každý, kdo se někdy pokusil proniknout do düsseldorfského „ústavu".

Konečně bylo vyšetřování skončeno a pře měla být postoupena radní komoře. Tehdy ještě byl čas dostat proces na poslední zasedání poroty, které se konalo v únoru a v březnu. Ale tomu se mělo stůj co stůj zabránit. Když byly spisy předloženy zástupci vrchního státního návladního, „milostivému" panu von Ammonovi I., aby připravil svůj konečný návrh, vytáhl pan Ammon najednou Lassallův dopis zaslaný nějakému Stangierovi, rolníku z altenkirchenského okresu, a založil na něm novou žalobu. Tento dopis však už několik týdnů klidně odpočíval v páně Ammonově šuplíku a panu Ammonovi ani nenapadlo, aby jej přiložil ke spisům jako další bod obžaloby. A teď, když bylo všechno hotovo a zasedání poroty přede dveřmi, se s ním vytasil. Nyní ovšem museli být vyslechnuti noví svědci a celá věc se zas protáhla o další týdny, což zcela stačilo k tomu, aby se *znemožnilo* projednávání Lassallova procesu na *nadcházejícím zasedání poroty*.

Dopis, který pan Ammon, *jak sám přiznal*, nechal dlouho ležet ve stole, byl ostatně tak bezvýznamný, že ani radní komora, ani obžalovací senát se jím nezabývaly ani jej neuváděly jako důkaz viny!

Zkrátka, tomuto zasedání poroty se jim podařilo vyhnout a

* Viz tento svazek, str. 281–283. *(Pozn. red.)*

další mělo začít až v květnu. Ke generálnímu prokurátoru panu Nicoloviovi přicházela deputace za deputací a žádaly uspíšení soudního řízení nebo svolání mimořádné poroty. Pan Nicolovius sliboval všechno možné a prohlásil, že Lassalle v žádném případě nebude sedět ani šest měsíců. A vida, do šesti měsíců chybí sotva 14 dní.

Radní komora konečně rozhodla: všichni tři obžalovaní budou předáni obžalovacímu senátu. Tu se však vyskytla potíž: pánové byli přesvědčeni, že v celém düsseldorfském soudním okresu nenajdou porotu, která by odsoudila pana Cantadora. Měl-li být Cantador osvobozen, musel by být osvobozen také Lassalle, a to dokonce lidmi, kteří by jej byli jinak odsoudili. A právě na Lassallově odsouzení záleželo düsseldorfským úřadům i ministerstvu, a dokonce vysoké a nejvyšší kamarile. Nepřátelství vůči Lassallovi „se nezastaví ani před stupni trůnu".

A ejhle, co se stane: „Obžalovací senát zastavuje řízení proti Cantadorovi a propouští ho na svobodu, zatímco Lassalle a Weyers zůstávají ve vazbě a předávají se porotě."

A přece byl Cantador obviněn z téže věci jako Lassalle, až na jediný Lassallův projev v Neussu.

A právě této řeči v Neussu se pánové chytili a pro ni nyní Lassalle putuje před porotu.

Připomeňme si stručně celý průběh.

Když mohl už každým dnem vypuknout otevřený boj mezi blahé paměti Národním shromážděním a korunou, byl Düsseldorf, jak známo, jedno z politicky nejrušnějších měst v Porýnské provincii. Občanská garda zde byla zcela na straně Národního shromáždění a kromě toho jí velel demokrat. Byla odhodlána přejít od pasivního odporu k aktivnímu, jakmile k tomu bude dán z Berlína signál. Zbraně a střelivo byly připraveny. Lassalle a Cantador stáli v čele celého hnutí. Nejenže vyzývali občany, aby se ozbrojili proti Manteuffelově vládě, ale skutečně je také ozbrojovali. *Zde v Düsseldorfu* bylo středisko jejich činnosti. Došlo-li opravdu k nějakému zločinu, *muselo k němu dojít zde*. Kde prý se však stal podle tvrzení obžaloby? Nikoli v Düsseldorfu, nýbrž – v Neussu!!

Lassalle byl v Neussu na schůzi a vyzýval k ozbrojené výpravě

na pomoc Düsseldorfu. Tato výzva neměla ani výsledek, neboť vůbec nedošlo k boji. A v tom prý je Lassallův zločin!

Lassalle se tedy teď neposílá před porotu pro svou hlavní činnost, pro *skutečné* ozbrojování, pro *skutečné* povstání, které mělo v Düsseldorfu užuž vypuknout. V tom není „zločin". I obžalovací senát, přes svou stařeckou senilitu, to musí přiznat. Zločin, kterého se prý Lassalle dopustil, spočívá ve zcela *příležitostné*, *náhodné* akci, *zplna* závislé na jeho hlavní činnosti v Düsseldorfu a bez ní naprosto *nesmyslné*, nikoli v *organisování* ozbrojené moci proti düsseldorfským úřadům, nýbrž ve výzvě k Neusským, aby tuto organisaci podporovali!

Ale ovšem, Cantador nebyl v Neussu, když Lassalle pronášel tu hrůzostrašnou řeč; Cantador *nevybízel* Neusské k ozbrojenému odporu, Cantador jen – *organisoval* Düsseldorfské k ozbrojenému odporu a vyzýval tamější *občanskou gardu, která je sama částí ozbrojené vládní moci*, k odporu proti vládě. V tom je ten rozdíl, a proto byl Cantador propuštěn na svobodu a Lassalle ponechán ve vazbě až do nynějšího zasedání poroty.

Ale to ještě není všechno. Lassalle také přímo vybízel rolníka Stangiera k ozbrojené výpravě do Düsseldorfu. Tento dopis je přiložen ke spisům a je doslova citován v obžalobě. (Viz čís. 277 „Neue Rheinische Zeitung", 2. vydání.) Našla *v něm* obžaloba důvod postavit Lassalla před porotu? Ani zdání. Ani radní komora, která uvedla proti Lassallovi *devět* obžalovacích bodů, z nichž obžalovací senát osm bodů zrušil, nepomyslila na to, aby mezi ně pojala tento dopis. A přece obsahuje *přesně týž* údajný „zločin", kterého se Lassalle dopustil v Neussu.

Sotva bylo kdy vyrobeno něco nedůslednějšího a nepochopitelnějšího, něco, co by si víc odporovalo než tento výrok obžalovacího senátu.

Přitom však je na něm pozoruhodné toto: podle výroku kolínského senátu samého v celé agitaci, která byla prováděna loňského listopadu v Düsseldorfu, v přímé výzvě k odporu proti vládě, v ozbrojování, v opatřování střeliva, v přímé a otevřené oposici občanské gardy proti vládě, v přísaze občanské gardy, že bude se zbraní v ruce bojovat proti vládě za Národní shromáždění – *v tom všem není zločin*. Kolínský obžalovací senát to řekl.

V tom se shoduje s kolínskou radní komorou, ba dokonce s kolínskou prokuraturou. Ve vyšetřování proti Porýnskému krajskému výboru přešly oba tyto orgány mlčky výzvu k ozbrojení proti „nepříteli", ponechaly trestní případ stranou a soustředily se jen na fakt vyzývání ke vzpouře, který přísluší před kárný soud a který byl jen proto projednáván před porotou, že se ho dopustil tisk.

S Lassallem si počínali mnohem mazaněji. Napřed proti němu zavedli trestní řízení a kárný soud si ponechali v záloze. V případě, že by byl Lassalle zproštěn viny za svůj neusský projev, byl by totiž postaven před kárný soud pro výzvu k odporu proti úředním osobám (ke vzpouře), která prý je obsažena ve dvou jeho düsseldorfských projevech.

Stačí tu jen připomenout přelíčení v procesu proti Porýnskému krajskému výboru. Tento případ je zcela obdobný. Vyšetřovalo se tam, zda došlo k *zločinu* (témuž, z něhož je obžalován Lassalle) či ne; a bylo uznáno, že není možno vyzývat k ozbrojenému odporu proti vládě, nevyzývá-li se přitom k odporu proti všem jednotlivým úředním osobám, které tvoří vládu. Porota vynesla osvobozující rozsudek.

Bude-li Lassalle po osvobozujícím rozsudku poroty, který je zcela nepochybný, postaven před kárný soud, octne se v téže situaci. Mezitím se však vymyslí nová záminka k prodloužení vazby, a ostatně kárný soud není tak nepoddajný jako porota!

Zítra se budeme zabývat přímo obžalobou a dokážeme také na ní všechnu směšnost celého tohoto soudního řízení.

Napsal B. Engels 1. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 287 z 2. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

PRUSKÝ KOPANEC FRANKFURTSKÝM

Kolín 1. května. Zas nová událost v dějinách pruské kontrarevoluce! Král uštědřuje frankfurtskému shromáždění poslední kopanec a s pohrdáním mu vrhá do tváře napodobenou korunu imaginárního císařství, kterou mu shromáždění nabídlo.

Kdyby bylo frankfurtské shromáždění v pravý čas jednalo energicky, mohlo by teď dát tohoto zpupného Hohenzollerna *zatknout* a postavit ho pro „urážku Národního shromáždění" před porotu (zákon ze září 1848, který je uveřejněn také v Prusku). Zatím neexistuje „říšský" zákon, který by jednotlivé pány vládce zbavoval odpovědnosti vůči „říši"; a císařskou moc beze vší odpovědnosti přece sám Hohenzollern odmítá.

Nová pruská „říšská" nóta z 28. dubna[317] zmírňuje tento „říšský" kopanec několika blahovolnými poznámkami o takzvané německé říšské ústavě. Tento nevinný výtvor je v ní vylíčen jako výlupek vší špatnosti a jako krajní produkt revoluce a skrytého republikánství, který „překračuje všechny meze".

Chrám sv. Pavla – karbonářská peleš lotrovská! Welcker a Gagern – tajní republikáni, „Moeros s dýkou pod pláštěm"[318]! Bassermann, který vidí strašidla, stal se sám „bassermannovskou postavou"![319] Frankfurtským šosákům to ovšem lichotí po všem tom posměchu, kterým je stíhal lid, po všech těch kletbách, kterými je zahrnuli zdeptaní bojovníci z frankfurtských a vídeňských barikád; a lidé všech odstínů, až po pana Vogta, jsou s to skutečně věřit takovým hloupostem.

Pruská nóta je poslední hrozbou frankfurtskému shromáždění, než bude skutečně rozehnáno. Ještě jednou nabízí vzpurný Hohen-

zollern ruku k „dohodě". Opravdu – když už shromáždění zašlo *tak daleko*, mohlo by věru udělat ještě jeden malý krůček a stát se *zcela* pruským nástrojem.

Zatím však část lidu, zejména rolníci a maloměšťáci jihoněmeckých státečků, křečovitě lpí na shromáždění a takzvané říšské ústavě. Vojsko je naladěno pro říšskou ústavu. Lid vidí v každém, třeba i sebeubožejším kroku k sjednocení Německa krok k odstranění malých knížat a k osvobození od tíživého břemene daní. Také nenávist k Prusku k tomu přispívá. Ve Švábsku pro takzvanou říšskou ústavu dokonce provedli revoluci; je to ovšem jenom bouře ve sklenici vody, ale přece jen něco.

Frankfurtské shromáždění by se tedy nedalo rozehnat bez násilí, kdyby frankfurtští šosáci měli aspoň trochu odvahy. Měli by teď ještě poslední příležitost odčinit aspoň malou část svých těžkých hříchů. Frankfurt a jižní Německo, které otevřeně povstaly za říšskou ústavu, mohly by se stát, zvítězí-li Maďaři a Rakousko se rozpadne, při pobouření pruského lidu nad zrádcovstvím Hohenzollerna, Radowitze a Manteuffela na čas střediskem nového revolučního povstání, které by se opíralo o Uhry.

Ale pak by se pánové nesměli ani bát *vyhlásit občanskou válku* a v krajním případě, až by nastala rozhodující chvíle, dát přednost *nedílné německé republice před restaurací německého Spolkového sněmu.*[320]

Avšak ten, kdo pokládá Frankfurťany za schopné *takového kroku*, krutě se mýlí. Tito pánové si trochu zapovykují, budou se trochu vzpírat, aby učinili jakžtakž zadost slušnosti, ale nakonec se usnesou na všem, co jim vzpurný Hohenzollern nadiktuje. Lid snad postaví tu a tam nějakou barikádu a – bude zrazen jako 18. září[321].

Tím by ta proslulá říšská fraška skončila, kdyby to záviselo na *pánech Frankfurťanech*. Ale možná, že k tomu ještě něco řeknou maďarští husaři, polští huláni a vídeňští proletáři, a pak to může vzít zcela jiný obrat.

Napsal B. Engels 1. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 287 z 2. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* ROZPUŠTĚNÍ

Kolín 1. května. Poslanci, kteří sem včera přibyli z Berlína, vypravují, že také v *Drážďanech jsou rozpuštěny sněmovny.*

Hannover, Berlín, Drážďany – v Mnichově je zasedání sněmovny zatím jen odročeno – bodrý německý občane, nevidíš, jak ti chtějí zahrát?

Loni, když bylo svoláno frankfurtské shromáždění, nařídilo Prusko všem státečkům, aby *svolaly* sněmovny. Nyní, právě po roce, nařizuje Prusko všechny sněmovny *rozpustit.* Tehdy Camphausen, nyní Manteuffel. Pokaždé týž účel, týž úmysl. Camphausen a Manteuffel jdou přes všechny fráze ruku v ruce.

A v Německu se ještě najdou lidé, kteří hájí panovníky!

Napsal B. Engels 1. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 287 z 2. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

LASSALLE

Kolín 2. května. Včera jsme slíbili, že se vrátíme k obžalobě proti Lassallovi.

Lassalle je obžalován ze „zločinu podle článků 87 a 102 trestního zákoníku".

Článek 87 je namířen proti „atentátu nebo spiknutí, jehož účelem je vyzývat (exciter) občany nebo obyvatele k ozbrojení proti císařské moci".

Podle článku 102 podléhají trestům (hlavně trestu smrti) uvedeným v předcházejících článcích oddílu (k němuž patří také článek 87) všichni, kdo řečmi na veřejných místech a na veřejných shromážděních nebo vyvěšováním plakátů vyzývají (excitent) občany k těmto zločinům. Jen v případě, že výzva zůstala bez účinku, zmírňuje se trest smrti na vyhnanství.

Z čeho je tedy Lassalle obžalován?

Protože se prý provinil *zároveň* proti článku 87 i proti článku 102, může být obviněn jen z toho,

že vyzýval podle článku 102 ke zločinu podle článku 87, tj.:

vyzýval občany k atentátu nebo spiknutí, jehož cílem bylo vyzývat k ozbrojení proti královské moci, tj.:

vyzýval občany k *výzvě* k ozbrojení!

To je pro obyčejný lidský rozum dost zřejmý nesmysl. Ale co naplat, prokuratura a obžalovací senát tak ráčily rozhodnout!

Článek 102, který staví výzvu ke zločinu podle článků 86 až 101 naroveň spáchanému zločinu, jestliže výzva měla úspěch, se totiž dá velmi dobře použít na všechny tyto články. Dá se použít dokonce i na ostatní body téhož článku 87. Všechny tyto články

jsou totiž namířeny proti *určitým činům*, ke kterým je *možno* podněcovat. Článek 87, namířený proti atentátu a spiknutí, týká se například také atentátu a spiknutí proti životu a osobě císařově, atentátu a spiknutí, jehož účelem je změnit nebo zvrátit vládní formu nebo posloupnost na trůně. To všechno jsou věci, ke kterým je možno „vyzývat". Výzva k zavraždění krále a k revoluci je fakt zcela možný, výzva ke spiknutí, jehož účelem je zavraždění krále nebo revoluce, se také může vyskytnout. Ale „*vyzývat* k provedení atentátu nebo spiknutí za účelem *výzvy* k ozbrojení proti královské moci", krátce dopouštět se *výzvy k výzvě*, to je tak nemožný, tak nesmyslný zločin jako „*pokus* o vzdálený *pokus* o velezradu", který tak mnohého chudinku buršáka za nebožtíka pruského zákoníku stál deset let na pevnosti, anebo jako to pověstné suspect de suspicion d'incivisme (podezřelý z podezření z nedostatku občanského cítění), o kterém tvrdí lidé, nosící legitimistické brýle, že prý je našli ve vězeňských seznamech z doby teroru roku 93.

Anebo, je-li „výzva k výzvě k ozbrojení" vskutku logicky a právně možný zločin, nesměl by být Lassalle, má-li být proti němu uplatňována zmíněná část článku 87 a zároveň článek 102, obžalován pro neusskou řeč, nýbrž pro adresu Národnímu shromáždění, v níž se praví: „Zapřísaháme Národní shromáždění: volejte do zbraně!"

Zde je „výzva k výzvě k ozbrojení". Ale ani v tomto non plus ultra* obžalovacím spisu nikoho nenapadlo vidět v těchto slovech zločin.

Jak ale došla prokuratura k tomu, že z dlouhé řady článků příslušného oddílu vybrala a uvedla ve spojení s článkem 102 právě to místo, na něž se článek 102 *naprosto nedá aplikovat?*

Velmi prostě. Zločin proti článku 87 se trestá *smrtí*. Ale v *celé Porýnské provincii se nenašla porota*, která by Lassalla odsoudila k smrti. Páni žalobci tedy raději přibrali článek 102, který pro případ, že výzva ke „zločinu" byla bezvýsledná, předpisuje zmírnění trestu na *vyhnanství*. A k tomu, řekli si, se už porota snáz najde.

* — nepředstižitelném, nad nějž není. *(Pozn. red.)*

Aby se tedy zbavila Lassalla, vynalezla prokuratura *nemožný zločin*, spřáhla dohromady dva články zákona, které v tomto spojení nemají jiný smysl než *čirý nesmysl*.

Tedy buďto je Lassalle *vinen*, že přestoupil článek 87, a pak ať si pánové dodají odvahy a odsoudí ho přímo k *smrti;* anebo není vinen, že přestoupil článek 87, a pak nepřestoupil ani článek 102 a musí být najisto *osvobozen*. Ale přestoupit zároveň uvedené místo článku 87 i článek 102 je holá nemožnost.

Povšimněme si, jak je prokuratura prohnaná. Žaloba proti Lassallovi spadá vlastně pod článek 87 (trest smrti). Obžalovat ho podle tohoto článku si pánové netroufají; proto ho obviňují podle článku 87 ve spojení s článkem 102 *(vyhnanství)*; a jestliže to nepomůže a porotci Lassalla osvobodí, bude postaven před kárný soud a podstrčí se mu článek 209 a 217 *(od šesti dnů do jednoho roku vězení)*. A to všechno za jeden a týž skutek, za jeho činnost agitátora v hnutí za odepření daní!

Podívejme se nyní na vlastní corpus delicti* – řeč pronesenou 21. listopadu v Neussu.

Lassalle je obviněn, že přímo vyzýval k ozbrojení proti královské moci.

Podle tří svědeckých výpovědí, kterých se dovolává obžaloba, Lassalle sice přímo vyzýval Neusské, aby se *ozbrojili*, aby si opatřili střelivo a se zbraní v ruce hájili vydobyté svobody, podporovali Národní shromáždění činy atd. Ale *výzva k ozbrojení vůbec* není ani přečin, tím méně zločin, přinejmenším od revoluce a vyhlášení zákona z 6. dubna 1848, který zaručuje každému pruskému občanu právo nosit zbraň. Výzva k ozbrojení je podle Codu trestná teprve tehdy, je-li ozbrojení namířeno proti jednotlivým úředníkům (vzpoura) nebo proti královské moci, resp. proti druhé části občanů (povstání). To je speciálně výzva, a to *přímá* výzva k ozbrojení proti královské moci.

Ve všech třech svědeckých výpovědích není však o ozbrojení proti královské moci *ani slova;* mluví se pouze o ozbrojení *na ochranu Národního shromáždění*. A Národní shromáždění byl zákonně svolaný

* – doličný předmět. *(Pozn. red.)*

a zákonně existující orgán, bylo podstatnou částí zákonodárné, zde dokonce *ústavodárné* moci. Právě tak jako je ústavodárná moc nadřazena výkonné moci, bylo Národní shromáždění nadřazeno „královské vládě". A vyzývat k všeobecnému ozbrojení lidu na ochranu tohoto orgánu, vedle krále nejvyššího zákonného orgánu v zemi, pokládá naše prokuratura za těžký zločin!

Jediné místo, v němž by jemný čich prokuratury mohl ucítit vzdálenou souvislost s „královskou vládou", byla zmínka o bateriích v Neussu. Ale vyzýval snad Lassalle Neusské k ozbrojení proto, aby se zmocnili baterií na levém břehu Rýna, nebo je k tomu dokonce vyzýval „přímo", jak se tvrdí v závěru obžaloby a jak by bylo třeba, aby mohl být odsouzen?

Naopak! Nevyzýval je k tomu ani „přímo", ani nepřímo. Řekl jen, že Düsseldorfští *očekávají*, že Neusští tyto baterie obsadí. A toto pouze vyslovené „očekávání" je podle názoru slavné prokuratury excitation directe, *přímá výzva* k ozbrojení proti královské moci!

Tedy v celém *skutečném* ozbrojení *Düsseldorfu*, otevřeně organisovaném na ochranu Národního shromáždění a přitom namířeném proti nikomu jinému než proti pruskému vojsku, tj. proti královské vládě (le gouvernement de l'empereur), není zločin, je to pouze přečin odporu proti jednotlivým úředníkům; ale v tomto pouhém výroku, v těchto čtyřech slovech tkví těžký hrdelní zločin.

Za to, co Lassalle *dělal*, si ho netroufají obviňovat. Ale to, co *řekl*, je prý těžký zločin. A co řekl? Že se očekává, že se Neusští zmocní baterií. A kdo to podle Lassalla očekával – snad ne on sám? Ne, ne on, nýbrž Düsseldorfští!

Lassalle říká: někdo jiný očekává, že uděláte to a to, a podle logiky prokuratury je to „přímá výzva" k vám, že to, co se očekává, skutečně provedete.

V Berlíně teď ministři rozpustili sněmovnu a chystají se k dalšímu oktrojování. Dejme tomu, že by dnes bylo násilně zrušeno všeobecné hlasovací právo, potlačeno spolčovací právo a zrušena tisková svoboda. Řekneme-li: očekáváme, že lid odpoví na tuto hanebnou věrolomnost barikádami, pak jsme, jak říká prokuratura, „pří-

mo vyzývali“ berlínské občany, aby se ozbrojili proti královské moci, a půjde-li to podle přání prokuratury, budeme odsouzeni podle okolností k smrti nebo k vyhnanství!

Celý proces proti Lassallovi není nic jiného než tendenční proces proti nepohodlnému agitátorovi. Je to skrytý proces pro „podněcování k nespokojenosti“, jakými nás obšťastňovali až do března také zde na Rýně. Podobně je i proces proti Weyersovi skrytý proces pro urážku veličenstva. Weyers řekl: „Smrt králi“ a: „Králi nesmí být ponechána koruna už ani čtvrt hodiny“; a těchto několik slov, z hlediska Code pénal velmi nevinných, obsahuje prý rovněž „přímou výzvu k ozbrojení“!

A ostatně i kdyby byl Lassalle skutečně vyzýval k ozbrojení proti královské moci, co z toho? Postavme se na konstituční stanovisko, mluvme v konstitučních pojmech. Nebylo povinností každého občana, aby tehdy v listopadu nejen „vyzýval k ozbrojení“, ale aby se sám *ozbrojil* na ochranu konstitučních zástupců lidu, proti věrolomné „královské vládě“, která vojenskou mocí honila shromáždění zástupců lidu z hotelu do hotelu, rozpouštěla jeho zasedání, jeho spisy házela vojákům, aby si jimi zapalovali dýmky a topili v kamnech, a celé shromáždění nakonec rozehnala a poslala domů? Což nebylo shromáždění podle výnosů Spojeného zemského sněmu, podle proslavené právní půdy pana Camphausena, o vymoženostech 19. března ani nemluvě, „rovnoprávným kontrahentem“ koruny? A takovéto shromáždění že se nesmí chránit před přehmaty takzvané „královské vlády“?

Viděli jsme ostatně, že se „královské vládě“ stalo druhou přirozeností častovat zástupce lidu kopanci. Jsou tomu sotva dva měsíce, co se oktrojované sněmovny sešly, a už je táž královská vláda rozhání při prvním usnesení, které se jí nelíbí – rozhání sněmovny, které prý měly revidovat ústavu! Nyní sněmovny uznaly oktrojovanou ústavu za platnou, a teď teprve nevíme, máme-li ústavu nebo ne. Kdo ví, co nám bude naoktrojováno zítra!

A lidi, kteří to všechno předvídali a podle toho jednali, kteří se chtěli energicky vzepřít násilnému řádění zpupné kamarily, kteří podle názorů *všech konstitučních zemí* a zejména *Anglie* stáli *plně na půdě práva*, takové lidi dává Manteuffel, Simons a spol. zatknout,

šest měsíců je drží ve vazbě a nakonec je postaví před porotu pro *podněcování ke vzpouře!*

Napsal B. Engels 2. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 288 z 3. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ZÁKAZ SHROMÁŽDĚNÍ PORÝNSKÝCH OBECNÍCH RAD

Kolín 2. května. Se zvláštním zadostiučiněním oznamujeme našim čtenářům, že shromáždění zástupců porýnských obecních rad svolané zdejší slavnou obecní radou bylo **zakázáno** prostým příkazem úřadů. „Dobří občané", kterým bylo tak „blaze" v září, když byla zakázána shromáždění demokratů[322], mohou nyní svým pánům a mistrům poděkovat. V září 1848 bylo spolčovací právo demokratů zrušeno alespoň otevřeným násilím, stavem obležení, kdežto spolčovací právo kolínské obecní rady zahynulo v nejkrásnějším rozkvětu půdy práva *na pouhý kopanec.*

Napsal B. Engels 2. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 288 z 3. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SJEZD PORÝNSKÝCH MĚST

Kolín 3. května. Sjezd porýnských obecních rad se bude přece jen konat, i když v poněkud méně oficiální podobě, a to až příští *úterý.*

Je samozřejmé, že si od tohoto shromáždění buržoů, zvolených podle třístupňového censového systému a při jejichž volbě byly lidové masy vyloučeny, *vůbec nic* neslibujeme. Do Berlína bude vyslána deputace, kterou ovšem k panu von Hohenzollernovi *ani nepustí.*

Ale možná, že ke sjezdu vůbec ani nedojde. V neděli se zde v Kolíně konají různé stranické sjezdy.[323] Vláda se pokouší vyprovokovat *stůj co stůj* konflikt mezi lidem a vojskem, aby mohla s námi Porýňany zatočit stejně jako zatočila s Berlíňany.

Záleží *na kolínských dělnících,* aby tento mazaný pruský plán zhatili. Kolínští dělníci mohou svým klidem, neochvějnou chladnokrevností vůči všem provokacím vojska vzít vládě každou záminku k násilným zákrokům.

Jsou před námi rozhodující události. Vídeň, Čechy, jižní Německo a Berlín jsou v kvasu a čekají jen na vhodný okamžik. Kolín může přispět, velmi přispět, nemůže však *začít* první s rozhodujícím úderem.

Nechť mají kolínští dělníci zejména příští neděli na paměti, že všechny provokace vlády mají jen jediný cíl – vyvolat *takový* výbuch, k němuž by došlo *ve chvíli pro nás nepříznivé, zato pro vládu příznivé.*

Revoluce lze dělat *pouze* při velkých událostech; přijmeme-li však výzvu vlády, bude z toho nanejvýš jen vzpoura.

Kolínští dělníci, pamatujte na 25. září![324]

Napsal B. Engels 3. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 289 ze 4. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* TŘETÍ VE SPOLKU

Kolín 3. května. Stokrát jsme připomínali, že v koalici Ruska s Rakouskem hraje pan von Hohenzollern se svou vládou „třetího ve spolku". Stokrát prostoduchý německý občan rozhořčeně odmítal takovéto tvrzení.

Nu dobrá. Teď je už jisté, že jedním ze skrytých důvodů, proč byla rozpuštěna sněmovna, bylo, že podle tajné smlouvy s olomouckým knížetem a Jeho Veličenstvem petrohradským pravoslavným carem **se zavázal** ruský knížecí vasal ze Sanssouci, **že pošle 40 000 Prušáků do Čech,** aby udrželi lid na uzdě a byli zálohou proti Uhrám. Mluvilo se o tom veřejně dokonce v chrámu sv. Pavla. Ani střed, ani část berlínské pravice nebylo možno přimět, aby k tomu mlčely. Proto byly rozehnány.

Ale to ještě není všechno. Berlínská „Nationalzeitung" píše z Berlína 1. května:

> Právě se dovídáme ze zcela spolehlivého pramene: **„Včera ráno dostalo ředitelství hornoslezské dráhy od ministra vnitra telegrafickou zprávu, že z Krakova do Rakouska má být po hornoslezské dráze" (tedy z Krakova přes Mysłowice, Kozle, Ratiboř a Bohumín) „dopraveno 30 000 ruských vojáků.** Ředitelství hornoslezské **dráhy** se uvědomuje o tom, **že královská pruská vláda nemá proti tomu námitek** a očekává, že ředitelství dráhy nebude této dopravě činit žádné překážky."
>
> Telegram byl podepsán: **von Manteuffel**

Tam jsme to tedy dopracovali: postupimská vláda knížecího vasala ruského imperátora vydává nejen *zatykače* na Kossutha, Bema a Görgeie*, ale ještě k tomu dopravuje 30 000 ruských po-

* Viz tento svazek, str. 211–212. *(Pozn. red.)*

chopů po železnici *přes pruské území* do Uher – a nejen to, posílá 40 000 pruských vojáků do Čech, aby zkrotila lid, který byl sice hanebně zdeptán, ale prahne po pomstě!

Slyšte, Porýňané! Proto tedy nás přinutili podřídit se *rusko-pruskému despotismu*, aby mohli naše syny a bratry, Porýňany jako my, posílat do Čech a snad i do Uher, kde mají **ve službách ruského cara** pomáhat porobit poslední národ, který se zbraní v ruce hájí revoluci z roku 1848!

Proto nás roku 1815 zradili Prusku, aby i na nás padla hanba, že jsme strpěli, aby přes *naše* území, přes zem, která je *s námi* spojena v jeden stát, pochodovali s vířícími bubny a vlajícími prapory Rusové proti maďarské revoluční armádě.

Přinutili nás jen *násilím*, abychom se stali pruskými *poddanými* a zůstali *poddanými*. *Nikdy jsme nebyli Prušáky*. Ale nyní, když nás posílají proti Uhrám, když ruské lupičské bandy vstupují na pruské území, nyní se cítíme Prušáky, ano, **cítíme, jaká hanba je nosit pruské jméno!**

Napsal B. Engels 3. května 1849
Otištěno v příloze k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 289 ze 4. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

CHTĚJÍ STAV OBLEŽENÍ

Kolín 5. května. Vytrvale se šíří pověsti, že v neděli, při příležitosti krajských sjezdů různých stran, bude slavnému městu Kolínu znovu naoktrojován *stav obležení.*

Podle nejrůznějších drobných příprav, které činí vojenské orgány, je zřejmé, že se skutečně připravují na všechny možnosti. Nejen to. Činí se opatření, která přímo nasvědčují tomu, že se mají vyprovokovat nepokoje.

Nebo proč by se teď najednou k velkému údivu vojáků dovolovalo „Mé skvělé armádě", aby zůstávala mimo kasárny nejen do devíti hodin jako dosud, nýbrž až do *deseti hodin večer?*

Znovu se také mluví o *zatýkání.* Ochotně tomu věříme. Už dávno na to mají chuť. Kromě toho je známo, že se už jednou vydařil plán vyprovokovat takovýmto zatýkáním nepokoje.

Opakujeme: je nejvýš důležité, aby demokraté a zejména kolínští *dělníci* učinili všechno, aby zítra nebyla dána úřadům, toužícím po stavu obležení, *sebemenší záminka,* jíž by mohly ospravedlňovat své násilné činy.

Kontrarevoluční převraty z poslední doby ohrožují především *buržoasii.* Buržoasie svolala sjezd měst. Ponecháme *buržoasii čest říci první slovo.* Vyčkejme, na čem se tito pánové v úterý usnesou. Jsme přesvědčeni, že nejeden poctivec mezi demokraty bude výsledky tohoto pompézního „sněmu měst" velmi zklamán.

Jedno je nesporné: nastane-li stav obležení před úterkem, nebude se sjezd měst konat a nikdo z toho nebude mít větší radost než právě pánové, *kteří jej svolali.*

Dají-li se zítra dělníci svést k výtržnostem, budou jenom tahat

kaštany z ohně za buržoasii a zároveň za *vládu.* Je otázka, zda se k tomu dají zneužít v době, kdy celé Německo stojí na prahu *občanské války* a kdy se jim možná vbrzku naskytne příležitost *vystoupit s vlastními požadavky.*

Napsal B. Engels 5. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 291 z 6. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* PRUSKÁ ARMÁDA A REVOLUČNÍ POVSTÁNÍ LIDU

Kolín 7. května. Prvky, které se v Německu dostaly do kvasu, se stále víc diferencují. Situace se vyjasňuje.

Zatímco jedno středisko německé kontrarevoluce, Rakousko, je plně zaměstnáno Uhrami, posílá druhé středisko, Prusko, své ozbrojené hordy na všechny strany proti revolučnímu povstání lidu.

V Drážďanech, tomto snášenlivém městě umění a přepychu, chopil se lid zbraní a odpovídá na velezrádné proklamace královské vlády barikádami a střelbou. Vojsko přechází z velké části na stranu lidu; boj je téměř rozhodnut; a tu se objeví *pruské prapory* a postaví se proti lidu na stranu královského zrádce.

Ve Falci sahá lid rovněž ke zbrani, aby bojoval proti bavorské kontrarevoluci, která je čím dál tím drzejší; také zde stojí připraveny *pruské prapory*, aby v příhodné chvíli zasáhly a s frankfurtským shromážděním rozehnaly také falcké povstání.

Kamkoli pohlédneme, všude v severním a jihozápadním Německu stojí připraveny *pruské prapory*, aby ozbrojenou mocí prosadily kontrarevoluci.

A aby bylo dost pruských praporů nejen v naší zemi, ale i v sousedních státech, *povolává se* všude podle našeho skvělého vojenského systému také *zeměbrana*.

A tak tedy je na jednom místě rakouská, na druhém pruská armáda střediskem kontrarevoluce. Proti kontrarevoluci vystupuje den ze dne ostřeji a stále víc se rozrůstá nová revoluce.

V Drážďanech ještě existuje prozatímní vláda a mobilisuje z celé země síly lidu.

Ve Falci ještě existuje výbor na obranu země a každým dnem se stále víc falckých občanů řadí pod praporem revoluce.

V porýnském Prusku *odmítá* zeměbrana *dát se na pochod*. Dokonce v Elberfeldu, v černobílém Wuppertalu se vzpírá táhnout dál než na své shromaždiště.

A konečně v Rakousku je rozhodující událost, *maďarská revoluce, nezadržitelně na postupu*. Pošta z Vídně nedošla, snad proto, že Maďaři zničili moravskou trať. Je jisté, *že vtrhli na Moravu*. Z Ratiboře máme zprávu, že před osmi dny bylo slyšet v Gołkowicích na rakouských hranicích a 3. května ve Wodzisławi a také v pruském Horním Slezsku kanonádu celých baterií. Zřejmě se bojuje na naší straně Jablunkovského průsmyku.

Ostatně ještě nikdy nebylo vítězství Maďarů tak jisté jako nyní. Je nepochybné, že *Rusové nepřijdou*. Tedy ještě několik dní – a Maďaři budou ve Vídni, maďarská revoluce bude dovršena a velkolepě začne druhá německá revoluce.

Napsal B. Engels 7. května 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 292 z 8. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* DOTAZ K DĚLNÍKŮM

Kolín 7. května. Páni Prušáci zřejmě chtějí stůj co stůj vyvolat nepokoje.

Předevčírem bylo dělostřelectvu (v němž se vláda ostatně velmi mýlí) vyplaceno 15 stříbrných grošů na muže jako „přídavek" za minulý měsíc. Pěchota pravděpodobně dostala rovněž takovýto přídavek.

Důstojníci jednoho pluku, který je zde ubytován, *přímo žádali* své vojáky, aby zítra vyprovokovali nepokoje.

Dnes večer už došlo ke rvačce mezi vojáky a civilisty na Novém trhu.

Ptáme se dělníků ještě jednou, *zda si dají naoktrojovat od pánů Prušáků, kdy mají začít povstání?*

Napsal B. Engels 7. května 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 292 z 8. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

CAR A JEHO VASALSKÁ KNÍŽATA

Kolín 8. května. Francouzský vyslanec v Berlíně prý *protestoval proti vpádu Prusů do Saska.*

Konečně tedy francouzská vláda vidí, že východoevropská kontrarevoluce ohrožuje i ji, že konečným nejvyšším cílem nové svaté aliance je dobytí a tentokrát snad i *rozdělení Francie.*

Dobře víme, že ve smlouvě, kterou uzavřel pravoslavný car se svými dvěma vasalskými knížaty z Olomouce a Postupimi, bylo vyhlášeno za konečný cíl aliance dobytí Francie, odstranění republiky a dosazení „legitimního krále", „syna svatého Ludvíka", *blbečka Jindřicha z Bordeaux na francouzský a navarrský trůn.*

Lze sotva pochybovat, že by Odilon Barrot neměl co dělat s tímto spiknutím.

Tak to se od vás očekává, pruští zeměbranci! Volají vás od rodného krbu, od žen a dětí, abyste bojovali nejprve proti svým bratřím v Německu a v Prusku, abyste pomáhali zničit poslední zbytek svobody, kterou jste si loni vydobyli – a potom proti Maďarům, kteří jdou na pomoc vaší ohrožené svobodě – a až toto dílo vykonáte ke spokojenosti svých knížat a svého nejvyššího pána a velitele cara Mikuláše, pak vás povedou přes Rýn proti tomu národu, jehož hrdinská povstání v letech 1789–1794, 1830 a 1848 vám přinesla všechny svobody, kterých požíváte.

Za to jste loni bojovali na barikádách a jako hrozivé masy lidu si dobyli některé svobody, abyste je teď jako příslušníci zeměbrany pomáhali zas potlačovat a nakonec ve službách svého nejvyšší-

ho pána, ruského cara, zničili i obě bašty svobody, Uhry a Francii!

Napsal B. Engels 8. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 293 z 9. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

HRDINSKÉ ČINY HOHENZOLLERNŮ

Kolín 9. května. Zdá se, že vláda pana von Hohenzollerna chce v posledních dnech svého života a života pruského státu ještě jednou dokázat, že je opravdu hodna staré reputace pruského a hohenzollernského jména.

Kdo by neznal Heinovu charakteristiku:

> Děcko s hlavou jak tykvice,
> plavý knír a cop šedivce,
> pažičky silné, leč pavoučí délky,
> střívečka krátká, leč žaludek velký –
> podvrženec...[325]

Kdo by neznal proradnost, úskoky a podvody s dědictvím, jimiž se povznesla tato rodina kaprálů, která nosí jméno Hohenzollernů?

Je známo, jak se takzvaný „veliký kurfiřt“* (jako by nějaký „kurfiřt“ mohl být „veliký“!) dopustil první zrady na Polsku tím, že jako spojenec Polska proti Švédům náhle přešel k nepříteli, aby mohl lépe drancovat Polsko při oliwském míru.[326]

Známe nechutnou postavu Bedřicha I. a surovou hrubost Bedřicha Viléma II.

Je známo, že Bedřich II., vynálezce patriarchálního despotismu a přítel osvěty šířené lískovkou, prodal v dražbě svou zem francouzským spekulantům; je známo, že se spojil s Ruskem a Rakouskem k drancování Polska[327]; ještě ani nyní, po revoluci z roku 1848, není tato skvrna z německých dějin smyta.

Je známo, jak Bedřich Vilém II. pomáhal dokonat vyloupení

* tj. Bedřich Vilém, kurfiřt braniborský. *(Pozn. red.)*

Polska, je známo, jak rozdával naloupené polské národní a církevní statky svým dvořanům.

Je známo, jak roku 1792 uzavřel s Rakouskem a Anglií spojenectví k potlačení slavné francouzské revoluce a vtrhl do Francie; ale je také známo, jak byla jeho „skvělá armáda" s hanbou a potupou z Francie vyhnána.

Je známo, jak potom nechal své spojence na holičkách a pospíšil si uzavřít s francouzskou republikou mír[328].

Je známo, že on, jenž se vydával za nadšeného přívržence legitimního francouzského a navarrského krále, koupil za babku od francouzské republiky korunní šperky právě tohoto krále, a tak kořistil z neštěstí svého „milovaného pana bratra".

Je známo, jak on, jehož celý život byl ryze hohenzollernskou směsicí bujnosti a mysticismu, stařecké chlípnosti a dětinské pověrčivosti, zdeptal svobodu projevu Bischoffswerderovými edikty[329].

Je známo, jak jeho nástupce, *Bedřich Vilém III.* „Spravedlivý", zradil Napoleonovi své staré spojence za Hannover, který mu byl hozen jako návnada.

Je známo, jak hned nato zradil Napoleona týmž bývalým spojencům, když ve službách Anglie a Ruska napadl francouzskou revoluci, ztělesněnou v Napoleonově osobě.

Je známo, jaký úspěch měl tento útok: „skvělá armáda" utrpěla neslýchanou porážku u Jeny, celý pruský státní organismus byl náhle stižen morálním svrabem a pak se vršily zrady, podlosti a patolízalství pruských úředníků, jež v Napoleonovi a jeho generálech vzbuzovaly odpor.

Je známo, jak Bedřich Vilém III. krásnými slovy a velkolepými sliby přiměl roku 1813 pruský lid, aby věřil, že jde do „osvobozovací války" proti Francouzům, ačkoli ve skutečnosti šlo o to potlačit francouzskou revoluci a obnovit starý pořádek z „boží milosti".

Je známo, jak se na všechny krásné sliby zapomnělo, sotvaže Svatá aliance vtáhla 30. března 1814 do Paříže.

Je známo, jak při Napoleonově návratu z Elby nadšení lidu zase natolik ochladlo, že Hohenzollern musel oživit jeho vyhaslý plamen slibem konstituce (edikt z 22. května 1815, čtyři týdny před bitvou u Waterloo).

Pamatujeme se, co se slibovalo v německé Spolkové listině a závěrečných aktech vídeňského kongresu: svoboda tisku, ústava atd.[330]

Je známo, jak „spravedlivý" Hohenzollern dostál svému slovu: Svatá aliance a kongresy k potlačení národů, karlovarské výnosy[331], censura, policejní despotismus, panství šlechty, zvůle byrokracie, zásahy královského kabinetu do soudnictví, pronásledování demagogů, masové rozsudky, mrhání penězi a – žádná konstituce.

Je známo, jak bylo roku 1820 lidu zaručeno, že se nebudou zvyšovat daně a státní dluhy, a jak Hohenzollern dostál svému slovu: udělal ze Seehandlung[332] tajný úvěrový ústav státu.

Je známo, jak Hohenzollern odpověděl na volání francouzského lidu za červencové revoluce: soustředil vojska na hranicích, držel na uzdě vlastní lid, potlačil hnutí v menších německých státech a definitivně podrobil tyto státy knutě svaté aliance.

Je známo, jak týž Hohenzollern porušil neutralitu v ruskopolské válce, když dovolil Rusům průchod svým územím, aby mohli vpadnout Polákům do zad, když jim dal k disposici pruské arsenály a sklady a každému poraženému ruskému vojenskému sboru poskytl v Prusku bezpečné útočiště.

Je známo, že všemu úsilí tohoto hohenzollernského vasalského knížete šlo o to, v souladu s cíli svaté aliance posílit panství šlechty, byrokracie a vojska a surově potlačit každou svobodu projevu, jakýkoli vliv „omezeného poddanského rozumu"[333] na vládu, a to nejen v Prusku, ale také v ostatním Německu.

Je známo, že sotva lze najít v dějinách období vlády, v němž by se byly takovéto chvalitebné úmysly prosazovaly surovějšími a násilnějšími prostředky než za Bedřicha Viléma III., zejména v letech 1815 až 1840. Nikdy a nikde se tolik nezatýkalo a neodsuzovalo, nikdy nebyly pevnosti tak přeplněny politickými vězni jako za tohoto „spravedlivého" panovníka; a k tomu, pomyslíme-li, jací nevinní ťulpasové byli tito demagogové.

Máme ještě mluvit o Hohenzollernovi*, který podle slov leh-

* – o Bedřichu Vilémovi IV. *(Pozn. red.)*

ninského mnicha[334] bude „posledním svého rodu"? Máme mluvit o obrození křesťansko-germánské velikosti, o znovu vzniklé krajní finanční tísni, o řádu Labutě[335] a vrchním censurním soudu, o Spojeném zemském sněmu a generální synodě, o „kusu papíru"[336] a marných pokusech vypůjčit si peníze a o všech těch ostatních vymoženostech slavné epochy let 1840 až 1848? Máme se dovolávat Hegela a dokazovat, proč musí galerii Hohenzollernů uzavírat právě komická postava?

Nebude to třeba. To, co jsme uvedli, stačí k úplné charakteristice hohenzollernsko-pruského jména. Je pravda, že lesk tohoto jména na chvíli pobledl; ale od té doby, co korunu obklopuje sedmihvězdí Manteuffel a spol., zavítala k nám opět bývalá velikost. Prusko spravuje zas jako kdysi místokrál pod ruskou svrchovaností. Hohenzollern je zase vasalským knížetem samovládce veškeré Rusi a nejvyšším pánem nad všemi malými bojary v Sasku, v Bavorsku, v Hesensku-Hombursku, Waldecku atd.; a „omezený poddanský rozum" je opět dosazen do svého starého práva poslouchat na rozkaz. „Moje skvělá armáda" může zatím, dokud ji pravoslavný car sám nepotřebuje, obnovovat v Sasku, Hesensku, Bádensku a ve Falci pořádek, který už 18 let vládne ve Varšavě, může ve vlastní zemi i v Rakousku krví poddaných slepovat prasklé koruny. Slovo dané kdysi ve chvíli strachu a úzkosti nás znepokojuje tak málo jako naši v pánu zesnulí předkové; jen co to vyřídíme doma, potáhneme za víření bubnů a s vlajícími prapory proti Francii, dobudeme zemi, kde se daří šampaňské, a rozmetáme ten veliký Babylon, tu kolébku všeho hříchu!

Takové jsou plány našich vznešených vládců; to je ten bezpečný přístav, do něhož míří náš šlechetný Hohenzollern. Proto se tak horlivě oktrojuje, proto je tolik násilných převratů, proto se zbabělé frankfurtské shromáždění častuje dalšími kopanci; proto je všude stav obležení, zatýká se a pronásleduje; proto vtáhla pruská soldateska do Drážďan a do jižního Německa.

Ale ještě je tu síla, které pánové ze Sanssouci[337] sice málo dbají, která však přesto řekne své hřímavé slovo. **Lid** – lid, který v Paříži jako na Rýně, ve Slezsku jako v Rakousku se sotva zadržovaným hněvem čeká, až udeří hodina povstání, a který možná

už brzo dá všem Hohenzollernům, všem velkým i malým knížatům po zásluze.

Napsal K. Marx 9. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 294 z 10. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* NÁSTUP KONTRAREVOLUCE A ROZVOJ REVOLUCE

Kolín 9. května. Kontrarevoluce kráčí rychle, ale revoluce ještě rychleji.

Kontrarevoluce v *Drážďanech* sice dosáhla úspěchů,[338] z nichž lze usuzovat na její vítězství, a ve *Vratislavi* se pomocí zdárně vyprovokovaného puče domohla *stavu obležení, censury a stanného práva*, ale revoluce se může pochlubit zcela jinými vítězstvími.

Nebudeme mluvit o rychle se šířící *otevřené vzpouře zeměbrany* v porýnském Prusku, která zachvátila nejvíc právě černobílé oblasti; nebudeme mluvit o jihoněmeckém hnutí, které kdekdo zrazuje – vlády, buržoasie i samo frankfurtské shromáždění.[339] Budeme mluvit jen o oněch velkých událostech, které přicházejí zvenčí a mohou malá, roztříštěná, zrazovaná a zaprodaná německá hnutí sjednotit a dát jim pevnou oporu: o maďarské a francouzské revoluci.

Zatímco *maďarská revoluce* dobývá vítězství za vítězstvím a po další rozhodující bitvě (k níž došlo asi 5. nebo 6. u Prešpurku) potáhne přímo na Vídeň a osvobodí ji – vystupuje hnutí ve *Francii* opět z podzemí a rozvíjí se zcela veřejně. Jeho podzemní vývoj posledních měsíců je u konce; porážka francouzské armády u Říma[340] odhaluje a kompromituje všechny dosavadní vlády; na scéně se objevuje zase lid – lid, nejvyšší, svrchovaný soudce; a ať už ve volbách nebo v otevřené revoluci, francouzský lid záhy hnutí popožene, až to pocítí celá Evropa.

Evropští monarchové brzy uvidí, že vyvolený národ revoluce

je stále takový, jaký byl – francouzská revoluce 1849 s nimi nebude mluvit lamartinovskými frázemi, nýbrž řečí děl.

Napsal B. Engels 9. května 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 294 z 10. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

NOVÁ PRUSKÁ ÚSTAVA

Kolín 12. května. Jeden z trojice[341] vládnoucí z milosti boží a stanného práva, její postupimský člen, naoktrojoval loni v listopadu po rozehnání zástupců lidu ústavu; sněmovny, které se brzy nato sešly, ji měly revidovat. Jak známo, stihl nové zástupce lidu podobný osud jako staré; ti první byli rozehnáni Wrangelovými bodáky, ty druhé poslal Manteuffel domů prostou cedulkou, že jsou rozpuštěni.[342] Tím bylo i po revisi ústavy.

A tak má nyní křesťansko-germánský otec vlasti a jeho kumpáni, celá ta smečka urozených i neurozených, ořádovaných i neořádovaných povalečů, darmožroutů a upírů lidu zas volné pole a mohou si dělat, co chtějí.

Loni v listopadu musela ještě královská moc, byrokracie a junkeři pronášet všelijaké licoměrné řeči a dávat do ústavy napohled velmi liberální paragrafy. Listopadová ústava musela vypadat tak, aby se na ni početně velmi zastoupená *stupidní* část takzvaného „pruského lidu" dala nachytat.

Nyní jsou už takovéto jemné diplomatické ohledy zbytečné. Cožpak švagr Mikuláš už nestojí s 20 000 vojáků na německé půdě? Cožpak nejsou Drážďany rozmetány kanonádou? Cožpak neexistuje velmi těsný svazek se zbabělým utečencem v Königsteinu, s říšským Maxem v Mnichově,[343] s buldokem Arnoštem Augustem Hannoverským a s celou kontrarevoluční bandou v Německu i mimo ně?

Této chvíle využil tedy Hohenzollern co nejlépe. Dal pro své „milované" poddané vypracovat novou ústavu a 10. května ji potvrdil a naoktrojoval v Charlottenburgu.

Nejnovější královsko-pruská ústava, *jediná poctivě míněná* ústava, která má nadto tu výhodu před listopadovou, že má jen 17 paragrafů, praví...*

Napsáno 12. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 297 z 13. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Dále se pak v „Neue Rheinische Zeitung" pod titulem „Nová pruská ústava" uvádí královské nařízení z 10. května 1849, jímž se v celém Prusku vyhlašuje stav obležení a zavádějí stanné soudy. *(Pozn. red.)*

KRVAVÝ ZÁKON V DÜSSELDORFU

Kolín 12. května. „Nová ústava" – zrušení obyčejných zákonů a soudů a vyhlášení mordýřských výsad, které otec vlasti udělil „Mé skvělé armádě", vstoupila už včera *v Düsseldorfu* v platnost.

Velitel města si ihned po potlačení vzpoury a krvavém vypořádání s lidem vyžádal z Berlína další směrnice. Od kumpánů pana von Hohenzollerna, od Brandenburga a Manteuffela přišel nato telegrafický rozkaz vyhlásit **krvavý zákon** o zavedení katanských vojenských soudů.

Podle článků 1 a 6 vojenských disposic se ruší spolčovací právo a články 5, 6, 7, 24, 25, 26, 27 a 28 oktrojované pivní charty pozbývají platnosti.

Loni byl v Düsseldorfu za vlády „občana a komunisty" Drigalského* při vyhlášení stavu obležení dán tisk pod *censurní* dozor, a toto opatření vyvolalo pobouření a protest dokonce u velké části ospalé bandy dohodovačů. Dnes, po nových hohenzollernských vymoženostech, kdy postupimský vasalský kníže nemá po boku sněmovny, nýbrž spřízněné tuponosé kozáky – dnes už nestačí *censura*, teď se začne tisk prostě *potlačovat*.

Podle článku 7 jsou v düsseldorfském obvodu *zakázány* düsseldorfské listy a také „Neue Rheinische Zeitung". Podle článku 8 se smějí uveřejňovat jen úřední „vyhlášky".

Za vlády šavle „občana a komunisty" Drigalského byli ti, kdo byli svévolně zatčeni, aspoň souzeni podle obyčejného zákona a jeho řádnými soudci. Dnes jsou zákony i soudy zrušeny a zavedeny mimořádné vojenské katanské soudy.

* Viz tento svazek, str. 81–85. *(Pozn. red.)*

Článek 9. Každý, kdo slovem, písmem, tiskem nebo obrazem podněcuje k odporu proti zákonným (!) nařízením úřadů, bude postaven před vojenský soud.

Článek 10. Každý, kdo bude přistižen při otevřeném nebo ozbrojeném odporu proti *opatřením* zákonných orgánů nebo kdo zrádcovským jednáním ohrožuje vojsko nebo mu připravuje újmu, *bude ihned podle stanného práva zastřelen.*

Vavříny krvavého psa Windischgrätze nedají znovu posílenému Hohenzollernovi spát!

Napsáno 12. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 297 z 13. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

POVSTÁNÍ V BERGSKÉM KRAJI

Kolín 12. května. Pozornost celé Porýnské provincie je v této chvíli obrácena k Elberfeldu, místu, kde nyní „korouhev povstání" vlaje výš než ve všech ostatních porýnských městech. Rozpuštění sněmovny bylo signálem k hnutí ve Wuppertalu, obvykle tak pokojném. I ti nejhloupější „vzdychalové" a nejžalostnější „pánbíčkáři" pochopili, že reakce dovršila míru svých hříchů, a strženi nadšením statečných dělníků, o jejichž energii jsme nikdy nepochybovali, chopili se zbraně a postavili se do řad hrdinů z barikád, kteří jsou odhodláni utkat se s monarchií ve smrtelném boji.

Zprávy, které dostáváme přímo z bojiště, jsou tak zmatené, že není možno odlišit pravdu od nepravdy. Zdá se však jisté aspoň to, že všechno obyvatelstvo je ve zbrani, ulice a domy jsou zabarikádovány a ze sousedních měst, ze Solingenu, Remscheidtu, Gräfrathu a z obcí podél ennepské silnice, zkrátka z celého bergského kraje sem spěchají ozbrojené posily; dále že se povstalci neomezili jen na obsazení měst Elberfeldu a Barmenu, nýbrž rozšiřují už své obranné akce i na nejvýznamnější body v okolí.

Jak zprávy ujišťují, mají prý bojovníci v plánu pospíšit Düsseldorfu na pomoc a očistit jej od pruských vojsk. Zeměbrana, která se nyní poprvé rozhodně přidává na stranu lidu, hraje ve všech těchto akcích hlavní roli. Bojovníci mají dostatek střeliva a peněz, protože někteří z nejbohatších kupců ochotně otevřeli své pokladny. Tak prý jen jediný obchodní dům v Elberfeldu poukázal elberfeldskému bezpečnostnímu výboru 500 friedrichsdorů.

Za těchto okolností není ovšem divu, že se žoldácká královská vojska chystají k útoku, aby pokud možno i v bergském kraji rozdrtila vzpouru lidu a uspořádala zde podobnou krvavou řež jako ve Vratislavi, v Drážďanech, v Erfurtu atd. Ale tentokrát to snad dopadne jinak.

Dělostřelecký park z Weselu bude poslán do Elberfeldu. Ofensiva asi začne příští pondělí.

Nemůžeme se za tyto zprávy zaručit. Ať jsou však plány kontrarevoluce jakékoli, Elberfeld stojí před bojem, v němž se skutečně může zasloužit o vlast.

Napsáno 12. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 297 z 13. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* PRODEJNÁ SPROSTOTA „KÖLNISCHE ZEITUNG“

Kolín 13. května. Upozorňujeme své čtenáře na poslední čísla *„Kölnische Zeitung“*, zejména na dnešní, nedělní číslo z 13. května.

Snad nikdy ještě nešla *„nejsprostší neomalenost“* tak ruku v ruce s *prodejnou sprostotou* jako v posledních úvodnících a zprávách naší výtečné vrstevnice.

Ještě před několika dny jsme viděli *majitele „Kölnische Zeitung“* pana *Josefa Dumonta*, jak se na sjezdu porýnských obecních rad energicky stavěl za přijatá usnesení. Dnes vidíme téhož pána, jak prostřednictvím svého služebníka Brüggemanna v každém řádku drze dává najevo radost z nezdaru vzpour, které byly výsledkem právě těchto usnesení porýnských obecních rad.

Ale zato má *„Kölnische Zeitung“* to štěstí, že je *naoktrojována* v porýnských městech zároveň se stavem obležení jako jediný povolený list.

Vskutku, těmto městům se oktrojuje zároveň *krev a* – **špína!**

Napsáno 13. května 1849
Otištěno v druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 297 z 13. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

„KREUZ-ZEITUNG“

Kolín 15. května. Pruský šibeniční plátek* nám způsobil neobyčejné potěšení tím, že uspořádal výbor nevlasteneckých výrazů z „Neue Rheinische Zeitung“ o „olomouckém vasalovi ruského cara“ a „pruských rytířských štěnicích“.** Výbor je pořízen jen z jednoho příspěvku z Vratislavi a uzavřen tímto výbuchem pohoršení svatouškovsky frivolní „rytířky kříže“.

„Ve srovnání s touto *nebetyčnou drzostí* bledne i oznámení o sňatku pruského krále, uveřejněné ve francouzském ‚Moniteuru‘ roku 1793: ‚Le jeune tyran de Prusse vient d'épouser une demoiselle de Mecklenbourg!‘***“

Aby si šibeniční plátek mohl co nejvíc doplnit charakteristiku „nebetyčné drzosti“ „Neue Rheinische Zeitung“, žádáme jej, aby laskavě přetiskl také Premier-Cologne† z čísla 294 našeho listu – „Hrdinské činy Hohenzollernů“. Paní z Hohenzollernu prý je horlivou čtenářkou tohoto šibeničního plátku a my nejsme tak docela „exklusivní“, že bychom této ctihodné dámě nedopřáli, aby si pro rozptýlení přečetla některé historické podrobnosti o rodině svého manžela.

Napsáno 15. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 299 z 16. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* „Neue Preussische Zeitung“ („Kreuz-Zeitung“). *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 456 a 485. *(Pozn. red.)*
*** „Mladý pruský tyran právě pojal za choť slečnu z Meklenburku!“ *(Pozn. red.)*
† – úvodník se značkou *Kolín*. *(Pozn. red.)*

* NOVÝ PRUSKÝ KOPANEC FRANKFURTSKÝM

Kolín 15. května. Sotvaže svatá aliance knuty naoktrojovala Prusku nejnovější ústavu stavu obležení*, už nám dnes připravila další radost druhým dokumentem, který není o nic méně zajímavý. Ty frankfurtské národně shromážděné onuce, které ve své radikální prostoduchosti, zbabělosti a zabedněnosti celý rok tak věrně pomáhaly zaprodaným zrádcům německého lidu nastolit kontrarevoluci, sklízejí teď, co zasely. Kdyby bylo možné, aby se našim národně shromážděným aspoň trochu rozsvítilo v hlavě a hrudi se jim nedmuly jen rozhorlením roznícenym březnovým pivem, ale aspoň špetkou *revolučního rozhořčení a energie*, muselo by to způsobit toto „královské nařízení" charlottenburského vasalského knížete:

„Královské nařízení

My, Bedřich Vilém, z Boží milosti král pruský atd. atd., nařizujeme na návrh našeho kabinetu:

§ 1

Mandát poslanců zvolených do německého Národního shromáždění pruského státu na základě usnesení Spolkového sněmu z 30. března a 7. dubna 1848 a také našeho nařízení z 11. uplynulého měsíce pozbyl platnosti.

§ 2

Poslancům nechť je toto naše nařízení doručeno naším zmocněncem ve Frankfurtu n. Moh. s příkazem, aby se podle něho zachovali, a s pokynem, aby se zdrželi jakékoli účasti na dalším zasedání shromáždění.

* Viz tento svazek, str. 494—495. *(Pozn. red.)*

Dáno v Charlottenburgu 14. května 1849

Bedřich Vilém

hrabě von Brandenburg, von Ladenberg, von Manteuffel, von Strotha, von der Heydt, von Rabe, Simons"

Napsáno 15. května 1849
Otištěno ve zvláštní příloze
k „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 299 z 16. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

NOVÁ CHARTA STANNÉHO PRÁVA

I

Kolín 15. května. Musíme se ještě zmínit o nejnovějším projevu otcovské péče, kterou zahrnuje postupimský vasalský kníže své „dědičné" poddané, k nimž si pomohl loupežemi a čachrováním s lidmi. Máme na mysli nedávno *oktrojovanou chartu stanného práva**, tento jediný pravdivý slib ze všeho toho, co kdy Hohenzollern nasliboval, v němž se pruská velikost ukázala i nejomezenějším a nejdůvěřivějším hlupákům ve své přirozené nahotě, vysvlečena z posledních pokryteckých komediantských cetek.

Rozehnání neškodných berlínských sněmoven, které měly „*revidovat*" oktrojovanou ústavu z 5. prosince, bylo, jak známo, jen nutnou přípravou ke vstupu Rusů na německou půdu. Ale dohoda postupimských Baškirů se spřízněnými kozáky, těmito honicími psy pravoslavného cara, měla však ještě jiný účel než jen pověstné tažení trojice proti Uhrám, v němž Prusko, věrno své zbabělé, proradné povaze, stálo jako biřic se zatykači u brány, zatímco rakouští a ruští katani měli uvnitř uspořádat vražednou štvanici. Pravým účelem tohoto hohenzollernského spolku bylo dodat postupimskému hrdinovi příchodem Rusů potřebné *odvahy*, aby se mohl *pomstít* revoluci za to, *že byl v březnu minulého roku donucen přiznat svou* **zbabělost.**

Nemusíme podnikat výpravy do dějin, abychom dokázali, že pro Hohenzollerny byla *zbabělost* příznačná ve všech dobách, nebo dokonce chodit až k předkům této urozené chásky, kteří číhali v houštinách na bezbranné pocestné a jako lapkové kladli základy

* Viz tento svazek, str. 494–495. *(Pozn. red.)*

„velikosti a lesku dynastie". Nemusíme také připomínat chvástavé tažení Bedřicha Viléma II. proti francouzské republice, v němž veliký Hohenzollern první vzal do zaječích a zradil německá „říšská vojska", aby mohl jít s Ruskem na nový lup do Polska; tím méně potřebujeme mluvit o ubohé úloze, kterou hrál jeho nástupce Bedřich Vilém III. v napoleonských válkách, než prolhanými sliby vehnal „svůj lid" do boje. Historie s „březnovými vymoženostmi" byla jen pokračováním staré zděděné zbabělosti a proradnosti. Dohodovací shromáždění bylo prvním ústupkem učiněným revoluci ze *zbabělosti*, která vystřídala proslulé chvastounské řeči o „kusu papíru"; shromáždění bylo rozehnáno, když k tomu pád Vídně znovu posílenému Hohenzollernovi dodal patřičnou odvahu. Oktrojovaná ústava s „revidujícími" sněmovnami byla dalším zbabělým pokrytectvím, neboť „neoslabená koruna" v této době stále ještě pokládala za nutné některé liberální ústupky. Sněmovna byla poslána domů, když spiknutí s ruským carem a pánem dospělo k vytouženému konci. Ale teprve když Rusové *skutečně* vstoupili na německou půdu, když byli kozáčtí ochránci *bezpečně* blízko, dostal Hohenzollern odvahu vytasit se s posledním plánem: zrušit poslední pokrytecké „ústavní záruky" naprosto neomezenou, svévolnou diktaturou šavle, odstranit staré, dokonce předbřeznové zákony a soudy, pomstít se revoluci „prachem a olovem" za zbabělost, kterou dal najevo březnovými ústupky.

Takový je historický původ nedávno naoktrojované ústavy stanného práva. Podívejme se nyní na její obsah:

Podle článků 1 a 2 může „pro případ nepokojů" vyhlásit stav obležení nejen každý velitel pevnosti ve své pevnosti, nýbrž také každý „velící generál" *v celém okruhu armádního sboru.*

„Pro případ nepokojů", to znamená, když velitel nebo generál uzná za vhodné předvídat „případ nepokojů". Nebo snad chtěli Hohenzollernovi ministři, jejichž stylistická cvičení jsou obvykle na štíru s gramatikou, říci: „v případě nepokojů"? Výklad je ponechán osvědčenému rozumu generálů a velitelů.

„Pro případ nepokojů" může tedy velitel vyhlásit stav obležení ve své pevnosti, velící generál v celé provincii; hranice tohoto „případu" nejsou určeny. Zda „případ nepokojů" musí nastat

přímo uvnitř pevnosti nebo provincie, nebo zda stačí, ohrožuje-li pevnost nebo provincii pouze z větší či menší vzdálenosti – i to musí generálové a velitelé vycítit jen svým „taktem". A „takt" je podle okřídleného slova generál-poručíka Tietzena to první, co se požaduje od pruského důstojníka.

Moc generála „pro případ nepokojů" je však v zájmu všech ctitelů půdy práva zase velmi podivuhodně omezena. Generálové a velitelé mohou v provinciích a pevnostech *samostatně* vyhlásit stav obležení jen „pro případ války". Avšak „pro případ nepokojů", praví článek 2 nové charty, vyhlašuje stav obležení vláda; velitel smí vyhlásit stav obležení ve své pevnosti, generál ve své provincii „pro tento případ" jen *provisorně*, vládě zůstává vyhrazeno potvrdit jej, nebo (!) zrušit. Jak příjemná jistota pro poddané, ohrožené nepokoji! Což nemáme „odpovědné" ministry? Což tím, že diktatura velitelů a generálů je pouze „provisorní" a poslední instancí jsou „odpovědní" ministři, není zachráněna „půda práva"? „Provisorium" velitelů nebo generálů jim sice dává podle čl. 7 a 13 právo *provisorně* rušit obyčejné soudy, *provisorně* zřizovat stanné soudy, které pak rovněž *provisorně* odsuzují *k smrti* (čl. 8) a dávají tyto rozsudky smrti *provisorně* do 24 hodin (čl. 13 § 7) vykonat; ale „půda práva" je přesto zachráněna tím, že „odpovědní ministři" mají poslední slovo – ať žije půda práva! Máme přitom jen jedno skromné přání, aby se na zastáncích půdy práva vyzkoušely první *provisorní* popravy ve jménu boha a Jeho křesťansko-germánského vasalského Veličenstva.

II

Kolín 16. května. Cervantes kdesi vypráví o jednom čackém alguacilovi[344] a jeho písaři, kteří si na ochranu veřejné mravnosti vydržovali dvě ženy s naprosto nedvojsmyslnou pověstí. Tyto lehké děvy vyrukovaly při velkých výročních trzích nebo podobných slavnostních příležitostech v takových úborech, žes mohl už z dálky poznat ptáka po peří. Když sehnaly nějakého cizince, musely hned vyrozumět milovníky, do kterého hostince s ním šly; alguacil s písařem tam pak k velkému zděšení obou žen vpadli, sehráli žárlivou scénu a cizince pustili teprve po dlouhém prošení, když složil přiměřené odškodné. Takto spojovali vlastní výhody se zájmy veřejné bezpečnosti, neboť ti, kdo při tom byli oškubáni, si dali pozor, aby se hned tak zase neoddali svým neřestným choutkám.

Podobně jako tito strážci mravnosti mají i pruští hrdinové pořádku velmi prostou metodu, jak střežit normální klid podle stanného práva. Pošle se několik kořalkou páchnoucích sloupů spravedlnosti, kteří rozdělí mezi lidem několik pohlazení šavlí, a buřičské choutky, které se tím v nějakém odlehlém městečku nebo vesnici vyprovokují, dají pak příležitost, aby se na ochranu před dalšími nekalými hnutími v *celé provincii* vyhlásil stav obležení, a tak ji oberou o poslední zbytek konstitučních vymožeností.

Podle čl. 5 nové charty stanného práva může „vojenský velitel" při vyhlášení stavu obležení zrušit *v některých obvodech* platnost článků 5 až 7 a 24 až 28 posledních, v prosinci oktrojovaných „vymožeností".

Podívejme se, co zbude z březnových slibů, odečteme-li tyto články, odoktrojované novou chartou stanného práva. „Pro

případ nepokojů" přestává podle libovůle „vojenského velitele" platit:

Článek 5 prosincové ústavy: „*Osobní svoboda* je zaručena."

Článek 6. „Obydlí je *nedotknutelné*."

Článek 7. „Nikdo nesmí být vyňat z pravomoci svého *zákonného* soudce."

Článek 24. „Každý pruský občan má právo atd. svobodně projevovat své *názory*."

Článek 25. „Přečiny uskutečněné slovem, písmem atd. se trestají podle *všeobecných* trestních zákonů."

Článek 26. „Jestliže je znám autor spisu a je-li v dosahu soudcovské moci, *nejsou trestáni* sazeči, nakladatel a kolportér."

Článek 27. „Všichni pruští občané mají právo pokojně a beze zbraní se shromažďovat v *uzavřených místnostech*."

Článek 28. „Všichni pruští občané mají právo sdružovat se ve *společnosti* k účelům, které neodporují trestním zákonům."

Jakmile vojenský velitel vyhlásí „pro případ nepokojů" stav obležení, *není* už „osobní svoboda" zaručena, obydlí již není nedotknutelné, přestávají existovat „*zákonné*" soudy, svoboda tisku, ochrana sazečů a spolčovací právo, a dokonce „*společnosti*" maloměšťáků, kasina a plesy, jejichž „účel neodporuje trestním zákonům", mohou se konat pouze par grâce de M. le commandant*, ale naprosto ne „podle práva".

Zároveň praví článek 4 nové charty stanného práva, že

„vyhlášením stavu obležení" (pur et simple**) „přechází výkonná moc na *vojenské velitele*, a civilní, správní a komunální úřady musí *být poslušny* jejich nařízení a *příkazů*".

Tímto paragrafem jsou tedy šťastně zrušeny všechny obvyklé komunální a správní formy, a volům tupé a arogantní byrokracie se nasazuje jařmo svrchované vojenské diktatury, takže se stávají pouhými „*poskoky*".

Článek 8 a 9 stanoví tresty, kterými činorodí Hohenzollernové ještě pod ochranou bodáků a děl chtějí chránit svou bezpečnost a pořádek. Tento nový trestní zákon se rozhodně příznivě liší od všech nudných právních teorií dohodovačů svou stručností.

Článek 8: „Každý, kdo se proviní tím, že v místě nebo v kraji, kde je vyhlášen stav obležení, způsobí úmyslně požár nebo *zátopu*" (jaká opatrnost!)

* — dovolí-li milostivě pan velitel. *(Pozn. red.)*

** — prostě a jasně. *(Pozn. red.)*

„nebo se otevřeným násilím a s nebezpečnou zbraní v ruce postaví na *odpor ozbrojené moci nebo zástupcům civilních nebo vojenských úřadů* anebo je napadne, **trestá se smrtí.**"

„Postaví se na odpor ozbrojené moci nebo zástupcům úřadů"! Známe činy „Mé skvělé armády", víme, jak chrabří Pomořané, Prusové a Vasrpoláci, jimiž se v zájmu jednoty zaplavují západní provincie, nabývají po příkladu veličenstva kuráže teprve podle okolností a po odzbrojení občanů, jak v Düsseldorfu, ve Vratislavi, v Poznani, v Berlíně a v Drážďanech korunují stav obležení vražděním bezbranných lidí, žen a dětí. „Dědiční" poddaní postupimského baškirského knížete mají tudíž svobodu hodnou nejvyššího uznání – nechat se po vyhlášení stavu obležení buď „zákonným způsobem" zavraždit od chrabrých vykonavatelů zeměpánovy blahovůle, anebo se dát pro „odpor" zastřelit podle stanného práva.

Máme snad mluvit ještě o ustanoveních článku 9, podle nichž rozšiřování zpráv, které „klamou" úřady, dále *překročení* „*zákazu* vydaného v zájmu veřejné bezpečnosti" atd. se trestají vězením až do jednoho roku a dokonce i nejobyčejnější policejní a četnické funkce se zdokonalují stanným právem?

Máme snad připomínat zbabělou věrolomnost, s níž hohenzollernský zeměpán se svými kumpány Simonsem, von der Heydtem a Manteuffelem předpisují, že vojenské stanné soudy mají být složeny ze *tří* „vyšších důstojníků" a dvou civilních soudců, *jmenovaných* vojenským velitelem, aby tak před zabedněnými buržoy zachovali zdání „soudního" řízení a přitom si převahou vojenských katovských pacholků zajistili odsouzení?

Máme se ještě zmiňovat o různých ustanoveních článku 13 o „řízení před válečnými soudy", kde není ani řeči o svědeckém důkazu, nýbrž kde zřejmě lze v duchu krvavého psa Windischgrätze soudit „*podle sběhu* okolností"?

Máme mluvit dále o ustanoveních, že proti rozsudku stanných soudů není opravného prostředku, že rozsudky smrti potvrzuje jedině „vojenský velitel" a vykonávají se do 24 hodin, že konečně *i po zrušení stavu obležení* v případech, kdy rozsudky stanného soudu nebyly ještě vykonány, mohou „obyčejné soudy" pouze změnit

trest podle stanného práva v zákonný trest, avšak sám „čin musí *uznat za dokázaný*“ a nepřísluší jim rozhodovat o oprávněnosti či neoprávněnosti obvinění?

A konečně máme se zabývat posledním, nejlepším článkem této nové o kozáky se opírající ústavy, podle něhož mohou být *v jednotlivých obvodech „i mimo stav obležení“*, tedy „**nikoli** pro případ nepokojů“, *zrušeny* články 5, 6, 24 – 28 prosincových vymožeností – „osobní svoboda“, „nedotknutelnost obydlí“, „svoboda tisku“ a „spolčovací právo“?

Po všech těchto krásách je zbytečné ze srdce blahopřát všem loajálně smýšlejícím Prusům k novým, *jedině pravdivým* slibům, k tomu, že se jim vzhledem k blízkosti kozáků dostalo konečně upřímného výlevu zeměpánovy blahovůle. Těšíme se upřímně z tohoto krvavého výprasku buržoasních dušiček, chtivých pořádku, a ubohých ťulpasů horujících pro půdu práva.

Lidu však dá tato nová vymoženost brzy poznat, že míra jeho utrpení je dovršena, že přišel čas pomstít se tomuto prolhanému, zbabělému plemeni, které je metlou země, a především Porýní si nedá ujít vytouženou hodinu, kdy zvoláme: Ça ira![345]

..... vychrtlé rytířstvo
přípravy k odjezdu činí,
na rozloučenou jim nalijem
z železných lahvic nyní![346]

Napsáno 15. až 16. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 299 a 300 z 16. a 17. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* ELBERFELD

Kolín 16. května. „Neue Rheinische Zeitung“ byla také zastoupena na elberfeldských barikádách.

Abychom vyvrátili různé nepravdivé pověsti, musíme o tom našim čtenářům podat krátkou zprávu:

10. května se odebral *Bedřich Engels*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung“, z Kolína do Elberfeldu a přivezl tam ze Solingenu dvě bedničky nábojů, které ukořistili solingenští dělníci při útoku na zbrojnici v Gräfrathu. Po příchodu do Elberfeldu podal bezpečnostnímu výboru zprávu o situaci v Kolíně a dal se mu k disposici; vojenská komise ho ihned pověřila řízením opevňovacích prací a dala mu k tomu tuto plnou moc:

„Vojenská komise bezpečnostního výboru pověřuje tímto pana Bedřicha Engelse, aby provedl inspekci všech barikád ve městě a dobudoval opevnění. Všechny hlídky na barikádách se tímto žádají, aby mu v případě potřeby vycházely vstříc.

Elberfeld 11. května 1849

(podepsán) *Hühnerbein, Trost*“

Příštího dne bylo Engelsovi podřízeno také dělostřelectvo:

„Občan B. Engels se zmocňuje, aby dal rozmístit děla podle svého uvážení a aby si k tomu též vyžádal potřebné řemeslníky; náklady s tím spojené hradí bezpečnostní výbor.

Elberfeld 12. května 1849

Bezpečnostní výbor
Za výbor:
(podepsán) *Pothmann, Hühnerbein, Trost*“

Hned první den svého pobytu v Elberfeldu sestavil Engels rotu zákopníků a dobudoval barikády u některých východů z města. Zúčastnil se všech schůzí vojenské komise a navrhl jí jako vrchního velitele pana *Mirbacha;* tento návrh byl jednomyslně přijat. V následujících dnech pokračoval ve své činnosti, dal přestavět některé barikády, rozhodl o umístění nových a posílil roty zákopníků. Jakmile nastoupil Mirbach, dal se mu Engels k disposici a účastnil se rovněž vojenských porad svolaných vrchním velitelem.

Po celou dobu svého pobytu požíval Engels naprosté důvěry jak u ozbrojených bergských a markských dělníků, tak i u dobrovolníků.

Hned první den po Engelsově příjezdu do Elberfeldu se ho pan Riotte, člen bezpečnostního výboru, tázal na jeho záměry. Engels prohlásil, že přijel jednak proto, že sem byl delegován z Kolína, za druhé proto, že se domníval, že snad může být užitečný po vojenské stránce, a za třetí, ježto sám pochází z bergského kraje, že pokládá za věc cti být na místě při prvním ozbrojeném povstání bergského lidu. Chce se zabývat výhradně vojenskými záležitostmi a nijak nezasahovat do politické stránky hnutí, neboť je zřejmé, že až dosud je zde možné jen černo-červeno-zlaté hnutí, a proto je nutné vyvarovat se jakéhokoli vystoupení proti říšské ústavě.

Pan Riotte byl s tímto vysvětlením naprosto srozuměn.

Ráno 14. [května], když Engels doprovodil vrchního velitele Mirbacha na hlavní shromaždiště na Engelnbergu, přistoupil k němu pan Höchster, rovněž člen bezpečnostního výboru, a prohlásil: třebaže nelze proti Engelsovu počínání naprosto nic namítat, je přece jen elberfeldská buržoasie jeho přítomností nanejvýš znepokojena, neboť se neustále obává, že zde Engels vyhlásí rudou republiku; všichni si přejí, aby Engels odjel.

Engels prohlásil, že se nechce vnucovat, ale nechce ani zbaběle opustit své místo; požádal, aniž se k čemukoli zavázal, aby mu ono přání bylo dáno černé na bílém, podepsané celým bezpečnostním výborem.

Pan Höchster přednesl tuto záležitost v bezpečnostním výboru, který ještě téhož dne přijal toto usnesení:

„Občan Bedřich Engels z Barmenu, bydlištěm naposledy v Kolíně, jehož

dosavadní činnost v tomto městě se *plně uznává,* se žádá, aby ještě dnes opustil obvod naší obce, *protože jeho přítomnost by mohla vyvolat nedorozumění o charakteru hnutí.*“

Ještě než bylo toto usnesení přijato, prohlásil Engels, že uposlechne výzvy bezpečnostního výboru teprve tehdy, až mu k tomu dá rozkaz Mirbach. Mirbach přijel do Elberfeldu na jeho návrh a on proto nemůže odjet, dokud ho Mirbach nepropustí.

15. [května] ráno podepsal Mirbach konečně po opětovném naléhání bezpečnostního výboru žádaný příkaz, který byl potom také zveřejněn plakátem.

Ozbrojení dělníci a dobrovolníci byli tímto usnesením bezpečnostního výboru nesmírně pobouřeni. Žádali, aby Engels zůstal, že ho budou „chránit vlastními životy“. Engels sám zašel mezi dělníky a uklidnil je tím, že je odkázal na Mirbacha a prohlásil, že nebude první vypovídat poslušnost veliteli, který byl povolán na jeho vlastní návrh a který ostatně má jeho neomezenou důvěru.

Engels ještě provedl obhlídku postavení, nato předal funkci svému pobočníku a odjel z Elberfeldu.

Nechť si však bergští a markští dělníci, kteří projevili našemu redaktorovi tak překvapující oddanost a přízeň, uvědomí, že nynější hnutí je jen předehrou jiného, tisíckrát závažnějšího hnutí, ve kterém půjde o nejvlastnější zájmy dělníků. Toto nové revoluční hnutí bude výsledkem nynějšího, a jakmile propukne, bude Engels – na to se mohou dělníci spolehnout – stejně jako všichni ostatní redaktoři „Neue Rheinische Zeitung“ na svém místě a žádná moc na světě ho potom nedonutí, aby toto místo opustil.

Napsal B. Engels 16. května 1849
Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung“,
čís. 300 ze 17. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* POLICEJNÍ POTLAČENÍ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 18. května. Před časem vyzval Berlín zdejší úřady, aby v Kolíně znovu vyhlásily stav obležení. Cílem tohoto opatření bylo dosáhnout za stanného práva zastavení „Neue Rheinische Zeitung“; tato výzva však narazila na neočekávaný odpor. Později se kolínská krajská správa pokusila dosáhnout tohoto cíle svévolným zatýkáním, a proto se obrátila na zdejší prokuraturu. Tento pokus se však nezdařil pro právnické pochybnosti prokuratury, tak jako se už předtím nezdařily dva pokusy díky zdravému lidskému rozumu porýnské poroty.[347] Nezbylo tedy nic jiného než uchýlit se k *policejnímu úskoku*, a tak úřady prozatím svého cíle dosáhly. *„Neue Rheinische Zeitung“ přestává zatím vycházet.* 16. května byl jejímu šéfredaktoru *Karlu Marxovi* doručen tento ostudný přípis krajské správy:

„Ve svých posledních číslech (!) podněcuje ‚Neue Rheinische Zeitung‘ stále rozhodněji k neúctě vůči stávající vládě, k násilnému převratu a k nastolení sociální republiky. Proto je třeba jejímu šéfredaktoru dr. *Karlu Marxovi* odejmout právo pohostinství (!), které tak hanebně porušuje, a protože nedostal povolení k dalšímu pobytu na území pruského státu, budiž mu uloženo, aby je během 24 hodin opustil. Kdyby snad této výzvě nevyhověl dobrovolně, budiž násilím převeden přes hranice.“

Kolín 11. května 1849

Královská krajská správa

Moeller

Královskému policejnímu řediteli panu *Geigerovi*, zde.

Nač tyto nejapné fráze, nač tyto oficiální lži!

Poslední čísla „Neue Rheinische Zeitung“ se ani tendencí, ani řečí nijak neliší od prvního „zkušebního čísla“. A v tomto „prvním čísle“ se mimo jiné praví:

„Projekt pana Hüsera“ (v Mohuči) „je jen částí velkého plánu

berlínské reakce, která usiluje o to, aby... vydala nás bezbranné do rukou armády...“[348]

Eh bien, Messieurs, qu'en dites vous maintenant?*

Pokud jde o naši tendenci, což o ní vláda nevěděla? Což jsme neprohlásili před porotou, že nyní je *„úkolem tisku podrýt všechny základy existujícího zřízení“?*** Pokud jde o hohenzollernského knížecího vasala, přečtěte si číslo z 19. října 1848, kde se praví:

„Král je důsledný. Byl by býval vždy důsledný, kdyby bohužel březnové dny nebyly mezi Jeho Veličenstvo a lid postavily onen osudný kus papíru. Zdá se, že Jeho Veličenstvo v této chvíli opět věří tak jako před březnovými dny v *‚železnou patu‘* Slovanstva. Vídeňský lid bude patrně tím kouzelníkem, který promění železo v hlínu.“[349]

Est-ce clair, Messieurs?***

A *„sociální republika“?* Cožpak jsme ji proklamovali teprve v „posledních číslech“ „Neue Rheinische Zeitung“?

A k těm slaboduchým, kteří neviděli, že se celým naším způsobem posuzování a výkladu evropského hnutí vine „rudá“ nit, což k těm jsme nemluvili jasnou, jednoznačnou řečí?

„I kdyby“ – čteme v čísle „Neue Rheinische Zeitung“ ze 7. listopadu – „i kdyby se kontrarevoluce v celé Evropě udržela naživu *zbraněmi*, její záhubou v celé Evropě budou *peníze*. Osudem, který pravděpodobně zvrátí její vítězství, bude evropský *bankrot, státní bankrot*. Až špičky bodáků narazí na ostří ‚hospodářských‘ problémů, zlámou se jak shnilé dřevo. Ale vývoj událostí nebude čekat, až budou splatné směnky vydané evropskými státy na jméno evropské společnosti.

V *Paříži* zasadí červnová revoluce drtivý protiúder. Vítězstvím *‚rudé‘* republiky v Paříži budou *armády* odvolány z *vnitrozemí* a vrženy za hranice, a pak se jasně ukáže *skutečná moc* zápolících stran. Pak si vzpomeneme na červen a říjen a také my zvoláme:

Vae victis!†

* Nu, pánové, co tomu říkáte teď? *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 247. *(Pozn. red.)*
*** Je to jasné, pánové? *(Pozn. red.)*
† Běda přemoženým! *(Pozn. red.)*

Bezvýsledné masakry po červnových a říjnových dnech, nekonečné oběti po únoru a březnu, sám kanibalismus kontrarevoluce přesvědčí národy, že existuje jen jeden prostředek, jak *zkrátit*, zjednodušit a zkoncentrovat vražedné smrtelné křeče staré společnosti a krvavé porodní bolesti nové společnosti, jen *jeden prostředek – revoluční terorismus.*"[350]

Est-ce clair, Messieurs?

Již od samého počátku jsme pokládali za zbytečné zatajovat své názory. V jedné polemice se zdejší prokuraturou jsme otevřeně prohlásili:

„*Skutečná opozice ‚Neue Rheinische Zeitung' začne teprve v trojbarevné republice.*"[351]

A to jsme mluvili tehdy s prokuraturou. Starý rok 1848 jsme shrnuli těmito slovy (viz čís. z 31. prosince 1848):

„Dějiny pruské buržoasie, tak jako vůbec německé buržoasie od března do prosince dokazují, že v Německu není možná čistě *buržoasní revoluce* a nastolení *buržoasního panství* ve formě *konstituční monarchie*, že je možná pouze feudálně absolutistická kontrarevoluce, nebo *sociálně republikánská revoluce.*"*

Potřebovali jsme tedy se sociálně republikánskou tendencí jednoznačně vystoupit teprve v „posledních číslech" „Neue Rheinische Zeitung"? Nečetli jste naše články o *červnové revoluci* a *nebyla snad duše červnové revoluce duší našich novin?*

K čemu tedy vaše pokrytecké fráze, chytající se nemožné záminky?

Jsme bezohlední, a nežádáme žádné ohledy od vás. Až přijde řada na nás, nebudeme terorismus nijak přikrášlovat. Ale *royalističtí teroristé*, teroristé z milosti boží a zákona, jsou v praxi brutální, opovrženíhodní a sprostí, v teorii zbabělí, záludní a obojetní, v obou směrech bezectní.

Hanebný přípis krajské správy je tak pošetilý, že mluví o „*hanebném porušení práva pohostinství*" šéfredaktorem „Neue Rheinische Zeitung" *Karlem Marxem.*

Právo pohostinství, které *nám Porýňanům* na naší vlastní půdě

* Viz tento svazek, str. 150. *(Pozn. red.)*

naoktrojovali drzí vetřelci Přední Rusové (Borussové)*, toto právo pohostinství „Neue Rheinische Zeitung" ovšem „hanebně" porušila. Domníváme se, že jsme se tím zasloužili o Porýnskou provincii. Zachránili jsme revoluční čest naší domoviny. Napříště bude mít v Porýnské provincii plné občanské právo už jen „*Neue Preussische Zeitung*".

Na rozloučenou připomínáme svým čtenářům slova našeho prvního lednového čísla:

„**Revoluční povstání francouzské dělnické třídy, světová válka** – to je perspektiva roku 1849."**

A na východě už stojí revoluční armáda složená z bojovníků všech národností proti spojené staré Evropě, representované ruskou armádou, a z Paříže už hrozí „rudá republika"!

Napsal K. Marx 18. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 301 z 19. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Marx nazývá Prušáky ironicky „Vorder-Russen" (lat. „borussi"). *(Pozn. red.)*

** Viz tento svazek, str. 176. *(Pozn. red.)*

* UHRY

Kolín 18. května. Ve chvíli, kdy se válka v Uhrách tím, že tam skutečně vtrhli Rusové, stává válkou *evropskou*, jsme nuceni zastavit své zpravodajství o jejím dalším průběhu. Můžeme už udělat jen to, že podáme svým čtenářům stručný přehled této velkolepé revoluční války na evropském východě.

Vzpomeňme si, že už před únorovou revolucí, na podzim roku 1847, přijal prešpurský sněm vedený *Kossuthem* řadu revolučních usnesení: o prodejnosti pozemkového majetku, o volnosti stěhování rolníků, o zrušení feudálních břemen, o emancipaci židů, o rovném zdanění všech tříd; dovolil Chorvatům a Slavoncům, aby ve vnitřních záležitostech oficiálně používali své vlastní řeči; a konečně tím, že požadoval pro Uhry zvláštní odpovědnou vládu, učinil první krok k *odtržení Uher*, a to právě v den, kdy v Paříži začala únorová revoluce (22. února).

Únorová revoluce vypukla. V důsledku toho zeslábl odpor vídeňské vlády proti požadavkům Maďarů. 16. března, první den po vídeňské revoluci, bylo povoleno vytvoření samostatné maďarské vlády, a tím se spojení Uher s Rakouskem zredukovalo na pouhou personální unii.

Když se maďarská revoluce takto osamostatnila, rozběhla se rychle kupředu. Byly zrušeny všechny politické výsady, bylo zavedeno všeobecné volební právo, byla bezplatně, za náhradu poskytovanou státem, zrušena všechna feudální břemena, roboty a desátky, byla uskutečněna unie se Sedmihradskem, bylo dosaženo jmenování Kossutha ministrem financí a sesazení odbojného bána Jelačiče.

Mezitím se rakouská vláda zase vzpamatovala. Zatímco do-

mněle odpovědná vláda ve Vídni projevovala nadále nemohoucnost, počínala si kamarila innsbruckého dvora stále troufaleji, opírajíc se o císařskou armádu v Itálii, o národnostní nároky Čechů, Chorvatů a Srbů, o zarytou omezenost rusínských rolníků.

17. června vypuklo v Banátu a v Báčce srbské povstání, které dvůr pomáhal rozněcovat svými penězi i emisary. 20. června přijal císař v Innsbrucku Jelačiče a znovu jej jmenoval bánem. Po návratu do Chorvatska vypověděl Jelačič maďarské vládě poslušnost a 25. srpna jí vypověděl válku.

Zrada habsburské kamarily byla očividná. Maďaři se ještě jednou pokusili přivést císaře zpět na konstituční cestu. Poslali do Vídně delegaci, složenou ze 200 členů sněmu; císař odpověděl vyhýbavě. Pobouření rostlo. Lid žádal záruky a naléhal na provedení změn ve vládě. Zrádci, kteří seděli i v pešťské vládě, byli odstraněni a Kossuth byl 20. září jmenován ministerským předsedou. Ale už čtyři dny nato uprchl císařův místodržící, palatin arcivévoda Štěpán do Vídně a 26. vydal císař známý manifest k Maďarům, kterým sesazoval maďarskou vládu jako odbojnou, jmenoval úhlavního nepřítele Maďarů Jelačiče guvernérem v Uhrách a napadal nejdůležitější revoluční vymoženosti Maďarů.

Kossuth prohlásil manifest, který nebyl kontrasignován ani jedním z maďarských ministrů, za neplatný.

Mezitím Jelačič, podporován desorganisací a zradou v maďarském důstojnickém sboru a generálním štábu, maďarském ovšem jen podle jména, ale ve skutečnosti stále věrném císaři, postoupil až k Székesfehérváru (Stoličnému Bělehradu). Tam ho však maďarská armáda, přestože měla zrádcovské velení, porazila a zahnala na rakouské území, až k vídeňským hradbám. Císař a starý zrádce Latour se rozhodli poslat Jelačičovi posily a s pomocí německých a slovanských vojsk Uhry znovu dobýt. Tu však 6. října vypukla vídeňská revoluce a učinila prozatím konec císařsko-královským plánům.

Kossuth se ihned vydal s jedním maďarským armádním sborem na pomoc Vídeňákům. Na Litavě se však zdržel a nevtáhl ihned do Vídně jednak pro nerozhodnost vídeňského říšského sněmu, pro zradu svých vlastních důstojníků a dále pro špatnou organisaci

vlastní armády, skládající se většinou z domobrany. Nakonec byl nucen zatknout asi sto nebo dvě stě důstojníků, poslat je do Pešti a některé dát zastřelit; teprve pak se odvážil útoku. Ale bylo už pozdě – Vídeň už padla a maďarská neukázněná domobrana byla pravidelným rakouským vojskem donucena u Schwechatu k ústupu.

Příměří mezi císařskými a Maďary trvalo ještě šest týdnů. Zatímco se obě armády všemožně snažily se posílit, provedla olomoucká kamarila svůj dávno připravovaný kousek: přiměla slabomyslného Ferdinanda, který se zkompromitoval svými ústupky revoluci a nebyl už k ničemu dobrý, aby se poděkoval, a dosadila na trůn jako svůj nástroj mladíčka Františka Josefa, Žofiina syna. Pešťský sněm, odvolávaje se na uherskou ústavu, tuto změnu na trůně neuznal.

Konečně v polovině prosince začala válka znovu. Císařská armáda mezitím už téměř úplně obklíčila Uhry. Zahájila útok ze všech stran.

Z Rakouska postupovaly jižně od Dunaje tři armádní sbory pod osobním vrchním velením polního maršála Windischgrätze v síle přinejmenším 90 000 mužů. Ze Štýrska, po levém břehu Drávy, táhl Nugent s asi 20 000 muži; z Chorvatska, po pravém břehu Drávy, postupoval Dahlen s 10 000 muži na Banát. Přímo v Banátě bojovalo několik pohraničních pluků, posádka Temešváru, srbská domobrana a srbský pomocný sbor Kničaninův, celkem 30 000 až 40 000 mužů pod velením Teodorovičovým a Rukavinovým. V Sedmihradsku stáli Puchner s 20 000 až 25 000 mužů a Malkowsky, který sem vtrhl z Bukoviny, s 10 000 až 15 000 mužů. Konečně z Haliče sem táhl Schlick se sborem v počtu 20 000 až 25 000 mužů k hornímu toku Tisy.

Císařská armáda měla tedy přinejmenším 200 000 mužů pravidelného vojska, kteří většinou už měli nějaké boje za sebou, kromě slovanských, rumunských a sedmihradských domobranců a příslušníků národní gardy, kteří se účastnili bojů na jihu a v Sedmihradsku.

Proti těmto obrovským vojenským silám měly Uhry armádu jen asi o 80 000 až 90 000 vycvičených vojáků, z čehož bylo 24 000 bývalých vojáků císařské armády, a kromě toho 50 000 až 60 000

UHRY V LETECH 1848 – 1849

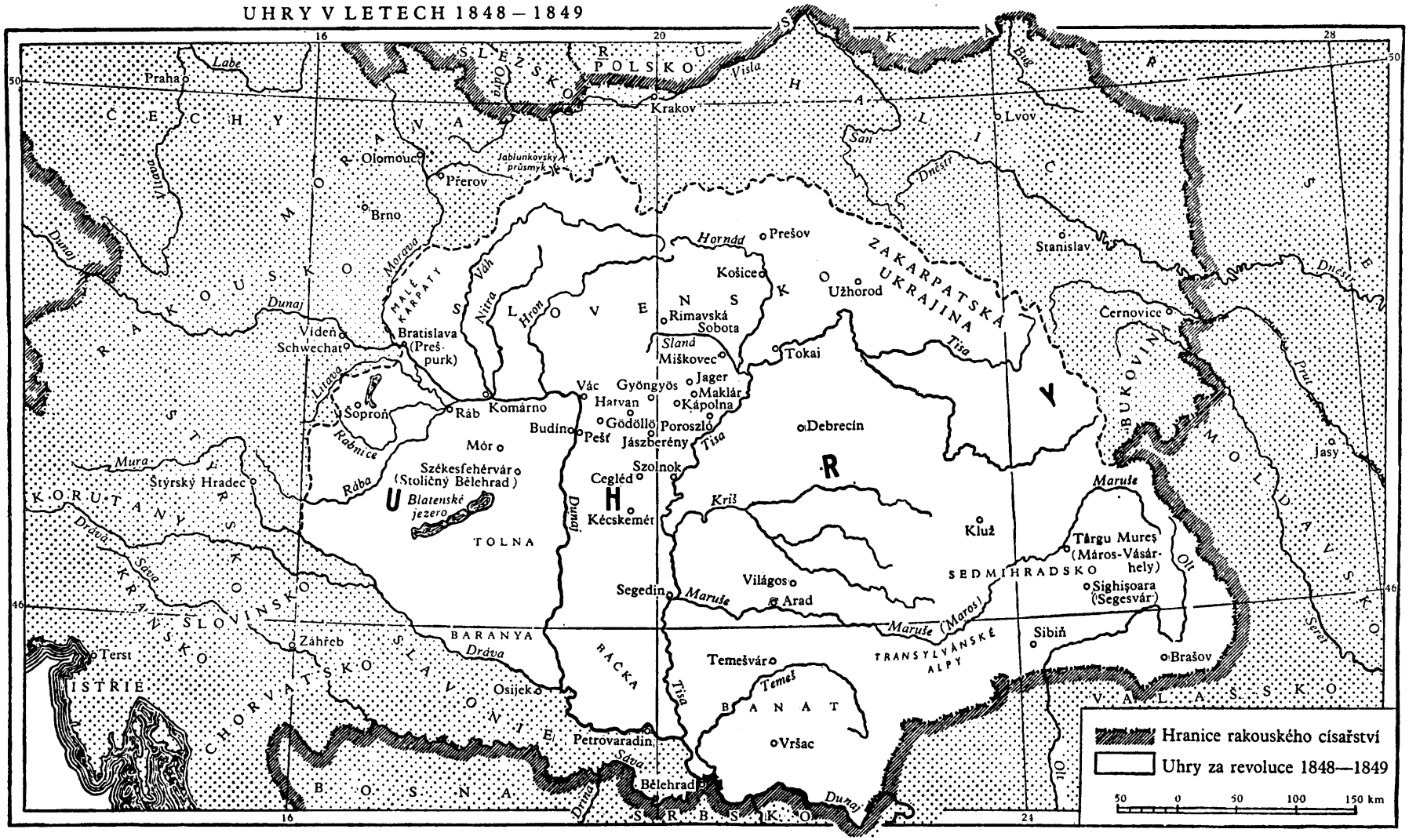

ještě naprosto nezorganisovaných honvédů a domobranců; velitelé této armády byli většinou právě takoví zrádci jako důstojníci, které dal Kossuth pozatýkat na Litavě.

Ale zatímco z rakouských území, jen násilím udržovaných v klidu, nebylo prozatím možné získat už ani jediného odvedence, zatímco Rakousko bylo finančně zruinováno a téměř bez peněz, měli Maďaři k disposici ještě obrovské zdroje. Nadšení Maďarů pro svobodu, stupňované ještě národní hrdostí, den ze dne rostlo a skýtalo Kossuthovi počet bojovníků nevídaný u malého pětimilionového národa; maďarské tiskárny bankovek poskytovaly Kossuthovi nevyčerpatelný zdroj peněz, a každý Maďar přijímal tyto národní asignáty jako solidní stříbrné mince. Továrny na pušky a děla pracovaly na plné obrátky. Armádě chyběly jen zbraně, výcvik a dobří velitelé, ale to všechno by se bylo za několik měsíců zvládlo. Šlo tedy jen o to získat čas, vlákat císařské do země, tam je vyčerpat ustavičnou guerillovou válkou a oslabovat je tím, že museli zanechávat v týlu silné posádky a jiné detašované oddíly.

Odtud plán Maďarů: pozvolna ustupovat do vnitrozemí, v neustálých potyčkách vycvičit nováčky, a v krajním případě ponechat mezi sebou a nepřítelem linii Tisy s jejími neprostupnými močály, tento přirozený příkop, vinoucí se kolem jádra uherské země.

Podle všech výpočtů byli by se Maďaři museli na území mezi Prešpurkem* a Peští udržet i proti přesile rakouských vojsk dva až tři měsíce. Ale tu nastaly silné mrazy, které pokryly řeky a močály na několik měsíců silnou vrstvou ledu, přes niž se mohla přepravovat dokonce i těžká děla. Tím byly ztraceny všechny terénní podmínky výhodné pro obranu a všechna opevnění, která Maďaři vybudovali, byla nyní zbytečná, neboť je bylo možno obejít. A tak byla za necelých dvacet dnů maďarská armáda nucena odstoupit od Šoproně a Prešpurku k Rábu, od Rábu k Móru, od Móru k Pešti, musela dokonce vyklidit Pešť a ve skutečnosti už na začátku tažení ustoupit za Tisu.

Stejně jako hlavní armádě vedlo se i ostatním sborům. Na jihu

* — starý název Bratislavy. *(Pozn. red.)*

postupovali Nugent a Dahlen proti Osijeku obsazenému Maďary a Srbové se stále více přibližovali k řece Maruši; v Sedmihradsku se Puchner spojil u Máros-Vásárhely* s Malkowským; na severu přitáhl Schlick z Karpat až k Tise a spojil se přes Miškovec s Windischgrätzem.

Zdálo se, že Rakušané už maďarskou revoluci zdolali. Dvě třetiny Uher a tři čtvrtiny Sedmihradska měli v týlu a Maďaři sklízeli porážky na čele fronty, z obou boků i z týlu zároveň. Už jen několik mil dalšího postupu a všechny císařské armádní sbory by se byly spojily, aby stále víc zužovaly kruh, v němž už byly Uhry zardoušeny jako v objetí nějakého hroznýše.

Nyní šlo o to, dokud ještě tvořila Tisa v čele fronty nepřekročitelný příkop proti nepříteli, získat si volnost pohybu některým jiným směrem.

To se podařilo ze dvou stran: v Sedmihradsku prorazil Bem, na Slovensku Görgey. Oba provedli tažení, v nichž se osvědčili jako nejnadanější vojevůdci současné doby.

Bem dorazil 29. prosince do Kluže, jediného bodu v Sedmihradsku, který byl ještě v rukou Maďarů. Rychle soustředil přivedené posily a zbytky poražených maďarských a sékelských[352] oddílů, táhl s nimi na Máros-Vásárhely, porazil Rakušany a pronásledoval nejprve Malkowského přes Karpaty do Bukoviny a odtud do Haliče, kde pronikl až ke Stanislavu. Pak se rychle vrátil do Sedmihradska a hnal Puchnera až do bezprostřední blízkosti Sibině. Několik bitek, několik rychlých tažení křížem krážem, a už měl v rukou celé Sedmihradsko, až na dvě města, Sibiň a Brašov, která by byla také padla, kdyby nebyli do země povoláni Rusové. Převaha 10 000 ruských pomocných oddílů, položená na misku vah, donutila Bema ustoupit do sékelské oblasti. Tam zorganisoval povstání Sékelů a když se mu to podařilo, zaměstnal Puchnera, který pronikl až k Segesváru**, sékelskou domobranou, obešel jeho postavení a táhl přímo na Sibiň, vybil odtud Rusy, porazil Puchnera, který postupoval za ním, a táhl na Brašov, kam vstoupil bez jediného výstřelu.

Tím bylo Sedmihradsko dobyto a týl maďarské armády uvol-

* — dnešní rumunský název: Targu Mures. *(Pozn. red.)*
** — dnešní rumunský název: Sighisoara. *(Pozn. red.)*

něn. Přirozená obranná linie, kterou tvořila Tisa, byla nyní prodloužena a doplněna horským řetězem Karpat a Transylvánských Alp, takže se táhla od Spiše až k hranicím Banátu.

Zároveň provedl podobné triumfální tažení v severozápadních Uhrách i Görgey. Od Pešti vyrazil s jedním sborem na Slovensko, udržoval po dva měsíce v šachu sbory generálů Götze, Čoriče a Simuniče, kteří proti němu operovali ze tří stran, a nakonec, když už nemohl své postavení proti přesile udržet, probil se přes Karpaty do Prešova a Košic. Zde se dostal do týlu Schlickovi, kterého donutil, aby rychle opustil své postavení a celou svou operační základnu a ustoupil k Windischgrätzově hlavní armádě; sám pak pochodoval podél Hornádu dolů k Tise a spojil se s hlavním vojem maďarské armády.

Tento hlavní voj, kterému nyní velel Dembiński, rovněž překročil Tisu a porazil nepřítele na celé frontě. Pronikl až k Hatvanu, šest mil od Pešti, ale tu ho silnější soustředění nepřátelských sil donutilo znovu ustoupit. Po prudkých obranných bojích u Kapolny, Makláru a Poroszla ustoupil zase zpět za Tisu, právě ve chvíli, kdy Görgey dorazil k Tise u Tokaje. Spojení obou sborů bylo signálem k novému skvělému nástupu Maďarů. Z vnitrozemí přicházeli nově vycvičení odvedenci a posilovali maďarskou operující armádu. Byly vytvořeny polské a německé legie, vyrostli nebo byli získáni zdatní velitelé a místo neorganisované masy bez velitelů, která stála proti císařským v prosinci, stála teď najednou proti nim soustředěná, statečná, početná, dobře organisovaná a skvěle vedená armáda.

Maďaři pronikli třemi sbory přes Tisu. Pravé křídlo (Görgey) táhlo na sever, u Prešova obešlo Rambergovu divisi, která je dříve pronásledovala, a hnalo ji rychle přes Rimavskou Sobotu zpět k císařské hlavní armádě. Tu už porazil Dembiński u Jageru, u Gyöngyöse, u Gödöllö a u Hatvanu a teď táhla rychle zpět k Pešti. A konečně levé křídlo (Vetter) vyhnalo Jelačiče z Kecskemétu, Szolnoku a Ceglédu, porazilo ho u Jászberény a rovněž ho donutilo, aby ustoupil k pešťským hradbám. Zde teď stáli císařští podél Dunaje od Pešti až po Vác a Maďaři je širokým půlkruhem obklíčili.

Aby uchránili Pešť před bombardováním od Budína, uchýlili se Maďaři k osvědčenému prostředku: vyhnat Rakušany z tohoto

postavení raději manévrováním než otevřeným čelním útokem. Görgey obsadil Vác a zahnal Rakušany za Hron a Dunaj, porazil Wohlgemutha mezi Hronem a Nitrou, a tak uvolnil Komárno obležené císařskými. Císařští, jejichž ústupové cesty byly ohroženy, se museli rozhodnout pro rychlý ústup; Welden, nový vrchní velitel, ustoupil směrem na Ráb a Prešpurk, a Jelačič, aby uklidnil své nanejvýš vzpurné Chorvaty, táhl s nimi co nejrychleji podél Dunaje do Slavonie.

Za svého ústupu, který se spíš podobal zběsilému úprku, utrpěli Welden (zejména jeho zadní voj pod Schlickovým velením) a Jelačič ještě řadu citelných ztrát. Zatímco Jelačičův sbor se pomalu a s námahou probíjel stolicemi Tolna a Baranya, podařilo se Weldenovi soustředit trosky své armády v Prešpurku – trosky, které už nebyly s to klást vážný odpor.

V době, kdy docházelo k těmto překvapujícím vítězstvím Maďarů nad rakouskou hlavní armádou, postupoval Moritz Perczel od Segedinu a Tolny proti Petrovaradinu, vysvobodil jej z obležení, obsadil Báčku, vtrhl do Banátu a spojil se tu s Bemem, který sem táhl ze Sedmihradska. Bem už obsadil Arad a obléhal Temešvár; Perczel stál ve Vršci přímo u tureckých hranic, takže za několik dní mohl být Banát dobyt. Zároveň kryli Sékelové opevněné horské průsmyky v Sedmihradsku, domobrana chránila hornouherská horská sedla a Görgey stál se značnými silami v Jablunkovském průsmyku u moravsko-haličských hranic.

Zkrátka, ještě pár dní, a vítězná maďarská armáda by byla triumfálně vtáhla do Vídně, ženouc před sebou trosky mohutné rakouské armády, a zničila by navždy rakouskou monarchii.

Odtržení Uher od Rakouska bylo usneseno už 14. dubna v Debrecíně; spolek s Poláky byl veřejně vyhlášen od poloviny ledna a stal se skutečností, když do maďarské armády vstoupilo 20 000 až 30 000 Poláků. Spolek s rakouskými Němci, který trval už od vídeňské revoluce z 6. října a od bitvy u Schwechatu, se dál stmeloval a udržoval německými legiemi v maďarském vojsku a také tím, že pro Maďary bylo strategickou a politickou nutností dobýt Vídeň, revolucionovat Rakousko, a takto si zajistit, aby prohlášení jejich nezávislosti bylo uznáno.

Tak maďarská válka velmi brzy ztratila národní charakter, který zpočátku měla, a právě oním zdánlivě nejnárodnějším krokem, prohlášením nezávislosti, dostala jasně evropský charakter. Spolek s Poláky k osvobození obou zemí, spolek s Němci k revolucionování východního Německa dostaly určitý charakter, solidní základnu teprve tehdy, když se Uhry odtrhly od Rakouska, a tím vyhlásily rozpad rakouské monarchie. Nezávislé Uhry, obnovené Polsko, německé Rakousko jako revoluční ohnisko Německa, Lombardie i sama Itálie nezávislé – provedením těchto plánů by byl porušen celý systém východoevropských států, Rakousko by zmizelo, Prusko by se rozpadlo, Rusko by bylo zatlačeno k hranicím Asie.

Svatá aliance musela proto vynaložit všechny síly, aby postavila hráz proti hrozící východoevropské revoluci: ruské armády se valily k sedmihradským a haličským hranicím. Prusko obsadilo česko-slezské hranice a dovolilo Rusům průchod svým územím do Přerova, a za několik dní stál první ruský armádní sbor na moravské půdě.

Maďaři, kteří dobře věděli, že je za několik týdnů očekává boj s početnými čerstvými silami nepřítele, nepostupovali na Vídeň tak rychle, jak se zpočátku očekávalo. Nemohli dobýt Vídeň stejně jako Pešť čelním útokem bez ostřelování, a ostřelování si nemohli dovolit. Byli opět nuceni, tak jako u Pešti, dobýt Vídeň obchvatem, a k tomu potřebovali čas, k tomu museli mít jistotu, že nebudou ohroženi z boků a z týlu. Ale právě zde jim ohrožovali týl Rusové, zatímco z druhé strany, kdyby byla Vídeň v přímém nebezpečí, bylo možno očekávat silné a náhlé údery armády Radeckého.

Maďaři tedy jednali velmi moudře, když místo aby rychle postupovali na Vídeň, spokojili se tím, že vyháněli císařské stále dál z Uher, že je obklíčili velkým obloukem od Malých Karpat až k výběžkům štýrských Alp, že vyslali silný sbor k Jablunkovskému průsmyku, že opevnili a chránili haličské horské soutěsky, že zaútočili na Budín a rychle vyhlásili nové odvody 250 000 mužů, zejména ve znovu dobytých západních stolicích. Tímto způsobem se zajišťují z boku i z týlu a sestavují armádu, která se nemusí obávat ruských posil, stejně jako se předtím nemusela obávat obrovské

císařské armády. Z této slavné černo-žluté armády vtáhlo do Uher 200 000 mužů, ale vrátilo se zpět sotva 50 000; ostatní buď padli, nebo jsou zraněni, nemocní či zajatí, nebo přeběhli k Maďarům.

Rusové sice hrozí ještě mnohem většími armádami. Má sem přitáhnout 120 000, podle jiných údajů 170 000 ruských vojáků. Podle „Triester Freihafen" má prý mobilní operační armáda daleko víc než 500 000 mužů. Víme však, jak Rusové nadsazují, víme, že z udávaného počtu je ve vojenských soupisech uvedena obvykle pouze polovina a z tohoto počtu existuje zase ani ne polovina ve skutečnosti. Bude-li mít ruská pomoc po odečtení oddílů nutných k obsazení Polska 60 000 až 70 000 mužů skutečného stavu, může být Rakousko rádo. A s tímto počtem si Maďaři budou vědět rady.

Maďarská válka z roku 1849 se v mnohém podobá polské válce z let 1830 až 1831. Ale liší se od ní právě tím, že má všechny příznivé vyhlídky, které Polsko tehdy nemělo. Je známo, že Lelewel tehdy marně naléhal na to, aby předně osvobozením rolníků a Židů byly k revoluci připoutány masy obyvatelstva, a za druhé, aby rozpoutáním povstání v celém starém Polsku byly zataženy do války všechny tři mocnosti, které se zúčastnily dělení Polska, aby se válka stala *evropskou*. S tím, co se podařilo v Polsku teprve tehdy, když už bylo *příliš pozdě, s tím Maďaři začínají*. Revoluce ve společenských vztazích uvnitř, likvidace feudalismu, to bylo první opatření v Uhrách; zatažení Polska a Německa do války bylo druhé, a tím se válka stala evropskou. Vstupem prvního *ruského* sboru na německou půdu válka začala a vstupem prvního *francouzského* praporu na německou půdu v ní nastane rozhodný obrat.

Tím, že se válka v Uhrách stala válkou evropskou, dostává se do vzájemného působení se všemi ostatními momenty evropského hnutí. Její průběh působí nejen na Německo, ale také na Francii a na Anglii. Nedá se očekávat, že anglická buržoasie strpí, aby se Rakousko stalo ruskou provincií; je jisté, že francouzský lid nebude klidně přihlížet, jak se kontrarevoluce stále víc blíží k francouzským hranicím. Ať už volby ve Francii dopadnou jakkoli, armáda se vyslovila rozhodně pro revoluci, a armáda v této chvíli rozhoduje. Chce-li armáda válku – a ona ji chce – pak válka bude.

A válka přijde. Revoluce v Paříži je přede dveřmi, ať už bude

vyvolána volbami, anebo sbratřováním armády s revoluční stranou, k němuž už došlo u volebních uren. A zatímco se v jižním Německu vytváří jádro německé revoluční armády a zabraňuje Prusku, aby se aktivně účastnilo uherského tažení – chystá se Francie aktivně zasáhnout do boje. Několik týdnů, snad několik dnů rozhodne, a revoluční armády francouzská, maďarsko-polská a německá budou slavit svátek sbratření na bitevním poli pod berlínskými hradbami.

Napsal B. Engels 18. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 301 z 19. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* „MÉMU LIDU“

Kolín 18. května. „Mému lidu!“ A ne „Mé skvělé armádě!“ Cožpak byli Rusové poraženi? Nebo se obrátil vítr a znovu, tak jako v březnu loňského roku, strhl „neoslabenému“ služebníkovi Ruska s hlavy vojenskou čapku? Nebo snad „věrní poddaní“, držení na uzdě stavem obležení, znovu zahájili všeobecné povstání?

Když roku 1813 dodal starému „nebožtíkovi“* odvahu k tomu, aby se zhostil své žalostné úlohy zbabělce, aby skoncoval s krvavým řáděním revolučního císařství, také *postup kozáků*, pak – přestože tu byli kozáci, Baškirové a „skvělá armáda“, proslavená bitvami u Jeny a Magdeburku a vydáním Kostřína stopadesáti Francouzům[353] – křižácké tažení Svaté aliance proti dědicům francouzské revoluce umožnily teprve lživé sliby dané v „*Provolání k mému lidu*“. A nyní! Což nedodal vpád kozáků na německé území znovuposílenému Hohenzollernovi odvahu k tomu, aby se vzdal úlohy zbabělce, kterou hrál po březnových dnech, aby odhodil „kus papíru“, který revoluce „postavila mezi něj a jeho lid“? Což se „Má skvělá armáda“ důstojně nepomstila na revoluci tím, že v Drážďanech, ve Vratislavi, v Poznani, v Berlíně a v Porýní statečně decimovala bezbranné, ženy a děti, s pomocí šrapnelů a pekelného kamínku?

Což nedávno naoktrojovaná charta stanného práva neruší opět, „*i bez vyhlášení stavu obležení*“, poslední zbabělé ústupky z března – zrušení censury, spolčovací právo a ozbrojení lidu?

Ne, syn hrdiny od Jeny a Magdeburku se stále ještě necítí dost bezpečný i přes spolek s kozáky, přes výsady vraždění a stanného

* – Bedřichu Vilémovi III. *(Pozn. red.)*

Neue

Rheinische Zeitung

Organ der Demokratie.

№ 301. Köln, Samstag, den 19. Mai. 1849.

Abschiedswort der Neuen Rheinischen Zeitung.

Mein offner Hieb in offner Schlacht –
Es fallen die Nacken und Täcken.
Es fällt mich die tötlichste Niedertracht
Der schmutzigen West-Ka'mücken!
Aus dem Dunkel flog der tödtende Schuß,
Aus dem Hinterhalt fielen die Streiche –
Und so lieg' ich nun da in meiner Kraft,
Eine stolze Rebellenleiche!

Auf der Lippe den Trotz und den jauchzenden Hohn,
In der Hand den blitzenden Degen,
Noch im Sterben rufend: „Die Rebellion!“ –
So bin ich mit Ehren erlegen.
O, gern wohl bestreuten mein Grab mit Salz
Der Preuße zusammt dem Czare –
Doch es schicken die Ungern, es schickt die Pfalz
Drei Salven mir über die Bahre!

Und der arme Mann im zerrissnen Gewand,
Er wirft auf mein Haupt die Schollen;
Er wischt sie hinab mit der rauhigen Hand,
Mit der harten, der schwielenvollen.
Einen Kranz auch bringt er aus Blumen und Moos,
Zu ruh'n auf meinen Wunden;
Den haben sein Weib und sein Töchterlein
Nach der Arbeit für mich gewunden.

Nun Ade, nun Ade, du kämpfende Welt,
Nun Ade, ihr ringenden Heere!
Nun Ade, du pulvergeschwärztes Feld,
Nun Ade, ihr Schwerter und Speere!
Nun Ade – doch nicht für immer Ade!
Denn ihr tödten den Geist nicht, ihr Brüder!
Bald richt' ich mich rasselnd in die Höh',
Bald fleht' ich rüstiger wieder!

Wenn die letzte Krone wie Glas zerbricht,
An des Kampfes Wettern und Flammen,
Wenn das Volk sein letztes „Schuldig!“ spricht,
Dann stehn wir wieder zusammen!
Mit dem Wort, mit dem Schwert, an der Donau, am Rhein, –
Eine allzeit treue Gefolgin
Wird dem Throne zerschmetternden Volke sein
Die Geächtete, die Rebellin!

F. FREILIGRATH.

An die Arbeiter Kölns.

Wir warnten Euch schriftlich vor jedem Putsch in Köln. Nach der militärischen Lage Kölns wäret ihr rettungslos verloren. Ihr habt in Elberfeld gesiegt, wie die Bourgeoisie die Arbeiter ins Feuer schickt und sie hinterher aufs Niederträchtigste verräth. Der Belagerungszustand in Köln würde die ganze Rheinprovinz demoralisiren und der Belagerungszustand wäre die nothwendige Folge jeder Erhebung von Euer Seite in diesem Augenblicke. Die Preußen werden an Euer Ruhe vergehen.

Die Redakteure der Neuen Rheinischen Zeitung danken Euch beim Abschiede für die ihnen bewiesene Theilnahme. Ihr letztes Wort wird überall und immer sein: Emancipation der arbeitenden Klasse!

Die Redaktion der Neuen Rhein. Zeitung.

Deutschland.

* Köln, 18. Mai. Der Adjutant des Generals von Berlin und Potsdam, welcher gestern Abend hier eintraf, hat sich sogleich zu dem kommandirenden General begeben, um ihm die Proklamation des Königs an die Frauen zu überbringen. Man begreift hier nicht, daß diese Proklamation nicht schon früher erlassen worden ist, da sie doch ihrem Inhalte nach nur eine Folge der Proklamation an das Heer ist. Wie wir hören, ist der Adjutant des Generals von Berlin und Potsdam, welcher gestern Abend hier eintraf, hat sich sogleich zu dem kommandirenden General begeben, um ihm die Proklamation des Königs an die Frauen zu überbringen. Man begreift hier nicht, daß diese Proklamation nicht schon früher erlassen worden ist, da sie doch ihrem Inhalte nach nur eine Folge der Proklamation an das Heer ist.

Proklamation an die Frauen.

Berlin, den 7. Mai 1849. An die Frauen der Residenz und der Provinzen.

Ihr habt mich und meine Brüder und Söhne, meine Minister und Generale so gütig und so treu empfangen, als wir nach Berlin kamen, um die Ruhe und Ordnung wieder herzustellen, die durch die Meuterei der Barrikadenkämpfer gestört worden war. Ihr habt mich und meine Brüder und Söhne, meine Minister und Generale so gütig und so treu empfangen, als wir nach Berlin kamen, um die Ruhe und Ordnung wieder herzustellen, die durch die Meuterei der Barrikadenkämpfer gestört worden war.

práva, které byly uděleny „skvělé“ soldatesce puštěné ze řetězu. *Neoslabená koruna má strach*, obrací se k „Mému lidu“, „cítí se nucena“ volat o pomoc k zdeptanému „*lidu*“, rdoušenému stavem obležení a ostřelovanému kartáči, a vyzývat jej, aby ji podporoval proti „vnitřním i vnějším nepřátelům“.

„V této tak těžké době je Prusko povoláno, aby chránilo Německo před vnějšími i vnitřními nepřáteli. Proto volám již nyní Můj lid do zbraně. Je třeba obnovit pořádek a zákon ve vlastní zemi a v ostatních německých zemích, kde se dožadují naší pomoci; je třeba založit jednotu Německa, chránit jeho svobodu před hrůzovládou jedné strany, která chce svým vášním obětovat mravnost, čest a věrnost, strany, které se podařilo polapit část lidu do sítí šalby a klamu.“

„To je jádro královského provolání,“ volá Dumont, tato policejní stoka, a Dumontova prodejná policejní klaka vskutku vyloupla to pravé „jádro“.

„Vnější nepřátelé!“ To „strana teroru“, strana hrůzy* pro statečného Hohenzollerna se dožaduje našeho zákroku v „*ostatních* **německých** *zemích*“. Lid v Porýní, ve Slezsku a v Sasku se vyzývá, aby „v zájmu německé *jednoty*“ skoncoval s revolučním hnutím v ostatních *německých* zemích, v Bádensku, v Bavorsku a v Sasku! A za tím účelem se znovu přichází s návnadou hohenzollernského obšťastnění lidu z roku 1813, znovu se nabízí jako záruka osvědčené „královské slovo“, „lidu“ se slibuje okleštěné uznání frankfurtské ústavy a „ochrana práva a svobody“ proti „bezbožnosti“. „Já a Moje dynastie chceme sloužit Pánu.“ Nestojí snad „hohenzollernské královské slovo“, tato osvědčená záruka, za křižácké tažení proti „straně teroru za korunu, která tolik slibuje“?

Silný knížecí vasal ruského cara odvolal pruské poslance z Frankfurtu jen proto, aby se nyní podle svého březnového příslibu postavil „do čela Německa“. Dohodovací shromáždění a naoktrojovaná sněmovna byly rozehnány a „kus papíru“ byl nahrazen ústavou stanného práva a katanskými vojenskými soudy jen proto, aby byla lidu zajištěna „ochrana práva a svobody“!

A svoboda tisku je potlačována, v Erfurtu je tisk *censurován*, v celém Poznaňsku, ve Vratislavi, ve slezských provinčních městech jsou noviny přímo zakázány, i v Berlíně je zakázána „National-

* V originále slovní hříčka: „Schreckenspartei“ („strana teroru“) a Partei des Schreckens (strana hrůzy). *(Pozn. red.)*

zeitung“, v Düsseldorfu je de iure znovu zavedena censura, de facto je tisk úplně odstraněn (düsseldorfské listy, „Neue Rheinische Zeitung“ atd.). „Svobodným“ poddaným jsou nakonec naoktrojovány jen špinavé policejní stoky, jako „Kölnische Zeitung“ a berlínský šibeniční plátek*. A to všechno proto, aby nemohlo být sebemenší pochybnosti o ceně „královského slova“!

A vskutku, Hohenzollernovo slovo stojí za to, aby si lid v zájmu posílení královské odvahy navlékl vojenské uniformy a aby podle zákona o zeměbraně zaopatřil svým opuštěným ženám „na ochranu před žebrotou“ jeden tolar královské almužny měsíčně.

Napsáno 18. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 301 z 19. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* — tj. „Neue Preussische Zeitung“ („Kreuz-Zeitung“). *(Pozn. red.)*

KOLÍNSKÝM DĚLNÍKŮM

Na rozloučenou vás varujeme před jakýmkoli pučem v Kolíně. Za vojenské situace, jaká v Kolíně je, byste byli beznadějně ztraceni. V Elberfeldu jste viděli, jak buržoasie posílá dělníky do ohně a potom je nejpodlejším způsobem zrazuje. Stav obležení v Kolíně by demoralisoval celou Porýnskou provincii a stav obležení by v této chvíli byl nutným následkem každého vašeho pozdvižení. Zachováte-li klid, budou Prušáci zoufalí.

Redaktoři „Neue Rheinische Zeitung“ se s vámi loučí a děkují vám za účast, kterou jste jim projevovali. Jejich posledním slovem vždy a všude bude: **osvobození dělnické třídy!**

Napsáno 18. května 1849
Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 301 z 19. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

KAREL MARX

A

BEDŘICH ENGELS

ČLÁNKY A DOKUMENTY

31. KVĚTEN – ČERVENEC 1849

REDAKCI „FRANKFURTER JOURNAL“

Prosím váženou redakci „*Frankfurter Journal*“, abyste otiskli ve Vašem listu na předním místě a tučným písmem následující prohlášení; můžete-li tak učinit pouze ve formě placeného oznámení, prosím, abyste příslušnou částkou zatížili účet *J. Weydemeyera*, redaktora „Neue Deutsche Zeitung“[354].

Bingen 31. května

Dr. Karel Marx

PROHLÁŠENÍ

Redakce „Neue Rheinische Zeitung“ pokládá za svou povinnost oznámit svým dopisovatelům a veřejnosti, že nemá nic společného s plátkem, který vychází v *Kolíně* pod názvem „*Westdeutsche Zeitung*“[355]. Podepsaná redakce si vyhrazuje právo zvlášť oznámit, kdy a kde bude „Neue Rheinische Zeitung“ opět vycházet.

Redakce „Neue Rheinische Zeitung“
Karel Marx, Ernst Dronke, Bedřich Engels, F. Freiligrath, Georg Weerth, F. Wolf, W. Wolff

---

Napsal K. Marx 31. května 1849
Prohlášení otištěno v „Neue Deutsche Zeitung“, čís. 129 a 133 z 2. a 7. června 1849, a v druhém vydání „Neue Kölnische Zeitung“, čís. 126 z 3. června 1849

Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny

B. ENGELS

* REVOLUČNÍ POVSTÁNÍ VE FALCI A V BÁDENSKU[356]

Kaiserslautern 2. června. Kontrarevoluční německé listy se pokoušejí falckou a bádenskou revoluci všelijak podezírat. Nestydí se tvrdit, že prý cílem povstání je, aby Falc, Bádensko a nepřímo celé Německo byly „zrádně vydány Francouzům". Pokoušejí se takto znovu podněcovat starou kontrarevoluční nenávist k Francouzům, zděděnou z takzvaných starých zlatých časů, a myslí si, že se jim tak podaří připravit nás o sympatie našich bratří v severním a východním Německu. Tyto špinavé prolhané plátky, které Falci a Bádensku vytýkají, že se zaprodaly Francii, jsou ale náhodou právě ty listy, které se přimlouvaly za *vpád Rusů* do Uher, za průchod ruských vojsk Pruskem a dokonce za novou svatou alianci mezi Ruskem, Rakouskem a Pruskem. Jako doklad uvádíme jen jeden z těchto listů, „Kölnische Zeitung".

Tedy, když Rusové vstupují na německou, na pruskou půdu, aby potlačili maďarskou svobodu, to není vlastizrada! Když pruský král uzavírá spolek s Chorvaty a s Rusy, aby dal poslední zbytek německé svobody rozdupat kopyty kozáckých koní, to není vlastizrada! Když my všichni, když celé Německo od Němenu až po Alpy je zbabělými despoty zrazováno a prodáváno ruskému carovi, to není vlastizrada! Ale když se Falc těší sympatiím francouzského a zejména alsaského lidu a neodmítá s hloupou samolibostí tento projev účasti, když posílá lidi do Paříže, aby se informovala o náladě ve Francii a o nastávajícím novém obratu v politice francouzské republiky[357] – to je ovšem vlastizrada, to je velezrada, to znamená prodávat Německo Francii, „úhlavnímu nepříteli", „nepříteli říše"! Tak usuzují kontrarevoluční listy.

Ano, pánové „z boží milosti", ano, tak jednaly Falc i Bádensko a obě tyto země se nebudou za své jednání stydět. Ovšem, je-li toto vlastizrada, pak se celé falcké i bádenské obyvatelstvo skládá z dvou a půl milionu vlastizrádců. Falcký a bádenský lid opravdu nedělal revoluci proto, aby se v příštím velkém boji mezi svobodným Západem a despotickým Východem postavil na stranu despotů. Falcký a stejně tak i bádenský lid dělal svou revoluci proto, že nechce být spoluviníkem na podlém rdoušení svobody, kterým se už po řadu měsíců tak hanebně vyznamenávají Rakousko, Prusko a Bavorsko, dělal ji proto, že se nechce dát zneužívat k porobení svých bratří. Falcké i bádenské vojsko se bezvýhradně připojilo k hnutí; vypovědělo věrnost svým věrolomným vládcům a postavilo se jako jeden muž na stranu lidu. Ani občané, ani vojáci nechtějí bojovat po boku Chorvatů a kozáků proti svobodě. Jestliže despotové z Olomouce, z Berlína a z Mnichova ještě nacházejí vojáky, kteří klesli tak hluboko, že jsou ochotni se postavit po bok dokonce i Baškirům, pandurům, Chorvatům a jiné mordýřské sebrance a bojovat s těmito barbarskými hordami pod jedním praporem, tím hůř. I kdyby nám to bylo sebevíc líto, nebudeme s takovými žoldáky jednat jako s německými bratry, ale jako s kozáky a Baškiry, a nic si nebudeme všímat toho, že je vede zrádce – bývalý říšský ministr války[358].

Je ale vůbec směšné mluvit o „vlastizradě" a ostatních demagogicky vyčmuchaných proviněních dnes, kdy je přede dveřmi evropská, *lidová válka*. Za několik týdnů, snad už za několik dnů se na sebe vrhnou masy vojsk republikánského Západu a zotročeného Východu, aby vybojovaly velký boj na německé půdě. Německa se nikdo – tak daleko to přivedli jeho panovníci a buržoasie – nebude ani ptát, zda to dovolí. Německo nepovede válku, ale bude – aniž s tím bude souhlasit, aniž tomu bude moci zabránit – válkou zaplaveno. Takové je díky březnovým vládcům, březnovým sněmovnám a neméně i březnovému Národnímu shromáždění slavné postavení Německa v příští evropské válce. O *německých* zájmech, o *německé* svobodě, o *německé* jednotě, o *německém* blahobytu nelze mluvit, jde-li o svobodu nebo porobu, o blaho nebo zlo pro celou *Evropu*. Zde končí všechny národnostní otázky, zde je jen jedna otázka! Chcete být *svobodni*, nebo chcete být *porobeni Ruskem?*

A tu ještě mluví kontrarevoluční listy o „vlastizradě", jako by se v Německu, které bude brzy jako bezmocné území vydáno napospas dvěma válčícím armádám, *dalo ještě něco zradit!* Vloni ovšem vypadala situace jinak. Vloni se mohli Němci pustit do boje proti ruskému útlaku, mohli osvobodit Poláky a přenést tak válku na *ruské* území a bojovat na účet *Ruska*. Nyní se však díky našim panovníkům povede válka na *naší* půdě a na *náš* účet, nyní to vypadá tak, že evropská osvobozovací válka bude pro Německo zároveň občanskou válkou, v níž budou Němci bojovat proti Němcům.

A za to všechno vděčíme zradě našich panovníků a malátnosti našich zástupců lidu, a je-li možné něco nazvat vlastizradou, pak je vlastizrada tohle! Zkrátka, ve velkém osvobozovacím boji, který se rozšíří na celou Evropu, budou Falc a Bádensko stát na straně svobody proti porobě, na straně revoluce proti kontrarevoluci, na straně lidu proti vládcům, na straně revoluční Francie, Uher a Německa proti absolutistickému Rusku, Rakousku, Prusku a Bavorsku; a nazývají-li to páni vzdychalové vlastizradou, nikdo v celé Falci a v celém Bádensku na to nic nedá.

Napsal B. Engels 2. června 1849
Otištěno v listu „Bote für Stadt und Land", čís. 110 z 3. června 1849

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

K. MARX

13. ČERVEN

Paříž 21. června

Znáte dost dobře pařížské obyvatelstvo, takže budete ono obvinění ze slabosti pokládat a priori* za směšné. Přesto chápu, že 13. červen je zvlášť v Německu naprosto nevysvětlitelný a že asi zavdává příčinu k všelijakým zlovolným pověstem.

Hlavní úlohu 13. června nehrál *lid*, ale „*Hora*"[359]. Ovšem za „Horou" se zas skrýval tajný výbor[360], který ji popoháněl a víceméně přinutil Ledru-Rollina, aby hrál onu hlavní roli.

Hlavní chybou „Hory" bylo, že si byla *jista vítězstvím*. Byla si jím jista natolik, že se domnívala, že se všechno vyřídí pokojnou manifestací. A tak dala vládě příležitost, aby nad ní zvítězila, aniž ji porazila. Průvod, který se valil od Château d'Eau přes bulváry, nebyl vůbec ozbrojen. Vláda, která byla svými špiony dokonale informována o všech podrobnostech, dala všechny důležité body potichu a nepozorovaně obsadit národní gardou, vincenneskými střelci a jinými vojenskými jednotkami. Průvod byl doslova obklíčen, takže i kdyby byl býval ozbrojen, nebyl by vůbec mohl klást odpor. A což teprve beze zbraní! *Changarnier*, který předem učinil všechna opatření, byl natolik moudrý, že nedal vyhlásit poplach. Naráz, jako mávnutím kouzelného proutku, byly všechny rozhodující body obsazeny vojskem. Je tedy pochopitelné, že se neozbrojené davy rozběhly na všechny strany a hnaly se pro zbraně, ale i sklady zbraní, připravené pro případ vzpoury, měla už vláda v rukou a dala je střežit vojskem. Tak bylo povstání zmařeno lstí. –

* — předem. *(Pozn. red.)*

To je celé tajemství tohoto dne, který nemá v dějinách francouzské revoluce obdoby. Možná, že jste v německých novinách četli o *barikádách*, které byly bez námahy dobyty. Tyto barikády se skládaly všehovšudy z několika židlí, jež byly hozeny na ulici, aby na okamžik zadržely jízdu, která udeřila na bezbranné šavlemi.

K tomu se připojily ještě jiné okolnosti, které učinily hanebný konec 13. června neodvratným.

V téže chvíli, kdy se v Conservatoire des Arts[361] Ledru-Rollin a jeho stoupenci konstituovali jako prozatímní vláda, činil tajný socialistický výbor totéž. Chtěl se prohlásit za komunu. Tedy ještě nebyla svržena existující moc, a už se povstání rozštěpilo na dva tábory, a co je důležité, *lidová strana* nebyla stranou „*Hory*". Tento fakt sám vám mnoho vysvětlí. Tajný výbor chtěl zahájit povstání v noci už o několik dnů dříve. Tak by bývala byla vláda překvapena. „*Hora*" se však ve spolku s „přáteli ústavy" (strana „National")[362] postavila proti tomu. Chtěli se sami chopit iniciativy. Vystoupení Ledru-Rollina ve sněmovně[363] mělo být zárukou, že se „Hora" rozhodla k vážným činům. Tak bylo jednak zlomeno bezprostřední odhodlání k činu a připravena pokojná manifestace, jednak, když lid viděl, jak se Ledru-Rollin v Národním shromáždění očividně zkompromitoval, domníval se, že má obrovské styky v armádě, důkladně připravený a dalekosáhlý plán atd. Jak byl tedy asi překvapen, když se ukázalo, že Ledru-Rollinova moc byla jen pouhý klam a že bezpečnostní a útočná opatření učinila jen vláda. Vidíte, jak se obě revoluční strany navzájem ochromovaly a klamaly. Vzpomínky lidu na víc než obojetné vystupování „Hory" a zejména Ledru-Rollinovo v květnu a v červnu a konečně cholera, která zuřila zejména v dělnických čtvrtích, dílo dovršily. Konec konců je 13. červen 1849 jen odplatou za červen 1848. Tehdy „Hora" opustila proletariát, tentokrát proletariát opustil „Horu".

Třebaže 13. červen znamenal pro naši stranu v celé Evropě těžkou ránu, je jeho kladem to, že se kontrarevoluční strana Národního shromáždění bez velkého krveprolití – až na Lyon[364] – dostala k *samovládě*. Tato strana nejenže se rozpadne uvnitř, ale její krajní frakce se záhy octne v situaci, kdy se sama pokusí odhodit obtížné

zdání republiky, a potom uvidíte, jak *bude naráz smetena a jak se bude s ještě mohutnější silou opakovat únor.*

Napsal K. Marx 21. června 1849
Otištěno v listu „Der Volksfreund",
čís. 26 z 29. června 1849
Podpis: K. M-x

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

K. MARX

REDAKTOROVI LISTU „PRESSE“

Noticka o mém pobytu v Paříži, kterou jste uveřejnili v „Presse“ z 26. července a kterou v doslovném znění přetiskly ostatní noviny, obsahuje tak překroucená fakta, že jsem nucen na ni několika řádky odpovědět.

Předně, „Neue Rheinische Zeitung“, jejímž majitelem[365] a šéfredaktorem jsem byl, nebyla nikdy zrušena. Byla pro stav obležení na pět dní zastavena. Když byl stav obležení odvolán, noviny začaly opět vycházet a vycházely dalších sedm měsíců. Když pruská vláda viděla, že je nemůže legálně potlačit, použila zvláštního prostředku – zbavila se jejich majitele, tj. zakázala mi pobyt v Prusku. Pokud jde o zákonnost tohoto opatření, o tom rozhodne pruská poslanecká sněmovna, která se zanedlouho sejde.

Když mi byl zakázán pobyt v Prusku, uchýlil jsem se nejprve do velkovévodství hesenského; pobyt v něm, stejně jako v ostatním Německu, mi naprosto nebyl zakázán. Do Paříže jsem vůbec nepřijel jako uprchlík, jak tvrdí váš list, ale zcela o své vůli, s řádným pasem a jen proto, abych si doplnil materiál k práci o dějinách politické ekonomie, na které jsem začal pracovat už před pěti lety.

Také jsem nedostal rozkaz opustit Paříž *okamžitě*, ale byl mi dán čas, abych se mohl odvolat k ministrovi vnitra. Odvolal jsem se a čekám na výsledek.[366]

Přijměte atd.

Dr. K. Marx

Napsáno kolem 27. července 1849
Otištěno v „La Presse“
z 30. července 1849

Podle textu listu
Přeloženo z francouzštiny

Z MARXOVY A ENGELSOVY RUKOPISNÉ POZŮSTALOSTI

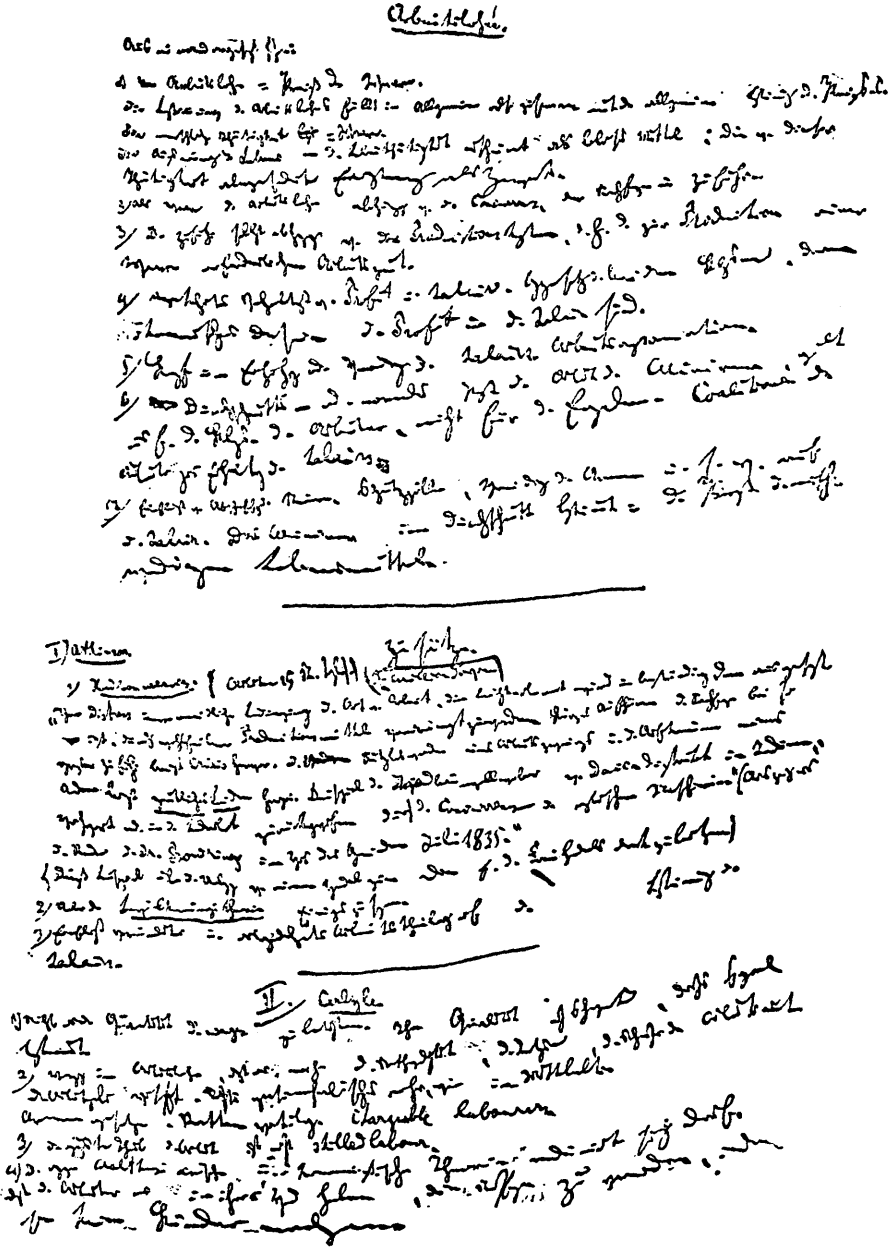

První stránka Marxova rukopisu „Mzda"

K. MARX

MZDA[367]

[A]

Už bylo vysvětleno:

1) Mzda = cena zboží.

Určení mzdy se tedy všeobecně shoduje s všeobecným určením ceny.

Lidská činnost = zboží.

Projev života – životní činnost – je pouhým prostředkem; touto činností vydělený jev je účelem.

2) Jako zboží závisí mzda na konkurenci, na poptávce a nabídce.

3) Nabídka sama závisí na výrobních nákladech, tj. na pracovní době nutné k výrobě zboží.

4) Zisk a mzda jsou navzájem nepřímo úměrné. Protikladnost obou tříd, jejichž ekonomickým jsoucnem jsou zisk a mzda.

5) Boj za zvýšení nebo změnu mzdy. Dělnická sdružení.

6) Průměrná čili normální cena práce; minimum platí jen pro dělnickou třídu, ne však pro jednotlivého dělníka. Dělnické spolky k udržení mezd.

7) Vliv zrušení daní, ochranných cel, snížení armád atd. na mzdu. Minimum určené průměrem = cena nezbytných životních prostředků.

[B]

DODATKY

1. Atkinson

1. *Handloomweavers**. (Pracují 15 hodin denně.) (Je jich půl milionu.)[368]

„Jejich bída je nevyhnutelným údělem každé práce, jíž se lze snadno naučit a jíž neustále hrozí, že bude vytlačena levnějšími výrobními prostředky. Sebemenší ochabnutí poptávky při tak velké nabídce vyvolává krizi. Zánik jednoho pracovního oboru a vznik jiného vyvolává *dočasné útrapy*. Příkladem jsou ruční tkalci bavlněných látek z dhácké oblasti v Indii: v důsledku konkurence anglických strojů umírají hladem anebo se musí vrátit k zemědělské práci.“ (Výtah z řeči dr. Bowringa v anglické dolní sněmovně, červenec 1835.)[369]

(Použít tohoto příkladu o přechodu z jednoho zaměstnání do druhého v debatě o svobodě obchodu.)[370]

2. Říci něco o *teorii lidnatosti*.

3. Vliv změněné a rozvinuté dělby práce na určení mzdy.

II. Carlyle

1. Nevšímat si jen množství wages**. Také její kvalita kolísá, je určována náhodou.

2. Předností mzdy je to, že dělníka spojuje se zaměstnavatelem stále víc jen nutnost, zájem a obchod. Není tu už nic patriarchálního jako ve středověku.

Chudinské zákony, hubení krys, chargeable labourers.[371]

3. Převážná část práce není skilled labour***.

4. Celá teorie malthusovců a ekonomistů se redukuje na to, že je v moci dělníků snížit nabídku tím, že nebudou přivádět na svět děti.

* — ruční tkalci. *(Pozn. red.)*
** — mzdy. *(Pozn. red.)*
*** — kvalifikovanou prací. *(Pozn. red.)*

III. MacCulloch

„Denní mzda, kterou si dělník vydělává, je obvyklý podíl zisku pro majitele stroje, zvaného *člověk*, a k tomu částka, která má to replace das wear und tear of the machines*, čili, což je vlastně totéž, nahradit staré a opotřebované dělníky novými.“[372]

IV. John Wade

1. „Zamýšlí-li se udělat z dělníka stroj, z něhož by bylo možno v daném zaměstnání vymačkat co největší množství práce, pak nejúčinnější cestou k tomu je dělba práce.“[373]

2. Snížení mzdy dohání dělníky k tomu, aby buď snížili své výdaje, anebo zvýšili svou produktivitu, např. ve strojírnách (a vůbec) tím, že pracují větší počet hodin, anebo u řemeslníků, ručních tkalců atd. tím, že za hodinu víc vyrobí. Protože se však jejich mzda snížila tím, že klesla poptávka, zvyšují nabídku právě v nevhodnou chvíli. Následkem toho „klesá“ jejich mzda ještě níž a pak měšťáci říkají: „Jen kdyby ti lidé chtěli pracovat.“

3. Je vůbec všeobecný zákon, že nemohou existovat *dvě tržní ceny*, vždycky totiž nabude vrchu *nižší* tržní cena (při stejné jakosti).

Předpokládejme 1000 stejně zručných dělníků; 50 z nich bez práce; v tom případě neurčuje cenu oněch 950 zaměstnaných, ale těch 50 nezaměstnaných.

Ale tento zákon *tržní ceny* doléhá na zboží práce ještě tíživěji než na jiné zboží, protože dělník nemůže své zboží uskladnit, nýbrž musí buď prodávat svou životní činnost, anebo pro nedostatek životních prostředků zemřít.

Prodejné zboží práce se od ostatního zboží liší zejména tím, že má *pomíjivý charakter*, že je nelze *hromadit*, a tím, že se u něho *nabídka* nedá zvyšovat nebo snižovat tak lehce jako u jiných výrobků.

4. Lidskost kapitalistů spočívá v tom, nakoupit co nejvíc práce za co nejlevnější cenu. Zemědělští dělníci dostávají víc v létě než v zimě, ačkoli v zimě potřebují víc potravy a otopu a teplejší oděv.

* — nahradit opotřebování stroje. *(Pozn. red.)*

5. Např. zrušení *neděli* by bylo pro dělníky čistou ztrátou. Mistři snižují mzdy už tím, že např. nechávají dělníky pracovat při nominálně stejné mzdě o čtvrt hodiny déle, zkracují polední přestávky apod.

6. Mzda je určována módou, ročními obdobími a kolísáním obchodu.[374]

7. Přechází-li dělník vytlačený strojem do jiného pracovního odvětví, je to zpravidla *horší* odvětví. Nikdy už nezíská své dřívější postavení.

Stroj a dělba práce nahrazují drahou práci levnější.

Dělníkům se navrhovalo:

1) spořitelny; 2) naučit se nejrůznějším druhům práce (takže kdyby byl v některém pracovním odvětví nadbytek dělníků, projevil by se hned ve všech).

8. V dobách stagnace:

a) zastavení práce; b) snížení mzdy; c) stejná mzda[375] při menším počtu pracovních dnů v týdnu.

9. Co se týče combinations of trade,* je nutno poznamenat:

1) Výdaje dělníků (náklady). Vynález strojů v důsledku spolků. Jiná dělba práce. Snížení mzdy. Déplacement** továren jinam.

2) Kdyby se přesto podařilo udržet mzdu na takové výši, že by zisk značně poklesl pod úroveň průměrného zisku v jiných zemích nebo že by kapitál vzrůstal pomaleji, zničilo by to průmysl v zemi a dělníky i se zaměstnavateli – a nejen to.

*

Sníží-li se nějaká daň, dělníci z toho nic nemají, ale škodí jim, jestliže se naopak daň zvýší. Na růstu daní v buržoasně vyvinutých zemích je dobré to, že tím jsou ničeni drobní zemědělci a drobní vlastníci (řemeslníci atd.) a že je to vrhá do řad dělnické třídy.

*

Vliv Irů v Anglii a Němců v Alsasku na mzdu.

* – odborových sdružení. *(Pozn. red.)*
** Přemístění. *(Pozn. red.)*

V. Babbage

Truckový systém.[376]

VI. Andrew Ure[377]

Všeobecná zásada moderního průmyslu: nahrazovat dospělé dětmi, kvalifikované dělníky nekvalifikovanými, muže ženami.

*

Vyrovnávání mzdy. Hlavní charakteristický rys moderního průmyslu.

VII. Rossi[378]

Pan *Rossi* se domnívá:

Továrník eskontuje dělníkovi jen jeho podíl na výrobku, protože dělník nemůže čekat, až se výrobek prodá. Je to spekulace, která nemá s výrobním procesem bezprostředně nic společného. Uživí-li se dělník sám, dokud se výrobek neprodá, bude se pak domáhat svého podílu na výrobku jako associé*.

Mzda tedy není konstituujícím prvkem výrobku jako kapitál nebo půda. Je pouze něčím náhodným, formou našich sociálních poměrů. Mzda nepatří ke kapitálu.

Mzda není činitelem nezbytným pro výrobu. Může při jiné organisaci práce odpadnout.

[VIII.] Cherbuliez

1. „Zvýšením produktivního kapitálu se bezpodmínečně nezvyšuje podíl připadající na approvisionnement** pro dělníky. Suroviny a stroje mohou vzrůstat a podíl připadající na approvisionnement se může snižovat.

Cena práce závisí: a) na absolutním množství produktivního

* – společník, podílník. *(Pozn. red.)*
** – živobytí. *(Pozn. red.)*

kapitálu; b) na poměru mezi různými prvky kapitálu, což jsou dvě sociální skutečnosti, na něž vůle dělníků nemůže mít žádný vliv.

2. Šťastné nebo nešťastné postavení dělníka není dáno ani tak jeho *absolutní* spotřebou jako spíše jeho *relativní* spotřebou. Je-li uspokojena nezbytná spotřeba, je *hodnota* našich požitků *značně relativní*."[379]

*

Mluví-li se o poklesu nebo růstu mezd, nesmíme nikdy pustit ze zřetele celý světový trh a postavení dělníků v různých zemích.

*

Rovnostářské a jiné snahy stanovit mzdu spravedlivě.

*

Samo mzdové minimum se mění a stále víc klesá. Příklad s pálenkou.

[IX.] Bray

SPOŘITELNY[380]

Trojnásobná zbraň v rukou despotismu a kapitálu.

1. Peníze se vracejí do národní banky a ta vydělává tím, že je opět půjčuje kapitalistům.

2. Zlatý řetěz, na němž drží vláda velkou část dělnické třídy.

3. Nadto se tím dávají kapitalistům jako takovým do rukou nové zbraně.

*

Jakmile mzda jednou klesne, nestoupne už nikdy na svou dřívější úroveň. Absolutní a relativní mzda.

[C]

I. Jak působí na mzdu růst výrobních sil?

(Viz VI, 3)*

Stroje: dělba práce.

Práce se zjednodušuje. Její výrobní náklady se snižují. Stává se levnější. Konkurence mezi dělníky roste.

Přechod z jednoho pracovního odvětví do druhého. O tom se zmiňuje dr. Bowring, když mluví roku 1835 v parlamentu o ručních tkalcích bavlněných látek v dhácké oblasti v Indii.

Nová práce, do které je dělník vehnán, je horší než dřívější ruční práce. Práce dospělých se nahrazuje prací dětí, práce mužů prací žen, práce kvalifikovaných dělníků prací méně kvalifikovaných dělníků.

Buď se zvyšuje počet pracovních hodin, nebo se snižuje mzda.

Konkurence mezi dělníky není jen v tom, že se jeden prodává levněji než druhý, ale i v tom, že jeden dělá za dva.

Růst výrobních sil vůbec má za následek:

a) že se postavení dělníka ve srovnání s kapitalistou relativně zhoršuje, neboť hodnota požitků je relativní. Vždyť samy požitky jsou jen sociální požitky, relace, vztahy.

b) Dělník se stává stále jednostrannější výrobní silou, která vyrábí co nejvíc v co nejkratší době. Složitá práce se stále víc přeměňuje v práci jednoduchou.

c) Mzda je stále závislejší na světovém trhu, postavení dělníka je stále nejistější.

d) V produktivním kapitálu roste podíl připadající na stroje a suroviny mnohem rychleji než podíl připadající na approvisionnement dělníka. Zvyšování produktivního kapitálu není tedy provázeno přiměřeným zvyšováním poptávky po práci.

Mzda závisí:

α) na množství produktivního kapitálu vůbec;

* Viz tento svazek, str. 557–562. *(Pozn. red.)*

β) na vzájemném poměru jeho součástí.

Dělník nemá vliv ani na to, ani na ono.

(Nebýt kolísání mzdy, neměl by dělník nic z rozvoje civilisace, jeho postavení by zůstávalo stále stejné.)

Pokud jde o konkurenci dělníků se strojem, je nutno poznamenat, že dělníci pracující ručně (např. ruční tkalci bavlněných látek) trpí ještě víc než dělníci pracující bezprostředně v továrnách na strojích.

Každé rozvinutí nové výrobní síly je zároveň zbraní proti dělníkům. Např. každé zlepšení komunikací ulehčuje konkurenci dělníků na různých místech a vytváří z místní konkurence konkurenci celonárodní atd.

Zlevnění všeho zboží, které se ostatně netýká bezprostředních životních prostředků, způsobuje, že dělník chodí ve slátaných hadrech a že jeho bída nese barvy civilisace.

II. Konkurence mezi dělníky a zaměstnavateli

α) Při stanovení relativní mzdy je nutno podotknout, že tolar má jinou hodnotu pro dělníka a jinou pro zaměstnavatele. Dělník je nucen nakupovat všechno horší a dráž. Za jeho tolar se nekoupí ani tolik, ani tak dobré zboží jako za tolar zaměstnavatele. Dělník je nucen být *marnotratný* a nakupovat i prodávat proti všem ekonomickým zásadám. Musíme tu vůbec podotknout, že zde máme na zřeteli jen jednu stránku věci, tj. samu *mzdu*. Avšak vykořisťování dělníka začíná znovu, jakmile směňuje plody své práce za jiné zboží.

Epiciers*, lichváři, majitelé domů – tout le monde l'exploite encore une fois**.

β) Tím, že zaměstnavatel disponuje prostředky zaměstnání (Beschäftigungsmittel), disponuje zároveň i životními prostředky dělníka, tj. život dělníka závisí na něm; jako dělník snižuje i svou životní činnost na pouhý prostředek své existence.

* – kramáři, hokynáři. *(Pozn. red.)*
** – kdekdo ho vykořisťuje znovu. *(Pozn. red.)*

γ) Zboží práce má proti ostatnímu zboží velké nevýhody. Kapitalistovi jde při konkurenci s dělníky jen o zisk, ale dělníkům o existenci.

Práce má *pomíjivější* charakter než ostatní zboží. Nelze ji hromadit. *Nabídku* nelze zvyšovat nebo snižovat tak lehce jako u ostatního zboží.

δ) Tovární režim. Bytové zákonodárství. Truckový systém, při němž zaměstnavatel šidí dělníka tím, že zvyšuje cenu zboží a nominální mzdu ponechává beze změny.

III. Konkurence mezi dělníky

a) Podle obecného ekonomického zákona nemohou existovat *dvě tržní ceny*. Z tisíce stejně kvalifikovaných dělníků neurčuje mzdu 950 zaměstnaných, nýbrž oněch 50 nezaměstnaných. Vliv *Irů* na postavení *anglických dělníků* a německých dělníků na postavení alsaských dělníků.

b) Dělníci si konkurují nejen tím, že se jeden nabízí levněji než druhý, ale i tím, že jeden pracuje za dva.

Výhody svobodného dělníka proti ženatému atd.

Konkurence mezi venkovskými a městskými dělníky.

IV. Kolísání mzdy

Příčiny kolísání mzdy jsou:

1. Změny mód.
2. Střídání ročních období.
3. Kolísání obchodu.

V případě krize

α) dělníci omezí své výdaje nebo, aby zvýšili produktivitu své práce, pracují víc hodin nebo za hodinu víc vyrábějí. Protože však jejich mzda je snížena, neboť poklesla poptávka po jejich výrobku, zvyšují tím ještě nepříznivý poměr nabídky a poptávky, a pak měšťák řekne: Jen kdyby ti lidé chtěli pracovat! Tím, že přepínají své síly, klesá pak jejich mzda ještě víc.

β) V době krize:

Úplná nezaměstnanost. Mzda se snižuje. Mzda se nemění a snižuje se počet pracovních dní.[381]

γ) Ve všech krizích se dělníci ocitají v tomto začarovaném kruhu:

Zaměstnavatel nemůže dělníky zaměstnávat, protože nemůže prodat svůj výrobek. Nemůže prodat svůj výrobek, protože nemá odběratele. Nemá odběratele, protože dělníci nemohou směňovat nic jiného než svou práci, a právě proto nemohou svou práci směnit.

δ) Mluví-li se o zvýšení mzdy, je nutno poznamenat, že je třeba stále mít na zřeteli světový trh a že zvýšení mzdy bylo dosaženo jen tím, že přišli o práci dělníci v jiných zemích.

V. Mzdové minimum

1. Denní mzda, kterou dělník pobírá, je zisk, který přináší vlastníku jeho stroj, jeho tělo. Do toho je zahrnuta částka, jíž je zapotřebí k nahrazení wear and tear* stroje, čili, což je vlastně totéž, aby bylo možno staré, opotřebované dělníky nahradit novými.

2. Právě v důsledku mzdového minima by bylo např. zrušení neděle pro dělníka čistou ztrátou. Musel by si svou mzdu vydělávat za těžších podmínek. Právě proto hodní filantropové horlí proti nedělnímu klidu.

3. Ačkoli je mzdové minimum v průměru určeno cenou nejnezbytnějších životních potřeb, je přece ještě nutno poznamenat:

Předně, že minimum je v různých zemích různé, např. brambory v Irsku.[382]

Za druhé, nejen to. Samo minimum má svůj historický pohyb a stále víc klesá na absolutně nejnižší úroveň. Příklad s pálenkou. Vyráběla se nejprve z matolin, pak ze žita a nakonec z bramborového lihu.

K dosažení skutečně nejnižší úrovně minima napomáhá nejen

1. všeobecný rozvoj strojové výroby, dělba práce a rostoucí konkurence mezi dělníky oproštěná od místních omezení, ale i

* — opotřebování. *(Pozn. red.)*

2. růst daní a vzrůstající státní rozpočet, neboť, jak jsme viděli, dělník nemá nic ze zrušení žádné daně, ale zavedení každé nové daně mu škodí, pokud mzdové minimum nekleslo ještě na nejnižší stupeň. Tak je tomu při všech poruchách a potížích v občanském styku. Mimochodem, růst daní vede k ruinování drobných rolníků, maloburžoasie a řemeslníků.

Příkladem je i osvobozenecká válka[383]. Pokrok průmyslu, který vyrábí levnější výrobky a surogáty.

3. Toto minimum má tendenci k vyrovnání v různých zemích.

4. Jestliže mzda jednou klesne a později opět stoupá, nestoupne už nikdy na svou dřívější úroveň.

S vývojem klesá tedy mzda dvojím způsobem:

Předně: relativně, ve srovnání s růstem všeobecného bohatství.

Za druhé: absolutně, tím že se stále snižuje množství zboží, jež dělník dostává směnou.

5. S rozvojem velkoprůmyslu se stává stále víc měřítkem hodnoty zboží, tedy také měřítkem mzdy čas. Zároveň se stále zlevňuje výroba zboží práce a s rozvojem civilisace stojí stále méně pracovní doby.

Zemědělec má ještě volný čas a může získat vedlejší výdělek. Ale velkoprůmysl (nikoli manufaktura) tento patriarchální stav odstraňuje. Tak se každý okamžik života a existence dělníka stále víc stává předmětem čachru.

(Nyní ještě tyto oddíly:

1. Návrhy na zlepšení postavení dělníků. Malthus, Rossi atd. Proudhon, Weitling.

2. Dělnická sdružení.

3. Kladný význam námezdní práce.)

VI. Návrhy na odpomoc

1. Jedním z nejoblíbenějších návrhů je systém *spořitelen.*

Nemluvíme vůbec o tom, že převážná většina dělníků nemůže šetřit.

Účelem – aspoň přísně ekonomickým smyslem spořitelen – prý má být, aby si dělníci vlastní obezřelostí a moudrostí sami vyrovná-

vali příznivou dobu pro práci se špatnou, aby si tedy v cyklu, jímž probíhá průmyslový pohyb, rozdělovali mzdu tak, aby opravdu nikdy nevydávali víc než minimum mzdy, víc než je naprosto nezbytné k životu.

Ale viděli jsme, že právě kolísání mzdy dělníka revolucionuje, a nejen to: nebýt občasného stoupání mzdy nad minimum, byl by vyloučen ze všeho rozvoje výroby, růstu veřejného bohatství a pokroku civilisace, a neměl by tudíž možnost se osvobodit.

Má tak ze sebe udělat buržoasní počítací stroj, ze skrblictví systém a z bídy něco stálého, co nelze změnit.

Kromě toho je systém spořitelen nástroj, jehož může despotismus zneužít trojím způsobem:

α) Spořitelna je zlatý řetěz, na němž vláda drží velkou část dělnické třídy. Nejenže tak dělníci získávají zájem na udržení existujícího stavu, nejenže dochází k rozkolu mezi tou částí dělnické třídy, která se podílí na spořitelnách, a tou částí, která se na nich nepodílí. Dělníci tak sami dávají svým nepřátelům do rukou zbraň k udržení dosavadní organisace společnosti, která je zotročuje.

β) Peníze se vracejí do národní banky, ta je opět půjčuje kapitalistům a oba se dělí o zisk, a tak penězi, které jim lid půjčil na žebrácký úrok – což se ovšem stává mohutnou pákou rozvoje průmyslu teprve touto centralisací – zvětšují svůj kapitál, svou bezprostřední nadvládu nad lidem.

2. Jiný návrh, který je u buržoasie velmi oblíbený, je *výchova*, zejména všestranná *průmyslová výchova*.

α) Nebudeme poukazovat na nehorázný rozpor spočívající v tom, že moderní průmysl stále víc nahrazuje složitou práci prací jednodušší, k čemuž není zapotřebí žádné výchovy; nebudeme poukazovat na to, že staví ke strojům stále víc dětí už od sedmi let a tak z nich dělá pramen příjmu nejen pro buržoasní třídu, ale i pro jejich vlastní proletářské rodiče. Tovární systém obrací vniveč zákony školství – viz Prusko; nebudeme ani poukazovat na to, že i kdyby dělník měl vzdělání, nemělo by to vůbec přímý vliv na jeho mzdu, že výchova vůbec závisí na životních podmínkách a že buržoa rozumí morální výchovou jen vtloukání buržoasních zásad a že

konečně buržoasie ani nemá prostředky, a i kdyby je měla, ani by jich nepoužila, aby lidu poskytla opravdové vzdělání.

Omezíme se jen na zdůraznění čistě ekonomického hlediska.

β) Vzdělání má u filantropických ekonomů jediný smysl: aby se každý dělník vyznal v co nejvíc pracovních oborech, tak aby si mohl co nejsnáze najít nové zaměstnání, až bude ze svého dosavadního oboru vyřazen zavedením nových strojů anebo změněnou dělbou práce.

Dejme tomu, že je to možné.

Mělo by to za následek, že kdyby se objevil nadbytek rukou v jednom pracovním oboru, projevil by se hned i ve všech ostatních pracovních oborech a snížení mezd v jednom oboru by vyvolávalo ještě víc než dosud bezprostředně všeobecné snížení mezd.

Beztak už tím, že moderní průmysl všude práci velmi zjednodušuje, takže se jí lze snadno naučit, vyvolává vzestup mzdy v jednom průmyslovém odvětví okamžitě příliv dělníků do tohoto odvětví a snížení mezd bývá vždy víceméně bezprostředně všeobecné.

Četnými drobnými paliativy, s nimiž přišla buržoasie, se tu ovšem nemůžeme zabývat.*

3. Musíme však přejít k třetímu návrhu, který prakticky měl a stále ještě má velmi vážné důsledky – k *malthusovské teorii*.

Celou tuto teorii, pokud se jí tu musíme zabývat, lze redukovat na toto:

α) Výše mzdy závisí na tom, jaký je poměr mezi pracovníky, kteří se nabízejí, a pracovníky, po kterých je poptávka.

Mzda může vzrůstat dvojím způsobem.

Buď tak, že kapitál, který uvádí práci do pohybu, vzrůstá tak rychle, že poptávka po dělnících vzrůstá rychleji – rychlejším tempem – než nabídka.

Nebo za druhé tím, že počet obyvatelstva roste tak pomalu, že konkurence mezi dělníky je slabá, třebaže produktivní kapitál neroste rychle.

Na jednu stranu této rovnice, na růst produktivního kapitálu, nemůžete mít vy dělníci žádný vliv.

* Zde je do rukopisu vepsáno: „Pauperismus". *(Pozn. red.)*

Zato ovšem tím víc na druhou stranu.

Můžete zmenšit nabídku dělníků, tj. snížit konkurenci mezi dělníky tím, že budete přivádět na svět co nejméně dětí.

K odhalení celé hlouposti, podlosti a pokryteckosti této doktríny stačí toto:

β) (Přidat k odstavci I: Jak působí na mzdu růst výrobních sil?)

Mzda vzrůstá, roste-li poptávka po práci. Tato poptávka roste, vzrůstá-li kapitál uvádějící práci do pohybu, tj. zvětšuje-li se produktivní kapitál.

K tomu je třeba poznamenat dvě základní věci:

Předně: Hlavní podmínkou vzestupu mzdy je růst produktivního kapitálu, a to co nejrychlejší růst. Hlavní podmínkou, aby dělník dosáhl snesitelného postavení, je tedy, aby stále víc zhoršoval své postavení vzhledem k buržoasní třídě a co možná zvětšoval moc svého protivníka – kapitál. To znamená, že jeho postavení může být snesitelné jen za podmínky, že vytváří a posiluje moc, která je mu nepřátelská, svůj vlastní protiklad. Za této podmínky, že vytváří tuto moc, která je mu nepřátelská, připlývají k němu od ní prostředky zaměstnání, které z něho znovu činí součást produktivního kapitálu a páku, která rozmnožuje produktivní kapitál a vrhá ho do urychleného pohybu růstu.

Mimochodem, pochopíme-li tento vztah mezi kapitálem a prací, ukáže se pak jasně směšnost všech fourierovských a jiných pokusů smířit je.

Za druhé: Když jsme takto vůbec vysvětlili tento na hlavu postavený vztah, přistupuje k tomu druhý, ještě důležitější prvek.

Co totiž je růst produktivního kapitálu a za jakých podmínek k němu dochází?

Růst kapitálu = akumulace a koncentrace kapitálu. Tou měrou, jak se kapitál akumuluje a koncentruje, vede to:

k práci ve větším měřítku, a tedy i k jiné dělbě práce, čímž se práce ještě víc zjednodušuje;

pak k zavádění strojů ve větším měřítku a k zavádění nových strojů.

To tedy znamená, že tou měrou, jak roste produktivní kapitál, roste:

konkurence mezi dělníky, protože se zjednodušuje dělba práce a každé pracovní odvětví je každému dostupnější.

Konkurence mezi nimi roste dále proto, že musí ve stejné míře konkurovat se stroji, které je vytlačují z práce. Koncentrace a akumulace produktivního kapitálu – tím, že stále víc zvětšuje měřítko výroby, přičemž kromě toho konkurencí mezi nabízenými kapitály stále více klesá úrok –

má tedy za následek:

Malé průmyslové podniky zanikají a nemohou vydržet konkurenci s velkými. Celé vrstvy buržoasní třídy jsou vrhány do řad dělnické třídy. Konkurence mezi dělníky se tedy zvětšuje tím, že přicházejí na mizinu drobní podnikatelé, což je nevyhnutelně spojeno s růstem produktivního kapitálu.

A zároveň protože klesá úrok, jsou drobní kapitalisté, kteří se dříve přímo nepodíleli na výrobě, nuceni zabývat se průmyslovou činností, tj. dodat velkoprůmyslu další oběti. Tedy i touto cestou vzrůstá dělnická třída a zvětšuje se konkurence mezi dělníky.

Protože růst výrobních sil má za následek, že se pracuje ve větším měřítku, stává se dočasná nadprodukce stále nevyhnutelnější, světový trh se stále rozšiřuje a při stále všeobecnější konkurenci jsou proto krize stále prudší. Je-li pak dělníkům dán nenadálý podnět, aby se ženili a rozmnožovali, hromadí se v masách, koncentrují se a jejich mzda stále víc kolísá. Každá nová krize vyvolává tedy mezi dělníky mnohem větší konkurenci.

Všeobecně: Růst výrobních sil s jejich rychlejšími komunikačními prostředky, se zrychleným oběhem a horečným obratem kapitálu záleží v tom, že se ve stejném čase může víc vyrábět, a podle zákona konkurence se tedy musí víc vyrábět. To znamená, že se vyrábí za stále těžších podmínek, a aby za těchto podmínek bylo možno obstát v konkurenci, musí se pracovat ve stále větším rozsahu a kapitál se musí stále víc koncentrovat v několika málo rukou. A má-li tato výroba ve velkém měřítku být výnosná, musí se neustále a nepoměrně rozšiřovat dělba práce a strojové zařízení.

Tato výroba za stále těžších podmínek se dotýká i dělníka jakožto součásti kapitálu. Musí víc vyrábět za stále těžších podmínek, tj. za stále nižší mzdu dělat stále víc při stále nižších výrobních ná-

kladech. Tím minimum stále víc představuje větší vypětí sil při minimu životních požitků.

Nepoměr roste geometricky, nikoli aritmeticky.*

Růst výrobních sil je tedy provázen zvýšenou nadvládou velkého kapitálu, hloupnutím a zjednodušováním stroje zvaného dělník, zvýšenou přímou konkurencí mezi dělníky v důsledku větší dělby práce a zvýšeného používání strojů, prémie otevřeně stanovené na výrobu lidí, konkurence zničených vrstev buržoasní třídy atd.

Můžeme to formulovat ještě prostěji:

Produktivní kapitál se skládá ze tří součástí:

1) ze surovin, které se zpracovávají;

2) ze strojů a materiálů, jako uhlí atd., potřebných k pohánění strojů, z budov apod.;

3) z části kapitálu, určené na obživu pracovních sil.

Jaký je vzájemný poměr těchto tří součástí při růstu produktivního kapitálu?

S růstem produktivního kapitálu je spojena jeho koncentrace a s ní zase to, že produktivní kapitál může přinášet zisk jen tehdy, využívá-li se ho ve stále větším měřítku.

Velká část kapitálu se tedy přemění přímo v pracovní nástroje a bude fungovat v této formě, a čím víc porostou výrobní síly, tím větší bude tato část kapitálu přeměněná bezprostředně ve stroje.

Růst strojové výroby i růst dělby práce má za následek, že se v kratší době může vyrábět nepoměrně víc. Úměrně tomu tedy musí růst i zásoba surovin. Při růstu produktivního kapitálu se nutně zvětšuje část kapitálu, která se přeměňuje v surovinu.

Zbývá konečně třetí část produktivního kapitálu, určená na obživu dělníků, tj. část, která se přeměňuje ve mzdu.

Jak je tomu s růstem této části produktivního kapitálu v poměru k oběma ostatním?

Důsledkem rozvinutější dělby práce je to, že jeden dělník vyrábí tolik jako dříve tři, čtyři nebo pět. Používáním strojů dochází k témuž, jen v daleko větším měřítku.

Především je tedy jasně vidět, že růst částí produktivního kapitálu přeměněných ve stroje a suroviny není provázen podobným růstem části kapitálu určené na mzdy. Vždyť kdyby tomu tak bylo, minulo by se používání strojů i větší rozvoj dělby práce svým cílem. Z toho tedy samozřejmě vyplývá, že část produktivního kapitálu určená na mzdu nevzrůstá tou měrou jako část produktivního kapitálu určená na stroje a suroviny. A nejen to: tou měrou, jak roste produktivní kapitál, tj. moc kapitálu jako takového, roste i nepoměr mezi kapitálem vloženým do surovin a strojů a kapitálem vynaloženým na mzdu. To tedy znamená, že část produktivního kapitálu určená na mzdu se stále zmenšuje ve srovnání s částí kapitálu fungující jako stroje a suroviny.

Jakmile kapitalista vloží větší kapitál do strojů, musí použít většího kapitálu i na nákup surovin a pohonných látek. Jestliže však dříve zaměstnával 100 dělníků, stačí mu jich nyní třeba jen 50. Jinak by musel ostatní části kapitálu třeba ještě jednou zdvojnásobit, to znamená nepoměr ještě zvětšit. Proto 50 dělníků propustí, anebo bude muset 100 pracovat za stejnou cenu jako dříve 50. Na trhu se tedy objeví přebyteční dělníci.

Při zdokonalené dělbě práce bude třeba zvýšit jen kapitál na suroviny. Místo tří dělníků postačí třeba jeden.

Předpokládejme však nejpříznivější případ. Dejme tomu, že kapitalista rozšíří svůj podnik tak, že může nejen udržet dosavadní počet svých dělníků – ovšemže ho ani nenapadne, aby čekal tak dlouho, až to bude moci udělat – nýbrž dokonce ještě jejich počet zvýší; aby to mohl udělat, aby si mohl ponechat stejný počet dělníků, anebo jej dokonce ještě zvýšit, musel by nesmírně zvýšit výrobu a poměr počtu dělníků k výrobním silám by se stal ještě daleko neúměrnějším*. Tím by se urychlila nadvýroba a při nejbližší krizi by bylo víc nezaměstnaných dělníků než kdy jindy.

Je tedy obecným zákonem vyplývajícím nevyhnutelně z charakteru vztahu mezi kapitálem a prací, že při růstu výrobních sil roste ta část produktivního kapitálu, která se přeměňuje ve stroje a

* Tuto větu připsal Marx na okraj rukopisu. *(Pozn. red.)*

* Nepřeložitelná slovní hříčka: „...und das Verhältnis der Arbeiterzahl zu den Produktivkräften ist relativ unendlich mehr Missverhältnis geworden". *(Pozn. red.)*

suroviny, tj. kapitál jako takový, nepoměrně rychleji než ta část, která je určena na mzdy; čili jinak řečeno: v poměru k celkové mase produktivního kapitálu se dělníci musí při rozdělování spokojovat se stále menší částí produktivního kapitálu. Jejich vzájemná konkurence tedy stále vzrůstá. Jinými slovy: Čím víc roste produktivní kapitál, tím víc poměrně ubývá prostředků zaměstnání a životních prostředků pro dělníky, čili tím rychleji roste pracující obyvatelstvo v poměru k prostředkům zaměstnání. A tento nepoměr vzrůstá tou měrou, jak roste produktivní kapitál vůbec.

Aby se zmíněný nepoměr vyrovnal, musí produktivní kapitál růst geometrickou řadou, a aby se později v době krize opět upravil, zvětšuje se ještě víc.*

Tento zákon, vyplývající čistě ze vztahu dělníka ke kapitálu a způsobující, že i situace pro dělníka nejpříznivější – rychlý růst produktivního kapitálu – se mění v nepříznivou, přeměnili buržoové ze společenského zákona v zákon přírodní a tvrdí, že podle přírodního zákona roste prý obyvatelstvo rychleji než prostředky zaměstnání a životní prostředky.

Nepochopili, že v růstu produktivního kapitálu je obsažen i růst tohoto rozporu.

Později se k tomu ještě vrátíme.

Výrobní síla, zejména společenská síla samých dělníků, jež jim nebyla zaplacena, se dokonce obrací proti nim.

*

γ) První nejapnost:

Viděli jsme, že roste-li produktivní kapitál – nejpříznivější případ, který ekonomové předpokládají – jestliže tedy poměrně vzrůstá poptávka po práci, pak z charakteru moderního průmyslu a z povahy kapitálu vyplývá, že prostředky zaměstnání pro dělníky nerostou tou měrou, že tytéž okolnosti, které vyvolávají růst produktivního kapitálu, způsobují, že roste ještě rychleji nepoměr mezi nabídkou

* Toto místo není v rukopisu zcela jasně formulováno: „Um das oben angedeutete Missverhältnis auszugleichen, muss es in geometrischer Proportion vergrössert werden und um es nachher in Zeiten der Krise zu readjustieren, wird es noch mehr vergrössert." *(Pozn. red.)*

a poptávkou po práci, zkrátka, že s růstem výrobních sil roste i nepoměr mezi dělníky a prostředky k jejich zaměstnání. To samo o sobě nezávisí ani na zvýšení množství životních prostředků, ani na zvýšení populace. Vyplývá to nevyhnutelně z povahy velkého průmyslu a z poměru mezi prací a kapitálem.

Jestliže však produktivní kapitál vzrůstá jen pomalu nebo zůstává beze změny, anebo ho dokonce ubývá, je počet dělníků v poměru k poptávce po práci vždy příliš veliký.

V obou případech, v nejpříznivějším i v nejnepříznivějším, vyplývá z poměru práce ke kapitálu, z povahy samého kapitálu, že nabídka pracovní síly bude vždy větší než poptávka po práci.

δ) Je nejen nemyslitelné, že by se celá dělnická třída rozhodla nepřivádět na svět děti, ale naopak celé její postavení způsobuje, že se z pohlavního pudu stává její hlavní požitek a že jej jednostranně rozvíjí.

Buržoasie stlačila na minimum dělníkovu existenci a nyní chce omezit na minimum i jeho reprodukci.

ε) Ostatně jak málo vážně buržoasie bere a může brát tyto fráze a rady, je vidět z těchto skutečností:

Předně: Moderní průmysl, který vytlačuje dospělé dělníky dětmi, vyplácí ve skutečnosti prémii za plození dětí.

Za druhé: Velký průmysl potřebuje stálou reservní armádu nezaměstnaných dělníků pro doby nadprodukce. Vždyť vůbec hlavním cílem buržoy pokud jde o dělníka je dostat zboží práci co nejlevněji, a to je možné jen tehdy, když je co největší nabídka tohoto zboží vzhledem k poptávce po něm, to znamená, když je co největší přelidnění.

Přelidnění je tedy v zájmu buržoasie a buržoasie dává dělníkovi tuto dobrou radu, protože ví, že se podle ní nemůže zařídit.

ς) Protože kapitál roste jen tehdy, zaměstnává-li dělníky, zahrnuje růst kapitálu nutně i růst proletariátu, a jak jsme viděli, proletariát musí podle povahy poměru mezi prací a kapitálem vzrůstat relativně ještě rychleji.

η) Nicméně uvedená teorie, která se snaží vydávat za přírodní zákon, že obyvatelstvo vzrůstá rychleji než životní prostředky, je buržoasii tím vítanější, že uklidňuje její svědomí, ukládá jí bezcit-

nost jako morální povinnost, vydává společenské jevy za jevy přírodní a konečně jí umožňuje dívat se na to, jak proletariát hyne hladem, stejně klidně a bez pohnutí jako na jiné přírodní úkazy, a přitom pohlížet na bídu proletariátu jako na něco, co si sám zavinil, a trestat jej za to. Proletář přece může rozumem držet přirozený pud na uzdě, a tak morální kontrolou zamezit škodlivému vývoji přírodního zákona.

ϑ) Za praktické uplatnění této teorie lze považovat chudinské zákonodárství. Hubení krys. Arsenik. Workhouses*. Pauperismus vůbec. Šlapací mlýn znovu uprostřed civilisace. Znovu se objevuje barbarství, tentokrát však zrozené z lůna civilisace a s ní nerozlučně spojené; tedy malomocné barbarství, barbarství jako malomocenství civilisace. Workhouses jako bastily pro dělníky. Odtržení ženy od muže.

4) Nyní je třeba krátce pojednat o těch, kdo chtějí zlepšit postavení dělníka jiným určením mzdy.

Proudhon.

5) Z názorů, které vyslovili o mzdě filantropičtí ekonomové, je konečně třeba zmínit se ještě o jednom.

α) Zejména *Rossi* – mezi jinými ekonomy – vykládal toto: Továrník eskontuje dělníkovi jen jeho podíl na výrobku, protože dělník nemůže čekat, až se výrobek prodá. Kdyby se dělník mohl sám uživit, dokud se výrobek neprodá, uplatňoval by pak jako associé nárok na příslušný podíl, tak jako se to děje mezi vlastníkem kapitálu a průmyslovým kapitalistou. Je tedy pouhou náhodou, že dělníkův podíl má právě formu mzdy; je to výsledek spekulace, zvláštního aktu, který probíhá mimo výrobní proces a není jeho nezbytnou součástí. Mzda je pouhou náhodnou formou našeho sociálního řádu. Není faktem nezbytným k výrobě. V jiném společenském zřízení může zmizet.

β) Celou tuto moudrost lze shrnout takto: Kdyby dělníci měli dost nahromaděné práce, tj. dost kapitálu, aby nemuseli žít bezprostředně z prodeje své práce, odpadla by forma mzdy. To znamená, kdyby všichni dělníci byli zároveň kapitalisty; to tedy znamená předpokládat a zachovat kapitál bez jeho protikladu – námezdní práce, bez níž kapitál nemůže existovat.

γ) Na toto přiznání je třeba navázat. Mzda není náhodnou formou buržoasní výroby, ale celá buržoasní výroba je jen přechodnou historickou formou výroby. Všechny její vztahy, kapitál stejně jako mzda nebo pozemková renta atd., jsou přechodné a lze je v určitém stadiu vývoje odstranit.

* – pracovní domy, robotárny. *(Pozn. red.)*

VII. Dělnická sdružení

Jedním momentem populační teorie bylo, že chce zmírnit konkurenci mezi dělníky. Smyslem dělnických sdružení je *odstranit* konkurenci mezi dělníky a dosáhnout *sjednocení* dělníků.

Námitky ekonomů proti sdružením jsou správné:

1) Výdaje, které s nimi dělníci mají, jsou zpravidla větší než zvýšení příjmů, jehož chtějí dosáhnout. Nemohou natrvalo odolávat zákonům konkurence. Tyto spolky vedou k zavádění nových strojů, k nové dělbě práce, k přemisťování výroby z jednoho místa na druhé. Následkem toho všeho je snižování mzdy.

2) Kdyby se těmto spolkům podařilo udržet cenu práce v jedné zemi tak vysoko, že by zisk podstatně poklesl proti průměrnému zisku v jiných zemích nebo že by se zadržel růst kapitálu, mělo by to za následek stagnaci a ochabnutí výroby a dělníci by byli zničeni i se svými zaměstnavateli, neboť takové je, jak jsme viděli, postavení dělníka. Jeho postavení se skokem zhoršuje, jestliže produktivní kapitál vzrůstá, a je docela zničen, jestliže produktivního kapitálu ubývá nebo jestliže zůstává nezměněn.

3) Všechny tyto námitky buržoasních ekonomů jsou, jak už jsme řekli, správné, ale správné jen z jejich hlediska. Kdyby dělnickým sdružením šlo skutečně jen o to, oč zdánlivě jde, tj. o určování mzdy, zůstal by poměr mezi prací a kapitálem věčný a tyto spolky by ztroskotaly na nezbytném průběhu věcí. Ale tyto spolky jsou prostředkem k sjednocení dělnické třídy, k přípravě svržení celé staré společnosti se všemi jejími třídními protiklady. A z tohoto stanoviska mají dělníci pravdu, že nic nedají na moudré buržoasní pedanty, když jim vypočítávají, kolik padlých a raněných a kolik

peněžních obětí je stojí tato občanská válka. Kdo chce protivníka porazit, nebude se s ním bavit o tom, co bude stát válka. A že se na to dělníci nedívají tak úzkoprse, dokazuje ekonomům už to, že většinu ve sdruženích tvoří nejlépe placení tovární dělníci a že dělníci věnují všechno, co si mohou utrhnout ze mzdy, na budování politických a odborových sdružení a na podporu tohoto hnutí. A jestliže páni buržoové a jejich ekonomové v návalech lidumilnosti milostivě dovolují, aby do mzdového minima, tj. životního minima, patřilo i trochu čaje nebo rumu, nebo cukru a masa, zdá se jim jistě sprosté a nepochopitelné, že dělníci do tohoto minima započítávají i určité výdaje na válku proti buržoasii a že ze své revoluční činnosti dokonce mají největší životní požitek.

VIII. Kladná stránka námezdní práce

Než skončíme, musíme ještě upozornit na kladnou stránku námezdní práce.

α) Mluví-li se o kladné stránce námezdní práce, mluví se o kladné stránce kapitálu, velkého průmyslu, svobodné konkurence, světového trhu, a není zapotřebí, abych vám vykládal, že nebýt těchto výrobních vztahů, nebyly by se vytvořily ani výrobní prostředky, materiální prostředky k osvobození proletariátu a založení nové společnosti, ani sám proletariát by se byl nesjednotil a nevyvíjel tak, aby byl opravdu schopen revolucionovat starou společnost i sebe sama. *Vyrovnávání* mzdy.

β) Vezměme si třeba tu nejzavržitelnější stránku mzdy, totiž to, že se z mé činnosti stává zboží, že se cele stávám předmětem prodeje.

Předně: odpadlo tím všechno patriarchální, mezi zaměstnavatelem a dělníkem zbylo už jen jediné pojítko, čachr, koupě a prodej, jediný vztah, peněžní vztah.

Za druhé: ze všech vztahů staré společnosti vůbec spadla svatozář a staly se čistě peněžními vztahy.

Právě tak se změnily v pouhý předmět obchodu i všechny takzvané vyšší práce, práce duševní, umělecká atd., a ztratily tak svou bývalou aureolu. To byl velký pokrok, vždyť celý pluk kněží, lékařů,

právníků atd., tedy náboženství, právní věda atd. se posuzují už jen podle své obchodní hodnoty.*

(*Za třetí:* Když se práce stala zbožím a jako taková začala podléhat svobodné konkurenci, byla tu snaha pořídit ji co nejlevněji, tj. s co nejnižšími výrobními náklady. Díky tomu byla pro budoucí organisaci společnosti veškerá tělesná práce nesmírně ulehčena a zjednodušena. – Zevšeobecnit.)

Za třetí: Tím, že se všechno stalo prodejným, přišli dělníci na to, že všechno mohou od sebe oddělit a všeho se zbavit, a tak se poprvé vymanili z podřízenosti určitému vztahu. Přednost je v tom, že si dělník může se svými penězi dělat co chce, a to jak v protikladu k placení v naturáliích, tak i v protikladu ke způsobu života, předepsanému prostě příslušností ke stavu (feudálnímu).

Napsal K. Marx koncem prosince 1847
Poprvé uveřejněno rusky v časopise
„Socialističeskoje chozjajstvo" roku 1924
a v originálu v časopise
„Unter dem Banner des Marxismus" roku 1925

Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny

* Na tomto místě je v rukopisu připsáno: „Národnostní vztahy, třídní boj, vlastnické vztahy." *(Pozn. red.)*

B. ENGELS

* FRANCOUZSKÁ DĚLNICKÁ TŘÍDA A PRESIDENTSKÉ VOLBY[384]

Paříž. Raspail, nebo Ledru-Rollin? Socialista, nebo montagnard? To je otázka, která dnes rozděluje stranu rudé republiky na dva nepřátelské tábory.[385]

Oč vlastně jde v tomto sporu?

Zeptejte se listů montagnardů, „Réforme" a „Révolution", a ty vám řeknou, že na to samy nemohou přijít; že socialisté vyhlašují doslova týž program permanentní revoluce, progresivních a dědických daní a organisace práce, jaký vyhlásila Hora; že tu vůbec nejde o zásadní spor a že celý ten nemístný povyk byl rozpoután několika závistníky a ctižádostivci, kteří zneužívají „náboženství a upřímné víry" lidu a podezírají činitele lidové strany z egoismu.

Zeptejte se listu socialistů „Peuple"[386], a ten vám odpoví trpkými stížnostmi na nevědomost a zabedněnost montagnardů, nekonečnými právnicko-morálně-ekonomickými rozklady a nakonec tajuplným náznakem, že vlastně jde o nový všelék občana Proudhona, který prý brzy daleko předstihne staré socialistické fráze louisblancovské školy.

Zeptejte se konečně socialistických dělníků, a ti vám odpovědí zkrátka: „Ce sont des *bourgeois*, les montagnards."*

Jediní, kdo uhodili hřebík na hlavičku, jsou zase dělníci. Nechtějí o Hoře ani slyšet, protože se skládá ze samých *buržoů*.

Socialisticko-demokratická strana se už před únorem skládala ze dvou různých frakcí; především z řečníků, poslanců, spisovatelů, advokátů atd. s dosti značnou kohortou maloburžoů, kteří vlastně

* „Jsou to *buržoové*, tihle montagnardi." *(Pozn. red.)*

tvořili stranu „Réforme"; za druhé z masy pařížských dělníků, kteří vůbec nebyli bezvýhradnými stoupenci první frakce, nýbrž naopak jejími velmi nedůvěřivými spojenci, kteří se s ní někdy víc shodovali, jindy se zas od ní víc vzdalovali, podle toho, zda lidé z „Réforme" vystupovali rozhodněji nebo kolísavěji. V posledních měsících monarchie vystupovala „Réforme" v důsledku své polemiky s listem „National" velmi rozhodně a vztahy mezi ní a dělníky byly velmi těsné.

Lidé z „Réforme" vstoupili proto do prozatímní vlády i jako zástupci proletariátu.

Není třeba šířit se tu o tom, že v prozatímní vládě byli v menšině, takže nebyli s to prosazovat zájmy dělníků, a tak jen pomáhali „čistým" republikánům[387] držet dělníky na uzdě, dokud „čistí" republikáni znovu nezorganisovali veřejnou moc, která byla nyní *jejich* mocí proti dělníkům; jak se vůdce strany „Réforme", Ledru-Rollin, dal svést Lamartinovými frázemi o sebeobětování a kouzlem moci, aby vstoupil do výkonné komise[388]; jak tím rozštěpil a oslabil revoluční stranu, zčásti ji dal k disposici vládě, a tím zavinil nezdar květnového a červnového povstání a dokonce sám proti němu bojoval. Všechny tyto skutečnosti jsou ještě v čerstvé paměti.

Zkrátka, po červnovém povstání, po pádu výkonné komise a po nastolení výhradního panství „čistých" republikánů v osobě Cavaignacově se rozplynuly všechny iluse strany „Réforme", demokraticko-socialistické maloburžoasie, o vývoji republiky. Strana „Réforme" byla vehnána do oposice, byla znovu svobodná, vystupovala zas opositně a znovu navázala své někdejší styky s dělníky.

Dokud se nevyskytly žádné důležité otázky, dokud se jednalo jen o odhalení zbabělé, zrádcovské a reakční politiky Cavaignacovy, mohli dělníci připustit, aby je v tisku zastupovaly listy „Réforme" a „Révolution démocratique et sociale". List „Vraie République"[389] a skutečné dělnické listy byly už beztak potlačeny stavem obležení, tendenčními procesy a kaucemi. Právě tak mohli dělníci připustit, aby je v Národním shromáždění zastupovala Hora. Raspail, Barbès, Albert byli zatčeni, Louis Blanc a Caussidière museli uprchnout. Kluby byly zčásti uzavřeny, zčásti pod přísným dozorem a staré zákony proti svobodě slova platily a platí až dosud. Jak se jich po-

užívá proti dělníkům, o tom přinášejí denně dost příkladů noviny. Dělníci, kteří neměli možnost, aby za ně mluvili jejich vlastní zástupci, se museli znovu spokojit s těmi, kteří je zastupovali před únorem – s radikálními maloburžoy a jejich mluvčími.

A tu vyvstala otázka presidentských voleb. Jsou tu tři kandidáti: Cavaignac, Ludvík Napoleon a Ledru-Rollin. U dělnictva nemohlo být o Cavaignacovi ani řeči. Muž, který do nich v červnu střílel kartáči a zápalnými raketami, mohl počítat jen s jejich nenávistí. A Ludvík Bonaparte? Pro něho mohli hlasovat jen z ironie, aby ho dnes svým hlasováním povýšili a zítra zas se zbraní v ruce svrhli a s ním i celou slušnou, „čistou" buržoasní republiku. A konečně Ledru-Rollin, který se doporučoval dělníkům jako jediný rudý, socialisticko-demokratický kandidát.

Tedy po zkušenostech s prozatímní vládou, po 15. květnu a 24. červnu se na dělnících žádalo, aby svým hlasováním znovu projevili důvěru radikální maloburžoasii a Ledru-Rollinovi? Týmž lidem, kteří 25. února, když ozbrojený proletariát ovládal Paříž a kdy bylo možno všeho dosáhnout, měli místo revolučních činů jen vzletné, uklidňující fráze, místo rychlých a rozhodných opatření jen sliby a útěchy, místo energie z 93. roku jen prapor, fráze a tituly z roku 93? Tíž lidé, kteří volali s Lamartinem a Marrastem: především je nutno *upokojit buržoasii*, a kteří proto zapomněli dál rozvíjet revoluci? Tíž lidé, kteří 15. května byli nerozhodní, ale 23. června dali povolat dělostřelectvo z Vincennes a prapory z Orleansu a Bourges?

A přece by byl lid možná hlasoval pro Ledru-Rollina, aby netříštil hlasy. Ale tu přišla Ledru-Rollinova řeč z 25. listopadu proti Cavaignacovi, v níž se znovu postavil na stranu vítězů a vytýkal Cavaignacovi, že proti revoluci nevystupoval dost energicky, že nedovedl proti dělníkům poslat ještě víc praporů vojska.

Touto řečí se Ledru-Rollin připravil o všechnu důvěru dělníků. Ještě teď, po pěti měsících, když tak říkajíc na vlastní kůži pocítil všechny následky červnové bitvy, ještě teď se staví na stranu vítězů proti poraženým a je hrdý na to, že žádal proti povstalcům víc praporů, než mohl Cavaignac postavit!

A muž, kterému nebyli červnoví bojovníci dost rychle poraženi,

chce být vůdcem strany, která převzala dědictví padlých červnových bojovníků?

Po této řeči Ledru-Rollinova kandidatura u pařížských dělníků propadla. V Paříži zvítězil jeho protikandidát Raspail, jehož kandidaturu, už dříve ohlášenou, uvítali dělníci už předtím sympaticky. Kdyby rozhodovaly hlasy Paříže, byl by nyní presidentem republiky Raspail.

Dělníci velmi dobře vědí, že Ledru-Rollin dosud nedohrál svou úlohu, že může radikální straně ještě prokázat velké služby. Ale sám se připravil o důvěru dělníků. Na jeho slabost, na jeho malichernou ješitnost, na jeho zálibu v nabubřelých frázích, jimiž jej ovládal dokonce i Lamartine, na to všechno doplatili *oni*, dělníci. Žádná služba, kterou snad ještě vykoná, to nemůže zahladit. Dělníci budou vždycky vědět, že bude-li Ledru-Rollin zase energický, bude jeho energie jen energií ozbrojených dělníků, kteří budou stát za ním a popohánět ho.

Jestliže dělníci svým hlasováním vyslovili nedůvěru Ledru-Rollinovi, vyslovili zároveň nedůvěru celé radikální maloburžoasii. Nerozhodnost, podléhání tradičním frázím o dévoûment* atd., opomíjení revolučních činů pro revoluční reminiscence – to všechno jsou vlastnosti společné Ledru-Rollinovi a třídě, kterou zastupuje.

Radikální maloburžoové jsou socialističtí jen proto, že jasně vidí svou záhubu, svůj přechod do řad proletariátu. Ne jako maloburžoové, jako vlastníci malého kapitálu, ale jako budoucí proletáři horují pro organisaci práce a pro převrat ve vztazích mezi kapitálem a prací. Dejte jim politické panství, a brzy zapomenou na organisaci práce. Vždyť politické panství by jim dalo, alespoň v opojení prvních chvil, vyhlídku na získání kapitálu, na záchranu před hrozící záhubou. Jen budou-li za nimi stát ozbrojení proletáři s napřaženými bodáky, jen potom si vzpomenou na své včerejší spojence. Tak jednali v únoru a v březnu, a první tak jednal jejich vůdce Ledru-Rollin. Jsou-li teď zklamáni, což to něco mění na postoji dělníků vůči nim? Jestliže se kajícně vracejí, mají snad právo po-

* – sebeobětavosti. *(Pozn. red.)*

žadovat, aby dělníci nyní, za docela jiných okolností, lezli znovu do pasti?

Že to dělníci neučiní, že vědí, jak na tom s radikální maloburžoasií jsou, to jí dávají na srozuměnou tím, že nehlasují pro Ledru-Rollina, nýbrž pro Raspaila.

Ale co Raspail – jakpak ten se zasloužil o dělníky? Jakpak lze *jeho* stavět proti Ledru-Rollinovi jako socialistu par excellence*?

Lid velmi dobře ví, že Raspail není žádný oficiální socialista, žádný tvůrce systému z povolání. Lid už má dost oficiálních socialistů a tvůrců systému, má už jich až po krk. Jinak by byl jeho kandidátem občan Proudhon, a ne horkokrevný Raspail.

Ale lid má dobrou paměť a zdaleka není tak nevděčný, jak ve své skromnosti rády prohlašují zneuznané reakcionářské veličiny. Lid se ještě velmi dobře pamatuje, že Raspail byl první, kdo prozatímní vládě vytýkal nečinnost, kdo jí vytýkal, že o republice jen žvaní. Lid ještě nezapomněl na „Ami du Peuple“[390] par le citoyen Raspail**, a protože Raspail první měl odvahu – a k tomu bylo skutečně třeba odvahy – vystupovat proti prozatímní vládě revolučně a protože Raspail nezastupuje nějakou určitou socialistickou couleur***, nýbrž pouze sociální *revoluci* – proto pařížský lid hlasuje pro Raspaila.

Nejde vůbec o pár malicherných opatření, která Hora ve svém manifestu slavnostně vyhlásila jako spásonosné pro svět. Jde o sociální revoluci, která Francouzům přinese ještě docela jiné věci než tyto nesouvislé, neustále omílané fráze. Jde o energii, která by tuto revoluci prosadila. Jde tedy o to, zda maloburžoasie bude tuto energii mít, když už jednou prokázala svou bezmocnost. A pařížský proletariát tím, že hlasuje pro Raspaila, odpovídá: *Ne!*

Odtud podiv listů „Réforme“ a „Révolution“ nad tím, že lze přijímat jejich fráze, a přitom nehlasovat pro Ledru-Rollina, který přece tyto fráze hlásá. Tyto ctihodné listy, které se pokládají za dělnické a přece jsou nyní víc než kdy jindy listy maloburžoasie, nemohou ovšem pochopit, že týž požadavek může být v ústech dělníků revoluční, zatímco v *jejich* ústech je pouhou frází. Vždyť jinak by se museli zříci svých vlastních ilusí!

A co občan Proudhon a jeho „Peuple“? O tom zítra.

* – v pravém smyslu slova. *(Pozn. red.)*
** „Přítele lidu“ občana Raspaila. *(Pozn. red.)*
*** – barvu, odstín, směr. *(Pozn. red.)*

Napsal B. Engels počátkem prosince 1848
Poprvé vyšlo v originálu
v Marx-Engels, Gesamtausgabe,
Abt. I, Bd. 7, 1935

Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny

B. ENGELS

* PROUDHON

Paříž. Včera jsme mluvili o montagnardech a socialistech, o Ledru-Rollinově a Raspailově kandidatuře, o „Réforme" a o „Peuple" občana Proudhona. Slíbili jsme, že se k Proudhonovi ještě vrátíme.

Kdo je to občan Proudhon?

Občan Proudhon je burgundský rolník, který prošel různými povoláními a prostudoval různé obory. Poprvé na sebe upozornil veřejnost roku 1840, když vyšla jeho brožura „Co je vlastnictví?"[391]. Odpověď zněla: „Vlastnictví je krádež."

Tato neočekávaná odpověď Francouze zarazila. Vláda Ludvíka Filipa, přísný Guizot, který nemá pochopení pro slovní hříčky, byla dost omezená, aby postavila Proudhona před soud. Ale marná snaha. Za takový pikantní paradox se může u každé francouzské poroty počítat s osvobozením. A to se také stalo. Vláda se blamovala a Proudhon se stal slavným.

Pokud jde o samu knihu, ta plně odpovídá onomu výše uvedenému resumé. Každá kapitola vyúsťuje v překvapivý paradox, a to způsobem, s jakým se Francouzi dosud nesetkali.

Jinak kniha obsahuje jednak právnicko-morální, jednak ekonomicko-morální úvahy, z nichž každá se pokouší dokázat, že vlastnictví není nic jiného než rozpor. Z právnického hlediska to lze připustit, protože není nic snazšího než dokázat, že celá jurisprudence vůbec se skládá ze samých rozporů. Ekonomické úvahy pak obsahují málo nového a to nové, co v nich je, se zakládá na nesprávných výpočtech. Trojčlenka je tu všude hanebným způsobem znásilňována.

Francouzi se však s touto knihou nevypořádali. Právníkům byla příliš ekonomická, ekonomům příliš právnická a oběma příliš moralisující. Après tout, řekli si nakonec, c'est un ouvrage remarquable.*

Ale Proudhon toužil po ještě větších triumfech. Po různých menších spisech, které zapadly, vyšla konečně roku 1848 jeho „Philosophie de la misère"[392] ve dvou objemných svazcích. V tomto díle, které mělo Proudhonovi získat věčnou slávu, aplikoval Proudhon hanebně zpotvořenou Hegelovu filosofickou metodu na podivuhodně špatně pochopenou politickou ekonomii a pokusil se všelijakými transcendentními přemety zdůvodnit nový socialistický systém svobodné dělnické asociace. Tento systém byl tak nový, že v Anglii pod názvem „Equitable Labour Exchange Bazaars or Offices"[393] už před deseti lety v deseti různých městech desetkrát zkrachoval.

Toto těžkopádné, pseudovědecké, nabubřelé dílo, v němž jsou nejen všichni dosavadní ekonomové, ale i všichni dosavadní socialisté častováni nejhrubšími urážkami, neučinilo na lehkomyslné Francouze vůbec žádný dojem. S tímto způsobem výkladu a úvah se ještě nesetkali; odpovídal mnohem méně jejich vkusu než kuriosní paradoxy dřívějšího Proudhonova díla. Podobných paradoxů se sice našlo dost i zde (Proudhon o sobě např. docela vážně prohlásil, že je „osobním nepřítelem Jehovovým"[394]), byly však jaksi zasuty pod zdánlivě dialektickým nánosem. Francouzi si zase řekli: „c'est un ouvrage remarquable", a odložili knihu stranou. V Německu bylo ovšem toto dílo přijato s náramnou úctou.

Tehdy vydal *Marx* svůj stejně vtipný jako důkladný spis proti Proudhonovi („Misère de la philosophie, réponse à la ‚Philosophie de la misère' de M. Proudhon." Par Karl Marx, Bruxelles et Paris, 1847[395]), dílo, které je způsobem myšlení a vyjadřováním tisíckrát francouzštější než domýšlivé zpotvořeniny Proudhonovy.

Pokud jde o kritiku současných společenských poměrů, lze po přečtení obou Proudhonových spisů o jejich skutečném obsahu s klidným svědomím říci, že se rovná nule.

Pokud jde o jeho návrhy na sociální reformu, ty mají, jak už

* Přesto je to pozoruhodné dílo. *(Pozn. red.)*

bylo řečeno, tu přednost, že se už před delší dobou skvěle osvědčily v Anglii – několikerým zkrachováním.

To byl Proudhon předrevoluční. Zatímco se pokoušel bez kapitálu, ale s pomocí výpočtů, obdobných výpočtům ignorujícím trojčlenku, vydávat deník „Le Représentant du Peuple", pařížští dělníci povstali, vyhnali Ludvíka Filipa a nastolili republiku.

Díky republice se Proudhon stal nejprve „občanem"; díky hlasům pařížských dělníků, kteří věřili, že není socialistou jen podle jména, se pak stal zástupcem lidu.

Tak vrhla revoluce občana Proudhona z teorie do praxe, z jeho tichého zákoutí na veřejné fórum. Jak se zachoval tento zarputilý, nadutý samouk, který měl stejné pohrdání pro všechny autority, které tu byly před ním, pro právníky, akademiky, ekonomy i socialisty, který celé dosavadní dějiny prohlásil za nesmysl a sebe pokládal za jakéhosi nového mesiáše – jak se zachoval, když měl sám pomáhat dělat dějiny?

K jeho chvále musíme říci, že začal s tím, že se posadil na krajní levici mezi ty socialisty, jimiž tak hluboce pohrdal a které tak zuřivě napadal jako nevzdělané, arogantní omezence, a že hlasoval s nimi.

Říká se sice, že se na schůzích montagnardů pustil s novou vervou do svých někdejších zuřivých útoků proti svým dřívějším odpůrcům, že je všechny vespolek a každého zvlášť prohlásil za ignoranty a frazéry, kteří nerozumějí ani zbla tomu, o čem mluví.

Tomu rádi věříme. Dokonce rádi věříme tomu, že Proudhonovy ekonomické paradoxy, přednášené se suchou vášnivostí a sebedůvěrou doktrinářství, uvádějí pány montagnardy do nemalých rozpaků. Jen málokteří z nich se vyznají v ekonomické teorii a spoléhají se víceméně na malého Louis Blanca; a malý Louis Blanc, třebaže je to mnohem významnější duch než neomylný Proudhon, je příliš intuitivně založen, než aby stačil na Proudhonovy pseudovědecké ekonomické poučky, na jeho bizarní transcendenci a zdánlivě matematickou logiku. Kromě toho musel Louis Blanc brzy uprchnout z Francie a jeho ovečky, bezradné na poli ekonomie, byly vydány bez ochrany napospas nemilosrdným drápům vlka Proudhona.

Nemusíme snad opakovat, že přes všechny tyto triumfy je Proudhon přece jen velmi slabý ekonom. Jeho slabiny se však týkají právě těch oblastí, v nichž se většina francouzských socialistů nevyzná.

Největšího triumfu dosáhl však Proudhon na tribuně Národního shromáždění. Nevzpomínám si už, při jaké příležitosti si vzal slovo a půldruhé hodiny dopaloval buržoasii ve shromáždění nepřetržitým proudem ryze proudhonovských paradoxů, jeden divočejší než druhý, ale každý vypočítán na to, aby co nejhrubším způsobem urážel nejsvětější a nejdražší city posluchačů. A to všechno přednášel Proudhon se svou suchou profesorskou lhostejností, svým bezvýrazným profesorským burgundským dialektem, nejsušším a nejnevzrušenějším tónem na světě. Výsledek – tanec svatého Víta, který popadl zuřící buržoasii – vskutku nebyl špatný.[396]

To byl vrchol Proudhonovy veřejné činnosti. Mezitím se prostřednictvím svého listu „Représentant du Peuple", který se po velké námaze a po trpkých zkušenostech s trojčlenkou přece jen stal skutkem, ale brzy nato se přeměnil v pouhý „Peuple", a také prostřednictvím klubů pokoušel dál získávat dělníky pro svou spásonosnou teorii. Dosáhl určitých úspěchů. „On ne le comprend pas," říkali dělníci, „mais c'est un homme remarquable"*.

Napsal B. Engels počátkem prosince 1848
Poprvé uveřejněno v originálu
v Marx-Engels, Gesamtausgabe,
Abt. I, Bd. 7, 1935

Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny

* „Lidé mu nerozumějí, ale je to podivuhodný člověk." *(Pozn. red.)*

PŘÍLOHY

KAREL MARX

Kolín. 14. listopadu. Když se roznesla zpráva, že šéfredaktor „Neue Rheinische Zeitung" *Karel Marx* byl na dnešek ráno předvolán k vyšetřujícímu soudci, shromáždily se na nádvoří odvolacího soudu početné davy lidu, aby projevily svou účast a počkaly na výsledek. Když Marx odcházel od výslechu, byl uvítán hlasitými ovacemi; zástupy lidu ho doprovodily až do Eiserova sálu, kde několika slovy poděkoval lidu za účast a vysvětlil, že byl jen u *závěrečného výslechu* v *Heckerově* záležitosti. Bývalý státní návladní a nynější vrchní státní návladní pan Hecker se totiž domnívá, že ho Karel Marx denuncoval jako republikána tím, že otiskl v „Neue Rheinische Zeitung" dokument s podpisem „Hecker".[397]

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 143 z 15. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ENGELSOVA ŽÁDOST O POVOLENÍ POBYTU V BERNU

(KONCEPT)

JUSTIČNÍMU A POLICEJNÍMU ŘEDITELSTVÍ KANTONU BERN.

Dovoluji si podat na pokyn pasového oddělení žádost o povolení pobytu v Bernu.[398]

Žil jsem v Kolíně (porýnské Prusko) jako spisovatel, ale po nepokojích, které v tomto městě vypukly 25. a 26. září t. r., jsem byl zapleten do soudního vyšetřování* a hrozilo mi zatčení. Zachránil jsem se před ním útěkem, načež na mne byl za několik dní vydán zatykač („Kölnische Zeitung" z 1., 2. nebo 3. října)[399], čímž se ze mne stal politický uprchlík. Opis tohoto zatykače mohu v případě potřeby Vašemu ředitelství předložit.

Po příjezdu do Švýcarska jsem dal přednost pohostinství kantonu a města Bernu před kterýmkoli jiným místem,

1. protože Bern je dost daleko od německých hranic, takže německé úřady nebudou mít záminku obtěžovat švýcarskou vládu reklamacemi a tvrzením, že zneužívám práva asylu k nepřístojným rejdům atd.**

2. protože mám právě nyní v Bernu možnost studovat na činnosti švýcarského Spolkového shromáždění praktickou účinnost ústavy, z níž se může Německo v každém případě lecčemu naučit, zejména v době, kdy se německý národ může dostat do situace, že si vytvoří ústavu v tom či onom smyslu podobnou.

Domnívám se, že mé vyhnanství nepotrvá dlouho, neboť vedle

* Dále je v rukopise přeškrtnuto: „proti mně pro podněcování ke vzpouře atd., atd." *(Pozn. red.)*

** Dále je v rukopise přeškrtnuto: „že podněcuji ke vzpouře proti německým vládám atd." *(Pozn. red.)*

toho, že současný pořádek v Prusku má nepatrné vyhlídky na stabilitu, mám všechny důvody očekávat, že porota v Kolíně vynese osvobozující rozsudek; svým útěkem jsem chtěl hlavně ujít dlouhé vyšetřovací vazbě. Doufám tudíž, že už příštího jara se budu moci vrátit do vlasti.

Pokud jde o existenční prostředky, mám je plně zajištěny, jak mohu v případě potřeby dokázat.

Přikládám rovněž podle pokynů pasového oddělení svůj pas, který mi vydala na mou žádost francouzská prozatímní vláda, když jsem se v dubnu tohoto roku vracel z Paříže do vlasti, a který sem za mnou poslali z Kolína.

Používám této příležitosti, abych slavné ředitelství ujistil svou nejvyšší úctou.

Bern, Postgasse čís. 43, B. u pana Haeberli,
15. listopadu 1848

Bedřich Engels

Poprvé uveřejněno rusky ve Spisech K. Marxe a B. Engelse, 1. vyd., sv. XXV, 1934 a v originálu v Marx-Engels, Gesamtausgabe, Abt. I, Bd. 7, 1935

Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny

DEPUTACE K VRCHNÍMU STÁTNÍMU NÁVLADNÍMU ZWEIFFELOVI

Kolín 22. listopadu. Včera se měli dostavit k vyšetřujícímu soudci pánové Karel Marx, Karl Schapper a Schneider II. kvůli provolání vydanému jménem Porýnského krajského výboru demokratů (čís. 147 „Neue Rheinische Zeitung").* Proslýchalo se, že předvolaní budou ihned zatčeni. Přestože se mnoha právníkům zdály tyto pověsti nepravděpodobné, rozhodl se lidový výbor[400] vyslat deputaci k vrchnímu státnímu návladnímu Zweiffelovi, aby o tom nabyl jistoty. Ten, jak se dalo očekávat, deputaci ujistil, že na předvolané nebyl vydán zatykač a že by mohl být vydán jen tehdy, kdyby výzva vedla ke vzpouře; neboť pak by se *přečin* předvolaných proti §§ 209 a 217[401] (který nyní patří před kárný soud) stal *zločinem.*

Ostatně proti mínění pana vrchního státního návladního, že prý na základě zmíněných článků zákona *muselo* dojít k předvolání před soud, vyslovila deputace názor, že nyní, kdy Národní shromáždění v Berlíně je jediným zákonným orgánem v Prusku, mělo by se ihned zakročit především proti oněm úředníkům a úřadům, které násilím maří usnesení Národního shromáždění anebo k tomu vyzývají, jako např. v poslední době vrchní president Eichmann v Koblenci.**

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 150 z 23. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 58. *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 56–57. *(Pozn. red.)*

ZPRÁVA O VÝSLECHU MARXE, SCHAPPERA A SCHNEIDERA II. PŘED VYŠETŘUJÍCÍM SOUDCEM

Kolín 25. listopadu. Při výslechu Marxe, Schappera a Schneidera II. před vyšetřujícím soudcem ve věci druhého provolání vydaného jménem Porýnského krajského výboru demokratů* bylo zaprotokolováno prohlášení obviněných, že ono provolání sepsali a podepsali, čímž bylo vyšetřování skončeno. Nikdo z obviněných nebyl zatčen. Tato zpráva budiž odpovědí na různé dopisy zaslané krajskému výboru.

Otištěno v druhém vydání
„Neue Rheinische Zeitung",
čís. 153 z 26. listopadu 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 58. *(Pozn. red.)*

SOUDNÍ PROCESY PROTI „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 5. prosince. Před několika dny byl šéfredaktor „*Neue Rheinische Zeitung*“ *Karel Marx* znovu předvolán k vyšetřujícímu soudci. Čtyři články přiměly ústřední moc, aby zažalovala „Neue Rheinische Zeitung“ pro pomluvu: 1. „Schnapphanski“, 2. článek z Vratislavi o Lichnowském, 3. článek, v němž se mluví o „*zfalšované*“ zprávě jistého „komického Stedmanna“ a 4. uveřejnění „proklamace o zradě lidu“, která byla schválena v Eiserově sále proti frankfurtské většině ve věci Šlesviku-Holštýna.[402]

„Neue Rheinische Zeitung“ teď touženě očekává další žaloby pro pomluvu z Berlína, Petrohradu, Vídně, Bruselu a z Neapole.

20. prosince se bude projednávat první proces „Neue Rheinische Zeitung“ kontra prokuratura a četníci.[403]

Dosud jsme neslyšeli, že by některá porýnská prokuratura použila některého článku Code pénal* na hrubé, očividné porušování zákona, jehož se dopouštějí všechny porýnské úřady.

„Distinguendum est!“ „Il faut distinguer“**, tak zní heslo statečné porýnské prokuratury.

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 161 z 6. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* — trestního zákoníku. *(Pozn. red.)*
** „Je třeba rozlišovat“. *(Pozn. red.)*

MANDÁT LAUSANNSKÉHO DĚLNICKÉHO SPOLKU BEDŘICHU ENGELSOVI

Bratře!

Vzhledem k tomu, že nemáme možnost poslat delegáta, pověřujeme Tě, abys nás zastupoval na dělnickém kongresu v Bernu.[404] Jako starý bojovník za proletariát jistě dostojíš i zde svému úkolu, třebaže tentokrát nebudeš mít co činit s buržoy a podobnými kramářskými dušičkami, neboť budeš jednat pouze s proletáři a v zájmu proletářů; dále Ti stručně sdělujeme naše přání pokud jde o ústřední spolek.

1. Cílem sdružených spolků má být:

a) Založit ústřední spolek a ústřední pokladnu.
b) *Sociální* a politická výchova dělníků.
c) Navázat spojení s německým dělnickým výborem v Lipsku,[405] aby se upevnily svazky především mezi dělníky.

2. Povinností zvoleného ústředního spolku má být:

a) Navázat spojení s dělnickým výborem v Lipsku.
b) Aby se usnadnilo dopisování, rozšiřovat především list („Verbrüderung“[406]), který vydává ústřední výbor.
c) Spravovat ústřední pokladnu a podávat o tom každého půl roku zprávu.
d) Neodkladně informovat bratrské spolky o všech významných událostech.

3. Povinnosti bratrských spolků vůči sobě navzájem a vůči ústřednímu spolku:

a) Každý člen platí měsíčně nejvýš jeden čtyřkrejcar na příspěvcích, přičemž se vzájemná korespondence posílá vždy nevyplaceně.

b) Každá pobočka spolku vydá svým členům legitimace.
c) Každý člen, který má legitimaci, má volný přístup do kterékoli z bratrských spolků, legitimaci však musí mít podepsánu předsedou posledního spolku, jehož členem byl.

Pokud jde o naši volbu, pokládáme jako už dřív bernský spolek za nejvhodnější. Kdyby snad přišla řeč na náš poslední oběžník, byl jen výsledkem toho, že jsme už letos v létě uznali bernský spolek za ústřední spolek, ale protože jsme vůbec neměli zprávy o situaci, svolali jsme zde schůzi a na ní byl pak uvedený oběžník usnesen. Příspěvek půl čtyřkrejcaru týdně jsme zamítli proto, že by tím klesl počet členů a výtěžek by pak stejně nebyl o mnoho vyšší.

Jménem 41 členů spolku Tě zdraví a tiskne Ti ruku

G. Schneeberger,
Bangert,
Chr. Haaf

Lausanne 8. prosince 1848

Poprvé uveřejněno v originálu v Marx-Engels, Gesamtausgabe, Abt. I, Bd. 7, 1935

Podle rukopisu
Přeloženo z němčiny

„NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“ VYPISUJE PŘEDPLATNÉ NA PRVNÍ ČTVRTLETÍ 1849

Přihlášky k odběru „Neue Rheinische Zeitung“ pro příští čtvrtletí, leden až březen 1849, doporučujeme zasílat co nejdříve, a to v **Kolíně** do expedice novin (Unter Hutmacher, čís. 17), **mimo Kolín** všem poštovním úřadům v Německu.

Pro Francii přijímá předplatné pan *G. A. Alexandre,* Brandgasse čís. 28 ve *Štrasburku* a ulice Notre Dame de Nazareth čís. 23 v *Paříži,* jakož i královská hlavní pošta v *Cáchách*; pro Anglii pánové *J. J. Ewer* a spol., Newgate Street čís. 72 v *Londýně*; pro Belgii a Holandsko příslušné královské poštovní úřady a poštovní byro v *Lutychu.**

Vzhledem ke zrušení kolkovného se předplatné snižuje a činí nyní pro *Kolín* **pouze 1** *tolar,* **7** *stříbrných grošů,* **6** *feniků* a u všech pruských poštovních úřadů (včetně porta) **pouze 1** *tolar,* **17** *stříbrných grošů* čtvrtletně; předplatitelům v ostatním Německu se připočítává příslušné porto.

Redakce novin zůstává nezměněna.

Dosud vyšlá čísla „Neue Rheinische Zeitung“ jsou jejím programem. Protože redakce je v osobních stycích s vedoucími osobnostmi demokratické strany v Anglii, ve Francii, v Itálii, v Belgii a v Severní Americe, má možnost informovat své čtenáře správněji a jasněji o politickém a sociálním hnutí v cizině než kterýkoli jiný list. „Neue Rheinische Zeitung“ je v tomto směru orgánem nejen německé, nýbrž evropské demokracie.

* V číslech 176—195 „Neue Rheinische Zeitung“ je tento odstavec uveden v poněkud pozměněné formě. *(Pozn. red.)*

„NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“ VYPISUJE PŘEDPLATNÉ

Inzeráty: za čtyřsloupcovou řádku petitu nebo za místo tohoto rozsahu se platí 1 stříbrný groš 6 feniků.

Oznámení všeho druhu dosahují díky rozsáhlému spojení našeho listu velkého rozšíření.

Odpovědní vydavatelé „Neue Rheinische Zeitung“

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 172 až 195 z 19. prosince 1848 až 14. ledna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SOUDNÍ PROCES PROTI „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“ ODROČEN

Kolín 20. prosince. Proces proti „Neue Rheinische Zeitung“ přišel dnes před porotu. Obviněni byli: pan dr. *Marx*, šéfredaktor, pan *Korff*, odpovědný vydavatel „Neue Rheinische Zeitung“, a pan *Engels*. Poslední nebyl přítomen. Byli obžalováni z urážky vrchního státního návladního Zweiffela a z pomluvy četníků. Proces byl pro zmatečnost odročen.[407]

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 174 z 21. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SOUDNÍ PROCES DRIGALSKÉHO PROTI „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 21. prosince. Dnes byl dr. *Marx* znovu předvolán k vyšetřujícímu soudci pro údajnou pomluvu „občana a komunisty“ pana *Drigalského*.* Při tom množství procesů proti „Neue Rheinische Zeitung“ je těžko říci, kolikátý je tento nový proces.

Mrzí nás ostatně, že pan Drigalski je k nám tak neuznalý. Vždyť jen našim článkům o něm může děkovat za to, že získal aspoň kousíček evropské slávy. Jaký černý nevděk, pane „občane a komunisto“ *Drigalski*!! Hle, známka toho, jak upadají mravy v naší době, když ani královsko-prusko-komunistické srdce nezná vděčnost za prokázané služby.

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 175 z 22. prosince 1848

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* Viz tento svazek, str. 81–85. *(Pozn. red.)*

ZE ZÁPISU VÝBOROVÉ SCHŮZE KOLÍNSKÉHO DĚLNICKÉHO SPOLKU Z 15. LEDNA 1849

Po přečtení a schválení protokolu z minulé schůze táže se předseda Röser, zda je přítomen redaktor občan Prinz, a po odpovědi, že už odešel, praví, že musí být jako funkcionář spolku volán k odpovědnosti pro své chování v poslední době a pro změny, které podnikl v novinách, aniž o tom spolek uvědomil...

Občané Marx a Schapper podávají návrh podporovaný mnoha přítomnými, aby občanu Prinzovi jako redaktoru oficiálního orgánu spolku[408] byla přidělena redakční komise, která bude dbát, aby tento orgán skutečně zastupoval zájem spolku a byl řízen v duchu naší strany.

Návrh je přijat a do redakční komise jsou jmenováni občané Schapper, Röser a Reiff.

Občan Westermann předčítá „Prohlášení“ dr. Gottschalka zaslané z Bruselu[409] a praví, že nemůže souhlasit s jeho jednáním.

Občan Marx podává návrh podporovaný Schapperem, aby se o věci prozatím nejednalo, protože prohlášení je prý příliš pochybné a nejasné, než aby bylo možné učinit z něho určitý závěr; a aby se celá věc vyjasnila, navrhuje jmenovat komisi, která by zaznamenala místa, jež se jí zdají nejasná, a vyžádala si dopisem od dr. Gottschalka vysvětlení a výklad.

S tímto návrhem všichni souhlasí a do komise jsou navrženi a schváleni občané: dr. Marx, Anneke, Schapper, Röser a Esser...

Občan Anneke navrhuje, aby se na příštích schůzích jednalo o volbách, které se mají v dohledné době konat.[410]

Občan Schapper je toho mínění, že kdyby se to bylo stalo před čtyřmi týdny, byli bychom mohli jako zvláštní strana snad něco

pořídit, ale teď že je už příliš pozdě, protože nejsme ještě vůbec organisováni a Dělnický spolek by nemohl prosadit své vlastní kandidáty.

Občan Marx je rovněž toho názoru, že Dělnický spolek jako takový nemůže nyní prosadit své kandidáty a že v tomto okamžiku také nejde o to, podnikat něco zásadního, nýbrž o to, vystupovat opositně proti absolutismu a feudálnímu panství; ale na to stačí i prostí demokraté, takzvaní liberálové, kteří také nejsou s nynější vládou ani zdaleka spokojeni. Je třeba brát věci takové, jaké jsou. Protože je teď důležité vytvořit proti nynějšímu absolutnímu systému co nejsilnější oposici, vyžaduje už zdravý rozum spojit se v okamžiku, kdy je zřejmé, že nelze ve volbách prosadit vlastní zásadní mínění, s jinou stranou, která je rovněž v oposici, a tak zabránit vítězství našeho společného nepřítele, absolutní královské moci.

Nato je usneseno vyslat zástupce do všeobecných volebních výborů, které mají být zřízeny v našem městě po rozdělení na volební okresy, a zastupovat tam všeobecný demokratický princip.

K navázání užšího spojení mezi dělníky a demokraty jsou jmenováni občané Schapper a Röser, kteří se budou účastnit výborových schůzí Demokratické společnosti a podávat o nich zprávu...

Otištěno v listu „Freiheit, Arbeit“, čís. 3 z 21. ledna 1849

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

„NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“ ZPROŠTĚNA OBŽALOBY

Kolín 8. února. Jak jsme již oznámili v některých výtiscích včerejšího čísla, projednávala se včera před porotou žaloba proti šéfredaktoru „Neue Rheinische Zeitung“ *Marxovi*, redaktoru *Engelsovi* a odpovědnému vydavateli listu pro článek pod značkou „Kolín 4. července“ (v čísle z 5. července 1848)[411]. Tento článek se týkal zatčení pana Anneka a byl důvodem k podání žaloby pro pomluvu četníků, kteří prováděli zatčení (článek 367 Code pénal*), a pro urážku vrchního státního návladního Zweiffela (článek 222 Code pénal). Po krátké poradě byli *zproštěni obžaloby*.

Tento proces, první z mnoha tiskových procesů zavedených proti „Neue Rheinische Zeitung“, je důležitý tím, že shora uvedené články 222 a 367 (ve spojení s článkem 370) byly tentokrát ve výroku porotců vyloženy a aplikovány zcela jinak, než se to dosud praktikovalo u porýnských kárných soudů. Články 222 a 367 jsou, kromě článků týkajících se přímé výzvy k občanské válce a ke vzpouře, jediné, jichž se důvtipné porýnské prokuratuře dosud podařilo použít proti tisku. Osvobozující výrok poroty je tedy novou zárukou tiskové svobody v porýnském Prusku.

Stručnou zprávu o soudním jednání[412] přineseme našim čtenářům co nejdříve.

Dnes stojí *Marx* znovu před porotou spolu s *Schneiderem*, poslancem z Kolína, a *Schapperem* pro výzvu k **odepření daní**, kterou vydali jako členové krajského výboru demokratů.**

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 217 z 9. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

* — trestního zákoníku. *(Pozn. red.)*
** Viz tento svazek, str. 58. *(Pozn. red.)*

DVA PROCESY PROTI „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 8. února. Včera a dnes se před zdejší porotou opět projednávaly dva tiskové procesy – proti Marxovi, šéfredaktoru „Neue Rheinische Zeitung“, a spolupracovníkům listu Engelsovi a Schapperovi, a dnes proti Marxovi, Schapperovi a advokátu Schneiderovi II., kteří jsou obžalováni, že akcemi pro odepření daní podněcovali lid proti vládě. V soudní síni byl neobyčejný nával. V obou procesech se obžalovaní obhajovali sami a snažili se dokázat neopodstatněnost žaloby, což se jim také podařilo do té míry, že se porota vyslovila v obou případech „*nejsou vinni*“.

S politickými procesy před porotou nemá vláda prostě žádné štěstí. Hůř to může dopadnout s několika důstojníky zdejší posádky, kteří se zúčastnili loni v září lidového hnutí, a když to skončilo špatně, uprchli přes hranice do Belgie, nyní se však vrátili a čekají na rozhodnutí svého procesu, který se už začal projednávat.[413]

Otištěno v „Deutsche Londoner Zeitung“, čís. 203 z 16. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

DEMOKRATICKÝ BANKET

Mülheim nad Rýnem 11. února (došlo opožděně). Dnes se tu konal demokratický banket, pořádaný Dělnickým spolkem. Byli pozváni členové kolínského Dělnického spolku a Demokratické společnosti. Hudba a zpěv se střídaly s přípitky, jež byly provázeny delšími projevy.

Předseda zdejšího Dělnického spolku *Bengel* se v delším projevu zabýval vztahem mezi přítomností a minulostí. *Lucas* pronesl přípitek na počest hostů, zejména mužů, kteří podobně jako přítomný šéfredaktor „Neue Rheinische Zeitung“ *Karel Marx* již dávno před únorovou revolucí hájili slovem i skutkem práva dělnické třídy. *Schapper* provolal zdravici „demokratické republice“. *Karel Marx* mluvil o účasti německých dělníků v bojích ve Francii, v Anglii, v Belgii a ve Švýcarsku. Připil na zdraví *Gladbacha*, jednoho z nemnohých dohodovačů, kteří skutečně zastupují zájmy lidu. *Bedřich Engels* připil Maďarům a Kossuthovi. *Ott* z Worringenu mluvil o konstitučním liberalismu, o aristokracii a demokracii a *Fischbach* o bídě lidových mas a o tom, jak ji odstranit. *Gladbach* se ve svém projevu vrátil k rozpuštěnému Národnímu shromáždění a energicky kritisoval jeho slabost, nerozhodnost a nedostatek revolučního ducha. *Krahe* konečně mluvil o heslu únorové revoluce: „Svoboda, rovnost, bratrství.“

Tento *první* demokratický banket v Porýnské provincii zanechal tak příznivý dojem, že po něm jistě budou následovat další.

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung“, čís. 225 z 18. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BANKET Z 24. ÚNORA

Kolín 27. února. Předevčírem se konal v Eiserově sále banket na oslavu výročí francouzské únorové revoluce.[414] Velký sál, který pojme dva až tři tisíce lidí, byl přeplněn.

Karel Marx, jednomyslně zvolený za předsedu, byl nucen vzdát se předsednictví pro zaneprázdnění. Na všeobecnou žádost pak převzal předsednictví *Karl Schapper* a zahájil zasedání přípitkem na paměť obětí padlých v únorovém a červnovém povstání v Paříži i v ostatních revolučních bojích roku 1848.

Advokát *Schneider*, poslanec za Kolín, se nato rozloučil se svými voliči. Po něm promluvil poslanec *Gladbach*, který se stručně zmínil o příčinách posledních úspěchů kontrarevoluce a vyzval kolínský lid, aby dojde-li k nějakým novým násilnostem proti sněmovně, povstal na obranu svých zástupců. (To nechť je odpovědí na denunciaci v dnešním čísle „Kölnische Zeitung".[415])

Byly proneseny ještě další přípitky: Dr. *Rittinghausen* připil na demokraticko-sociální republiku. — *B. Engels*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", na bojující Italy, především na římskou republiku. — *C. Cramer* na paměť Roberta Bluma. — Poslanec frankfurtského Národního shromáždění *Wöhler* na německou demokracii. — Obchodník *Guffanti* na Ledru-Rollina a na francouzské demokraty. — Bývalý bombardýr *Funk* — ať zhynou tyrané. — Dr. *Weyll* připil přítomným dámám. — Dr. *Becker* demokratům všech národností. — Truhlář *Kurth* Kossuthovi a Maďarům. — *Schapper* politickým vězňům a emigrantům, zejména Němcům v Besançonu.[416] — Dělník *Carstens** na budoucí sociální revoluci. —

* — Friedrich Lessner. *(Pozn. red.)*

Ferdinand *Wolf*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", na právo na práci. — Dělník *Hausmann* na jednotu. — *K. Cramer* na Mieroslawského a polské bojovníky z roku 1848. — Hostinský *Kamp* z Bonnu na sbratření všech národů. — Student *Blum* na wuppertalské demokraty. — Dělník *Müller* na Mellineta, Tedesca a ostatních patnáct odsouzených v Antverpách v risquons-toutském procesu.[417] — Dělník *Röser* na památku Robespierra, Saint-Justa, Marata a na ostatní hrdiny roku 1793.

Slavnost, oživená občas hudbou, zpěvem „Marseillaisy", písní girondistů[418] atd. a vystoupením dělnického pěveckého spolku pod taktovkou pana Herxe, skončila provoláním slávy „všeobecné demokraticko-sociální republice".

Během banketu byla uspořádána sbírka ve prospěch německých uprchlíků v Besançonu, která přinesla dosti značný výtěžek.

Po celý večer mělo vojsko pohotovost a ulicemi procházely zesílené hlídky, což ostatně bylo vyvoláno spíše rvačkami mezi vojáky než banketem.

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 233 z 28. února 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

BANKET V GÜRZENICHU

Kolín 20. března. Včera večer byl v Gürzenichu uspořádán banket na památku loňských barikádních bojů v Berlíně. Jestliže už při pořádání buržoasního koncertu 18. t. m. „na oslavu přislíbení" ústavy atd. atd. byl největší sál našeho města značně naplněn, nebyl včera s to pojmout ani polovinu obecenstva, které sem proudilo. V přeplněném sále bylo 5000 až 6000 lidí, hlava na hlavě, a venku ještě několik tisíc marně čekalo na příležitost, aby se dostaly dovnitř. Sál se tak rychle naplnil, že se dokonce několik řečníků mohlo dostat dovnitř až po 9. hodině.

Shromáždění předsedal *Karl Schapper*; zahájil schůzi přípitkem svrchovanému lidu, jedinému zdroji veškeré zákonné moci. Dále byly proneseny tyto přípitky: *H. Becker* připil na paměť obětí 18. a 19. března; občan *Wachter* na to, aby německý Michl zmoudřel; občan *Weyll* na *úplnou*, a ne poloviční*atou* revoluci; občan *Rittinghausen* — pryč s německým císařem; *C. Cramer* připil demokratickým ženám, přítomným na tomto banketu; *W. Wolff*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", italským republikánům; *E. Dronke*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", na proletářskou revoluci; *P. Nothjung* na vítězství Maďarů a Kossutha; *H. Bürgers*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", na konec Rakouska; *F. Wolf*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", obžalovaným z Bourges;[419] *B. Engels*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung", pařížským červnovým vzbouřencům; *K. Schapper* anglickým chartistům a jejich revolučním vůdcům Ernestu Jonesovi a G. J. Harneyovi; *Karl Cramer* Polákům; *Chr. Esser*, redaktor „Arbeiter-Zeitung"[420], na rudou republiku.

Banket proběhl v naprostém klidu a pořádku a byl zakončen

kolem jedenácti hodin všeobecnou zdravicí rudé republice. Srovnáme-li náš banket s koncertem „vzdychalů", který byl uspořádán v Gürzenichu 18. t. m., konstatujeme s potěšením, že na žádné slavnosti v Kolíně se dosud nesešlo tak početné a přitom taktní obecenstvo jako na banketu, který se konal včera večer ve znamení rudého praporu.

Otištěno v „Neue Rheinische Zeitung",
čís. 251 z 21. března 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

USNESENÍ PLENÁRNÍ SCHŮZE KOLÍNSKÉHO DĚLNICKÉHO SPOLKU Z 16. DUBNA 1849

Shromáždění se jednomyslně usnáší:

1. Aby Dělnický spolek vystoupil ze svazu demokratických spolků Německa a připojil se ke svazu německých dělnických spolků, jejichž ústřední výbor je v Lipsku.[421]

2. Za účelem těsnějšího spojení ryze sociální strany pověřit výbor, aby svolal do Kolína ještě před všeobecným dělnickým kongresem v Lipsku provinční sjezd všech dělnických spolků v Porýní a ve Vestfálsku.

3. Vyslat své zástupce na kongres dělnických spolků Německa, který se bude konat v nejbližší době v Lipsku.

Otištěno v listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", čís. 22 z 22. dubna 1849

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

ZE ZÁPISU VÝBOROVÉ SCHŮZE KOLÍNSKÉHO DĚLNICKÉHO SPOLKU ZE 17. DUBNA 1849

...5. Podle usnesení včerejší plenární schůze svolat sem na první neděli v květnu sjezd zástupců všech dělnických spolků z Porýní a Vestfálska.

Výbor jmenuje k provedení tohoto usnesení šestičlennou prozatímní provinční komisi, občany K. Marxe, W. Wolffa, K. Schappera, Anneka, Essera a Otta a pověřuje je, aby zaslali příslušným spolkům pozvání s náležitým odůvodněním...

Otištěno v listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", čís. 22 z 22. dubna 1849

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

USNESENÍ PRVNÍ ODBOČKY DĚLNICKÉHO SPOLKU V KOLÍNĚ[422]

1. Vzhledem k tomu, že dr. Gottschalk líčí občana Karla Marxe v listu „Freiheit, Arbeit" jako přítele a přívržence frankfurtského poslance Franze Raveauxe, zatímco občan Marx se na schůzi výboru 8. února vyjádřil v tom smyslu, že i když sice v daném okamžiku podporuje kandidaturu Raveauxe a Schneidera II., je dalek toho, aby s těmito lidmi zásadně souhlasil, že naopak první z nich byl právě v období svých největších úspěchů v „Neue Rheinische Zeitung" nemilosrdně napadán, nyní že se však nedá mluvit o rudých a bezbarvých demokratech, neboť jde především o to vystupovat oposičně proti absolutní monarchii, a k tomu se musí rudí i bezbarví demokraté spojit proti „vzdychalům";

2. dále, že dr. Gottschalk se na demokratickém sjezdu ve Frankfurtu vyslovil, že může kolínských dělníků použít stejně pro rudou monarchii jako pro rudou republiku, tedy mluvil o dělnících jako o pouhém stroji, který ho slepě poslouchá;

3. že útoky proti Raveauxovi, uveřejněné ve shora uvedeném listu, jsou velmi nízké a nenávistné, neboť mu vyčítají tělesnou vadu, kterou označují za přetvářku;

4. že ostatní výpady v tomto listu nejsou většinou ničím podložené a vůbec jsou tak nejapné, že ani nestojí za to je vyvracet, přesto však prozrazují malichernou nenávist a zlobu a podlý, záludný charakter svého autora;

5. že dr. Gottschalk měl po osvobozujícím rozsudku soudu v plánu, jak sdělil několika členům Dělnického spolku, reorganisovat Dělnický spolek a za tím účelem naoktrojovat sám sebe (za předsedu) a dalších 5 členů podle svého výběru za členy výboru do

vedení spolku, což prozrazuje despotické smýšlení a příčí se nejprostším demokratickým zásadám;

6. že při této nové organisaci opustil stranu skutečných proletářů a vrhl se do náručí maloměšťáků tím, že chtěl zvýšit měsíční členský příspěvek na 5 stříbrných grošů;

7. že dr. Gottschalk, aniž byl k tomu spolkem zmocněn, provedl ve spolkovém listu změny, které způsobily, že list 14 dní nevyšel,[423] a dokonce o tom nepodal spolku ani jeho vedení přímou zprávu, což je zásah do práv spolku, který nelze nikterak ospravedlnit ani omluvit tím, že dr. Gottschalk záhy nato odcestoval, ani nutností nebo naléhavými důvody;

8. že dr. Gottschalk po osvobozujícím rozsudku soudu, místo aby splnil očekávání kolínských dělníků a znovu mezi nimi začal pracovat v zájmu pokroku jako dříve, k údivu všech odjel a neřekl nikomu jediné slůvko na rozloučenou, ani slovo díků za jejich věrnost a vytrvalost;

9. že dr. Gottschalk odešel dobrovolně do vyhnanství z přecitlivělosti a z Bruselu poslal prohlášení, které nemohlo nikterak přispět k objasnění a ospravedlnění jeho chování, protože on, republikán, v něm mluví o tom, že může být povolán zpět *„dosud nejvyšším soudcem v zemi"* nebo *„hlasem lidu"*, tedy pokládá za nejvyššího soudce ještě někoho jiného než hlas všeho lidu; že zde mohl svým nejvyšším soudcem mínit jen krále, čímž se staví přímo na stranu legitimistů a monarchistů, a že na druhé straně v tomto prohlášení dvojnásob tupí lid, když se domnívá, že by lid volal zpátky někoho, kdo uznává jiného nejvyššího soudce, než je právě hlas lidu, a toho se dovolává, že zde hraje ubohou roli obojetníka, který si hledí udržet otevřenou cestu jak ke králi, tak k lidu;

10. že dr. Gottschalk neuznal za vhodné odpovědět na žádost Dělnického spolku, aby vysvětlil své takzvané prohlášení, které je nesrozumitelné, a aby objasnil zejména, co mínil výrazem „dosud nejvyšší soudce";

11. že se dr. Gottschalk, aniž ho někdo zval, přece jen vrátil do Německa, čímž se celá záležitost jeho dobrovolného vyhnanství rozplývá v dým a musí budit dojem špatně promyšleného volebního

manévru, uvážíme-li, že se jeho bratři a přátelé zatím velmi přičiňovali o jeho volbu do berlínské sněmovny,

vzhledem k tomu všemu prohlašuje první odbočka Dělnického spolku v Kolíně, že nikterak neschvaluje chování Gottschalka od té doby, co byl před zdejší porotou osvobozen, že se vší rozhodností a s rozhořčením odmítá jeho domněnku, že by se spolek dal zneužít v zájmu rudé monarchie, nebo se dal zmást záludnými osobními útoky na některé jednotlivce, nebo si dal naoktrojovat předsedu s výborem vrtichvostů, nebo zavolal zpět dobrovolného vyhnance, který se, aby odčinil svou vinu, dovolává zároveň milosti krále i lidu, nebo že by si vůbec dal líbit, aby s ním někdo, ať je to kdokoli, jednal jako s hloupým klukem.

Otištěno v listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", čís. 24 z 29. dubna 1849

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

USNESENÍ PLENÁRNÍ SCHŮZE KOLÍNSKÉHO DĚLNICKÉHO SPOLKU Z 23. DUBNA 1849

---

1. Plenární schůze se napříště bude konat každou středu.
2. Potvrzuje se výborem zvolená prozatímní komise pro svolání sjezdu dělnických spolků Porýnské provincie a Vestfálska do Kolína, složená z Karla Marxe, Karla Schappera, Wilhelma Wolffa, Friedricha Anneka, Essera a Otta.

Otištěno v listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", čís. 24 z 29. dubna 1849

Podle textu listu
Přeloženo z němčiny

ZPRÁVA O SVOLÁNÍ SJEZDU DĚLNICKÝCH SPOLKŮ

Z krajského výboru demokratických spolků v Porýnské provincii nedávno vystoupila část členů a zároveň zdejší Dělnický spolek oznámil, že vystupuje ze svazu porýnských demokratických spolků.* K tomuto kroku dospěl na základě přesvědčení, že při různorodém složení zmíněných spolků lze od nich očekávat jen málo prospěšného pro zájmy dělnické třídy nebo širokých mas lidu.

Tím naléhavější se jeví potřeba těsného semknutí stejnorodých živlů a energické součinnosti všech dělnických spolků.

K tomuto účelu pokládal zdejší Dělnický spolek za nutné jako první opatření ustavit prozatímní výbor pro všechny dělnické spolky Porýnské provincie a Vestfálska a členy tohoto výboru jmenoval níže podepsané a pověřil je, aby podnikli nutné kroky k dosažení výše zmíněného cíle.

Prozatímní výbor vybízí všechny dělnické a ostatní spolky, které, třebaže dosud nenesou toto jméno, jsou *rozhodnými stoupenci zásad sociální demokracie*, aby poslaly své delegáty na provinční sjezd, který se bude konat první neděli příštího měsíce **(6. května)**.[424]

Na pořadu budou tyto otázky:

1. organisace porýnsko-vestfálských dělnických spolků;
2. volba delegátů na všeobecný kongres všech německých dělnických spolků, který se má konat v Lipsku v měsíci červnu;
3. projednání a schválení návrhů, které mají být odevzdány delegátům na kongres v Lipsku.

Delegáti zvolení na zdejší předběžný sjezd nechť se dostaví se

* Viz tento svazek, str. 433 a 602. *(Pozn. red.)*

svými mandáty 6. května nejpozději do 10 hod. dopoledne do *Simonova* hostince „U věnce" na Starém trhu.

Kolín 24. dubna 1849

K. Marx (nepřítomen), *W. Wolff*, *K. Schapper*, *F. Anneke*, *Chr. J. Esser*, *Otto*

N. B.

Písemné zprávy posílejte laskavě na adresu: *Karl Schapper*, předseda Dělnického spolku, Unter Hutmacher, čís. 17.

Otištěno v příloze k „Neue Rheinische Zeitung", čís. 282 a v druhém vydání čís. 285 z 26. a 29. dubna 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

OSUD REDAKTORŮ „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

...Jednotlivé redaktory „Neue Rheinische Zeitung“ stihl tento osud: Bedřich Engels je trestně stíhán pro své vystoupení v Elberfeldu; Marx, Dronke a Weerth mají být vypovězeni jako osoby, které nemají pruskou státní příslušnost; Ferdinandu Wolfovi hrozí soudní vyšetřování, protože se vyhnul své vojenské povinnosti, a Wilhelmu Wolffovi pro politický přečin, kterého prý se kdysi dopustil ve starých provinciích; žádost, aby byl na kauci propuštěn Korff, radní komora dnes zamítla.

(„Düsseldorfer Zeitung“)

Otištěno v „Deutsche Zeitung“, čís. 140 z 22. května 1849 a v „Trier'sche Zeitung“, čís. 122 z 23. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ODJEZD KARLA MARXE

Kolín. Včera ráno opustil bývalý šéfredaktor „Neue Rheinische Zeitung“ pan Karel Marx v doprovodu několika jiných redaktorů Kolín a odjel na horní Rýn; tam bude konat stejně úspěšnou činnost jako zde.

Otištěno v „Neue Kölnische Zeitung“, čís. 116 z 22. května 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

SOUDNÍ PROCES PROTI „NEUE RHEINISCHE ZEITUNG“

Kolín 29. května. Dnes vynesl kárný soud rozsudek ve věci, která je předmětem soudního řízení od září loňského roku, a to ve věci pomluvy poslanců frankfurtského Národního shromáždění.[425] K soudu byli předvoláni K. Marx, E. Dronke, G. Weerth, H. Becker, H. Korff a knihtiskař Dietz a Bechtold. První tři se nedostavili. Všichni až na Korffa byli osvobozeni, Korff (jako bývalý odpovědný vydavatel „Neue Rheinische Zeitung“) byl odsouzen pro urážku „komického Stedmanna“ k vězení na dobu jednoho měsíce a k úhradě 1/7 soudních útrat. Žalobu proti Weerthovi kvůli Schnapphahnskému-Lichnowskému soud velmi ostře zamítl.

Otištěno v „Neue Deutsche Zeitung“, čís. 128 z 1. června 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

ZATYKAČ NA BEDŘICHA ENGELSE

Na základě rozkazu k předvedení, vydaného královským vyšetřujícím soudcem, žádám všechny příslušné civilní i vojenské úřady, aby zahájily pátrání po osobách, jejichž popis uvádím níže a které se útěkem vyhnuly vyšetřování zavedenému proti nim pro zločin podle článku 96 trestního zákoníku; v případě, že budou dopadeni, buďtež zatčeni a mně předvedeni. Jsou to:

1. *Bedřich Engels*, redaktor „Neue Rheinische Zeitung“, narozený v Barmenu, naposled bytem v Kolíně...

Elberfeld 6. června 1849

Za vrchního státního návladního
státní návladní *Eichhorn*

Popis. 1. *Engels*, věk — 26 až 28 let, výška — 5 stop 6 palců, vlasy — světlé, čelo — vysoké, obočí — světlé, oči — modré, nos a ústa — souměrná, vous — narezlý, brada — oblá, obličej — oválný, barva obličeje — zdravá, postava — štíhlá. Zvláštní znamení: mluví velmi rychle a je krátkozraký...

Otištěno v „Kölnische Zeitung“, čís. 137 z 9. června 1849

Podle textu novin
Přeloženo z němčiny

POZNÁMKY

[1] Marxův článek „Berlínská krize" a série článků „Kontrarevoluce v Berlíně" jsou přímým ohlasem na události kolem příprav a počátku kontrarevolučního státního převratu v Prusku. 1. listopadu 1848 sesadil král Pfuelovu vládu; k moci se dostala otevřeně kontrarevoluční vláda Brandenburgova a Manteuffelova. 9. listopadu byl oznámen královský výnos, že se pruské Národní shromáždění překládá z Berlína do zapadlého městečka Brandenburgu. Tak začal státní převrat, který byl dovršen 5. prosince 1848 rozpuštěním shromáždění. „Neue Rheinische Zeitung", redigovaná Marxem, rozvinula energickou kampaň, aby mobilisovala masy k boji proti připravovanému kontrarevolučnímu převratu.

„*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*" [„Nové porýnské noviny. Orgán demokracie"] — list vycházel za Marxovy redakce jako deník v Kolíně od 1. června 1848 do 19. května 1849.

Marx a Engels ihned po návratu z emigrace do Německa přistoupili k uskutečnění svého plánu — vydávat revoluční tiskový orgán, který by účinně působil na lidové masy. Marx, Engels a jejich stoupenci vycházeli z konkrétních podmínek v Německu a vystoupili na politické dějiště jako levé, fakticky proletářské křídlo demokracie. Tím bylo určeno i zaměření „Neue Rheinische Zeitung", která vyšla s podtitulem „Orgán demokracie".

Jako bojový orgán proletářského křídla demokracie vychovávala „Neue Rheinische Zeitung" lidové masy a burcovala je do boje proti kontrarevoluci. Redakce se snažila pohotově informovat čtenáře o všech nejdůležitějších událostech německé a evropské revoluce, a proto se často vydávalo i druhé vydání; jestliže se materiál nevešel na čtyři stránky, vydávaly se přílohy k základnímu číslu, a jestliže došly další důležité zprávy, vydávaly se zvláštní přílohy a zvláštní vydání, tištěné jako letáky. Úvodníky, které určovaly stanovisko listu k nejdůležitějším otázkám revoluce, psali zpravidla Marx nebo Engels. Tyto články jsou označeny: „*Kolín" a „**Kolín". Někdy byly redakční články označené jednou hvězdičkou umístěny v jiných rubrikách listu (ve zprávách z Itálie, Francie, Anglie, Uher a jiných zemí). Každý z redaktorů listu se kromě toho, že zpracovával korespondenci a pomáhal šéfredaktorovi

POZNÁMKY

[1] Marxův článek „Berlínská krize" a série článků „Kontrarevoluce v Berlíně" jsou přímým ohlasem na události kolem příprav a počátku kontrarevolučního státního převratu v Prusku. 1. listopadu 1848 sesadil král Pfuelovu vládu; k moci se dostala otevřeně kontrarevoluční vláda Brandenburgova a Manteuffelova. 9. listopadu byl oznámen královský výnos, že se pruské Národní shromáždění překládá z Berlína do zapadlého městečka Brandenburgu. Tak začal státní převrat, který byl dovršen 5. prosince 1848 rozpuštěním shromáždění. „Neue Rheinische Zeitung", redigovaná Marxem, rozvinula energickou kampaň, aby mobilisovala masy k boji proti připravovanému kontrarevolučnímu převratu.

„*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*" [„Nové porýnské noviny. Orgán demokracie"] – list vycházel za Marxovy redakce jako deník v Kolíně od 1. června 1848 do 19. května 1849.

Marx a Engels ihned po návratu z emigrace do Německa přistoupili k uskutečnění svého plánu — vydávat revoluční tiskový orgán, který by účinně působil na lidové masy. Marx, Engels a jejich stoupenci vycházeli z konkrétních podmínek v Německu a vystoupili na politické dějiště jako levé, fakticky proletářské křídlo demokracie. Tím bylo určeno i zaměření „Neue Rheinische Zeitung", která vyšla s podtitulem „Orgán demokracie".

Jako bojový orgán proletářského křídla demokracie vychovávala „Neue Rheinische Zeitung" lidové masy a burcovala je do boje proti kontrarevoluci. Redakce se snažila pohotově informovat čtenáře o všech nejdůležitějších událostech německé a evropské revoluce, a proto se často vydávalo i druhé vydání; jestliže se materiál nevešel na čtyři stránky, vydávaly se přílohy k základnímu číslu, a jestliže došly další důležité zprávy, vydávaly se zvláštní přílohy a zvláštní vydání, tištěné jako letáky. Úvodníky, které určovaly stanovisko listu k nejdůležitějším otázkám revoluce, psali zpravidla Marx nebo Engels. Tyto články jsou označeny: „*Kolín" a „**Kolín". Někdy byly redakční články označené jednou hvězdičkou umístěny v jiných rubrikách listu (ve zprávách z Itálie, Francie, Anglie, Uher a jiných zemí). Každý z redaktorů listu se kromě toho, že zpracovával korespondenci a pomáhal šéfredaktorovi

v organisačních záležitostech, zabýval přesně vymezeným okruhem otázek. Engels psal kritické přehledy o debatách berlínského a frankfurtského Národního shromáždění a také druhé sněmovny pruského zemského sněmu, články o revoluční válce v Uhrách, o národně osvobozeneckém hnutí v Itálii, o válce ve Šlesviku-Holštýnu a v listopadu 1848 až lednu 1849 několik článků o Švýcarsku. Wilhelm Wolff psal články o agrární otázce v německé revoluci, o postavení rolníků a o rolnickém hnutí, zejména ve Slezsku, a také řídil rubriku „Z domova". Georg Weerth řídil rubriku veršovaných i prosaických fejetónů. Ernst Dronke, který byl po určitou dobu dopisovatelem „Neue Rheinische Zeitung" ve Frankfurtu nad Mohanem, napsal několik článků o Polsku a v březnu až květnu 1849 přehledy o událostech v Itálii. Ferdinand Wolf byl po dlouhou dobu dopisovatelem listu v Paříži. Účast Heinricha Bürgerse se podle Marxova a Engelsova svědectví omezila na jediný článek, a ten ještě Marx důkladně přepracoval. Ferdinand Freiligrath, který vstoupil do redakce v říjnu 1848, otiskoval v listu své revoluční básně.

Rozhodný a nesmiřitelný postoj listu, jeho bojovný internacionalismus, uveřejňování politických odhalení usvědčujících pruskou vládu i místní kolínské úřady, to všechno vyvolávalo proti listu hned od počátku štvanice feudálně monarchistického a liberálně buržoasního tisku a pronásledování ze strany vlády. Úřady odepřely Marxovi právo na pruské občanství, aby mu ztížily pobyt v Porýnské provincii, a vyvolaly proti redaktorům listu, především proti Marxovi a Engelsovi, celou řadu soudních procesů. Po zářijových událostech v Kolíně vyhlásily tam vojenské orgány 26. září 1848 stav obležení a zastavily některé demokratické listy, mezi nimi i „Neue Rheinische Zeitung". Engels, Dronke a Ferdinand Wolf, kterým hrozilo zatčení, museli dočasně opustit Kolín; Wilhelm Wolff byl nucen odjet na čas do Falce a nato se po několik měsíců musel skrývat před policejním pronásledováním přímo v Kolíně. Do ledna 1849 spočívalo hlavní břemeno práce v redakci včetně psaní úvodníků na Marxovi, protože Engels byl nucen odjet z Německa.

Přes všechno pronásledování a překážky ze strany policie hájila „Neue Rheinische Zeitung" statečně zájmy revoluční demokracie a proletariátu. V květnu 1849 za všeobecného nástupu kontrarevoluce pruská vláda využila toho, že Marxovi bylo odepřeno pruské občanství, a vydala příkaz, aby byl vypovězen z pruského území. Marxovo vypovězení a represálie proti ostatním redaktorům „Neue Rheinische Zeitung" byly příčinou, že list přestal vycházet. Poslední, 301. číslo „Neue Rheinische Zeitung", vytištěné rudou barvou, vyšlo 19. května 1849. V článku na rozloučenou, v němž se redaktoři listu obracejí ke kolínským dělníkům, prohlašují, že „jejich posledním slovem vždy a všude bude: osvobození dělnické třídy!". — *27.*

[2] Marx má na mysli článek „Brandenburgova vláda", uveřejněný 5. listopadu 1848 v „Neue Preussische Zeitung".

„*Neue Preussische Zeitung*" [„Nové pruské noviny"] — německý deník, který vycházel od června 1848 v Berlíně; byl orgánem kontrarevoluční dvorské kamarily a pruských junkerů. Byl též znám pod názvem „Kreuz-Zeitung" [„Křížové noviny"], protože v jeho záhlaví byl vyobrazen kříž. — *27.*

[3] Podle „*teorie dohody*" („Vereinbarungstheorie"), kterou pruská buržoasie ústy Camphausenovými a Hansemannovými ospravedlňovala svou zradu, mělo se pruské Národní shromáždění, zůstávajíc „na půdě práva", omezit na zavedení konstitučního zřízení v dohodě s korunou. — *27.*

[4] Tento článek i několik dalších článků napsal Engels za svého nuceného pobytu ve Švýcarsku. 26. září 1848 byl v Kolíně vyhlášen stav obležení a vydán zatykač na některé redaktory „Neue Rheinische Zeitung", mezi nimi i na Engelse. Engels emigroval z Pruska do Belgie, ale odtamtud byl ihned vypovězen do Francie. Po krátkodobém pobytu v Paříži se vydal v říjnu pěšky do Švýcarska (viz jeho rukopis „Z Paříže do Bernu", Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 503—521). Kolem 9. listopadu přijel do Bernu a zůstal tam do ledna 1849. Z emigrace posílal Engels soustavně do „Neue Rheinische Zeitung" články a také řadu poznámek informativního rázu. Ve svých článcích „Bývalé knížectví", „Nové zastupitelské instituce. — Úspěchy hnutí ve Švýcarsku", „Volby do Spolkového soudu", „Portréty členů spolkové rady", „Národní rada" a „Švýcarský tisk" Engels výstižně líčí omezenost a provincialismus politického života tehdejší švýcarské spolkové republiky, která byla ideálem jihoněmeckých maloburžoasních demokratů. — *29.*

[5] *Knížectví Neuenburg a Valendis* (německý název pro Neuchâtel s panstvím Valangin) bylo v letech 1707—1806 státečkem podřízeným Prusku. Roku 1806, za napoleonských válek, připadl Neuchâtel Francii. Roku 1815 byl podle rozhodnutí vídeňského kongresu připojen ke Švýcarskému spolku jako jeho 21. kanton, přitom však zůstával vasalsky závislý na Prusku. 29. února 1848 vypukla v Neuchâtelu buržoasní revoluce, která skoncovala s pruskou nadvládou a vyhlásila republiku. Roku 1857 bylo Prusko nuceno zříci se oficiálně nároků na Neuchâtel. — *29.*

[6] *Svatá hermandada* — svaz španělských měst, vytvořený koncem 15. století královskou mocí, která se snažila využít měšťanstva v boji proti velkým feudálům za zájmy absolutismu. Od poloviny 16. století vykonávaly ozbrojené síly svaté hermandady policejní funkce. V přeneseném smyslu se pak názvem svatá hermandada označovala policie. — *29.*

[7] „*Constitutionnel neuchâtelois*" [„Neuchâtelské konstituční noviny"] — švýcarský konstitučně monarchistický list, který vycházel v Neuchâtelu od roku 1831 do února 1848.

„*Le Républicain neuchâtelois*“ [„Neuchâtelský republikán“] — švýcarský buržoasně republikánský list, který vycházel od března 1848 do října 1849 v La Chaux de Fonds a od listopadu 1849 do roku 1856 v Neuchâtelu. — *30.*

[8] *Sonderbund* — separátní spolek sedmi hospodářsky zaostalých katolických švýcarských kantonů, který byl založen roku 1843, aby zabránil provedení pokrokových buržoasních reforem ve Švýcarsku a udržel výsady církve a jezuitů. Když se v červenci 1847 švýcarský sněm usnesl na rozpuštění Sonderbundu, zahájil Sonderbund počátkem listopadu válku proti ostatním kantonům. 23. listopadu 1847 byla armáda Sonderbundu rozdrcena vojsky spolkové vlády. — *31.*

[9] Poslanci Spolkového sněmu (Tagsatzung), do roku 1848 zákonodárného orgánu Švýcarska, byli spoutáni takovými instrukcemi vlád svých kantonů, že bylo nanejvýš nesnadné prosadit ve sněmu nějaká pokroková opatření. — *31.*

[10] *Moderados* (tj. umírnění) — název strany umírněných liberálů ve Španělsku, která vznikla v období buržoasní revoluce v letech 1820—1823 po rozštěpení strany liberálů na pravé křídlo, moderados, a levé křídlo, exaltados (radikální). — *32.*

[11] „*Revue de Genève et Journal Suisse*“ [„Ženevský přehled a švýcarské noviny“] — orgán radikální strany, který vycházel v Ženevě od roku 1842; pod tímto názvem vycházel do roku 1861. — *33.*

[12] Roku 1847 schválil Spolkový sněm (Tagsatzung) novou ústavu, kterou se Švýcarsko změnilo ze spolku států ve spolkový stát, byla zrušena privilegia klášterů a zakázána činnost jezuitského řádu. Tohoto vítězství nad feudálně klerikální reakcí dosáhla buržoasie za podpory lidových mas. — *33.*

[13] 24. října vypukla ve Freiburgu (francouzský název Fribourg) vzpoura podnícená katolickým duchovenstvem; jejím cílem bylo svrhnout demokratickou vládu tohoto kantonu, která se dostala k moci po porážce Sonderbundu. Vzpoura byla brzy potlačena. — *34.*

[14] *Vilém Tell* — hrdina lidových pověstí o osvobozenecké válce Švýcarů proti Habsburkům na konci 13. a na začátku 14. století; pověsti ho líčí jako obratného lukostřelce, který zabil rakouského místodržitele. — *34.*

[15] Narážka na výrok Bedřicha Viléma IV. o Brandenburgově vládě: „Buďto Brandenburg ve shromáždění, nebo shromáždění v Brandenburgu.“ Tento výrok citovala „Neue Preussische Zeitung“ v čísle z 9. listopadu 1848 a vykládala jej tak, že „Brandenburg bude ve shromáždění a shromáždění v Brandenburgu“. — *36.*

[16] Marx tím míní dynastii Hohenzollernů, která měla od roku 1417 v držení markrabství braniborské. — *36.*

[17] Podle podání uspořádal císař Karel V. krátce před svou smrtí svůj vlastní pohřeb a sám se pohřebních obřadů zúčastnil. — *36.*

[18] Řád hrdelního práva Karla V. (Constitutio criminalis Carolina) schválený říšským sněmem v Řezně roku 1532 se vyznačoval velmi krutými tresty. — *36.*

[19] Francouzský král Ludvík XVI. (Ludvík Capet) se za lidového povstání 10. srpna 1792 pokoušel hledat útočiště v Národním shromáždění. 10. srpna byla svržena monarchie; na druhý den byl král zatčen. Konvent, který Ludvíka XVI. soudil, uznal jej vinným ze spiknutí proti svobodě národa a bezpečnosti státu a odsoudil jej k trestu smrti. 21. ledna 1793 byl Ludvík XVI. sťat gilotinou. V „Neue Rheinische Zeitung“ v číslech 19, 21, 22, 26 a 98 z 19., 21., 22. a 26. června a z 9. září 1848 byla otištěna řada článků o soudu nad Ludvíkem XVI. — „Debaty Národního konventu o Ludvíku Capetovi, bývalém králi francouzském“. — *36.*

[20] Většina slovanských poslanců rakouského říšského sněmu v roce 1848 byla z buržoasně statkářských kruhů, které usilovaly o vytvoření spolkového slovanského státu pod vedením monarchického Rakouska. — *37.*

[21] Když byl 9. listopadu 1848 v pruském Národním shromáždění přečten královský výnos, jímž se shromáždění překládalo z Berlína do Brandenburgu, opustila většina poslanců pravého křídla poslušně zasedací síň. — *37.*

[22] Marx používá obrazu z Heinovy předmluvy k jeho knize „Kaldorf o šlechtě v dopisech hraběti M. von Moltkemu“, která vyšla roku 1831: „Galský kohout zakokrhal nyní podruhé a v Německu se také rozednilo.“ Kokrhání galského kohouta tu symbolisuje francouzskou revoluci. — *39.*

[23] Schiller, „Panna Orleánská“, dějství III, výstup VI. — *40.*

[24] Shakespeare, „Troilus a Kresida“, 3. jednání, 3. scéna. — *40.*

[25] „*Le Moniteur universel*“ [„Všeobecný zpravodaj“] — francouzský deník, oficiální vládní orgán; vycházel v Paříži od roku 1789. Za francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století byl orgánem revoluční vlády. — *40.*

[26] 3. listopadu 1848 otiskla „Kölnische Zeitung" poznámku o domnělém africkém kmeni „Hyghlanů", pololidí, poloopic; „mnozí z nich", pravilo se v této poznámce, „se učí arabsky". V čísle z 5. listopadu se „Neue Rheinische Zeitung" vysmála této zprávě a mimo jiné poznamenala, že „tento objev... má rozhodně obrovský význam pro stranu vzdychalů, kterým se v Hyghlanech dostává důstojné posily". O vzdychalech viz poznámku 170. — *40.*

[27] V prosinci 1848 se měly konat ve Francii presidentské volby podle ústavy schválené 4. listopadu 1848. Tato ústava, která dávala presidentovi jako hlavě výkonné moci velkou pravomoc, byla svědectvím rostoucí kontrarevolučnosti vládnoucí třídy, buržoasie, poplašené červnovým povstáním pařížských dělníků. Ve volbách, které se konaly 10. prosince, byl zvolen za presidenta Ludvík Bonaparte. — *40.*

[28] Marx přirovnává události v Berlíně 11. listopadu 1848 k událostem v Paříži 20. června 1789. 8. listopadu 1848 byl podepsán královský výnos, že se pruské Národní shromáždění překládá z Berlína do Brandenburgu. Jako odpověď na toto královo nařízení usnesla se většina Národního shromáždění, že bude pokračovat v zasedání v Berlíně. 10. listopadu bylo shromáždění vyhnáno ze svého dosavadního sídla — budovy činohry — a 11.—13. listopadu zasedalo v budově střeleckého klubu. — *42.*

[29] „*Kölnische Zeitung*" [„Kolínské noviny"] — německý deník, který pod tímto názvem vycházel od roku 1802; v letech 1848—1849 se v něm odrážel zbabělý a kontrarevoluční postoj pruské liberální buržoasie; vedl neustále úporný boj proti „Neue Rheinische Zeitung". — *42.*

[30] V „Neue Rheinische Zeitung", čís. 142 (druhé vydání) a v čís. 143 ze 14. a 15. listopadu 1848 byl uveřejněn článek Georga Weertha „Odepření daní v Anglii v souvislosti s reformou z roku 1832". — *42.*

[31] Tento redakční úvod předeslal Marx sérii článků uveřejněných pod názvem „Pan Cavaignac" v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 142 (druhé vydání), 145 (zvláštní příloha), 146 a 147 (druhé vydání) ze 14., 17., 18. a 19. listopadu 1848. Byly to v podstatě články přetištěné (a poněkud pozměněné) z listu „La Presse", kde byly uveřejněny ve dnech 7. až 11. listopadu 1848 pod společným názvem „Pan Cavaignac před komisí vyšetřující povstání z 23. června". — *44.*

[32] Parafráze přezdívky „malý kaprál", kterou dali Napoleonovi I. francouzští vojáci; narážka na to, že Ludvík Bonaparte byl za své emigrace v Anglii členem oddílu zvláštní pořádkové služby (special constables), která značně přispěla ke zmaření chartistické demonstrace 10. dubna 1848. — *44.*

[33] Narážka na to, že se generál Cavaignac účastnil dobytí Alžírska a že tam jako guvernér v roce 1848 krvavě potlačil arabské národně osvobozenecké hnutí. Právě těmito „hrdinskými činy" si u francouzské buržoasie získal pověst spolehlivého „ochránce pořádku". — *44.*

[34] „*La Presse*" [„Tisk"] — deník, který vycházel v Paříži od roku 1836; v letech 1848—1849 byl orgánem buržoasních republikánů, později bonapartistů. Ve čtyřicátých letech 19. století byl jeho redaktorem Emile Girardin. — *44.*

[35] *Porýnský krajský výbor demokratů*, v němž měl vedoucí úlohu Marx, řídil činnost demokratických organisací Porýnské provincie a Vestfálska.

Koncem června 1848 byl na základě usnesení prvního demokratického kongresu ve Frankfurtu nad Mohanem ustaven ze zástupců tří kolínských demokratických organisací — Demokratické společnosti, Dělnického spolku a Spolku dělníků a zaměstnavatelů — ústřední výbor. Tento výbor plnil dočasně, až do svolání porýnského sjezdu demokratů, funkci krajského výboru. První porýnský sjezd demokratů, který se konal v Kolíně 13. a 14. srpna 1848 za účasti Marxe a Engelse, potvrdil ústřední výbor tří kolínských demokratických spolků ve funkci Porýnského krajského výboru demokratů; tento výbor působil nejen v Porýnské provincii, ale také ve Vestfálsku. Sjezd se usnesl, že je nutno pracovat mezi továrními dělníky i mezi rolníky.

Na začátku kontrarevolučního převratu v Prusku vyzval Porýnský krajský výbor demokratů 14. listopadu 1848, ještě než se o tom usneslo Národní shromáždění, obyvatelstvo Porýnské provincie, aby odepřelo platit daně.

Provolání krajského výboru demokratů mělo v Porýnské provincii velký ohlas. V druhém vydání čísla 147 „Neue Rheinische Zeitung" z 19. listopadu 1848 byla uveřejněna zpráva o odporu proti vymáhání daní ve městech i na venkově, ve Witlichu, Bernkastelu, Bonnu, Kolíně a Neuheimu, a v závěru se pravilo: „Berlín může být uhájen jen revoluční energií provincií, velká provinční města, zejména hlavní města provincií, mohou být uhájena jen revoluční energií vesnice. *Odepření daní* (jak přímých, tak *nepřímých*) skýtá *vesnici* vhodnou příležitost zasloužit se o revoluci." — *45.*

[36] Marx má na mysli *Zákon o ochraně osobní svobody* (podle anglického zákona z roku 1679 byl nazýván Habeas Corpus Act), schválený pruským Národním shromážděním 28. srpna 1848; pruská vláda tento zákon od samého počátku hrubě porušovala. — *46.*

[37] Název článku převzal Marx ze šesté knihy Goethova románu „Viléma Meistera léta učednická". — *49.*

[38] „Neue Preussische Zeitung" měla v záhlaví kříž zemědělský, kolem něhož byl nápis: „Kupředu s Bohem za krále a vlast." Dále se v textu článku cituje „Neue Preussische Zeitung", čís. 115 z 11. listopadu 1848. — *49.*

[39] Marxova ironická narážka na určitou podobu mezi opatřením, které navrhoval pruský ministr financí Hansemann (nucená půjčka jako prostředek k oživení peněžního oběhu), a názory holandského bursovního spekulanta z 18. století Pinta (hra na burse jako činitel podporující oběh). Srovnej článek „Návrh zákona o nucené půjčce a jeho zdůvodnění" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 289—298). — *49.*

[40] Auerswaldova a Hansemannova vláda (takzvaná „vláda činu") byla u moci od 25. června do 21. září 1848.

V létě roku 1848 byl v Berlíně organisován vedle normální policie ozbrojený neuniformovaný útvar, který měl zasahovat jednak při srocování a masových lidových akcích, jednak měl provádět výzvědnou činnost. Těmto policistům se říkalo konstáblové podle členů zvláštní pořádkové služby (special constables) v Anglii, kteří značně přispěli ke zmaření chartistické demonstrace 10. dubna 1848. — *49.*

[41] *Santa casa* [Svatý dům] — název sídla inkvisice v Madridu. — *49.*

[42] *Haleny, muži v halenách* (Blousenmänner) — označení příslušníků čtvrtého stavu, dělníků; používalo se také o revolucionářích. — *52.*

[43] Heine, „Německo. Zimní pohádka", kap. VIII. — *52.*

[44] „*Preussischer Staats-Anzeiger*" [„Pruský státní věstník"] — list založený v Berlíně roku 1819; od roku 1819 do dubna 1848 byl polooficiálním orgánem pruské vlády; od května 1848 do července 1851 vycházel pod tímto názvem jako oficiální orgán pruské vlády.

„*Vossische Zeitung*" [„Vossovy noviny"] — tak byl podle svého majitele nazýván deník „Königlich privilegirte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen" [„Královsky privilegované berlínské noviny pro záležitosti státu a vědy"], který vycházel pod tímto názvem v Berlíně od roku 1785. Ve čtyřicátých letech 19. století zastával list umírněně liberální směr. — *55.*

[45] Takzvaná „čtvrť tajných radů" byla čtvrť v jihozápadním Berlíně, obydlená převážně pruskými úředníky. — *55.*

[46] 31. října 1848, když došla zpráva o zvěrstvech rakouské kontrarevoluce při potlačení povstání ve Vídni, konala se v Berlíně masová lidová demonstrace; 8. prapor občanské gardy provokativně zaútočil na bezbranné dělníky strojírenských závodů a demonstraci rozehnal. Pruská reakce využila této provokace k tomu, aby vystřídala Pfuelovu vládu otevřeně kontrarevoluční vládou Brandenburgovou. — *55.*

[47] Radnice byla v centru Berlína ve čtvrti, která si v polovině 19. století zachovávala starý název Kölln nebo Altkölln. 14. listopadu 1848 tam zasedalo pruské Národní shromáždění. — *55.*

[48] Kvůli tomuto provolání byl proti členům Porýnského krajského výboru demokratů Marxovi, Schapperovi a Schneiderovi II zaveden soudní proces (viz tento svazek, str. 254—271). — *58.*

[49] Podle švýcarské ústavy, schválené 12. září 1848, byli členové Spolkového soudu voleni na společném zasedání obou sněmoven Spolkového shromáždění — Národní rady a Stavovské rady. — *59.*

[50] „*Schweizerische National-Zeitung*" [„Švýcarské národní noviny"] — buržoasní deník, který vycházel od roku 1842 v Basileji. — *59.*

[51] Engels tím míní protidemokratické povstání ve Freiburgu 24. října 1848 (viz poznámku 13). Biskup Marilley byl iniciátorem tohoto povstání. — *60.*

[52] „*Nouvelliste Vaudois*" [„Waadtský věstník"] — švýcarský buržoasní list, založený roku 1798; vycházel v Lausanne do roku 1914; ve čtyřicátých letech zastával radikální směr. — *60.*

[53] „*Courrier Suisse*" [„Švýcarský posel"] — reakční list, který vycházel v Lausanne od roku 1840 do roku 1853. — *60.*

[54] 25. října byl biskup Marilley zatčen. 30. října se konala ve Freiburgu konference zástupců vlád kantonů spadajících do diecése (Freiburg, Bern, Waadt, Neuchâtel a Ženeva). Na konferenci bylo usneseno pustit biskupa Marilleye na svobodu, zakázat mu však pobyt a činnost na území všech pěti kantonů. 13. prosince byl Marilley vypovězen ze země a ve vyhnanství žil do roku 1856. — *60.*

[55] Jde o druhý porýnský sjezd demokratů, který se konal v Kolíně 23. listopadu 1848. Na sjezdu se projednávaly otázky týkající se kampaně za odepření daní a otázka zapojení rolnictva do boje proti kontrarevoluci. Sjezdu se účastnil Marx. — *63.*

[56] V souvislosti s dopisem státního návladního Heckera redakci „Neue Rheinische Zeitung", v němž se Hecker pokoušel vyvrátit obvinění vznesené proti němu a vrchnímu státnímu návladnímu Zweiffelovi, vyjádřil se Marx o kolínské prokuratuře ironicky jako o „novém, slibném spolupracovníku" „Neue Rheinische Zeitung" (viz článek „Soudní vyšetřování ‚Neue Rheinische Zeitung'", Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 198—200). — *65.*

[57] Do frankfurtského Národního shromáždění bylo podle rozdílných ustanovení v různých německých zemích zvoleno 589 poslanců; 18. května 1848 se sešlo 384 poslanců k slavnostnímu zahájení v chrámu sv. Pavla. Bylo mezi nimi 122 správních úředníků, 95 soudních úředníků, 103 učenců, 81 advokátů, 21 duchovních, 17 průmyslníků a obchodníků, 15 lékařů, 12 důstojníků, 40 statkářů, avšak ani jeden dělník nebo malý rolník.

Lenin nazval frankfurtský parlament „žalostným shromážděním ubohých žvanilů", protože liberální buržoasie, která měla ve shromáždění většinu, vedla jen nekonečné řeči a svou nerozhodností a zbabělostí napomáhala reakčním silám. — *68.*

[58] Na zasedání z 20. listopadu 1848 prohlásilo frankfurtské Národní shromáždění, že „usnesení vydané shromážděním, jež zůstalo v Berlíně, o tom, že se zastavuje vybírání daní, je zjevně protiprávní, ohrožuje státní společnost a je neplatné". Toto usnesení bylo přijato 275 hlasy proti 150. — *68.*

[59] Když deputace kolínské městské rady spolu s jinými porýnskými deputacemi žádala o audienci u krále, ministerský předseda Brandenburg zamítl jejich žádost. Když pak deputace poznamenaly, že zatím nebudou platit daně, řekl na to ministerský předseda, že si pro ně přijde s bodáky. 21. listopadu 1848 zaslal Brandenburg deputacím přípis, v němž je žádal, aby předložily své „názory a přání" písemně. Tento přípis byl otištěn v „Kölnische Zeitung", čís. 314 z 23. listopadu 1848 . — *70.*

[60] Frankfurtské Národní shromáždění se 28. června 1848 usneslo, že má být vytvořena prozatímní ústřední moc skládající se z říšského správce (na tento úřad byl navržen rakouský arcivévoda Jan) a říšské vlády. Prozatímní ústřední moc, která neměla vlastní rozpočet a armádu, neměla žádnou reálnou moc a byla jen vykonavatelem kontrarevoluční politiky německých panovníků. — *71.*

[61] „*Le National*" [„Národní noviny"] — francouzský deník, který vycházel v Paříži od roku 1830 do roku 1851; ve čtyřicátých letech byl orgánem umírněných buržoasních republikánů; Jules Bastide byl v letech 1836—1846 redaktorem zahraničně politické rubriky listu.

„*Revue Nationale*" [„Národní revue"] — časopis křesťanskodemokratického směru, který vydával Philippe Buchez a Jules Bastide v Paříži od května 1847 do července 1848 .— *71.*

[62] Cesta Maxmiliana Gagerna do Berlína a Šlesviku, kde se měl z pověření vlády říšského správce účastnit jednání o příměří s Dánskem, skončila naprostým neúspěchem, protože Prusko a Dánsko představitele bezmocné ústřední moci úplně ignorovaly.

Marx srovnává tuto bezvýslednou Gagernovu cestu s osudem hrdinky románu Johanna Timothea Hermese „Sophiens Reise von Memel nach Sachsen" [„Žofiina cesta z Memelu do Saska"], který byl v Německu koncem 18. a počátkem 19. století velmi rozšířen; Žofie strávila na své cestě přes deset let, aniž se dostala k cíli. — *72.*

[63] V dubnu 1848 vypuklo v Bádensku republikánské povstání, v jehož čele stáli maloburžoasní demokraté Friedrich Hecker a Gustav Struve. Bylo zahájeno vpádem republikánských oddílů od švýcarských hranic. Koncem dubna bylo toto špatně připravené a špatně organisované povstání potlačeno. — *72.*

[64] *Hlavní kanton* (Vorort) se nazýval ten ze švýcarských kantonů, kde se konalo zasedání Spolkového sněmu (Tagsatzung) a později Spolkového shromáždění. — *72.*

[65] *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi* — ať cokoli činí pomatení vládci, vše odpykají Achajští (Horatius, „Poslání", kniha I, poslání II). — *73.*

[66] Tato nóta německé ústřední moci zaslaná bernské vládě, datovaná 23. října 1848, byla uveřejněna ve „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung" 6. listopadu 1848. — *73.*

[67] *Rinaldo Rinaldini* — hrdina stejnojmenného románu německého spisovatele Christiana Augusta Vulpia; tento román, který patří mezi takzvané „zbojnické" romány, vyšel koncem 18. století a byl velmi populární.

Karel Moor — hlavní hrdina Schillerova dramatu „Loupežníci". *Janek hrdlořez* (Schinderhannes) — přezdívka německého loupežníka Johanna Bücklera, který žil koncem 18. a počátkem 19. století. — *74.*

[68] Narážka na Ludvíka Bonaparta, který spekuloval se svým příbuzenstvím s Napoleonem I. — *74.*

[69] Heine, „Německo. Zimní pohádka", kap. XXI. — *76.*

[70] Po porážce bádenského republikánského povstání v dubnu 1848 emigroval jeden z jeho vůdců Friedrich Hecker do Švýcarska, kde žil ve vesnici Muttenz (kanton Basilej); v září pak odjel do Ameriky. — *77.*

[71] 20. listopadu 1848 přijalo frankfurtské Národní shromáždění usnesení, jímž se vyzývala ústřední moc, aby působila prostřednictvím říšských komisařů v Berlíně na jmenování vlády, která by měla důvěru země, tj. vlády, která by byla pro pruskou buržoasii přijatelnější než otevřeně kontrarevoluční vláda Brandenburgova a Manteuffelova. — *80.*

[72] Tyto výrazy převzal Marx z provolání Drigalského k düsseldorfskému obyvatelstvu; „Neue Rheinische Zeitung" je uveřejnila hned za tímto článkem. V tomto dokumentu se pravilo:

„Jako komunista věrně oddaný Bohu a svému králi prohlašuji tímto, že pro podporu svých ubohých bratří z celého obvodu Düsseldorfu budu každoročně, dokud zde budu žít, vyplácet prostřednictvím zdejší hlavní krajské pokladny částku 1000 tolarů v měsíčních příspěvcích místní městské chudinské pokladně... Spoluobčané! Následujte tohoto příkladu a buďte komunisty v ušlechtilém smyslu slova — a brzy bude zde i všude nastolen klid, mír a důvěra.

Düsseldorf 23. listopadu. Občan von Drigalski."

Když vyšel tento Marxův článek, byl z podnětu Drigalského zaveden proti „Neue Rheinische Zeitung" soudní proces pro pomluvu (viz tento svazek, str. 592). — *81.*

[73] Míní se prohlášení düsseldorfského vrchního poštovního ředitele Maurenbrechera proti vměšování občanské gardy do poštovních záležitostí, které bylo vydáno 21. listopadu 1848. — *83.*

[74] O zákonu na ochranu osobní svobody viz poznámku 36. — *84.*

[75] *Code pénal* — trestní zákoník, platný ve Francii od roku 1811, byl zaveden v oblastech západního a jihozápadního Německa obsazených Francouzi; Code pénal zároveň s Napoleonovým občanským zákoníkem zůstal v Porýnské provincii v platnosti, i když byla roku 1815 znovu připojena k Prusku. — *85.*

[76] Viz článek „Státní návladní Hecker a ‚Neue Rheinische Zeitung'" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 480—484). — *86.*

[77] Viz článek „Zatýkání" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 188 až 190). — *86.*

[78] Z básně německého básníka z konce 18. a začátku 19. století Matthiase Claudia „Píseň o rýnském víně". — *86.*

[79] *Disch* — hotel v Kolíně; *Mielentz* — hotel v Berlíně, kde 15. listopadu 1848 zasedalo pruské Národní shromáždění. — *86.*

[80] Koncem září 1848 požádal říšský ministr spravedlnosti kolínskou prokuraturu, aby dala soudně stíhat redakci „Neue Rheinische Zeitung" pro sérii fejetonů, v nichž byl jako rytíř Schnapphahnski zesměšňován známý reakcionář kníže Lichnowski. Fejetony „Život a skutky slavného rytíře Schnapphahnského" napsal Georg Weerth a byly uveřejňovány bez podpisu v „Neue Rheinische Zeitung" v srpnu—září a prosinci 1848 a v lednu 1849. — *87.*

[81] Vláda curyšského kantonu, zvolená podle ústavy z roku 1831, byla 6. září 1839 svržena pučem konservativců a klerikálů. Po vítězství ve volbách roku 1845 se znovu dostali k moci liberálové. — *88.*

[82] Stephan Franscini, „Statistica della Svizzera", Lugano 1827; „Nuova statistica della Svizzera", 1848. — *90.*

[83] „*Gazette de Lausanne et Journal Suisse*" [„Lausannské noviny a švýcarský deník"] — buržoasní deník, založený v Lausanne roku 1798. — *90.*

[84] *Commission du pouvoir exécutif* [Komise výkonné moci] — vláda francouzské republiky, zvolená Ústavodárným shromážděním 10. května 1848 místo prozatímní vlády, která složila svou funkci. Existovala do 24. června 1848, kdy byla nastolena Cavaignacova diktatura. — *92.*

[85] Jde o anonymní brožuru „Deutschland in seiner tiefen Erniedrigung" [„Německo ve svém hlubokém ponížení"], která vyšla v Norimberku roku 1806. Za vydání této brožury, namířené proti napoleonskému panství a prodchnuté vlasteneckým duchem, daly francouzské úřady knihkupce Johanna Philippa Palma zastřelit. — *93.*

[86] „Zpráva výboru pro rakouské záležitosti k interpelacím poslanců Venedeye, Heinricha Simona, Wiesnera a Bauernschmieda a k četným peticím, které se týkají rakouských záležitostí" byla uveřejněna v publikaci „Verhandlungen der deutschen verfassunggebenden Reichsversammlung zu Frankfurt am Main" [„Jednání německého říšského ústavodárného shromáždění ve Frankfurtu nad Mohanem"], sv. 2, Frankfurt nad Mohanem 1848—1849, str. 602—619. — *93.*

[87] *Eisele a Beisele* — komické postavy z anonymně vydaného pamfletu Johanna Wilhelma Christerna „Doctor Eisele's und Baron von Beisele's Landtagsreise im April 1847. Genrebilder aus der neuesten Zeitgeschichte" [„Cesta doktora Eisele a barona von Beisele na zasedání zemského sněmu v dubnu 1847. Žánrové obrázky ze soudobých dějin"], Lipsko 1847. — *94.*

[88] Míní se tím satirická báseň Karla Arnolda Kortuma „Die Jobsiade. Ein komisches Heldengedicht" [„Jobsiada. Komický hrdinský epos"], která vyšla roku 1784 a několikrát byla znovu vydána v 19. století. Přiložená žertovná cestovní mapa představovala spletitý labyrint. — *94.*

[89] Parafráze verše ze Schillerovy básně „Der Taucher" [„Potapěč"]. — *94.*

[90] Welcker byl jedním z vydavatelů mnohosvazkového díla „Staats-Lexikon oder Encyclopädie der Staatswissenschaften" [„Politický slovník aneb encyklopedie státovědy"], jehož první vydání vyšlo v Altoně v letech 1834 až 1848. — *94.*

[91] Zlidovělá píseň Ernsta Moritze Arndta. — *95.*

[92] Arie z Rossiniho opery „Tancredo". — *95.*

[93] Z rozhodnutí vídeňského kongresu (1814—1815) bylo území na pravém a levém břehu Rýna připojeno k Prusku. K titulu pruského krále přibyl vedle ostatních i titul dolnorýnského velkovévody. V manifestu z 5. dubna 1815, který Bedřich Vilém III. vydal u příležitosti připojení této oblasti k Prusku, slíbil, že zavede v Porýnské provincii a v celé zemi zastupitelské instituce. — *100.*

[94] *10. dubna 1848* byla v Londýně zásahem vojsk a zvláštní pořádkové služby (special constables) zmařena chartistická demonstrace; chartisté chtěli parlamentu odevzdat třetí petici, žádající přijetí Lidové charty.

15. května 1848 bylo s pomocí buržoasní národní gardy potlačeno revoluční vystoupení pařížských dělníků.

25. června 1848 bylo utopeno v krvi povstání pařížského proletariátu.

6. srpna 1848 dobyla rakouská vojska Milán a potlačila národně osvobozenecké hnutí v severní Itálii.

1. listopadu 1848 obsadila Windischgrätzova vojska Vídeň. — *101.*

[95] *Vítězství lidu ve Vídni 15. a 26. května.* — 15. května 1848 zahájili ve Vídni dělníci a studenti ozbrojený boj proti ústavě, kterou vyhlásila Pillersdorfova vláda 25. dubna. Touto ústavou se zaváděl dvoukomorový systém a dělníci jako nemajetní neměli být připuštěni k volbám. Feudální břemena rolníků zůstávala. Dělníci a studenti bojovali také proti vládnímu výnosu o rozpuštění revolučního ústředního výboru, v němž byli zástupci studentů a národní gardy a který se v těch dnech stal centrem boje proti ústavě.

Vláda byla nucena odvolat výnos o rozpuštění ústředního výboru, prohlásit, že ústava je jen prozatímní, a oznámit, že říšský sněm bude mít jen jednu sněmovnu. Zároveň byl odvolán volební census.

26. května 1848 rozpustila vláda akademickou legii, vojenskou organisaci revolučních studentů. Znovu došlo k dělnickým a studentským bouřím, a tak byla vláda nucena odvolat i toto nařízení a učinit další ústupky. — *102.*

[96] U Custozy (severní Itálie) porazila 25. července 1848 rakouská armáda pod velením Radeckého piemontskou armádu. — *103.*

[97] Viz články „‚Vzorný stát' Belgie" a „‚Vzorný konstituční stát'" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 343—346 a 477—479). — *110.*

[98] *Ajax* — postava ze Shakespearovy komedie „Troilus a Kresida", typ hrubého a chvástavého vojáka. — *111.*

[99] *Sonderbund* — viz poznámku 8. — *114.*

[100] *Doktor Bartolo* — postava z Beaumarchaisových komedií „Lazebník sevillský" a „Figarova svatba" a ze stejnojmenných oper Rossiniho a Mozarta. — *120.*

[101] 5. prosince 1848 bylo vydáno královské nařízení o rozpuštění pruského Národního shromáždění. Ve výkladu k tomuto nařízení obviňoval kabinet shromáždění, že se nepodřídilo výnosu z 8. listopadu, jímž se jeho zasedání překládalo z Berlína do Brandenburgu — opatření, které prý mělo za účel „zabezpečit svobodu debat lidových zástupců před anarchistickým hnutím v hlavním městě a jeho teroristickým vlivem". — *126.*

[102] *„Dohodovací shromáždění"* („Vereinbarungsversammlung") nazývali Marx a Engels pruské Národní shromáždění, které bylo svoláno do Berlína v květnu 1848, aby „v dohodě s korunou" vypracovalo ústavu. Tím, že shromáždění přijalo tuto zásadu jako základ pro svou činnost, zřeklo se zásady svrchovanosti lidu. — *127.*

[103] Zároveň s rozpuštěním pruského Národního shromáždění 5. prosince 1848 byla zveřejněna oktrojovaná ústava. Podle této ústavy se zaváděl dvoukomorový systém, přičemž první sněmovna se stala zavedením věkového a majetkového censu privilegovanou „panskou sněmovnou"; ke dvoustupňovým volbám do druhé sněmovny byli podle volebního zákona z 6. prosince 1848 připuštěni pouze takzvaní „samostatní Prusové". Ústava propůjčovala královské moci rozsáhlou pravomoc a výslovně připouštěla možnost revise článků ústavy, což usnadňovalo další nástup kontrarevoluce. — *127.*

[104] *Jobsiáda* — viz poznámku 88. — *127.*

[105] Princ Pruský, jeden z nejvíce lidem nenáviděných předáků reakční dvorní kamarily, uprchl za březnové revoluce 1848 do Anglie, ale už 4. června 1848 se vrátil za podpory Camphausenovy vlády do Berlína. 6. června se Camphausen na zasedání pruského Národního shromáždění pokoušel vylíčit tento zbabělý útěk jako studijní cestu. — *128.*

[106] Z Heinovy básně „Ponocného příchod do Paříže". — *128.*

[107] Marx má na mysli to, že generál Wrangel, který byl blízký dvorské kamarile, byl 15. září 1848 jmenován vrchním velitelem braniborského vojenského okruhu, do něhož patřil Berlín. Markrabství braniborské, které bylo původně jádrem Pruska, se ve středověku skládalo ze dvou částí, Kurmark a Neumark; odtud i jeho název Marky (Marken). — *128.*

[108] Takto nazývali Marx a Engels zde i v jiných článcích ironicky Camphausena narážejíce na podtitul tehdy velmi známé knihy Karla Rottecka „Allgemeine Geschichte vom Anfang der historischen Kenntniss bis auf unsere Zeiten; für denkende Geschichtsfreunde" [„Všeobecné dějiny od počátku historických znalostí až po naši dobu; pro hloubavé přátele dějin"], Freiburg a Kostnice 1813—1818. — *128.*

[109] Viz poznámku 39. — *128.*

[110] Viz článek „Pád Camphausenovy vlády" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 116—117). — *128.*

[111] *Druhý Spojený zemský sněm* byl svolán 2. dubna 1848 za Camphausenovy vlády. Tento stavovský orgán svolaný proto, aby byla zachována „právní kontinuita", schválil zákon o volbách do pruského Národního shromáždění a dal souhlas k půjčce, kterou Spojený zemský sněm z roku 1847 vládě nepovolil. Nato byl sněm 10. dubna 1848 rozpuštěn. — *129.*

[112] Narážka na Camphausena, který v mládí obchodoval s obilím a tuky, a na Hansemanna, který začínal jako obchodník s vlnou. — *135.*

[113] *Puer robustus sed malitiosus* — silný, ale zlovolný hoch. Viz Hobbesovu předmluvu k jeho knize „De Cive" [„O občanu"], jejíž první vydání vyšlo anonymně v Paříži roku 1642. — *137.*

[114] Marx se zde odvolává na několikeré lživé sliby pruských králů, že zavedou v zemi ústavu a zastupitelské instituce. Výnos z 22. května 1815 sliboval, že budou vytvořeny „lidové zastupitelské orgány, tj. že v Prusku budou ustavena provinční stavovská shromáždění, že bude svolán celopruský zastupitelský orgán a vyhlášena ústava. Podle zákona o státním dluhu ze 17. ledna 1820 se směly uzavírat státní půjčky jen se souhlasem stavovského zastupitelstva (zemských sněmů). Avšak všechny tyto sliby, učiněné pod nátlakem buržoasně opozičního hnutí, zůstaly na papíře. Zůstalo jen při tom, že podle zákona z 5. června 1823 byla utvořena provinční stavovská shromáždění (zemské sněmy) s omezenými poradními funkcemi. Nicméně finanční nesnáze přiměly Bedřicha Viléma IV., aby vydal 3. února 1847 patent o svolání Spojeného zemského sněmu — stavovského orgánu, skládajícího se ze

zástupců všech pruských provinčních sněmů. Když Spojený sněm odmítl schválit vládě půjčku, byl zakrátko rozpuštěn. Volební zákon z 8. dubna 1848, vydaný v důsledku březnové revoluce v Prusku, stanovil, aby bylo svoláno shromáždění, které „v dohodě s korunou" vypracuje ústavu. Systém dvoustupňových voleb, stanovený tímto zákonem, zaručoval většinu ve shromáždění zástupcům buržoasie a pruského úřednictva. — *138.*

[115] Camphausenovu vládu vystřídala v Prusku *vláda Auerswaldova a Hansemannova*, takzvaná „vláda činu", která se udržela od 26. června do 21. září 1848. Předsedou této vlády byl Auerswald; Hansemann, který byl ve skutečnosti hlavou této vlády, zůstal i nadále jako za Camphausena ministrem financí, protože tak měl jako zástupce velké buržoasie v rukou důležitou klíčovou posici, která mu umožňovala prosazovat ve vládě a v Národním shromáždění zákony a opatření v zájmu této třídy. — *139.*

[116] Z Hansemannova projevu na zasedání prvního Spojeného zemského sněmu 8. června 1847. Viz „Preussens Erster Reichstag" [„První pruský říšský sněm"], díl 7, Berlín 1847, str. 55. — *140.*

[117] Jde o román C. Hildebrandta „Kuno von Schreckenstein aneb Prorocká vidina", vydaný roku 1821 v Quedlinburgu. — *140.*

[118] *Černá* a *bílá* — barvy pruské státní vlajky. — *141.*

[119] Jde o *„Všeobecný zákoník pro pruské státy"* („Das Allgemeine Landrecht für die Preussischen Staaten") z roku 1794. Byla to sbírka občanského práva, obchodního, směnečného, námořního a pojišťovacího práva, dále trestního, církevního, státního a správního práva. Uzákoňoval zaostalost feudálního Pruska v oboru soudnictví a v podstatě platil až do zavedení Občanského zákoníku v roce 1900. — *143.*

[120] O konstáblech viz poznámku 40. — *143.*

[121] Buržoasně aristokratická belgická ústava z roku 1831, schválená po vítězství buržoasní revoluce 1830, ukládala pro voliče vysoký majetkový census, čímž zbavovala nejširší lidové masy volebního práva. — *145.*

[122] *Seehandlung* [Námořní obchod] — „Preussische Seehandlungsgesellschaft" byla obchodní a úvěrová společnost založená roku 1772 v Prusku; obdržela od státu řadu důležitých výsad; poskytovala vládě velké půjčky a hrála tak vlastně úlohu jejího bankéře a makléře. Roku 1904 byla tato společnost oficiálně přeměněna v pruskou státní banku. — *145.*

[123] Návrh zákona, jímž mělo být zrušeno osvobození šlechticů, důstojníků, duchovenstva a učitelů od placení odstupňované daně, předložil Hansemann pruskému Národnímu shromáždění 12. července 1848; návrh zákona, kterým mělo být zrušeno osvobození od placení pozemkové daně, byl předložen 21. července 1848. — *146.*

[124] *Fra Diavolo* [Bratr Ďábel] — přezdívka známého italského loupežníka z konce 18. a počátku 19. století, Micchele Pezzy; postava ze stejnojmenné opery Daniela F. Aubera. — *146.*

[125] Viz články „Patowův pamětní spis o výkupu", „Návrh zákona o zrušení feudálních břemen" a „Debata o dosavadním zákonodárství o výkupu" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 126—127, 306—311 a 337 až 342). — *147.*

[126] Marx má na mysli sjezd junkerů, svolaný vedoucími činiteli „Spolku na ochranu vlastnictví a na podporu blahobytu všech tříd"; byl zahájen 18. srpna 1848 v Berlíně. Spolek byl na sjezdu přejmenován na „Spolek na ochranu zájmů vlastníků půdy"; tomuto sjezdu byl dán název „junkerský parlament". — *148.*

[127] 31. července 1848 byla v nevelkém slezském městečku Svídnici střelbou rozehnána demonstrace uspořádaná na protest proti omezování občanské gardy kontrarevolučním důstojnictvem. Události ve Svídnici vyvolaly rozruch v celém Německu. — *148.*

[128] 9. srpna 1848 schválilo pruské Národní shromáždění návrh poslance Steina s opravami poslance Schulze, podle něhož měl ministr války vydat rozkaz, aby důstojníci, kteří nesouhlasí s konstitučními institucemi, „splnili svou čestnou povinnost" a sami odešli do výslužby. Ministr války Schreckenstein usnesení Národního shromáždění nerespektoval a tento rozkaz nevydal. Proto podal Stein svůj návrh znovu na zasedání Národního shromáždění 7. září; výsledek hlasování o tomto návrhu donutil Auerswaldovu a Hansemannovu vládu, aby podala demisi; za Pfuelovy vlády, která ji vystřídala, byl nakonec rozkaz v mnohem mírnější formě vydán, ale zůstal jen na papíře. 17. září 1848 vydal generál Wrangel armádní rozkaz, který svědčil o úmyslu pruských vojenských pánů přejít do otevřeného útoku proti vymoženostem revoluce. Rozkaz nařizoval zajistit „veřejný klid", vyhrožoval „živlům vystupujícím proti zákonnosti" a vyzýval vojáky, aby se semkli kolem důstojníků a krále. — *148.*

[129] Výrok z trůnní řeči pruského krále Bedřicha Viléma IV. při zahájení Spojeného zemského sněmu 11. dubna 1847. V této řeči král prohlásil, že nikdy

nebude souhlasit se zavedením konstituce, kterou nazval „popsaným listem papíru". — *149.*

[130] Ústavní listina Ludvíka XVIII., „darovaná" roku 1814, obsahovala paragraf 14, který zněl: „Král je nejvyšší hlavou státu." — *149.*

[131] *Magna charta libertatum* [Velká listina svobod] — listina, kterou předložili anglickému králi Janu Bezzemkovi vzbouření feudální pánové, podporovaní rytíři a měšťany. Charta, podepsaná 15. června 1215, omezovala králova práva hlavně ve prospěch velkých feudálů a obsahovala některé ústupky rytířům a městům; základní mase obyvatelstva, nevolným rolníkům, nepřiznala však tato středověká stavovská charta žádná práva. — *150.*

[132] „*Frankfurter Journal*" [„Frankfurtské noviny"] — německý deník, který vycházel ve Frankfurtu nad Mohanem od 17. století do roku 1903; ve čtyřicátých letech 19. století to byl buržoasně liberální list. — *151.*

[133] „*Schweizer Bote*" — zkrácený název listu „Der aufrichtige und wohlerfahrene Schweizer Bote" [„Nestranný a dobře informovaný švýcarský kurýr"], který vycházel od roku 1798; od roku 1804 vycházel v Aarau (kanton Aargau).

„Basellandschaftliches Volksblatt" [„Lidové noviny basilejského kantonu"] — švýcarský liberální list, který vycházel v basilejském kantonu od roku 1835. — *152.*

[134] Viz článek „Zatýkání" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 188 až 190). — *154.*

[135] Takzvaný *risquons-toutský proces*, který probíhal ve dnech 9. až 30. srpna 1848 v Antverpách, inscenovala vláda belgického krále Leopolda, aby se vypořádala s demokraty. Záminkou k němu byla srážka, k níž došlo 29. března 1848 mezi belgickou republikánskou legií, která přicházela z Francie do vlasti, a oddílem vojáků u vesničky Risquons-Tout nedaleko od francouzských hranic. — *156.*

[136] *Kolínský Dělnický spolek* byl založen 13. dubna 1848 členem kolínské obce Svazu komunistů Andreasem Gottschalkem. Spolek měl zpočátku jen asi 300 členů, ale už počátkem května stoupl počet členů na 5000; většinou to byli dělníci a řemeslníci. V čele spolku byl předseda a výbor, do něhož byli voleni zástupci různých povolání. Tiskovým orgánem spolku byl list „Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln" [„Noviny kolínského Dělnického spolku"] a od 26. října 1848 list „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit" [„Svoboda, bratrství, práce"]. Spolek měl ve městě několik odboček. Po Gottschalkově za-

tčení byl 6. července zvolen za předsedu spolku Josef Moll, který tuto funkci vykonával do zářijových událostí v Kolíně, kdy musel emigrovat, protože mu hrozilo zatčení. 16. října se předsednictví spolku na žádost dělníků dočasně ujal Marx. 28. února 1849 byl za předsedu zvolen Karl Schapper, který tuto funkci zastával do konce května 1849.

Většina vedoucích funkcionářů Dělnického spolku (Gottschalk, Anneke, Schapper, Moll, Lessner, Jansen, Röser, Nothjung a Bedorf) byla členy Svazu komunistů.

Zprvu byl Dělnický spolek pod vlivem Gottschalkovým, který v duchu „pravých" socialistů ignoroval význam historických úkolů proletariátu v buržoasně demokratické revoluci, v duchu sektářské taktiky bojkotoval nepřímé volby do celoněmeckého a pruského Národního shromáždění a vystupoval proti podpoře demokratických kandidátů ve volbách. Ultralevé fráze spojoval Gottschalk s velmi umírněnými metodami boje (byl pro to, aby se jménem dělnictva podávaly petice vládě a městské správě, orientoval se jen na „legální" formy boje, podporoval některé požadavky zaostalých dělníků, nakažených cechovními předsudky, atd.). Gottschalkova sektářská taktika narazila hned na počátku na odpor některých členů spolku, kteří podporovali taktickou linii Marxovu a Engelsovu. Pod jejich vlivem došlo koncem června v činnosti spolku k obratu. Od podzimu 1848 rozvinul kolínský Dělnický spolek velkou agitační činnost také mezi rolníky. Členové spolku zakládali v okolí Kolína demokratické a dělnické spolky a rozšiřovali revoluční literaturu, mimo jiné také „Požadavky Komunistické strany v Německu". Spolek udržoval těsné spojení s jinými dělnickými spolky v Porýnské provincii a ve Vestfálsku.

V zimě 1848 až 1849 zahájili Gottschalk a jeho stoupenci urputný boj, aby dosáhli v kolínském Dělnickém spolku rozkolu. Od ledna 1849 vydávali list „Freiheit, Arbeit" [„Svoboda, práce"], který ostře útočil na Marxe a redakci „Neue Rheinische Zeitung" a hanebně je pomlouval. Avšak tuto jejich rozvratnou činnost většina členů spolku nepodporovala.

Aby upevnili spolek, provedli Marx, Schapper a jiní vedoucí funkcionáři v lednu až únoru 1849 jeho reorganisaci. 25. února byly přijaty nové stanovy, které za hlavní úkol spolku prohlásily zvyšování třídního a politického uvědomění dělnictva. V dubnu se výbor Dělnického spolku usnesl, že se spolek bude na svých schůzích zabývat Marxovou prací „Námezdní práce a kapitál", která vyšla v „Neue Rheinische Zeitung".

Politické zkušenosti, které dělníci získali za revoluce, a jejich zklamání z kolísavé politiky maloburžoasních demokratů umožnily Marxovi a Engelsovi, aby na jaře 1849 začali prakticky připravovat založení proletářské strany. V souvislosti s tím se Marx a jeho stoupenci organisačně rozešli s maloburžoasní demokracií, ale nebyli proti společným akcím v boji proti nastupující kontrarevoluci. 16. dubna se kolínský Dělnický spolek usnesl, že vystoupí ze svazu německých demokratických spolků a připojí se ke svazu

německých dělnických spolků s ústředím v Lipsku. 6. května 1849 se konal sjezd dělnických spolků Porýnské provincie a Vestfálska.

Ale tehdejší situace v Německu (nástup kontrarevoluce, zostření policejních represálií) znemožnila kolínskému Dělnickému spolku pokračovat v činnosti pro sjednocení a organisaci dělnických mas. Když přestala vycházet „Neue Rheinische Zeitung" a Marx, Schapper a jiní vedoucí činitelé spolku odjeli z Kolína, ztrácel spolek stále víc politický charakter a postupně se měnil v pouhé dělnické vzdělávací sdružení. — *156.*

[137] Jde o „*Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln*" [„Noviny kolínského Dělnického spolku"], které vycházely v dubnu až říjnu 1848; do července 1848 byl jejich redaktorem Andreas Gottschalk, v červenci až září Josef Moll. V těchto novinách se psalo o činnosti kolínského Dělnického spolku a jiných dělnických spolků v Porýnské provincii. 24. října 1848 se konal soudní proces proti majiteli tiskárny, v níž se noviny tiskly, A. Brockerovi-Everertsovi. Byl obviněn proto, že v čísle 12 byl uveřejněn článek „Zatčení dr. Gottschalka a Anneka" a v čísle 13 článek „Zatýkání v Kolíně", které prý se dotkly cti četníků a vrchního návladního Zweiffela. Soud odsoudil majitele tiskárny na měsíc do vězení, a pro případ, že by začal noviny znovu vydávat, k velké peněžité pokutě. Od 26. října začal kolínský Dělnický spolek vydávat nový orgán — list „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit" (viz poznámku 408). — *156.*

[138] *Zářijové zákony* — reakční zákony, které vydala v září 1835 francouzská vláda; omezovaly činnost porotních soudů a zaváděly přísná opatření proti tisku. Pokud jde o tisk, předpisovaly zvýšení peněžních kaucí u periodických tiskovin a zaváděly tresty vězení a velké peněžité pokuty za útoky proti vlastnictví a existujícímu státnímu zřízení. — *156.*

[139] *První demokratický kongres* se konal ve Frankfurtu nad Mohanem ve dnech 14. až 17. června 1848; zúčastnili se ho delegáti 89 demokratických a dělnických organisací z různých německých měst. Kongres se usnesl na spojení všech demokratických spolků a aby v souvislosti s tím byly vytvořeny krajské výbory řízené ústředním výborem německých demokratů se sídlem v Berlíně. Za členy ústředního výboru byli zvoleni Fröbel, Rau, Kriege a za náhradníky Bayrhoffer, Schütte a Anneke. Protože však maloburžoasní vedení bylo slabé a kolísavé, zůstalo demokratické hnutí v Německu i po tomto usnesení roztříštěné a neorganisované. — *157.*

[140] „Der Politische Tendenz-Prozess gegen Gottschalk, Anneke und Esser. Verhandelt vor dem Assisen-Hofe zu Köln am 21., 22. und 23. Dezember 1848. Herausgegeben nach den Akten, nach Mittheilungen der Angeklagten und nach stenographischer Aufzeichnung der mündlichen Verhandlungen von M. F. Anneke. Verlag der Expedition der ‚Neuen Kölnischen Zeitung'"

[„Tendenční politický proces proti Gottschalkovi, Annekovi a Esserovi, projednávaný před porotou v Kolíně 21., 22. a 23. prosince 1848. Podle spisů, výpovědí obžalovaných a stenografického záznamu ústního jednání vydala M. F. Anneková. Nákladem vydavatelství ‚Neue Kölnische Zeitung'"]. Všechny citáty, které Marx uvádí v tomto článku, jsou z této brožury.

„Neue Kölnische Zeitung für Bürger, Bauern und Soldaten" [„Nové kolínské noviny pro měšťany, rolníky a vojáky"] — německý revolučně demokratický list, který vydávali v Kolíně nad Rýnem od 10. září 1848 do 14. června 1849 Friedrich Anneke a Friedrich Beust. List si vytkl za úkol provádět přístupnou formou propagandu mezi pracujícími ve městě i na venkově a také v armádě. — *158.*

[141] Jde o zasedání pruského Národního shromáždění ze 4. července 1848, na němž se pokračovalo v jednání o komisi pro vyšetření poznaňských událostí. Ke konci zasedání se shromáždění usneslo poskytnout této komisi neomezenou pravomoc; po tomto usnesení, které znamenalo porážku Auerswaldovy a Hansemannovy vlády, začali se zástupci pravého křídla proti všem pravidlům parlamentního jednacího řádu domáhat hlasování o návrhu na omezení pravomoci komise. Poslanci levého křídla opustili na znamení protestu zasedací síň. Pravice toho využila a odhlasovala návrh, podle něhož bylo komisi zakázáno odebrat se do Poznaňska a rovněž tak vyslýchat svědky a znalce. Tím bylo protiprávně zrušeno původní usnesení shromáždění. — *160.*

[142] *„Deutsche Zeitung"* [„Německé noviny"] — buržoasně liberální deník, orgán konstitučních monarchistů, stoupenců sjednocení Německa pod nadvládou Pruska. Vycházel od roku 1847 do roku 1850; do října 1848 vycházel v Heidelberku (za redakce známého buržoasního historika Gervinuse), potom ve Frankfurtu nad Mohanem.

„Karlsruher Zeitung" [„Karlsružské noviny"] — deník, orgán bádenské vlády; vycházel v Karlsruhe od roku 1757. — *160.*

[143] O spojení tří demokratických spolků v Kolíně — Demokratické společnosti, Dělnického spolku a Spolku dělníků a zaměstnavatelů viz poznámku 35. — *162.*

[144] Zprávu o výnosech vrchních zemských soudů v Ratiboři, Bydhošti a Münsteru a výnos Nejvyššího soudu v Berlíně uveřejnila „Neue Rheinische Zeitung" v čís. 174 z 21. prosince 1848. — *164.*

[145] *„Die Deutsche Reform, politische Zeitung für das constitutionelle Deutschland"* [„Německá reforma, politický list pro konstituční Německo"] — německý deník, který vycházel v letech 1848—1851 v Berlíně; byl to orgán konstitučně monarchistických kruhů. — *165.*

[146] Shakespeare, „Hamlet", 1. jednání, 4. scéna. — *165.*

[147] Marx má na mysli to, že zasedání pruského Národního shromáždění bylo přeloženo z Berlína do Brandenburgu (viz poznámku 1). — *167.*

[148] *„Divoký hon"* — v německé mytologii báje, že v noci létají duše zemřelých, vedené „divokým lovcem", s velikým hlukem v povětří. Lidé, kteří se s těmito duchy setkali, museli věčně putovat s nimi. — *167.*

[149] V prosinci 1848 narazila kontrarevoluční rakouská vláda na odpor říšského sněmu, když chtěla vypsat nucenou půjčku, a obrátila se proto na banku. Banka jí však poskytla půjčku, teprve když jí vláda pohrozila, že zkonfiskuje celou její peněžní hotovost. — *168.*

[150] Ze Schillerovy básně „Óda na radost". — *174.*

[151] Papež Pius IX. dal brzy po svém zvolení roku 1846 podnět k celé řadě liberálních reforem (částečná amnestie politických vězňů, zrušení předběžné censury atd.), aby zabránil vzestupu národního hnutí. Po lidovém povstání v Římě uprchl 24. listopadu 1848 do pevnosti Gaety na území neapolského království. — *174.*

[152] *Hora* čili montagnardi — strana maloburžoasních demokratických republikánů, vedených Ledru-Rollinem, seskupená kolem listu *„La Réforme"* [„Reforma"], který vycházel v Paříži v letech 1843 až 1850; patřili k ní také maloburžoasní socialisté v čele s Louis Blancem.

Strana „Nationalu", vedená Armandem Marrastem, sdružovala umírněné buržoasní republikány, kteří se opírali o průmyslovou buržoasii a s ní spojenou část liberální inteligence; orgánem této strany byl ve čtyřicátých letech list *„Le National"* [„Národní noviny"], který vycházel v Paříži v letech 1830 až 1851.

Dynastická opozice — opoziční skupina ve francouzské poslanecké sněmovně za červencové monarchie. Její zástupci vyjadřovali nálady liberálních kruhů průmyslové a obchodní buržoasie, usilovali o umírněnou volební reformu, v níž viděli prostředek k odvrácení revoluce a zachování orleánské dynastie. Vůdcem dynastické opozice byl Odilon Barrot.

Legitimisté — stoupenci bourbonské dynastie, svržené roku 1830, která byla představitelkou zájmů velkých dědičných pozemkových vlastníků. V boji proti vládnoucí orleánské dynastii, opírající se o finanční aristokracii a velkoburžoasii, uchylovala se část legitimistů často k sociální demagogii a vydávala se za zastánce pracujících proti buržoasním vykořisťovatelům. — *174.*

[153] *„Mým milým Berlíňanům"* — provolání pruského krále Bedřicha Viléma IV., vydané 19. března 1848 ráno, ve chvíli, kdy vrcholilo lidové povstání v Berlíně.

„*Mému lidu a německému národu*" — provolání Bedřicha Viléma IV., vydané 21. března 1848. — *186.*

154 *Friedrichshain* — hřbitov v Berlíně, na němž byli pochováni bojovníci padlí na barikádách při povstání 18. března 1848. — *186.*

155 V nótě, kterou odevzdal major Wildenbruch jako tajný kurýr pruského krále 8. dubna 1848 dánské vládě, se prohlašovalo, že válku ve Šlesviku-Holštýnu prý Prusko nevede proto, aby odtrhlo tato vévodství od Dánska, nýbrž jedině proto, aby potřelo „radikální a republikánské živly v Německu". Pruská vláda se všemožně vykrucovala, aby nemusela oficiálně přiznat existenci tohoto kompromitujícího dokumentu. — *187.*

156 Míní se tu Engelsovy články „Válečná komedie ve Šlesviku-Holštýnu" a „Příměří s Dánskem" (dva články) — viz Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 51—52, 273—276 a 421—424. — *187.*

157 Pod vlivem březnové revoluce 1848 vypuklo ve Šlesviku a Holštýnu národně osvobozenecké povstání proti Dánsku, do něhož se vmísily státy Německého spolku v čele s Pruskem a zahájily proti Dánsku vojenské tažení; zanedlouho však bylo jasné, že pruská vláda nemá v úmyslu hájit zájmy národně osvobozeneckého hnutí ve Šlesviku a Holštýnu. Příměří, uzavřené v Malmö 26. srpna 1848 na dobu sedmi měsíců, anulovalo revolučně demokratické vymoženosti ve Šlesviku a Holštýnu a fakticky zachovávalo dánské panství v obou vévodstvích. Válka mezi Pruskem a Dánskem začala znovu koncem března 1849, trvala do roku 1850 a skončila vítězstvím Dánska. Šlesvik a Holštýn zůstaly částí dánského království. — *188.*

158 Na rozkaz pruského generála Pfuela byly zajatým účastníkům poznaňského povstání z roku 1848 holeny hlavy a lápisem (pekelným kamínkem) vypalován cejch na rukou a na uších. — *189.*

159 Jde o Ferdinanda II., krále obou Sicilií, který 15. května 1848 krutě potlačil lidové povstání v Neapoli. Viz Engelsův článek „Nový hrdinský čin bourbonské dynastie" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 36—38). — *189.*

160 Windischgrätzova vojska potlačila v červnu 1848 pražské povstání, kolem 1. listopadu rozdrtila povstání ve Vídni a v prosinci 1848 zahájila tažení proti národně osvobozeneckému hnutí v Uhrách a obsadila Bratislavu a jiná města. — *189.*

161 Vévoda Brunšvický, vrchní velitel rakousko-pruské armády vyslané proti revoluční Francii, vyhrožoval v manifestu z 25. července 1792 francouzskému lidu, že srovná Paříž se zemí. — *190.*

162 O článku 370 francouzského trestního zákoníku (Code pénal) — z oddílu o pomluvě — viz pasáž v Engelsově řeči na procesu proti „Neue Rheinische Zeitung" (tento svazek, str. 248—249). — *191.*

163 Tím se míní smlouvy švýcarských kantonů s evropskými státy o dodávání vojáků jako žoldnéřů. Takovéto smlouvy se uzavíraly od poloviny 15. století až do poloviny 19. století; za buržoasních revolucí v 18. a 19. století byli švýcarští žoldnéři nástrojem monarchistické kontrarevoluce. — *192.*

164 „*Le Charivari*" [„Kočičina"] — francouzský satirický list buržoasně republikánského zaměření; vycházel v Paříži od roku 1832; za červencové monarchie jízlivě útočil na vládu; v roce 1848 podporoval buržoasně republikánskou vládu a Cavaignacovu diktaturu. — *192.*

165 „*Die Evolution*" [„Evoluce"] — revolučně demokratický týdeník, orgán německých emigrantů ve Švýcarsku; vycházel v Billu (kanton Bern) v letech 1848 až 1849 za redakce Johanna Philippa Beckera; ukázkové číslo listu z 1. prosince 1848 vyšlo pod titulem „Die Revolution" [„Revoluce"]. — *195.*

166 Pokračování tohoto článku Engels nenapsal, neboť se v polovině ledna 1849 vrátil do Kolína. — *195.*

167 „*Pruský spolek pro konstituční monarchii*", založený v červnu 1848, a jeho pobočky na venkově byly organisace zburžoasnělé části pruských statkářů a buržoasie; „Pruské spolky" podporovaly kontrarevoluční politiku vlády a jejich činnost jim vynesla u demokratického tisku přezdívku „spolky donašečů". — *196.*

168 „*Měšťanské spolky*" („Bürgervereine"), jež vznikly po březnové revoluci v Prusku, byly organisace umírněných buržoasních živlů, které si kladly za úkol zachovat „zákonnost" a „pořádek" v rámci konstituční monarchie a bojovat proti „anarchii", tj. proti revolučně demokratickému hnutí. — *197.*

169 Závěrečný článek oktrojované ústavy z 5. prosince 1848 a patent o svolání sněmoven stanovil, že text ústavy bude před konečným zakotvením ústavy a složením přísahy revidován. — *197.*

170 V originálu slovní hříčka: „wühlt" a „heult" — narážka na „rýpaly" a „vzdychaly". Rýpalové (Wühler) přezdívali v letech 1848—1849 buržoasní konstitucionalisté v Německu demokratickým republikánům; ti jim zase na oplátku říkali vzdychalové (Heuler). — *201.*

171 *Code civil* — Napoleonův občanský zákoník, schválený roku 1804; byl zaveden v oblastech západního a jihozápadního Německa, obsazených Fran-

couzi; platil v Porýnské provincii i po jejím připojení k Prusku roku 1815. — *204.*

[172] V Anglii byl roku 1649 popraven Karel Stuartovec a roku 1688 vyhnán ze země Jakub II. Stuartovec.

Ve Francii byla dynastie Bourbonů svržena po prvé roku 1792 a po druhé roku 1830.

V Belgii byl král Vilém Nasavský svržen roku 1830. — *206.*

[173] Na závěrečném zasedání Spojených výborů 6. března 1848 řekl Bedřich Vilém IV.: „Semkněte se jako železná stěna v nezlomné důvěře kolem svého krále, kolem svého nejlepšího přítele!" — *207.*

[174] Obchodní smlouva uzavřená 21. ledna 1839 mezi Pruskem (jménem Celního spolku) a Holandskem stanovila nízké dovozní clo na holandský cukr, což způsobilo značné ztráty pruskému cukrovarnictví i obchodu německých měst. — *207.*

[175] Narážka na Camphausena a Hansemanna. — *210.*

[176] V originále *Schilda* — město, jehož obyvatelé, Šildští, hrdinové stejnojmenné německé lidové knihy z konce 16. století („Schildbürger") se stali symbolem šosácké zabedněnosti a tuposti. — *213.*

[177] *„National-Zeitung"* [„Národní noviny"] — německý buržoasně liberální list, který vycházel od roku 1848 v Berlíně. — *213.*

[178] Volební zákon z 8. dubna 1848 stanovil volební řád do shromáždění svolaného, aby „v dohodě s korunou" vypracovalo pruskou ústavu na základě všeobecného volebního práva, omezeného ovšem systémem nepřímých (dvoustupňových) voleb. Zákon z 6. prosince 1848, vydaný ihned po oktrojované ústavě, dával volební právo jen takzvaným „samostatným Prusům" (viz poznámku 284). — *213.*

[179] Heine, „Německo. Zimní pohádka", kapitola VIII. — *214.*

[180] *24. února 1848* svrhl francouzský lid monarchii Ludvíka Filipa.

18. března 1848 začala revoluce v Prusku boji na barikádách v Berlíně. — *217.*

[181] Goethe, „Viléma Meistera léta učednická", kniha V, kapitola 16 (známo také jako báseň „Mignon"). — *219.*

[182] O vzdychalech viz poznámku 170. — *222.*

[183] *K levici v pruském Národním shromáždění* patřili mimo jiné poslanci Waldeck, Jacoby, Georg Jung, Julius Berends a d'Ester. „Neue Rheinische Zeitung" často kritisovala váhavost a nerozhodnost levice a vybízela ji k energickému postupu a k mimoparlamentnímu boji. — *222.*

[184] Míní se tu *Komise výkonné moci* (viz poznámku 84). — *226.*

[185] *Publicista ze sousedství* — Marxův a Engelsův oblíbený výraz pro Brüggemanna, šéfredaktora „Kölnische Zeitung". — *231.*

[186] Goethe, „Noční píseň poutníkova". — *233.*

[187] Tilly, vojevůdce katolické ligy za třicetileté války, dobyl 20. května 1631 město Magdeburk a dal ho v plen soldatesce. Město téměř úplně lehlo popelem a bylo vojskem vydrancováno; na třicet tisíc obyvatel bylo pobito. — *235.*

[188] Cirkulární nóta pruské vlády z 23. ledna 1849, adresovaná všem pruským diplomatům v německých státech, žádala obnovení ústředního orgánu Německého spolku — Spolkového sněmu, reakční feudální instituce, která byla německému lidu vnucena rozhodnutím vídeňského kongresu v roce 1815. — *235.*

[189] Soudní proces proti „Neue Rheinische Zeitung" se konal 7. února 1849. Před kolínskou porotu byli postaveni Karel Marx jako šéfredaktor, Bedřich Engels jako spoluredaktor a Hermann Korff jako odpovědný vydavatel listu. Byli obviněni z toho, že se v článku „Zatýkání", uveřejněném v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 35 z 5. července 1848 (viz Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 188—190) dopustili urážky vrchního státního návladního Zweiffela a pomluvy četníků, kteří zatýkali Gottschalka a Anneka. Ačkoli soudní řízení bylo zahájeno 6. července, přelíčení bylo stanoveno až na 20. prosince a pak odloženo. Marxovým a Engelsovým obhájcem na přelíčení 7. února byl advokát Schneider II., Korffa obhajoval advokát Hagen. Porota obžalované osvobodila, což, jak bylo napsáno ve zprávě o procesu, „vyvolalo u obecenstva obrovský jásot". — *236.*

[190] *Dohodovači* (Vereinbarer) nazývali Marx a Engels poslance pruského Národního shromáždění svolaného, aby „v dohodě s korunou" vypracovalo ústavu. — *241.*

[191] V čís. 48 „Neue Rheinische Zeitung" z 18. července 1848 byla otištěna zpráva z Düsseldorfu, v níž byla ostře kritisována řeč vrchního státního návladního Schnaasa proti düsseldorfskému Lidovému klubu. — *246.*

192 Marx tu má na mysli odhalení „Neue Rheinische Zeitung" v souvislosti se zatčením J. Wulffa (čís. 40 z 10. července 1848), Falkenhaina (čís. 43 z 13. července 1848) a Josefa Wolffa (čís. 62 z 1. srpna 1848). Na poslední zprávu odpověděl státní návladní Hecker vyvrácením („Neue Rheinische Zeitung" čís. 64 z 3. srpna 1848), načež redakce listu odpověděla notickou „Pan Hecker a ‚Neue Rheinische Zeitung'" (čís. 65 z 4. srpna 1848). — *247.*

193 Viz článek „Soudní vyšetřování ‚Neue Rheinische Zeitung'" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 199). — *251.*

194 Tím se míní reakční klika (bratří Gerlachové, Radowitz a jiní) kolem pruského krále Bedřicha Viléma IV. — *252.*

195 Proces proti Porýnskému krajskému výboru demokratů se konal 8. února 1849. Před porotu v Kolíně byli postaveni Marx, Schapper a advokát Schneider II.; byli obviněni z podněcování ke vzpouře na základě provolání tohoto výboru z 18. listopadu 1848 o odepření daní (viz tento svazek str. 58). Porota obžalované osvobodila. — *254.*

196 O „divokém honu" viz poznámku 148. — *263.*

197 O Habeas Corpus Akt viz poznámku 36.
Zákon o občanské gardě, schválený Národním shromážděním 13. října 1848, činil občanskou gardu plně závislou na vládě. Přesto se zdála občanská garda i v této podobě kontrarevoluci nebezpečná. 12. listopadu 1848, když Wrangelovo vojsko vtáhlo do Berlína, byla tam občanská garda odzbrojena. — *264.*

198 O rozkazu armádě, navrženém Steinem, viz poznámku 128. — *265.*

199 Unruh, „Skizzen aus Preussens neuester Geschichte" [„Črty z nejnovějších pruských dějin"], Magdeburk 1849. — *265.*

200 *Pensylvánské věznice* — věznice se systémem samovazby. První takové vězení bylo zřízeno roku 1791 ve Filadelfii (USA, stát Pensylvania). V 19. století se systém samovazby rozšířil také v Evropě; v Německu je systém samovazby zaveden ve známé věznici Moabit v Berlíně, postavené v letech 1842—1849, a v celé řadě jiných. — *274.*

201 7. a 8. února 1849 se konaly soudní procesy proti redaktorům „Neue Rheinische Zeitung" a proti Porýnskému krajskému výboru demokratů. — *275.*

202 Míní se tu série „Politických rozmluv" Levina Schückinga, uveřejněných v „Kölnische Zeitung" čís. 29, 30, 34 a 35 z 3., 4., 9. a 10. února 1849. Jedna

z osob vystupujících v těchto dialozích, Wagner, praví profesoru Urianovi: „Vy jste si vždycky trochu hrál na Mefistofela." — *275.*

203 *Kassandra* — starořecká věštkyně. — *276.*

204 O „Pruských spolcích" viz poznámku 167. — *278.*

205 Na shromáždění lidu v Neussu (u Düsseldorfu) 22. listopadu 1848 pronesl Lassalle řeč, v níž vyzýval, aby se v případě nutnosti poskytla pruskému Národnímu shromáždění ozbrojená pomoc. Téhož dne byl zatčen. — *284.*

206 *Code d'instruction criminelle* — francouzský trestní řád, který platil v Porýnské provincii. Marx z něho cituje dále článek 360. — *285.*

207 *Stavovské výbory* byly zřízeny v Prusku v roce 1842. Volily je provinční sněmy ze svého členstva podle stavů. Stavovské výbory tvořily společný poradní orgán — Spojené výbory. — *287.*

208 „Gesetz-Sammlung für die Königlichen Preussischen Staaten. 1844" [„Sbírka zákonů pro státy pruského království. 1844"], Berlín, str. 96. — *288.*

209 V tabulkách a v součtech jsou podle knihy vydané A. T. Wönigerem: „Preussens Erster Reichstag" [„První pruský říšský sněm"], díl 7, Berlín 1847, opraveny některé nepřesnosti. — *288.*

210 Karl Albert Kamptz, „Jahrbücher für die Preussische Gesetzgebung, Rechtswissenschaft und Rechtsverwaltung" [„Ročenky pro pruské zákonodárství, právní vědu a soudnictví"], sv. 37, Berlín 1831, str. 407. — *289.*

211 „Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staaten" [„Všeobecný zákoník pro pruské státy"], část II, hlava 20, § 333. — *289.*

212 Roku 1841 věnoval Bedřich Vilém IV. 430 000 marek na zřízení německo-anglického protestantského *biskupství v Jeruzalémě*. V roce 1889 byla tato částka poukázána církevní nadaci v Jeruzalémě, kterou založil Vilém II., a tím se Prusko vzdalo myšlenky na zřízení jeruzalémského biskupství.
Spisy Bedřicha II. vycházely od roku 1846. — *293.*

213 O Marxově taktice v době voleb do druhé sněmovny pruského zemského sněmu viz tento svazek, str. 594. — *297.*

214 Tato myšlenka je obsažena v článku Ernsta Dronka „Zasedání Národního shromáždění ze 7. a 8. srpna", „Neue Rheinische Zeitung", čís. 74 z 13. srpna 1848. — *297.*

[215] „*Schlesische Zeitung*“ [„Slezské noviny“] — německý deník, který vycházel ve Vratislavi od roku 1742; v předvečer revoluce 1848—1849 a v jejím průběhu to byl orgán konstitučně monarchistických kruhů. — *297.*

[216] Goethe, „Krotké xenie“, V. — *299.*

[217] 16. a 17. února 1849 se konal v Kolíně proces proti Kinkelovi, který byl obviněn z urážky jednotek pruské posádky v Mohuči. Kinkel byl odsouzen na měsíc do vězení. — *300.*

[218] „*La Réforme*“ [„Reforma“] — francouzský deník, orgán maloburžoasních demokratů a republikánů; list vycházel v Paříži v letech 1843 až 1850. Od října 1847 do ledna 1848 v něm Engels uveřejnil řadu článků.

„*La République*“ [„Republika“] — francouzský deník, orgán maloburžoasních republikánů; vycházel v Paříži od 26. února 1848 do 2. prosince 1851 za redakce Eugèna Barresta.

„*La Révolution démocratique et sociale*“ [„Demokratická a sociální revoluce“] — francouzský deník, orgán maloburžoasních demokratů a republikánů; vycházel v Paříži od 7. listopadu 1848 do 13. června 1849 za redakce Charlese Delescluze. — *301.*

[219] „*The Northern Star*“ [„Severní hvězda“] — anglický týdeník, ústřední orgán chartistů; byl založen roku 1837, vycházel do roku 1852, zpočátku v Leedsu a od listopadu 1844 v Londýně. Zakladatelem a redaktorem listu byl Feargus O'Connor, členem redakce byl také George Julian Harney. Od roku 1843 do roku 1850 otiskoval list články a poznámky B. Engelse. — *301.*

[220] Jde tu o italské demokratické listy — „*L'Alba*“ [„Úsvit“], který vycházel ve Florencii v letech 1847 až 1849 a „*Il Contemporaneo*“ [„Současník“], který vycházel v Římě v letech 1846 až 1849, a také o buržoasně liberální list „*La Concordia*“ [„Svornost“], který vycházel v Turínu v letech 1848 až 1849. — *301.*

[221] V příloze k čís. 225 „Neue Rheinische Zeitung“ je podrobný rozbor a kritika tohoto rakouského bulletinu. Engels se na ni odvolává na konci článku. — *306.*

[222] Na základě všeobecného volebního práva, které si vydobyl lid svým povstáním 16. listopadu 1848, a v důsledku dalšího rozvoje buržoasně demokratické revoluce v Římě bylo 21. ledna 1849 zvoleno Ústavodárné shromáždění, jež 9. února zbavilo papeže světské moci a vyhlásilo republiku. Římská republika trvala do 3. července 1849, kdy padla pod náporem zahraniční intervence. — *308.*

[223] „*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*“ [„Frankfurtské hlavní poštovní noviny“] — německé noviny, které vycházely ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1619 až 1866. Patřily knížatům Thurn-Taxisům, kteří byli majiteli poštovních privilegií. Za revoluce 1848—1849 byly orgánem ústřední moci — říšského správce a říšské vlády. — *312.*

[224] „*Revue rétrospective ou Archives secrètes du dernier Gouvernement*“ [„Retrospektivní přehled aneb tajné archivy poslední vlády“] — sborník, který vydával Jules Antoine Taschereau v Paříži v letech 1833 až 1838 jako měsíčník a v roce 1848 nepravidelně. V čís. 3 tohoto sborníku za rok 1848 byla uveřejněna bilance tajných fondů ministerstva zahraničních věcí červencové monarchie za léta 1840, 1842 a 1844—1847, v níž se uváděla roční pense pro tajného agenta Guizotovy vlády, redaktora „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung“ Karla Petra Berlyho. — *312.*

[225] „*Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe*“ [„Porýnské noviny pro politiku, obchod a průmysl“] — deník, který vycházel v Kolíně nad Rýnem od 1. ledna 1842 do 31. března 1843. Tento list založili představitelé porýnské buržoasie, opositně naladěné proti pruskému absolutismu. Pro spolupráci v listu byli získáni i někteří mladohegelovci. Od dubna 1842 se stal spolupracovníkem listu Karel Marx a od října téhož roku byl jedním z jeho redaktorů. V „Rheinische Zeitung“ vyšlo rovněž několik Engelsových článků. Za Marxovy redakce začal tento list nabývat stále určitějšího revolučně demokratického charakteru. Vláda uvalila na „Rheinische Zeitung“ zvlášť přísnou censuru a později noviny vůbec zastavila. — *312.*

[226] „*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*“ cituje v čís. 44 z 20. února 1849 zprávu z Paříže, otištěnou v listu „Die deutsche Reform“. — *312.*

[227] Původní text trůnní řeči Bedřicha Viléma IV. při zahájení pruského zemského sněmu, citovaný v článku, byl uveřejněn ve zvláštní příloze k čís. 233 „Neue Rheinische Zeitung“ z 28. února 1849. V textu trůnní řeči, otištěném v „Neue Rheinische Zeitung“ hned za tímto článkem, znělo uvedené místo po opravě takto: „K mé lítosti bylo nutno vyhlásit v hlavním městě a jeho nejbližším okolí stav obležení, aby se obnovil zákonný pořádek a veřejná bezpečnost. Příslušné návrhy budou vám, pánové, neprodleně předloženy.“ — *314.*

[228] O zářijových zákonech viz poznámku 138. — *314.*

[229] Tím je míněna trůnní řeč Bedřicha Viléma IV. při zahájení druhého Spojeného zemského sněmu 2. dubna 1848, připravená Camphausenovou vládou. — *315.*

[230] V *Bílém sále* královského paláce v Berlíně se 26. února 1849 konalo první společné zasedání obou sněmoven právě svolaného pruského zemského sněmu. — *316.*

[231] Tím se míní dvě nařízení pruské vlády z 9. února 1849 o změnách ve starém živnostenském řádu — o zavedení živnostenských rad (Gewerberäte) a živnostenských soudů (Gewerbegerichte). — *317.*

[232] *Gagging laws* [Roubíkové zákony] — tak se nazývalo šest mimořádných zákonů, které byly vydány v Anglii roku 1819; omezovaly svobodu slova, shromažďování a tisku. — *318.*

[233] *„Deutsche Allgemeine Zeitung"* [„Německé všeobecné noviny"] — vycházely pod tímto názvem v Lipsku v letech 1843 až 1879; do léta 1848 byly konservativní, potom liberální. — *320.*

[234] *Ústřední výbor demokratů* — první demokratický kongres, který se konal v červnu roku 1848 ve Frankfurtu nad Mohanem (viz poznámku 139), se usnesl vytvořit ústřední výbor se sídlem v Berlíně. Členy tohoto ústředního výboru se stali Fröbel, Rau a Kriege. Na druhém demokratickém kongresu, který zasedal v Berlíně od 26. do 30. října 1848, byl zvolen nový ústřední výbor, v němž byli d'Ester, Reichenbach a Hexamer. — *320.*

[235] Ve „Volebním manifestu radikální strany reforem v Německu", který sestavil Ruge v dubnu 1848, se prohlašovalo, že hlavním úkolem Národního shromáždění je „redigovat rozum událostí". — *321.*

[236] K vydávání tohoto listu („Allgemeine demokratische Zeitung") nedošlo. — *321.*

[237] *„Die Reform. Organ der demokratischen Partei"* [„Reforma. Orgán demokratické strany"] — německý list, orgán maloburžoasních demokratů, který vydávali Arnold Ruge a Heinrich Bernhard Oppenheim za redakce Eduarda Meyena od dubna 1848 v Lipsku a v Berlíně. Od léta 1848 do počátku padesátých let vycházel tento list v Berlíně. — *321.*

[238] Takzvané *obilní zákony*, které omezovaly nebo zakazovaly dovoz obilí ze zahraničí, byly vydány v Anglii v zájmu velkých pozemkových vlastníků — landlordů. Boj mezi průmyslovou buržoasií a pozemkovou aristokracií o obilní zákony skončil roku 1846 tím, že byl schválen zákon o jejich zrušení. Toto opatření a s ním spojené snížení cen obilí vyvolalo určité zlevnění životních potřeb, avšak nakonec vedlo ke snížení dělnických mezd a zvýšení zisků buržoasie. — *324.*

[239] Boj o ovládnutí území Oregon na tichooceánském pobřeží Severní Ameriky skončil roku 1846 rozdělením této oblasti mezi USA a Anglii (Kanadu); tím se území USA rozšířilo až na pobřeží Tichého Oceánu. — *324.*

[240] V letech 1845 až 1849 vedla Anglie v Indii dobyvatelské války proti státu Sikhů; výsledkem těchto válek byla anexe celého Paňdžábu, kterou provedla Východoindická společnost. — *324.*

[241] Marxovu a Engelsovu kritiku tohoto Bowringova projevu viz Marx—Engels, Spisy, sv. 4, čes. vyd. 1958, str. 268—274, 414 a 416—417. — *324.*

[242] *Petty sessions* (malá soudní zasedání) — zasedání smírčích soudů v Anglii, která soudí drobné případy v zjednodušeném soudním řízení.

Quarter sessions (kvartální soudní zasedání) — sjezdy smírčích soudců, které zasedají čtyřikrát do roka. — *329.*

[243] *Ústřední březnový spolek* ve Frankfurtu nad Mohanem a jeho odbočky v různých německých městech založili koncem listopadu 1848 poslanci levého křídla frankfurtského Národního shromáždění. Marx a Engels už od prosince 1848 pranýřovali v „Neue Rheinische Zeitung" polovičatou, nerozhodnou politiku vůdců maloburžoasní demokracie, kteří stáli v čele spolku. Ukazovali, že tato politika žene vodu na mlýn nepřátelům revoluce. — *331.*

[244] V originálu „linkische und äusserst linkische", analogie s „linke und äusserst linke" [„levý a krajně levý"] — narážka na dvě frakce levice ve frankfurtském Národním shromáždění. K vlastní *levici* patřili Robert Blum, Vogt, Fröbel, Wesendonck, Zimmermann a jiní. Ke *krajní levici*, takzvané radikálně demokratické straně, patřili mimo jiné poslanci Arnold Ruge, Zitz, Simon, Schlöffel, von Trützschler. „Neue Rheinische Zeitung" měla nejblíže k této frakci; podporovala krajně levé křídlo revoluční demokracie, zároveň však pranýřovala polovičatost a „parlamentní kretenismus" buržoasních demokratů. Marx a Engels ostře zkritisovali názory těchto politických skupin v článku „Programy radikálně demokratické strany ve Frankfurtu a frankfurtské levice" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 56—60). — *331.*

[245] *Rakouský říšský sněm* byl zahájen 22. července 1848 ve Vídni. Pod tlakem revolučních vystoupení z 15. května 1848 byla vláda nucena prohlásit jej za ústavodárné shromáždění. Ve sněmu měli převahu liberální buržoové a liberální velkostatkáři. Měli strach z masového revolučního hnutí, a proto se snažili revoluci udusit. Když v říjnu 1848 došlo ve Vídni k revolučním událostem, přeložil říšský sněm 22. října své zasedání do Kroměříže. Úkolem sněmu bylo projednat a schválit rakouskou ústavu. Proto byl 1. srpna zvolen třicetičlenný ústavní výbor. Po dlouhých, celé měsíce trvajících poradách

byl 4. března 1849 předložen „Návrh ústavní listiny", který však už nebyl ve sněmu projednáván. Téhož dne provedla totiž rakouská kamarila, která stála za mladým císařem Františkem Josefem I., státní převrat, a vnutila zemi novou, protidemokratickou ústavu; 7. března byl říšský sněm zasedající v Kroměříži rozpuštěn. — *334.*

[246] *„Základní práva německého lidu"* tvořila součást „německé říšské ústavy", kterou vypracovalo frankfurtské Národní shromáždění. — *335.*

[247] Narážka na řeč Bedřicha Viléma IV. při zahájení Spojeného zemského sněmu 11. dubna 1847, v níž prohlásil, že je „dědicem neoslabené koruny a chce a musí ji neoslabenou odevzdat svým nástupcům". — *337.*

[248] Plakátem se v první polovině 19. století rozumělo každé provolání, oznámení nebo vyhláška, které se pro veřejnost vyvěšovaly na ulici. Plakáty byly břitkou zbraní v politickém boji, prostředkem revolučního vlivu na masy. — *337.*

[249] *Černá, červená a zlatá* — barvy, které se staly symbolem národního hnutí za sjednocení Německa. — *338.*

[250] Takzvaný zákon o *crieurs publics* (pouličních prodavačích novin), který vydala vláda Ludvíka Filipa roku 1834, měl znesnadňovat rozšiřování opozičních tiskovin. — *338.*

[251] Po připojení Porýnské provincie k Prusku roku 1815 snažila se pruská vláda zavést tam místo dosud platných francouzských buržoasních zákoníků feudální pruský zákoník prostřednictvím celé řady zákonů, výnosů a předpisů, jimiž měly být v Porýnské provincii obnoveny feudální výsady šlechty (majoráty), zaveden pruský trestní řád, sňatkové zákony atd. Tato opatření, jež vyvolávala v Porýnské provincii rozhodnou opozici, byla odstraněna po březnové revoluci výnosy z 15. dubna 1848. — *339.*

[252] V originále „verstüverte Hannoveraner". Johann Karl Bertram Stüve byl liberální státník, od března 1848 do října 1850 ministr vnitra království hannoverského. — *343.*

[253] Na jaře 1849 začaly v Berlíně vycházet „Constitutionelle Zeitung" [„Konstituční noviny"] založené Hansemannem — německý liberálně buržoasní list. — *343.*

[254] Viz poznámku 152. — *352.*

[255] Dodatečná daň 45 centimů na každý frank přímých daní, kterou francouzská prozatímní vláda schválila 16. března 1848, zatěžovala hlavně rolnictvo.

Důsledkem této politiky buržoasních republikánů bylo, že se rolnictvo odklonilo od revoluce a při presidentských volbách 10. prosince 1848 dalo své hlasy Ludvíku Bonapartovi. — *353.*

[256] Tím se míní první restaurace Bourbonů v květnu 1814 a druhá restaurace v červenci 1815 po nezdařeném pokusu Napoleona I. získat opět císařský trůn („Sto dní"). — *353.*

[257] *„Journal des Débats politiques et littéraires"* [„Noviny pro politické a literární diskuse"] — francouzský buržoasní deník založený v Paříži roku 1789. Za červencové monarchie byl vládním listem, orgánem orleanistické buržoasie. Za revoluce roku 1848 vyjadřoval názory kontrarevoluční buržoasie. — *353.*

[258] 15. května 1848 došlo k revolučnímu vystoupení pařížských dělníků, které vedl Blanqui, Barbès a jiní, proti protidělnické kontrarevoluční politice buržoasního Ústavodárného shromáždění, kterému byla předložena řada požadavků, mezi nimi požadavek vznesený Barbèsem, aby byla na boháče uvalena mimořádná daň ve výši 1 miliardy franků. — *354.*

[259] V Bourges se konal od 7. března do 3. dubna 1849 proces proti účastníkům událostí z 15. května 1848. V tomto procesu byl Barbès 2. dubna 1849 odsouzen k doživotnímu žaláři. Blanqui byl odsouzen k 10 letům samovazby, de Flotte, Sobrier, Raspail, Albert a jiní k různým trestům vězení a k vypovězení do kolonií. — *354.*

[260] Tím se míní článek „Dokument Březnového spolku", otištěný v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 181 z 29. prosince 1848, odhalující pravou tvář maloburžoasních vůdců z řad frankfurtské levice, kteří svou poloviČatou politikou pomáhali kontrarevoluci. „Neue Rheinische Zeitung" je nazývala „girondisty naší revoluce". — *356.*

[261] Jde o reakční „Katolický spolek" při frankfurtském Národním shromáždění, v jehož čele stál Radowitz — předák krajní pravice, „duše pruské kontrarevoluce", jak ho nazýval Marx (viz tento svazek, str. 461). — *356.*

[262] Narážka na podtitul tehdy známé Rotteckovy knihy (viz pozn. 108). — *357.*

[263] *Klub feuillantů* zastupoval za francouzské buržoasní revoluce koncem 18. století zájmy velké buržoasie těsně spjaté s královskou mocí a také liberální šlechty a sdružoval stoupence konstituční monarchie. — *357.*

[264] Karl Vogt, jeden z vedoucích činitelů „Březnového spolku" v letech 1848 až 1849, se dostal ještě dál, než mu předpovídala „Neue Rheinische Zeitung" —

stal se placeným agentem Ludvíka Bonaparta. Viz Marxův pamflet „Pan Vogt" z roku 1860. — *357.*

[265] Z balady Gottfrieda Augusta Bürgera „Lenora". — *359.*

[266] Narážka na potlačení polského povstání z let 1830—1831 carskými vojsky. — *359.*

[267] *Říšský soud* — v 15. až 18. století nejvyšší soudní instance v Německu. Byl příslovečný neuvěřitelnou zdlouhavostí, průtahy a prodejností soudců. Říšský soud přestal existovat roku 1806, když zanikla tzv. Svatá říše římská německého národa. — *359.*

[268] Při potlačení povstání v Poznaňsku koncem dubna a počátkem května 1848 utrpělo pruské vojsko porážku u Milosławi; Prusové postříleli polské povstalce u Wrześnie (viz tento svazek, str. 188—189).

Pruské vojsko krvavě potlačilo lidové hnutí v Anhaltu v březnu 1849 a v Mohuči v květnu 1848 a také povstání ve Frankfurtu nad Mohanem v září 1848. Tyto události má Engels na mysli, když mluví ironicky o „vítězstvích" pruské armády. — *359.*

[269] Výročí povstání pařížských dělníků v červnu 1848. — *362.*

[270] Camphausen byl jedním z akcionářů „Rheinische Zeitung", která vycházela v Kolíně v letech 1842 až 1843. — *362.*

[271] *Friedrichshain* — viz poznámku 154. — *363.*

[272] *Zemské stavy* provincií (zemské sněmy, provinční sněmy) byly ustaveny v Prusku roku 1823. Skládaly se ze zástupců čtyř stavů (knížat, šlechty, měst a venkovských obcí). Volební census a celý volební mechanismus zajišťovaly v zemských sněmech většinu šlechtě. Zemské sněmy svolával král a jejich pravomoc se omezovala na otázky místního hospodářství a provinční správy. Sněmy měly velmi omezené poradní funkce — měly právo vyjadřovat svůj názor k různým návrhům zákonů, které jim vláda předkládala k posouzení. Pod záminkou, že bude zavedeno jednotné zákonodárství pro Prusko, předložil král roku 1843 porýnskému zemskému sněmu k projednání návrh nového trestního zákoníku, který měl být zaveden v Porýnské provincii místo liberálnějšího francouzského trestního zákoníku. Sedmý porýnský zemský sněm (1843) zamítl tento návrh zákona a prohlásil, že zákonodárství platné v Porýnské provincii plně odpovídá mravům, zvyklostem i právním poměrům Porýnské provincie. — *364.*

[273] Narážka na výnosy (patenty) Bedřicha Viléma IV. z 3. února 1847 o svolání Spojeného zemského sněmu. — *364.*

[274] Na zasedání prvního Spojeného zemského sněmu dne 21. června 1847 prohlásil Thadden-Trieglaff: „Můj návrh zní: Svoboda tisku — *skutečně* veřejné soudní řízení s pány literáty a hned vedle *šibenici*! A prosím pány stenografy, aby slova ‚skutečně' a ‚šibenici' důkladně podtrhli." („Der Erste Vereinigte Landtag in Berlin 1847" [„První Spojený zemský sněm v Berlíně 1847"], sv. 4, Berlín 1847.) — *364.*

[275] *8. listopadu 1848* povolal Bedřich Vilém IV. — namísto Pfuelovy vlády, která byla pro reakci příliš nerozhodná — vládu „spásného činu" s hrabětem Brandenburgem jako předsedou. Její duší byl však od počátku Manteuffel. Za této vlády uchopila pruská feudální šlechta státní moc zase pevně do svých rukou. — *364.*

[276] *Ukerská marka* (Uckermark) — severní část pruské provincie Braniborska, opora reakčních pruských junkerů. — *365.*

[277] *Svatá hermandada* — viz poznámku 6. — *365.*

[278] Tím se míní vídeňský kongres (1814—1815). Rakousko, Anglie a carské Rusko, čelné mocnosti evropské reakce, předělaly na tomto kongresu mapu Evropy v zájmu restaurace legitimních monarchií, proti zájmům jednoty a nezávislosti národů. — *366.*

[279] Takzvané *Spojené výbory*, skládající se ze zástupců provinčních sněmů, se sešly v lednu 1848, aby projednaly návrh nového trestního zákoníku. Pruská vláda chtěla svoláním těchto výborů vzbudit zdání, že se připravují reformy, a utlumit tak vzrůstající nespokojenost veřejnosti. Činnost výborů byla počátkem března přerušena revolučními událostmi v Německu. — *366.*

[280] Tím se míní výnos pruského krále z 6. března 1821, kterým se rozšiřovala i na Porýnskou provincii platnost pruského trestního zákoníku, pokud jde o zločiny proti státu. — *367.*

[281] 5. prosince 1848 rozpustila kontrarevoluční vláda Brandenburgova a Manteuffelova pruské Národní shromáždění, vyhlásila takzvanou oktrojovanou ústavu a určila svolání sněmoven na 26. února 1849. — *372.*

[282] *Vzdychalové* — viz poznámku 170. — *375.*

[283] Za tažení proti napoleonské Francii v lednu až únoru 1814 utrpěla pruská

armáda jako součást koaličních vojsk řadu porážek v Champagni (bitva u Bar sur Aube, Saint Dizier, Montmirail a jiné).

Porážka pruské armády u Jeny 14. října 1806, po níž následovala kapitulace Pruska před napoleonskou Francií, ukázala celou prohnilost sociálně politického zřízení feudální hohenzollernské monarchie. — *375.*

284 Volební zákon z 6. prosince 1848 o volbách do druhé sněmovny přiznával volební právo takzvaným „samostatným Prusům"; tato neurčitá formulace poskytovala vládě neomezenou možnost redukovat počet voličů. — *377.*

285 *Chrám sv. Štěpána* v Londýně — část Westminsterského paláce, kde se v 16. až 19. století konala zasedání anglické poslanecké sněmovny.

„*Chambre introuvable*" [„Sněmovna k pohledání"] — poslanecká sněmovna ve Francii v letech 1815 až 1816, složená z krajních reakcionářů.

Sněmovna 24. února 1848 — poslanecká sněmovna ve Francii, která se snažila zabránit rozvoji revoluce a zachovat monarchii tím, že na místo Ludvíka Filipa dosadila jeho vnuka hraběte Pařížského, v jehož prospěch se Ludvík Filip 24. února 1848 zřekl trůnu. — *378.*

286 12. března 1849 zrušil sardinský král příměří, které uzavřel 9. srpna 1848 s Rakouskem, a 20. března byly obnoveny válečné akce. Avšak už 23. března byla piemontská armáda poražena. Karel Albert se zřekl trůnu. Nový král, Viktor Emanuel II., uzavřel 26. března příměří s Rakušany a 6. srpna 1849 byl uzavřen mír. — *382.*

287 Slova z polské národní hymny. — *383.*

288 V době revoluce v severní Itálii v létě 1848 nabídl Garibaldi Karlu Albertovi pomoc. Avšak dobrovolnický oddíl Garibaldiho, který byl velením piemontské armády ponechán napospas osudu, musel v podstatě sám bojovat s Rakušany, byl poražen a přinucen ustoupit do Švýcarska. — *385.*

289 Tím je míněno tažení italských revolučních emigrantů, organisované buržoasním demokratem Mazzinim roku 1834. Oddíl povstalců vtrhl ze Švýcarska do Savojska, ale byl poražen piemontskými vojsky. — *386.*

290 Tím se míní zákon o zákazu klubů, schválený v prvním čtení francouzským Národním shromážděním 21. března 1849. Tímto zákonem ztratili dělníci svobodu shromažďovací a spolčovací. — *387.*

291 *24. února 1848* byla svržena monarchie Ludvíka Filipa ve Francii. — *387.*

292 V osvobozenecké válce španělského lidu proti napoleonské nadvládě sehrály rozhodující roli lidové partyzánské oddíly (guerilly). — *388.*

293 *Věrný Eckart* — hrdina německých středověkých pověstí, vzor věrnosti a oddanosti. V legendě o Tannhäuserovi stojí na stráži u Venušiny hory a varuje každého, kdo se přiblíží, před nebezpečnými Venušinými kouzly. — *398.*

294 Míní se tu Radowitzova brožura „Deutschland und Friedrich Wilhelm IV.", [„Německo a Bedřich Vilém IV."], Hamburk 1848. — *398.*

295 Základem díla „*Námezdní práce a kapitál*" jsou přednášky, které Marx proslovil v druhé polovině prosince 1847 v Německém dělnickém spolku v Bruselu. Z nich se zachoval rukopis přepsaný Josephem Weydemeyerem a nazvaný „Mzda". Tento rukopis se téměř úplně shoduje s textem uveřejněným v „Neue Rheinische Zeitung". Začátkem roku 1848 se Marx pokusil uveřejnit práci v Bruselu. K vydání však nedošlo, protože Marx byl vypovězen z Belgie.

Poprvé byla práce otiskována jako série úvodníků v „Neue Rheinische Zeitung" ve dnech 5.—8. a 11. dubna 1849 pod názvem „Námezdní práce a kapitál". Uveřejňování těchto článků bylo přerušeno Marxovým dočasným odjezdem z Kolína nad Rýnem a později zostřením politické situace v Německu a zastavením „Neue Rheinische Zeitung".

Už toto první uveřejnění „Námezdní práce a kapitálu" velmi pomohlo propagaci idejí vědeckého socialismu mezi německými dělníky. V usnesení výboru kolínského Dělnického spolku se doporučovalo, aby tyto Marxovy články byly prodiskutovány v dělnických spolcích v Kolíně nad Rýnem i v jiných městech.

Když byla zakázána „Neue Rheinische Zeitung", chtěl Marx vydat „Námezdní práci a kapitál" jako samostatnou brožuru. Ale Marxovi samému se nepodařilo tento záměr uskutečnit. První samostatné vydání této práce vyšlo roku 1880 ve Vratislavi bez Marxovy účasti. Ve Vratislavi vyšlo také druhé vydání roku 1881. Za Engelsovy účasti a s jeho krátkou úvodní poznámkou o historii vydání díla vyšlo další vydání roku 1884 v Hottingen-Curychu. První překlad „Námezdní práce a kapitálu" byl překlad do ruštiny. Vyšel v Ženevě roku 1883 a byl pořízen podle německého vydání z roku 1880.

Nové vydání brožury určené k propagaci mezi dělníky vyšlo roku 1891. Redigoval je Engels a napsal k němu také předmluvu. V tomto vydání Engels pozměnil a doplnil text na několika místech tak, aby byl výklad v souladu s dalším vývojem Marxova ekonomického učení. V předmluvě napsal Engels o nové redakci textu: „Všechny moje změny se týkají jednoho bodu. Podle originálu prodává dělník kapitalistovi za mzdu svou *práci*, podle nynějšího textu svou *pracovní sílu*." Dále Engels zdůvodnil nutnost této změny.

Uveřejněný text „Námezdní práce a kapitálu" je nedokončený. Zčásti ho doplňuje Marxův rukopis „Mzda" z prosince 1847 (viz tento svazek, str. 545—567).

V tomto svazku se uveřejňuje překlad původního textu, otištěného v „Neue Rheinische Zeitung". Všechny podstatné změny, které Engels provedl

v samostatném vydání z roku 1891, jsou uvedeny v poznámkách pod čarou. Rozdělení práce na části odpovídá jednotlivým článkům v „Neue Rheinische Zeitung". — *400.*

[296] Jak připomíná Engels v předmluvě k vydání z roku 1891, „v tisku zůstala práce nedokončena. Ve 269. čísle bylo na konci článku slíbeno ‚pokračování příště', ale už k tomu nedošlo; tehdy se totiž přivalily události — Rusové vtrhli do Uher, došlo k povstání v Drážďanech, Iserlohnu, Elberfeldu, Falci a Bádensku — které vedly k zastavení samého listu." — *430.*

[297] V „Neue Rheinische Zeitung", čís. 265, 266, 267, 269 a 271 z 6., 7., 8., 11. a 13. dubna 1849 byla otištěna řada fejetonů Georga Weertha, v nichž se autor vysmívá usnesení frankfurtského Národního shromáždění z 28. března 1849 o volbě pruského krále Bedřicha Viléma IV. za německého císaře. — *434.*

[298] V bitvě u Novary (severní Itálie) způsobila rakouská armáda 23. března 1849 rozhodující porážku piemontské armádě. O této bitvě viz Engelsův článek „Porážka Piemonťanů" (tento svazek, str. 386—395).

Po úspěšném útoku maďarské armády na počátku dubna 1849 byla rakouská armáda nucena ustoupit z Pešti; zanechala však posádku v pevnosti Budínu, jejíž obléhání se protáhlo do 2. května, kdy Maďaři pevnost dobyli.

Ve šlesvickém přístavu Eckernförde ostřelovala 5. dubna 1849 německá pobřežní baterie dánskou eskadru a zmocnila se dvou lodí. Tato událost neměla vůbec žádný význam pro průběh války s Dánskem, ale v oficiálním pruském tisku byla líčena jako velké vítězství pruských vojsk. Engels ji nazývá ironicky „námořní bitvou" u Eckernförde.

13. dubna 1849 dobyla tzv. vojska Německého spolku útokem dánské opevnění u vesnice Düppel (Šlesvik). — *434.*

[299] *Roubíkové zákony* — viz poznámku 232. — *434.*

[300] Viz „Stenographische Berichte über die Verhandlungen der durch das Allerhöchste Patent vom 5. Dezember 1848 einberufenen Kammern. Zweite Kammer" [„Stenografické zprávy o debatách ve sněmovnách svolaných podle nejvyššího výnosu z 5. prosince 1848. Druhá sněmovna"], Berlín 1849, str. 462—465. — *434.*

[301] *Zeměbrana* (Landwehr) — část ozbrojených sil, skládající se ze starších ročníků, které podléhaly vojenské povinnosti, ale už si odsloužily předepsanou dobu ve stálé armádě i v záloze. Podle pruských zákonů bylo možno povolat zeměbranu jen v případě války. — *434.*

[302] Po březnové revoluci 1848 vypuklo v Poznaňsku národně osvobozenecké povstání Poláků proti útlaku reakčního Pruska; tohoto hnutí se účastnily

vedle šlechtických živlů, které mu stály v čele, také široké masy rolníků a řemeslníků. Pruská vláda se v březnu 1848 odhodlala k ústupkům a slíbila, že bude utvořena komise, která provede v Poznaňsku reorganisaci: vytvoření polského vojska, jmenování Poláků do administrativních a jiných funkcí a uznání polštiny za úřední jazyk v Poznaňsku. Ale královským nařízením ze 14. dubna 1848 bylo stanoveno rozdělení Poznaňska na dvě části: východní — polskou a západní — „německou", která nepodléhala „reorganisaci". Když bylo poznaňské povstání krvavě potlačeno (v dubnu—květnu 1848), byla v následujících měsících demarkační čára posunována stále dál na východ a nakonec bylo zabráno téměř celé území velkovévodství poznaňského. „Reorganisace" slibovaná Polákům nebyla provedena. Marx a Engels ostře vystupovali proti potlačení národně osvobozeneckého boje Poláků pruskou reakcí a buržoasní kontrarevolucí (viz články „Nové dělení Polska", „Nová politika v Poznaňsku", „Debaty o polské otázce ve Frankfurtu", Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 72—73, 114—115, 384 až 398). — *435.*

[303] *Bramborová válka* — ironický název pro takzvanou válku o bavorské dědictví mezi Pruskem a Saskem na jedné straně a Rakouskem na druhé v letech 1778 a 1779, v níž se veškerá válečná činnost omezovala v podstatě na přesuny vojsk a hádky vojáků o brambory. — *436.*

[304] „*Zeitung des Ostens*" [„Východní noviny"] — demokratický deník, který vycházel v Poznani roku 1849; vydával jej představitel polského národně osvobozeneckého hnutí, člen poznaňského národního výboru W. Stefanski. — *439.*

[305] Viz článek „Dohodovací zasedání z 15. června" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 99). — *440.*

[306] *Spolek Gustava Adolfa* (založený roku 1832) — náboženská organisace pro pomoc protestantským obcím v katolických oblastech v Německu; Rupp, bývalý pastor v Královci, který byl zbaven své hodnosti pro kritiku církevní dogmatiky, byl roku 1846 z tohoto spolku vyloučen. — *441.*

[307] „*Přátelé světla*" — náboženský směr vzniklý roku 1841 a namířený proti pietismu, který tehdy vládl v oficiální protestantské církvi a vyznačoval se přehnaným mysticismem a pobožnůstkářstvím. Tato náboženská opozice byla jednou z forem, jíž se ve čtyřicátých letech 19. stol. projevovala nespokojenost německé buržoasie s reakčním režimem v Německu. Roku 1846 vytvářelo hnutí „přátel světla" tzv. „*svobodné obce*", které se odtrhly od oficiální protestantské církve. — *442.*

[308] Verš z pruské hymny. — *443.*

[309] *Atta Troll* — hlavní osoba Heinovy stejnojmenné básně. Na mnoha místech této básně, zejména v 7. kapitole, se mluví o tom, jak se mrzoutskému medvědu protiví smích lidí. — *444.*

[310] Lassalle byl zatčen v Düsseldorfu 22. listopadu 1848. Byl obviněn, že vyzýval k ozbrojení proti státní moci (viz tento svazek, str. 284—286). Proces proti němu byl soudními orgány Porýnské provincie všemožně protahován. Lassalle zaslal Marxovi a Engelsovi dopisy, v nichž žádal, aby vystoupili na jeho obranu; v „Neue Rheinische Zeitung" byla uveřejněna řada statí o šikanování a protizákonném postupu soudních orgánů vůči Lassallovi. Marx a Engels byli rovněž v deputaci, která protestovala 3. března u generálního prokurátora Nicolovia proti protahování soudního řízení v Lassallově při (zpráva o tom byla uveřejněna v „Neue Rheinische Zeitung", čís. 238 ze 6. března 1849). Soud se konal 3. a 4. května; porota Lassalla osvobodila. Zpráva o procesu byla otištěna ve druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung", čís. 291 z 8. května 1849. — *451.*

[311] 27. dubna 1849 rozpustila pruská vláda druhou sněmovnu. Důvodem k rozpuštění bylo to, že sněmovna schválila říšskou ústavu, přijatou 27. března frankfurtským Národním shromážděním. — *454.*

[312] O pekelném kamínku viz poznámku 158. — *456.*

[313] Viz sérii článků „Debaty o polské otázce ve Frankfurtu" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 347—383). — *456.*

[314] *Rýpalové* — viz poznámku 170. — *460.*

[315] *Konversationshalle* — sál v Berlíně, kde se 27. dubna 1849 po rozpuštění druhé sněmovny pruského zemského sněmu shromáždili poslanci levého křídla. Toto shromáždění bylo za pomoci konstáblů rozehnáno. — *460.*

[316] Poprvé byl Lassalle uvězněn od února do srpna 1848, a to v souvislosti s procesem, v němž byl obviněn, že nabádal ke krádeži skříňky s dokumenty a chtěl jich použít v rozvodové při hraběnky Hatzfeldtové; Lassalle vedl tuto při jako advokát od roku 1846 do roku 1854. — *462.*

[317] *Pruská „říšská" nóta z 28. dubna* — dopis zaslaný 28. dubna 1849 pruským ministerským předsedou „Královskému zmocněnci při prozatímní ústřední moci pro Německo... Camphausenovi... ve Frankfurtu nad Mohanem". Vysvětluje se v něm, proč se pruský král rozhodl „odmítnout titul císaře, který mu byl nabídnut na základě ústavy přijaté ve Frankfurtu" (viz „Preussischer Staats-Anzeiger" [„Pruský státní věstník"], čís. 116 z 29. dubna 1849). — *467.*

[318] Parafráze podle Schillerovy balady „Bürgschaft" [„Rukojmí"]. — *467.*

[319] Bassermann — poslanec frankfurtského Národního shromáždění, se vypravil 7. listopadu 1848 do Berlína jako jeden z komisařů ústřední moci. Po návratu podal 18. listopadu shromáždění zprávu, že rozhodná opatření učiněná pruskou vládou nebyla bezdůvodná, neboť na berlínských ulicích je v poslední době vidět osoby sveřepého vzezření, jaké se obyčejně objevují před anarchistickými nepokoji. Z toho vznikl ironický výraz „bassermannovské postavy". — *467.*

[320] *Německý spolek* — spolek německých států, ustavený 8. června 1815 na vídeňském kongresu; spolek neměl ústřední vládu a ponechal 35 německých států s jejich absolutisticko-feudálním zřízením, čímž jen upevňoval politickou a hospodářskou roztříštěnost Německa a byl na překážku jeho pokrokovému vývoji. *Spolkový sněm*, ústřední orgán Německého spolku, se skládal ze zástupců německých států a zasedal ve Frankfurtu nad Mohanem. Neměl skutečnou moc, byl nástrojem reakční politiky německých vlád. Po březnové revoluci se reakční síly snažily oživit jeho činnost a využít ho k boji proti zásadě svrchovanosti lidu a proti demokratickému sjednocení Německa. — *468.*

[321] 18. září 1848 vypuklo ve Frankfurtu nad Mohanem lidové povstání, jež se postavilo proti ratifikaci příměří s Dánskem ve frankfurtském Národním shromáždění. Ještě téhož dne bylo povstání za pomoci pruského a rakouského vojska potlačeno. Maloburžoasní vůdcové levého křídla Národního shromáždění přispěli svým zbabělým postojem k jeho porážce. — *468.*

[322] 26. září 1848 vyhlásily úřady, poděšené růstem revolučně demokratického hnutí, v Kolíně nad Rýnem stav obležení „na ochranu osob a majetku". Rozkazem vojenského velitelství byla zakázána činnost všech spolků sledujících „politické a sociální cíle", byla zakázána shromáždění na ulicích a náměstích, rozpuštěna občanská garda a nařízeno jí, aby odevzdala zbraně, byly zavedeny válečné soudy a zastaveno vydávání „Neue Rheinische Zeitung" a několika jiných demokratických listů. — *476.*

[323] V neděli 6. května 1849 se konaly v Kolíně tři sjezdy organisací Porýnské provincie a Vestfálska: sjezd dělnických spolků, sjezd demokratických spolků a v předměstí Kolína Deutzu sjezd konstitučně monarchistických „Měšťanských spolků". — *477.*

[324] 25. září 1848 zatkly kolínské úřady řadu vedoucích činitelů demokratických a dělnických spolků a vyprovokovaly tak předčasné vystoupení dělníků, kteří začali stavět ve městě barikády. Marx se svými stoupenci vynaložil nemalé úsilí, aby zabránil předčasnému a isolovanému vystoupení kolínských děl-

níků. Následujícího dne byl v Kolíně pod záminkou „ochrany osob a majetku" vyhlášen stav obležení. — *477.*

[325] Z Heinovy básně „Der Wechselbalg" [„Podvržené dítě"]. — *487.*

[326] Podle oliwského míru roku 1660 přešlo východní Prusko, které bylo do té doby lénem polského krále, ke kurfiřství braniborskému. — *487.*

[327] Tím se míní první dělení Polska mezi Pruskem, Rakouskem a Ruskem roku 1772. — *487.*

[328] Míní se tu basilejský mír roku 1795, který uzavřelo Prusko separátně s Francií. — *488.*

[329] Roku 1788 byly v Prusku z popudu Bischoffswerdera, rádce Bedřicha Viléma II., vydány královské edikty, jimiž se omezovala svoboda tisku a svoboda náboženského vyznání. — *488.*

[330] Takzvaná německá *Spolková listina*, schválená na vídeňském kongresu 8. června a potvrzená 9. června 1815 *vídeňskými závěrečnými akty*, obsahovala mlhavé sliby konstitučních reforem, které zůstaly pouze na papíře. — *489.*

[331] *Karlovarské výnosy* — řada reakčních výnosů vypracovaných v srpnu 1819 na konferenci zástupců států Německého spolku v Karlových Varech. Tyto výnosy stanovily předběžnou censuru ve všech německých státech, co nejpřísnější dozor nad universitami, zákaz studentských spolků a zřízení ústřední vyšetřující komise pro stíhání osob podezřelých z oposice (tzv. „demagogů"). Iniciátorem těchto policejních opatření byl rakouský kancléř Metternich. — *489.*

[332] *Seehandlung* — viz poznámku 122. — *489.*

[333] *„Omezený poddanský rozum"* — výrok pruského ministra vnitra von Rochowa, v Německu velmi známý. — *489.*

[334] Jde o tzv. „Lehninské proroctví" („Vaticinium Lehninense"), latinskou báseň, která vznikla koncem 17. stol., připisovala se však mnichu lehninského kláštera, který žil ve 13. stol. Toto svérázné literární dílo líčilo zločiny braniborské dynastie a předpovídalo jí záhubu. — *490.*

[335] Bedřich Vilém IV., který usiloval o vzkříšení reakční feudální romantiky, vydal roku 1843 výnos o obnovení řádu Labutě — středověkého náboženského rytířského řádu, založeného roku 1443, který zanikl v době reformace. Avšak tento záměr pruského krále se neuskutečnil. — *490.*

[336] Viz poznámku 129. — *490.*

[337] *Sanssouci* — palác v Postupimi, sídlo pruských králů. — *490.*

[338] 8. května 1849 bylo v Drážďanech téměř úplně potlačeno povstání, které vypuklo 3. května a jímž byl zahájen boj na obranu říšské ústavy. — *492.*

[339] Počátkem května 1849 začala propukávat v Porýnské provincii, bavorské Falci a Bádensku povstání na obranu říšské ústavy, přijaté frankfurtským Národním shromážděním 27. března 1849, kterou však řada německých států v čele v Pruskem odmítala. Lidové masy viděly v říšské ústavě jedinou vymoženost revoluce, která se ještě zachovala. Avšak tato povstání, jimž se postavili do čela hlavně vůdcové maloburžoasní demokracie, měla roztříštěný, živelný ráz a byla v polovině července 1849 krutě potlačena. O charakteru a průběhu těchto povstání, jichž se osobně účastnil Engels, viz jeho stať „Německá kampaň za říšskou ústavu" (Marx—Engels, Spisy, sv. 7, čes. vyd. 1959, str. 133—225). — *492.*

[340] V dubnu 1849 vypravila francouzská buržoasní vláda do Itálie expediční sbor, aby intervenoval proti římské republice a umožnil obnovení světské moci papežovy. 30. dubna 1849 byla francouzská vojska zahnána od Říma. — *492.*

[341] Marx má na mysli těsné vztahy tří reakčních monarchů — pruského krále, ruského cara a rakouského císaře. — *494.*

[342] Většina pruského Národního shromáždění, která proti královskému rozkazu o přeložení shromáždění do Brandenburgu pokračovala ve svém zasedání v Berlíně, byla 15. listopadu 1848 rozehnána vojsky generála Wrangela.

Druhá sněmovna byla rozpuštěna 27. dubna 1849 na základě nařízení vydaného Brandenburgovou a Manteuffelovou vládou a schváleného králem. — *494.*

[343] V pevnosti Königsteinu se ukrýval v době povstání v květnu 1849 saský král Bedřich August II., který uprchl z Drážďan.

„Říšský Max v Mnichově" — bavorský král Maxmilián II., kterého někteří poslanci frankfurtského Národního shromáždění doporučovali jako kandidáta při volbě německého císaře. — *494.*

[344] *Alguacil* — policejní důstojník ve Španělsku. Episoda, o níž se mluví v článku, je vzata ze Cervantesových „Poučných novel" („Novela o rozhovoru psů"). — *507.*

[345] *„Ça ira"* [„Půjde to"] — revoluční píseň z doby francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století. — *510.*

[346] Heine, „Německo. Zimní pohádka", kap. VIII. — *510.*

[347] Je tu míněno osvobození redaktorů „Neue Rheinische Zeitung" a členů Porýnského krajského výboru demokratů na soudních procesech 7. a 8. února 1849 před kolínskou porotou. — *514.*

[348] Viz článek „Hüser" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 34 až 35). — *515.*

[349] Viz Marxův článek „Odpověď pruského krále delegaci Národního shromáždění" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 469). — *515.*

[350] Viz Marxův článek „Vítězství kontrarevoluce ve Vídni" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 495—497). — *516.*

[351] Viz Marxův článek „Státní návladní ‚Hecker' a ‚Neue Rheinische Zeitung'" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 480—484). — *516.*

[352] *Sékelové* — Maďaři žijící v Sedmihradsku. — *522.*

[353] O bitvě u Jeny viz poznámku 283.
Pruské pevnosti Magdeburk a Kostřín se v listopadu 1806 vzdaly bez boje Napoleonově armádě. — *528.*

[354] „*Neue Deutsche Zeitung. Organ der Demokratie*" [„Nové německé noviny. Orgán demokracie"] — demokratický list, který vycházel v letech 1848 až 1850, do 1. dubna 1849 v Darmstadtu a od 1. dubna 1849 ve Frankfurtu nad Mohanem. Odpovědným redaktorem listu byl do 1. října 1849 Otto Lüning, od 1. října 1849 Otto Lüning, Georg Günther a Joseph Weydemeyer. — *535.*

[355] „*Westdeutsche Zeitung*" [„Západoněmecké noviny"] — německý demokratický list, vydávaný Hermannem Beckerem od 25. května 1849 do 21. července 1850 v Kolíně nad Rýnem. Tento list, který začal vycházet bezprostředně po zastavení „Neue Rheinische Zeitung", se vydával za jejího pokračovatele; redakce listu oznámila, že předplatitelé budou napříště dostávat „Westdeutsche Zeitung" místo „Neue Rheinische Zeitung". — *535.*

[356] Článek napsal Engels v době svého pobytu v jihozápadním Německu, kam se odebral po zastavení „Neue Rheinische Zeitung". Byl otištěn v listu falcké prozatímní vlády „Bote für Stadt und Land" [„Posel města i venkova"]. Druhý článek napsaný Engelsem nebyl uveřejněn, ježto byly proti němu námitky, že je příliš „povzbudivý" (viz práci B. Engelse „Německá kampaň za říšskou ústavu", Marx—Engels, Spisy, sv. 7, čes. vyd. 1959, str. 133—225). — *536.*

[357] V očekávání, že ve Francii dojde k rozhodujícím revolučním událostem, odebral se Marx kolem 2. června 1849 do Paříže s mandátem ústředního výboru demokratů, aby zastupoval německou revoluční stranu u francouzských sociálních demokratů. — *536.*

[358] Jde o pruského generála Peuckera, který byl do 10. května 1849 ministrem války v tzv. říšské vládě a nato velel sboru říšského vojska, kterého bylo použito k potlačení povstání ve Falci a v Bádensku. — *537.*

[359] Viz poznámku 152. — *539.*

[360] Je tu míněna revoluční skupina uvnitř Komise dvaceti pěti — orgánu pařížského demokraticko-socialistického volebního výboru, kterou tvořili činitelé dělnických klubů a tajných společností. Demokraticko-socialistický výbor vedl v Paříži volební kampaň Hory ve volbách do francouzského Zákonodárného shromáždění 13. května 1849. — *539.*

[361] Conservatoire des Arts et Métiers [Konservatoř umění a řemesel] — učebný ústav v Paříži. — *540.*

[362] Je tu míněna „*Demokratická společnost přátel ústavy*", organisace umírněných buržoasních republikánů, založená členy strany „National" v době volební kampaně do francouzského Zákonodárného shromáždění; volby se konaly 13. května 1849. — *540.*

[363] Ve svém projevu v Zákonodárném shromáždění 11. června 1849 prohlásil Ledru-Rollin, že Hora je odhodlána hájit ústavu, bude-li třeba, i silou zbraní. — *540.*

[364] Mluví se zde o krvavém potlačení dělnického povstání v Lyonu, které vypuklo 15. června 1849 pod vlivem pařížských událostí z 13. června 1849. — *540.*

[365] V důsledku velkých finančních a organisačních potíží, které vznikly po vyhlášení stavu obležení v Kolíně 26. září 1848 a zastavení „Neue Rheinische Zeitung", byl Marx nucen převzít materiální odpovědnost za vydávání listu; vložil do listu všechny své finanční prostředky a stal se jeho faktickým majitelem. — *542.*

[366] Po událostech 13. června byl v Paříži vyhlášen stav obležení a začalo pronásledování demokratů a socialistů. V této souvislosti oznámily francouzské úřady 19. července 1849 Marxovi, že je vydán rozkaz o jeho vypovězení z Paříže do Morbihanu — močálovitého, nezdravého kraje v Bretani. Marx však protestoval a příkaz k vypovězení byl zrušen. — *542.*

[367] „*Mzda*" — Marxův rukopis, který bezprostředně souvisí s jeho nedokončenou prací „Námezdní práce a kapitál" (viz tento svazek, str. 400—430) a doplňuje ji.

Rukopis s názvem „Mzda", uložený v archivu německé sociální demokracie, byl poprvé uveřejněn až roku 1924 v ruském překladu v časopise „Socialističeskoje chozjajstvo" [„Socialistické hospodářství"] a roku 1925 v originálu v časopise „Unter dem Banner des Marxismus" [„Pod praporem marxismu"]. Nápis na obálce nalezeného rukopisu („Brusel, prosinec 1847"), to, že v něm je krátké shrnutí toho, co „už bylo vysvětleno", forma výkladu i sám obsah rukopisu vedou k závěru, že „Mzda" je Marxovou osnovou k poslední nebo k několika posledním přednáškám, které měl v druhé polovině prosince 1847 na schůzích Německého dělnického spolku v Bruselu. Je to vidět i z toho, že se Marx v době, kdy ji psal, jak o tom svědčí zmínka v rukopisu, už připravoval na svou známou „Řeč o svobodě obchodu", kterou pronesl 9. ledna 1848 na veřejné schůzi bruselského Demokratického sdružení.

V rukopisu „Mzdy" se stejně jako v článcích uveřejněných v „Neue Rheinische Zeitung" mluví o tom, že dělník prodává kapitalistovi práci a nikoli, jak je tomu v pozdějších Marxových ekonomických pracích, pracovní sílu. — *545.*

[368] Údaje o prodlužování pracovního dne a o počtu tkalců vzal Marx z Carlylovy knihy „Chartismus", kde se říká: „Půl milionu ručních tkalců pracuje 15 hodin denně, a přece si nemohou vydělat ani na dostatek nejprostšího jídla" (Th. Carlyle, „Chartism", Londýn 1840, str. 31). — *546.*

[369] Bowringova řeč se cituje v knize: William Atkinson, „Principles of Political Economy" [„Zásady politické ekonomie"], Londýn 1840, str. 36—38. — *546.*

[370] Výňatku z Bowringova vystoupení v britské dolní sněmovně použil Marx ve své řeči o svobodě obchodu, pronesené 9. ledna 1848 na veřejné schůzi bruselského Demokratického sdružení (viz Marx—Engels, Spisy, sv. 4, čes. vyd. 1958, str. 417—418). — *546.*

[371] Marx má na mysli Carlylův výrok o anglických chudinských zákonech: „Přivedeme-li chudáky do bídy, nezbytně budou masově hynout. To je tajemství známé všem krysařům: ucpěte skuliny na sýpkách, spusťte nepřetržité mňoukání a poplach, nastražte pasti — a vaši ‚chargeable labourers' [obtížní chudáci] zmizí, budou vyhlazeni. Rychlejším a třeba i humánnějším způsobem je arsenik..." (Th. Carlyle, „Chartism", Londýn 1840, str. 17). — *546.*

[372] John Ramsay MacCulloch, „The Principles of Political Economy" [„Zásady politické ekonomie"], Edinburgh 1825, str. 319. — *547.*

[373] John Wade, „History of the Middle and Working Classes" [„Dějiny střední a dělnické třídy"], 3. vyd., Londýn 1835, str. 125. — *547.*

[374] Marx má na mysli toto místo z knihy Johna Wada: „Množství používané práce (the quantity of employment) nebývá v žádném průmyslovém oboru stále stejné. Může na ně mít vliv změna ročních období, změna módy anebo nestálost obchodu" (viz John Wade, cit. spis, str. 252). — *548.*

[375] Je myšlena mzda od kusu (viz John Wade, cit. spis, str. 267). — *548.*

[376] *Truckový systém* je systém placení zbožím. Babbage o tom píše: „Tam, kde se dělníkům platí výrobky anebo kde musí nakupovat v zaměstnavatelově krámě, tam se na nich páše velká nespravedlnost a výsledkem je velká bída." „Pro zaměstnavatele je příliš lákavé snížit v době deprese reálnou mzdu (tím, že zvýší ceny zboží ve svém krámě), aniž sníží její nominální hodnotu, než aby tomu odolal" (Charles Babbage, „On the Economy of Machinery and Manufactures" [„O ekonomii strojů a manufaktur"], 2. vyd., Londýn 1832, str. 304). — *549.*

[377] Andrew Ure, „Philosophie des manufactures, ou Économie industrielle" [„Filosofie manufaktur aneb průmyslová ekonomie"], sv. I, Brusel 1836, str. 34, 35. — *549.*

[378] Pellegrino Rossi, „Cours d'économie politique" [„Kurs politické ekonomie"], Brusel 1843, str. 369, 370. — *549.*

[379] Antoine-Elysée Cherbuliez, „Riche ou pauvre" [„Bohatý nebo chudý"], Paříž a Ženeva 1840, str. 103—104, 105, 109. — *550.*

[380] John Francis Bray, „Labour's Wrongs and Labour's Remedy" [„Zlořády práce a cesta k jejich nápravě"], Leeds 1839, str. 152, 153. — *550.*

[381] Viz poznámku 375. — *554.*

[382] Ve svých výpiscích z Carlylovy knihy „Chartismus" uvádí Marx toto místo: „V Irsku je téměř 7 milionů dělnického obyvatelstva, z nichž podle statistiky třetina nemá po třicet týdnů v roce ani dost brambor třetí jakosti" (Th. Carlyle, „Chartism", Londýn 1840, str. 25). — *554.*

[383] Míní se tím válka německého lidu proti Napoleonově nadvládě v letech 1813—1815. — *555.*

[384] Články „Francouzská dělnická třída a presidentské volby" a „Proudhon", které psal Engels pro „Neue Rheinische Zeitung", byly napsány počátkem

prosince 1848 v době jeho pobytu ve Švýcarsku; články se uchovaly v rukopise. — *568.*

385 Jde tu o boj uvnitř revoluční demokracie ve Francii ve spojitosti s presidentskými volbami, které byly stanoveny na 10. prosince 1848. O montagnardech viz poznámku 152. — *568.*

386 „Le Peuple" [„Lid"] — francouzský list, orgán proudhonistů, vycházel v Paříži v letech 1848 až 1850: zpočátku pod názvem „Le Représentant du Peuple" [„Zástupce lidu"] a od září 1848 do 13. června 1849 pod názvem „Le Peuple"; redaktorem listu byl Pierre Joseph Proudhon. — *568.*

387 Takzvaní „čistí" (nebo trojbarevní) republikáni — francouzská buržoasní strana. Jejím orgánem byl list „Le National". Za revoluce roku 1848 vstoupili vůdcové této strany do prozatímní vlády a potom organisovali za Cavaignacovy pomoci červnovou řež, krvavý soud nad revolučním pařížským proletariátem. — *569.*

388 Míní se tu *Komise výkonné moci* — viz poznámku 84. — *569.*

389 „La vraie République" [„Opravdová republika"] — francouzský politický a literární deník, orgán maloburžoasních republikánů; vycházel pod tímto názvem v Paříži od 26. března do 21. srpna 1848, kdy byl zakázán; od 29. března do 13. června 1849 vycházel pod názvem „Journal de la vraie République" [„List opravdové republiky"]; v redakci listu byl Barbès, Thoré, Pierre Leroux, George Sandová. — *569.*

390 *„L'Ami du Peuple en 1848"* [„Přítel lidu v roce 1848"] — francouzský revolučně demokratický list; vycházel v Paříži od 27. února do 14. května 1848. Redigoval jej François Raspail. — *572.*

391 Pierre Joseph Proudhon, „Qu'est-ce que la propriété? ou Recherches sur le principe du droit et du gouvernement" [„Co je vlastnictví? aneb Zkoumání principu práva a vlády"], Paříž 1840. — *574.*

392 Pierre Joseph Proudhon, „Système des contradictions économiques, ou Philosophie de la misère" [„Systém ekonomických rozporů aneb Filosofie bídy"], sv. I—II, Paříž 1846. — *575.*

393 *Equitable Labour Exchange Bazaars or Offices* [Bazary aneb střediska pro spravedlivou směnu produktů práce] byly zakládány dělnickými kooperativními sdruženími v různých městech Anglie; roku 1832 stál v čele tohoto hnutí Robert Owen, který zřídil takový bazar v Londýně; na těchto bazarech se směňovaly produkty práce prostřednictvím papírových pracovních peněz, jejichž jednotkou byla pracovní hodina. Tyto podniky, které byly utopickým pokusem organisovat v podmínkách zbožního kapitalistického hospodářství směnu bez peněz, vzaly zakrátko za své. — *575.*

394 Tento výraz je vzat z Heinovy básně „Německo. Zimní pohádka", kap. XXIII. — *575.*

395 Karel Marx, „Bída filosofie. Odpověď na ‚Filosofii bídy' pana Proudhona", Paříž—Brusel 1847 (viz Marx—Engels, Spisy, sv. 4, čes. vyd. 1958, str. 83—196). — *575.*

396 O této Proudhonově řeči viz článek „Proudhonova řeč proti Thiersovi" (Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 333—336). — *577.*

397 Viz poznámku 76. — *581.*

398 Na tuto Engelsovu žádost poskytla mu kantonální rada Bernu 9. prosince 1848 právo asylu. — *582.*

399 Na žádost říšského ministra justice zavedla kolínská prokuratura proti Engelsovi soudní vyšetřování pro jeho vystoupení na shromážděních lidu v Kolíně v září 1848. Zatykač na Engelse viz Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 551. — *582.*

400 *Lidový výbor* (Volksausschuss) byl zvolen 13. listopadu 1848 na lidovém shromáždění v Kolíně, svolaném na protest proti přenesení pruského Národního shromáždění z Berlína do Brandenburgu. Ve výboru byli Marx, Beust, Nothjung, Weyll, Schneider II. a jiní. Úkolem výboru bylo domoci se, aby kolínská městská rada podporovala Národní shromáždění a také aby byly vráceny občanským gardám zbraně, které jim byly v září odebrány. V případě, že by městská rada nevyhověla těmto požadavkům, měly být městské úřady sesazeny. Lidový výbor přikročil k reorganisaci zeměbrany, která se měla stát nezávislou na vládě a vojenských orgánech; byl učiněn také pokus zformovat z dělníků dobrovolnický oddíl. Tato opatření prováděla zvláštní komise, která byla ve spojení s novým výborem zeměbrany. Lidový výbor prováděl také významnou práci v okolních venkovských obcích a vyzýval k organisovanému odepření daní. — *584.*

401 Jsou tu míněny články francouzského trestního zákoníku (Code pénal), který platil v Porýnské provincii: článek 209 — o odporu vůči zástupcům státní moci, a článek 217 — o podněcování ke vzpouře. — *584.*

[402] Důvodem žaloby, v níž říšská vláda obviňovala Marxe, Korffa a ostatní z pomluvy poslanců frankfurtského Národního shromáždění, byly: 1. série fejetonů Georga Weertha „Život a skutky slavného rytíře Schnapphahnského", které vycházely v „Neue Rheinische Zeitung" bez podpisu v srpnu až září a v prosinci 1848 a v lednu 1849; 2. příspěvek z Vratislavi v čís. 95 „Neue Rheinische Zeitung" ze 6. září 1848 o předvolebních machinacích knížete Lichnowského; 3. příspěvek z Frankfurtu v čís. 102 „Neue Rheinische Zeitung" ze 14. září 1848, který odhaloval, jak byla zfalšována zpráva poslance frankfurtského Národního shromáždění Stedmanna o hlasování o příměří s Dánskem; 4. resoluce shromáždění lidu v Kolíně, uveřejněná v čís. 110 „Neue Rheinische Zeitung" z 23. září 1848, v níž byli poslanci frankfurtského Národního shromáždění, kteří hlasovali pro příměří s Dánskem, obviněni ze zrady lidu (viz Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 547—548). — *586.*

[403] Proces proti „Neue Rheinische Zeitung", stanovený na 20. prosince 1848, byl odročen (viz tento svazek, str. 591) a konal se 7.-února 1849 (viz tento svazek, str. 236—253 a poznámku 189). — *586.*

[404] První kongres dělnických spolků a sekcí demokratického Německého národního svazu Švýcarska se konal v Bernu 9. až 11. prosince 1848. — *587.*

[405] Mluví se zde o ústředním výboru německých dělníků, který byl zvolen na dělnickém sjezdu v Berlíně 23. srpna až 3. září 1848. Tento sjezd byl svolán z popudu několika dělnických organisací. Program sjezdu, sestavený pod vlivem Stephana Borna, vytyčoval dělníkům úkol usilovat o uskutečnění řady úzce odborářských požadavků, a tím je odváděl od revolučního boje. Ústřední výbor německých dělníků měl své sídlo v Lipsku. Jeho členy byli vedle Borna Schwenninger a Kick. — *587.*

[406] *„Die Verbrüderung. Correspondenzblatt aller deutschen Arbeiter"* [„Sbratření. Zpravodaj všech německých dělníků"] — orgán ústředního výboru německých dělníků. Vycházel v Lipsku od října 1848 do června 1850 dvakrát týdně; do května 1849 redigoval list Stephan Born. — *587.*

[407] Marxův a Engelsův obhájce advokát Schneider II. žádal, aby se soudní řízení odročilo vzhledem k tomu, že předvolání nebylo obžalovaným doručeno včas (10 dní předem). — *591.*

[408] Po zastavení listu „Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln" (viz poznámku 137) se stal orgánem kolínského Dělnického spolku list *„Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit"* [„Svoboda, bratrství, práce"]. Vycházel v Kolíně od 26. října

1848 dvakrát týdně. Vydavatelem listu byl místopředseda kolínského Dělnického spolku Peter Gerhardt Röser a odpovědným redaktorem W. Prinz. Koncem prosince 1848, když do záležitostí listu začal zasahovat Gottschalk, přestal list vycházet. Od 14. ledna 1849 začal vycházet list *„Freiheit, Arbeit"* [„Svoboda, práce"], jehož vydavatelem byl tiskař Brocker-Evererts. Odpovědným redaktorem tohoto listu byl Prinz, který jako stoupenec Gottschalkův usiloval o rozštěpení kolínského Dělnického spolku. Prinz se nepodřizoval redakční komisi, kterou tvořili Schapper, Röser a Reiff a která byla zvolena na schůzi výboru kolínského Dělnického spolku 15. ledna; proto bylo na schůzi výboru 29. ledna usneseno, že se list „Freiheit, Arbeit" nepokládá za orgán spolku a že se obnovuje vydávání listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", jehož redaktorem byl jmenován Christian Joseph Esser. List „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit" začal znovu vycházet 8. února a vycházel až do poloviny roku 1849. List „Freiheit, Arbeit" vycházel do 17. června 1849 a uveřejňoval prudké útoky a zlobné pomluvy proti Marxovi a redakci „Neue Rheinische Zeitung". — *593.*

[409] V prohlášení, napsaném v Bruselu 9. ledna 1849 a uveřejněném 18. ledna v listu „Freiheit, Arbeit", ospravedlňoval Gottschalk své „dobrovolné vyhnanství" tím, že ačkoli byl před porotou osvobozen (viz poznámku 422), jsou mnozí jeho spoluobčané přesvědčeni o jeho vině. Prohlašoval, že se vrátí pouze na výzvu „dosud nejvyššího soudce v zemi" nebo na výzvu svých spoluobčanů. Zhodnocení tohoto prohlášení viz v usnesení první pobočky kolínského Dělnického spolku (tento svazek, str. 605—606). — *593.*

[410] Podle patentu z 5. prosince 1848 byly na 22. leden stanoveny volby volitelů a na 5. února 1849 volby poslanců do druhé sněmovny pruského zemského sněmu. — *593.*

[411] Tím je míněn článek „Zatýkání" (viz Marx—Engels, Spisy, sv. 5, čes. vyd. 1959, str. 188—190). — *595.*

[412] Zkrácenou zprávu o zasedání soudu přinesla „Neue Rheinische Zeitung" v čís. 221 ze 14. února 1849. Marxovu a Engelsovu řeč, které jsou v této zprávě citovány, viz v tomto svazku na str. 236—253. — *595.*

[413] Jde o poručíky Adamského a Niethacka, kteří se zúčastnili zářijových událostí v Kolíně a v listopadu 1848 byli zvoleni do lidového výboru (viz poznámku 400). Protože jim hrozilo zatčení, uprchli do Belgie, ale tam byli zatčeni a posláni postrkem do Francie. Po dobrovolném návratu do Německa byli 14. prosince postaveni před vojenský soud. O Adamském je známo, že ho

vojenský soud 29. května 1849 zbavil důstojnické hodnosti a odsoudil k 9 měsícům pevnostního vězení. — *596.*

414 Na schůzi výboru kolínského Dělnického spolku 15. února 1849 bylo na Engelsův návrh usneseno vytvořit komisi skládající se ze Schappera, Rösera a Reiffa, která by navázala spojení s jednou z demokratických společností a uspořádala banket k výročí únorové revoluce ve Francii. — *598.*

415 „Kölnische Zeitung" z 27. února 1849 přinesla zprávu o banketu, který se konal 24. února. V této noticce bylo mimo jiné toto: „Mezi řečníky se vyznamenal zejména poslanec Gladbach svými hřímavými řečmi proti hohenzollernské dynastii, hraběti Brandenburgovi a jiným." — *598.*

416 Tím je míněna skupina účastníků bádenského povstání z dubna 1848, kteří emigrovali do Besançonu ve Francii; později se tato skupina zúčastnila bádensko-falckého povstání z roku 1849 jako tzv. besançonská setnina, vedená Willichem. — *598.*

417 Viz poznámku 135. — *599.*

418 Jde tu o francouzskou vlasteneckou píseň „Les Girondins" [„Girondisté"], která byla populární za únorové revoluce roku 1848; tato píseň je známá také podle refrénu „Mourir pour la patrie" [„Zemřít za vlast"]. — *599.*

419 Viz poznámku 258. — *600.*

420 Tím je míněn list „*Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit*" (viz poznámku 408). — *600.*

421 Viz poznámku 405. — *602.*

422 V tomto usnesení se kritisuje Gottschalkův postoj za revoluce z let 1848 až 1849. Již od samého počátku se objevovaly rozpory mezi Gottschalkem a taktickou linií Marxovou a Engelsovou. V červenci 1848 byl Gottschalk spolu s Annekem a Christianem Josephem Esserem zatčen a později postaven před soud pro „podněcování k ozbrojenému povstání proti královské moci". Soudní proces se konal 21. až 23. prosince. Pod nátlakem veřejného mínění byla porota nucena obžalované osvobodit. Po propuštění z vazby rozvinul Gottschalk aktivní politickou činnost směřující k rozštěpení kolínského Dělnického spolku. — Toto usnesení schválil výbor kolínského Dělnického spolku 24. dubna 1849. — *604.*

423 O Gottschalkově zasahování do záležitostí orgánu kolínského Dělnického spolku, listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", viz poznámku 408. — *605.*

424 Podle zpráv listů „Deutsche Allgemeine Zeitung" z 10. května 1849 a „Trier'sche Zeitung" z 12. května 1849 se sjezd dělnických spolků Porýnské provincie a Vestfálska konal skutečně ve stanovený den, v neděli 6. května 1849. — *608.*

425 Viz poznámku 402. — *612.*

DATA K ŽIVOTU A ČINNOSTI K. MARXE A B. ENGELSE

(listopad 1848—srpen 1849)

1848

Listopad — Protože Engels a několik dalších redaktorů „Neue Rheinische Zeitung" [„Nových porýnských novin"] opustili Kolín, aby ušli zatčení, leží téměř všechna práce spojená s redigováním listu na Marxovi. Zároveň se aktivně účastní činnosti kolínského Dělnického spolku jako jeho předseda a pracuje i v Demokratické společnosti a Porýnském krajském výboru demokratů, a tak mobilisuje lidové masy k aktivnímu odporu proti nastupující kontrarevoluci.

Kolem 7. listopadu — Engels, který je ve Švýcarsku, odjíždí z Lausanne do Neuchâtelu.

7. listopadu — Engels posílá Marxovi článek o neuchâtelské republice s názvem „Bývalé knížectví". Článek vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 11. listopadu.

8. listopadu — V souvislosti s chystaným kontrarevolučním převratem v Prusku píše Marx článek „Berlínská krize", který je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 9. listopadu.

Kolem 9. listopadu — Engels odjíždí z Neuchâtelu do Bernu.

9 listopadu — Engels píše článek „Nové zastupitelské instituce. — Úspěchy hnutí ve Švýcarsku". Článek je otištěn v „Neue Rheinische Zeitung" 15. listopadu.

11.—13. listopadu — Marx píše sérii článků „Kontrarevoluce v Berlíně", které vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 12. (ve dvou vy-

dáních) a 14. listopadu. Vyzývá v nich lidové masy, aby odpověděly na akce kontrarevoluce odepřením daní, neboť v tom vidí prostředek organisovaného revolučního nátlaku lidu na vládu.

13. listopadu Na lidovém shromáždění v Kolíně je zvolen lidový výbor, jehož členem se stává i Marx. Úkolem výboru bylo organisovat a ozbrojovat masy k boji proti vymáhání daní a proti chystanému státnímu převratu v Prusku.

Marx se účastní schůze kolínské Demokratické společnosti; předčítá právě došlý telegram z Vídně o popravě Roberta Bluma; tato zpráva vyvolává mezi shromážděnými velké pobouření.

14. listopadu Marx je vyslýchán vyšetřujícím soudcem pro „urážku" státního návladního Heckera. Před soudní budovou se shromažďují masy lidu, aby vyjádřily Marxovi svou účast. Po skončení výslechu provází lid Marxe do Eiserova sálu, kde Marx děkuje všem za účast a podporu.

Jménem Porýnského krajského výboru demokratů vydávají Marx a Schneider II. provolání, v němž vyzývají všechny demokratické spolky v Porýnské provincii, aby pořádaly lidová shromáždění a vyzývaly obyvatelstvo, aby neplatilo daně. K projednání dalších opatření svolává krajský výbor na 23. listopadu sjezd porýnských demokratů. Provolání je uveřejněno v „Neue Rheinische Zeitung" 15. listopadu.

15. listopadu Marx píše článek „Vláda na lavici obžalovaných", který vychází téhož dne ve zvláštním vydání „Neue Rheinische Zeitung".

Engels posílá justičnímu a policejnímu ředitelství kantonu Bern žádost o povolení pobytu v Bernu.

17. listopadu V „Neue Rheinische Zeitung" vychází Marxův článek „Zpověď krásné duše".

Marx vydává zvláštní přílohu k „Neue Rheinische Zeitung", v níž vyzývá obyvatelstvo, aby neplatilo vládě daně. Od 19. listopadu do 17. prosince vycházejí všechna čísla listu s výzvou „Pryč s daněmi!!!".

18. listopadu Marx píše článek „Eichmannovo nařízení", který uveřejňuje „Neue Rheinische Zeitung" 19. listopadu.

Jménem Porýnského krajského výboru demokratů vydávají Marx, Schapper a Schneider II. druhé provolání, v němž vyzývají obyvatelstvo, aby všude a všemi prostředky bránilo násilnému vymáhání daní, aby organisovalo ozbrojené oddíly a ustavovalo orgány lidové moci ve formě bezpečnostních výborů. Provolání je uveřejněno v „Neue Rheinische Zeitung" 19. listopadu.

20. listopadu Marx a dva další členové Porýnského krajského výboru demokratů, Schapper a Schneider II., jsou na 21. listopad předvoláni k výslechu k vyšetřujícímu soudci. Jsou obviněni z „veřejného podněcování ke vzpouře" za to, že vyzývali obyvatelstvo, aby odepřelo platit daně.

Marx, Schapper a Schneider II. vydávají nové provolání, v němž oznamují, že byli předvoláni před soud a varují porýnské demokraty před ukvapenými akcemi. Provolání vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 21. listopadu.

21. listopadu Vyšetřující soudce vyslýchá Marxe kvůli výzvě Porýnského krajského výboru demokratů k odepření daní.

Radní komora kolínského krajského soudu se usnáší přerušit trestní stíhání Engelse a dalších účastníků zářijových událostí v Kolíně (Wachtera, Bürgerse a jiných), dokud se nedostaví k soudu.

22. listopadu Marx píše článek „Frankfurtské shromáždění", který vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 23. listopadu.

23. listopadu Marx se účastní druhého porýnského sjezdu demokratů, na němž se projednávají otázky kampaně za odepření daní. Sjezd se zejména zabývá prací demokratů na vesnici, neboť pokládá za nutné získat rolnické masy pro boj proti kontrarevoluci. Sjezd schválil usnesení krajského výboru demokratů a dal delegátům příslušné směrnice.

V „Neue Rheinische Zeitung" vychází Engelsův článek „Volby do Spolkového soudu".

24. listopadu Marx píše články „Drigalski jako zákonodárce, občan a komunista" a „Tři soudní procesy proti ‚Neue Rheinische Zeitung'"; články vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 26. listopadu.

Engels posílá do Kolína články „Německá ústřední moc a Švýcarsko" a „Portréty členů spolkové rady". Články otiskuje „Neue Rheinische Zeitung" 26. a 29. listopadu.

29. listopadu — Marx píše článek „Revoluční hnutí v Itálii", který je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 30. listopadu.

Marx žádá v dopise Engelse, aby napsal pro „Neue Rheinische Zeitung" články o Proudhonovi, o událostech v Uhrách a o spolkové republice po vzoru Švýcarska.

Začátek prosince — Engels píše články „Francouzská dělnická třída a presidentské volby" a „Proudhon"; uveřejněny nebyly.

Kolem 2. prosince — Marx je znovu předvolán k výslechu k vyšetřujícímu soudci pro několik článků z „Neue Rheinische Zeitung": sérii fejetonů „Život a skutky slavného rytíře Schnapphahnského", které napsal Georg Weerth a které vycházely bez podpisu, příspěvek z Vratislavi o předvolebních machinacích Lichnowského, příspěvek z Frankfurtu, který odhaloval, jak byla zfalšována zpráva poslance frankfurtského Národního shromáždění Stedmanna, a pro usnesení lidového shromáždění v Kolíně z 20. září 1848, uveřejněné také v „Neue Rheinische Zeitung".

6. prosince — Když je rozpuštěno pruské Národní shromáždění, píše Marx článek „Druhé stadium kontrarevoluce". Článek je uveřejněn 7. prosince ve zvláštním vydání „Neue Rheinische Zeitung".

Engels píše článek „Národní rada", který vychází v čísle z 10. prosince.

8. prosince — Lausannský dělnický spolek pověřuje Engelse „jako starého bojovníka za proletariát", aby jej zastupoval na prvním kongresu německých dělnických spolků ve Švýcarsku, který měl být zahájen 9. prosince v Bernu.

9. prosince — Engels dostává povolení k pobytu v Bernu.

9.—29. prosince — Marx píše sérii článků „Buržoasie a kontrarevoluce", v nichž hodnotí výsledky březnové revoluce, charakterisuje rozmístění třídních sil v Německu koncem roku 1848 a odhaluje zrádcovskou úlohu pruské buržoasie. Články vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 10., 15., 16. a 31. prosince.

19. prosince — „Neue Rheinische Zeitung" vypisuje předplatné na první čtvrtletí 1849; v oznámení se zdůrazňuje, že „Neue Rheinische Zeitung" je orgánem nejen německé, ale i evropské demokracie.

20. prosince — Porotní přelíčení s Marxem, šéfredaktorem „Neue Rheinische Zeitung", jejím odpovědným vydavatelem Korffem a jejím redaktorem Engelsem, obžalovanými pro urážku vrchního státního návladního Zweiffela a pro pomluvu četníků (v souvislosti s článkem „Zatýkání", uveřejněným v listu 5. července), stanovené na 20. prosince, je z formálních důvodů odročeno.

21. prosince — Marx je předvolán k vyšetřujícímu soudci pro článek „Drigalski jako zákonodárce, občan a komunista", uveřejněný v „Neue Rheinische Zeitung" 26. listopadu.

21.—22. prosince — Marx píše článek „Proces proti Gottschalkovi a druhům", který vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 22. a 23. prosince.

24. prosince — V „Neue Rheinische Zeitung" je uveřejněn Marxův článek „Pruská kontrarevoluce a pruští soudci".

31. prosince — Marx píše článek „Revoluční hnutí", v němž shrnuje výsledky rozvoje revoluce v Evropě v roce 1848, rozebírá perspektivy proletářské revoluce ve Francii a v Anglii a zdůrazňuje vliv, jaký musí tato revoluce mít na revoluční a národně osvobozenecké hnutí v Evropě. Článek je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 1. ledna 1849.

1849

4. ledna — Marx píše článek „Buržoasní dokument" o dělnické knížce (předpisy pro dělníky zaměstnané na městských pracích), vydané kolínskou městskou radou. Článek vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 5. ledna.

8. ledna — Marx píše článek „Novoroční blahopřání", který je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 9. ledna.

11. ledna — Engels píše článek „Švýcarský tisk"; článek je otištěn v „Neue Rheinische Zeitung" 17. ledna.

13. ledna — „Neue Rheinische Zeitung" uveřejňuje Engelsův článek „Boj v Uhrách".

15. ledna Marx se účastní výborové schůze kolínského Dělnického spolku. Ve své řeči vysvětluje, proč musí dělníci podporovat demokratické kandidáty v nadcházejících volbách do druhé sněmovny pruského zemského sněmu.

Polovina ledna Engels se vrací ze Švýcarska do Kolína a znovu se plně zapojuje do redakční práce v „Neue Rheinische Zeitung".

20.—21. ledna Marx píše polemický článek „Montesquieu LVI.", v němž odhaluje demagogické předvolební sliby „Kölnische Zeitung" [„Kolínských novin"], že sociální otázku vyřeší oktrojovaná ústava. Marx vyzývá dělníky a maloburžoasii, aby volili jen ty poslance, kteří budou energicky vystupovat proti přežilým feudálním pořádkům. Články vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 21. a 22. ledna.

21. ledna Engels píše článek „Pruský zatykač na Kossutha", který je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 28. ledna.

25.—27. ledna Marx píše článek namířený proti pruským liberálům „Berlínské noviny ‚Nationalzeitung' prvotním voličům". Článek je otištěn v „Neue Rheinische Zeitung" 26. a 28. ledna.

26. ledna Engels je vyslýchán vyšetřujícím soudcem v souvislosti se zářijovými událostmi v Kolíně. Po výslechu byl Engels zcela zproštěn obvinění.

29. ledna Marx se účastní výborové schůze kolínského Dělnického spolku, na níž je usneseno, že se bude znovu vydávat tiskový orgán spolku „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit", aby čelil vlivu listu „Freiheit, Arbeit", který se stal orgánem sektářské skupiny Gottschalkovy.

30. ledna Marx píše článek „‚Kölnische Zeitung' o volbách", v němž dokazuje nutnost společného boje proletariátu, městské maloburžoasie a rolnictva za demokratickou republiku. Článek vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 1. února.

Kolem února V redakci „Neue Rheinische Zeitung" se koná porada s Josefem Mollem, který přijíždí do Německa jako emisar londýnského ústředního výboru Svazu komunistů. Porady se účastní Marx i Engels a jedná se na ní o reorganisaci Svazu komunistů.

Začátek února Marx a Engels se v redakci „Neue Rheinische Zeitung" setkávají s vedoucím činitelem společnosti Dělnické bratrstvo Stephanem Bornem, který projíždí Kolínem.

3. února Marx píše článek „Camphausen", který je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 4. února.

4. února Na plenární schůzi kolínského Dělnického spolku se oznamuje, že Marx a Engels se nabídli, že budou konat pro členy spolku pravidelné bezplatné přednášky o sociálních otázkách. Shromáždění se usnáší reorganisovat spolek a dát mu pevné stanovy a organisační strukturu, aby se vytvořila pevnější organisace dělnictva.

7. února Marx a Engels pronášejí řeč před soudem při procesu vedeném proti „Neue Rheinische Zeitung" pro urážku vrchního státního návladního Zweiffela a pro pomluvu četníků (v článku „Zatýkání", uveřejněném v listu 5. července 1848). Marx a Engels využívají tohoto soudního procesu k tomu, že veřejně pranýřují pruskou vládu, která provedla kontrarevoluční převrat. Porota Marxe, Engelse a odpovědného vydavatele listu Korffa osvobozuje. Marxova i Engelsova řeč před soudem vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 14. února.

8. února Marx mluví před kolínskou porotou za procesu, který byl zaveden proti němu, Schapperovi a Schneiderovi II. pro „podněcování ke vzpouře", jehož prý se dopustili v provolání krajského výboru demokratů z 18. listopadu 1848. Marx dokazuje ve své řeči, že lid má právo odpovědět na kontrarevoluční postup královské moci revolucí. Všichni obžalovaní jsou osvobozeni. Marxova řeč před soudem je uveřejněna v „Neue Rheinische Zeitung" 25. a 27. února.

10. února Marx píše článek „Dělba práce v ‚Kölnische Zeitung'", který je otištěn v „Neue Rheinische Zeitung" 11. února.

Marx píše první článek „Lassalle", který vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 11. února. Později uveřejňují Marx a Engels v listu několik článků o procesu proti Lassallovi.

11. února Marx a Engels se účastní demokratického banketu, který uspořádal Dělnický spolek v Mülheimu (Porýnská provincie). Marx na něm pronáší řeč o účasti německých dělníků v revo-

lučních bojích ve Francii, v Anglii, v Belgii a ve Švýcarsku. Engels ve svém projevu zdraví revoluční bojovníky v Uhrách. Člen Dělnického spolku Lukas pronáší přípitek na počest těch demokratů, kteří podobně jako Marx již dávno před únorovou revolucí hájili práva dělnické třídy.

14.—15. února Engels píše článek „Demokratický panslavismus", který vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 15. a 16. února.

15. února Na výborové schůzi kolínského Dělnického spolku podává Engels návrh, aby byl uspořádán banket k výročí francouzské únorové revoluce; Engelsův návrh je přijat.

16.—21. února Marx píše články „Pruské finanční hospodářství za Bodelschwingha a spol." a „Ještě jednou o staropruském finančním hospodářství". Články vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 17. a 23. února.

17. února Engels píše článek „‚Kölnische Zeitung' o boji Maďarů", který je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 18. února.

24. února Marx a Engels se účastní banketu na oslavu výročí francouzské únorové revoluce. Engels na něm pronáší přípitek na počest bojujících Italů a na římskou republiku.

28. února Ve vydavatelství „Neue Rheinische Zeitung" vychází ve formě brožury s názvem „Dva politické procesy" zpráva o průběhu soudních procesů ze 7. a 8. února s plným textem Marxovy i Engelsovy řeči.

2.—3. března K Marxovi do bytu přicházejí dva poddůstojníci kolínské posádky a snaží se ho hrozbami přimět, aby jmenoval autora noticky v „Neue Rheinische Zeitung" o hejtmanu Uttenhoverovi. Marx to kategoricky odmítne. 3. března kvůli tomu posílá energický protest veliteli města Kolína.

7. března V úvodníku „Neue Rheinische Zeitung" „Hospodářská situace" se rozebírá vývoj anglického hospodářství v předvečer roku 1848 a vysvětluje se, jaký vliv má revoluce roku 1848 na obchod a průmysl.

10.—15. března Marx píše články „Březnový spolek" a „Frankfurtský březnový spolek a ‚Neue Rheinische Zeitung'"; články jsou uveřejněny 11. a 17. března.

11. března Na schůzi prvotních voličů v sále Gürzenich v Kolíně je Marx zvolen členem výboru, který má být ve stálém styku s poslanci druhé sněmovny. Na schůzi je přijata adresa poslancům druhé sněmovny, v níž se žádá, aby vymohli zrušení stavu obležení v Berlíně a skoncovali s diktaturou šavle.

13.—23. března V úvodnících v „Neue Rheinische Zeitung" Marx ostře kritisuje návrhy zákonů o klubech a shromážděních, o plakátech a o tisku, předložené Brandenburgovou a Manteuffelovou vládou; tyto návrhy zákonů anulovaly demokratické svobody dobyté březnovou revolucí 1848.

16. března Engels píše článek „Návrh adresy druhé sněmovny", který je téhož dne uveřejněn ve zvláštní příloze k „Neue Rheinische Zeitung". Později píše několik článků, v nichž kritisuje debaty druhé sněmovny pruského zemského sněmu.

18. března V noticce napsané Marxem se oznamuje, že „Neue Rheinische Zeitung" nebude oslavovat výročí březnové revoluce v Berlíně, nýbrž výročí povstání pařížských dělníků z 25. června 1848. Noticka je uveřejněna v druhém vydání „Neue Rheinische Zeitung" z 18. března.

19. března Na četně navštíveném banketu v kolínském sále Gürzenich, uspořádaném k výročí barikádních bojů v Berlíně, pronáší Engels přípitek na počest pařížských červnových povstalců.

25. března Engels píše článek „Berlínské debaty o adrese", který vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 30. března.

27. března Engels píše článek „Válka v Itálii a v Uhrách", jejž uveřejňuje „Neue Rheinische Zeitung" 28. března.

29. března Pruský ministr vnitra navrhuje, aby Marx byl vypovězen z Kolína; vrchní president Porýnské provincie Eichmann uznává, že je to žádoucí, ale vyslovuje obavu, aby proto nevznikly ve městě nepokoje; radí, aby se vyčkalo příhodnější chvíle, a Marx byl pak vypovězen nejen z Kolína, ale i z Pruska.

30. března—3. dubna Engels píše tři články nazvané „Porážka Piemonťanů"; analysuje v nich průběh války Piemontu s Rakouskem a uka-

zuje, že Itálie se může rakouské nadvlády zbavit jen skutečnou národní revoluční válkou, všeobecným povstáním lidu. Články vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 31. března, 1. a 4. dubna.

5.—11. dubna Marx uveřejňuje v „Neue Rheinische Zeitung" svou práci „Námezdní práce a kapitál", jejíž základ tvoří přednášky, které Marx proslovil v druhé polovině prosince 1847 v německém dělnickém spolku v Bruselu. Snaží se zde populární formou odhalit podstatu kapitalistického vykořisťování a ukázat nesmiřitelný protiklad mezi zájmy kapitalistů a námezdních dělníků.

11. dubna Výbor kolínského Dělnického spolku se usnáší, že zařadí do programu diskusních večerů svých odboček otázku mzdy a použije přitom Marxovy práce „Námezdní práce a kapitál", uveřejněné v „Neue Rheinische Zeitung".

14. dubna Marx společně s Schapperem, Wilhelmem Wolffem a Annekem vystupují z Porýnského krajského výboru demokratických spolků. Marx a jeho stoupenci se organisačně rozcházejí s maloburžoasní demokracií, ale nezříkají se společného postupu s ní v boji proti nastupující kontrarevoluci. Mají v úmyslu sjednotit dělnické spolky a pak prakticky přikročit k vytváření samostatné masové dělnické strany. Prohlášení je otištěno v „Neue Rheinische Zeitung" 15. dubna.

Kolem 15. dubna až 8. května Marx podniká zájezd po městech v severozápadním Německu a ve Vestfálsku. Zajíždí do Brém, Hamburku, Bielefeldu a Hammu; všude se setkává s komunisty a demokraty, seznamuje se s místní revoluční situací a snaží se opatřit peněžní prostředky pro další vydávání „Neue Rheinische Zeitung". Za Marxovy nepřítomnosti řídí list Engels.

16. dubna Pod vlivem Marxe a jeho stoupenců se kolínský Dělnický spolek na své schůzi jednomyslně usnáší, že vystoupí ze svazu demokratických spolků Německa a připojí se ke svazu dělnických spolků, jehož ústřední výbor je v Lipsku. Aby bylo dosaženo těsnějšího semknutí dělnických spolků, schůze se usnáší, že bude do Kolína svolán sjezd všech dělnických spolků z Porýní a Vestfálska.

17. dubna Výbor kolínského Dělnického spolku volí Marxe do prozatímní komise, která má připravit sjezd všech dělnických

spolků z Porýnské provincie a Vestfálska, který je stanoven na 6. května.

19.—23. dubna Engels píše dva články o debatách druhé sněmovny pruského zemského sněmu — „Zasedání druhé sněmovny v Berlíně 13. dubna" a „Debaty k zákonu o plakátech". Články vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 20., 22. a 27. dubna.

20. dubna V „Neue Rheinische Zeitung" je uveřejněna zpráva, že vzhledem k Marxovu odjezdu z Kolína se zatím přestane otiskovat jeho práce „Námezdní práce a kapitál". Protože se zostřila politická situace v Německu a „Neue Rheinische Zeitung" byla zastavena, nemohl Marx uveřejnit svou práci celou.

23. dubna Plenární schůze kolínského Dělnického spolku potvrzuje prozatímní komisi, zvolenou pro přípravu sjezdu dělnických spolků z Porýnské provincie a Vestfálska, jejímiž členy jsou Marx, Schapper, W. Wolff, Anneke, Esser a Otto.

28. dubna Engels píše články „Rozpuštění druhé sněmovny" a „Poznaňsko", které vycházejí v „Neue Rheinische Zeitung" 29. dubna.

29. dubna List kolínského Dělnického spolku „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit" uveřejňuje usnesení první odbočky spolku, v němž se odsuzuje Gottschalkovo jednání vůči Dělnickému spolku a jeho osočování Marxe.

30. dubna Engels píše článek „Kontrarevoluční plány v Berlíně", který je otištěn v „Neue Rheinische Zeitung" 1. května.

První polovina května „Neue Rheinische Zeitung" osvětluje ve svých článcích průběh lidového povstání v Sasku, v Porýnské provincii, ve Vestfálsku, ve Falci a v Bádensku.

4.—6. května V článcích „Sjezd porýnských měst" a „Chtějí stav obležení", uveřejněných v „Neue Rheinische Zeitung", upozorňuje Engels kolínské dělníky, že vláda má v úmyslu 6. května, kdy se v Kolíně konají sjezdy různých stran a také sjezd dělnických spolků, vyprovokovat ve městě nepokoje, aby měla záminku vyhlásit stav obležení. Engels varuje dělníky, aby se nedali úřady vyprovokovat a nepouštěli se do boje za nepříznivých pro ně podmínek.

7. května Engels píše článek o nové revoluční vlně v Sasku, ve Falci, v porýnském Prusku a o revolučním boji v Uhrách. Článek má název „Pruská armáda a revoluční povstání lidu" a vychází v „Neue Rheinische Zeitung" 8. května.

9. května Po návratu do Kolína ze zájezdu po různých německých městech píše Marx článek „Hrdinské činy Hohenzollernů", který je otištěn v „Neue Rheinische Zeitung" 10. května.

Engels píše článek „Nástup kontrarevoluce a rozvoj revoluce". Článek je uveřejněn v „Neue Rheinische Zeitung" 10. května.

Kolem 10. května Engels vypracovává plán akcí, aby bylo zajištěno vítězství povstání v Porýnské provincii.

10. května Když v Elberfeldu propuká povstání, odjíždí Engels do Solingenu, odkud pak spolu s oddílem revolučních dělníků odjíždí do Elberfeldu.

11. května Engels přijíždí do Elberfeldu, kde ho bezpečnostní výbor pověřuje řízením opevňovacích prací a dozorem nad všemi barikádami ve městě a nad dělostřelectvem. Engels žádá, aby bezpečnostní výbor ozbrojil dělnictvo a uložil buržoasii nucenou daň, jíž by se použilo k vydržování ozbrojených oddílů.

Pruská vláda vydává příkaz k vypovězení Marxe z Pruska; chce tím dosáhnout zastavení „Neue Rheinische Zeitung".

14.—15. května Na nátlak místní buržoasie, která se obává, aby Engels nevyhlásil ve městě rudou republiku, a proto usiluje o jeho zatčení, žádá elberfeldský bezpečnostní výbor Engelse, aby raději opustil město. Dělníci jsou jednáním bezpečnostního výboru pobouřeni. Žádají Engelse, aby zůstal, a slibují, že ho budou „chránit vlastními životy".

15. května Engels hodnotí situaci střízlivě a nechce do tábora povstalců zanášet rozkol, odjíždí proto z Elberfeldu a vrací se do Kolína.

16. května Marx dostává příkaz, jímž je vypovězen z území Pruska.

Kolem 17. května Na Engelse je vydán zatykač pro účast na elberfeldském povstání.

17. května V „Neue Rheinische Zeitung" je otištěna podrobná zpráva o elberfeldských událostech. List děkuje elberfeldským dělníkům za sympatie, které projevili jeho redaktoru Engelsovi, a ujišťuje je, že v příští rozhodné bitvě mezi dělnictvem a buržoasií budou Engels i všichni redaktoři „Neue Rheinische Zeitung" na svém místě a žádná moc na světě je nedonutí, aby toto místo opustili.

Aby ušel zatčení, opouští Engels Kolín a odjíždí do jihozápadního Německa, kde vypuklo revoluční povstání.

Kolem 19. května Marx vyplácí sazečům, tiskařům, obchodníkům s papírem, kancelářským silám, dopisovatelům, personálu redakce atd., co jim „Neue Rheinische Zeitung" zůstala dlužna; hradí to z předplatného, ze svých vlastních prostředků a z prodeje tiskařského rychlolisu, který je jeho majetkem.

19. května Protože Marx je vypovězen z Pruska a Engels i ostatní redaktoři listu jsou pronásledováni, vychází poslední, 301. číslo „Neue Rheinische Zeitung"; je vytištěno rudou barvou. Je v něm uveřejněn Marxův článek „Policejní potlačení ‚Neue Rheinische Zeitung'" a Engelsův článek „Uhry". V provolání na rozloučenou, adresovaném kolínským dělníkům, prohlašují redaktoři listu, že „jejich posledním slovem vždy a všude bude: *osvobození dělnické třídy!*"

19.—20. května Po zastavení „Neue Rheinische Zeitung" odjíždí Marx a Engels do Frankfurtu nad Mohanem, kde vyzývají levé poslance Národního shromáždění, aby se postavili do čela ozbrojeného povstání v jihozápadním Německu, aby povolali do Frankfurtu revoluční armádu z Bádenska a Falce a podřídili celoněmecké Národní shromáždění vlivu vzbouřeného obyvatelstva a vzbouřené armády. Maloburžoasní poslanci Národního shromáždění na tento plán nepřistoupili.

20. nebo 21. května Marx a Engels přijíždějí do Bádenska. V Mannheimu, Ludwigshafenu a Karlsruhe se snaží přesvědčit vůdce hnutí, že je nutno poslat bádenskou revoluční armádu do Frankfurtu a dát povstání celoněmecký ráz. Maloburžoasní demokraté, kteří stojí v čele hnutí, Marxův a Engelsův návrh odmítají.

Kolem 23. až 24. května Marx a Engels odjíždějí do Falce. Jedou do Speyeru a pak do Kaiserslauternu, kde sídlí prozatímní vláda. Protože

povstání probíhá pod heslem obrany říšské ústavy a protože se do jeho čela postavili vůdcové maloburžoasní demokracie, odmítají Marx a Engels jakoukoli oficiální účast na vedení hnutí.

29. května — Kárný soud v Kolíně osvobodil Marxe, Dronka, Weertha a ostatní, kteří byli pro článek v „Neue Rheinische Zeitung" ze 14. září 1848 obžalováni z pomluvy poslanců frankfurtského shromáždění; v tomto článku se odhalovalo, jak byla zfalšována zpráva poslance Stedmanna o hlasování o příměří s Dánskem.

Konec května — Marx a Engels odjíždějí do Bingen. Cestou je hesenští vojáci zatknou pro podezření z účasti na povstání; jsou dopraveni do Darmstadtu a odtud do Frankfurtu nad Mohanem. Ve Frankfurtu jsou propuštěni a znovu se vracejí do Bingen.

31. května — Marx píše jménem všech redaktorů „Neue Rheinische Zeitung" prohlášení, v němž oznamuje, že nemají nic společného s „Westdeutsche Zeitung" [„Západoněmeckými novinami"]. Prohlášení je uveřejněno 2. června v „Neue Deutsche Zeitung" [„Nových německých novinách"] a v jiných německých listech.

Kolem 2. června — V očekávání rozhodujících revolučních událostí ve Francii odjíždí Marx z pověření ústředního výboru demokratů do Paříže, aby zastupoval německou revoluční stranu u francouzských sociálních demokratů.

Engels odjíždí do Kaiserslauternu; chce tam zpočátku žít jako politický emigrant a vypukne-li boj, „postavit se na jediné místo, které v tomto hnutí mohla zaujmout ‚Neue Rheinische Zeitung': na místo vojáka".

Falcká prozatímní vláda nabízí Engelsovi různé občanské i vojenské hodnosti, Engels však všechny nabídky odmítá a svoluje jen, že napíše několik článků pro list falcké prozatímní vlády „Bote für Stadt und Land" [„Posel města a venkova"].

2. června — Engels píše článek „Revoluční povstání ve Falci a v Bádensku", který vychází 3. června v listu „Bote für Stadt und Land". Protože druhý Engelsův článek se zdá redakci příliš „povzbudivý", bere si jej Engels zpět a zanechává další spolupráce s listem.

Kolem 3. června — Marx přijíždí do Paříže.

Po 3. červnu — Marx znovu navazuje a rozšiřuje své styky s vedoucími klubů a tajných dělnických organisací a se zástupci francouzských demokratů.

6. června — Pruská vláda dává příkaz k pátrání po Engelsovi, na něhož je vydán zatykač.

7. června — Marx sděluje v dopise Engelsovi, že v Paříži je napjatá revoluční situace, a žádá jej, aby ho pravidelně informoval o situaci v Německu.

13. června až 11. července — Engels se vydává přes Neustadt a Offenbach, aby vstoupil do bádensko-falcké armády, do dobrovolnického sboru, jemuž velí Willich. Účastní se přímo revolučních bojů v Bádensku a ve Falci. Jako Willichův pobočník pomáhá sestavovat plány vojenských operací a plní zvlášť složité a nebezpečné vojenské úkoly. Účastní se osobně čtyř bitev, mimo jiné velké bitvy u Rastattu.

21. června — Marx píše článek „13. červen" o neúspěšném vystoupení maloburžoasních demokratů v Paříži. Článek je otištěn 29. června v německém demokratickém listu „Volksfreund" [„Přítel lidu"].

12. července — Po porážce bádensko-falckého povstání přechází oddíl, v němž bojoval Engels, jako poslední přes hranice do Švýcarska.

19. července — Marx dostává od francouzských úřadů vyrozumění, že je vydán příkaz k jeho vypovězení z Paříže do Morbihanu — močálovitého, nezdravého kraje v Bretani.

24. července — Engels odjíždí do Vevey (kanton Vaud).

25. července — Engels píše Marxově ženě do Paříže a vyslovuje obavy o Marxův osud, neboť se doslechl, že byl zatčen; píše také o své účasti na vojenských akcích za bádensko-falckého povstání.

Kolem 27. července — V otevřeném dopise redaktorovi listu „La Presse" vyvrací Marx nepravdivé zprávy o zastavení „Neue Rheinische

Zeitung" a o další činnosti jejího redaktora, uveřejněné v tomto listu. Dopis je uveřejněn v „La Presse" 30. července.

Kolem 1. srpna — Marx píše Engelsovi dopis, v němž vyjadřuje radost ze zpráv, které od něho dostal, a radí mu, aby napsal historii bádensko-falckého povstání; sděluje mu, že jednal o vydávání politicko-ekonomického časopisu v Berlíně.

Kolem 20. srpna — Po měsíčním pobytu ve Vevey odjíždí Engels do Lausanne.

23. srpna — Marx píše Engelsovi, že je vypovězen z Paříže do močálovitého kraje v Bretani. Proto se rozhoduje emigrovat do Londýna. Navrhuje Engelsovi, aby také přijel do Londýna, že tam budou společně vydávat časopis.

24. srpna — Marx odjíždí z Paříže do Londýna.

JMENNÝ REJSTŘÍK

Adélaïde d'Orléans (1777—1847), sestra francouzského krále Ludvíka Filipa. — 355

Albert, viz *Martin*, Alexandre

Alexandr Makedonský (Veliký) (356—323 před n. l.), významný starověký vojevůdce a státník. — 408

Alkibiades (asi 451—404 před n. l.), athénský politik a vojevůdce. — 115, 120, 123

Almeras, Alexander Felix (1811—1868), švýcarský buržoasní politik, radikál, poslanec Národní rady. — 119

Alvensleben, Albrecht, hrabě (1794 až 1858), pruský státník, ministr financí (1835—1842); roku 1849 člen první sněmovny. — 291—293, 296

Alžběta (1801—1873), pruská královna, manželka Bedřicha Viléma IV. — 501

Ammon, pruský úředník; v letech 1848 až 1849 státní návladní v Düsseldorfu; roku 1849 člen první sněmovny. — 282, 283, 451, 452, 463

Anneke, Friedrich (1818—1872), pruský dělostřelecký důstojník, propuštěný roku 1846 pro své politické přesvědčení z armády; člen kolínské obce Svazu komunistů, roku 1848 jeden ze zakladatelů kolínského Dělnického spolku, redaktor „Neue Kölnische Zeitung", člen Porýnského krajského výboru demokratů; roku 1849 podplukovník bádensko-falcké revoluční armády; později se zúčastnil občanské války v USA na straně Severu. — 155, 159, 161, 162, 250, 433, 593, 595, 603, 607, 609

Anneková, Mathilde Franziska (1817 až 1884), německá spisovatelka, v letech 1848—1849 spolupracovnice demokratického tisku; žena Friedricha Anneka. — 158

Appel, Christian, baron (1785—1854), rakouský generál, v letech 1848 až 1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Itálii. — 394

Arndt, Ernst Moritz (1769—1860), německý spisovatel, historik a filolog, aktivní účastník osvobozeneckého boje německého národa proti napoleonské nadvládě; byl zatížen prvky nacionalismu; stoupenec konstituční monarchie; v letech 1848 až 1849 byl poslancem frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu. — 95

Arnim-Boitzenburg, Adolf Heinrich,

hrabě (1803—1868), pruský státník, představitel reakčních pruských junkerů, ministr vnitra (1842—1845) a ministerský předseda (19.—29. března 1848); roku 1849 jeden z vůdců pravého křídla v druhé sněmovně. — 349, 360, 362, 380, 441

Arnim-Suckow, Heinrich Alexander, baron (1798—1861), pruský státník, umírněný liberál; ministr zahraničních věcí (březen—červen 1848); roku 1849 člen první sněmovny. — 71

Arnošt August (1771—1851), hannoverský král (1837—1851). — 494

d'Aspre, Konstantin, baron (1789 až 1850), rakouský generál, v letech 1848—1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Itálii. — 394

Atkinson, William, anglický ekonom třicátých až padesátých let 19. století, odpůrce klasické školy buržoasní politické ekonomie, stoupenec ochranných cel. — 546

Auerswald, Rudolf (1795—1866), pruský státník, představitel liberální aristokracie blízké buržoasii, ministerský předseda a ministr zahraničních věcí (červen až září 1848). — 140, 143, 349

d'Aumale, Henri Eugène Philippe, vévoda Orleánský (1822—1897), syn francouzského krále Ludvíka Filipa. — 355

Babbage, Charles (1792—1871), anglický matematik a mechanik, buržoasní ekonom. — 549

Bangert, člen Dělnického spolku v Lausanne. — 588

Barbès, Armand (1809—1870), francouzský revolucionář, maloburžoasní demokrat, jeden z vůdců tajných revolučních společností za červencové monarchie, aktivně se zúčastnil revoluce roku 1848; za účast v událostech z 15. května 1848 byl odsouzen k doživotnímu vězení; osvobozen za amnestie roku 1854. — 354, 569

Barman, Maurice (1808—1878), švýcarský buržoasní politik, poslanec Národní rady (1848—1857). — 120

Barrot, Odilon (1791—1873), francouzský buržoasní politik, do února 1848 vůdce liberální dynastické opozice; od prosince 1848 do října 1849 stál v čele ministerského kabinetu, který se opíral o kontrarevoluční blok monarchistických frakcí. — 174, 221—223, 224—226, 357, 387, 396, 397, 444, 485

Basse, Gottfried (1778—1825), nakladatel a knihkupec v Quedlinburgu (Prusko); vydával zejména populární knihy, mimo jiné takzvané loupežnické romány. — 74

Bassermann, Friedrich Daniel (1811 až 1855), německý buržoasní politik, umírněný liberál, poslanec bádenského zemského sněmu; za revoluce 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu. — 38, 127, 335, 467

Bassi, švýcarský žurnalista italské národnosti, redaktor liberálního listu „Suisse". — 193

Bastide, Jules (1800—1879), francouzský buržoasní politik a publicista; jeden z redaktorů buržoasního republikánského listu „National" (1836—1846); ministr zahraničních věcí (květen až prosinec 1848). — 71, 108

Battaglini, Carlo (1812—1888), švýcarský buržoasní politik, advokát, poslanec Národní rady za kanton Tessin (1848—1851). — 120

Bavay, Charles Victor (1801—1875), belgický soudní úředník; od roku 1844 generální prokurátor v Bruselu. — 237

Beaumarchais, Pierre Augustin (1732 až 1799), významný francouzský spisovatel, satirik a dramatik. — 120, 204, 452

Becker, Hermann Heinrich (1820 až 1885), tzv. „rudý Becker"; německý právník a publicista, čelný funkcionář Spolku dělníků a zaměstnavatelů v Kolíně n. R., člen Porýnského krajského výboru demokratů, vydavatel „Westdeutsche Zeitung" (květen 1849—červenec 1850); člen Svazu komunistů od roku 1850, jeden z obžalovaných v kolínském procesu proti komunistům (1852); později nacionální liberál. — 433, 598, 600, 612

Becker, Johann Philipp (1809—1886), kartáčnický dělník; účastnil se demokratického hnutí v Německu a ve Švýcarsku ve třicátých a čtyřicátých letech; jako důstojník švýcarské armády bojoval ve válce proti Sonderbundu; aktivně se zúčastnil revoluce roku 1848—1849, za bádensko-falckého povstání velel bádenské národní gardě; v šedesátých letech byl významným pracovníkem I. internacionály, zúčastnil se všech jejích kongresů; redaktor časopisu „Vorbote"; přítel a spolubojovník Marxův a Engelsův. — 195

Bedřich I. (1657—1713), pruský král (1701—1713). — 487

Bedřich II. (1712—1786), pruský král (1740—1786). — 293, 360, 487

Bedřich August II. (1797—1854), saský král (1836—1854). — 494

Bedřich Vilém (1620—1688), kurfiřt braniborský (1640—1688). — 487

Bedřich Vilém II. (1744—1797), pruský král (1786—1797). — 487, 505

Bedřich Vilém III. (1770—1840), pruský král (1797—1840). — 50, 488, 489, 505, 528

Bedřich Vilém IV. (1795—1861), pruský král (1840—1861). — 30, 50—52, 70, 99, 106—108, 215, 260, 266, 293, 338, 339, 346, 349, 363, 398, 454, 467, 468, 477, 478, 485, 487, 489, 490, 494, 496, 497, 502—505, 515, 528—530

Bechtold, Arnold, sazeč v tiskárně v Kolíně n. R., kde se tiskla „Neue Rheinische Zeitung". — 612

Bekk, Johann Baptist (1797—1855), bádenský státník, umírněný liberál; v letech 1846—1849 ministr vnitra v bádenské vládě. — 342

Bem, Józef (1795—1850), polský generál, představitel národně osvobozeneckého hnutí, účastník povstání v letech 1830—1831; roku 1848 se zúčastnil revolučních bojů ve Vídni; jeden z velitelů revoluční armády v Uhrách; později sloužil v turecké armádě. — 306, 431, 478, 522, 524

Bengel, Franz Wilhelm (nar. kolem 1819), německý demokrat; v letech 1848—1849 předseda Dělnického spolku v Mühlheimu (Porýnská provincie). — 597

Benkendorf, Konstantin Konstantinovič, hrabě (1817—1858), plukovník, později generál carské armády, diplomat. — 172

Berends, Julius (nar. 1817), majitel tiskárny v Berlíně, maloburžoasní demokrat; roku 1848 poslanec

pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajně levému křídlu. — 449

Berg, Philipp (1815—1866), pruský katolický kněz, buržoasní politik, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění; patřil k levému středu; roku 1849 člen druhé sněmovny. — 374, 376

Berg, švýcarský důstojník, roku 1848 poslanec Národní rady. — 117—121

Bergius, Karl Julius (1804—1871), pruský úředník, buržoasní právník a publicista. — 289

Berlier, Théophile, hrabě (1761—1844), francouzský právník a politik; člen Konventu; po převratu 18. brumairu 1799 člen státní rady. — 238

Bernold, Joseph Leonard (1809—1872), švýcarský plukovník, buržoasní politik; roku 1848 poslanec Národní rady. — 113

Bes, Michele Giuseppe (1794—1855), generál piemontské armády, která v letech 1848—1849 bojovala proti Rakušanům. — 393, 394

Bischoffswerder, Johann Rudolph (1741 až 1803), pruský generál, reakční státník, za Bedřicha Viléma II. měl velký vliv na vnitřní i zahraniční politiku Pruska. — 488

Blanc, Louis (1811—1882), francouzský maloburžoasní socialista, historik; roku 1848 byl členem prozatímní vlády a předsedou „lucemburské komise"; byl pro dohodu s buržoasií. — 89, 568, 569, 576

Blanchenay, Louis (1800—1881), švýcarský buržoasní politik, poslanec Národní rady (1848—1860). — 119

Blum, Robert (1807—1848), německý maloburžoasní demokrat, povoláním novinář; vůdce levého křídla frankfurtského Národního shromáždění; v říjnu 1848 se zúčastnil obrany Vídně, po dobytí města kontrarevoluční armádou byl zastřelen. — 68, 97, 192, 194, 303, 334, 335, 431, 598

Blum, student, účastník demokratického banketu v Kolíně nad Rýnem dne 24. února 1849. — 599

Böckh, August (1785—1867), německý filolog a historik, profesor na berlínské universitě. — 106

Bodelschwingh, Ernst (1794—1854), pruský státník, reakcionář; od roku 1842 ministr financí a od roku 1845 do března 1848 ministr vnitra; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k pravému křídlu. — 50, 212, 287 až 292, 295, 296, 309, 360, 378—380

Boetticher, Karl Wilhelm (zemřel 1868), pruský úředník; v třicátých letech vrchní president pruské provincie. — 184

Bonaparte, viz *Napoleon I.*

Bonaparte, viz *Napoleon III.*

Bonin, Gustav (1797—1878), jeden z představitelů pruské šlechtické byrokracie; roku 1848 ministr financí (od konce září do začátku listopadu), v padesátých a šedesátých letech vrchní president v Poznaňsku. — 349

Bourboni, královská dynastie ve Francii (1589—1792, 1814—1815 a 1815 až 1830). — 206

Bowring, John (1792—1872), anglický buržoasní politik, lingvista a literát, stoupenec svobodného obchodu; v padesátých letech vysoký koloniální úředník, který prováděl anglickou kolonisátorskou politiku na Dálném východě. — 324, 546, 551

Brandenburg, Friedrich Wilhelm, hrabě (1792—1850), pruský generál a státník, předseda kontrarevoluční vlády (listopad 1848—listopad 1850). — 27, 36, 38—41, 42, 46, 50—52, 55, 57, 64, 65, 67, 68, 70, 80, 82, 99, 106, 128, 131, 149, 167, 197, 199, 233, 235, 264, 314, 315, 343, 358, 398, 432, 496, 503

Bray, John Francis (1809—1895), anglický ekonom, utopický socialista, stoupenec Owenův; povoláním typografický dělník. — 550

Brenner, Johann Karl (1814—1883), švýcarský advokát, buržoasní publicista, zakladatel a vydavatel basilejské „Schweizerische National-Zeitung", od listopadu 1848 člen Spolkového soudu. — 59

Brüggemann, Karl Heinrich (1810 až 1887), německý buržoasní publicista, liberál; v letech 1845—1855 šéfredaktor „Kölnische Zeitung". — 137, 138, 204, 229, 230, 275, 276, 500

Brunnov, Filip Ivanovič, baron (1797 až 1875), carský diplomat, ve čtyřicátých a padesátých letech vyslanec, později velvyslanec v Londýně. — 172

Brunšvický vévoda, viz *Karl Friedrich August Wilhelm*

Brunšvický vévoda, viz *Karl Wilhelm Ferdinand*

Bückler, Johann (1777—1803), vůdce loupežníků v Porýnském Hesensku, měl přezdívku Janek hrdlořez [Schinderhannes]. — 74

Budberg, Andrej Fedorovič, baron (1817—1881), carský diplomat, od ledna 1848 ruský zplnomocněnec ve Frankfurtu, později vyslanec v Berlíně. — 172

Bülow-Cummerow, Ernst Gottfried Georg (1775—1851), německý reakční publicista a politik, vyjadřoval názory pruských junkerů. — 289

Bunsen, Christian Karl Josias, baron (1791—1860), pruský diplomat, publicista a theolog, blízký pruskému královskému dvoru; chtěl reformovat německou protestantskou církev v anglikánském duchu; vyslanec v Londýně (1842—1854). — 50

Bürger, Gottfried August (1747—1794), německý básník, autor balad. — 359

Bürgers, Heinrich (1820—1878), německý radikální publicista, spolupracovník „Rheinische Zeitung" (1842—1843), roku 1848 člen kolínské obce Svazu komunistů, jeden z redaktorů „Neue Rheinische Zeitung"; od roku 1850 člen ústředního výboru Svazu komunistů, v kolínském procesu proti komunistům (1852) byl odsouzen k šesti letům vězení; později pokrokář. — 600

Calame, Henri Florian (1807—1863), švýcarský reakční politik a publicista v letech 1848—1863, člen Velké rady. — 29

Camphausen, Ludolf (1803—1890), německý bankéř, jeden z vůdců porýnské liberální buržoasie; v březnu až červnu 1848 byl pruským ministerským předsedou, prováděl zrádcovskou politiku dohody s reakcí; od července 1848 do dubna 1849 vyslancem Pruska u ústřední moci. — 9, 27, 50, 127—129, 132, 135, 137 až 139, 141, 197, 199, 217, 233—235, 257, 262, 315, 349, 360, 362, 364, 375, 456, 469, 474

Cantador, Lorenz, německý obchodník, účastník revoluce 1848—1849,

roku 1848 velitel občanské gardy v Düsseldorfu; v prosinci 1848 byl zatčen pro podněcování k ozbrojenému odporu proti královské moci, osvobozen v březnu 1849; emigroval do USA. — 273, 283—285, 462, 464, 465

Capet, viz *Ludvík XVI.*

Carlos, don (1788—1855), nápadník španělského trůnu, v letech 1833 až 1840 vedl ve Španělsku občanskou válku, chtěl se zmocnit trůnu a obnovit neomezenou moc feudálně klerikální kliky. — 185, 208

Carlyle, Thomas (1795—1881), anglický spisovatel, historik, idealistický filosof hlásající kult hrdinů; kritisoval anglickou buržoasii z posic reakčního romantismu, byl stoupencem strany toryů, po roce 1848 otevřený nepřítel dělnického hnutí. — 546

Carnot, Lazare Nicolas (1753—1823), francouzský matematik a fysik, politik a vojevůdce, buržoasní republikán; za francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století se přidal k jakobínům, roku 1794 se však zúčastnil kontrarevolučního převratu 9. thermidoru. — 307

Carstens, viz *Lessner*, Friedrich.

Castoldi, Jean Jacques (1804—1871), švýcarský buržoasní politik a právník, radikál; poslanec Národní rady (1848—1851). — 119

Caussidière, Marc (1808—1861), francouzský maloburžoasní demokrat, účastník lyonského povstání roku 1834; za červencové monarchie jeden z organisátorů tajných revolučních společností; po únorové revoluci 1848 pařížský policejní prefekt, poslanec Ústavodárného shromáždění, v červnu 1848 emigroval do Anglie. — 569

Cavaignac, Godefroy (1801—1845), francouzský publicista, advokát a politik, buržoasní demokrat, účastník revoluce 1830, za červencové monarchie jeden z vůdců tajné republikánské Společnosti přátel lidu; bratr Louise Eugèna Cavaignaca. — 121

Cavaignac, Louis Eugène (1802—1857), francouzský generál a politik, umírněný buržoasní republikán; zúčastnil se dobytí Alžírska, po únorové revoluci 1848 alžírský guvernér, známý barbarskými metodami vedení války; od května 1848 francouzský ministr války, s nevídanou krutostí potlačil červnové povstání pařížských dělníků; v červnu až prosinci 1848 měl v rukou výkonnou moc. — 44, 102—104, 108, 174, 188, 225, 387, 396, 397, 460, 569, 570

Cervantes Saavedra, Miguel de (1547 až 1616), veliký španělský realistický spisovatel. — 73, 364, 507

Claudius, Matthias (1740—1815), německý básník. — 86

Clever, pruský důstojník, velitel praporu za války s Dánskem roku 1848. — 437

Compes, Gerhard Josef (1810—1887), německý právník, liberál, v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k levému středu. — 197

Condé, Louis Henri Joseph de (1756 až 1830), francouzský princ, na začátku revoluce z konce 18. století emigroval z Francie a sloužil v emigrantském sboru; po návratu do Francie dostal roku 1825 náhradu za konfiskovaný majetek, jehož část odkázal své milence baronese Feuchères. — 355

Cramer, Karl, německý maloburžoasní demokrat, v letech 1848—1849 v Kolíně nad Rýnem vydával a redigoval demokratický list „Wächter am Rhein". — 598—600

Cromwell, Oliver (1599—1658), vůdce buržoasie a zburžoasnělé šlechty v období anglické buržoasní revoluce v 17. století, od roku 1653 lord protektor Anglie, Skotska a Irska. — 37

Čorič, Anton (1795—1864), rakouský generál, původem Chorvat; zúčastnil se potlačení říjnového povstání roku 1848 ve Vídni a maďarské revoluce v letech 1848—1849. — 305, 523

Dahlen, Hermann, baron z Orlaburgu (1828—1887), rakouský důstojník; zúčastnil se potlačení maďarské revoluce 1848—1849. — 520, 522

D'Aspre, Konstantin, viz *Aspre*

Deinhard, durynský literát, demokrat; v říjnu 1848 byl zatčen. — 274

Dembiński, Henryk (1791—1864), polský generál, jeden z vůdců národně osvobozeneckého hnutí, účastník povstání 1830—1831, za revoluce 1848—1849 velel jednotkám maďarské revoluční armády. — 383, 523

D'Ester, Karl, viz *Ester*

Demosthenes (384—322 před n. l.), vynikající starořecký řečník a politik, bojoval proti podrobení Řecka Makedonií. — 300

Dietz, Johann Wilhelm, majitel tiskárny v Kolíně n. R., v níž se od 30. srpna 1848 tiskla „Neue Rheinische Zeitung". — 612

Diez, Friedrich (1794—1876), německý filolog, zakladatel srovnávacího studia románských jazyků, autor „Gramatiky románských jazyků". — 446

Drigalski, pruský generál, představitel pruského reakčního militarismu; roku 1848 velitel divize v Düsseldorfu. — 81—84, 163, 350, 496, 592

Dronke, Ernst (1822—1891), německý publicista, zpočátku „pravý" socialista, později člen Svazu komunistů a jeden z redaktorů „Neue Rheinische Zeitung"; po revoluci 1848 až 1849 emigroval do Anglie; později zanechal politické činnosti. — 86, 535, 600, 610, 612

Druey, Henri (1799—1855), švýcarský státník, radikál; spolupracoval na ústavě z roku 1848, člen spolkové rady, roku 1850 president Švýcarského spolku. — 89—92, 123

Duesberg, Franz (1793—1872), pruský reakční státník, od roku 1846 do březnové revoluce 1848 ministr financí. — 291, 293, 296

Dufour, Guillaume Henri (1787 až 1875), švýcarský generál, buržoasní politik; roku 1847 velel federální armádě, která zvítězila nad armádou Sonderbundu; v letech 1848 až 1849 poslanec Národní rady. — 33, 112, 113, 118, 121, 122

Duchâtel, Charles (1803—1867), francouzský reakční státník, ministr vnitra (1839, 1840— únor 1848). — 123

Dumont, Joseph (1811—1861), německý buržoasní novinář, umírněný liberál, od roku 1831 vydavatel „Kölnische Zeitung". — 42, 62, 138, 171, 196—199, 201, 210, 232, 275, 500, 529

Duncker, pruský úředník, roku 1848 policejní ředitel v Berlíně. — 351
Durando, Giovanni (1804—1869), generál piemontské armády, která v letech 1848—1849 bojovala proti Rakušanům. — 393

Ebermeier, pruský soudní úředník. — 285, 463
Ehrenberg, Christian Gottfried (1795 až 1876), německý přírodovědec, profesor na berlínské universitě. — 106
Eichhorn, Johann Albrecht (1779 až 1856), pruský státník, ministr kultu, osvěty a lékařství (1840—1848). — 50
Eichhorn, pruský soudní úředník, roku 1849 vrchní státní návladní v Elberfeldu. — 613
Eichmann, Franz August (1793—1879), jeden z představitelů staré pruské šlechtické byrokracie; v letech 1845 až 1850 vrchní president Porýnské provincie; ministr vnitra v Pfuelově vládě (září až říjen 1848); roku 1849 člen první sněmovny. — 56—57, 63, 65—66, 252, 584
Eisenmann, Gottfried (1795—1867), německý publicista, lékař; roku 1848 redaktor listu „Teutsches Volksblatt"; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil ke středu, později k levému křídlu. — 331, 332, 356
Engels, Bedřich (1820—1895) (viz životopisná data). — 7, 11—18, 20 až 22, 86, 154, 420, 511—513, 535, 582, 583, 591, 595—598, 600, 610, 613
Engels, pruský plukovník, v letech 1848—1849 vojenský velitel Kolína n. R. — 305
Escher, Alfred (1819—1882), švýcarský buržoasní politik a právník, předseda Velké rady (1847); od roku 1849 byl několikrát předsedou Národní rady. — 91, 115, 116, 120, 123
Esser, Christian Joseph (nar. kolem 1809), německý dělník, člen kolínského Dělnického spolku, roku 1849 redaktor listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit". — 155, 156, 158, 159, 161, 162, 250, 593, 600, 603, 607, 609
Esser (I.), Johann Heinrich, pruský úředník, advokát, klerikál, roku 1848 místopředseda pruského Národního shromáždění, patřil ke středu. — 165
Esser (II.), Ferdinand Josef, pruský úředník, klerikál, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil ke středu. — 165
Esser, J. P., pruský soudní úředník, demokrat; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k levému křídlu. — 164, 165
d'Ester, Karl Ludwig (1811—1859), německý socialista a demokrat, povoláním lékař; člen kolínské obce Svazu komunistů, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; od října 1848 člen německého ústředního výboru demokratů; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajně levému křídlu; měl významnou úlohu v bádensko-falckém povstání roku 1849; později emigroval do Švýcarska. — 320, 321, 377, 380
Esterházy von Galantha, Pál Anton, kníže (1786—1866), uherský magnát, rakouský diplomat, v první maďarské vládě ministr zahraničních věcí (březen—září 1848). — 304
Eytel, Jules (1817—1873), švýcarský buržoasní politik, jeden z vůdců radikální strany kantonu Waadt, roku 1848 poslanec Národní rady. — 112, 119, 120

Falkenhain, německý demokrat, roku 1848 předseda spolku „Germania" ve Vratislavi. — 246
Faucher, Léon (1803—1854), francouzský buržoasní publicista a politik, orleanista, malthusián; ministr vnitra (prosinec 1848—květen 1849); později bonapartista. — 224
Ferdinand, vévoda *Janovský* (1822 až 1855), bratr sardinského krále Viktora Emanuela II., v letech 1848 až 1849 se zúčastnil války proti Rakousku. — 393
Ferdinand I. (1793—1875), rakouský císař (1835—1848). — 519, 520
Ferdinand II. (1810—1859), neapolský král (1830—1859). — 174
Feuchères, Sophie, baronesa (1795 až 1840), milenka prince Louis Henri Josepha de Condé. — 355
Fischbach, účastník demokratického banketu uspořádaného roku 1849 Dělnickým spolkem v Mühlheimu (Porýnská provincie). — 597
Flocon, Ferdinand (1800—1866), francouzský politik a publicista, maloburžoasní demokrat, jeden z redaktorů listu „Réforme"; roku 1848 byl členem prozatímní vlády. — 397
Flottwell, Eduard Heinrich (1786 až 1865), představitel pruské šlechtické byrokracie; ministr financí (1844 až 1846), poznaňský a později vestfálský vrchní president; v letech 1848 až 1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu. — 291, 293, 296, 309—311
Fonton, Felix Petrovič (nar. 1801), carský diplomat, roku 1848 rada ruského vyslanectví ve Vídni. — 172
Fourier, Charles (1772—1837), významný francouzský utopický socialista. — 202
Franscini, Stefano (1796—1857), švýcarský buržoasní politik, ekonom, radikál; původem Ital; roku 1848 člen spolkové rady, poslanec Národní rady. — 90—92, 123
František Josef I. (1830—1916), rakouský císař (1848—1916). — 336, 485, 501, 520
František Karel (1802—1878), rakouský arcikníže, otec císaře Františka Josefa. — 97
Freiligrath, Ferdinand (1810—1876), německý básník, zprvu romantik, později revoluční básník, v letech 1848—1849 jeden z redaktorů „Neue Rheinische Zeitung", člen Svazu komunistů; v padesátých letech zanechal revolučního boje. — 171, 535
Frey, Remigius Emil (1803—1889), švýcarský právník, poslanec Národní rady (1848—1851). — 113
Frey-Hérosé, Friedrich (1801—1873), švýcarský důstojník, buržoasní politik, liberál; účastník války proti Sonderbundu (1847), roku 1848 člen spolkové rady, poslanec Národní rady; roku 1854 a 1860 president Švýcarského spolku. — 90, 92
Funk, Alexander Ludwig (1806—1871), švýcarský buržoasní politik. — 32, 59, 91
Funk, německý demokrat, roku 1848 člen kolínské Demokratické společnosti. — 598

Furrer, Jonas (1805—1861), švýcarský advokát, buržoasní politik, umírněný liberál; roku 1848 předseda Spolkového shromáždění, později president Švýcarského spolku, starosta Curychu. — 32, 88—91, 116, 123, 125, 151, 153

Gagern, Heinrich, baron (1799 až 1880), německý buržoasní politik, umírněný liberál; poslanec a předseda frankfurtského Národního shromáždění (květen až prosinec 1848), patřil k pravému středu; ministerský předseda říšské vlády (prosinec 1848—březen 1849). — 68, 335, 467

Gagern, Maximilian, baron (1810 až 1889), německý úředník, roku 1848 poslanec frankfurtského Národního shromáždění; bratr Heinricha Gagerna. — 72

Garibaldi, Giuseppe (1807—1882), italský revolucionář, demokrat, vůdce národně osvobozeneckého hnutí v Itálii; roku 1848 v čele dobrovolnického sboru obětavě bojoval na straně piemontské armády proti Rakousku, byl hlavním organisátorem obrany římské republiky v dubnu až červnu 1849; v padesátých a šedesátých letech vedl boj italského národa za národní osvobození a sjednocení země. — 385

Geiger, Wilhelm Arnold, pruský policejní úředník, roku 1848 vyšetřující soudce, později policejní ředitel v Kolíně n. R. — 158, 159, 514

Gierke, pruský úředník, liberál; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému středu; v Auerswaldově a Hansemannově vládě ministr zemědělství (červen až září 1848); roku 1849 člen první sněmovny. — 140, 164, 165

Girardin, Emile de (1806—1881), francouzský buržoasní publicista a politik, ve třicátých až šedesátých letech 19. století byl s přestávkami redaktorem listu „La Presse"; v politice naprosto bezzásadový, před revolucí 1848 byl v opozici proti Guizotově vládě; za revoluce buržoasní republikán, člen zákonodárného shromáždění (1850—1851); později bonapartista. — 44

Gladbach, Anton (zemřel 1873), německý maloburžoasní demokrat, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění za obvod Mühlheim (Porýnská provincie), patřil k levému křídlu; předseda Demokratického klubu v Berlíně. — 597, 598

Goethe, Johann Wolfgang (1749 až 1832), veliký německý spisovatel a myslitel. — 49, 73, 219, 233, 275, 299, 346

Görgey, Arthur (1818—1916), významný vojevůdce za maďarské revoluce 1848—1849; vrchní velitel maďarské armády (duben—červen 1849); opíral se o reakční důstojníky a kontrarevoluční část buržoasie, sabotoval revoluční boj. — 478, 522—524

Gottschalk, Andreas (1815—1849), německý lékař, člen kolínské obce Svazu komunistů; v dubnu až červnu 1848 byl předsedou kolínského Dělnického spolku; vystupoval z maloburžoasních sektářských posic proti Marxově a Engelsově strategii a taktice v německé revoluci. — 15, 155—163, 593, 604—606

Götz, Christian (1783—1849), rakouský generál, v letech 1848—1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Itálii a v Uhrách. — 305, 523

bratři *Grimmové*, Wilhelm (1786 až 1859) a Jacob (1785—1863), němečtí filologové, profesoři na berlínské universitě, známí autoři literárního zpracování německých lidových pohádek a středověkých eposů. — 106

Groote, pruský soudní úředník, svědek obžaloby v Gottschalkově procesu. — 157, 162, 163, 227

Grouchy, Emmanuel (1766—1847), francouzský maršál a pair, účastník napoleonských válek. — 395

Grün, roku 1849 člen druhé sněmovny. — 360

Guerrazzi, Francesco Domenico (1804 až 1873), italský spisovatel, buržoasní politik, umírněný demokrat, účastník italské revoluce v letech 1848—1849. — 104

Guffanti, Wiegand, německý obchodník, roku 1848 člen lidového výboru v Kolíně n. R. — 598

Guizot, François Pierre Guillaume (1787—1874), francouzský buržoasní historik a státník, od roku 1840 do únorové revoluce 1848 fakticky řídil vnitřní i zahraniční politiku Francie; zastánce zájmů velké finanční buržoasie. — 71, 237, 312, 444, 574

Gustav Adolf II. (1594—1632), švédský král (1611—1632) a vojevůdce; usiloval o nadvládu na Baltském moři; válčil s Dánskem, Polskem a Ruskem; za třicetileté války stál v čele svazu protestantských států; ve třicátých letech 19. století byl jeho jménem nazván německý protestantský spolek. — 441

Haaf, Chr., roku 1848 člen Dělnického spolku v Lausanne. — 585

Habsburkové, dynastie císařů tzv. Svaté říše římské (s přestávkami od roku 1273 do roku 1806), rakouských císařů (od roku 1804) a císařů rakousko-uherské monarchie (1867 až 1918). — 17, 382, 519

Hampden, John (1594—1643), vůdce opozice proti královskému absolutismu za anglické buržoasní revoluce v 17. století; vyjadřoval zájmy buržoasie a zburžoasnělé šlechty. — 269

Hanow, Friedrich, německý úředník; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému středu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k levému křídlu. — 147

Hansemann, David (1790—1864), velkokapitalista, jeden z vůdců porýnské liberální buržoasie; v březnu až září 1848 byl pruským ministrem financí, prováděl zrádcovskou politiku dohody s reakcí. — 9, 49, 123, 128, 129, 131, 132, 139—150, 154, 160, 185, 197, 199, 203, 245, 246, 252, 343, 349, 375

Harkort, Friedrich Wilhelm (1793 až 1880), pruský továrník, v letech 1848—1849 vůdce jedné ze skupin středu v pruském Národním shromáždění, později člen druhé sněmovny, patřil ke středu. — 360

Harney, George Julian (1817—1897), významný pracovník anglického dělnického hnutí, jeden z vůdců levého chartistického křídla; redaktor listu „Northern Star"; byl spřátelen s Marxem a Engelsem. — 600

Hausmann, německý dělník, účastník

banketu v Kolíně n. R. 24. února 1849. — 599
Hébert, Michel Pierre Alexis (1799 až 1887), francouzský právník a konservativní státník, orleanista, člen poslanecké sněmovny (1834—1848), od roku 1841 hlavní prokurátor královského soudu, ministr spravedlnosti (1847—únor 1848), roku 1849 poslanec Zákonodárného shromáždění. — 237
Hecker, Friedrich Karl (1811—1881), bádenský republikán, maloburžoasní demokrat, jeden z vůdců bádenského povstání v dubnu 1848, po porážce povstání emigroval do Švýcarska, později do USA, zúčastnil se občanské války na straně Severu. — 72, 77, 581
Hecker, pruský soudní úředník, roku 1848 státní návladní v Kolíně n. R. — 86, 87, 158, 159, 247, 251, 451, 452, 581
Heckscher, Johann Gustav (1797 až 1865), německý právník; říšský ministr spravedlnosti (červenec—srpen 1848) a ministr zahraničních věcí (srpen—září 1848), vyslanec říšské vlády v Itálii; poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu. — 72, 93
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770 až 1831), významný představitel německé klasické filosofie, objektivní idealista, nejvšestranněji rozpracoval idealistickou dialektiku. — 490, 575
Heine, Heinrich (1797—1856), veliký německý revoluční básník. — 40, 52, 76, 129, 198, 214, 444, 487, 510, 575
Helena Pavlovna, viz *Jelena Pavlovna*
Hengstenberg, Ernst Wilhelm (1802 až 1869), německý theolog, reakcionář, profesor na berlínské universitě. — 106
Henkel, Heinrich (1802—1873), německý profesor, právník, roku 1848 byl zvolen do frankfurtského Národního shromáždění, 3. července složil svůj mandát, v březnu 1849 opět zvolen poslancem, patřil k levému středu. — 163
Hermes, Johann Timotheus (1738 až 1821), německý theolog a spisovatel, autor románu „Žofiina cesta z Memelu do Saska". — 72
Herzog, Karl (1798—1857), švýcarský publicista a buržoasní politik, liberál, redaktor listu „Berner Verfassungs-Freund". — 192
Herx, sbormistr dělnického pěveckého spolku v Kolíně n. R. — 599
Hess, Heinrich (1788—1870), rakouský polní maršál; v letech 1848—1849 se aktivně zúčastnil potlačení revoluce v Itálii. — 394
Hexamer, Adolf, lékař, redaktor berlínského listu „Die Reform"; roku 1848 se zúčastnil prvního a druhého demokratického kongresu ve Frankfurtu nad Mohanem a v Berlíně; člen ústředního výboru německých demokratů; po roce 1849 emigroval do Švýcarska a později do USA. — 320, 321
Heydt, August, baron (1801—1874), pruský buržoasní státník; od prosince 1848 do listopadu 1858 ministr obchodu, průmyslu a veřejných prací v Brandenburgově a Manteuffelově vládě; roku 1849 člen druhé sněmovny. — 131, 369, 370, 445, 448, 503, 509
Hildebrandt, Johann Andreas (1764 až 1848), německý spisovatel, autor četných dobrodružných a rytířských románů. — 140
Hnězdenský a poznaňský arcibiskup, viz *Przyluski*, Leon
Hobbes, Thomas (1588—1679), významný anglický filosof, představitel mechanického materialismu; Hobbesovy sociálně politické názory měly výrazně protidemokratickou tendenci. — 137
Höcke, rakouský demokrat, účastník říjnového povstání 1848 ve Vídni. — 431
paní von *Hohenzollern*, viz *Alžběta*
Hohenzollern, viz *Bedřich Vilém IV.*
Hohenzollernové, dynastie braniborských kurfiřtů (1415—1701), pruských králů (1701—1918) a německých císařů (1871—1918). — 215, 338, 346, 349, 360, 364, 368, 456, 457, 487 až 491, 496, 501, 504, 508
Höchster, Ernst Hermann (nar. asi 1811), elberfeldský advokát, maloburžoasní demokrat, za povstání v Elberfeldu v květnu 1849 předseda bezpečnostního výboru; po porážce povstání emigroval z Německa; později upustil od politické činnosti. — 512
Homberger, Heinrich (1806—1851), švýcarský buržoasní politik, liberál; od roku 1848 poslanec Národní rady. — 119
Horatius (Quintus Horatius Flaccus) (65—8 před n. l.), významný římský básník. — 73, 114
Hoym, Karl Georg (1739—1807), jeden z představitelů reakční pruské byrokracie, od roku 1770 ministr pro záležitosti Slezska, germanisoval polské oblasti. — 458
Hühnerbein, F. W., německý komunista, povoláním krejčí; za povstání v Elberfeldu v květnu 1849 člen bezpečnostního výboru. — 511
Hünnemann, roku 1848 policejní komisař v Kolíně nad Rýnem. — 157
Hüser, Hans Heinrich (1782—1857), pruský generál, představitel reakčního militarismu, v letech 1844 až 1849 vojenský velitel Mohuče. — 184, 514
Huthsteiner, F. W., policejní inspektor v Erfurtu; bývalý redaktor listu „Barmer Zeitung". — 351

Chambord, Henri Charles, hrabě (1820 až 1883), poslední představitel starší linie bourbonského rodu, vnuk Karla X., vystupoval pod jménem Jindřich V. jako nápadník francouzského trůnu. — 275, 354, 397, 485
Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793—1877), francouzský generál a buržoasní politik, monarchista; poslanec Ústavodárného a Zákonodárného shromáždění; po červnu 1848 velitel pařížské posádky a národní gardy; zúčastnil se rozehnání demonstrace 13. června 1849 v Paříži. — 225—227, 539
Cherbuliez, Antoine Élisée (1797 až 1869), švýcarský ekonom, žák Sismondiho; spojoval jeho teorii s prvky Ricardovy teorie. — 549
Christern, Johann Wilhelm, autor anonymně publikovaného satirického pamfletu „Cesta doktora Eisela a barona Beisela na zemský sněm v dubnu 1847". — 94
Chrzanowski, Wojciech (1788—1861), polský generál; v březnu 1849 velel piemontské armádě bojující proti Rakousku. — 388, 389, 392

Jacoby, Johann (1805—1877), německý publicista a politik, buržoasní demokrat; roku 1848 jeden z vůdců levého křídla v pruském Národním shromáždění; roku 1849 člen dolní sněmovny, patřil ke krajně levému křídlu; v sedmdesátých letech se připojil k sociálním demokratům. — 376, 377

Jäde, literát, jeden z vůdců durynských demokratů; v říjnu 1848 byl zatčen. — 274

Jakub II. Stuartovec (1633—1701), král Velké Británie a Irska (1685 až 1688). — 37

Jan, (1782—1859), rakouský arcivévoda, od června 1848 do prosince 1849 německý říšský správce. — 100

Janek hrdlořez, viz *Bückler*, Johann

Janovský, vévoda, viz *Ferdinand*, vévoda *Janovský*

Jauch, Franz (1807—1867), švýcarský buržoasní politik, člen Spolkového soudu (1848—1852). — 59

Jelačić, Josip (1801—1859), rakouský generál, bán chorvatský, dalmatský a slavonský (1848—1859), aktivně se podílel na potlačení revoluce 1848 až 1849 v Rakousku a v Uhrách. — 44, 68, 73, 97, 98, 103, 136, 303, 305, 316, 518, 519, 523, 524

Jelena Pavlovna (1806—1873), ruská velkokněžna, manželka velkoknížete Michala Pavloviče. — 172

Jenni, švýcarský publicista, radikál, redaktor bernského humoristického časopisu „Gukkasten". — 194

Jindřich V., viz *Chambord*, Henri Charles

Jindřich LXXII., Reuss-Lobenstein-Ebersdorf (1797—1853), vládnoucí kníže (1822—1848) německého státečku Reuss, z mladší linie. — 202

Jindřich z Bordeaux, viz *Chambord*, Henri Charles

Johannes, viz *Jan*, arcivévoda

Jolly (Folly), roku 1848 člen švýcarského Spolkového soudu z kantonu Freiburg. — 59

Jones, Ernest Charles (1819—1869), významný pracovník anglického dělnického hnutí, proletářský básník a publicista, jeden z vůdců levého chartistického křídla, přítel Marxův a Engelsův. — 600

Josef II. (1741—1790), císař tzv. Svaté říše římské (1765—1790). — 312

Kalbermatten, Wilhelm (1793—1875), švýcarský generál, reakcionář, roku 1844 uskutečnil kontrarevoluční převrat v kantonu Wallis. — 120

Kamp, majitel hostince v Bonnu, účastník demokratického banketu 24. února 1849 v Kolíně n. R. — 599

Kamptz, Karl (1769—1849), pruský státník, reakcionář, ministr spravedlnosti (1832—1842). — 289

Karel, arcikníže, viz *František Karel*

Karel I. (1600—1649), anglický král (1625—1649); popraven za anglické buržoasní revoluce v 17. století. — 37, 256, 269

Karel V. (1500—1558), španělský král (1516—1556), císař tzv. Svaté říše římské (1519—1556). — 36

Karel X. (1757—1836), francouzský král (1824—1830). — 37

Karel Albert (1798—1849), sardinský král (1831—1849). — 382, 385, 386 390

Karl Friedrich August Wilhelm (1804 až 1873), od roku 1823 vévoda *brunšvický*, svržen počátkem září 1830, emigroval; pokoušel se obnovit svou vládu za pomoci různých evropských států; ve čtyřicátých až padesátých letech byl ve spojení s demokratickými živly v emigraci, vydával „Deutsche Londoner Zeitung". — 386

Karl Wilhelm Ferdinand, vévoda *brunšvický* (1735—1806). — 190

Kato starší (Marcus Porcius Cato Maior) (234—149 před n. l.), římský politik a spisovatel, hájil výsady šlechty; roku 184 před n. l. byl zvolen censorem (jedna z nejvyšších státních funkcí římské republiky — dvojice censorů spravovala téměř celý vnitřní život státu); vykonával svůj úřad s příslovečnou tvrdostí. — 180

Kern, Johann Konrad (1808—1888), švýcarský buržoasní politik, právník a diplomat; předseda Spolkového soudu. — 59, 116, 119

Kinkel, Gottfried (1815—1882), německý básník a publicista, maloburžoasní demokrat, účastník bádensko-falckého povstání 1849. Odsouzen pruským soudem k doživotnímu žaláři, uprchl z vězení a emigroval do Anglie; jeden z vůdců maloburžoasní emigrace v Londýně, vystupoval proti Marxovi a Engelsovi. — 300

Kirchmann, Julius (1802—1884), německý právník a filosof, radikál; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému středu. — 164, 165

Kisker, pruský soudní úředník, roku 1848 ministr spravedlnosti v Pfuelově vládě, roku 1849 člen první sněmovny. — 252

Kničanin, Stefan Petrovič (1807 až 1855), srbský vojevůdce, zúčastnil se potlačení maďarské revoluce 1848—1849. — 520

Korff, Hermann, pruský důstojník, propuštěný roku 1847 pro své politické přesvědčení z armády, demokrat; v letech 1848—1849 odpovědný vydavatel „Neue Rheinische Zeitung"; později emigroval do USA. — 154, 591, 610, 612

Kortum, Karl Arnold (1745—1824), německý básník a spisovatel; autor známé „Jobsiady". — 94, 127

Kossuth, Lájos (1802—1894), významný činitel maďarského národně osvobozeneckého hnutí, vůdce buržoasně demokratických živlů v revoluci 1848—1849, stál v čele maďarské revoluční vlády; po porážce revoluce emigroval z Uher. — 13, 211, 212, 299, 304, 383, 431, 478, 518, 519, 521, 597, 598, 600

Krahe, v letech 1848—1849 člen Dělnického spolku v Kolíně n. R.; povoláním hodinář. — 597

Krauss, Philipp (1792—1861), rakouský státník; ministr financí (1848 až 1851). — 95

Kurth, německý truhlářský dělník, v letech 1848—1849 člen Dělnického spolku a Demokratické společnosti v Kolíně n. R. — 598

Kühlwetter, Friedrich (1809—1882), pruský buržoasní státník, ministr vnitra v Auerswaldově a Hansemannově vládě (červen až září 1848); později president krajské správy v Düsseldorfu, vrchní president provincie Vestfálsko. — 140, 144, 148, 349

Kyll, Ulrich Franz, německý právník, maloburžoasní demokrat; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění za Kolín n. R., patřil k levému křídlu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajnímu levé-

mu křídlu; později pokrokář. — 449, 450

Ladenberg, Adalbert (1798—1855), jeden z představitelů pruské reakční byrokracie; od listopadu 1848 do prosince 1850 ministr kultu, osvěty a lékařství. — 50—52, 160, 197, 199, 252, 503

Lafaurie, jeden z demokratických vůdců v Durynsku, v říjnu 1848 byl uvězněn. — 274

Lamartine, Alphonse (1790—1869), francouzský básník, historik a politik, ve čtyřicátých letech buržoasní republikán; roku 1848 ministr zahraničních věcí, fakticky řídil prozatímní vládu. — 71, 174, 308, 396, 493, 570, 571

La Marmora, Alfonso Ferrero (1804 až 1878), italský generál a politik, ministr války (1848, 1849—1855). — 384, 385, 389

Lange, jenský demokrat, v říjnu 1848 byl zatčen, v lednu 1849 zemřel. — 274

Lassalle, Ferdinand (1825—1864), německý maloburžoasní publicista, advokát; v letech 1848—1849 se zúčastnil demokratického hnutí v Porýnské provincii; začátkem šedesátých let se připojil k dělnickému hnutí, byl jedním ze zakladatelů Všeobecného německého dělnického spolku (1863); podporoval politiku sjednocení Německa „shora" pod hegemonií kontrarevolučního Pruska; založil oportunistický směr v německém dělnickém hnutí. — 82, 84, 273, 281—285, 451—453, 462—466, 470—474

Latour, Theodor, hrabě (1780—1848), rakouský státník, stoupenec absolutní monarchie; roku 1848 ministr války; v říjnu 1848 byl zabit povstalci ve Vídni. — 60, 519

Ledru-Rollin, Alexandre Auguste (1807 až 1874), francouzský publicista a politik, jeden z vůdců maloburžoasních demokratů, redaktor listu „Réforme"; roku 1848 byl členem prozatímní vlády; poslanec Ústavodárného a Zákonodárného shromáždění, kde vedl stranu Hory; po demonstraci 13. června 1849 emigroval do Anglie. — 92, 174, 397, 539, 540, 568—572, 574, 598

Lelewel, Joachim (1786—1861), významný polský historik a revolucionář, účastník polského povstání v letech 1830—1831, jeden z vůdců demokratického křídla polské emigrace, v letech 1847—1848 člen výboru bruselského Demokratického sdružení. — 526

Leopold I. (1790—1865), belgický král (1831—1865). — 237

Leopold II. (1797—1870), velkovévoda toskánský (1824—1859). — 382

Lessner, Friedrich (1825—1910), pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, povoláním krejčí, člen Svazu komunistů, účastník revoluce v letech 1848—1849; jeden z obžalovaných v kolínském procesu proti komunistům (1852); člen Generální rady I. internacionály; Marxův a Engelsův přítel a spolubojovník. — 598

Leuthaus, pruský soudní úředník, roku 1848 vyšetřující soudce v Kolíně n. R. — 63, 158

Lichnowski, Felix, kníže (1814—1848), pruský důstojník, reakcionář, poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu; byl zastřelen revolučními občany za frankfurtského povstání v září 1848. — 586, 612

Lisiecki, soudní úředník v Poznani; původem Polák; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajnímu levému křídlu. — 434, 435, 437, 441

Lucas, roku 1849 člen Dělnického spolku v Mühlheimu (Porýnská provincie). — 597

Lüders, Alexandr Nikolajevič, hrabě (1790—1874), ruský generál, roku 1831 se zúčastnil krvavého potlačení polského povstání, později bojoval proti kavkazským horalům, roku 1848 potlačil revoluci v Moldavsku a Valašsku, roku 1849 měl podíl na porážce maďarské revoluce, roku 1856 byl vrchním velitelem ruské krymské armády, v letech 1861—1862 byl místodržitelem v Polsku. — 439

Ludvík IX. (svatý) (1215—1270), francouzský král. — 485

Ludvík XVI. (1754—1793), francouzský král (1774—1792), popraven za francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století. — 36, 37

Ludvík Filip (1773—1850), vévoda Orleánský, francouzský král (1830 až 1848). — 237, 327, 335, 338, 353, 355, 397, 574, 576

Ludvík Josef Antonín (1784—1864), rakouský arcivévoda. — 172

Ludvík Napoleon, viz *Napoleon III.*

Luther, Martin (1483—1546), významný reformátor, zakladatel protestantismu (luteránství) v Německu; ideolog německého měšťanstva; za selské války v roce 1525 se postavil na stranu knížat proti vzbouřeným sedlákům a městské chudině. — 54

Lutter, Michael Josef, pruský úředník, roku 1848 policejní komisař v Kolíně n. R. — 157

Luvini, Giacomo (1795—1862), švýcarský radikální politik, vojenský činitel a advokát, italské národnosti; roku 1847 se zúčastnil rozdrcení armády Sonderbundu; od roku 1848 poslanec Národní rady za kanton Tessin. — 112, 113, 116 až 120, 124

Lykurgos, legendární zákonodárce ve starověké Spartě, podle podání žil v 9.—8. století před n. l. — 360

MacCulloch, John Ramsay (1789 až 1864), anglický buržoasní ekonom, představitel vulgární politické ekonomie. — 547

Maercker, Friedrich August (1804 až 1889), pruský buržoasní státník, ministr spravedlnosti v Auerswaldově a Hansemannově vládě (červen až září 1848). — 140

Malkowsky, Ignaz (1784—1854), rakouský generál; roku 1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Uhrách. — 520, 522

Malten, H., německý reakční novinář, v letech 1848—1849 redaktor „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung". — 312

Maltheser, Johann, pruský policejní špicl, povoláním knihař. — 157, 162, 163, 171

Malthus, Thomas Robert (1766 až 1834), anglický duchovní, reakční ekonom, ideolog zburžoasnělé pozemkové aristokracie, obhájce kapitalismu, hlasatel nelidské populační teorie. — 21, 202, 546, 555, 557

Mamiani, Terenzio, hrabě (1799 až 1885), italský básník a publicista, filosof a politik, stoupenec konstituční monarchie, ministr vnitra papežského státu (květen až srpen 1848). — 103
Manteuffel, Otto Theodor, baron (1805 až 1882), pruský státník, představitel šlechtické byrokracie; ministr vnitra (listopad 1848 až listopad 1850), roku 1849 člen první a druhé sněmovny, ministerský předseda (1850—1858). — 14, 50—52, 57, 64, 68, 70, 80, 100, 197, 199, 203, 204, 208, 211, 212, 315—317, 319, 341, 343, 347, 368—370, 378, 380, 432, 443, 444—446, 455, 461, 464, 468, 469, 474, 478, 490, 494, 496, 503, 509
Marat, Jean Paul (1743—1793), francouzský publicista, za francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století jeden z vůdců jakobínů. — 599
Marilley, Étienne (1804—1889), freiburský biskup (1846—1879), původce protidemokratických bouří 24. října 1848 ve Freiburgu. — 60
Marrast, Armand (1801—1852), francouzský publicista a politik, jeden z vůdců umírněných buržoasních republikánů, redaktor listu „National"; roku 1848 člen prozatímní vlády a pařížský starosta, předseda Ústavodárného shromáždění (1848 až 1849). — 44, 104, 115, 175, 570
Martin, Alexandre *(Albert)* (1815 až 1895), francouzský dělník, socialista, za červencové monarchie jeden z vůdců tajných revolučních společností, roku 1848 člen prozatímní vlády. — 569
Marx, Karel (1818—1883) (viz životopisná data). — 7, 8, 10, 11, 12—22, 45, 48, 58, 63, 86, 154, 237, 238, 254, 272, 273, 433, 462, 514, 516, 535, 542, 575, 581, 584, 585, 586, 591—598, 603, 604, 607, 609—612
Maurenbrecher, Peter Wilhelm (1777 až 1861), pruský úředník, vrchní poštovní ředitel v Düsseldorfu (1817 až 1850). — 83
Maxmilián II. (1811—1864), bavorský král (1848—1864). — 494
Medem, Pavel Ivanovič, hrabě (1800 až 1854), carský diplomat, ruský vyslanec ve Vídni. — 172
Mellinet, François (1768—1852), belgický generál, původem Francouz; aktivní účastník belgické buržoasní revoluce roku 1830 a belgického demokratického hnutí; čestný předseda bruselského Demokratického sdružení, jeden z obžalovaných v risquons-toutském procesu, odsouzen k trestu smrti, který mu byl změněn na 30 let vězení; v září 1849 byl omilostněn. — 156, 599
Messenhauser, Caesar Wenzel (1813 až 1848), rakouský důstojník a literát, velitel národní gardy a velitel Vídně za říjnového povstání roku 1848; po dobytí města kontrarevoluční armádou byl zastřelen. — 194
Metternich, Klemens, kníže (1773 až 1859), rakouský reakční státník a diplomat, ministr zahraničních věcí (1809—1821) a kancléř (1821 až 1848), jeden z organisátorů Svaté aliance. — 172, 185, 277, 312, 334
Mevissen, Gustav (1815—1899), německý bankéř, jeden z vůdců porýnské liberální buržoasie; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu. — 197
Meyendorf, Petr Kazimirovič, baron (1796—1863), carský diplomat, ruský vyslanec v Berlíně (1839—1850). — 172
Mierosławski, Ludwik (1814—1878), polský politik a vojenský činitel, účastník polského povstání v letech 1830—1831; zúčastnil se přípravy poznaňského povstání roku 1846; za březnové revoluce 1848 vysvobozen z vězení; vedl po vojenské stránce poznaňské povstání roku 1848 a později povstání na Sicílii; za bádensko-falckého povstání roku 1849 velel revolučnímu vojsku; v padesátých letech byl ve spojení s bonapartistickými kruhy; za polského povstání roku 1863 byl jmenován diktátorem, po porážce povstání emigroval do Francie. — 188, 599
Michal Pavlovič (1798—1848), ruský velkokníže, bratr Mikuláše I. — 172
Michel, Georg (1804—1867), švýcarský plukovník, buržoasní politik, účastník války proti Sonderbundu, poslanec Národní rady (1848—1860). — 117, 121, 124
Mikuláš I. (1796—1855), ruský car (1825—1855). — 172, 439, 478, 479, 485, 494
Milde, Karl August (1805—1861), slezský továrník, jeden z představitelů německé liberální buržoasie; ministr obchodu v Auerswaldově a Hansemannově vládě (červen až září 1848), předseda pruského Národního shromáždění (květen až červen), patřil k pravému křídlu. — 140
Milton, John (1608—1674), vynikající anglický básník a publicista, účastník anglické buržoasní revoluce v 17. století. — 93
Mirbach, Otto, pruský záložní dělostřelecký důstojník, maloburžoasní demokrat, účastník revoluce 1848 až 1849; za květnového povstání roku 1849 velitel Elberfeldu; po porážce povstání emigroval z Německa. — 512, 513
Moeller, úředník pruské vlády v Kolíně n. R. — 514
Molé, Louis Mathieu (1781—1855), francouzský státník, orleanista, ministerský předseda (1836—1837, 1837—1839), roku 1848 poslanec Ústavodárného shromáždění, v letech 1849—1851 poslanec Zákonodárného shromáždění. — 444
Molière, Jean Baptiste (1622—1673), slavný francouzský dramatik. — 277
Monk (Monck), Georg, vévoda z Albemarle (1608—1669), anglický generál a státník, nejprve royalista, později generál Cromwellovy armády, roku 1660 umožnil restauraci stuartovské dynastie. — 226
Morret, pruský policejní úředník, v letech 1848—1849 velitel věznice v Düsseldorfu. — 282, 283, 463
Mosle, Johann Ludwig (1794—1877), německý důstojník, zástupce Oldenburgu ve Spolkovém sněmu; roku 1848 byl vyslán jako říšský komisař do Vídně. — 93—97, 334
Mühler, Heinrich Gottlob (1780 až 1857), pruský soudní úředník, v letech 1832—1844 ministr spravedlnosti; roku 1848 předseda Nejvyššího soudu v Berlíně. — 165, 168
Müller, dělník, účastník demokratického banketu v Kolíně n. R. 24. února 1849. — 599
Munzinger, Josef (1791—1855), švýcarský politik, liberál, člen spolkové rady (1848—1855), roku 1855 presi-

dent Švýcarského spolku. — 88, 90, 91, 151, 153

Näff (Neff), Wilhelm (1802—1881), švýcarský právník, buržoasní politik, liberál; roku 1848 člen spolkové rady. — 91

Napoleon I. Bonaparte (1769—1821) francouzský císař (1804—1814 a 1815). — 37, 176, 178, 240, 244, 258, 309, 339, 340, 346, 365, 383, 394, 395, 488, 505

Napoleon III. (Ludvík Bonaparte) (1808—1873), francouzský princ, synovec Napoleona I., president druhé republiky (1848—1851), francouzský císař (1852—1870). — 44, 75, 174, 354, 355, 357, 387, 570

Nenstiel, německý obchodník, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil ke středu. — 147

Nesselrode, Karl Vasiljevič, hrabě (1780 až 1862), carský státník a diplomat, ministr zahraničních věcí (1816 až 1856). — 71, 172

Neuhaus, Karl (1796—1849), švýcarský buržoasní politik, umírněný liberál; roku 1841 předseda sněmu [Tagsatzung], roku 1848 poslanec Národní rady. — 32, 88, 89, 112, 194

Nicolovius, Georg Heinrich, pruský soudní úředník; roku 1848 generální prokurátor Porýnské provincie. — 85, 281, 451, 452, 463, 464

Niggeler, Nikolaus (1817—1872), švýcarský advokát a buržoasní politik, radikál; roku 1848 redaktor „Berner-Zeitung". — 61, 193

Nothjung, Peter (asi 1823—1866), člen kolínského Dělnického spolku a Svazu komunistů, jeden z obžalovaných v kolínském procesu proti komunistům (1852); povoláním krejčí. — 600

Nugent, Laval, hrabě (1777—1862), rakouský polní maršál; v letech 1848—1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Itálii a v Uhrách. — 305, 520, 522

Ochsenbein, Ulrich (1811—1890), švýcarský buržoasní státník, radikál, později jeden z vůdců liberálů; za války proti Sonderbundu předseda sněmu [Tagsatzung], v letech 1847 až 1848 stál v čele spolkové vlády; roku 1848 předseda Národní rady a člen Spolkového shromáždění. — 32, 61, 88, 89, 92, 151, 153, 192 až 194

Olfers, německý soudní úředník. — 166

Orleánský vévoda, viz *Ludvík Filip*

Ott, německý demokrat z Worringen (Porýnská provincie). — 597

Otto, Karl Wunibald (nar. 1810), německý chemik, v letech 1848 až 1849 člen kolínského Dělnického spolku a Svazu komunistů, jeden z obžalovaných v kolínském procesu proti komunistům. — 274, 603, 607, 609

Palmerston, Henry John (1784—1865), anglický státník, na počátku své činnosti tory, od roku 1830 jeden z předáků whigů, opíral se o pravicové živly této strany; ministr zahraničních věcí (1830—1834, 1835 až 1841 a 1846—1851), ministr vnitra (1852—1855) a ministerský předseda (1855—1858 a 1859 až 1865). — 71, 74, 75, 91, 172

Patow, Erasmus Robert, baron (1804 až 1890), pruský buržoasní státník; ministr obchodu, průmyslu a veřejných prací v Camphausenově vládě (duben až červen 1848). — 147

Paul Karl Friedrich August princ *Württemberský* (1785—1852). — 172

Pavlov, v roce 1849 velitel ruského mobilního sboru. — 439

Peel, sir Robert (1788—1850), anglický státník, vůdce umírněných toryů, ministr vnitra (1822—1827 a 1828—1830), ministerský předseda (1841—1846), s podporou liberálů prosadil zrušení obilních zákonů (1846). — 324

Perczel, Mór (Moritz) (1811—1899), maďarský generál, účastník maďarské revoluce v letech 1848—1849; po porážce revoluce emigroval do Turecka a později do Anglie. — 431, 524

Perrone di San Martino, Ettore (1789 až 1849), generál piemontské armády bojující v letech 1848—1849 proti Rakousku. — 393

Pfuel, Ernst (1779—1866), pruský generál, představitel reakčního pruského militarismu; v letech 1832 až 1848 guvernér knížectví Neuchâtel; v březnu 1848 vojenský velitel Berlína; v květnu velel vojsku, které potlačilo povstání v Poznaňsku; v září až říjnu 1848 byl pruským ministerským předsedou a ministrem války. — 29, 30, 36, 39, 57, 81, 147, 149, 211, 252, 265, 349, 375

Pfyffer, Kasimir (1794—1875), švýcarský advokát, buržoasní politik, roku 1848 poslanec Národní rady. — 59, 114

Pinder, Julius Hermann (nar. 1805), pruský úředník, umírněný liberál; roku 1848 vrchní president ve Slezsku, poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu, roku 1849 člen první sněmovny. — 57

Pinto, Isaak (1715—1787), velký holandský bursovní spekulant, ekonom. — 49, 128

Pioda, Giovan Battista (1808—1882), švýcarský buržoasní politik italské národnosti; zúčastnil se války proti Sonderbundu (1847); v letech 1848 až 1849 poslanec Národní rady za kanton Tessin. — 114, 115, 120, 122—124

Pittet, Benjamin (zemřel asi 1863), poslanec švýcarské Národní rady (1848—1851). — 122

Pius IX. (1792—1878), římský papež (1846—1878). — 174, 308, 327, 382

Plougoulm, Pierre Ambroise (1796 až 1863), francouzský úředník, právník, člen poslanecké sněmovny (1846—1848). — 237

Polk, James Knox (1795—1849), president Spojených států amerických (1845—1849), člen demokratické strany. — 183

Pothmann, Johann (nar. asi 1823), německý demokrat, v květnu 1849 za povstání v Elberfeldu člen bezpečnostního výboru a velitel zeměbrany; po porážce povstání emigroval do Holandska. — 511

Pottinger, Henry (1789—1856), anglický diplomat a vojenský činitel; velel anglické armádě v opiové válce s Čínou (1842), roku 1843 guvernér Hongkongu, později guvernér Madrásu. — 323

Prinz, W., člen kolínského Dělnického spolku, redaktor listu „Freiheit, Arbeit", Gottschalkův stoupenec. — 593

Proudhon, Pierre Joseph (1809—1865), francouzský publicista, ekonom a sociolog, ideolog maloburžoasie, jeden z ideových původců anarchismu, roku 1848 poslanec Ústavodárného shromáždění. — 555, 564, 568, 572—577

Pruský, princ, titul pruského následníka trůnu; zde viz: *Vilém I.*

Przyluski, Leon (1789—1865), arcibiskup hnězdenský a poznaňský (1845—1865). — 456

Puchner, Anton, baron (1779—1852), rakouský generál; roku 1849 se zúčastnil potlačení maďarské revoluce. — 305, 520, 522

Pustkuchen-Glanzow, Johann Friedrich Wilhelm (1793—1834), německý spisovatel, autor zlostných a ubohých parodií na Goethovo dílo „Viléma Meistera léta učednická". — 299

Rabe, Arnold, pruský státník; v letech 1848—1849 ministr financí v Brandenburgově — Manteuffelově vládě. — 503

Radecký (Radetzky), Josef, hrabě (1766 až 1858), rakouský polní maršál, od roku 1831 velel rakouskému vojsku v severní Itálii, v letech 1848—1849 surově potlačoval revoluční a národně osvobozenecké hnutí v Itálii. — 103, 113, 116, 122, 124, 192, 382—385, 387—395, 525

Radowitz, Josef (1797—1853), pruský generál a státník, představitel dvorní kamarily, v letech 1848—1849 jeden z vůdců pravého křídla ve frankfurtském Národním shromáždění. — 356, 398, 461, 468

Ramberg, Georg Heinrich, baron (1786 až 1855), rakouský polní maršál, roku 1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Uhrách. — 523

Ramorino, Gerolamo (1792—1849), italský generál, v letech 1848—1849 za revoluce v Itálii velel piemontské armádě, svou zrádcovskou taktikou pomohl rakouské kontrarevoluční armádě k vítězství. — 386, 388, 391, 392, 394, 395

Raspail, François (1794—1878), významný francouzský přírodovědec a publicista, socialista, blízký revolučnímu proletariátu; účastník revolucí roku 1830 a 1848; poslanec Ústavodárného shromáždění. — 568, 569, 571, 572, 574

Raumer, Friedrich (1781—1873), německý reakční historik; roku 1848 říšský vyslanec v Paříži, poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu. — 93, 108

Raveaux, Franz (1810—1851), německý politik, maloburžoasní demokrat; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění za Kolín n. R., patřil k levému středu; říšský komisař ve Švýcarsku, v červnu 1849 jeden z pěti říšských regentů; člen bádenské prozatímní vlády, po porážce bádensko-falckého povstání emigroval z Německa. — 604

Reichenbach, Eduard, hrabě (1812 až 1869), slezský demokrat; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění (levé křídlo), od října 1848 člen ústředního výboru německých demokratů; později pokrokář. — 320

Reiff, Wilhelm Joseph (nar. asi 1823), člen kolínského Dělnického spolku, později tajemník Dělnického vzdělávacího spolku, roku 1850 byl vyloučen ze Svazu komunistů, jeden z obžalovaných v kolínském procesu proti komunistům (1852). — 593

Renard, Andreas, hrabě (1795—1874), slezský statkář, reakcionář, roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k pravému křídlu. — 360, 375, 376

Ricardo, David (1772—1823), anglický ekonom, jeden z nejvýznamnějších představitelů klasické buržoasní politické ekonomie. — 202.

Riedel, Adolf Friedrich (1809—1872), pruský buržoasní politik; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu; roku 1849 člen dolní sněmovny, patřil k pravému křídlu. — 360, 380, 444—449

Riedmatten, Augustin (1796—1867), švýcarský důstojník; roku 1844 řídil kontrarevoluční převrat v kantonu Wallis, v letech 1848—1849 se zúčastnil potlačení revolučního hnutí v Neapoli a výpravy proti Sicílii. — 120.

Rintelen, Wilhelm (zemřel roku 1869), pruský úředník, ministr spravedlnosti (listopad 1848 až duben 1849); poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu; roku 1849 člen první sněmovny. — 166, 167, 169

Riotte, Karl Nicolaus (nar. asi 1816), německý demokrat, advokát, roku 1849 člen druhé sněmovny, v květnu 1849 za elberfeldského povstání člen bezpečnostního výboru; později emigroval do USA. — 512

Rittinghausen, Moritz (1814—1890), německý publicista, maloburžoasní demokrat; v letech 1848—1849 spolupracovník „Neue Rheinische Zeitung", člen kolínské Demokratické společnosti; člen I. internacionály, později (do roku 1884) člen německé sociálně demokratické strany. — 598, 600

Robespierre, Maximilien (1758—1794), vůdce jakobínů za buržoasní revoluce z konce 18. století, v letech 1793 až 1794 byl v čele revoluční vlády. — 49, 243, 599

Rodbertus, Johann Karl (1805—1875), německý buržoasní ekonom, ideolog zburžoasnělých pruských junkerů, za revoluce 1848—1849 umírněný liberální politik, vůdce levého středu v pruském Národním shromáždění; později hlasatel reakčních idejí pruského „státního socialismu". — 28

Rohrscheidt, pruský úředník, zemský president; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke středu. — 441

Röser, Peter Gerhardt (1814—1865), pracovník německého dělnického hnutí, dělník v tabákové továrně; v letech 1848—1849 místopředseda kolínského Dělnického spolku; vydavatel listu „Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit"; člen Svazu komunistů, jeden z obžalovaných v kolínském procesu proti komunistům (1852); později se přiklonil k lassallovcům. — 593, 594, 599

Rossi, Pellegrino (1787—1848), italský buržoasní ekonom, právník a politik, představitel vulgární politické ekonomie; žil dlouho ve Francii. — 549, 555, 564

Rossini, Gioacchino (1792—1868), slavný italský hudební skladatel. — 95

Rothe, jeden z vůdců durynských de-

mokratů, v říjnu 1848 byl uvězněn. — 274
Rüdiger, Fjodor Vasiljevič, hrabě (1783 až 1856), ruský generál, roku 1831 se zúčastnil krvavého potlačení polského povstání, roku 1846 okupoval Krakov; roku 1849 se zúčastnil potlačení maďarské revoluce. — 439
Ruge, Arnold (1802—1880), německý publicista, mladohegelovec, buržoasní radikál; roku 1848 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; po roce 1866 nacionální liberál. — 320—322
Rukavina, Djuro, baron (1777—1849), rakouský polní maršál; původem Chorvat; roku 1849 se zúčastnil potlačení maďarské revoluce. — 520
Rupp, Julius (1809—1884), německý pastor, stoupenec náboženského hnutí „přátel světla", jeden ze zakladatelů a vedoucích činitelů tzv. „svobodných obcí"; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k levému křídlu. — 441—444

Sack, pruský úředník ve Slezsku. — 350
Saedt, Otto Joseph (1816—1886), pruský soudní úředník, od roku 1848 prokurátor v Kolíně n. R., byl žalobcem v kolínském procesu proti komunistům (1852). — 300—302
Saint-Just, Louis Antoine (1767—1794), jeden z vůdců jakobínů za francouzské buržoasní revoluce z konce 18. století. — 599
Saint-Simon, Henri (1760—1825), významný francouzský utopický socialista. — 202
Savojský vévoda, viz *Viktor Emanuel II.*
Seckendorff, August Heinrich, baron (1807—1885), pruský právník, vysoký soudní úředník; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke středu. — 360
Sethe, Christoph Wilhelm (1767—1855), pruský soudní úředník. — 67, 165
Shakespeare, William (1564—1616), veliký anglický spisovatel a dramatik. — 40, 53, 111, 121, 165
Schapper, Karl (asi 1812—1870), významný pracovník německého a mezinárodního dělnického hnutí, jeden z vůdců Svazu spravedlivých, člen ústředního výboru Svazu komunistů, člen Porýnského krajského výboru demokratů, od 25. září do 15. listopadu 1848 byl uvězněn; jeden z obžalovaných v procesu proti Porýnskému krajskému výboru demokratů 8. února 1849; v únoru až květnu 1849 byl předsedou kolínského Dělnického spolku; v roce 1850 za rozkolu Svazu komunistů jeden z vůdců sektářské skupiny „levých" v Londýně; v roce 1856 se znovu sblížil s Marxem; člen Generální rady I. internacionály. — 58, 63, 272, 273, 433, 462, 584, 585, 593—598, 600, 603, 607, 609
Scherer, německý advokát, roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k pravému křídlu. — 377
Schiess, Johann Ulrich (1813—1883), švýcarský buržoasní politik, kancléř Švýcarského spolku. — 73
Schiller, Friedrich (1759—1805), velký německý básník a dramatik. — 40, 74, 94, 174, 467
Schlick, viz *Šlik*
Schlink, pruský soudní úředník; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil zprvu k pravému křídlu, později ke středu. — 49

Schmerling, Anton (1805—1893), rakouský státník, liberál; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu; říšský ministr vnitra (červenec až prosinec 1848), ministerský předseda a ministr zahraničních věcí (září až prosinec 1848). — 68, 72, 73, 77—79, 94—95, 97, 153
Schnaase, Karl Julius (1798—1875), německý soudní úředník, právník a historik umění; roku 1848 vrchní státní návladní v Düsseldorfu, později člen Nejvyššího soudu v Berlíně. — 246
Schneeberger, H., roku 1848 člen Dělnického spolku v Lausanne. — 588
Schneider (II.), Karl, německý právník, maloburžoasní demokrat, roku 1848 předseda kolínské Demokratické společnosti a člen Porýnského krajského výboru demokratů; Marxův a Engelsův obhájce v procesu proti „Neue Rheinische Zeitung" 7. února 1849; jeden z obžalovaných v procesu proti Porýnskému krajskému výboru demokratů 8. února 1849; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajnímu levému křídlu; obhajoval členy Svazu komunistů, obžalované v kolínském procesu proti komunistům roku 1852. — 45, 48, 58, 63, 237, 239, 248, 256, 272, 273, 462, 584, 585, 595, 596, 598, 604
Schönlein, Johann Lukas (1793—1864), německý lékař, profesor na berlínské universitě, monarchista. — 106
Schreckenstein, Ludwig, baron Roth von (1789—1858), pruský generál, představitel feudální aristokracie, v červnu až září 1848 ministr války. — 140
Schücking, Levin (1814—1883), německý spisovatel; v letech 1845—1852 spolupracovník „Kölnische Zeitung", autor mnoha fejetonů. — 275
Schultz, pruský soudní úředník, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu. — 148, 149
Schulze-Delitzsch, Hermann (1808 až 1883), německý buržoasní ekonom a politik, roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil ke středu; v šedesátých letech jeden z vůdců buržoasní strany pokrokářů, snažil se odvrátit dělníky od revolučního boje tím, že organisoval družstevní spolky a spořitelny. — 380
Schwanbeck, Eugen Alexis (1821 až 1850), německý buržoasní novinář, v letech 1848—1849 člen redakce „Kölnische Zeitung". — 275—279, 299, 303—307
Siegwart-Müller, Konstantin (1801 až 1869), švýcarský státník, reakcionář, roku 1844 předseda sněmu [Tagsatzung], roku 1845 předseda vojenské rady Sonderbundu, po porážce Sonderbundu (1847) uprchl za hranice. — 112
Simons, Ludwig (1803—1870), německý reakční právník; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu; později ministr spravedlnosti (1849 až 1860). — 448, 449, 474, 503, 509
Simson, Martin Eduard (1810—1899), pruský politik a právník; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu, od prosince 1848 do května 1849 byl předsedou shromáždění, v listopadu 1848 říšským komisařem v Berlíně; roku

1849 člen druhé sněmovny, patřil k levému křídlu; v šedesátých letech předseda říšského sněmu, nacionální liberál. — 335

Simunić, Baltazar, baron (1785—1861), rakouský polní maršál; původem Srb; v letech 1848—1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Uhrách. — 305, 523

Smith, Adam (1723—1790), anglický ekonom, jeden z nejvýznamnějších představitelů klasické buržoasní politické ekonomie. — 201

Solaroli, Paolo (1796—1877), generál piemontské armády, která v letech 1848—1849 bojovala proti Rakousku. — 393

Solón (asi 638—asi 558 před n. l.), starověký athénský zákonodárce; kolem roku 594 vydal pod tlakem lidu řadu zákonů namířených proti rodové aristokracii. — 360

Spiegel-Borlinghausen, pruský úředník, roku 1848 vládní president v Düsseldorfu. — 81, 82

Stämpfli, Jacob (1820—1879), švýcarský buržoasní státník, radikál; ve čtyřicátých a padesátých letech zakladatel a redaktor listu „Berner-Zeitung". — 61, 193

Stangier, Johann, rolník z okresu Altenkirchen, účastník demokratického hnutí v Porýnské provincii. — 451, 463, 465

Stedmann, Karl (1804—1882), pruský buržoasní politik, umírněný liberál; roku 1848 zplnomocněnec pro uzavření příměří v Malmö, říšský komisař ve Šlesviku-Holštýnu (září 1848—březen 1849); poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil ke středu. — 93, 586, 612

Steiger, Jacob Robert (1801—1862), švýcarský buržoasní politik, liberál, v letech 1848—1849 předseda Národní rady. — 112, 115, 117, 120, 124, 152

Stein, Julius (1813—1889), slezský učitel, publicista, buržoasní demokrat, v letech 1848—1849 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajnímu levému křídlu. — 148, 149, 265, 297

Stockmar, Xavier (1797—1864), švýcarský buržoasní politik, radikál. — 61, 193

Strotha, Karl Adolph (1786—1870), pruský generál, reakcionář, člen první sněmovny, ministr války (listopad 1848—únor 1850). — 435—437, 503

Struve, Gustav (1805—1870), německý maloburžoasní demokrat, povoláním novinář; jeden z vůdců bádenských povstání v dubnu a září roku 1848 a bádensko-falckého povstání roku 1849; po porážce povstání emigroval z Německa; zúčastnil se občanské války v USA na straně Severu. — 72, 74, 77, 78, 152

Struvová, Amalia (zemřela asi 1862), účastnice demokratického hnutí v Německu v letech 1848—1849; žena Gustava Struva. — 74

Stuartovci, královský rod vládnoucí ve Skotsku (1371—1714) a v Anglii (1603—1649, 1660—1714). — 206

Stupp, Heinrich Josef, pruský úředník, klerikál; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu. — 197, 199, 227

Stüve, Johann Karl (1798—1872), německý politik, liberál; ministr vnitra v Hannoversku (1848—1850). — 343

Szachowski (Šachovskoj), Ivan Leontjevič (1777—1860), generál ruské armády, zúčastnil se potlačení polského boje za nezávislost v letech 1830—1831. — 439

Šlik (Schlick), František Josef Jindřich, hrabě (1789—1862), rakouský generál, zúčastnil se potlačení maďarské revoluce v letech 1848—1849. — 303, 305, 306, 520, 522—524

Štěpán (1817—1867), rakouský arcivévoda, v letech 1847—1848 uherský palatin. — 519

Tamerlan (Timur) (1336—1405), mongolský chán, od roku 1370 vládce Samarkandu; podrobil si střední Asii a Persii. — 336

Tanner, Karl Rudolf (1794—1849), švýcarský buržoasní politik, právník, předseda Nejvyššího soudu, roku 1848 poslanec Národní rady. — 116, 120

Taschereau, Jules Antoine (1801 až 1874), francouzský buržoasní publicista a politik, člen redakce listu „National"; v letech 1833—1838 a 1848 vydával „Revue rétrospective"; v letech 1848—1849 poslanec Ústavodárného a Zákonodárného shromáždění, patřil k pravému křídlu; později bonapartista. — 312

Tedesco, Victor (1821—1897), belgický advokát, revoluční demokrat a socialista, účastník dělnického hnutí, jeden ze zakladatelů bruselské Demokratické společnosti; v letech 1847—1848 byl v úzkém styku s Marxem a Engelsem; byl obžalován v risquons-toutském procesu a odsouzen k trestu smrti, který byl změněn na 30 let vězení, roku 1854 byl osvobozen. — 599

Temme, Jodocus Donatus (1798 až 1881), německý právník, buržoasní demokrat; roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; roku 1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění. — 164—167

Teodorović, Kuzman, rakouský generál, původem Srb; roku 1849 se zúčastnil potlačení revoluce v Uhrách. — 305, 520

Thadden-Trieglaff, Adolf (1796—1882), pruský statkář z Pomořan, reakcionář; roku 1847 člen prvního Spojeného zemského sněmu. — 364

Thiers, Louis Adolphe (1797—1877), francouzský buržoasní historik a státník, ministerský předseda (1836, 1840), roku 1848 poslanec Ústavodárného shromáždění, v letech 1849 až 1851 poslanec Zákonodárného shromáždění, orleanista; president republiky (1871—1873), kat Pařížské komuny. — 174, 226, 396, 397, 444

Thile, Ludwig Gustav (1781—1852), pruský generál a státník, reakcionář; roku 1847 ministr pokladu. — 309—311

Thurn-Taxis, Maximilian Karl (1802 až 1871), německý vládnoucí kníže; do roku 1867 měl v řadě německých států dědičný monopol poštovní správy; byl dědičným majitelem listu „Frankfurter Oberpostamts-Zeitung". — 312

Tietzen, pruský generál, reakcionář. — 506

Tilly, Johann, hrabě (1559—1632), vojevůdce z doby třicetileté války, velel vojsku Katolické ligy; zvítězil nad českým stavovským vojskem na Bílé hoře (1620); v květnu 1631 jeho vojsko dobylo a rozbořilo Magdeburk. — 235

Toskánský velkovévoda, viz *Leopold II.*
Treskow, Sigismund Otto, německý obchodník, od roku 1796 statkář v Owińsce (Poznaňsko). — 459
Trost, německý demokrat, za povstání v Elberfeldu v květnu 1849 člen bezpečnostního výboru. — 511

Unruh, Hans Victor (1806—1886), pruský inženýr, buržoasní politik, umírněný liberál; roku 1848 jeden z vůdců středu v pruském Národním shromáždění, od října předseda shromáždění; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k levému křídlu; později jeden ze zakladatelů „pokrokové strany" (Fortschrittspartei), od roku 1866 nacionální liberál. — 265, 347
Ure, Andrew (1778—1857), anglický chemik, vulgární ekonom, stoupenec svobodného obchodu. — 549

Valdemar (1817—1849), pruský princ. — 360
Veillon, François (1793—1859), švýcarský soudní úředník, poslanec Národní rady (1848—1851). — 122
Vergilius (Publius Vergilius Maro) (70—19 před n. l.), jeden z největších římských básníků, autor „Aeneidy". — 49, 346
Vetter von Doggenfeld, Anton (1803 až 1882), maďarský generál, v letech 1848—1849 Kossuthův spolubojovník, po porážce revoluce emigroval z Uher. — 523
Viktor Emanuel II. (1820—1878), savojský vévoda, sardinský král (1849—1861), italský král (1861—1878). — 394
Viktorie (1819—1901), anglická královna (1837—1901). — 293
Vilém I. (1797—1888), princ pruský, později pruský král (1861—1888) a německý císař (1871—1888). — 41, 99, 128, 215, 234
Vilém I. Nasavský (1772—1843), nizozemský král (1815—1840), do roku 1830 vládl i v Belgii. — 206
Vincke, Georg, baron (1811—1875), pruský politik, v letech 1848—1849 jeden z vůdců pravého křídla ve frankfurtském Národním shromáždění; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil k pravému křídlu. — 358—360, 364, 380
Vogt, Karl (1817—1895), německý přírodovědec, vulgární materialista, maloburžoasní demokrat; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; v červnu 1849 jeden z pěti říšských regentů; roku 1849 emigroval z Německa; Marx jej v brožuře „Pan Vogt" (1860) odhalil jako agenta Ludvíka Bonaparta. — 357, 467
Vulpius, Christian August (1762 až 1827), německý spisovatel, jeho nejznámější román je „Rinaldo Rinaldini". — 74

Wade, John (1788—1875), anglický publicista, ekonom a historik. — 547
Wachter, německý maloburžoasní demokrat, v září 1848 člen kolínského bezpečnostního výboru. — 600
Waldeck, Benedikt (1802—1870), německý politik, buržoasní radikál, povoláním právník; roku 1848 jeden z vůdců levého křídla a místopředseda pruského Národního shromáždění; později pokrokář. — 164, 165, 297, 374, 377, 378, 444
Weerth, Georg (1822—1856), německý proletářský básník a publicista, člen Svazu komunistů, v letech 1848 až 1849 jeden z redaktorů „Neue Rheinische Zeitung"; Marxův a Engelsův přítel. — 87, 535, 586, 610, 612
Weingart, Johann August (1797 až 1878), švýcarský radikální politik, poslanec Národní rady (1848 až 1860); vydavatel listu „Seeländer Anzeiger". — 194
Weinhagen, Napoleon, německý advokát z Kleve (Vestfálsko). — 86
Weitling, Wilhelm (1808—1871), významný činitel německého dělnického hnutí v době jeho zrodu, jeden z teoretiků utopického rovnostářského komunismu; povoláním krejčí. — 555
Welcker, Karl Theodor (1790—1869), německý právník, liberální publicista; v letech 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k pravému středu. — 93—97, 334, 467
Welden, Franz Ludwig, baron (1782 až 1853), rakouský generál, roku 1848 se zúčastnil tažení proti revoluční Itálii; po potlačení říjnového povstání 1848 byl vojenským velitelem Vídně; v dubnu a květnu 1849 byl hlavním velitelem rakouských vojsk vyslaných potlačit maďarskou revoluci. — 136, 299, 524
Wellington, Arthur, vévoda (1769 až 1852), anglický vojevůdce a státník, tory; ministerský předseda (1828 až 1830), ministr zahraničních věcí (prosinec 1834—duben 1835). — 269, 395
Wesendonck, Hugo, pruský advokát v Düsseldorfu, roku 1848—1849 poslanec frankfurtského Národního shromáždění, patřil k levému křídlu; roku 1849 člen druhé sněmovny, patřil ke krajně levému křídlu. — 441
Wessenberg, Johann Philipp, baron (1773—1858), rakouský státník, ministerský předseda (červenec—listopad 1848). — 95—98
Westermann, roku 1849 člen kolínského Dělnického spolku. — 593
Weydemeyer, Josef (1818—1866), významný pracovník německého a amerického dělnického hnutí; v letech 1846—1847 byl „pravým" socialistou, pod vlivem Marxe a Engelse se přiklonil k vědeckému komunismu, člen Svazu komunistů; účastník revoluce 1848—1849 v Německu, jeden z odpovědných redaktorů „Neue Deutsche Zeitung" (1849—1850); po porážce revoluce emigroval do USA a zúčastnil se občanské války na straně Severu; byl zakladatelem marxistické propagandy v USA; přítel a spolubojovník Marxův a Engelsův. — 535
Weyers, Peter Wilhelm, německý dělník z Düsseldorfu; roku 1848 byl uvězněn a souzen pro revoluční propagandu. — 284, 285, 462, 464, 474
Weyll, Bartholomeus Joseph, německý právník, roku 1848 člen Demokratické společnosti, bezpečnostního výboru a lidového výboru v Kolíně n. R., delegát druhého demokratického kongresu v Berlíně (říjen 1848). — 598, 600
Wildenbruch, Louis (1803—1874), pruský diplomat, generální konsul v Bejrútu, za války s Dánskem roku 1848 byl vyslán s tajným poselstvím pruského krále do Kodaně. — 187
Windischgrätz, Alfred, kníže (1787 až 1862), rakouský polní maršál; roku 1848 velel vojskům, která potlačila

povstání v Praze a ve Vídni, v letech 1848–1849 byl velitelem rakouské armády, která potlačila maďarskou revoluci. – 34, 68, 95, 97, 98, 103, 136, 189, 192, 198, 212, 303, 305, 307, 327, 334, 383, 497, 509, 520, 522, 523

Wittgenstein, Heinrich (1800–1868), pruský úředník, roku 1848 president krajské správy (květen až září) a velitel občanské gardy v Kolíně n. R. – 197, 227

Wöhler, poslanec frankfurtského Národního shromáždění v letech 1848 až 1849. – 598

Wohlgemuth, Ludwig, baron (1788 až 1851), rakouský polní maršál, zúčastnil se potlačení revolučního hnutí v Itálii (roku 1848) a v Uhrách (roku 1849). – 524

Wolf, Ferdinand (1812–1895), německý publicista, v letech 1846 až 1847 člen Bruselského komunistického korespondenčního výboru; člen Svazu komunistů, v letech 1848 až 1849 jeden z redaktorů „Neue Rheinische Zeitung"; po revoluci 1848–1849 emigroval z Německa; za rozkolu Svazu komunistů roku 1850 byl Marxovým stoupencem; později zanechal politické činnosti. – 535, 599, 600, 610

Wolff, Wilhelm (1809–1864), německý proletářský revolucionář, povoláním učitel, syn slezského poddaného rolníka; zúčastnil se studentského hnutí a byl v letech 1834–1839 vězněn v pruských kasematech; v letech 1846 až 1847 člen Bruselského komunistického korespondenčního výboru, od března 1848 člen ústředního výboru Svazu komunistů, v letech 1848–1849 jeden z redaktorů „Neue Rheinische Zeitung"; Marxův a Engelsův přítel a spolubojovník. – 86, 433, 535, 600, 603, 607, 609, 610

Wolffers, Franz Anton (nar. 1813), německý buržoasní novinář belgického původu, v letech 1847–1849 spolupracovník a člen redakce „Kölnische Zeitung"; později bonapartistický agent. – 275

Wrangel, Friedrich Heinrich (1784 až 1877), generál, jeden z hlavních představitelů pruského militarismu; účastník kontrarevolučního převratu v Prusku a rozehnání pruského Národního shromáždění v listopadu 1848. – 39–41, 68, 81, 128, 148, 187, 203, 234, 252, 265, 278, 315, 316, 320, 343, 362, 363, 494

Wulff, Julius, německý demokrat, roku 1848 předseda düsseldorfského Lidového klubu, účastník bádensko-falckého povstání roku 1849. – 245

princ *Württemberský*, viz *Paul Karl Friedrich August*

Ziegler, Paul Karl (1800–1882), švýcarský buržoasní politik, účastník války proti Sonderbundu (1847), roku 1848 poslanec Národní rady. – 121

Zweiffel, pruský úředník, reakcionář, vrchní státní návladní v Kolíně n. R., roku 1848 poslanec pruského Národního shromáždění, patřil k pravému křídlu. – 49, 63, 65, 86, 87, 236, 237, 241–243, 246, 248, 452, 584, 591, 595

Zofie (1805–1872), rakouská arcivévodkyně, matka císaře Františka Josefa; měla velký vliv na politiku reakční dvorní kamarily. – 97, 172, 336, 520

POSTAVY Z MYTHOLOGIE A KRÁSNÉ LITERATURY

Achilles, starověký řecký hrdina. – 299

Beisele, viz *Eisele a Beisele*

Don Quijote, postava ze stejnojmenného Cervantesova románu. – 73

Eisele a Beisele, postavy z anonymně vydaného pamfletu J. W. Christerna „Cesta doktora Eisela a barona Beisela na zemský sněm v dubnu 1847". – 94

Figaro, postava z Beaumarchaisových komedií „Lazebník sevillský" a „Figarova svatba". – 452

Jehova, izraelský bůh. – 575

Karel Moor, postava ze Schillerova dramatu „Loupežníci". – 74

Michl, posměšná přezdívka německých venkovanů a Němců vůbec (obdobně jako český Honza). – 600

Rinaldo Rinaldini, hrdina stejnojmenného loupežnického románu Christiana Augusta Vulpia. – 74

Sancho Panza, panoš rytíře Dona Quijota ze Cervantesova románu „Don Quijote". – 73

Schnapphahnski, rytíř, posměšná přezdívka, kterou dal Georg Weerth ve svých fejetonech knížeti Felixu *Lichnowskému*. – 586, 612

Themis, starořecká bohyně přírodního řádu a zákonnosti. – 347

Wagner, postava Faustova školometského fámula z Goethova dramatu „Faust". – 275

REJSTŘÍK
PERIODICKÝCH PUBLIKACÍ

„*L'Alba. Giornale politico-letterario*" [„Úsvit. Politicko-literární časopis"] (Florencie). — 301

„*Allgemeine demokratische Zeitung*" [„Všeobecné demokratické noviny"] (Berlín). — 320, 321

„*L'Ami du Peuple en 1848. An 1-er de la République réconquise*" [„Přítel lidu v roce 1848. První rok znovudobyté republiky"] (Paříž). — 572

„*Arbeiter-Zeitung*", viz „*Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit*"

„*Arbeiter-Zeitung*", viz „*Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln*"

„*Der aufrichtige und wohlerfahrene Schweizer Bote*" [„Nestranný a dobře informovaný švýcarský věstník"] (Aarau). — 152

„*Barmer Zeitung*" [„Barmenské noviny"]. — 351

„*Basellandschaftliches Volksblatt*" [„Lidové noviny basilejského kantonu"]. — 152

„*Berliner Zeitungs-Halle*" [„Berlínská čítárna"]. — 320

„*Berner Intelligenzblatt*" [„Bernský zpravodaj"]. — 192

„*Berner Verfassungs-Freund*" [„Bernský přítel ústavy"]. — 151, 192, 193

„*Berner-Zeitung*" [„Bernské noviny"]. — 192, 193

„*Die Biene*" [„Včela"] (Bern). — 192

„*Bote für Stadt und Land*" [„Posel města i venkova"] (Kaiserslautern). — 538

„*Bundeszeitung*", viz „*Schweizerische Bundeszeitung*"

„*La Concordia*" [„Svornost"] (Turín). — 301

„*Constitutionnel neuchâtelois*" [„Neuchâtelské konstituční noviny"]. — 30

„*Constitutionelle Zeitung*" [„Konstituční noviny"] (Berlín). — 343

„*Il Contemporaneo*" [„Současník"] (Řím). — 301

„*Courrier Suisse*" [„Švýcarský posel"] (Lausanne). — 60

„*Deutsche Allgemeine Zeitung*" [„Německé všeobecné noviny"] (Lipsko). — 320

„*Deutsche Londoner Zeitung*" [„Německé londýnské listy"]. — 596

„*Die Deutsche Reform, politische Zeitung für das constitutionelle Deutschland*" [„Německá reforma, politický list pro konstituční Německo"] (Berlín). — 165

„*Deutsche Schnellpost für Europäische Zu-*

stände, öffentliches und sociales Leben Deutschlands" [„Německá spěšná pošta o evropských poměrech, o veřejném a sociálním životě Německa"] (New York). — 171
„*Deutsche Zeitung*" [„Německé noviny"] (Heidelberk, 1847—1848; Frankfurt nad Mohanem, 1848 až 1850). — 160, 230, 610
„*Düsseldorfer Zeitung*" [„Düsseldorfské noviny"]. — 84, 166, 610

„*Erfurter Adressblatt*", viz „*Wochen- und Adress-Blatt*"
„*Die Evolution. Ein politisches Wochenblatt*" [„Evoluce. Politický týdeník"] (Biel). — 195

„*Frankfurter Journal*" [„Frankfurtské noviny"]. — 151, 274, 535
„*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*" [„Frankfurtské hlavní poštovní noviny"]. — 312
„*Der Freie Schweizer*" [„Svobodný Švýcar"] (Bern). — 193
„*Freiheit, Arbeit*" [„Svoboda, práce"] (Kolín nad Rýnem). — 593, 594, 604
„*Freiheit, Brüderlichkeit, Arbeit*" [„Svoboda, bratrství, práce"] (Kolín nad Rýnem). — 593, 600, 602, 603—606, 607

„*Gazette de Lausanne et Journal Suisse*" [„Lausannské noviny a švýcarský deník"]. — 90
„*Der Gukkasten*" [„Kukátko"] (Bern). — 194

„*Helvétie*" [„Švýcarsko"] (Pruntrut). — 193
„*L'Helvétie fédérale. Journal politique, industriel et littéraire*" [„Spolkové Švýcarsko. Noviny pro politiku, průmysl a literaturu"] (Bern.) — 193

„*Le Charivari*" [„Kočičina"] (Paříž). — 192

„*Intelligenzblatt*", viz „*Berner Intelligenzblatt*"

„*Jahrbücher für die Preussische Gesetzgebung, Rechtswissenschaft und Rechtsverwaltung*" [„Ročenky pro pruské zákonodárství, právní vědu a soudnictví"] (Berlín). — 289
„*Journal des Débats politiques et littéraires*" [„Noviny pro politické a literární diskuse"] (Paříž). — 353

„*Karlsruher Zeitung*" [„Karlsružské noviny"]. — 160
„*Kolíňanka*", viz „*Kölnische Zeitung*"
„*Kölnische Zeitung*" [„Kolínské noviny"]. — 13, 16, 42, 48, 54, 84, 85, 137, 138, 160, 171, 196, 198, 229 až 232, 275, 276, 278—280, 299, 303, 306, 307, 314, 315, 356, 362, 383, 394, 395, 399, 431, 500, 530, 536, 582, 598, 613
„*Königlich privilegirte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen*" [„Královsky privilegované berlínské noviny pro záležitosti státu a vědy"]. — 55
„*Kreuz-Zeitung*", viz „*Neue Preussische Zeitung*"

„*Le Moniteur universel*" [„Všeobecný zpravodaj"] (Paříž). — 40, 121, 322, 501

„*Le National*" [„Národní noviny"] (Paříž). — 71, 174, 224—227, 353, 540, 569

„*National-Zeitung*" [„Národní noviny"] (Berlín). — 9, 213—215, 217, 219—222, 315, 317, 351, 441, 444, 478, 529
„*National-Zeitung*", viz „*Schweizerische National-Zeitung*"
„*Neue Deutsche Zeitung. Organ der Demokratie*" [„Nové německé noviny. Orgán demokracie"] (Frankfurt n. Moh.). — 535
„*Neue Kölnische Zeitung für Bürger, Bauern und Soldaten*" [„Nové kolínské noviny pro měšťany, rolníky a vojáky"]. — 158, 535, 611
„*Neue Preussische Zeitung*" [„Nové pruské noviny"] (Berlín). — 27, 49 až 51, 53, 55, 100, 196, 201, 203, 204, 208, 243, 256, 271, 329, 330, 345, 346, 348, 359, 360, 363, 368, 398, 501, 517, 530
„*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*" [„Nové porýnské noviny. Orgán demokracie"] (Kolín nad Rýnem). — 7, 8, 11, 13, 15, 16, 18 až 22, 28, 30, 35, 43—45, 47, 48, 53 až 55, 57, 58, 61—67, 69, 70, 74, 75, 79, 80, 85—88, 92, 98—100, 105, 107 až 109, 125, 126, 150, 153, 154, 163, 170, 171, 173, 176, 181, 185, 190, 195—197, 210, 212, 223, 226, 228, 229, 232, 235, 236, 241—243, 245, 253, 271, 273, 274, 279, 280, 286, 297 až 299, 302, 307, 308, 311—314, 319, 322, 328, 330—333, 336—341, 344, 345, 349, 351, 355—357, 361—363, 371, 381, 385, 395, 397, 399, 430, 432—434, 437, 438, 440, 450, 453, 455, 456, 459, 461, 462, 465, 466, 468, 469, 475—477, 479, 481, 483, 484, 486, 491, 493, 495—497, 499 až 501, 503, 510, 511, 513—517, 527, 530, 531, 535, 542, 581, 584—586, 589—592, 595—601, 604, 609—613
„*Neue Zürcher-Zeitung*" [„Nové curyšské noviny"]. — 116
„*The Northern Star*" [„Severní hvězda"] (Londýn). — 301
„*Nouvelliste Vaudois*" [„Waadtský věstník"] (Lausanne). — 60, 193

„*Oberpostamts-Zeitung*", viz „*Frankfurter Oberpostamts-Zeitung*"
„*Oberschlesische Locomotive*" [„Hornoslezská lokomotiva"] (Ratiboř). — 431
„*Oppelner Kreisblatt*" [„Opolské krajinské noviny"]. — 211
„*Ostsee-Zeitung und Börsennachrichten der Ostsee*" [„Pobaltské noviny a bursovní zprávy pro Pobaltí"] (Štětín). — 438

„*Parlaments-Correspondenz*" [„Parlamentní korespondence"] (Berlín). — 196
„*Le Peuple. Journal de la République démocratique et sociale*" [„Lid. List demokratické a sociální republiky"] (Paříž). — 568, 573, 574, 577
„*La Presse*" [„Tisk"] (Paříž). — 44, 542
„*Preussischer Staats-Anzeiger*" [„Pruský státní věstník"] (Berlín). — 55, 108, 182, 183, 287, 349

„*Die Reform. Organ der demokratischen Partei*" [„Reforma. Orgán demokratické strany"] (Berlín). — 320 až 322
„*La Réforme*" [„Reforma"] (Paříž). — 301, 568, 569, 572, 574
„*Le Représentant du Peuple. Journal quotidien des travailleurs*" [„Zástupce lidu. Deník pracujících"] (Paříž). — 576, 577
„*Le Républicain neuchâtelois*" [„Neuchâtelský republikán"]. — 30
„*La République*" [„Republika"] (Paříž). — 301

„*Die Revolution*“ [„Revoluce“] (Biel). — 195
„*La Révolution démocratique et sociale*“ [„Demokratická a sociální revoluce“] (Paříž). — 301, 568, 569, 572
„*Revue de Genève et Journal Suisse*“ [„Ženevský přehled a švýcarské noviny“]. — 33, 60
„*Revue nationale*“ [„Národní revue“] (Paříž). — 71
„*Revue rétrospective ou Archives secrètes du dernier Gouvernement*“ [„Retrospektivní přehled aneb tajné archivy minulé vlády“] (Paříž). — 312
„*Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe*“ [„Porýnské noviny pro politiku, obchod a průmysl“] (Kolín nad Rýnem). — 312, 362
„*Rosenberg-Kreuzburger Telegraph*“[„Rosenbersko-kreuzsburský telegraf“]. — 350

„*Schlesische Zeitung*“ [„Slezské noviny“] (Vratislav). — 297
„*Schweizer Bote*“, viz „*Der aufrichtige und wohlerfahrene Schweizer Bote*“
„*Schweizer-Zeitung*“ [„Švýcarské noviny“] (Bern). — 193
„*Der Schweizerische Beobachter*“ [„Švýcarský pozorovatel“] (Bern). — 192
„*Schweizerische Bundeszeitung*“ [„Švýcarské spolkové noviny“] (Bern). — 193
„*Schweizerische National-Zeitung*“ [„Švýcarské národní noviny“]. — 59, 152
„*Der Seeländer Anzeiger*“ [„Věstník jezerního kraje“] (Bern). — 194
„*Staats-Anzeiger*“, viz „*Preussischer Staats-Anzeiger*“
„*Staats-Zeitung*“, viz „*Preussischer Staats-Anzeiger*“
„*La Suisse*“ [„Švýcarsko“] (Bern). — 151, 193
„*Teutsches Volksblatt*“ [„Německé lidové noviny“] (Würzburg). — 331, 332, 357
„*Trier'sche Zeitung*“ [„Trevírské noviny“]. — 610
„*Triester Freihafen*“ [„Svobodný terstský přístav“]. — 526

„*Der Unabhängige*“ [„Nezávislý“] (Bern). — 194

„*Die Verbrüderung. Correspondenzblatt aller deutschen Arbeiter*“ [„Sbratření. Zpravodaj všech německých dělníků“] (Lipsko). — 587
„*Verfassungs-Freund*“, viz „*Berner Verfassungs-Freund*“
„*Der Volksfreund. Zeitschrift für Aufklärung und Erheiterung des Volkes*“ [„Přítel lidu. Časopis pro lidovou osvětu a zábavu“] (Vídeň). — 541
„*Vossische Zeitung*“, viz „*Königlich privilegirte Berlinische Zeitung von Staats- und gelehrten Sachen*“
„*La vraie République. Journal quotidien, politique et littéraire*“ [„Opravdová republika. Politický a literární deník“] (Paříž). — 569

„*Westdeutsche Zeitung*“ [„Západoněmecké noviny“] (Kolín nad Rýnem). — 535
„*Wochen- und Adress-Blatt*“ [„Týdeník a adresář“] (Erfurt). — 351

„*Zeitungs-Halle*“, viz „*Berliner Zeitungs-Halle*“

„*Zeitung des Arbeiter-Vereines zu Köln*“ [„Noviny kolínského Dělnického spolku“]. — 156, 157, 163
„*Zeitung des Ostens*“ [„Východní noviny“] (Poznaň). — 439

SEZNAM CIZÍCH SLOV

absolutní zbídačování dělnické třídy — přímé snižování životní úrovně, způsobené poklesem reálných mezd, růstem nezaměstnanosti a intensity práce, jakož i zhoršováním výživy a bytových poměrů
abstrakce — oproštění od zvláštního, konkrétního; něco neskutečného, pomyslného
Aeolova harfa — strunný nástroj s velmi jemným zvukem, rozezvučovaný větrem (podle bájeslovného vládce větrů Aiola)
alternativa — možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení (zpravidla protikladnými)
anachronismus — kladení nějaké události, jevu nebo osoby do jiné doby, než kam skutečně patří; neshoda s dobovým rázem; přežitek
antagonistický — nesmiřitelný; naprosto protikladný
apatie — lhostejnost, netečnost, nevšímavost
apelační soud — odvolací soud
apokalyptický — nepřirozený, hrůzný, příšerný
apodikticky — s naprostou jistotou, nezvratně, nepochybně
apostrofa — přímé oslovení nepřítomné osoby nebo věci
aritmetická řada — řada za sebou jdoucích čísel, v níž další člen je vždy větší o danou jednotku (1, 2, 3...)
aritmeticky — zde ve smyslu: aritmetickou řadou
arogantní — domýšlivý, drzý, nadutý
asignát — peněžní poukázka (na státní pokladnu), papírové peníze
aspekt — pojetí, stanovisko, mínění, hledisko
associé — podílník, společník
Attorney General — generální prokurátor, jehož pravomoc se vztahovala na celou Anglii
auditor — vojenský soudce
auditorium — posluchačstvo, posluchárna
auskultant — nižší soudní úředník
aureola — svatozář
austrofilský — prorakouský
autokratický — samovládný

banket — hostina; ve 40. letech 19. století se tímto názvem označovaly společenské večery s politickým zaměřením (ve Francii a v Anglii)
Beduín — kočovný Arab; beduín — kočovník vůbec
bene — dobře; udělat si bene — dopřát si, mít se dobře
bizarní — zvláštní, podivný, neobvyklý

brumaire — název měsíce (část října a listopadu) v kalendáři zavedeném za francouzské revoluce z konce 18. století; státním převratem 18. brumairu (tj. 9. listopadu 1799) byla nastolena Napoleonova diktatura
bulletin — úřední zpráva

census — odhad výnosu, majetku, daní; volební census — udělování volebního práva na základě určité výše příjmů nebo majetku
cirkulární nóta — přípis stejného znění, který zasílá ministerstvo zahraničních věcí svým zastupitelským úřadům nebo cizím vládám
civilní lista — rozpočet výdajů na vydržování panovnického dvora

de facto — ve skutečnosti, vlastně
de iure — podle práva
demarkační čára — hranice mezi vojsky za příměří; prozatímní státní hranice
dementi — popření dřívější zprávy nebo výroku
denunciace — udání
deportace — nucené vyvezení odsouzeného na určité, obyčejně vzdálené místo
despotismus — neomezená samovláda, krutovláda
destilace — oddělení čisté látky od příměsí překapáváním
devótní — příliš pokorný, ponížený, zcela oddaný
diecése — správní obvod biskupa, biskupství
dilema — nutnost volit mezi dvěma zly; volba mezi dvěma věcmi tak, že zvolí-li se jedna, zamítá se druhá
diluviální — týkající se staršího období čtvrtohor; přeneseně: zaostalý
dioskurové — postavy z řecké mythologie, bliženi Kastor a Pollux; přeneseně: dioskurové — dvojice mužů, kteří si jsou velmi blízcí, kteří vystupují společně
disciplinární — kárný, kázeňský: disciplinární zákon — pojednává o povinnostech zaměstnanců a o řízení a trestech, jsou-li tyto povinnosti porušeny
disident — rozkolník, odpadlík (náboženský, politický)
diskont — úroková sazba
diskontovat směnku — bankovní operace, při níž banka přijme směnku od věřitele a po odečtení určitého úroku (diskont) mu ihned vyplatí částku vyznačenou na směnce
disposice — používání, volné nakládání s něčím; sklon, předpoklad; rozvrh, plán; pokyn, směrnice
diverse — okázalé vystoupení; klamný útok pro upoutání pozornosti; přeneseně: záškodnictví
dogmatika — soustava článků víry
doména — panství; hlavní obor působnosti
drabant — původně člen osobní stráže nebo ochranného sboru panovníka nebo šlechtice; v přeneseném smyslu — nohsled, služebník, náhončí
dithyramb — chvalozpěv; dithyrambik — autor chvalozpěvů

edikt — výnos, veřejná úřední vyhláška
egida — záštita, ochrana
ekonomický — hospodárný, úsporný
ekonomisté — tak byli ve Francii v druhé polovině 18. století a v první polovině 19. století nazýváni fysiokraté, tj. stoupenci ekonomické nauky hlásající svobodu podnikání a prvenství zemědělství v národním hospodářství

elegický — tklivý
epištola — list, dopis; původně poselství apoštola věřícím
epitaf — náhrobní nápis
epopej — hrdinský příběh; báseň o činech hrdinů
eskontovat směnku — koupit nebo prodat směnku přede dnem splatnosti s příslušnou úrokovou srážkou
esprit — duch, důvtip, duchaplnost
etiketa — pravidla společenského chování, soubor společenských zvyklostí (zejména při panovnickém dvoře, v diplomatických stycích); nálepka s nápisem; značka
etymologie — nauka o původu slov, o původním významu slov
exces — výstřelek
exklusivní — výlučný, příslušející jen někomu
exkrement — výmět, výměšek
exekuce — výkon práva státní donucovací mocí
extraordinarie — mimořádná jednorázová náhrada, odškodnění
extravagance — výstřednost, výstřední čin

facit — výsledek
fantasmagorie — výplod fantasie, přelud, vidina
farizeové — příslušníci židovské náboženské kasty, která si osobovala jediný správný výklad textů Starého zákona; své výlučnosti využívali k prospěchářským cílům; přeneseně: prospěcháři, pokrytci
federace — sdružení, svaz; svazek suverénních států, které se dělí o moc s ústřední vládou
feudalita — právní soustava lenní, feudalismus; též příslušníci vysoké pozemkové šlechty
fiktivní — domnělý, smyšlený, zdánlivý, neskutečný
filipika — prudká bojovná řeč
fiskus — státní aparát, státní pokladna, dávky státní pokladně
filistrovský — šosácký
formule — vzorec, stručné vyjádření
fórum — veřejnost, veřejné mínění; možnost veřejného projevu
fragment — zlomek, část, nedokončené, kusé dílo
frivolní — lehkomyslný, rozpustilý, lehkých mravů
fysiognomie — tvářnost, vzhled
fysiologický — přirozený, normální, podle fysiologie, tj. nauky o normálních životních projevech

Gaelové — keltský kmen sídlící na severu Velké Británie (hlavně na skotské vysočině)
galeje — válečná veslová loď; těžká práce, otroctví
galský kohout — symbol Francie
geometrická řada — řada za sebou jdoucích čísel, v níž každý další člen je násobkem předchozího (1, 2, 4, 8...)
graciésní — půvabný
grand — španělský šlechtic
gratifikace — dar, odměna, náhrada
gratis — zdarma

haruspikové — ve starém Římě věštci, kteří prorokovali zejména z vnitřností obětních zvířat
hegemonie — vedoucí postavení, vedení, nadvláda
hekatomba — hromadná oběť; velké množství lidí postižených nějakou pohromou
helvetský — švýcarský (od latinského názvu Švýcarska — Helvetia)

heraldický — erbovní, týkající se erbu
hexametr — šestistopý časoměrný verš

charta — list, listina práv, ústava
chartismus — anglické dělnické hnutí za „lidovou chartu" v první polovině 19. stol. Charta obsahovala základní politické požadavky dělnické třídy

iluminace — slavnostní osvětlení
ilusionistický — podléhající ilusím, tj. přeludům, klamným představám
ilyrský — jihoslovanský (podle kmene Ilyrů, který ke konci starověku sídlil v západní části Balkánského poloostrova)
imaginární — pomyslný, neskutečný, zdánlivý
imunita poslanců — osobní nedotknutelnost; zvláštní právní a správní ochrana poslanců, podle níž poslanec nesmí být zadržen policií ani soudně stíhán bez souhlasu shromáždění, jehož je členem
inkompatibilita — neslučitelnost (např. funkcí, činností)
inkriminovaný — obviněný, kladený za vinu
insolventní — neschopný vyhovět peněžním závazkům
interdikt — zákaz bohoslužebných úkonů jako trestní opatření v katolické církvi
intermezzo — mezihra, vložka, vsuvka
internovat — vykázat někomu nucený pobyt na určitém místě
interpelovat — dotazovat se na něco; žádat vysvětlení o něčem (zpravidla v parlamentě)
interregnum — mezivládí; období, kdy není ustavena vláda
intuitivní — vyciťovaný, daný vnuknutím

jezuitství — náboženské a mravní zásady jezuitského řádu; pokrytecký způsob jednání
junker — příslušník pruské pozemkové šlechty
jurisprudence — právní věda

kádí — soudce v islamských zemích
kalambúr — slovní hříčka
kalvinismus — reformované náboženství protestantské
kamarila — dvorní klika; vlivná skupina tajně působící na vládu
karbonáři — (doslova: „uhlíři") italští buržoasní revolucionáři, kteří vytvořili tajný spolek a vyvolali povstání v Itálii (1820—1821) s cílem osvobodit Itálii od cizí nadvlády a provést liberální reformy; skrývali se před pronásledováním u uhlířů v kalábrijských horách — odtud název „karbonáři"; podobný tajný revoluční spolek existoval v letech 1821—1822 také ve Francii
kasační — zrušovací; např. kasační soud ruší soudní nálezy vynesené v poslední instanci, byl-li porušen zákon
kasuistika — theologická nauka a právní metoda, řešící různé otázky případ od případu
kategorický imperativ — (v Kantově etice) bezpodmínečný mravní příkaz, předem vlastní rozumu, věčný a neměnný mravní zákon
kategorie — hlavní skupiny věcí; základní pojmy
klaka — organisovaný potlesk; skupina najatých lidí
komitát — politická správní jednotka v Maďarsku, župa
komplot — spiknutí
konkordát — diplomatická smlouva o církevních záležitostech mezi papežskou stolicí, Vatikánem a určitým státem; dohoda mezi švýcarskými kantony
konfesionální — církevní
konkursní podstata — zjištěné jmění toho, kdo ohlásil úpadek
konsistoriální rada — člen církevního poradního sboru
konspekt — stručný výklad; záznam obsahu díla s výpisky a poznámkami
konstáblové — v Anglii ve 40. letech 19. století název příslušníků „zvláštní pořádkové služby" (special constables), která byla ve skutečnosti pomocným policejním sborem
konstantní kapitál — „část kapitálu, která se přeměňuje ve výrobní prostředky (suroviny, pomocné látky a pracovní prostředky) a ve výrobním procesu nemění svou hodnotu" (Marx)
konstituanta — ústavodárné shromáždění; Konstituanta — francouzské Národní shromáždění v letech 1789 až 1791
konstitucionalisté — stoupenci hnutí za zavedení ústavy
kontinent — pevnina; evropská pevnina na rozdíl od britské ostrovní říše
kontingent — předem stanovený počet, dávka
kontrahent — kdo sjednává smlouvu; smluvní strana
kontrasignovat — spolupodepsat
konvenience — zvyklost, zvyklostí přijaté společenské způsoby; slušnost
konvent — shromáždění; Národní konvent ve Francii: zákonodárný sbor za buržoasní revoluce (1792—1795)
krautjunker — posměšné pojmenování statkáře ve východních provinciích Pruska

kvadratura kruhu — neřešitelný úkol nalézt čtverec rovný obsahem danému kruhu; přeneseně: nemožná věc
kvartální — čtvrtletní
kvartový (formát) — čtvrtarch, čtvrtka

lavírovat — zařizovat se podle okolností, kolísat
lazaroni — městská spodina v Itálii; vládnoucí kruhy jí často zneužívaly pro kontrarevoluční účely
legitimita — zákonnost, oprávněnost (např. nároků na trůn)
liberalismus — hnutí usilující o svobodu jednotlivce v buržoasně třídním pojetí; svobodomyslnost, snášenlivost vůči různým názorům
lumpenproletariát — společenská spodina, vrstva, která vzniká hmotným i mravním zbídačováním maloburžoasie a části proletariátu a žije na účet společnosti

majorát — nástupnický nebo dědičný řád podle zásady prvorozenství; majetek, na nějž se tento řád vztahoval
majorita — většina, převaha
mandát — zplnomocnění, plná moc, oprávnění
matador — zápasník s býky; přední bojovník, předák; ironicky: výtečník
metafysický — v duchu metafysiky, tj. učení o neměnnosti a strnulosti všech věcí a jevů; odtažitý; vytvořený myšlenkovou konstrukcí bez ohledu na skutečnost
Minerva — starořímská bohyně moudrosti a řemeslné dovednosti
mise — veřejné poslání, úkol (politický, diplomatický apod.)
mobilní garda — byla vytvořena fran-

couzskou prozatímní vládou v únoru 1848. Jejích oddílů, skládajících se převážně z lumpenproletariátu, bylo použito k boji proti revolučním lidovým masám

monopol — sdružení výrobců nebo obchodníků, které soustřeďuje výrobu nebo odbyt značné části výrobků v určitém odvětví; výsada výhradní výroby, nákupu a prodeje; přeneseně: výhradní právo

monstrproces — velký soudní proces většinou záměrně připravený, při němž je buď víc obžalovaných, nebo několik žalobců

Morrisonovy pilulky — pilulky s projímavým účinkem, používané v minulém století jako jakýsi všelék

motivovat — zdůvodňovat; dávat popud k něčemu

mysticismus — snaha o bezprostřední styk s bohem

nimbus — svatozář; sláva, lesk

nivelisovat — vyrovnat; uvést na stejnou úroveň

nominální mzda — peněžní částka, kterou dělník dostává za svou pracovní sílu prodanou kapitalistovi

nóta — písemné sdělení vlády jednoho státu vládě jiného státu

obligace — závazek, dlužní úpis

obskurní — podezřelý, nechvalně známý, se špatnou pověstí

oktrojovat — nařizovat, vnucovat

oligarcha — člen skupiny několika mocných, vládnoucích jedinců

orákulum — věštba, sudba, záhadný výrok; věštírna

organické složení kapitálu — „hodnotové složení kapitálu, pokud je určeno jeho technickým složením“ (Marx)

organické zákony — ústavní zákony, doplňující ústavu nebo konkretisující její ustanovení

pair — příslušník vysoké šlechty, člen horní sněmovny

palatin — vysoký státní hodnostář v někdejších Uhrách

paliativ — prostředek, který mírní bolest, ale neléčí

panduři — nepravidelné lehké pěší jednotky v rakouské armádě

parlamentarismus — vládní soustava, v níž rozhodující postavení ve státě přísluší parlamentu, tj. shromáždění, které má zákonodárnou moc

partikularismus — úsilí o dosažení politické nebo kulturní nezávislosti krajů na centru

parvenu — povýšenec

paša — vysoký turecký hodnostář; mocný, neomezeně rozhodující člověk

patent — úřední listina s mocí zákona vydaná panovníkem nebo vrchností

patriarchalismus — řád, kde vládne otec rodiny, k níž patří i příbuzní, otroci a čeleď; starobylý, tradiční pořádek

patricij — urozený, privilegovaný majetný občan ve starém Římě

personální unie — spojení dvou států osobou společného panovníka

pietismus — přehnaně nábožné protestantské reformační hnutí, které vzniklo koncem 17. století

plagiát — přivlastňování si cizích myšlenek

plebej — ve starém Římě příslušník prostého lidu; prostý člověk z lidu

portfej — pouzdro na listiny; ministerský úřad; v obchodním smyslu: zásoba směnek a cenných papírů

prefekt — ve Francii správce departementu

premisa — předpoklad, první věta úsudku, z níž se vychází

procureur du roi — královský prokurátor ve Francii

profánní — znesvěcující; všední, nízký, sprostý

produktivní kapitál — zde Marx chápe jako „kapitál určený k výrobě“

progresivní — vzestupný (např. daň), pokrokový

prokonsul — ve starém Římě jedna z nejvyšších státních funkcí; místodržící

protektorství — ochrana, přízeň, blahosklonnost

prozaický — psaný prózou, též: všední, střízlivý

pyramidální — ohromný, jedinečný

Pýthie — podle starořeckých pověstí kněžka a věštkyně Apollónova chrámu v Delfách; sedávala na třínožce nad propastí a omámena parami, které odtud vycházely, pronášela záhadné věštby

ratifikace — konečné potvrzení (zejména diplomatických smluv) hlavou státu, vládou nebo sněmovnou

recidiva — opakování, návrat (nemoci)

referendář — právní úředník

reglement — předpis, jednací řád

rekviem — mše za mrtvého; přeneseně — nářek pro nenávratně ztracenou věc

relace — poměr, vztah; sdělení, hlášení

relativní mzda — „vyjadřuje podíl bezprostřední práce na hodnotě nově vytvořené touto prací v poměru k podílu na této hodnotě, který připadá nahromaděné práci, kapitálu“ (Engels)

relativní zbídačování proletariátu — v buržoasní společnosti spočívá v tom, že se podíl dělnické třídy na národním důchodu neustále snižuje, kdežto podíl vykořisťovatelských tříd neustále roste

reminiscence — vzpomínka, ohlas

renovovaný — obnovený

rentiér — kdo pobírá důchod z majetku (rentu)

reskript — výsostný list, dekret, výnos

restaurace — obnovení, znovunastolení; znovunastolení vyhnaných panovnických rodů v období reakce

rétorický — řečnický

revoltování — odpor, odbojná činnost proti vládnoucímu režimu

royalista — přívrženec royalismu, hnutí hlásajícího monarchii jako vládní formu, oddanost panujícímu rodu

Rubikon — ve starověku jméno italské říčky, jejímž překročením roku 45 před n. l. zahájil Caesar občanskou válku; přeneseně: překročit Rubikon — rozhodnout se k činu, učinit rozhodný krok

sankcionovat — schválit, potvrdit, posvěcovat

sekundární — druhotný, odvozený, podružný

senilita — stařeckost, sešlost věkem

sentence — průpověď, poučný výrok

servilismus — otrocká poníženost, podlézavost

scholastik — stoupenec středověkého filosofického směru založeného na pouhých myšlenkových konstrukcích a nepřihlížejícího k smyslové skutečnosti

Sodoma a Gomora — podle biblické pověsti města, která bůh zatratil a zničil pro zpustlost jejich obyvatel

Solicitor-General — náměstek generál-

ního prokurátora v Anglii, jehož pravomoc byla omezena na jednu ze čtyř oblastí (Anglii, Skotsko, Irsko nebo Wales)

solventnost — platební schopnost

spirituální — duchový, duchovní

společenský produkt — veškeré množství hmotných statků vyrobených ve společnosti za určité období

stagnace — váznutí, ustrnutí; období ustrnutí výroby

subsidie — podpora, peněžitá výpomoc

substance — látka, hmota, podstata

surogát — náhražka

suspendovat — zbavit úřadu, hodnosti

suverén — panovník, svrchovaný vládce

symptom — příznak

synthesa — sloučení, spojení jednotlivostí v celek

tory — člen konservativní strany velkých a středních pozemkových vlastníků v Anglii od 17. století

transcendence — nadsmyslno, domnělá skutečnost

tribut — poplatek, povinná daň

trilogie — ve starořecké poesii tři po sobě hrané tragédie; slovesné, většinou dramatické nebo románové dílo, skládající se ze tří navzájem souvisících částí

triviální — všední, nízký, obecně známý

variabilní kapitál — část produktivního kapitálu přeměněná v pracovní sílu, tj. vynaložená na mzdy, která mění ve výrobním procesu svou hodnotu a kromě své hodnoty vyrábí ještě nadhodnotu

vasrpolácký — od vasrpolák — posměšný název pro napůl německé, napůl polské obyvatele Slezska

vehementně — důrazně, pádně

veto — nesouhlas s nějakým rozhodnutím, které se tím stává neplatné

voltairián — přívrženec francouzského filosofa Voltaira; volnomyšlenkář

vótum — hlas, projev

zenit — nadhlavník; přeneseně: vrchol

žargon — jazykové zvláštnosti určité společenské vrstvy; hantýrka

žirovat směnku — převádět směnku na někoho jiného

OBSAH

Předmluva 7—22

K. MARX a B. ENGELS
Články z „Neue Rheinische Zeitung“

1848

Listopad

Berlínská krize 27—28
Bývalé knížectví 29—30
Nové zastupitelské instituce. — Úspěchy hnutí ve Švýcarsku 31—35
Kontrarevoluce v Berlíně 36—43
I 36
II 39
III 42
* Cavaignac a červnová revoluce 44
Výzva demokratického krajského výboru Porýnské provincie 45
Vláda na lavici obžalovaných 46 47
Prohlášení 48
Zpověď krásné duše 49 53
„Kölnische Zeitung“ 54
Pryč s daněmi!!! 55
Eichmannovo nařízení 56—57
Provolání 58

Volby do Spolkového soudu 59—61
Městská rada 62
Provolání 63
O proklamaci Brandenburgovy a Manteuffelovy vlády ve věci odepření daní 64
Vrchní státní návladní a „Neue Rheinische Zeitung“ 65—66
Berlínská a kolínská prokuratura 67
Frankfurtské shromáždění 68—69
* Všeobecný stav obležení 70
Německá ústřední moc a Švýcarsko 71—79
Manteuffel a ústřední moc 80
Drigalski jako zákonodárce, občan a komunista 81—85
* Tři soudní procesy proti „Neue Rheinische Zeitung“ 86—87
Portréty členů spolkové rady 88—92
Zpráva frankfurtského výboru o rakouských záležitostech 93—98
Novinky 99
Manteuffelův orgán a Johannes. — Porýnská provincie a pruský král 100
Revoluční hnutí v Itálii 101—105
Podlost německých profesorů 106—107

Prosinec

Pan Raumer ještě žije 108
* Druhé stadium kontrarevoluce 109
Národní rada 110—125
Státní převrat kontrarevoluce 126
Buržoasie a kontrarevoluce 127—150
I 127
II 131
III 135
IV 140
Nový spojenec kontrarevoluce 151—153
Pomluvy „Neue Rheinische Zeitung“ 154
Proces proti Gottschalkovi a druhům 155—163
I 155
II 160

Pruská kontrarevoluce a pruští soudci 164—170
Dementi 171
Nová svatá aliance 172—173

1849

Leden

Revoluční hnutí 174—176
Buržoasní dokument 177—181
Rozpočet Spojených států a křesťansko-germánský rozpočet 182—185
Novoroční blahopřání 186—190
Švýcarský tisk 191—195
Montesquieu LVI. 196—210
I 196
II 205
Pruský zatykač na Kossutha 211—212
Berlínská „Nationalzeitung“ prvotním voličům 213—223
I 213
II 219
Situace v Paříži 224—226
* Situace v Paříži 227—228

Únor

„Kölnische Zeitung“ o volbách 229—232
Camphausen 233—235
Soudní proces proti „Neue Rheinische Zeitung“ 236—253
Marxova řeč 236
Engelsova řeč 248
Proces proti Porýnskému krajskému výboru demokratů
Marxova řeč 254—271
Proces ve věci odepření daní 272—273
Politický proces 274

* Dělba práce v „Kölnische Zeitung“ 275—280
Lassalle 281—286
I 281
II 284
Pruské finanční hospodářství za Bodelschwingha a spol. 287—296
Stein 297—298
Vídeňský dopisovatel „Kölnische Zeitung“ 299
Saedt 300—302
„Kölnische Zeitung“ o boji Maďarů 303—307
Vyhlášení republiky v Římě 308
Ještě jednou o staropruském finančním hospodářství 309—311
Denunciace 312—313

Březen

Trůnní řeč 314—319
I 314
II 315
Ruge 320—322
Hospodářská situace 323—328
Přísaha anglických vojáků 329—330
Březnový spolek 331—333
Vídeň a Frankfurt 334—336
* Tři nové návrhy zákonů 337—341
Vládní provokace 342—344
Hohenzollernský celkový plán reforem 345—349
Censura 350—351
Miliarda 352—355
Frankfurtský Březnový spolek a „Neue Rheinische Zeitung“ 356—357
* Návrh adresy druhé sněmovny 358—361
* 18. březen 362
* „Neue Preussische Zeitung“ o 18. březnu 363
Hohenzollernský návrh tiskového zákona 364—371
I 364
II 368
Berlínské debaty o adrese 372—381

Válka v Itálii a v Uhrách 382—385
Porážka Piemonťanů 386—387
I 386

Duben

Porážka Piemonťanů 388—395
II 388
III 392
Zahraniční politika Francouzské republiky 396—397
* Komedie s císařskou korunou 398—399
Námezdní práce a kapitál 400—430
I 400
II 407
III 413
IV 418
V 424
* Vydání politických emigrantů 431—432
Prohlášení 433
Zasedání druhé sněmovny v Berlíně 13. dubna 434—437
Rusové 438—440
Debaty k zákonu o plakátech 441—450
I 441
II 445
Lassalle 451—453
* Rozpuštění druhé sněmovny 454—455
* Poznaňsko 456—459

Květen

Kontrarevoluční plány v Berlíně 460—461
Lassalle 462—466
Pruský kopanec Frankfurtským 467—468
* Rozpuštění 469
Lassalle 470—475
Zákaz shromáždění porýnských obecních rad 476
Sjezd porýnských měst 477
* Třetí ve spolku 478—479
Chtějí stav obležení 480—481

* Pruská armáda a revoluční povstání lidu 482—483
* Dotaz k dělníkům 484
Car a jeho vasalská knížata 485—486
Hrdinské činy Hohenzollernů 487—491
* Nástup kontrarevoluce a rozvoj revoluce 492—493
Nová pruská ústava 494—495
Krvavý zákon v Düsseldorfu 496—497
Povstání v bergském kraji 498—499
* Prodejná sprostota „Kölnische Zeitung" 500
„Kreuz-Zeitung" 501
* Nový pruský kopanec Frankfurtským 502—503
Nová charta stanného práva 504—510
I 504
II 507
* Elberfeld 511—513
* Policejní potlačení „Neue Rheinische Zeitung" 514—517
* Uhry 518—527
* „Mému lidu" 528—530
Kolínským dělníkům 531

K. MARX a B. ENGELS
Články a dokumenty
31. květen až červenec 1849

Redakci „Frankfurter Journal". — Prohlášení 535
B. Engels, * Revoluční povstání ve Falci a v Bádensku 536—538
K. Marx, 13. červen 539—541
K. Marx, Redaktorovi listu „Presse" 542

Z Marxovy a Engelsovy
rukopisné pozůstalosti

K. Marx, Mzda 545—567
(A) 545
(B) Dodatky 546—550
I. Atkinson 546
II. Carlyle 546

III. MacCulloch 547
IV. John Wade 547—548
V. Babbage 549
VI. Andrew Ure 549
VII. Rossi 549
[VIII.] Cherbuliez 549
[IX.] Bray. — Spořitelny 550
(C) 551—567
I. Jak působí na mzdu růst výrobních sil? 551
II. Konkurence mezi dělníky a zaměstnavateli 552
III. Konkurence mezi dělníky 553
IV. Kolísání mzdy 553
V. Mzdové minimum 554
VI. Návrhy na odpomoc 555
VII. Dělnická sdružení 565
VIII. Kladná stránka námezdní práce 566
B. Engels, * Francouzská dělnická třída a presidentské volby 568—573
B. Engels, * Proudhon 574—577

Přílohy

Karel Marx 581
Engelsova žádost o povolení pobytu v Bernu 582—583
Deputace k vrchnímu státnímu návladnímu Zweiffelovi 584
Zpráva o výslechu Marxe, Schappera a Schneidera II. před vyšetřujícím soudcem 585
Soudní procesy proti „Neue Rheinische Zeitung" 586
Mandát lausannského Dělnického spolku Bedřichu Engelsovi 587—588
„Neue Rheinische Zeitung" vypisuje předplatné na první čtvrtletí 1849 589—590
Soudní proces proti „Neue Rheinische Zeitung" odročen 591
Soudní proces Drigalského proti „Neue Rheinische Zeitung" 592
Ze zápisu výborové schůze kolínského Dělnického spolku z 15. ledna 1849 593—594
„Neue Rheinische Zeitung" zproštěna obžaloby 595
Dva procesy proti „Neue Rheinische Zeitung" 596

Demokratický banket 597
Banket z 24. února 598—599
Banket v Gürzenichu 600—601
Usnesení plenární schůze kolínského Dělnického spolku z 16. dubna 1849 602
Ze zápisu výborové schůze kolínského Dělnického spolku ze 17. dubna 1849 603
Usnesení první odbočky Dělnického spolku v Kolíně 604—606
Usnesení plenární schůze kolínského Dělnického spolku z 23. dubna 1849 607
Zpráva o svolání sjezdu dělnických spolků 608—609
Osud redaktorů „Neue Rheinische Zeitung“ 610
Odjezd Karla Marxe 611
Soudní proces proti „Neue Rheinische Zeitung“ 612
Zatykač na Bedřicha Engelse 613

Poznámky 615—669
Data k životu a činnosti K. Marxe a B. Engelse 671—686
Jmenný rejstřík 687—716
Postavy z mythologie a krásné literatury 717
Rejstřík periodických publikací 718—721
Seznam cizích slov 722—729

Ilustrace

Stránka zvláštního vydání „Neue Rheinische Zeitung“ s článkem „Vláda na lavici obžalovaných“ za str. 48
Stránka „Neue Rheinische Zeitung“ s Marxovým článkem „Buržoasie a kontrarevoluce“ „ „ 128
Titulní list brožury „Dva politické procesy“ s textem řečí, které pronesli Marx a Engels při soudních procesech v Kolíně n. R. „ „ 240
Uhry v letech 1848—1849 „ „ 520
Stránka posledního čísla „Neue Rheinische Zeitung“ „ „ 528
První stránka Marxova rukopisu „Mzda“ „ „ 544

K. MARX — B. ENGELS

SPISY

Svazek 6

ČESKÉ VYDÁNÍ PŘIPRAVIL ÚSTAV DĚJIN KSČ

(Za redakce Bohumily Žežulkové a Čestmíra Komárka)

Vydalo Státní nakladatelství politické literatury v Praze jako svou 988. publikaci

Graficky upravil Milan Hegar

Z nové sazby, písmem Baskerville, se 4 přílohami. Vytiskla tiskárna Rudé právo, vydavatelství ústředního výboru KSČ, Praha. Formát papíru 95 × 126 cm. AA 40,63, VA 42,51. 41818/56. Náklad 20 450. Tematická skupina 00/1. Vydání I. Daň 5 %.
Cena brož. 11,30 Kčs, váz. 15,70 Kčs
56/I-2